37-24-A-2

IOANNIS DRIEDONIS A TVRNHOVT

Sacræ Theologiæ profeſſoris apud Louanien̄.

De gratia & libero arbitrio, libri duo.

LOVANII
Ex officina Rutgeri Reſcij.
An. M.D.XXXVII.
Men. Auguſt.

B A

Cum gratia & priuilegio Cæſareo in ſexennium.

TABVLA

¶ A.

ANimarationalis in ſcriptura nunc caro uocatur, nūc ſpiritus .161.
Auguſtini ſententia de gratia & libero arbitrio .8.
Auguſtinum Pelagiani Pelagianum faciebant .16. 27.
Auguſtinus aliquando Manichæus .17.
Auguſtini quatuor præcipua opera de gratia & libero arbitrio .20.
Auguſtinus errorem ſuum de libero arb. poſtea retractat .65.
Cur Auguſtinus originale peccatum ſæpe definire uidetur, libidine uoluptatis Venereæ .234.

¶ B.

BONI uox uarie uſurpata .257.
Bonum generaliter dictum .256.
Omnis eſſentia eſt a Deo bona ibidem.
Bonum rationalis creaturæ in quo ſit ſitum .250.

¶ C.

CARNIS uox in ſcripturis uaria .156. 267.
Secundum carnem uenire dupliciter intelligitur .159.
Cæcitas & uiſus in ſcripturis duplex .147.
Chryſoſtomus quomodo accipiendus, ſcribens de lib. arb. .16.
Concupiſcentiæ uox uaria .217.
Concupiſcentia ſeu libido quid ſit .131. 237. 244.
Aliud eſt concupiſcere, aliud concupiſcitiuum eſſe .227.
Aliud uoluptas, aliud cupiditas, id eſt, libido .233.
uide uocabulum uoluptas.
Aliud eſt ſenſus ſiue perceptio uoluptatis, aliud concupiſcentia uoluptatis .231.
Quomodo concupiſcit caro aduerſus ſpiritum .162.
Concupiſcentia carnis non eſt a deo patre .215. 132.
Concupiſcentia accidens uitium eſt, non natura quædam ab æternitate mala .132. 215. 216.
Concupiſcentia mortificanda eſt & extirpanda .220 116.
Concupiſcentiæ malum maxime ſe prodit in obſcœno membrorum genitalium motu .219.
Concupiſcentia hæc in pecoribus non eſt mala .224. 231.

Concupiſcentia uoluptatis ingerit ſe omnibus ſenſibus noſtris .231.
Vide uocabulum, libido.
Non eſt noſtræ uoluntatis prorſus non concupiſcere ſenſibilem delectationem in rebus cum abſunt .233.
Præceptum de non concupiſcendo, an impleri in hac uita poteſt .84.
Et libro ſecundo, pag. .67.75.
Percipiunt & gentiles carnem contra ſpiritum concupiſcere, ſed unde hoc accidat neſciunt .233.252.
Argumenta ſeptem, quibus Pelagiani utebantur, docentes concupiſcentiam nō eſſe malum, libro ſecundo, pag. .84.
Soluuntur .93.
Cornelius Centurio .57.59.

¶ D.

DEBETVR aliquid alteri dupliciter .40.
Deſideria diaboli quæ ſint in ſcripturis, libro ſecundo, pag. .96.
Dilectionis præceptum an impleri poſſit in hac uita .84.
Et libro. 2. pag. .67.75.

¶ E.

ECCLESIAE Romanæ autoritas .60.

¶ F.

FIDES, dei donum eſt .51.71.125.
Fides ſine charitate eſſe poteſt .55.
Ex fide informi facta opera quid proſint .57.
Fides quam ſcripturæ commendant quæ ſit .95.
Sola fides quæ a deo eſt, ſalutem confert, libro. 2. pag. .61.
Quomodo Auguſtinus dixit, quod hac fide meremur iuſtificationem, impetramus iuſtificationem .95.
Et huius fidei nulla ſunt præcedentia merita .96.
Ex motibus fidei iuſtificatur homo, non tanquam ex meritis .59.
Credere in Ieſum, ſic in credente eſt opus dei, ut ipſum tamen faciat etiam ipſe homo, libro ſecundo, pag. 10. uide uocem opus.
Quomodo illa a patribus dicta, noſtrum eſt credere, incipere, quærere, pulſare, libro ſecundo pag. .65.
Credere eſt quodam modo in poteſtate lib. arb. libro ſecundo, pag. .64.
Credere, dei donum eſt .51.
Credere non eſt ſolius liberi arb. abſq; gratia .125.89.
Nemo credit niſi conſenſu uoluntatis ibidem.

TABVLA.

Credere quis operetur deus in nobis, tamē ipſum facit & homo, lib. 2. pa. 19.
Initiū fidei ē credere, m ſeriā oēm quā patimur, uenire ex peccato Adæ. 250.
Initium fidei, dei donum eſt .87. 90. 94. 124. 126. & libro. 2. pa. 21.
Et præparatio ad fidem pertinet ad gratiam, libro. 2 pag. .60.
Aliud eſt ſententia fidei, aliud ſcientia mandatorum dei .86.
Differentia inter credere & ſcire, libro ſecundo, pag. .63.
Infidelitas eorum, qui Euangelium audire non potuerunt, non eſt culpa .93.
Et libro ſecundo, pag. .53. & .70.
Filij hominum qui dicantur .174.
Fomes peccati .150. 195. 193.

¶ G.

GRATIA unde dicta, & quo modo .40.
Gratiæ uocabulum, nunc habitus uocabulum eſt, nunc actus .46.
Gratia, alia præueniens, alia ſubſequens, alia operans, alia cooperans. .46.
Gratiæ uox multiplex in ſcriptura, libro ſecundo, pag. .52.
Gratia dei, in quibus rebus ſit ſita .36. 62. & ſequent.
Naturæ dotes an pertineant ad gratiam .42.
Gratiam in quibus rebus ſitam credidit Pelagius .6. 36. 62. & ſequē.
Gratia & natura quid differant .41.
Diſtinguenda ſunt, gratia, lex, uoluntas .53.
Gratia quam ſcripturæ commendant .43.
Gratia duplex in ſcripturis oſtenſa, gratum faciens, & gratis data .45.
Summa fidei de gratia .67. 79. 127.
Gratia non Euangelicæ legis cognitio .70. & libro. 2. pag. .63.
Gratia non eſt naturalis poſſibilitas liberi arb. 68. & lib. 2 pa. 51. & ſequē.
Per gratiam liberamur a duplici neceſſitate .84.
Gratia non tollit malum habitans in carne noſtra .77.
Gratia non tollit auocamenta & impedimenta uirtutis ibidem.
Ad gratiam fere deus ſenſim nos præparat, libro ſecundo, pag. .61.
Gratia aguntur homines ut agant .24.
Sine gratia neq; morbum generis humani poſſumus agnoſcere, neq; medicum quærere, neq; bene uelle, aut cogitare ſalubriter, neq; incipere credere, neq; præparare domino cor 51. 49. 100. & libro. 2. pag 51.
Adam nec ante peccatum potuit bene uiuere ſine gratia .83.
Gratia opus erat Adæ & ante lapſum, ſed non miſeratione .47.
Quotidiano gratiæ auxilio opus eſt & iuſtis .66.
Abſq; gratia nemo poteſt bene uiuere 69. & libro. 2. pag. 53.

Gratia dei non ſolum operatur incipiens, ſed aſſidue cooperans & perficiens 76.
Gratia eſt opus non ſolum ut remittantur peccata, ſed etiam ut uitentur peccata. 73. 76.
Sine gratia facere poſſumus multa mandatorum officia, ſed non opera bona .54.
Sine gratia impleri non poſſunt mandata .61.82.
Sine gratia non poſſumus prædicato nobis euangelio credere. 71.87. & ſequẽtibus, & libro ſecundo pagina .63.
Audiens prædicari Euangelium, peccat ſi non credit, & tamen ſine gratia credere non poteſt .93.
Cur deus hunc audientem prædicari Euangelium, ita excitet ut credat. & non illum. 93. & libro ſecundo pagina .56.
Homo poteſt credere ſi uelit, ſed ut uelit facit deus, libro. 2. pagina .52.
In omni opere bono agnoſcere oportet & gratiam. & liberum arbitrium. 1.
Gratia liberum arbitrium non tollit, ſed adiuuat .23.
Tam Manichæi quam Pelagiani tollunt gratiam dei .21.
Ante gratiam iuſtificationis acceptam, neque orando, neque operando meremur iuſtificari .58.
Quare ueteres ſæpe liberum arbitrium ſtatuunt ſine commemoratione gratiæ. .14.16.27.29.
Quare alij ſæpe gratiam commẽdant, ſine commemoratione lib. arb. 15.29.
Veteres non ſentire cum Pelagio .16.
Argumenta quatuor contra Gratianum .80.
Argumenta ſex Pelagij contra Gratianum. lib. ſecundo pagina .41.
Soluuntur pagina .51.
De donis quæ nobis deus ſua gratia operatur, ſcriptura tripliciter loquitur libro ſecundo pagina. 13. Vide uocabulum opus, & uocabulum liberũ arbitriũ
Quedam dona aguntur in nobis, non a nobis, quædam in nobis & a nobis .124. & lib. 2. pagina. 13.
Quædã dona dantur non orantibus, quædam non niſi orãtibus lib. 2. pag. 61
Vt uelimus, operatur deus in nobis ſine nobis libro ſecundo pagina .15.
Deus cum in nobis ſolus aliquid operatur, homo interim ipſe aliquid etiam operatur libro. 2. pagina. 18. 15. 51.
Quomodo deus uirtutẽ in nobis ſine nobis operatur libro ſecundo pa. 19.
Quomodo in toto bonorũ operũ noſtrorũ totum eſt deo dandũ, li. 2. pa. 26.
Velle & currere, & noſtrum opus eſt, libro. 2. pag. 31.

Quid in aſſequenda ſalute ſua operetur homo, & quid in homine deus, libro.2.pa.17.& ſequent.22.& ſequent.25.uide uocabulū liberum arb.
E ſcripturis ſanctis, ſed male intellectis, nata eſt omnis difficultas de gratia & libero arbitrio. .2.
Scripturæ oſtendentes gratiam dei .25.30.50.& ſequentibus,55.69.70.74.76.80.87.91.98.& ſequent.124. & libro.2. pagina.14.19.
Scriptura alicubi tribuit bona opera gratiæ, non commemorato libero arbitrio, alicubi contra. .26.30.
Scripturas facientes pro gratia, quomodo eludebant Pelagiani. .62.88.
Scripturæ, quibus abutuntur quidam contra gratiam. .122.
Vide uocabulum, Paulina loca.

¶ H.

HAERESES duæ, altera tollentium liberum arbitrium, altera gratiam, damnatæ ante annos mille. .1.3.
Hæreſis Manichæa exponitur. .1.3.21.62.& ſequen.255.262.
Quo tempore extiterit. .13.
Hæreſis Manichæa reuiuiſcere hodie apud quoſdam meditatur. .255.
Hæreſis facientium plures in eodem homine animas. .266.
Hæreſis Pelagiana exponitur. .1.3.5.14.22.36.& ſequentibus, & libro ſecundo, pag. .39.80.
Quando & ubi nata & damnata. .6.60.
Hæreſis huius fontes duo. .35.
Errores Pelagij de peccato originali. .39.
Hæreſis eorum, qui negant peccatores corripi debere. .14.
Hæreſis credentium quoſdam conuerti per naturalem uim arbitrij .25.
Hæreſis Vitalis de gratia & lib arb. .72.88.126.
Caſſiani error de libero arb. .129.& lib. ſecundo pag.78.
Hæreſis Luterana de gratia & lib. arb. nec cum Pelagiana omnino conſentit, nec cum Manichæa .7.24.
Hæreſis Luterana de gra.& lib.arb. multo ante Luterum fuit. .8.29.
Luterus eccleſiæ dei contemptor. .20.
Luterus ueterum patrum contemptor .32.
Luterus conciliorum generalium contemptor. .33.
Fundamenta quibus nititur Luterus in tollendo lib. arb. ibidem.
Luteri error de non rebellando Turcæ, libro ſecundo, pag. 96.
Hæretica argumenta omnia, ſiue contra gratiam, ſiue contra liberum arbitrium

37-24-A-2

IOANNIS DRIEDONIS A TVRNHOVT,

Sacræ Theologiæ profeſſoris apud Louanieñ.

De gratia & libero arbitrio, libri duo.

LOVANII

Ex officina Rutgeri Reſcij,

An. M.D.XXXVII.

Men. Auguſt.

B A

Cum gratia & priuilegio Cæſareo in ſexennium.

Ad usum fr. Eustachij Castilli.

TABVLA

¶ A.

ANima rationalis in ſcriptura nunc caro uocatur, nūc ſpiritus .16.
Auguſtini ſententia de gratia & libero arbitrio .8.
Auguſtinum Pelagiani Pelagianum faciebant .16. 27.
Auguſtinus aliquando Manichæus .17.
Auguſtini quatuor præcipua opera de gratia & libero arbitrio .20.
Auguſtinus errorem ſuum de libero arb. poſtea retractat .65.
Cur Auguſtinus originale peccatum ſæpe definire uidetur, libidine uoluptatis Venereæ .234.

¶ B.

BONI uox uarie uſurpata .257.
Bonum generaliter dictum .256.
Omnis eſſentia eſt a Deo bona ibidem.
Bonum rationalis creaturæ in quo ſit ſitum .250.

¶ C.

CARNIS uox in ſcripturis uaria .156. 267.
Secundum carnem uenire dupliciter intelligitur .159.
Cæcitas & uiſus in ſcripturis duplex .147.
Chryſoſtomus quomodo accipiendus, ſcribens de lib. arb. .16.
Concupiſcentiæ uox uaria .217.
Concupiſcentia ſeu libido quid ſit .131. 237. 244.
Aliud eſt concupiſcere, aliud concupiſcitiuum eſſe .227.
Aliud uoluptas, aliud cupiditas, id eſt, libido .233.
uide uocabulum uoluptas.
Aliud eſt ſenſus ſiue perceptio uoluptatis, aliud concupiſcentia uoluptatis .231.
Quomodo concupiſcit caro aduerſus ſpiritum .162.
Concupiſcentia carnis non eſt a deo patre .215. 132.
Concupiſcentia accidens uitium eſt, non natura quædam ab æternitate mala .132. 215. 226.
Concupiſcentia mortificanda eſt & extirpanda .220 116.
Concupiſcentiæ malum maxime ſe prodit in obſcœno membrorum genitalium motu .219.
Concupiſcentia hæc in pecoribus non eſt mala .214. 231.

Concupiſcentiæ uoluptatis ingerit ſe omnibus ſenſibus noſtris .231.
Vide uocabulum, libido.
Non eſt noſtræ uoluntatis prorſus non concupiſcere ſenſibilem delectationem in rebus cum abſunt .233.
Præceptum de non concupiſcendo, an impleri in hac uita poteſt .84.
Et libro ſecundo, pag. .67.75.
Percipiunt & gentiles carnem contra ſpiritum concupiſcere, ſed unde hoc accidat neſciunt .233.252.
Argumenta ſeptem quibus Pelagiani utebantur, docentes concupiſcentiam nõ eſſe malum, libro ſecundo, pag. .84.
Soluuntur .93.
Cornelius Centurio .57.59.

¶ D.

DEBETVR aliquid alteri dupliciter .40.
Deſideria diaboli quæ ſint in ſcripturis libro ſecundo, pag. .96.
Dilectionis præceptum an impleri poſſit in hac uita .84.
Et libro. 2. pag. .67.75.

¶ E.

ECCLESIAE Romanæ autoritas .60.

¶ F.

FIDES, dei donum eſt .51.71.125.
Fides ſine charitate eſſe poteſt .55.
Ex fide informi facta opera quid proſint .57.
Fides quam ſcripturæ commendant quæ ſit .95.
Sola fides quæ a deo eſt ſalutem confert, libro. 2. pag. .61.
Quomodo Auguſtinus dixit, quod hac fide meremur iuſtificationem, impetramus iuſtificationem .95.
Et huius fidei nulla ſunt præcedentia merita .96.
Ex motibus fidei iuſtificatur homo, non tanquam ex meritis .59.
Credere in Ieſum, ſic in credente eſt opus dei, ut ipſum tamen faciat etiam ipſe homo, libro ſecundo, pag. 19. uide uocem opus.
Quomodo illa a patribus dicta, noſtrum eſt creaere, incipere, quærere, pulſare, libro ſecundo pag. .65.
Credere eſt quodam modo in poteſtate lib. arb. libro ſecundo, pag. .64.
Credere, dei donum eſt .51.
Credere non eſt ſolius liberi arb. abſq; gratia .125.89.
Nemo credit niſi conſenſu uoluntatis. ibidem.

Credere quis operetur deus in nobis, tamē ipſum facit & homo, lib. 2. pa. 10.
Initiū fidei ē credere, m ſeriā oēm quā patimur, uenire ex peccato Adæ. 250.
Initium fidei, dei donum eſt .87.90.94.124.126.& libro. 2. pa. 24.
Et præparatio ad fidem pertinet ad gratiam, libro. 2 pag. .60.
Aliud eſt ſententia fidei, aliud ſcientia mandatorum dei .86.
Differentia inter credere & ſcire, libro ſecundo, pag. .63.
Infidelitas eorum, qui Euangelium audire non potuerunt, non eſt culpa .93.
Et libro ſecundo, pag. .53. & .70.
Filij hominum qui dicantur .174.
Fomes peccati .150.195.193.

¶ G.

GRATIA unde dicta, & quo modo .40.
Gratiæ uocabulum, nunc habitus uocabulum eſt, nunc actus .46.
Gratia, alia præueniens, alia ſubſequens, alia operans, alia cooperans. .46.
Gratiæ uox multiplex in ſcriptura, libro ſecundo, pag. .52.
Gratia dei, in quibus rebus ſit ſita .36.62.& ſequent.
Naturæ dotes an pertineant ad gratiam .42.
Gratiam in quibus rebus ſitam credidit Pelagius .6.36.62.& ſequē.
Gratia & natura quid differant .41.
Diſtinguenda ſunt, gratia, lex, uoluntas .53.
Gratia quam ſcripturæ commendant .43.
Gratia duplex in ſcripturis oſtenſa, gratum faciens, & gratis data .45.
Summa fidei de gratia .67.79.127.
Gratia non Euangelicæ legis cognitio .70. & libro. 2. pag. .63.
Gratia non eſt naturalis poſſibilitas liberi arb. 68.& lib. 2. pa. 51.& ſequē.
Per gratiam liberamur a duplici neceſſitate .84.
Gratia non tollit malum habitans in carne noſtra .77.
Gratia non tollit auocamenta & impedimenta uirtutis ibidem.
Ad gratiam fere deus ſenſim nos præparat, libro ſecundo, pag. .61.
Gratia aguntur homines ut agant .24.
Sine gratia neq; morbum generis humani poſſumus agnoſcere, neq; medicum quærere, neq; bene uelle, aut cogitare ſalubriter, neq; incipere credere, neq; præparare domino cor 51.49.100.& libro. 2. pag 51.
Adam nec ante peccatum potuit bene uiuere ſine gratia .83.
Gratia opus erat Adæ & ante lapſum, ſed non miſeratione .47.
Quotidiano gratiæ auxilio opus eſt & iuſtis .66.
Abſq; gratia nemo poteſt bene uiuere 69. & libro. 2. pag. 53.

Gratia dei non ſolum operatur incipiens, ſed aſſidue cooperans & perficiens 76.
Gratia eſt opus non ſolum ut remittantur peccata, ſed etiam ut uitentur peccata. 73. 76.
Sine gratia facere poſſumus multa mandatorum officia, ſed non opera bona .54.
Sine gratia impleri non poſſunt mandata .61.82.
Sine gratia non poſſumus prædicato nobis euangelio credere. 71.87.& ſequẽtibus, & libro ſecundo pagina .63.
Audiens prædicari Euangelium, peccat ſi non credit, & tamen ſine gratia credere non poteſt .93.
Cur deus hunc audientem prædicari Euangelium, ita excitet ut credat, & non illum. 93. & libro ſecundo pagina .56.
Homo poteſt credere ſi uelit, ſed ut uelit facit deus, libro. 2. pagina .52.
In omni opere bono agnoſcere oportet & gratiam & liberum arbitrium. 1.
Gratia liberum arbitrium non tollit, ſed adiuuat .23.
Tam Manichæi quam Pelagiani tollunt gratiam dei .21.
Ante gratiam iuſtificationis acceptam, neque orando, neque operando meremur iuſtificari .58.
Quare ueteres ſæpe liberum arbitrium ſtatuunt ſine commemoratione gratiæ. .14.16.27.29.
Quare alij ſæpe gratiam commẽdant, ſine commemoratione lib. arb. 15. 29.
Veteres non ſentire cum Pelagio .16.
Argumenta quatuor contra Gratianum .80.
Argumenta ſex Pelagij contra Gratianum. lib. ſecundo pagina .42.
Soluuntur pagina .51.
De donis quæ nobis deus ſua gratia operatur, ſcriptura tripliciter loquitur libro ſecundo pagina. 13. Vide uocabulum opus, & uocabulum liberũ arbitriũ
Quedam dona aguntur in nobis, non a nobis, quædam in nobis & a nobis .124. & lib. 2. pagina. 13.
Quædã dona dantur non orantibus, quædam non niſi orãtibus. lib. 2. pag. 61
Vt uelimus, operatur deus in nobis ſine nobis libro ſecundo pagina .15.
Deus cum in nobis ſolus aliquid operatur, homo interim ipſe aliquid etiam operatur libro. 2. pagina. 18. 15. 51.
Quomodo deus uirtutẽ in nobis ſine nobis operatur libro ſecundo pa. 19.
Quomodo in toto bonorũ operũ noſtrorũ totum eſt deo dandũ, li. 2. pa. 26.
Velle & currere, & noſtrum opus eſt, libro. 2. pag. 32.

Quid

Quid in aſſequenda ſalute ſua operetur homo, & quid in homine deus, libro.1.pa.17.& ſequent.22.& ſequent.25.uide uocabulū liberum arb.
E ſcripturis ſanctis, ſed male intellectis, nata eſt omnis difficultas de gratia & libero arbitrio. .2.
Scripturæ oſtendentes gratiam dei .25.30.50.& ſequentibus, 55.69.70.74.76.80.87.91.98.& ſequent.124.& libro.2.pagina.14.19.
Scriptura alicubi tribuit bona opera gratiæ, non commemorato libero arbitrio, alicubi contra. .26.30.
Scripturas facientes pro gratia, quomodo eludebant Pelagiani. .62.88.
Scripturæ, quibus abutuntur quidam contra gratiam. .122.
Vide uocabulum, Paulina loca.

¶ H.

HAERESES duæ, altera tollentium liberum arbitrium, altera gratiam, damnatæ ante annos mille. .1.3.
Hæreſis Manichæa exponitur .1.3.21.62.& ſequen.255.262.
Quo tempore extiterit. .13.
Hæreſis Manichæa reuiuiſcere hodie apud quoſdam meditatur .255.
Hæreſis facientium plures in eodem homine animas .266.
Hæreſis Pelagiana exponitur .1.3.5.14.22.36.& ſequentibus, & libro ſecundo, pag. .39.80.
Quando & ubi nata & damnata .6.60.
Hæreſis huius fontes duo. .35.
Errores Pelagij de peccato originali .39.
Hæreſis eorum, qui negant peccatores corripi debere .24.
Hæreſis credentium quoſdam conuerti per naturalem uim arbitrij .25.
Hæreſis Vitalis de gratia & lib arb. .72.88.126.
Caſſiani error de libero arb. .129.& lib. ſecundo pag.78.
Hæreſis Luterana de gratia & lib. arb. nec cum Pelagiana omnino conſentit, nec cum Manichæa .7.24.
Hæreſis Luterana de gra.& lib. arb. multo ante Luterum fuit. .8.29.
Luterus eccleſiæ dei contemptor .20.
Luterus ueterum patrum contemptor .32.
Luterus conciliorum generalium contemptor .33.
Fundamenta quibus nititur Luterus in tollendo lib. arb. ibidem.
Luteri error de non rebellando Turcæ, libro ſecundo, pag. 96.
Hæretica argumenta omnia, ſiue contra gratiam, ſiue contra liberum arbitrium.

trium, olim ſoluta ſunt a patribus. libro. 2. pagina .2.
Hæretici noſtri temporis falſo calumniantur doctores ueteres & recentiores quaſi non intellexerint gratiam Chriſti .127. & lib. 2 pag. 35. 65.
Octo ſententiæ per quas diſcernuntur hæreſes de gratia & libero arbitrio a ſententijs orthodoxis .62.
Argumentum quo in materia liberi arbitrij decipiuntur hæretici .54.
Hæreſes indicentium fata .26.
Hæretici quemadmodum pro perfidia ſua mortem obire non dubitant .55.
Error quorundam noſtri temporis credentium Veneris ſtimulos a natura, nõ a peccato proficiſci. libro. 2. pagina. .86. refellitur. 120.
In unoquoque homine quemadmodum eſt homo interior & exterior 262.
Homo quo ad imaginem dei factus .263.
Quid uetus, & nouus homo .263.
Induere nouum hominem .264.
Portare imaginem cœleſtis uel terreni hominis .266. 236.
In homine non perijt imago dei per peccatum Adæ .266.
Vnde rixa uirium animæ in eodem homine .270.
Eadem hominis anima, nunc cœleſtis, nunc terreſtris .266. 236.
Actus ſenſibiles & tranſmutationes ſunt totius hominis, ut ſubiecti, animæ uero ut principij .230. 267. & ſequentib.
Eadem in homine anima, quæ uiuit, ſentit, mouetur, & intelligit. 267. 271.
Delectari totius eſt hominis .263.

¶ L.

LIBERVM arbitrium qui oppugnant, iidem gratiam Chriſti oppugnant .3. 11. 41.
De libero arbitrio diſputatio in primis frugifera eſt .9.
Sine libero arbitrio non poteſt intelligi gratia Chriſti .9. 29.
Liberum arbitrium ſi nihil in opere bono facit, falſo dicitur adiuuari a deo. 1.
Si nullum eſt liberum arbitrium, nullum eſt hominis peccatum .10.
Si nullum eſt liberum arbitrium, fruſtra præſcribitur homini lex .10. 54.
Liberum arbitrium quale eſt reſpectu operum præſentis uitæ huius, ut in colendis agris &c. .94.
Quo ſenſu ſcripturæ ſignificant deum expectare liberum arbitrium hominis, ut ſe conuertat .122. 126. 129.
Liberi arbitrij, duplex ad deum conuerſio in ſcipturis oſtenditur .124. 125. Vide uocabulum, opus bonum, & gratia, ſeu donum
Liberum arbitrium in pijs ſuis deſiderijs nõ præuenit deũ bonũ .123. 125.

Liberum

Liberum arbitrium non eſt ſubiectum ſuſcipiens tantum. libro ſecundo pagina .18 24.27.
Liberum arbitrium manſit homini & poſt peccatum Adæ .12.
Quid intereſt inter liberum arb. ante lapſum Adæ, & poſt .32.
Quomodo libero arb. mandata dei ſunt poſſibilia, lib. 2. pag. 66. 76.
Homo dominus eſt membrorum, uirium, & actuum ſuorum lib. 2. pa. 78.
Argumenta quatuor contra liberum arb. libro ſecundo, pa. 3.
Soluuntur pag. .12.
Scripturæ oſtendentes liberum arb. .11.12.15.23.25. & ſequen.
& libro ſecundo, pag. .38. uide uocabulum, Paulina loca.
In ſcripturis diſtinguere oportet inter libertatem a peccato, & a miſeria .31.
Libido quibus nominibus ſit expreſſa in ſcripturis .235.
Libidinis nomen, uarium .236.
Libidinis nomen quam late pateat in materia peccati originalis .237.
Libidinis nomen ad multa ſimul pertinet .234.
Libidinis nomen cur maxime accommodatum ſit ad ueneteas uoluptates. 233.
Libido quæ res ſit apud Auguſtinum .231.
Aliud eſt ſenſus uoluptatis, aliud ſentiendi uoluptatem libido. 231. libro ſecundo pagina .98.
Libido uoluptatis ingerit ſe omnibus ſenſibus noſtris .231.
Libido hæc in omnibus ſenſibus eſt comprimenda .232.
Libido ſentiendi, naſcens ex actu ſentiendi, ubi nam ſit .236.
In paradiſo oble ctatio ſenſus erat, libido non erat .232.
Non ſtatim libidinis eſt, quærere in cibo ſuauitatem ſaporis ibidem.
Vide uocabula, Cupiditas, uoluptas.

¶ M.

QVID malum .256.
Vnde malum .255.
Mali uox uaria .257.
Malum generaliter dictum .256.
Mali ſpecies, pœna & culpa .257.
Malum culpæ & pœnæ quid .258.
Mali culpæ non eſt deus autor ibidem.
Libro ſecundo pag. .102.35.
Malum culpæ non eſt natura, neque aliquid indicium naturæ, a deo, aut bono, aut malo .272.

Malum rationalis creaturæ in quo ſitum .260.
Malarum cogitationum triplex origo .225.
De malo habitante in carne noſtra .220.222.
Mandata dei quodãmodo poſſibilia, quodãmodo non. lib.2.pa.66.& ſequẽ.
Mors & ſimilia mala, non ſunt conditionis naturæ, ſed ſupplicia culpæ. .243.133.
Mortis cauſa .253.& ſequentibus.
Quam mortem intulit Adam .165.
Quomodo in Adam omnes moriuntur .173.
Quomodo inuidia diaboli mors intrauit. 145. uide uocabulum, Peccatum.
In Adam ante peccatum, nullus erat timor mortis .196.
Immortalitas in ſtatu innocentiæ, erat ex beneficio gratiæ .250.252.
Mori peccato, quid apud Apoſtolum .168.
Mors quid apud Paulum ad Roman.5. .164.
Inuidia diaboli mors intrauit .141.
In quacumq; die comederitis, morte moriemini .167.
Deus & mortem non fecit, & tamen uita & mors a domino .253.
Mundi uox in ſcripturis .149.216.

¶ O.

AN opus bonum in nobis, & a nobis eſt lib.2.pa.36.
In opere bono & gratiam agnoſcere oportet & liberum arbitrium .1.
Vide uocabula, Gratia & lib.arb.
Scripturæ triplices modi, quibus deus in nobis dona ſua operari ſcribitur. libro ſecundo, pagina .13.
Opus bonum quid in hac materia accipiendum .48.82.84.97.
Opus bonum non illud hic accipiendum, quod in Ariſtotelis Ethica. libro ſecundo, pag. .96.
Opera bona ſunt in nobis dei dona .51.
Per opera neque legis, neque decalogi, iuſtificamur .70.82.98.& ſequentibus.
Omnia opera externa quæ facit charitas, imitatur ſuperba cupiditas .82.
Originale peccatum uaria nomina habet in ſcripturis .154.271.
Originale peccatum quid ſit .155.
In qua re ſitum ſit .197.244.
Originale peccatum & unum eſt & multa ibidem.
Summa fidei de peccato originali .244.171
Patrum ſententiæ de peccato originali .186.207.

Originalis peccati naturam cognoſcere, in primis facit ad intelligendam gratiam Chriſti .226.
Initium fidei eſt, credere ex peccato originali uenire erumnas omnes quas patimur .250.
Vtrum originale peccatum, ſit qualitas uitioſa, an pars ſubſtantialis animæ .226. & ſequentibus.
Peccatum originale ueri nominis peccatum eſt .154.
An ſit carentia originalis iuſticiæ
De originali iuſtitia .192.
Cur originale peccatum Auguſtinus ſæpe definit, libidine uoluptatis Venereæ .234.
Originale peccatum eſt in anima rationali .238. Et potiſſimum in uoluntate .239.
Vnicum eſt in unoquoq; Adæ filio ibidem.
Origin alia uitia multa in homine ſunt, ſed culpa unica .245. & ſequentibus.
An in ſemine parentis deciſo ſit pec. orig. .191.
Peccatum originale quomodo ſoluitur in baptiſmo .155.197.245.
Originalis peccati reatus ſoluitur, peccatum manet .197.245.
Quæ quæſtiones in hac materia diſputantur in utramq; partem, ſalua unitate fidei .240.246. lib. ſecund. pag. 92.
Errores Pelagij de pec. orig. .39.68.
Argumenta contra pecca. orig. .192.
Octo argumenta Pelagij, quibus docere conatur, infantes non naſci in peccato originali. lib. 2. pag. .80.
Soluuntur .88.
Tria argumenta Pelagij, infantes non damnari propter peccatum ullum. libro ſecundo, pag. .82.
Soluuntur .93.
An infantes morientes ſine baptiſmo patiantur in inferno ullũ cruciatũ. 208.
Infantes ſine ſacramento ſanguinis Chriſti, hoc eſt baptiſmi, erunt in condemnationem propter peccatum originale .200.
Hinc baptizari eos iam inde a temporibus Apoſtolorum in more fuit & præcepto .188. 201.
De eadem re ſententiæ patrum .186.
Baptizantur autem, ut conſequantur remiſſionem peccati orig. .132.
Et ut inſerantur Chriſto uiti, ut palmites .172.

Naſcuntur filij iræ .132. & ſequent. & lib. 2. pag. 87.
Quomodo infantes in Adam peccauerunt .138. & ſequentibus. 185.
Vide uocabulum, Peccatum.
Ab originali peccato præſeruata Maria .104. 121. 148.
In Chriſto fomes non erat, aut procliuitas peccandi .106.
Scripturæ pertinentes ad peccata originalia .133. 185.
Vide uocabulum, Paulina loca.
Filius non portabit iniquitatem patris libro. ſecundo, pagi. 93.
Cognoſcenteſq; ſe eſſe nudos .146.

¶ P.

PECCATI *uox in ſcripturis varia* .151
Chriſtus appellatus peccatum ibidem.
Vide uocabulum, Paulina loca.
Fomes peccati, appellatus peccatum .153.
Quid peccatum, Paulo ad Roma. 5. .149.
Doctrina de peccato mortali & ueniali, & ex ſcriptura, & patrum traditione .115.
Peccatum aliud perſonæ, aliud naturæ .162.
Quomodo per unum hominem peccatum intrauit in mundum. .133.
.140. 169. 180. 140. 205. 201. *Vide uocabulum originale peccatum.*
Quomodo omnes peccauerunt .173. 236. & ſequent.
Quomodo peccatum, non per diabolum intrauit in mundum .145.
Quomodo diabolus dicitur omnium peccatorum cauſa .225.
Vide uocabulum, malum.
Qua re illectus Adam peccauit .159.
Non omne peccatum eſt aut ex carnis fomite, aut ſuggeſtione diaboli. ibidem.
Non ſi culpa peccati remittitur, & pœna remittitur .119.
Non omne opus hominis eſt peccatum .115. 118.
Peccati pœna triplex, libro. 2. pag. .99.
Neminem ſanctorum uix eſſe ſine peccato .101. 105 & ſequen.
Item libro ſecun. pag. 75. Et libro primo pag. 117.
Sola Maria præſeruata a peccato .104. 121. 148.
Sine crimine ſancti uiuere poſſunt .108.
Peccata ſingula uitare poſſumus, uniuerſa non poſſumus. libro. 2. pa. .71.
Ad breue tempus uiuere poſſumus ſine peccato .117.
Iuſtus confidere poteſt omnia peccata ſibi remiſſa eſſe .117.

Aliud

TABVLA.

Aliud ſine Peccato uiuere, aliud ſine querela, libro. 2 pagina .62.
Aliud eſt peccare, aliud peccatum habere, .116.
poſſibilitas recte uiuendi non eſt inſeparabiliter naturæ inſita, libro ſecundo pagina .69.
An repugnet fidei, ſi dicatur iuſtus aliquo tempore purus eſſe ab omni peccato .111. & ſequentibus .115.
Soluuntur ſex argumenta Pelagij, quibus docebat hominem ex ſolis liberi arbitrij uiribus, poſſe uiuere ſine peccato. libro ſecun. pa. 69. & ſequen.
Loca ſcripturæ tractantur huc pertinentia.
Qui natus eſt ex deo non peccat .77.
Si cor noſtrum non reprehendat nos. libro ſecũ. pag. 76.
Beati immaculati in uia libro ſecun pag. 72 75.
Non reprehendit me cor meum in omni uita mea libro. 2. pag. 72.
Non eſt iuſtus, qui non peccet .112.
Si dixerimus, quia peccatum non habemus .102 115. 119.
Erant ambo iuſti, ante deum incedentes in omnibus mandatis domini, ſine querela .108. 217. Vide uocabulum, Paulina loca.
Perfectio in ſcripturis duplex, libro ſecundo, pag. 74. 73.
Paulina loca tractata.
Caput quintum ad Romanos. .133. & ſequentibus .140. 205. 180. 201. 141. 181 140. & multis ſequentibus. 169. & ſequentibus. 180.
Ego autem carnalis ſum .155.
Non habitat in me, hoc eſt, in carne mea .245.
Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum .267.
De nouo homine & ueteri, interiore & exteriore, uide uocabulum, Homo.
Velle adiacet mihi .50.
Eramus & nos natura filij iræ .185.
Ne regnet peccatum in mortali corpore ueſtro .198.
Non eſt uolentis libro ſecundo, pa. 70. & ſequẽtibus.
An non habet poteſtatem figulus. 31. & libro. 2 pag. 23.
Quid habes quod non accepiſti? .98.
Litera occidit .99.
Non iuſtificatur ex operibus legis omnis caro .70.
Vt referat unuſquiſque pro ut geſſit lib. 2. pag. 96.
Creati in Chriſto ieſu in operibus bonis libro ſecundo, pa. 23.
Elegit nos ut eſſemus ſancti & immaculati .112.

¶ S.

Spiritus in ſcriptura dupliciter .160.

¶ V.

multa ſine uoluptate non facimus, quæ uelle facere non poſſumus propter uoluptatem .233. uide uocabulum cupiditas, concupiſcentia, libido.
Voluptatem ex rebus ſenſibilibus non percipere cum adſunt, non eſt noſtræ poteſtatis .233.
Peccant coniuges quæ commiſcentur cauſa explendæ uoluptatis .223.
Voluptas uenerea mirabiliter ſibi non corpus ſolum hominis uendicat, ſed totum omnino hominem .234.
Volnptas eſca malorum .224.233.
Voluptas in brutis mala non eſt .224.
An uoluntas diuina aliquando fruſtretur. libro.2. pagina .57.

FINIS

¶ ERRATA.

Pagina .6. de præfatis, lege a.
.25. ſupplicijs piorum .
.42. gratias age.
.62. ullum legis opus agere.
.70. non irritam facio.
.94. in anima mortuum faciat uiuum.
.94. ſic ergo credere ex fide uiua.
.95. quæ & principium eſt bonorum operum.
.95. quod arbitrati ſunt initium fidei, in qua etiam.
.95. fides igitur uera eſt, qua incipimus orare.
.116. & adultos iam ſtatim.
.140. inſinuauit Apoſtolus non omnes peccaſſe .
.226. ſunt fortaſſis qui dicunt friuolum eſſe. Item in eo loco ubi precipue agebat.
.236. quæ contrarijs æſtuat deſiderijs .
libro. 2. pagi. 30. per eandem aquam calefactam.
.86. in ſuperiore libro.
.202. propenſius feratur in peccatum.

Ad v sum fes. [redacted] Sequatur in ex eisdem in ... prelatorum. IX

IOANNIS

DRIEDONIS A TVRNHOVT,

Sacræ Theologiæ profeſſoris apud Louanien̄, in lib. De gratia & libero arbitrio præfatio ad lectorem.

De poteſtate rationalis volūtatis, aliter ſenſerūt tractatores catholici, aliter morales philoſophi huius mūdi, aliter hęretici. Catholici ſacræ theologiæ tractores chriſtiana fide illuſtrati, quadruplicem cognouerunt humanæ naturę ſtatum. Vnum in quo ab initio condidit hominem rectum, nulli damnationis vinculo obſtrictum, nulla lege carnis contra mentem rebellantis viciatum, nulli forinſecus nocumento ſubiectū. Sub hoc ſtatu homo iam pace ſua, & tranquillitate fruebatur, ita vt nec intus pugnas, nec foris ſentiret timores, plenam habens ſupra vires ſuas, & corporalia membra poteſtatem, neq; in carne, neq; extra carnē ſentiens quicquam, aut repugnans, aut impedimentum pręſtans internæ rationis iudicio, aut rationali volūtati. Hunc autem ſtatum ignorauerunt naturales mundi huius philoſophi, æſtimantes hominem naſci innocentem, & idcirco argute defendētes naturā & arbitrium liberum, arbitrati ſunt ſe poſſe viribus propriæ volūtatis recte agere, & ſe poſſe veras habere virtutes, quibus natura humana ſuum finem, ad quē obtinendum eſt condita, aſſequatur. Deinde catholici ex ſacris literis edocti, alterū cognouerunt eſſe ſtatum humanæ naturæ, in quem nunc lapſus eſt homo per Adam primum noſtrum parentem, qui abutens libera poteſtate uoluntatis, recte ab initio condita, vniuerſum genus humanum in ſe, tanq̄ apoſtatica radice viciauit, quo fit, vt iam quiſque ex Adam propagatus ſentiat & intꝰ pugnas, & foris timores, cōtra rōnalem ſuā voluntatē, ita vt aliorſū trahat rō, aliorſū

vero, aut carnalis affectio, aut timor imminẽtis nocumenti, quibus impediatur rationalis animus, vt non libere valeat ſua electione proſequi, quod ratione mentis decernit æquum eſſe ad faciendum ac proſequendum, dicente Paulo Apoſto. Ego autem carnalis ſum, venundatus ſub peccato. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, &c. Hunc autem humanæ miſeriæ ſtatum viderunt quidẽ morales philoſophi, ſed ignorauerũt eum eſſe primi peccati ſupplicium, ęſtimantes pręſentem humani generis conditionem, ſub qua nunc homines in hunc mundum naſcuntur, non eſſe pœnalem, ſed naturalem, & humanum gen⁹ ſic ab initio aut cõditum eſſe, aut fuiſſe ſemp. Conſiderauerunt quidem in homine duas eſſe vires inter ſe contrarias, ſenſualem videlicet & rationalem. Videntes partem ſenſualem eſſe brutalem, quę ſolum intendat in pręſens commodum, partem autem rationalem, eſſe vim quandam altiorem ad honeſta prouocantem, quæ futuri habens rationẽ, cõſulit, deliberat, ratiocinaẽ, conſiderat, appetit, proſequitur ſæpenumero immortalitatem, pacem, iuſticiam, & c. contra corporalis vitæ commodum vel incommodum. De rixa & iurgio mentis cõtra carnem ſic loquutus eſt moralis Ariſtoteles, Ratio ſemper ad optima deprecatur. Vis autẽ ea in homine, quę eſt abſq; ratione, obuiat rationi & aduerſatur. Et iterum magnæ, inquit, & vehementes concupiſcentiæ, cogitationem mentis percutiunt, mentem ipſam e ſuo ſtatu dimouent. Quemadmodum oportet puerum, inquit, ſecundũ pręceptum pędagogi viuere, ſic & oportet concupiſcitiuum obedire rationi. Vides Ariſtotelis hanc ſententiam vicinã & quaſi conſonam eſſe Apoſtolicę doctrinæ, qua dicitur, Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnẽ. Senſerunt ergo morales philoſophi in ſe rixam & iurgium inter mentis legem, & carnis appetitum, ſed cauſam originalem huiuſcemodi rixæ ignorauerunt. Tullius in libro de republica, rem vidit, nam ei pronus in libidinẽ animus diſplicebat, cauſam neſciuit, ignorans per vnum hoẽm vniuerſos hoẽs factos eſſe carnales, & venundatos ſub peccato, dicente Apoſtolo Pau. Per vnum hominem peccatũ in hunc mundũ intrauit, & per peccatum mors. In hunc mundum. i. in vniuerſum

uerſum genus humanum, de quo & propheta, Homo vanitati factus eſt ſimilis. Et iterum, Facta eſt vniuerſa vanitas omnis homo viuens. Tertio catholici tractatores cognoueрunt humanæ naturę ſtatum tertium, ad quē homo reſtituitũ in hac vita per gratiam Chriſti redemptoris. Et huius inſuper ſtatus prorſus ignari fuerũt morales philoſophi, æſtimãtes infantes naſci in hunc mundum innocentes, ignorantes fomitem, quo pronus eſt in libidinem animus, i. procliuitatẽ illam, qua caro propenſa, procliuis, prona eſt concupiſcere aduerſus ſpiritum, eſſe in humano genere culpabile vitium, quod deus odit, quod & ipſe non condidit, propter quod & vniuerſi nos homines, ꝙtumlibet etiam mens rationalis eidem vitio reluctari conetur, ſumus captiui, beatifico fine ſpoliati, niſi regenerati fuerimus lauachro ſanguinis Chriſti.

Poſtremum catholici homines fide & ſpe firma expectãt quartum humanę naturæ ſtatum, quo ſumus in futuro ſæculo prorſus beatificandi clara diuinitatis viſione, vbi hęc corpora noſtra mortalia induentur immortalitatis, incorruptionis, & iuſticiæ ſtola. Hunc ſtatum itidem ignorauerũt morales philoſophi, æſtimantes aut poſt hanc vitam nullam ſupereſſe, aut vano errore decepti, aliquam eſſe, qualem ipſi amant in hoc ſæculo, vtpote vel carnalem corporalibus delitijs plenam, ſicut expectant nonnulli Epicuræi, vel naturalẽ laudabili quadam conuerſatione & ſapientia ſibi ſufficientem, & iucundiſſimam, quemadmodum expectauerunt nõnulli huius ſæculi ſapientes Methaphyſici, ſed fruſtra expectat, quiſquis aliud ꝙ deum ipſum poſt hãc vitam expectat. Deus eſt verum rationalis animę bonum, cuiꝰ ſolius amplexu, hominis anima vere eſt beata, caſta & ſancta. Deinde & fruſtra expectat quiſquis etiam deum ipſum expectat, ſi nõ Chriſtum veram viam, qua ad illum veniat in hac vita teneat. Ipſe Chriſtꝰ eſt, qui ſeipſum largitur in precium, ſua grã operans in hac vita una cum libero arbitrio omne meritum. Ipſe eſt qui ſeipſum poſt hanc vitam largitur in premium. Idcirco Platonici, qui vt inquit Auguſtinus, crediderunt & expectauerunt deum eſſe humanę naturę beatificum bonũ, fontemq́ bibendæ felicitatis, bonum illud ſuis meritis aſſe-

qui non potuerunt,quia ignorantes ſupradictum ſecundum humani generis ſtatū eſſe ſub peccato, neſcientes vniuerſam humani generis maſſam iuſte eſſe damnationi ſubiectam omnis meriti autorem Chriſtum,veram viam, qua peruenit ad illud,non inuenerunt,& cum deum cognouiſſent,eundē non ſicut deum coluerunt,idcirco iuſtificari in hac vita non potuerunt. Hæc eſt enim ſententia, Apoſtolica regula deſinita. Quotquot ſunt qui ignorantes dei iuſticiam, ſuam voluerunt ſtatuere,hi iuſticiæ dei non ſunt ſubiecti. Suam volunt conſtituere iuſticiam,inquit Auguſtinus,qui arbitrantur ſe iuſtificari ex ſtudijs & operibus ſuarum voluntatum, qui & ſi deum laudare velint,quod homines ſint,quod tales ſint conditi,qui libero ſuo arbitrio fierent iuſti,ſe tamen laudare volunt quod iuſti ſint. Dei autem iuſticiam ignorant,q. neſciunt iuſticiam eſſe a deo, qui iuſtificat impium ex fide gratis.i.abſq; vllis operibus antecedentibus. Vnde & patriarchæ, prophetæ & omnes iuſti, antequam Chriſtus naſceretur, per gratiam ſaluatoris credebant ſe ſaluos fieri, ſicut & nos Chriſtiani. Si qui ergo fuerint philoſophi,qui deum vident, vitam eſſe, incommutabile principium omnis vitæ,fontemq; bibendæ felicitatis,ignorantes iuſticiā Chriſti,qui factus eſt nobis ſapientia, virtus, & iuſticia, hi non ſunt aſſequuti neq; veram ſapientiam,neq; veram virtutem, neq; iuſticiam veram,de qua loquitur & ſcriptura,de qua et eccleſiaſtici patres diſſeruerunt. Ex huiuſmodi fundamētis poterit conſiderari, q morales philoſophi,neque veram humanæ voluntatis poteſtatem aut libertatem, neq; veram illius iuſticiam atq; virtutem recte intellexerunt. Definierūt ſane virtutem,inquit Auguſtinus,eſſe habitum naturæ, modo,& rationi conſentaneum. Recte quidem definierunt,ſed quid ſit conſentaneum naturæ humanæ iam damnatę,vt liberetur,vt ſuū finē beatificū aſſequatur,neſcierunt,ignorantes ſuam captiuitatem,deiq; miſerentis iuſticiam, & ſolam diuini vultus manifeſtationem poſt hanc vitam beatificare rationalem animam. Proinde ſemper ab initio fuerūt catholici tractatores,docentes abſq; fide Chriſti,nullam eſſe iuſticiam,nullam eſſe veram virtutem, quę animam rationalem

faciat

faciat vere bonam, ac iuſtam, deoq́ placentem, dicēte ſcriptura, Sine fide impoſſibile eſt placere deo. Definierunt iidem philoſophi in hōie liberum eſſe arbitrium, diſtinguētes actiuam potentiam, in rationalem & irrationalem, dicentes, Rationalem potentiam, vtpura volūtatem eſſe actiuam, eandem tamen tam contrarie q̄ contradictorie oppoſitorū. Irrationalem vero non eſſe ad contraria, eandem, ſuaque dogmata declarantes. Potentia actiua, inquiunt, in igne non poteſt nunc ſurſum, nunc deorſum ignem trahere, ſed in ſuperiora trahit ſemper, neq́ habet in ſua poteſtate ſiſtere motum, neq́ item poteſt nunc calefacere, nunc frigefacere, nunc emollire, nunc indurare eaſdem res ſibi congrue applicatas, ſimiliterq́ diſpoſitas. Inſuper & beſtiarum voluntas, quæ potentia eſt irrationalis, non poteſt rebus ſimiliter ſe habentibus, huc, illucque ſe mouere, agere, & non agere, mouere membra in opus, & ſiſtere gradum, ſed ex apprehenſione ſenſibilium rerum, mox vt corporis affectio ſecundum fantaſiam ſuborta ad aliquid trahit, in actum proruit, membraq́ mouet in opus, impellente natura, pabulo enī monſtrato, & ſic diſpoſito corpore bruti, vt egeat nutrimento, ſtatim brutū appetit, trahitq́, forma illa cibi p̱ ſenſum impreſſa, vt ſi videat cibum, mouet pedes in opus. Neque poteſt non ferri in ea, quæ ſic offeruntur, corpore bruti ſic affecto, & non prohibito, quod ſi obſtet cuiuſpiam ſenſibilis nocumenti imminentis imaginatio, quæ terrendo fantaſiam bruti magis retrahat, quam trahat, appetitus iam illa fortius mouet, & neceſſitate naturæ pedes ab opere cohibet. Quemadmodum ergo ignis non poteſt non calefacere ea, quæ ſibi ſunt p̱xima, & nō poteſt non aſcendere ſi nihil obſtet, ſic & beſtia, quæ ſuis agitur ſtimulis ſecundum fantaſiam & imaginationem ſenſus, non habet ſuperiorem in ſe poteſtatem, qua valeat ſuos ſiſtere motus, nec mirum, cum non habeat vim vllam, qua valeat præſentia, præterita, & futura ad inuicem conferre, & ex præteritis futura conijcere, & facere aliud ſenſibile venire ſibi in fantaſiam. Neq́ item habet altiꝰ principiū q̄ valeat altiorē finē ſupra bonū ſenſualis appetitꝰ conſiderare, ac iudicare de rationibus inſenſibilibus, ſempiternis, futuris, & poſſibilibus contingere.

Rationalis autem voluntas poteſt inquiunt in contrarie & contradictorie oppoſita corpore ſimiliter affecto cæteriſque omnibus ſimiliter ſeſe habentibus. Nam ſepenumero dum ſimilis permanet ſenſibilium rerum diſpoſitio, ſimiliſque corporis affectio, variæ & contrariæ fiunt rationalis voluntatis electiones. Intellectus hominis ſupra præſentia & ſenſibilia ratiocinãdo, deliberãdo, ac conſulẽdo ex præteritis futura conſiderat, iuſtitiæ, honeſtatis, immortalitatis rationem habet, & ita ob decorem iuſtitiæ aut futuræ vitæ aſſequutionẽ poteſt nũc mouere membra in op⁹ cõtra ſanta ſiue nutũ corporiſq; affectionẽ veluti ſi detur pauperi opportunitas auferendi clam a diuite pecuniam inter prę́ſens cõmodum & iuſtitiæ honeſtatem ratio interna, inquiunt, vt medius conſtitutus eſt arbiter, poteſtq; rationalis voluntas mouere membra in opus ad furandum pecuniam, quia ſibi indigenti vtilis, poteſt & cohibere membra, quia iniuſtum eſt, & lex vetat capere rem alienã. Viderũt igitur morales philoſophi ſemetipſos eſſe per liberam rationis arbitrium idoneos, qui de rebus ꝓpoſitis ſeu agendis deliberarent, conſulerent, iudicarent. Viderunt etiam ſeſe habere ſuper ſua mẽbra, ſuper paſſiones, concupiſcentias, ac cupiditates dominium, ſitumq; eſſe in eorum arbitrio viuere & operari, aut ſecundum carnis ſenſum, aut ſecundum rationis internę legem. Viderũt inſuper eſſe difficile huiuſmodi ſuas frenare ac moderari cupiditates ſeu concupiſcentias, rationalẽ aĩam trahentes cõtra legem rationis. Viderunt & hominem non poſſe in hac vita ad tantam venire ꝑfectionem, vt nulla ſit contra legem mentis in carne aut rebellio, aut moleſtia aut ꝑturbans, aut diſtrahẽs rõnis iudiciũ. Idcirco & Ariſtot. coarguit ſtoicos, in eo ꝙ dixerunt virtutes impaſſibilitates quaſdam & quietes, id eſt, ꝑfectiones tales, quæ redderent hominis animum ꝓrſus ſedatum & tranquillum, omnique paſſione vacuum. Ariſtoteles aũt cum dicit, oĩa in ſtudioſo viro eſſe conſona rationi, non id voluit, quod in ſtudioſo oĩs motus ſeu paſſio, ſecundum rectæ rationis imperium oriatur, ſed quod ratio in ſtudioſo nullis paſſionibus & motib⁹ a via virtutis abducatur, aut moueatur in conſenſum.

Vera

PRAEFATIO.

Vera quidem ſunt hæc, & huiuſcemodi dogmata philoſophorũ, q naturalem vim liberi arbitrij recte quidem attigerunt, innixi naturalis rationis lumini. Neque enim natura, ſed vitium in natura contrariatur gratiæ. Natura enim eſt gratiæ fundamentum, ſeu habitaculum mentis, gratia vero eſt naturæ perfectio, vitium autem eiuſdẽ naturæ corruptio. Viderunt ergo philoſophi naturam humanam eſſe in arbitrando, deliberando, iudicando, liberam plane ſentientes in ſe facultatem libere arbitrandi ac diſcernendi, inter præſentis vitæ iuſticiam & iniuſticiam, inter æquum & iniquum, inter licitum & illicitum, & ſe poſſę pro arbitrio quod voluerunt eligere. Sed veram iuſticiam veramque æquitatem, qua beatificabilis eſt rationalis anima, non viderunt, ignorãtes eandem naturam humanam in foueam damnationis lapſam, & eſſe vitiatam, voluntatemq; humanam in tantam corruiſſe impotentiam, vt non poſſet ſua vi, ſuaq; poteſtate recuperare, aut aſſequi veram iuſticiam. In tenebris igitur & in vmbra mortis ſedentes, Chriſtumq; veræ iuſticiæ ſolẽ ignorantes, gratiam dei non cognouerunt, arbitrantes homines fieri iuſtos & ſtudioſos exercitio & ſtudio ſuarum volũtatum. Extiterunt autem catholici tractatores diuinitus illuſtrati, definientes liberum humanæ naturę arbitrium eſſe ſeruum peccati, vulneratum, captiuum, ipſumque ita huic ſeruituti addictũ, vt non poſſit ſuis viribus domino ſacrificare veræ iuſticiæ ſacrificium, niſi leo, qui vicit de tribu Iuda Chriſtus dirumpat huius ſeruitutis vincula, vt valeat cum propheta dicere, Dirupiſti domine vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. Hæretici autem improbi defenſores liberi arbitrij hęreſis ſuæ dogmata de natura, & de poteſtate, de actiuitate, de viribus humanæ voluntatis, hauſerunt etiam ex præfatorum philoſophorum doctrinis, non ponentes vllam inter primum & ſecundum ſtatum diſtinctionem, ſed definientes humanum genus ab initio eſſe conditum, quale nunc eſt, hoc ſolum diſſidentes a gentiliũ & paganorum ſectis, q deũ ꝓfitentur omnium rerum conditorem, & tales nos eſſe conditos, qui valeamus ex viribus noſtræ voluntatis omni carere peccato, & Chriſtũ illius filium

lium veniſſe in terras, & ſolum tradidiſſe nobis exempla viuendi inſticiæ atq; ſalutis dogmata, quibus cognitis ex ſolis viribus noſtræ voluntatis poſſemus fieri iuſti & idonei credere ex nobis, & in nobis facere fidem, qua vitam aſſequamur æternam. Contra hanc hęreſim eiuſque varia dogmata diſputabitur in hoc libro in gloriam gratiæ dei redēptoris noſtri, iuſtificantis nos gratis ex fide in ſanguine ſuo, & miniſtrantis vires recte operandi diffuſa charitate in cordibus noſtris p ſpiritum ſuum, cui ſalus noſtra & redemptio tribuatur, eiq; ſit benedictio & claritas, & poteſtas, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo in ſæcula ſæculorum,

AMEN.

IOANNIS DRIEDONIS A TVRNHOVT

Sacrę Theologię profeſſoris apud Louanienſes, De gratia & libero arbitrio, liber .1.

Caput primum de hæreſibus tribus circa gratiam & liberi arbitrij generalia quædã.

DE gratia & libero arbitrio, nec recte ſentire, nec ſalubriter, & libere loqui quicq̃, aut diſſerere poſſumus, niſi totum ipſum quod recte ſentimus & ſalubriter diſſerimus, deus ſuæ gratię ſpiritu dederit, illuminãs tenebras ignorantię noſtrę, vt ſciamus, quę a deo donata ſunt nobis, adiuuans quoq; imbecillitates noſtras, vt valeamus & perſeuerare in eo quod cepimus. Rurſus eiuſdem gratię ſpiritus ſuo lumine nos ad recte ſalubriterq;, & libere de gratia ſentiendum & diſſerendum non adiuuaret, ſi illic nihil liberum hominis arbitrium ageret. Non enim adiuuatur, niſi qui etiam aliquid operatur, quo fit, vt neq; gratia ſine libero arbitrio ſit ſtatuenda, neq; liberum arbitrium ponendum ſit poſſe ſine gratia quicq̃ recte ſapere, intelligere, aut bene velle. Hæc autem intelligere qualiter fiant eſt eiuſdem gratiæ opus. Atq; ita ſecundum canonicas ſcripturas, fidem q; orthodoxam & eccleſiaſticorum patrum traditiones, ita dei gratia eſt defendenda, vt non negetur hominis liberum arbitrium. Ita rurſus liberum arbitrium ſtatuendum eſt, vt non tollatur dei gratia. Quiſquis igitur dei gratiam & liberum arbitrium recte intelligit, is in opere bono neutrum ab altero ſeparat. Quamobrem & iam olim ante mille annos duę fuerunt pręcipuę hæreſes damnatę ab eccleſiæ concilijs. Vna Manichęorum, altera Pelagianorũ. Illa liberum arbitrium prorſus tollit, docens oriri non poſſe malum niſi ex malo. Iſta vero defendit liberi arbitrij poteſtatem ad vtramlibet partem, & ad bonum, & ad malum omni-

In opere bono gratia & liberũ arbitrium ab inuicẽ nõ ſeparãtur.

omnibus eſſe comunē. Liberum arbitrium ſi prorſus nega tur, inquit Hieronymus, Manichæorum ſecta conſtruitur. Ipſius vero libertas ſi oīno defendatur, hęreſis cōſurgit Pelagiana. Quoſdā, inquit Aug. in epſa ad Valenti. nimia voluntatis ſuę diffidentia deiecit in negligentiā, quoſdam vero nimia voluntatis ſuę fiducia extulit in ſuperbiam. Illi dicunt, vt quid conamur bene viuere, quod in ſolius dei eſt voluntate. Iſti dicunt, vt quid rogamus deum ne vincamur tētatione, quod in noſtra eſt poteſtate. Proinde & iſta quęſtio vbi de libero voluntatis arbitrio, & de gratia dei diſputatᷣ, ita, inquit, eſt ad diſcernendum difficilis, vt quando defenditur liberum arbitrium, dei gratia negari videatur, quando autem aſſeritur dei gratia, liberum arbitrium putatur auferri. Difficultas autem hæc inde naſcitur, quod ſcriptura diuina aliquando ita loquitur, vt nihil videatur liberū arbitrium prodeſſe ad ſalutem, ſed ſola gratia totū facere, veluti cum dicit, Non eſt volentis, neqꝫ currentis, ſed dei miſerentis. Deus cuius vult miſeretur, & quem vult indurat. Sicut lutum in manu figuli, inquit dominus, ita vos in manu mea. Aliquando vero ſcriptura ita loquitur, ac ſi tota noſtra ſalus in noſtra conſiſtat volūtate, veluti cum dicit. Si volueritis et me audieritis, bona terrę comedetis, ſi volueritis, gladius deuorabit vos. Item ante hominem bonum & malum vita & mors, quodcumqꝫ voluerit dabitur illi.

Difficultas de gratia & libero arbitrio vnde naſcitur.

Hæc & id genus alia ſcripturæ ſacrę teſtimonia, quæ inter ſe pugnare videntur ſunt ex quibus gratiam ſimul cū libero arbitrio docet catholica fides defendere. Authoritas enim diuina in ſcripturis ſacris nequaꝗ̄ hominem, ſic inquit Auguſtinus, admoneret, ſi nullam liberi iudicij rationem in homine cognoſceret, Nec item pro meritis bonis, aut malis ſingulis retribueret, ſi per liberum arbitrium nullum bonum vel malum homo faceret.

Rurſus nec gratiam ſcriptura commendaret tanꝗ̄ neceſſariam ad ſalutem, ſi liberum arbitrium ſaluari, & bene operari, ſine gratia domini noſtri Ieſu Chriſti ſufficeret.

Contra hanc autem eccleſiæ doctrinam inſanias ſuas docuerūt hæreſes duę iam ſupradictę erroribus inter ſeſe cō

tra-

trarijs confligentes, diſſimili ſententia, ſimili vanitate ſeparati opinióe diuerſa, ſed ꝓpinqui mente peruerſa. Vtriq́ꝫ ſimul gratiam Chriſti oppugnant, redemptionem eius euacuant, ſed modis, cauſiſq́ꝫ diuerſis, quãuis non vtriq́ꝫ, ſed Manichæi ſoli liberum auferant arbitrium, aſſerentes naturam malam immutabiliter eſſe malam, id eſt, talem quę immutari nullo modo poteſt in bonum. Et idcirco non poſſe contingere, vt eadē ſit hominis anima, eademq́ꝫ voluntas, quę nūc bene, nūc male operetur. Harum duarum hęreſium in diuerſis ſuis ſcriptis meminerunt eccleſiaſtici patres, & pręſertim Aug. libro ſecundo, cōtra duas epiſtolas Pelagianorum, & in alijs diuerſis libris cōtra Manichęos ęditis, Manichęi inqt, dicūt deū bonū nō eſſe oīm naturarū creatorē. Pelagiani dicūt deū nō eſſe omniū ętatū in hominibus mundatorē, liberatorem, & ſaluatorem. Fides autem catholica prędicat & deū omniū rerū eſſe creatorem tam viſibiliū & inuiſibilium, oēſq́ꝫ omniū ætatū hoīes indigere gratia Chriſti miſerētis. Manichei carnis concupiſcētiam, nō tāq̄ accidēs vitiū, ſed tanq̄ naturā ab ęternitate malā vituperant. Pelagiani vero eā tanq̄ nullū ſit vitiū, ſed naturale bonū a deo cōditore inſtitutū, inſuper laudant. At uero fides Chriſtiana carnis concupiſcentiam repugnantem legi mentis, docet eſſe accidens malū quod in hunc mundū intrauit per Adę peccatū. Manichęi negāt hoī bono ex libero arbitrio initiū fuiſſe mali, Pelagiani dicūt hoiem malū ſufficiens habere liberū arbitrium ad faciendum præceptum bonum, Fides autem catholica prędicat malū habuiſſe initiū ex libero rationalis creaturę arbitrio, per quod homo factus malus, non poteſt rurſus fieri bonus abſq́ꝫ gratia dei miſerentis.

Cōfingit aūt Manichęa hęreſis in reb⁹ eſſe duo principia prima inter ſe pugnantia. Duas, inq̄, ſubſtantias ſeu naturas primas. Vnā videlicet, ipſum primū bonū deum, Alteram, ipſum primum malum, dæmonem appellans, docens vtrūq́ꝫ horum principiorum ſuas proprias habere vires, ſuas actiones, ſua opera, & officia. A natura mala deriuari omnes malignos ſpiritus, omnia ꝙ corruptibilia corpora, omnes mutationes, paſſiones, turbationes, lites, diſcordias, omnia

Hæreſis Manichæa cōfingit duo principia bona.

 anima

animalia, ſerpentes,colubrum,corruptibilia inſuper & elementa, timorem quoq;, perfidiam, concupiſcẽtiam, praua deſideria, & in vniuerſum quicquid mali patiuntur homines. A ſummo autem bonitatis fonte omnia quæ bona ſunt originem trahere, vtpote bonos ſpiritus, ſolem, ſtellas, aliaque ſuperiora corpora incorruptibilia, & opera ſancta. Ex his omnibus contra gratiam & liberum arbitrium ſuas Manichæus confinxit hæreſes, docens primum duas in homine eſſe animas, vnam a deo bonam, quam dixit ſecundum naturam hoc eſſe, quod deus eſt, eandemq; eſſe quandam dei portionem, ſeu ipſius diuinitatis particulam. Alteram vero eſſe animam ſecundum ſe malam, cuius non deum, ſed diabolum eſſe principium tradit. Deinde ſecundum huiuſmodi duas quas docebat in homine animas concluſit, & in eodem homine duas eſſe voluntates. Vnam eſſe malæ animæ voluntatem, ſecundum ſe malam, & idcirco incorrigibilem ac inemendabilem bono deo contrariam. Alteram vero eſſe animæ bonæ voluntatem ſecundum ſe bonam, inuiolabilem, & non contaminabilem, vllo accedente vitio, addens humanam carnem, membra, ventrem, pudenda, non dei, ſed malæ mentis eſſe opificia, malorumq; ſpirituum tabernacula, & idcirco horum membrorum deſideria, concupiſcentias diuinę voluntati contrarias inquit eſſe, non vlli creaturæ, ſed malę mentis officia.

Hæreſis Manichæi, negās gratiā ſimul & liberum arbitrium.

Manichæus duas poſuit in homine animas, duaſq; voluntates.

Ex his ſimilibuſq; veſanijs ex ſcriptura ſacra perperam intellectis, perſuaſit ſibi non poſſe eſſe in homine vllam voluntatem liberam, quæ eadem poſſet bene & male facere, atq; ita non eſſe vllum hominis liberum arbitrium ad bonum, & ad malum, Sed vnam animam, vnamque voluntatem in homine eſſe naturaliter & immutabiliter bonam. Aliam vero eſſe naturaliter & immutabiliter malam, oẽſq; rationales omnium hominum animas eſſe quaſdam diuinitatis particulas commixtas quibuſdam malę mentis portionibus, & ita peccatum fieri non libero rationalis animæ arbitrio, ſed malę mentis voluntate. Rationalem autem animam per ſolius naturæ malę commixtionem inquinari, & habere peccatum, quaſi quandam ſibi adhærentem terre-

ſtrē

ſtrem maculam, addens huiuſmodi malam mentem, in qua peccati & carnis concupiſcentia habitat, non eſſe accidens vitium, ſed naturam malam, ſic homini adhęrentem, vt ipſa quando homo liberatur atque purgatur, ſeparetur ab ipſo, & in ſua etiam natura immortaliter viuat. Et quia carnem hominis ſecundum ſe malam aſſerebat, idcirco & reſurrectionem carnis reſpuebat, docens Chriſtum, qui in ſua ſubſtantia fuerat bona natura, cui nihil fuerat mali commixtum, nõ habuiſſe verum, ſed fantaſticum corpus, non veram carnẽ, non vera membra, ſed fantaſtica, & non vere, ſed fallaciter natum, crucifixum, paſſum & mortuum, non vere ſurrexiſſe a mortuis, ſed fantaſma ſolum aparuiſſe. Ex Euãgelijs autem conuictus ſcripturas nouæ legis corruptas ac deprauatas eſſe dixit his in locis, vbi ſuæ poſitioni contrarium aſſeuerare viderentur, confingens ſeſe eſſe & Apoſtolũ Ieſu Chriſti, & diuinorũ librorũ inſtauratorẽ, & per ſeſe eſſe ſpiritum ſanctum ad nos miſſum. Hactenus de Manichæorum inſanijs, non ſolummodo orthodoxæ fidei contrarijs, ſed & contra omnem naturalem philoſophiã, & probabilem rationem. Nec diſpliceat, queſo lectori, quod prolixius forſitan recitauerimus huiuſcemodi veſanias, id enim ex induſtria ſtuduimus facere, non tam ad deſtruendum, & reprobandum eaſdem, q̃ ad intelligendum ſcripturas ſacras, eas prę ſertim, quas pro ſuis erroribus adferebat de carne cõcupiſcente aduerſus ſpiritũ, & de malo habitãte in carne, & id genus alias. Inſuper & ad intelligendũ, faciliuſque penetrandũ ſcripta antiquorum patrũ de gratia & libero hominis arbitrio ſcribentium contra eaſdem inſanias. Scripturæ autem & argumenta, quibus ipſe Manichęus conabatur hos ſuos errores ſtabilire, infra latius ſumus recitaturi & declaraturi, nullius eſſe roboris & momenti.

Cæterum iam de hęreſi Pelagiana videamus, quę liberum hominis arbitrium ita defendit, vt iniuriam faciat diuinę gratiæ miſerentis, quam ſane hęreſim ſuccinctim Augu. recitat in diuerſis libris, & ſignanter in lib. de hęreſibus, Ad quod vult deũ, cap. vltimo. Inſuper & Beatus Proſper Auguſtini contẽporaneus, ſic eã in ſuis canonicis expreſſit. Hac tẽ- *De hereſi Pelagiana.*

 peſtate

ſtate, inquit, ſubintellige circiter annũ domini. 15. ſupra quã dringenteſimum Pelagius Brito dogma ſui nominis contra gratiam Chriſti Celeſtino & Iuliano adiutoribus expoſuit, multoſq; in ſuum traxit errorem, prædicans vnumquẽq; ad iuſticiam faciendam, gubernari propria voluntate, tantumq; vnumquemq; accipere quantum meruerit ſua voluntate, addens Adæ peccatũ ſolũ leſiſſe ipſum, nec obſtrinxiſſe poſteros illius, poſſibileq; eſſe omnibus volentibus carere omni peccato, omneſq; paruulos tam inſontes naſci, quam fuerit ante præuaricationem primus homo, atq; ita eoſdem paruulos baptizandos eſſe, non vt ab vllo peccato liberentur, ſed vt ſacramento adoptionis honorentur. Preterea Auguſtin⁹, cæteriq; patres in concilijs Carthaginenſi & Milenitano præſidentes, huiuſmodi peſtifera Pelagij dogmata ad Beatum Innocentium papam, ſic retulerunt. Noua, inquiunt, hæreſis quædam inimica gratię Chriſti, contra eiuſdẽ Chriſti gratiam & eccleſiam conatur inſurgere hominum improborum, qui tantam audent tribuere infirmitati humanæ poteſtatẽ, vt hoc ſolum contendant pertinere ad dei gratiam, quod ea quæ in preteritũ a nobis ſunt malefacta, quæ & infecta facere non valemus, remittantur nobis præuenientib⁹ dei gratiam pœnitentibus, & credentibus libera voluntatis poteſtate. Super futuris autem cauendis, dei gratiam in eo deputant, quod creati ſumus cum libero arbitrio, & poſſibilitate non peccandi, qua per propriam voluntatem legẽ dei poſſumus adimplere, ſiue naturaliter in corde ſcriptam, ſiue in literis datam, & eandem legem ſiue naturalem, ſiue ſcriptam, pertinere ad gratiam dei, qui illam in adiutorium hominibus dedit, addẽtes, ad futura peccata cauenda, vincendas quoq; & domãdas cupiditates, ſuperandaſq; tẽtationes, ſufficere humanam voluntatem. Quę ſufficiens, inquiunt, ẽ naturali poſſibilitate, omnia implere mandata, & prorſus viuere ſine peccato. De prefatis autem patribus huiuſcemodi doctrinæ authores arguuntur pro eo, quod non agnoſcũt dei miſerentis gratiam illam, qua liberantur paruuli a peccato cum baptizantur, neq; eam qua iuuantur adulti iam iuſtificati, quibus deus ſecundum diuitias miſericordiæ ſuæ dat virtu

Pelagij errores.

virtutem, & robur in interiore homine. De qua prophetæ & Apoſtoli per omnem ſcripturę locum ſunt loquuti. Idem Auguſt. in epiſtola ad Paulinum errores Pelagij ſuccinctim perſtrinxit, hoc modo. Adam ſiue peccaſſet, inquit Pelagi⁹, ſiue non peccaſſet, moriturus erat, & peccatū eius non gen⁹ humanum, ſed ipſum ſolū leſit. Infantes quoq; mox nati, in eo, inquit, ſunt ſtatu, in quo fuit Adam ante peccatum. Proinde & habent vitam quandam ęternam extra regnum cœlorum, etiam & ſi non baptizētur. Et gratia dei, atq; adiutorium non ad ſingulos datur actus, ſed in libero arbitrio lege atq; doctrīa eſt ſita, ſi qua ſit alia dei gratia ſecundū merita noſtra datur. Non poſſunt iuſti vocari filij dei, niſi omnino abſq; peccato fuerint. Neq; enim liberum arbitriū, inquiunt, erit, ſi in operando indigeat dei auxilio, & non ſit in propria ſitum voluntate facere & non facere, vincere cupiditates, & non vincere. Petētibus, aiunt, dari veniam, non ſecundum gratiam, ſed ſecuudum meritum & laborē eorum, qui per pœnitentiam digni fuerint, quibus miſereatꝰ deus, largiens gratiam remiſſionis peccatorum, ſecundū merita ipſius voluntatis. Addunt, Diuites baptizatos, ſi qd boni viſi fuerint facere, non poſſe tamen habere regnum pei, niſi relinquant omnia. Hactenus erronea Pelagij paradoxa ab Aug. in epiſtola ad Paulinū, alijſq; in locis plurimis recitata, quę & infra diſtincte magis in recitatione argumentorū & in ſolutionibus eorum explicabimus. Præter has duas, noua quædam Lutherana doctrina emerſit contra rectā & catholicam fidē, ita tribuens omnia diuinę gratię, vt libe rū prorſus tollat arbitriū, docēs ipſum ſolū eſſe rē de ſolo titulo, quę ſolū ſeſe habeat pure paſſiue in omni opere bono, omniaq; ex neceſſitate abſoluta euenire. Quę ſane doctrīa nec cum Pelagianis cōuenit, nec cū Manichæis. Nō qdē cū Pelagianis, qui prorſus liberū ſtatuunt arbitrium, vt vim mediam ęqua poteſtate verſantem inter bonum & malum. Nō etiam cum Manichæis, qui negant eandem voluntatem poſſe eſſe nunc bonam, nunc malam. Iſti autem ſtatuunt eandem hoīs voluntatem, atq; aīam nunc bonā eſſe, nunc malā, quippe quę nunc opera iuſta, nunc iniuſta in ſe ſuſcipiat. *Hæreſis tertia de gratia & libero arbitrio.*

Nec hanc hæreſim ſibi recenter confinxit Lutherus. Nam & Auguſtinus cum adhuc viueret, & contra Pelagianā hæreſim diuerſos edidiſſet libros, erāt in nōnullis monaſterijs monachi, qui ad defendendam gratiam Chriſti ex ſcripturis ſacris, & dogmatibus Auguſtini praue intellectis, ſic eādem gratiam conabantur defendere, vt liberum prorſus negarent arbitrium, & dicerent deum non redditurum vnicuiq; ſecundum opera ſua, ſed ſecundum gratiam ſolam. Quos & idem venerabilis pater Auguſtinus in epiſtola ad Valentinum docet & inſtruit tradens orthodoxæ fidei regulam, ſecundū quam ſint intelligendæ ſcripturæ ſacræ, & ſua ipſius ſcripta, quibus diuina gratia comendatur. Et quia ſunt hoc noſtro ſæculo calumniatores mendaces, qui aſſerūt diuum Auguſtinum tandem poſtq; gratiam Chriſti pleniꝰ intellexerat prorſus ſuſtuliſſe liberum hominis arbitrium: Primū recitemus illius epiſtolæ verba. De veſtro monaſterio, inquit, venerunt ad nos duo iuuenes Creſconius & Foelix, qui nobis retulerunt monaſterium veſtrum nonnulla diſſenſione turbatum eo quod quidam in vobis ſic gratiam dei prædicent, vt negent hominis eſſe liberum arbitrium, & quod grauius eſt, dicentes in die iudicij deum non eſſe redditurum vnicuiq; ſecundum opera eius, etiam tamē hoc iudicauerunt, quod plures veſtri non ita ſentiant, ſed liberum arbitrium adiuuari fateantur per dei gratiam, vt recta ſapiat & faciat homo, vt cum venerit dominus reddere vnicuiq; ſecundum opera eius inueniat opera noſtra bona, quę præparauit, vt in illis ambularemus, hoc qui ſentiunt, inquit Auguſtinus, bene ſentiunt. Obſecro itaq; vos fratres, ſicut Corinthios obſecrauit Paulꝰ, per nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, vt idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata, ſed gratiam ſimul & liberum arbitrium fateamini. Primo ſuo aduentu dominus noſter Ieſus Chriſtus nō venit vt iudicaret mundum, ſed vt ſaluaretur mundus per ipſum. Poſtea vero, ſicut articulus fidei teſtatur, venturus ē iudicare viuos & mortuos. Si ergo non eſt dei gratia, quomodo ſeruat mundum? ſi non eſt liberum arbitrium, quomodo iudicat mundum? Proinde librum meum, vel epiſtolam meam

Vide reſolutionem clariſſimam de gratia & libero arbitrio in epiſtola Auguſtini ad Valentinum.

meam, inquit, in qua diſputaui de gratia dei ſecundum hāc fidem intelligite, vt neq; dei gratiam negetis, neq; liberum ſic defendatis arbitrium, vt ipſum a dei gratia ſeparetis, ita tamen vt gratiam dei, qua iuſtificamur, firmiter credatis nobis dari non ſecūdum merita noſtra, ſed gratis, nō quia nullum eſt meritum vel bonum piorum, vel malum impiorum, alioqui quomodo ſcriptura paſſim teſtaretur deū vnicuique in die iudicij redditurum ſecundum opera eius, ſiue bona ſiue mala. Multum igitur vos rogo, vt eum a quo monachi veſtri dicunt ſe turbatos ad me mittere nō grauemini. Aut enim non intelligit librum meum de gratia differentem, aut forte ipſe non intelligitur quando difficillimam quæſtionē & paucis intelligibilem enodare conatur. Hactenus Auguſtini dogmata ex ſcripturis ſacris, quibus manifeſtiſſimum eſt ſecūdum catholicę fidei regulā oportere vtrumq; tenere, & gratiam videlicet & liberum hominis arbitrium, inſuper & eſſe merita tam bona q̄ mala, ſecundum quæ deus vnūquemq; eſt iudicaturus, nulla tamen eſſe merita noſtra, quibus iuſtificari mereamur. Hæc autem generaliter pręmiſſa ſunt, quę in ſequentibus dei gratia adiuuante ſpeciatim ſumus elucidaturi.

¶ *Caput ſecundum, in quo demonſtrantur quod de gratia & libero arbitrio differere non ſit ſpinoſum, id eſt, inutile & ſine fructu, ſed frugiferum ac ſaluberrimum.*

EX his quæ dicta ſunt in ſuperiori capite manifeſtū eſt eos longe a doctrina euangelicę fidei aberrare, qui docent diſputationē de libero arbitrio eſſe ſpinoſam magis, q̄ frugiferam. Nam ſi de libero arbitrio differere ſit ſpinoſum, erit igitur ſpinoſum differere de gratia, & de iuſto dei iudicio, quia neq; iudicium dei iuſtum & gratiam eius ſine libero arbitrio, neq; item liberum arbitriū abſq; cognitione iuſticiæ & miſericordię illius recte poſſumus intelligere. De iuſta condemnatione vniuerſi generis humani per Adæ peccatum, de gratia item & miſericordia impen-

ſa per Chriſtum dominum, de iuſto item iudicio dei, q̃ iuxta certiſſimum fidei articulum venturus eſt reddere vnicuiq; ſecundum opera eius, de miſericordia inſuper & gratia dei per meritum Chriſti vnicuiq; credenti in ipſum remittentis propria liberi arbitrij peccata, nemo recte ſentit, aut credit, niſi qui ſeſe agnoſcit reum coram deo eſſe factum ex libera voluntate, iramq; illius meruiſſe ſpontanea diuinæ legis tranſgreſſione, ſeq; non poſſe ex hac ira liberari, niſi per gratiam miſerentis dei. Proinde non modo vtilis & frugifra eſt de libero arbitrio catholicæ fidei doctrina, ſed & per om̃em modum neceſſaria homini Chriſtiano, vnicuiq; quidem pro ſuo modulo, & id quidem ad recte intelligendũ cauſam ſeu rationem incarnationis & paſſionis domini noſtri Ieſu Chriſti, qua ſane paſſione non fuiſſet opus, ſi non fuiſſet vllum malum liberi arbitrij meritum. Inſuper & ad intelligendum cauſas damnationis dæmonum, qui facti ſũt mali, non a deo conditore, ſed a libera ſua volũtate. Deinde & ad intelligendũ ſcripturas, quibus dicit̃, quod p̃ditio noſtra ex nobis ſit & tantummodo in deo auxilium ſalutis noſtræ, & quod neq; peccatum, neq; mortem de⁹ fecerit, ſed quod vtraq; hęc iuxta Pauli apoſtoli doctrinam intrauerũt in mundum per vnum hominem peccãtem, & quod in die iudicij cum illuminabuntur obſcondita tenebrarum iuxta orthodoxam fidem, & certiſſima ſcripturæ teſtimonia de⁹ reddet vnicuiq; iuxta opera illius.

De gratia & libero arbitrio diſſerere in Chriſtiana fide ſaluberrimũ & neceſſariũ.

Si non fuiſſet liberum arbitriũ nullum fuiſſet peccatum, neq; ullum dei iudiciũ.

Cæterum ſi nullum fuiſſet liberum rationis arbitriũ homini datum, quo potuiſſet cognoſcere præceptum & pręceptorẽ, & de lege pręceptis iudicare, ac diſcernere inter licitum & illicitum non magis lex pręſcripta daretur homini, q̃ beluis & animantibus ratione carentibus, quæ de his non iudicant, & ideo non peccãt. Atq; ita ſi nullum fuiſſet liberum in homine arbitrium, nulla fuiſſet ei lex data, nulla fuiſſet legis tranſgreſſio, nullum peccatum, nullum iuſtum iudicium dei vniuerſum genus humanum in hanc vallem lachrymarum damnantis, propterea quod magis obedierit ſerpenti ſuggerenti, q̃ deo creatori ſuo præcipienti. Atq; ita ſit, vt ſublato libero arbitrio funditus fuerit euerſa to-

tius

tius religionis Chriſtianæ doctrina. Adam ab initio creatus a deo bonus, immortalis, ad imaginem & ſimilitudinē eius, vt ſemper viueret, ſi accipiens legem, ne de ligno ſcientiæ boni & mali comederet, non potuit aliter feciſſe ꝙ fecit, ſed vł ex neceſſitate ſpōtaneę inclinatiōis naturalis rōnaliſ ꝙ appetitus, vel ex impulſu ſuperioris poteſtatis a deo conditore ſuo defecerit, & in terrena defluxerit, & ad conſentiendum ſerpenti ſuggerenti ex neceſſitate quadam lapſus fuerit perinde atq; belua ferī in populum ſenſibili appetitu, aut perinde atque homo ex neceſſitate deorſum labitur, dum aut agitatus naturali corporis pondere, aut præcipitatus, altero impellēte ab altis fertur in imū, Cur poſt lapſū a facie dei fugit? cur erubuit? cur tanq̄ reus culpam propriæ ſuæ voluntatis agnoſcens ſeſe abſcondit. Si non habuit a deo præſidium, quo poterat in eo ſtatu perſeuerare, in quo conditus erat, cur poſt lapſum coarguit illum deus? cur miſeriam & mortem inflixit, de paradiſo eijciens illum? Hæc ſane omnia indicant hominem libero ſuo arbitrio conſenſiſſe ſuggeſtioni ſerpentis. Atq; ita culpam tribuendā non conditori naturę, ſed volūtati pręuaricatricis naturæ. Ex huiuſce mōi ſcripturis, cęteriſq; ſimilib⁹, venerabilis Anguſ. in lib. de correp. & grā, ca. II. plane aſſeruit Adā potuiſſe nō peccare, et non cadere, ipſiuſq; arbitriū tā liberū fuiſſe, vt bñ velle poſſet et male, cui⁹ & hoc indiciū ē, ꝙ ambo ipſi parētes nr̄i, mox poſt lapſum reprehēſi a deo cur de ligno paradiſi vetito comediſſent, neq; ꝑtenderunt, neq; attulerūt vllā naturę aut imbecillitatē aut neceſſitatē ſeu impulſionē, ſed deo interrogāti, cur hoc feciſtis, reſpōdit Adā, Mulier quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi de ligno & comedi. Mulier vero reſpondit, ſerpens decepit me & comedi.

Liberum arbitrium in ſcripturis oſtenditur.

Reſpondit deus Adę. Quia audiſti vocem vxoris tuæ & comediſti de ligno, de quo præceperam tibi, ne comederes, maledicta terra in opere tuo. In laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitę tuę, ſpinas & tribules germinabit tibi, donec reuertaris in terram, de qua ſumptus es. Mulieri quoq; dixit, multiplicabo ærumnas tuas & conceꝑt⁹ tuos, in dolore paries filios.

En habes Adam & Euam liberis ſuis voluntatib⁹ fuiſſe le gis diuinæ tranſgreſſores, eoſdemq́ꝫ habuiſſe a deo ſufficiēs adiutorium, quo poterant permanere in bonitate, in innocē tia & rectitudine, quam a deo acceperant, quemadmodum declarauerunt ſancti patres ex ſcripturis ſacris, & ſignāter venerabilis Auguſtinus in libro de natura & gratia, in libro de grā & libero arbitrio, & in libro de correptiōe & gra tia, & in omnibus paſſim libris contra Celeſtium & Pela gium æditis. Cæterum & poſt lapſum, q̄uis homo, deo vindicante peccatum, ſit ex neceſſitate ſubiectus miſeriæ, mortalitati, & damnationi, nihilominus tamen retinuit ar bitriū ratiōis liberę, qua iudicat ſe digne ꝑ malę vitæ actis hæc pati, & ſeſe non poſſe ab his malis liberari, niſi deus miſereri voluerit. Atq́ꝫ ita poſt lapſum, q̄uis perierit liber tas a miſeria & peccato, & poteſtas abſq́ꝫ dei miſerentis gra tia, iuſte & bene viuendi, nequaquam tamen perijt vis libe ri arbitrij, quo poſſumus etiam abſq́ꝫ gratia de multis libe re iudicare, multa facere & non facere, deoq́ꝫ adiuuante, ad accipiendam iuſticiam & gratiam nos accommodare, deoq́ꝫ vocanti libere conſentire, quemadmodum multis in locis ex ſcripturis ſacris demonſtrauerunt ſancti patres, & pręſer tim venerabilis Auguſtinus multis in locis. Niſi libero ar bitrio, inquit, intelligeremus, ſaperemus ac dijudicaremus ea, quæ lex iubet, non nobis in ſcripturis deus illa præcipe ret, neq́ꝫ diceret. Intelligite ergo qui inſipientes eſtis in po pulo, & ſtulti aliquando ſapite. Eo enim ipſo, quo præceptū ac imperatum eſt, vt intelligamus atq́ꝫ ſapiamus, obedien tiam noſtram requirit deus, quæ nulla poteſt eſſe ſine libero arbitrio. Verum homo ſi poſſet recte intelligere, & ſalubri ter quicquam ſapere per liberum arbitrium, ſine adiutorio gratiæ diuinę, non oraremus deum, vt ipſe daret intelligere & ſapere, dicentes, Da mihi intellectum domine vt diſcam mandata tua, neq́ꝫ itē in euangelio ſcriptum eſſet, Tunc ape ruit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas. Habes de his doctrinam luculentam Auguſtini in duabus epiſtolis ad Valentinum, in epiſtola ad Sixtum, in epiſtola ad Vitalem Carthaginenſem. Ex his igitur manifeſtum eſt, non eſſe

ſpino

ſpinoſum aut inutile, ſed frugiferum & ſaluberrimum de gratia & libero arbitrio diſſerere, tametſi ſint, qui hanc materiam duriſſime et inutiliter tractant, referentes omnia quę fiunt, ſuper hominum genus, aut ad nudam diuini beneplaciti voluntatem, aut ad liberam humanæ voluntatis poteſtatem, liberũ hominis arbitriũ ſic prędicãtes, vt diuinę grãæ qua vocamur ad fidẽ, & a nr̃is peccatis liberamur, & ꝑ quã bona merita cõparam⁹, iniuriã faciãt, eãq; diminuãt, multa etiã friuola ingerẽtes. De grã dei diſſerere, ĩquit venerabilis Paulinus, iucundiſſimũ ſimul eſt & ſaluberrimũ. Cæcis enĩ & ſurdis quid poteſt eſſe iucũdius gratia, qua & videãt, & audiant deum verum intus loquentem, cuius facies decora, & vox dulcis, & eloquia ſuauia ſuper mel & fauum. Deinde quid infirmis ſalubrius medicina qua ſanantur? quid captiuis & vinctis magis deſiderabile liberatore, quo liberanẽ a vinculis? pigris & ſomnolentis quid vtilius gratia, qua excitentur, hilares fiant & alacres, vt ſeruiant deo in gaudio cordiſq; lętitia?

¶ *Caput tertium, in quo generalia quædam ſtatuuntur ad deſtruendum ſupradictas hæreſes.*

IN hoc tertio capitulo ſupereſt præfatas hæreſes duas & alias quaſdam ex illis dependẽtes generalibus quibuſdã medijs deſtruere, & manifeſtum facere liberum arbitrium per dei gratiam non tolli, ſed adiuuari, ipſumq; nunc bene, nunc male agere contra Manichæum & Lutherum, ſed nihil boni agere abſq; auxilio diuinæ gratiæ contra Pelagiũ.

Sciendum eſt ergo Manichæorum hæreſim, longo fuiſſe tempore anteriorem hæreſi Pelagiana. Manichæi, inquit Auguſtinus, a quodam Perſa extiterunt, qui vocabatur Manin, vocatus ante Vrbicus, qui vt habes apud eundem Auguſtinum in retractationum libro primo, vetus reſpuens teſtamentum, in quo peccatum originale narratur, ex noui teſtamenti ſcripturis male intellectis & deprauatis, ſuam hæreſim promulgauit, & id quidem circa annum a natiuitate domini ſeptuageſimum ſupra ducenteſimum. De hac

De hæreſi Manichæorum.

ſic loquitur Euſebius libro ſeptimo Eccleſiaſticæ hiſtoriæ. Sub Felice, inquit, Romanæ ſedis epiſcopo, Manes quidam ſecundum nomen ſuum inſaniens, & inſtinctu dæmonis agitatus, inuiſam & execrabilem omnibus hæreſim docet.

Quo tẽpore extitit hæreticus Manichæus.

Hic autem Manes gente Perſes, vita & moribus barbarus fuit, tam acer ingenio, vt inſanire vel dæmone adimpleri videretur, nunc ſe formam Chriſti gerere conabatur oſtendere, nunc paracletum eſſe, & ad ſimilitudinem Chriſti duodecim diſcipulos a ſe electos ad prædicandum mittebat dogmata ſtulta, impiaq; a diuerſis hæreticis iam pridẽ extinctis mutuata diſſeminat.

Quo tempore orta ſit Pelagiana hæreſis.

Hæreſis autem Pelagiana eccleſiam dei inuaſit, dum Auguſtinus ſcripturas ſacras iam ſuis clariſſimis interpretationibus illuſtraret, cuius autor fuit quidam nomine Pelagius monachus, qui teſte Beato Proſpero in chronicis ſuã hęreſim promulgauit circa annum domini. 15. ſupra. 400.

Hoc autem congruum fuit pręmittere pro intellectu dogmatum eccleſiaſticorum patrũ. Nam hi qui ſcripſerunt hoc temporis interuallo, antequam videlicet contra eccleſiam hęreſis exurgeret Pelagiana, quales fuerunt celeberrimi patres Athanaſius, Baſilius, Chryſoſtomus, Gregorius Nazanzenus, Ambroſius, & Auguſtinus, in libris quos iam ſcripſerat antequam Pelagius ſemina ſuæ hæreſis cœpiſſet ſpargere, cum occurrebat interpretandus locus de gratia & poteſtate humanæ voluntatis, paſſim contra Manichęum liberum arbitrium commendarunt; vt hæreſim deſtruerent Manichæi, cuius reliquię permanſerant in illa vſq; tempora.

Proinde multas ſcripturas ſacras interpretantes contra eandem hæreſim, laudauerunt rationalem creaturam, a deo conditam, & non commemorantes diuinæ gratiæ opem, ita ſunt loquuti, ac ſi credere & incipere, bene velle, fierent a natura humanæ voluntatis per ſemetipſam, dicentes, quod dei eſt vocare, noſtrum eſt vocanti deo obedire, noſtrum eſt incipere, illius perficere. noſtrum eſt petere & credere, illius reuelare & annunciare ea, quæ ſunt credenda, noſtrum eſt bene velle, illius voluntatem dirigere, noſtrum eſt rogare, pulſare, & quærere, illius tribuere quod rogamus, aperire

& oſtẽ

& oſtendere id quod quęrimus, noſtrum eſt conari ad faciendum opera bona, illius conſummare. Homines non recte intelligentes huiuſmodi ſententias eccleſiaſticorum patrum docentium ſupradicta opera eſſe ſimpliciter noſtra, non commemorato vllius gratiæ adiutorio, arbitrantur quod noſtrũ ſit iſta facere ſine gratia. Quod ſi eſſet verum, ſequeretur initium ſalutis noſtræ ex nobis eſſe, quod falſum eſſe oſtendit verbum Saluatoris dicentis, Sine me nihil poteſtis facere. At contra, dum tractu temporis noua inciperet Pelagij hæreſis ſuboriri, hæreſi Manichęi contraria, ita defendens liberum arbitrium, vt iniuriam faceret diuinæ gratiæ, docens Chriſtum non eſſe omnium hominum ab inferno liberatorem, & hominem nunc ex viribus naturæ a conditore deo ſemel acceptis, poſſe incipere voluntatem habere bonam, & bene viuere. Sacre theologiæ interpretes paſſim contra Pelagium dei gratiam commendantes, pauciſſima & ſolum tranſeunter commemorarunt de liberi arbitrij natura, poteſtate & viribus, referentes omnis boni operis cauſam actiuam ad dei gratiam omnia bona in nobis operantem, aſſerentes quod & incipere & credere, atq; aſſentire Euangelio, & bene velle, & rogare, & pulſare, & id genus cætera, ſint in nobis dona dei, facientis nos hæc facere ex liberis noſtris voluntatibus. Huius conſideratione venerabilis Auguſtinus, quemadmodum & iam ſupra citauimus ex libro quarto contra Iulianum. Iſta quæſtio, inquit, vbi de arbitrio voluntatis, & dei gratia diſputatur, ita eſt ad diſcernendum difficilis, vt quando defenditur liberum arbitrium, negari gratia dei videatur, quando autem aſſeritur dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri.

Et proinde ſpiritus ſanctus præuidens duas huiuſmodi hæreſes ſuo tempore, Sathana inſtigante, ſuborituras, in ſcripturis ſacris tribuit bene velle, & bona facere, nunc humanæ voluntati, nunc ſoli diuinæ gratiæ. Nam dum admonet, arguit, & hortatur hominem, vt credat Euangelio, vt velit hoc, nolit illud, vt incipiat hoc, & reſpuat illud, vt corde ad deum redeat, vt deum pro gratia impetranda oret & pulſet, vt deo vocanti obediat, futuram tunc

 hęre

hęreſim deſtruit Manichæi, aperte inſinuãs non eſſe aliquā in homine mentem ſecundum ſe & immutabiliter bonam, quę videlicet neceſſario ſecundum ſubſtantiam habeat voluntates bonas & opera bona. Neq; item aliam eſſe in homine mentem ſecundum ſe & immutabiliter malam, ſed eandem eſſe animam, eandemq; liberam voluntatem, quæ nũc bona faciat, nunc mala, nunc bene viuat, nunc male.

Proinde Pelagiani arbitrati ſunt anteceſſores eccleſiæ patres, vt Baſiliũ, Athanaſium, Chryſoſtomũ, Ambroſium, Auguſtinum voluiſſe ſuam ipſorum tenere ſententiam in his libris & ſcripturæ locis, quos contra Manichęos adduxerant. Deinde & ipſis quoq; Pelagianis viſum erat, quod Auguſtinus ſuas ipſorum defenderet ſententias, pręſertim in libris tribus de libero arbitrio conſcriptis. In quibus ſane libris multa pro defenſione liberi arbitrij dixit Auguſtinus contra Manichæum, oſtendens, quod in noſtra voluntate ſit ſitum, vt vel fruamur, vel careamus vero bono. Et qđ nihil eſt tam in poteſtate noſtra, q̃ ipſa voluntas, & quod neminem cogit natura ſua vt peccet in eo quod caueri nullo modo poteſt. In his & ſimilibus propoſitionibus, quia gratia dei commemorata non eſt, putant Pelagiani; inquit Auguſtinus, nos ſuam tenuiſſe ſententiam, ſed fruſtra id putãt. Voluntas quippe eſt qua quiſq; & peccat, qua & recte viuit. Verum ex ſe peccat quiſquis peccat, a ſua cõcupiſcentia abſtractus & illectus. Recte autem velle non poteſt, niſi fuerit auxilio fidei, ſpei, aut charitatis iuſtificatus, ductuſq; aſſidue. Proinde arrogantes huius ſæculi homines contemnentes venerandam patrum antiquitatem, arbitrantes Ireneum, Tertullianum, Baſilium, Athanaſium, Ambroſiũ Chryſoſtomum, liberum defendentes arbitrium, non recte ſenſiſſe de gratia diuina, miſerabili cęcitate falluntur.

Ex voluntate ſua quiſq; bene viuit, et peccat.

Operæ pretium eſt igitur aduertere patres iſtos anteq̃ hæreſis exurgeret Pelagiana curam geſſiſſe pręcipuam, vt hæreſim extinguerent eorum, qui duo ponebant rerũ principia, quam hęreſim poſt Irenei, & Tertulliani ſæcula conatus eſt defendere Manichæus, contra quem ſcribentes patres ſancti, pręſertim Chryſoſtomus in multis locis plus

ſatis

ſatis videtur libero tribuiſſe arbitrio, ipſum ſic defendens, vt Pelagiani minus recte intelligentes, putauerint illum ſuam ipſorum tenuiſſe ſententiam. Verum quod non recte id putare valeant, ſed ipſum Chryſoſtomum rectiſſime de gratia & libero arbitrio ſenſiſſe manifeſtum erit, ſi multa eiuſdem Chryſoſtomi dogmata ad inuicem conferamus, & ea quoque in medium adducamus, in quibus gratiam dei, ſimul cum libero arbitrio commendauit. Quod ex multis doctrinis eiuſdem infra ſumus oſtenſuri. Verum nunc ſufficiat, vnum eius locum adducere ſuper epiſtolam ad Timotheum homilia octaua, tractãtis illud Apoſtoli, Ab infantia ſacras literas noſti, vbi dicens ſe de gratia & libero arbitrio tradere normam & regulam, ſub qua quis periclitari nõ poteſt, ſic loquitur pro defenſione gratię ſimul & liberi arbitrij. Dei opera, inquit, inueſtigari non poſſunt, hoc ſolum ſcito quod deus omnia præuidet, quod liberi arbitrij conditi ſumus, quod alia quędam operatur, alia quędam permittit, & quod nihil mali vult fieri, & quod non ex ſola voluntate illius fiunt omnia, ſed ex noſtra quoque, ſed mala omnia ex noſtra tantummodo, bona omnia ſimul ex noſtra volũtate, & ipſius dei adiutorio, quod nihil ipſum latet, non tamẽ idcirco omnia operatur ipſe ſciens, quę ſunt bona, quæ mala, quę media. Bonum eſt virtus, nequitia malum. Media vero diuitię, paupertas, vita, mors. Cum iſta didiceris, adde quod ideo premuntur iuſti, vt corronentur. Peccatores vero vt pœnas exoluant. Non tamen omnes peccatores hic pœnas dãt, ne in reſurrectione platicque non credant, non omnes vexantur iuſti, ne malum putes eſſe laudabile. Hæc tibi ſit regula, hęc norma, ſub ipſa molire quod vis, & periclitari non poteris. Hęc Chryſoſtomi ſententia de gratia & libero arbitrio, quę prorſus eſt conformis doctrinæ fidei, & eccleſiæ, quemadmodum ſupra dixim⁹, infra dicturi latius.

De gratia & libero arb. regula fidei a Chryſoſt. data, ſub qua periclitari nõ poſſumus.

Secundo ſciedum eſt, quod Auguſtinus cum ab adoleſcentia eſſet a parentibus in religione Chriſtiana imbutus, tandem nouem ferme annos fuit Manichæorum tenebris obcæcatus. De quo in epiſtola ad Honoratum ſic ait capite prim. Noſti, inquit, Honerate me in opinionem hominum

Manichæorum incidiſſe non ob aliam cauſam, niſi quod di cebant mira & ſimplici ratione eos, qui ſe audire vellent in troducturos ad deum & errore omni liberaturos. Quid enim aliud cogebat me ſpreta religione Chriſtiana, quę mihi puerulo a parentib⁹ fuit inſita annos ferme nouem ſequi illos homines, ac diligenter audire, niſi quod dicerent fidē nos ante rationem imperare, ſe autem nullum premere ad fi dem, niſi prius diſcuſſa, & enodata veritate. Quis non his pollicitationibus alliceretur, pręſertim adoleſcentis anim⁹ veri cupid⁹, etiam in nōnullorum hominum doctorum ſcho la & diſputationibus garrulus, & ſuperbus, qualem me illi tunc inuenerunt. Fuerunt autem duę cauſę, quæ me præcipue ſic ludificatum, tanto annorum numero in erroribus de tinuerunt, quę maxime illam ętatem capiunt. Quarum vna erat familiaritas nimia. Altera, inquit, erat quod quędam noxia victoria pene ſemper in diſputationibus proueniebat mihi diſputanti cum Chriſtianis imperitis fidem ſuam defendere molientibus. Hactenus Auguſtinus de ſemetipſo. Verum ipſe diuina fauente miſericordia precibus & prædicationibus beati Ambroſij epiſcopi tandem ad religionis Chriſtianę fidem reuocatus, mox de libero arbitrio tres con ſcripſit libros, in quibus Manichęorum inſanias prorſus iugulat validiſſimis ſcripturę teſtimonijs oſtendens deum eſſe omnium naturarum conditorem, & malum eſſe a libero voluntatis arbitrio, dęmones quoq; conditos fuiſſe a deo bonos, propria autem voluntate peccantes factos eſſe malos, atq; ita non eſſe vllam naturam ab ęterno malam a malicia ſua immutabilem, quæ ſit omnis mali, tam pœnæ, ꝗ culpę cauſa & origo. Quemadmodum autem iam olim ipſi Manichæi dicentes carnis membra, nondei, ſed diaboli eſſe opificia ludificabant adoleſcentulo rum animos ſimplicemq; populum ea occaſione, quod ſemet ipſos commendantes cæteris ſpretis dicebant ſe mira & ſimplici ratione docturos veritatem, & ab omni errore liberaturos vnumquemlibet, qui eos audire vellet. Ita & hoc noſtro ſeculo tumultuante improba nouorum hæretico rum ſecta adoleſcentulorum animos, ſimplicemq; populum

Aug. nouē annis Manichæis, duabus ex cauſis ludificatus.

lum

ſum prius ludificat hac occaſiõe, quod pollicenť, ſe mera, & ſimplici ratione introducere homines in veritatem Chriſtianę fidei, in gratiam Chriſti & charitatem, in dilectionem, fingentes ſe humiles, cum tamen nihil minꝰ ſunt homines ſuperbiæ typo inflati, qui ſe ſolos magnificant, qui eccleſiaſticos patres, & ſanctos viros eruditiſſimos ab exordio naſcẽtis eccleſię calumnioſis tractant vaniloquijs. Contemnentes interpretationes ſcripturarum, & ſententias, quas veneranda nobis tradidit antiquitas. Quemadmodum Manichęi dicebant ſe non velle inducere quemq́ in ſuam ipſorum ſententiam, niſi prius (vt Auguſtinus inquit) diſcuſſa, & enodata veritate, contemnentes ob id Chriſtianam eccleſiã, quę fidẽ ante rationem exigebat, ita & huius ſæculi veſani homines eccleſiam contemnunt, rationes exigunt, ſuaſque hæreſes rationibus conuinci volunt, & rationibus datis cedere nolunt, arbitrantes ſe ſuper omnes ſapere, quibus pro ratione ſufficere deberet vniuerſalis eccleſiæ ſententia & doctrina ſeruata iam olim a patribus ſibi inuicem ad hæc vſq́ tempora ſuccedentibus. Neq́ enim neceſſarium eſt, vt contra eum qui hęreſim iam damnatam ſequitur noua prodeat ſententia. Alioqui ſi liceat reuocare in dubium teſtimonium eccleſiæ, quæ conſiſtit in ſucceſſione patrum ab exordio ad hęc vſque tempora, vacillat omnis ſcripturę ſacrę, & euangelii authoritas. Neque enim eſt alia via probandi ſcripturas canonicas eſſe verorum prophetarum & Apoſtolorum ſcripta, niſi quia tota Chriſtianorum ſchola ab exordio ad hęc vſq́ tempora ſic docuit. Adeo vt Auguſtinus dicat. Ego euangelio non crederem, niſi me ecclesię commoueret authoritas. Eccleſiam intelligẽs nõ homines ſolum Chriſtianos, qui nunc ſunt, ſed & omnes qui ſunt & fuerunt ab initio. Eccleſia quæ nunc eſt, eadem eſt in fide, religione & doctrinis, cum ea quę fuit temporibus Bernardi. Ea item quæ tempore Bernardi extitit, eaſdem fidei ſententias, de gratia & libero arbitrio cęteriſq́ rebus, quas negant ſæculi huius hæretici credidit, docuit, & prędicauit, ſicuti docuerat eccleſia, quę erat ętate Auguſtini et Hieronymi.

Deinde quemadmodum impius Manichæus, reiectis ſuorum prædeceſſorum dogmatibus, dicebat ſe Apoſtolum eſſe Ieſu Chriſti, in ſe loqui ſpiritum dei, ſcripturaſq; ſacras a prædeceſſoribus deprauatas, a ſe debere reſtitui. Ita & nūc infelix hæc ſecta dicit ſuę hæreſis autorem ac ducem eſſe alterum Danielem e cœlis miſſum, ad dandas nouas doctrīas catholicas, & ad reformandum prædeceſſorum ſententias. Vnde & ipſe in libro de ſeruo arbitrio contra Eraſmū ſcripto, doctrinam ſuam nouam, qua prorſus negat liberū arbitrium, bona opera, & merita ſanctorum, aliaq; multa, ita teſtatur ſeſe omnia aſſerere immobili animo, vt penes nullum velit eſſe iudicium, contemnens omnium patrū venerandā antiquitatem, ab hinc mille quadringentis annis cuſtoditā per vniuerſum orbem Chriſtianum, affirmans etiam, & ſi patres ſanctiſſimi per vniuerſum orbē contrariū aſſeruerit, ſeſe nihilominus vna cum Hus & Wiclef, ceteriſq; eorū complicibus olim exuſtis, immobili & inuicto animo velle in ſuis ſententijs perſiſtere, neq; ceſſandum eſſe a prædicatiōe illius ſuæ doctrinæ, etiam & ſi totus mundus non ſolū conflictari, ſed tumultuari deberet. Attendite obſecro vniuerſi populi, quis vnquam audiuit maiorem hominis arrogantiā. Videte an hoc ſit humiliter & ſapienter ſecundum dei ſpiritum ambulare, & ſobrie ſapere, contēnere ſententias, quas omnes eccleſiaſtici patres ab exordio naſcentis eccleſiæ, ad hæc vſq; tempora, quaſi vno ore & vno ſpiritu vniformiter docuerunt, innixi doctrinis ſcripturarum, & irrefragabilibus ſcripturis ſacris, quas ipſe Lutherus aliorſum, & ad ſenſus alios detorquet, q̄ hactenus tradiderunt omnium patrū ætates. Huiuſcemodi hominis furias atq; inſanias (coram deo loquor) cum primitus legerem, arbitrabar nemīnē etiā q̄tūlibet idiotā Chriſtiana fide imbutū, in fide ſua hactenus a patribus cuſtodita, tā eſſe vacillantis aī, vt noua hęc vnius Lutheri cū ſuis complicibus dogmata præferret ſentētijs totius eccleſię, oīmq; ſanctorum patrum teſtimonijs. Sed hæc miſſa facientes, oremus vt illuminet deus oculos eius.

Sciendū eſt tertio, q Aug. quatuor præcipuos ſcripſit libros, liberū arbitriū et grām concernentes, cōtra quadruplices hæ

ces hęreſes ſuo tēpore de gratia & libero arbitrio ſeminatas. Primū librum, vt iam patuit, ſcripſit de libero arbitrio, diuiſum in particulares libros tres, contra Manichæos, qui liberum arbitrium euacuabant. Secundum ſcripſit de natura & gratia, contra eos, qui vt naturam hominis, liberumq; arbitrium defenderēt, circa dei gratiam errauerūt, veluti ſunt Pelagiani. Vtriq; igitur tam Manichæi, q̄ Pelagiani tollunt dei gratiam. Vnde Hieronymus ad Teſiphonem, in libro primo aduerſus Pelagianos. Manichęus, inqt, et talē aſſerit naturā eſſe malā, quę imutari nullo modo poſſit. Proinde & liberum aufert arbitrium, & dei tollit adiutorium. Tertiū librum ſcripſit de gratia, & libero arbitrio, contra eos, qui vt gratiam defenderent, liberum tollebant hominis arbitrium, non ſic tamen quemadmodum Manichęus. Poſtremum vero librum ſcripſit, de correptione & gratia, contra eos, qui pro gratia dei ſtatuenda putauerunt non eſſe corripiendos eos qui male operantur, ſed dūtaxat orandum eſſe pro ipſis. Primi generis videlicet Manichæi fuerunt hæretici, qui cum ſua peccata ſuis liberis deberent imputare voluntatibus, naturam ſuam falſo accuſantes, per illam ſeſe excuſare conabantur, dicentes: peccata non fieri libero rationalis animę arbitrio, ſed ex natura mala, quę immutari nullo modo poteſt, quæ & rationali animæ commixta, neceſſario facit eam habere peccata. Hac autem hæreſi per eccleſiaſticos patres, Origenē, Athanaſiū, Baſilium, Ioannem Chryſoſtomum, Gregorium Nazanzenum, Ambroſium, Hieronymum, Auguſtinum, reprobata luculentiſſimis ſcripturę teſtimonijs, oſtenſoq; ſufficienter, quod deus bonus ſit omnium rerum, naturarum conditor, & quod eadē ſit natura ab initio ſine vitio cōdita, quę ꝓpria volūtate, liberoq; arbitrio facta eſt mala, ꝓdijt hęreſis Pelagiana. Secūdi generis hęretici, vtpote Pelagiani, nimiū laudātes humanā naturam, dixerūt quidē peccatū ſubortū eſſe a natura bona, libero rationalis creaturę arbitrio, ſed ex hoc ꝙ nemo debet ſuam accuſare naturam, aut contra ſuum indignari conditorem, ſed ſuam potius quiſque debeat accuſare voluntatem, arbitrantur conſequens eſſe, quemlibet homi-

Tā Manichæi q̄ Pelagiani dei gratiā tollūt.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

nem per vim liberæ ſuæ voluntatis poſſe ſi velit omni carere peccato & omnia adimplere mandata, ignorantes per Adæ peccatum totam naturam humanam factam eſſe captiuam, & in deterius mutatam perdidiſſe a peccato libertatē. Hi ſunt Pelagiani inimici gratiæ Chriſti, qui confidunt in virtute ſua, creatori noſtro quodammodo dicunt, Tu nos feciſti homines, ipſi autem nos fecimus iuſtos, addentes naturam humanam liberam, tamq; fortem ac valentem, quæ ſuis viribus in origine creationis acceptis, poſſit per liberum arbitrium, nihil vlterius adiuuante gratia illius qui creauit, domare & extinguere cupiditates, tentationeſq; ſuperare. Sacras autem ſcripturas in quibus legimus ſanctos non fuiſſe ſine peccato, veluti cum dicitur, Nemo mundus eſt a ſorde etiam ſi vnius diei fuerit vita eius ſuper terram. Item non eſt homo in terra qui bene faciat, & non peccet. Item Ioannes Apoſtolus, Si dixerimus, quia peccatum non habemus, veritas in nobis non eſt. Cęteraſq; huiuſmodi ſcripturas dicunt huic ſententiæ ſuæ non obuiare. Loquuntur enim, inquiunt, huiuſmodi ſcripturę de eſſe & non eſſe, nō de poſſe eſſe, & non poſſe eſſe. Significantur, inquiunt, huiuſmodi ſcripturis homines non eſſe ſine peccato, ſed non ſignificantur homines non poſſe eſſe ſine peccato. Poſſunt, inquit Pelagius, omnes homines in hac vita ſine peccato viuere ſi volunt. Proinde enim & homines culpabiles fiunt, quia potuerunt non habere peccata. Nam ſi idcirco peccatores ſunt homines, quia aliud eſſe non potuerant, culpa igitur carent. Auguſtinus cōtra huiuſmodi hęreſim varios ſcripſit libros, & ſignanter præfatum librum de natura & gratia, in quo defendit efficaciſſimis ſcripturis ſacris, omnes homines neceſſitate quadam eſſe peccato obnoxios, & eſſe natura iræ filios, & gratiam non eſſe contra naturam, neq; aduerſari naturæ, ſed eſſe per quam natura liberatur, liberata adiuuatur & regitur. Humana natura, quæ facta eſt per Adæ peccatum cæca, infirma, & languida, primitus fuit inculpata, & ſine vllo vitio condita. At vero natura, in qua nunc vnuſquiſque ex Adam naſcitur, iam liberatore indiget, quia captiua eſt, medico indiget, quia infirma eſt, & non ſana eſt,

Pelagius dixit oēs hoēs in hac uita poſſe uiuere ſine peccato ſi uolunt.

duce

duce ac protectore indiget, quia iam ſanata, adhuc imbecil-lis eſt, & vnicus inter medios hoſtiũ cuneos. Et proinde omnia bona quæ habet in ſui formatione homo, vitam, ſenſus, & mentem, a ſummo habet deo creatore & artifice ſuo. Vitium vero quod iſta naturalia bona contenebrat & infirmat, vt illuminatione & curatione opus habeat, non ab inculpabili artifice eſt factum, ſed ex peccato, quod commiſſũ eſt libero primi hominis arbitrio eſt contractum.

Tertij generis contra eccleſiam catholicam hæretici ſtrenue quidem defenderũt dei gratiam in homine omnium bonorum operum operatricem, ſed liberum abſtulerunt hominis arbitrium, putantes gratiam omnia bona in nobis operantem, ſimul cum libero arbitrio ſtare non poſſe. Contra quos Auguſtinus ſcripſit librum, quem intitulauit de gratia & libero arbitrio, in quo probat per dei gratiam, quam ſcriptura commendat, neq; negari, neque auferri liberum hominis arbitrium, ſed per eandem dei gratiam in operationibus bonis adiuuari, & tandem perfici. Reuelauit enim, inquit, nobis deus per ſcripturas ſanctas eſſe in homine liberum voluntatis arbitrium. Primum quidem, Nam ipſa diuina præcepta homini non prodeſſent, niſi haberet liberum voluntatis arbitrium. Vbicumque enim in ſcripturis ſacris ad aliquid faciendum, vel non faciendum opus volũtatis exigitur ſatis liberum demonſtratur arbitrium. Quis autem non oporteat conſequens eſſe, ſi deus exigat opus aliquod a nobis, quod ergo poſſumus recte illud facere ex nobis, vtiq; tamen conſequens eſt, nos poſſe illud facere ex libero noſtro arbitrio. poſſumus, inquam, dei gratia iuſtificati & adiuti. Nam ad hoc gratia ſaluatoris hominem adiuuat, vt homo eadem gratia ſuffultus, libera voluntate deo ſeruiat, & bona opera faciat. Nemo ergo deum cauſetur in corde ſuo, ſed ſibi imputet quiſque cum peccat, aut male operatur. Nemo enim cum bene & ſecundum deum aliquid operatur, alienet hæc a propria voluntate, ſed voluntarie, hilari, ac ſpontanea volũtate faciat, quicquid facit boni, vt cum propheta dicere poſſet; Voluntarie ſacrificabo tibi, ne forte ſi faciat aut inuitus, aut ex timore, mercedem perdat boni operis.

Deus inquit Auguſtinus, reuelauit in ſcripturis liberum eſſe hominis arbitrium.

Hęc & id genus ſimilia ſunt Auguſtini argumenta ibidē, de quibus infra latius. Quarti generis homines circa dei gratiam, liberumq; arbitrium errantes, cum ſupradictis hęreticis conueniunt, qui dixerunt quidem omnia opera bona eſſe in libero arbitrio dei dona, ſed falluntur dum ex hoc putāt conſequens eſſe homines non obſeruantes pręcepta nō eſſe arguendos, aut corripiendos, ſed orandum eſſe dumtaxat pro ipſis, vt deus operetur in ipſis bonam voluntatem, bonam operationem & motum. Cur vos corripitis nos, inquiunt, ſi non fecerimus ea quæ præcepta ſunt, & non potius deum rogatis, vt operetur in nobis bene velle, & bene operari, hos redarguit Auguſtinus in libro de correptione docēs & corripiendos eſſe homines, vt peccare deſiſtant, & orandum pro eis, vt deus faciat eos bene velle, & a peccato ceſſare. Deus enim eſt, qui facit hominem iuſta, liberaq; voluntate bene facere. Huius hęreſis reliquias imitantur noui hęretici, qui eccleſiam dei turbārūt dicentes, liberum arbitrium nil agere boni, ſed eſſe rem de ſolo titulo. Quamuis autem talis hac in re doctrina non ſit hęreſi Manichęorū eadem. Docet nempe eandem animam a deo conditam nunc bona in ſe ſuſcipere, nunc mala, quod Manicheus negat, ponēs in homine duas contrarias animas, partim tamen conuenit cū Manichæorum ſecta, dum docet hominem nihil agere libere, ſed ex neceſſitate abſoluta, aut pati, atq; ſuſcipere actiones, electiones, volitiones, & motus ſiue bonos ſiue malos, & id quidem propter diuinam pręſcientiam infallibilē, diuinamq; voluntatem immutabilem, quos venerabilis Auguſtinus in pręfato libro de correptione & gratia ex ſcripturis ſacris ſufficienter redarguit, docens verum quidem eſſe iam poſt Adę lapſum, hominem nō habere liberum arbitriū ad bñ iuſteq; opandū, niſi natura fuerit ſanata, iuſtificata, remiſſiorē peccatorū aſſequuta per dei gratiā, Attamen homo iam gratia iuſtificat⁹ ita adiuuatur, vt libere etiam agat bene. In bonis enim operibus aguntur hōies, non vt ipſi, īquit Aug. nihil agant, ſed vt & ipſi etiam aliquid agant. Aguntur enim, vt agant, quemadmodum languidus, qui ducitur per viam ita agitur, vt etiam agat. Non enim dixit pro-

De quibuſdam errantibus, qui putabāt ꝓpter gratiam omnia bona operantē, peccatores non eſſe corripiendos, ſed ſolū ꝑ ipſis orandum eſſe.

pheta

pheta, ego faciam vt vos nihil faciatis, ſed ego, inquit, faciam vt vos faciatis. Facite vobis cor nouum, Facite, inquit ſaluator, arborem bonam, & fructum eius bonum. Deinde & in eodem libro liquide commonſtrat primos noſtros parentes, & angelos ante lapſum habuiſſe ſufficiens adiutorium, quo poterant non peccare, & nō deſerere bonum quod acceperāt. Potuit, inquit, primus homo non peccare, potuit non deſerere bonum, potuit non mori, ad quod demonſtrandum vtitur hoc communi argumento. Si vel angelo, vel primo homini defuiſſet adiutorium, ſine quo non potuiſſent permanere & ſtare, non vtiq; ſua culpa cecidiſſent. Hæc ille cap. 11.

Dei præſciētia infallibilis non impediebat liberū primi hominis arbitrium ꝗ poterat non peccare

En habes ſtudioſe lector Auguſtinum ſtrenuiſſimum diuinę gratię defenſorem, elucidatoremq; clariſſimum, ita liberum defendiſſe arbitrium, vt ex infallibilitate diuinę pręſcientiæ ac voluntatis illius immutabilitate, plane crediderit non eſſe conſequens, vel hominem, vel angelum non potuiſſe aliter feciſſe, ꝙ fecerit. Sed de his latius in libro de diuina prouidentia, & in libro de cōcordia liberi arbitrij, & prędeſtinationis diuinæ. Cæterum fuerunt & alij quidā errantes, qui aliqua in parte ſectatores Pelagianæ prauitatis docuerunt quoſdam homines miraculoſe conuerti, & illos bonæ voluntatis principium habere non poſſe ſine adiutorio gratiæ dei. Quemadmodū patet in perſecutore Paulo, & in Matthæo Publicano, quorum vn⁹ cruori ac ſupplicijs impiorum, alter violentijs ac rapinis publicis incubans, attrahitur ad ſalutem. In vtriſq; bonę voluntatis principia fuerunt ex dei gratia inſpirata. Quoſdam vero conuerti ꝑ vim naturalem liberi arbitrij, & iſtos ex deſiderio ſuo vim quandam regnis cæleſtibus inferētes, ſpecialia vocatiōis monita pręuenire. Hoc manifeſtū eſſe putāt in Zachęo, & latrone, ꝗ ꝑ vim liberi arbitrij id fecerāt, qđ alij nō niſi deo coopante potuerunt facere. Hūc errorem recitat beatus Proſper cōtra Caſſianum in lib. de ꝓtectiōe diuinæ grāæ, quā & reprobat ibidē ex irrefragabilibus ſcripturis. Chriſtus in euangelio loquit̄, Nemo venit ad me, niſi pater me⁹ traxerit eū. Et rurſus, Sine me nihil poteſtis facere. Deus eſt ſaluator omnium hominum. Proinde ꝗ illuxit ac inſpirauit in corde Matthęi

Cōuerſio quedā miraculoſa.

 publica

publicani & Pauli eccleſiam tunc perſequentis ipſe in corde Zachæi, & in corde latronis illuxit, operãs omnia in oĩbus. Eſt rurſus contra dei gratiam, & liberum hominis arbitriũ alia quędam hęreſis, quæ nec cõcordat cum Manichæis, nec cum Pelagianis. Et hęc eſt Mathematicorum, dicentium voluntates noſtras neceſſitate quadam agi, ac du ci ſtellarũ violentis poteſtatibus celeſtiũq; influxib⁹ perinde atq; beſtiarũ appetitus. Nulla vis alia, inquiũt, nullũ peccati meritũ, nulla deorũ volũtas, ſed ſola fati neceſſitas hoĩem gubernat, deus ſic oĩa fieri permittit, vt ſingula quæ fragilis & caduca cõſueuit ferre mortalitas fato & curſibus pficiant ſtellarũ faciẽtiũ alteratione ĩ hoĩm corporib⁹ & aĩab⁹, vt nõ ſolũ bonorũ operum mali exitus & malorum proſperi euentus nocentiumq; ſecuritas, verum & omne quod facimus, omneſq; actus noſtri ſint ſiti in fati & cœleſtiũ cauſarũ poteſtate. Hãc hæreſim refutat Aug. in lib. de ciuitate dei. Eundẽq; errorẽ deſtruit non modo theologorũ, verũ & oĩm probatiſſimorũ ſchola, dicẽtium cauſas ſuperiores, neq; cogere, neq; neceſſitatem dare libero arbitrio. Neq; enim ſuperior cauſa facit liberũ arbitriũ facere aliquid, aut opari, perinde atq; grauitas lapidis neceſſitate inclinationis facit lapidẽ ad inferiora ferri, ſed facit voluntatẽ libere velle, & ita in liberi arbitrij poteſtate ſitũ eſt cedere fato & non cedere. Vnde & philoſophus quidã pręcepit. Ne tu, inquit, augeas fatũ .i. ſuperioris cauſę influxũ.

Hæreſis Mathematicorũ omnia tribuentium fato.

¶ *Quartũ caput ad recte intelligendũ loquutiones ſcripturarũ, & dogmatũ eccleſiaſticorũ, quibus uel liberũ arbitrium cõmonſtratur, uel dei gratia commendatur.*

Q Vod in hac materia de gr̃a & libero arbitrio fallere ſolet nouellos ſacrę theologię ſtudioſos eſt ꝙ ĩ plęriſq; ſcripturę ſacrę locis, & multis eccleſiaſticorũ patrũ dogmatib⁹ opa bona paſſi tribuũt poteſtati humanę volũtatis, vł exigũt ab illa nõ cõmemorata vlla dei gratia. In alijs vero locis oĩa tribuũt diuinę gr̃ę, aut volũtati bñplaciti eius, nõ cõmemoratis, imo poti⁹ reiectis viribus humanę volũtatis. Ne qſpiã igit̃ ex huiuſcemodi loquutionibus in alte-

alterutrã partẽ fallaĩ, ne putet, vł ꝓpter grãm nõ poſſe eſſe liberũ arbitriũ, vł ꝓpter liberũ arbitriũ grãm nõ poſſe defẽdi, obſeruãda eſt venerabilis patris Aug. regula ĩ ſcripturis ſacris, dũ opa bona, vel exigũĩ ab hoĩe, vł tribuũĩ hoĩ tacita dei grã nõ intelligiĩ excluſa, ſed intellecta. Cũ vero bona tribuũĩ diuinę volũtati, aut grę tacita volũtate humana, ipa volũtas hoĩs in opibus bonis nõ intelligiĩ eſſe aliena ab actione & opatione, quis & nõnulla deus opeĩ in nobis ſine nobis p grãm ſuã prędueniẽtẽ vocãs, excitãs, & chariſmata ſancti ſpũs humano pectori infundens. Et ideo dum cõtra Manichæos diſputatio ſuſcipiĩ, nõ eſt improbãdũ ſi quiſpiã dixerit nos natura & volũtate nr̃a bñe viuere. Natura & volũtate noſtra, nos deũ ſup oĩa diligere, natura eni in deũ credimus, & in filium eius Ieſum. Natura bene operamur, libera volũtate noſtra facimus oĩa bona quę facimus. Natura, inquã, & volũtate diuinitus ſanata, excitata, & adiuta fide, opãte ex charitate. Ad illũ quoqꝫ intellectũ loquutꝰ eſt Apoſt. ad Ro. Gentes quę legẽ nõ hñt, naturaliter ea quę legis ſunt faciũt, neqꝫ enim eſt alia natura qua credimus, cõcupiſcimus, & operamur bona. Alia qua concupiſcimus, & operamur mala. Hoc etiam apud Auguſtinum & eccleſiaſticos patres ſæpe numero inuenies actus videlicet fidei, ſpei, & charitatis naturę noſtrę, voluntatiqꝫ noſtrę tributa eſſe. Noſtrum, inquit Auguſtinus, eſt credere, noſtrum eſt incipere, & bñ velle, noſtrũ eſt rogare, petere, pulſare & quęrere. Noſtrũ, inq̃, i. naturæ nr̃æ & volũtatis nr̃ę nõ p ſemetipſã, ſed p dei virtutẽ excitatæ, illuſtratæ, atqꝫ adiutæ. Hęc ẽ irrefragabilis Augu. doctrina lib. 1. retractationũ ca. 15. vbi tractãs illud, qđ ĩ li. de duabꝰ aĩabꝰ dixerat, vcꝫ. ꝓpterea corporalia diligẽdo peccamꝰ, qa ſpũalia diligere, & iuſticiã diligere iubemur, & natura poſſumus. Vbi quęri poteſt, inqt Aug. Cur natura & nõ grã potiꝰ dixerim. Reſpõdet. Cõtra Manichęos, inqt, de natura quęſtio verſabatur. Natura enim ſanata & adiuta per gratiam id poteſt, quod vitiata, & nondum ſanata facere non poteſt. Vnde propoſitiones ex quibus Pelagiani putabant Auguſtinum ſuam ipſorum tenuiſſe ſententiam recitat idem Aug. in libro retractationũ, & ſunt huiuſmodi.

Aug. libro primo retractationum.

Noſtrũ eſt credere, bene velle, & bene viuere.

 In no

In noſtra,inquit,voluntate conſtitutum eſt, vt vel fruamur, vel careamus vero bono. Quid enim tam in noſtra voluntate,ꝙ ipſa voluntas eſt ſita. Voluntate, inquit, meremur beatam vitam,voluntate etiam meremur turpem, miſeramꝗ vitam. Quiſquis recte & honeſte vult viuere,ſi id ſe velle prę fugacib⁹ rebus velit, tanta facilitate id aſſequitur,vt nihil aliud ꝙ velle ipſum ſit ei habere quod voluit. Homo in quantum homo,bonum quoddam eſt,quia recte viuere cum vult,poteſt. Nihil aliud in poteſtate noſtra eſſe dicimus, niſi id quod facimus cum volumus. Quapropter nihil eſt tam in poteſtate noſtra, ꝙ ipſa voluntas, ea enim nullo interuallo mox vt volumus,pręſto eſt. Item neminem cogit natura ſua vt peccet, Nemo enim peccat inuitus, nemo enim peccat in eo,quod caueri nullo modo poteſt, voluntas quippe eſt, qua quiſquam & peccat,& recte viuit. Hæc & huiuſmodi ſunt Auguſtini ſententiæ, quas in primo libro retractationum, cap.9.retractat,non tanquam falſas,ſed tanquam tales,in q̃bus Pelagiani arbitrantur, quod Auguſtinus ipſorum voluerit defendere ſententiam. Sed fruſtra,inquit Auguſtinus, id putant, Voluntas quippe eſt,qua quiſꝗ & peccat,& bene viuit. Verumtamen voluntas bene viuere non poteſt, niſi diuina gratia præueniente fuerit homo regeneratus aut iuſtificatus,& hoc gratis,id eſt,non ex operibus iuſticiæ,quæ fecimus nos,ſed ſecundum dei miſericordiam. Contra Manichæos igitur,dum ſuſcipitur diſputatio,non eſt neceſſarium inculcare multa de gratia dei, ſed oportet commemorare teſtimonia & argumenta, quibus oſtendatur naturam, & liberam voluntatem eſſe,qua recte viuimus, & bene operamur,quemadmodum ait propheta, Voluntarie ſacrificabo tibi. Et iterum, Ex voluntate mea confitebor ei. Item, Si volueritis & audieritis me,bona terræ comedetis. Si vis ad vitam ingredi,ſerua mandata. Econtrario vero,dum contra Pelagianos diſputatio ſuſcipitur, nõ eſt neceſſarium multa dicere de natura & libero arbitrio,quam & ipſi Pelagiani errantes,nimis commendant, ſed oportet commemorare gratiam, quæ facit hominem recte viuere, & bene operari. In quibuſcumꝗ ergo libris eccleſiaſtici patres contra du

Aug. primo retractationũ capite nono.

tra duas Manichæorũ naturas ſunt loquuti, multa pro defenſiõe naturę & liberi arbitrij attulerũt, oſtendẽtes eandẽ eſſe naturam & voluntatẽ, quæ nunc bona operaꝛ, deo adiuuante, nunc mala ex libera voluntatis poteſtate, ſolum ex tranſcurſu commemorantes dei grãm. In quibus vero cõtra Pelagiũ ſcripſerunt multa pro defenſione gratiæ attulerũt, oſtendentes oẽm hominem per Adæ peccatũ naſci impiũ & non poſſe boni quicq̃ agere, niſi dei gratia iuſtificeꝛ, et iuſtifcatũ nõ poſſe in bona voluntate ꝑmanere, niſi q̃tidianis auxilijs, inter tot & tantas huius vitæ tentationes adiuuetur, vt in bono quod cœpit perſeueret, ſolum ex trãſcurſu commemorantes poteſtatem humanæ voluntatis, quam Pelagius ipſe cum iniuria diuinæ gratię conabatur defendere. In quibus vero libris ſimul de gratia & natura ſunt loquuti contra vtramq; hæreſim diſſeruerunt, vtrumq; & gratiam videlicet & liberum arbitrium ſuis limitibus definierunt. Liberum hominis arbitriũ, ſi ita ſtatuatur, vt negetur gratia, Chriſtꝰ non erit ſaluator mundi, item gratia ſi ſic defendatur, vt tollatur liberum hominis arbitrium, deus non erit iudex mũdi, neq; veniet reddere vnicuiq; ſecundum opera eius. Hæc eſt Auguſtini ratiocinatio paſſim in omnibus libris ſuis defendentis liberũ arbitrium ſimul cum gratia dei & præuenientis & ſubſequentis. Signanter autem in epiſtola ad Valentinum, vbi pro regula catholicæ fidei inuiolabiliter obſeruanda iubet libros ſuos & epiſtolas ſuas etiam de prędeſtinatione ſanctorum ſecundum hanc fidem eſſe intelligendas, vt neq; negemus dei gratiam, neq; ita liberum defendamus arbitrium, vt ipſum a dei gratia ſeparemus. Hæc ſi attendere voluiſſent noui hæretici iniurioſi cenſores eccleſiaſticorum patrum, nõ indigne eorũ dogmata contempſiſſẽt, ſed gratiã ſimul cũ libero arbitrio defendiſſent. Atq; ita patet neq; nouas ſeu recentes eſſe huiuſmodi hæreſes, quemadmodum teſtatur Auguſtinus in eadem epiſtola ad Valentinum. Quidam in vobis, inquit, gratiam dei ita prędicant, vt negent liberum hominis arbitrium, quidam vero liberum arbitrium ſic defendunt, vt in bono opere a gratia dei ipſũ ſeparent. Proinde ſpiritus ſanctus in ſcripturis ſacris præ-

Si nõ eſſet liberũ arbitriũ, non eſſet dei iudiciũ ſecundũ uniuſcuiuſq; opera.

uidens duas huiuſcemodi hæreſes ſuo tempore,inſtigante ſathana, ſuborituras,bene velle,& bene operari,interdum tribuit hominis voluntati,ita loquens,quaſi totum relictum ſit in noſtra voluntate. Interdum vero ſoli diuinæ gratię de via impiorũ,& grã,ſic loquens, quaſi liberũ arbitriũ prſus tollendum ſit & deſperandũ de iniquis hoĩbus. Sed abſit,inqt Augu. ſcriptura enim in locis huiuſcemodi dei gratiam commẽdauit, vt doceat liberum arbitrium per ſeipſum nihil boni facere,& dei grãm eſſe nõ ſolum, qua bñ viuere diſcim⁹, ſed etiã qua iuuamur,vt bñ viuamus,quia oĩs homo ex Adã naſcitur irę filius,deo inimicus,& idcirco nemo bene viuit, niſi præuentus miſerentis dei ſapientia ſanatus fuerit,dicente ſcriptura;Sapientiæ .9. Per ſapientiam ſanati ſunt, quicumq; tibi placuerunt ab initio. Proĩde in ſcriptura deus cũ admonet,corripit,arguit,hortaẽ hoẽs vt velint hoc,nolint illud,vt amplectantur hoc,reſpuant illud,vt corde ad deum redeant,vt quieſcant agere peruerſa, vt declinent a malo & faciant bona,vt quærant,orent,pulſent,hæc,inquam, & id genus alia bonæ vitæ opera in ſcripturis deus exigẽs,hęreſim deſtruit Manichæi,apte inſinuans,ꝙ recte credere, & bona incipere velle,& orare,ac recte viuere, ſint noſtræ & non alienæ naturæ officia, & quod noſtræ voluntatis ſit declinare a malo & bonum facere. Eadem autem ſcriptura cum omnia bona opa tribuit diuinæ grẽ,dicens deum omnia facere,& hominem nihil eſſe,veluti cum dicitur, Neq; qui plãtat eſt aliquid,&cæt. Item, Non eſt volentis,neq; currentis, ſed dei miſerẽtis. Sicut lutũ in manu figuli,ita & vos in manu mea,dicit dñs. grãm dei voluit cõmendare, contra Pelagium,apte inſinuãs hoẽm nihil boni ex ſe.i. ex ſuis viribus abſq; grã poſſe incipere. Quia oĩs homo ex ſe eſt pditiõi & peccato obnoxius,deo inimic⁹,et filius irę,et idcirco nihil poteſt facere deo gratũ aut placitũ,niſi grã illi⁹ a ſeruitute peccati libereẽ,recõcilieẽ deo,& iã recõciliat⁹ deinceps ad recte viuẽdũ adiuueẽ. Quis vnq̃ negauit in manu.i. in poteſtate dei eſſe,ex hoĩe vili & peccatore formare hoẽm ſanctũ & iuſtũ, deũq; magis habere in ſua poteſtate voluntates hoĩm, q̃ ipſi ſuas. Sed de⁹ ipſe ſecundũ conſiliũ ſuæ ſapiẽtiæ,volens declarare

Omnia opera bona tribuẽda ſũt diuinæ gratiæ,nõ ſic tamẽ quin & ipſa ſint humanæ uoluntatis opera.

rare ſuam iuſticiã ſimul & miſericordiã,nõ facit in ſingulis hominibus oĩa quæ poteſt facere. Alios propria volũtate pec cantes,iuſto ſuo iudicio deſerit aut rapit de medio impœnitẽ tes, Alios gratuita ſua miſericordia liberat ac ſaluat. Et ad il lũ intellectũ loquit̃ Paulus, Deus cuius vult miſeret̃,& quẽ vult indurat. An non habet poteſtatem figulus luti ex eadẽ maſſa facere aliud vas in honorẽ,aliud in cõtumeliã. Homo iã ex ſe per peccatũ factus vas cõtumelię,filius iræ,nõ poteſt rurſus ex ſuis virib9 ſeſe facere vas honoris, & filiũ adoptio nis,ſed deus qui ſua volũtate miſereri dignatur,hæc operat̃, Sicuti hõ poteſt ſeipſum occidere,nõ poteſt aũt cũ fuerit occi ſus,viuificare ſeſe. Hũc quoq; ſenſum declarauit Auguſtin9 in Enchiridio capite.30.docens hominem primum male vtẽ tem libero arbitrio, & ſeſe perdidiſſe,& ipſum intelligẽs pri mum hominem perdidiſſe liberũ arbitriũ,ſecundũ libertatẽ bene ac iuſte viuendi abſq; gratia Chriſti miſerentis,eumq; abſq; grã illa ſubiectum eſſe durę neceſſitati habendi pecca tum, hancq; neceſſitatem eſſe tam grandẽ, vt etiã homo iam per Chriſtum deo reconciliatus, non poſſit in hac vita pror ſus viuere purus, mundus, & immaculatus ab oĩ macula pec cati,ſed nõ inde ſequit̃ Auguſtinũ voluiſſe docere p Adę pec catũ de humano gñe liberũ arbitriũ periiſſe. Nã talem intel lectũ ipſe refellit ĩ ſuis paſſim ſcripturis, & pręſertim lib. 1. cõtra duas epiſtolas Pelagianorũ,ca.2. Nemo,ingt,noſtrũ di cit,q p peccatum primi hoĩs liberũ pierit arbitriũ de huma no gñe, periit quidẽ libertas a miſeria & a peccato, quæ fuit in paradiſo libertas quędã habendi plenã cũ immortalitate iuſticiã,ſed non periit liberũ arbitriũ vſq; adeo, vt p illud pec cent quotq̃t peccant. Hactenus ille. Manet ſemp liberũ arbi triũ tã añ peccatũ, q̃ poſt peccatũ idẽ & ſub gratia conſtitu tũ,ſed p peccatum fit miſerũ ſub ira dei,dãnationi obnoxiũ, per grãm Chriſti ab hac ira & damnatione rurſus liberatur, bonaq; merita ſibi cõparat,qua valeat peruenire ad vitã ęter nam,ſuper quibus meritis,liberiq; arbitrii conſiſtentia, vi de Auguſtinum in libro de gratia & libero arbitrio, capite .1.&.2.et in epiſtolis ad Valentinũ,aliiſq; locis innumeris.

Liberũ arbitriũ non periit.

Falluntur huius temporis hæretici,dum ex ſcripturis

ſacris libertatem a peccato, & libertatem a miſeria nolunt diſtinguere a potentia, quam liberum vocamus arbitrium, non animaduertentes etiam diſcrimen inter ſtatum innocentiæ, & ſtatum naturę humanę iam lapſę.

Liberũ Adæ arbitrium ante lapſum, non indigebat gratia Chriſti miſerẽtis, aut ad uincendũ tentationes adiuuãtis.

Liberum arbitrium ante lapſum poterat ex gratia accepta bene viuere, & non peccare vnq̃. Et idcirco non indigebat tum gratia Chriſti miſerentis, & ad pugnandum ac vincendum adiuuantis. Iam autem poſt lapſum factum eſt miſerum ſeruituti peccati & damnationis obnoxium, a quibus malis non poteſt liberari, niſi per gratiam Chriſti redimentis. Hæc ſunt ſanę fidei documenta, hactenus per vniuerſum orbem Chriſtianum cuſtodita & tradita ab vniuerſis eccleſię patribus, a quibus nemo, niſi qui prorſus voluerit a fide Chriſti eſſe apoſtata & alienus vnquã præſumpſit deuiare. Ipſe quoq; Martinus Luther, dum primum inciperet ſua zizania in eccleſiam ſpargere, q̃uis reiecerit recentiorum doctorum, vt Thomæ, Scoti, Bonauenturæ, cæterorumq; recentiorum interpretationes ac ſcripta inſectãs & tractans eoſdem calumnioſis vaniloquijs, viſus tamen eſt eccleſiaſticos patres, Ireneum, Cyprianum, Hilarium, Athanaſium, Baſilinm, Chryſoſtomum, Hieronymum, Auguſtinum, Ambroſium, cæteroſq; ſibi inuicem ſuccedentes venerari, quos & ſemper ab initio venerata eſt antiquitas. Et potuiſſet forſitan diſputans de abuſibus quibuſdam zelus illius vtcumq; tolerari, propter intolerabiles errores in eccleſia ex huiuſcemodi rebus tum contingentes, niſi ad alta fidei dogmata, eccleſiæq; ſacramenta confutanda pertinaciter declinaſſet, luceq; clara conſtitiſſet illum poſteaquã ſe teſtimonijs ſanctorum victum nouerat cum arrogãtia & contemptu, & iniuria ſanctorum patrum ſemper in deteriora proficere. Ex quo cõijci poterat ab initio nõ fuiſſe ex deo illius ſpiritum. Omnibus vna intentio hæreticis, inquit Bernardus, ſemper fuit captare gloriã de ſingularitate ſciẽtiæ. Deinde correptus fræquẽter tum a paterna ſanctiſſimi domini Leonis ſollicitudine, a beatiſſimi Adriani manſuetudine, tum a Cęſaria maieſtate, alijſq; pluribus admonitionibus præuijs ipſe ſibi fiſus, contumelias adiecit contume

lijs. Videnſq; ſententias oium patrum contra ſui vnius capitis ſententiam pugnare, in tãtam deuenit audaciam, vt adducta contra ſe eccleſiaſticorum patrum Ambroſij, Auguſtini, Hieronymi, cæterorumq; antiquiſſimorum dogmata nõ modo negare præſumpſerit, ſed etiam iniurijs, ac cotumelijs affecerit animoſitate ſuperba obuians eiſdem etiam in huiuſcemodi rebus, in quibus quaſi vno ore, vno ſpiritu ſũt loquuti ſancti dei hoies, & tanq̃ ſpiritus euãgelicę veritatis remãſerit in eo ſolo, ſibiq; adhęrẽtib9, ad hoc tandẽ deuenit vt contemneret totius eccleſiæ & generalium conciliorum authoritatem, deſtruẽs etiam veritates ex ſcripturis ſacris manifeſtiſſimas, quas ab exordio naſcentis eccleſiæ ad hæc vſq; tempora Chriſtiana eccleſia ex eiſdem ſcripturis ſemp intellexit, quas & fides eiuſdem eccleſiæ per ſucceſſionem patrum ſeruauit incontaminatas. Ille peculiaris (ſi credim9 Paulo Apoſtolo) eſt hominum circa fidem reproborum mos & conſuetudo, vt in deterius proficiant ſemper, & errantes, & cæteros, quos poſſunt in errorem ducentes.

Ad videmdum igitur abſurditates erroris huius, quẽ de gratia & libero arbitrio ſeminauit arroganter & pertinaciter docens liberum arbitrium rem eſſe de ſolo titulo, nihil agere, nullaq; eſſe ſanctorum merita.

Sciendum eſt eundem pro huiuſcemodi ſuo errore ſtabiliendo, aliquot ſibi iecilſe fundamenta. Primum ex ſcripturis ſacris, quę p oẽm paſſim locum docent hoẽm gratis iuſtificari, gratis iq̃. i. nõ ex debito, nõ ex opũ meritis, ſed ex fide, quę dei donum ẽ, & deum operari in nobis bene velle, & bñ operari, & non eſſe volentis aut currentis hominis, ſic vel ſic viuere, ſed omnia ex dei gratia pendere. Et Cyprianum, Auguſtinum cęteroſq; doctores ita ex ſcripturis ſacris ſenſiſſe, vt deo totum ſit dandum, & noſtrum ſit nihil. Alterum iecit fundamentum ex diuina pręſcientia, diuinaq; voluntate infallibili & immutabili, ex qua putat conſequens eſſe oĩa ex neceſſitate abſoluta euenire, atq; ita liberum arbitrium nihil eſſe, nullaq; eſſe iuſtorum hominum merita. Tertiũ iecit fundamentum ex captiuitate & ſeruitute ex vinculis, ex morbis, & vulneribus, ex cęcitate, & infirmitate, quę in

 traue-

trauerūt in vniuerſum gen⁹ humanū p Adæ peccatū. Ex q̃bus putat neceſſario concludēdum eſſe liberū arbitriū nihil boni poſſe. Nam homo ſi abſq; meritis iuſtificatur, & oīa bona opera ſi deo ſint tribuenda, & nō poſſit homo contra dei præſcientiam & voluntatem immutabilem quicq̃ agere, ſi etiam per Adæ peccatum factus ſeruus, captiuus, lapſus in foueam mortis & damnationis, ex quib⁹ malis ipſe ſeſe nō poteſt ſuis viribus eripere, neceſſario videtur concludendum eſſe, hominem non eſſe liberum in operando. Sed huiuſmodi conſequentias prorſus eſſe inualidas, & inefficaces, in libro de ſeruo, captiuo, & libero arb. Itē in libro de cōcordia liberi arbitrij & prædeſtinationis diuinę demōſtrabitur. Cū enim omnia non poſſint ſimul in vno loco explicari; ſingula ſuis locis reſeruamus declaranda. Nunc autem ad ſupradictas cōſequentias inualidādas ſufficiat ſcire neminē vnq̃ catholicorum doctorum tam fuiſſe ſtupidi ingenij, aut puerilis ſententiæ, vt crederet liberum arbitrium propterea appellari liberū, quod poſſet vel agere quicq̃ cōtra diuinę volūtatis efficaciā, vel facere quodlibet abſq; nutu, motione, & efficacia eiuſdē volūtatis diuinę ſiue in bono ope, ſiue in malo. Hoc ipſum enim nouerunt omnes Chriſtiani etiam furē & latronem non poſſe abſq; concurſu & actione diuinæ voluntatis extendere membra ad furandum, aut ad occidendū hominem. Sed neq; poſſe incipere velle, aut habere vllū internum motum contra beneplacitum diuinę volūtatis, quēadmodum deo iubēte neq; ignis vrit. Quomodo enim eſſet deus omnipotens, ſi nos poſſemus incipere agere, aut velle quicq̃ contra ſuum beneplacitum. Deinde quomodo ipſe eſſet omnium rerum, omnium eſſentiarum, omnium qualitatum, omnium accidentium, omnium viſibilium, & inuiſibilium creator, conditor, & conſeruator, ſi aliquid entitatis eſſet, cuius ipſe cauſa efficiens non eſſet. Neque oportet ſi deus ſit cauſa efficiēs, actus, actionis, ſeu motus aut interni aut externi, qui peccatum eſt, quod ergo deus peccet, ſicuti non recte colligimus, ſi dixerimus. Deus eſt cauſa mortis aut triſtitiæ noſtræ, aut comeſtionis, ergo deus moritur, triſtatur comedit, aut bibit. Et quemadmodum bonus ſcriptor opans, vel per atramentū fluidum, vel in papyro fluida,

Deus omnium rerū & accidētium efficiens cauſa.

Deus quis ſit cā praui actus non tamen peccat.

da,vel p calamū ineptū,eſt cauſa bonitatis,ſi quę reluceat ex
arte in ſcriptura illa,ſed nō eſt cā deformitatis, aut maculę ī
opus illud ſcriptū prodeūtis. Hęc nēpe orit̄,nō quia ſcriptor
male ſcripſit,ſed qa vł papyrus,in qua ſcripſit, vitiata erat,
vel calamus ineptus fuit. Sic deus cum operat̄ p liberū arb.
fluidum ac fugitiuū a deo,eſt quidem cauſa actionis,& enti
tatis ex libero arb. prodeuntis,ſed non eſt cauſa deformita-
tis,ſecundū quā liberū arbitriū deuiat, aut deficit a regula
diuinæ volūtatis. Hæc quia egent altioris inquiſitionis,in
libris ſequentibus declarabuntur latius. Patet igitur liberū
arb. dici non propterea, quia ex ſe nō ſuffultus vllius ſupe-
rioris poteſtatis gubernaculo poſſit aliquid agere. Sed pro-
pterea dicimus liberū appellari arb. quia per illud rationa-
lis ſpiritus ſub diuina prouidentia ſuauiter gubernāte li-
ber eſt in deliberādo,in iudicādo,& cōſentiēdo,ac pſequēdo
illud, qđ ex libero iudicio propter finē aliquē eſt definitū,
quis alia ſit libertas in deo,qua abſq; diſcurſu ac deliberatio
ne ipſe vnico, & īmobili actu nouit & opatur oīa p ſuę ſapi
entię voluntate, non tractus vlla inclinatiōis neceſſitate.

Declaratur deus nō eſſe cauſa deformitatis in actu prauo.

¶ *Secundus huius libri tractatus,in quo diſtinctim recitā-*
tur,rationibus,& argumentis reprobantur,ac confutā-
tur errores Pelagij iniuriam facientis diuinæ gratiæ.

Caput primū recitans diſtinctim Pelagij errores de gratia dei.

QVatenus Chriſtianus quiſq; & præſertim ſacerdo-
tes,qrū eſt & amare ſciētiā ſcripturarū & operā dare
vt intelligāt pſal. euāgeliū, Paulīaſq; epłas, et agno
ſcāt grām, & miſericordiā ſibi factā ībecillitateſq; viriū ſua
rū, & miſeriā,captiuitatē & ſeruitutē,qb⁹, ſi nō habeāt ſpiri
tū Chriſti,ſubijciuntur,& errores huiuſcemodi valeant eui-
tare,& ābulare corā deo ī vera humilitate ac gratiarū actio-
ne,nō erit inutile Pelagij cōtra dei grām inſanias ex fonti-
tibus philoſophorū & ſapiētū huius ſęculi deſūptas ſpeciatī
recitare. Vt aūt iuuaremus labores ſtudioſorū,collegim⁹ eaſ
dē hęreſes in ppoſitionibus duab⁹,quarū vna explicat erro
res de officijs diuię grę & de liberi arb. viribus ac poteſtate
bñ opādi. Altera explicat errores eius de originali peccato,
& de malis ex peccato Adę ſup humanū gn̄s deſcēdētibus.

Recenſentur errores Pelagij enarrãtis Chriſti gratiam.

Prima igitur propoſitio eſt. Pelagius gratiam dixit eſſe tum remiſſionem peccatorum acceptam ex merito voluntatis pœnitentis, tum poſſibilitatem liberi arbitrij indifferentem, tam ad bonum, ꝙ ad malum naturaliter homini cuilibet inſitam, tum legis cognitiõem, tum euangelij, ſalutiſꝙ ęternę vitæ reuelationem, tum adiutorium, quo accedente & peccata facilius vitantur & mandata adimplentur facili⁹. Quatenus autem has Pelagij hęreſes facilius deprehẽdas, ac fugias, ſcire debes, quod omnis gratia, aut eſt ſuper pręteritis peccatis remittendis, aut ſuper futuris peccatis cauendis, aut ſuper liberatione a damnationis vinculo, aut ſuper ſalutis via, atꝙ æterna vita conſequenda. Hæc enim ſunt mala, in quæ Adam peccando detruſit vniuerſam naturam humanam, videlicet eſſe obnoxium peccato, eſſe reum damnationis vinculi, impotentia vitandi peccata, amiſſio æternæ vitæ. Et in ſingulis horum Pelagius definiens gratiam ſuos habet errores: Super commiſſis peccatis remittendis dixit remiſſionem peccatorum fieri ex merito voluntatis credentis, & pœnitentis per liberi arbitrij vires. Sup peccatis autem cauendis ſufficere dixit legis cognitionem, & liberi arbitrij poſſibilitatem naturaliter inſitam. Super via autem ſalutis, & vita æterna aſſequenda, dixit quemlibet ſibi euangelio annunciato poſſe ex viribus liberi arbitrij peruenire ad fidem, qua viam cognoſcit & ambulat ad æternam vitam. Poſuit igit̃ Pelagius dei gratiam eſſe poſſibilitatem peccandi, & non peccandi a creatore inſitam, quã Chriſtianis, atꝙ paganis, pijs atꝙ ĩpijs exiſtimat eſſe cõmunem, defendens deum ſuæ gratię auxilio adiuuare huiuſmodi poſſibilitatem, non ipſam voluntatem, non actionem. Declarãs aũt quonã modo adiuuet poſſibilitatẽ. Aiuuat, ĩgt poſſibilitatẽ, deus vocãdo, inſtruẽdo, dando legẽ, viã ſalutis demõſtrãdo. Grãm autẽ dei, quæ neꝙ eſt cognitio legis, neꝙ naturalis liberi arbitrij ratio ad hoc tãtũ valere dixit, vt pterita peccata remittantur, non vt futura vitentur. Pro huiuſcemodi erroribus, Pelagius increpatus a fratribus eatenus ceſſit admonitioni, vt non excluderet diuini auxilij vtilitatẽ, ſed diceret quoddã eſſe diuinę gratię auxiliũ, quod nõ ne

ceſſa

ceſſariũ, inquit, ſed vtile ſolũ ẽ ad facilius ſeruãdũ mãdata & facilius vitandum peccata. Plane docẽs hoiem abſq; gratiæ auxilio volũtate poſſe ſeruare mãdata, & poſſe vitare peccata licet difficilius. Atq; ita errores Pelagij conſequentes ex ꝓpoſitione ſupradicta ſunt præcipui. Gratia Chriſti eſt poſſibilitas naturalis nobis inſita, qua libera voluntate facimus, quod volum⁹, ſiue bonum, ſiue malum. vel cognitio legis mõſtrãtis, quid ſit faciendũ, & reuelatio aut prædicatio euangelij oſtendẽtis viam per quam ambulare, & ad finem vſq; peruenire valeamus. Gratia enim dei, inquit, q̃uis adiuuet poſſibilitatem, faciens euangelium prædicari, non facit tamen in nobis opera bona. Neq; enim deus facit nos, inquit, recte credere, bene velle, et ex voluntate bona operari bene, ſed ſcriptura idcirco tribuit illa, inquit, diuino muneri, quia nos operamur ea ex poteſtate diuinitus accepta, videlicet ex libero arbitrio nobis præſtito, præſertim prædicatione, aut reuelatione euangelii forinſecus nobis ĩgt facta. Et adijciẽs ad hoc inquit, vt quiſpiam credat euangelium, ſeu fidem habeat in Chriſtum ſaluatorem ſufficit, quod Chriſtus & euangelium prędicetur illi. Poteſt nempe vis humanæ voluntatis ꝑ ſeipſam, inquit, euangelio prædicato aſſentire, & diſſentire. Ita ad hoc, inquit, vt quiſpiam faciat opera bona, & diuina adimpleat mandata ſufficit cognitio legis, & ſcientia mãdatorum dei. Habita ſcientia legis, poteſt homo pie, inquit, viuere, & iuſte, oĩaq; mandata implere viribus ſuæ voluntatis, & ex merito ſuæ voluntatis remiſſionem conſequi peccatorum. Qui iam, inquit, remiſſionem peccatorum, & fidem Chriſtianam eſt aſſequutus, is poteſt per ſolas naturæ vires quemadmodum cœpit perſeuerare, omnibus tentationibus reſiſtere, & prorſus, ſi velit viuere ſine peccato.

Atque ita iuſti, inquit, & ſancti in hac vita poſt acceptam ſemel remiſſionem peccatorum viuere potuerunt prorſus ſine peccato. Huius Pelagij diſcipuli Iulianus & Cœleſtius cæteriq; auditores docebant gentiles & paganos homines alienos a fide in lege naturę poſſe omnia peccata vitare, recte viuere, & facere opera deo grata & placentia, quibus mereantur, aut remiſſionem peccatorũ, aut diuinę gra-

tiæ opitulationem. Deinde Pelagius pluries increpatus, ꝙ gratiam tolleret ſaluatoris, ſuam hęreſim ſub hoc moderamine declarauit. Quis gratia Chriſti ſaluatoris ad hoc, inquit, neceſſaria ſit, vt peccata commiſſa nobis remittantur, nõ tamen eſt neceſſaria, vt peccata futura vitemus, nec ad hoc vt bonam volũtatem, bonumq́ propoſitum in nobis faciam⁹. Sola gratia, inquit, remiſſionis peccatorum non daur ſecũdum merita bonorum operum, quia ante hãc gratiam nihil bene, inquit, operatur homo, ſed per ipſam incipit homo bene operari. V tiq́ tñ poteſt hõ ante grãm incipere bñ velle, & ita peccatorũ remiſſio daſ, inq̃t, ſecundũ meritũ bonę volũtatis antecedẽtis, pœnitẽtis, & ſe ad deũ cõuertentis. Pręcedit bona volũtas credẽtis, & ſecũdũ hoc bonę volũtatis meritũ grã daſ remiſſiõis peccatorũ. Peccatis aũt remiſſis nõ amplius, inquit, operatur in homine deus. Quemadmodũ enim medicus homini, quẽ iam ſanauit, deinceps non coopatur, ſed hõ ipſe iam ſanatus ſuis ambulat viribus, medico nihil opante: Ita & deus ſemel data, inquit, liberi arbitrii poteſtate ſinit oẽm hominem iam iuſtificatum ſecundum ſuę volũtatis arbitriũ agere ſiue bonum ſiue malum. Et ita ſemel nobis data operandi poteſtate, deus ceſſat, inquit Pelagius, ab operando. Quemadmodum enim in cæteris, inquit, creaturis conditionis naturalis ordo ſeruatur, vt proprios ſinantur agere motus, ſic conceſſa ſemel liberi arbitrij poteſtate, deus ſinit hominem agere quodcumq́ voluerit ſiue bonum ſiue malum. Ex huiuſcemodi autem ſuos errores teſte Aug. declarat Pelagius, tria conſtituẽs, & diſtinguẽs, quib⁹ dicit hominem poſſe & iuſte viuere, & diuina mandata implere, poſſibilitatem, voluntatem, ſeu volitionem, qua vult eſſe iuſtus, operationem, qua iuſte viuit ſeu iuſtus efficitur. Horum trium primum, id eſt, poſſibilitatem bene operandi confitetur eſſe datum a conditore naturæ, nec eſſe in noſtra poteſtate, ſed eam nos habere etiam ſi nolumus.

Pelagius hæreſes aperit atq; declarat.

Duo vero reliqua noſtra eſſe, inquit. Tria, inquit, ſic diſtinguimus, & velut in ordinem digeſta partimur. Primo loco poſſe ſtatuimus, ſecundo loco velle, tertio eſſe iuſtum, ſeu operari poſſe in natura velle, in arbitrio eſſe, in effectu locam⁹.

Primum hoc eſt poſſe, ad deum ptinet, qui illud naturæ ſuæ rationali contulit, gratisq; donauit, vt poſſet libere peccare, & non peccare. Duo vero reliqua, videlicet bene velle, & eſſe iuſtũ, ad hominẽ ſunt referenda, quia de arbitrij fonte deſcendunt. Deinde in bene (inquit) operandi poſſibilitate, non eſt homini meritum, ſed in voluntate bona, & in oĩ opere bono laus eſt hominis, imo hominis & dei, qui ipſius voluntatis, & operis poſſibilitatem dedit. Quod poſſumus omne bonũ aut cogitare, aut dicere aut facere, eſt illius qui hoc poſſe donauit. Quod autem bonum cogitamus, loquimur, aut facimus, noſtrũ eſt, quia hoc fit liberi noſtri arbitrij viribus, quas etiam in malum vertere poſſumus. Deinde exemplo faciens huiuſmodi ſuam doctrinam clariorem, quonam pacto opinetur deum adiuuare poſſibilitatem operandi, ſed non facere operationem. Adiuuat deus naturalem, inquit, arbitrij poſſibilitatem, dum vel docet ea quæ facienda ſunt, credenda, aut ſperanda, vel præſtat auxilium, quo facilius adimplere poſſimus ea quæ præcipiuntur. Adiuuat dũ cordis noſtri oculos aperit, dũ nobis ne pręſentibus occupemur futura demonſtrat, dũ diaboli tollit inſidias, dũ nos multiformi & ineffabili dono cœleſtis gratię illuminat. Quiſq; inqt Pelagius, gratiam dei ſic cõfitetur, is liberũ arbitriũ et grãm recte confiteť. Huiuſmodi aũt eſſe Pelagij ſentẽtias fideliter recitatas, patet ex Aug. ĩ diuerſis lib. cõtra Pelagiũ æditis.

Secunda propoſitio, in qua recitantur hæreſes pelagij de originali peccato, & de malis inde prouenientibus eſt. Infantes, inquit Pelagi⁹, naſcũtur in eo ſtatu, in quo fuiſſẽt nati ex Adam etiam non peccante, non obnoxij peccato, nec in dei ira conſtituti, innocentia pleni, & idcirco, inqt, infantes ſũt baptizandi, nõ vt a peccato, aut a poteſtate diaboli liberẽtur, ſed vt in regnum dei admittantur. Nam peccatum Adę inquit, ipſum ſolum leſit, & non genus humanum corporali morte, moriturus etiam erat Adam ſimul & vniuerſum genus humanum, & ſi Adam non peccaſſet. Concupiſcentia carnis repugnans legi naturę, inſuper & mors ipſa omniſq; in hac vita hominis mortalitas ſunt, inquit, non ſupplicia primariæ culpæ, ſed conditiones naturæ. Hactenus Pelagij hæreſes, ſupereſt iam ſupradictas hæreſes deſtrui.

Recitãtur Pelagij hæreſes, de originali peccato, & de ſupplicijs illius.

¶ *Caput ſecundum, in quo ad refutandū ſupradictas Pelagij hære ſes collectas in ꝓpoſitiōe prima ſuperius poſita, declaratur quid appellatione gratiæ deſignetur, & ex ſcripturis ſacris demonſtrantur omnia opera bona eſſe gratuita dei dona.*

Huius capitis pars prima de ſignificatione uocabuli gratiæ.

NEmo bene deo gratias agit, qui ea quæ a deo donata ſunt ſibi non agnoſcit. Quatenus igitur ſciamus beneficia, quæ a deo donata ſunt, nobis p Chriſtum dominum, dignaſcꝙ pro modulo noſtro valeamus deo gratias agere, reliquum eſt ſupradictas hæreſes Pelagij recitatas in propoſitione priori ex ſcripturis ſacris deſtruere, quibus deſtructis elucidata fient ipſius gratiæ beneficia. Verumtamē ne vocabulorum ignorantijs fallamur, operę pretium eſt primum explanare, quid deſignetur nomine gratiæ, quæ contra ſuperbos liberi arbitrij prę ſumptores defenditur..

Primum igitur ſciendum eſt, quod gratia nomen ſortitur gratiæ, duplici ex ratione, Primum videlicet, quia per eam rationalis creatura eſt grata & chara, quēadmodū dicimus quēpiam habere gratiam regis, quia gratus .i. charus eſt regi. Secundo gratia dicitur aliquod beneficium datū gratis, id eſt ſine meritis impenſum, ex vtracꝙ cauſa p Chriſtum impenſa nobis gratia, nomine gratiæ deſignatur. Priorem rationem deſignauit Apoſtol⁹ ad Epheſ. primo, in qua ſcilicet gratia, gratificauit nos, id eſt, gratos ſeu charos deo nos fecit in dilecto filio ſuo. Alteram vero rationem deſignauit ad Romanos .11. Si gratia iam, inquit, non ex operibus, alioqui gratia iam non eſt gratia. Gratia quatenus gratis datur appellata, excludit conditionem debiti. Dicitur enim gratia beneficium quoduis non debitū ei cui datur. Poteſt autē aliquid eſſe alteri debitum dupliciter. Vno quidem modo ex meritis eius, quia ſcilicet ipſe hoc meruit. Altero autem modo debitum eſt alteri, quod conditiōi naturalis eſſe debetur, nō quod deus propter hoc debitum obligetur creaturam vllam vel creare, vel in ſua integritate natura

lis eſſe

lis eſſe, conſeruare, ſed quod creatura omnis deo ſubiecta talis debet eſſe in ſua integritate ſubſtãtię, partium, & ꝓprietatum, qualem eam voluit creator eſſe. Sic homini debitum ẽ habere corpus, animam rationalem, caput, membra, ſenſus, aliaq́ꝫ quæ ſunt de integritate naturalis eſſe. Et huiuſcemodi naturę dotes, ꝗuis non ſint homini debitę ſecundum rationẽ prioris debiti. Neq́ꝫ enim meruit homo ſuis opibus, vt crearetur homo, vel rationalis, vel integritate mẽbrorũ, ac ſenſuum perfectus, & idcirco ſecundum talem cõſiderandi modum poſſet venire ſub appellatione nominis gratię, quia non meritis noſtris creati ſumus. Secundum rationem tamen poſterioris debiti dotes naturalis eſſe nomine gratiæ nõ deſignantur, cũ ſint conditiones ſecundum exigentiã naturalis eſſe. Ad hanc autẽ materiã de gratia & libero arbitrio plane intelligendam, oportet gratiam a natura diſcernere. Natura contra gratiã diuiditur, non quaſi contraria gratię, ſed vt fundamentum, ſeu ſubiectum gratię. Tolle naturam & non erit gratia, quę ſane gratia eſt, quędam ipſi⁹ naturæ eleuatio. Sic dicit venerabilis Bernardus in libro de gratia & libero arbitrio. Tolle liberum arbitrium, & nõ erit quod ſaluetur. Tolle gratiam, & non erit vnde ſaluetur. Opus hoc ſine duobus effici non poteſt, vno a quo fit, altero cui vel in quo fit. Deus autor eſt ſalutis, liberum arbitrium tantum capax, nec dare illam, niſi deus, nec capere valet, niſi liberum arbitrium. Et ne quis putaret liberum arbitrium quod habet ſe paſſiue ſolum in gratiæ infuſione nihil agere vel in accipiendo gratiam, vel in cooperãdo gratię acceptę, continuo adiecit concludens. Quod ergo a ſolo deo & ſoli daẽ libero arbitrio, tã abſq́ꝫ conſenſu eſſe non poteſt accipiẽtis, ꝗ abſq́ꝫ gratia dantis, & ita gratię operanti ſalutem, liberum arbitrium dicitur cooperari dum cõſentit, hoc eſt, dũ ſaluaẽ. Proinde irrationalis ſpiritus ſalutẽ minime capit eo quod illi voluntarius conſenſus deſit, quo deo ſaluanti placide obtemperet ſiue iubenti acquieſcendo, ſiue pollicenti credẽdo, ſiue reddẽti gratias agẽdo. Hactenus ille in principio libri. En habes ſtudioſe lector, quod is qui liberũ tollit arbitriũ, ſimul tollit & gratiam dei, ſalutem, & dei iudiciũ. Ean

Tolle naturam liberi arbitrij, et nõ erit gratia.

dem ſententiam habet & Auguſtinus multis in locis, in libro de natura & gratia, & de libero arbitrio & gratia. Ex his igitur habes, quod appellatione gratię generaliter acceptæ, notetur omne beneficium gratis impēſum. gratis inquam, id eſt, non vt debitum, atq; ita abſq; meritis. Nā aduerbia gratuito ſeu gratis & merito, contrarie ſignificant, dicente Apoſtolo, Si ex gratia iam non ex operibus, alioqui iam gratia non eſt gratia. Habita conſideratiōe ad ſignificationem nominis ſecundum rationem hanc generalē. Aug. ſuper pſal. 144. diuidens grām, complectitur naturā ſub appellatione gratiæ. Quędam, inquit, eſt dei gratia, qua deus fecit, ſeu creauit nos, Altera, qua refecit ſeu redemit nos. Facti ſumus homines cum nihil eſſemus, deinde cum eſſemus in Adam conditi a deo boni, ex traduce maligni Adæ tranſgreſſoris, facti ſumus mali, filij iræ, a qua non poſſumus liberari, niſi redemptoris ope. Cui ergo debemus quod ſum⁹ rationales, illi etiam debemus, quod ſumus iuſti. Pelagius autem deo quidem tribuit, quia eſt, & in hoc recte ſentit, ſibi vero quod iuſtus eſt, & in hoc, ſua ſententia ipſum fallit. Nam qui fecit te vt eſſes, is & fecit te vt iuſtus eſſes. Et proinde gratias agas deo, non ſolum quia rationalis es creatura, ſed etiam deo magis gratias age quod liberatus es a culpa, a miſeria, & ab æterna morte, in quam te non deus, ſed tu, aut pater tuus Adam peccando detruſit. Verum in hoc diſſidet creatio a reformatione ſeu iuſtificatione, quod is qui creauit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te. Hac nempe ratione a creandis hominibus nihil exegit deus, quid enim exigeret ab his, qui nondum erant. A reformandis autem & iuſtificandis hominibus paſſim in ſcripturis exigit, vt credant, reſipiſcant, pœnitentiam agant, ad cor redeant, orent, & remiſſionem peccatorum & gratiam accipiant. Quæ ſane omnia opera, neque ipſi iuſtificandi facere poſſunt, abſq; præueniente gratia eius vocantis, intuſq; mouentis corda ipſorum vt voluntarie hęc faciant.

Naturæ dotes quō ueniūt ſub appellatiōe gratiæ.

Creatio & iuſtificatio differunt.

Verum in pręſentiarum prætermittamus naturæ dotes, quas a deo patre vt conditore naturam humanam inſtituente accepimus, vtpote carnem, animam, ſenſus, & membra,

bra, de ea gratia proſequamur, qua Chriſtiani ſumus, vel ad Chriſtianam fidem alios imbuimus, quæ eſt a deo vt redemptore, naturam humanam quæ perierat a peccato liberante, ac eam liberatam deinceps adiuuante. Hæc nempe eſt gratia, de qua per omnem locũ loquuti ſũt Apoſtolici viri, cõmendantes gratiam Chriſti, de qua Ioannis primo, Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. De qua & Auguſtinus, cęterique patres orthodoxi in concilijs Milenitano, & Carthaginenſi pręſidentes ita ſcripſerunt ad beatum Innocentium Romanum pontificem. Natura rationalis, inquiunt, doteſq; naturæ rationali impreſſæ, tametſi quadam non improbanda ratione dici poſſint gratiæ quædam, id eſt talenta gratis, id eſt, ſine vllis meritis data. Proinde de illis neq; ſuperbire nobis, neq; gloriari debemus, ſed gratias agere creatori noſtro, qui & nos & omnia noſtra non præcedentium aliquorum operum meritis, ſed gratuita ſua bonitate creauit, quemadmodum & Iudæi & Pelagiani hæretici, gratias agunt deo, quod homines ſunt ſani, aut præſtantes corpore. Secundũ hãc grãm gẽtiles, pagani & Iudęi grã Chriſti, penitus vacui in liberalibus artibus erudiunt̃, diſcũt, rõcinant̃ de rebus ſempiternis, itẽ a furtis & mẽdacijs abſtinẽt, colũt agros, cõſtruunt domos, plãtant vineas, venerant̃ inſup parẽtes, diligũt bñfactores, ſed ex tali grã opantes, nõ pueniũt ad vitã ęternã, queadmodũ ait Chriſt⁹, Si diligitis eos, q vos diligũt, q̃ grã vobis? nõne & Ethnici hoc faciũt?

Gratia in ſcripturis commendata quæ ſit.

Verũ alia eſt grã, qua ſum⁹ Chriſtiani, qua & liberamur a dãnationis vinculo, qua iuſtificamur, et iuſtificati ita facim⁹ opa legis, vt pueniamus ad legis finẽ, q̃ eſt vita ęterna. Et de huiuſmodi gratia, inquit Aug. cõtra Pelagianos ſuſcepta eſt præſens diſputatio, de hac ſcriptum eſt ad Galatas ſecundo, Non irritam facio gratiam dei. Nam ſi per legem iuſticia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt, hoc eſt, ſi ſola cognitio legis, vel ſola opera legis facta abſq; gratia Chriſti ſufficiant ad bene ſusteq; viuendum, & ad eximendum ſeſe a peccato, ergo Chriſtus ſine cauſa mortuus eſt pro peccatis noſtris diluendis. Illam vero gratiam, qua creati ſumus rationales, non ita gratiam appellari reperimus in Prophetis,

Apoſtolicíſue ſcripturis. Neq; enim Paulus talem gratiā cō mendat qua creati ſumus, vt homines eſſemus aut rationa les, induſtrioſi in rebus huius ſæculi, ſed illam qua renati ſu mus in Chriſto, exuentes veterem hominem Adam cum a ctibus ſuis, de qua creatione loquitur Paulus ad Epheſios. 2. Dei ſumus factura creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis, quæ præparauit deus vt in illis ambulemus, qui cum eſſe mus mortui peccatis, cōuiuificauit nos Chriſto, cuius gratia ſaluati ſumus ex fide, & hoc non ex nobis, dei enim donum eſt, non ex operibus. Chriſtus item incarnatus eſt, & mortu us pro hominibus, non vt homines conderentur, non vt ra tionales, ingenioſi, fortes, validi, diuites, aut corpore pręſtan tes eſſent, ſed pro impijs mortuus eſt, vt iuſtificarētur, & iu ſtificati deinceps recte viuerent ex fide, quemadmodum ſcri ptum eſt. Iuſtus ex fide viuit. Hactenus Auguſtinus, cæteri q; Eccleſiaſtici patres ad Innocentium papam, declarantes ſecundum canonicas ſcripturas gratiam Chriſti ſaluatoris.

Naturæ dotes nō ueniunt ex appellatiōe gratiæ.

Sunt quidem in naturæ donis alij alijs ſuperiores & ex cellentiores, pro quibus & Iudæi ac Pelagiani agnoſcentes vnum deum creatorem agunt quidem gratias vni ſoli deo, ſed ſuis viribus fiſi ſuiſq; meritis, putantes ſeſe remiſſionem peccatorum accipere, aut iuſtificari poſſe, & viuere ſine pec cato, abutuntur huiuſcemodi dotibus ad ſuę infidelitatis, aut vanitatis, aut ſuperbię opera, & ideo ad remiſſionem pecca torum & veram iuſticiam non perueniunt etiam ſi quis in terdum ſecundum laudabiles quaſdam naturæ leges, agant interdum quædā naturalis pietatis officia. Neq; vera & hu milis ſed ſuperba eſt omnis eorum gratiarum actio, qualis e rat & Phariſęi dicentis, Gratias ago tibi, quia non ſum ſi cut cęteri hominum. Manichęi autem tribuentes omnia cō mixtioni naturarū immutabilium, Mathematici quoq; do centes omnia gubernari fatis & neceſſitatibus cauſarum na turaliter operantium, non agunt etiā de dotibus naturæ gra tias deo creatori, quomodo enim illi gratias agerent quem creatorem eſſe non credunt? Vnde & Auguſtinus Manichę orum tenebris obcæcatus in confeſſionum libro. Quicquid de arte loquendi & differendi, quicquid de dimenſionibus

figurarum, & de muſicis, & de numero ſine magna difficul tate nullo homine tradente intellexi, Scio domine deus me- us quia claritas intelligendi & diſcendi acumen tuū eſt do- num, ſed non inde ſacrificabam tibi Quamuis igitur natu- rę dona non ſint munera merito Chriſti donata nobis, bene tamen ac iuſte vti huiuſcemodi donis, & pro illis ſacrificare, & ex illis bene viuere, ſūt dona & gratię Chriſti miſerētis.

Prætermiſſis igitur & excluſis naturæ dotibus a gratię appellatione, de illa gratię acceptione videamus, ſecundum quam beneficium alicui impenſum non debitum, neq; inte gritati naturæ, neq; meritis accipiētis gratia appellatur. Et hanc ſolent ſacræ theologię tractatores diſtinguere, in gratiā gratum facientem, & in gratiam gratis datam, demonſtran tes hanc diſtinctionem ex multis ſcripturæ ſacræ locis, ex quibus liquidum eſt gratias eſſe etiam in his, qui non ſunt per ſpiritum charitatis adoptionis filij, ſicuti patet ex doctri na Apoſtoli Pauli primæ ad Chorint. 12. & 13. Diuiſiones inquit gratiarum ſunt, idem autem ſpiritus. diuiſiones mini ſteriorum ſunt, idem autem dominus. diuiſiones operationū ſunt, idem autem deus. Vnicuiq; datur manifeſtatio ſpirit⁹ ad vtilitatem, alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapien- tię, alij vero, ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum, alij fides per eundem ſpiritum, alij vero gratia ſeu donum ſana tionum per eundem ſpiritum, alij autem operatio virtutum, id eſt donum ſeu efficacia operandi miracula, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpre tatio linguarum. Hæc omnia efficit vnus ille, & idem ſpiri tus, diuidens ſingulis ſicut vult ad vtilitatem corporis Chri ſti, quod eſt eccleſia Verum huiuſmodi dona dat deus, nō vt per ea habentes aut cōiūgantur deo ſpiritu charitatis, aut remiſſionem peccatorum aſſequantur, ſed vt habentes hęc ſe cundum ipſa ad coniunctionem alterius cum deo, & ad iu- ſtificationem aliorū cooperentur, quibus factum eſt vt huiuſ modi dona appellentur nomine gratiæ gratis datę, quam ſic deſcribunt. Gratia gratis data eſt donum datum alicui ad deducendum alterum in fidem & charitatem dei, non qui- dem illum intus mouendo aut efficiendo fidem ſeu charita-

Gratia gratifi cans.

Gratia gratis data.

ratem iuſtificãtem,quia hoc ſolius dei opus eſt,ſed foris operando aliquid in quo oſtendatur ſpiritus ſanctus, vel in eccleſia habitare eamq; ſanctificare,vel approbare & teſtificari fidem Chriſti eſſe veriſſimam. Sic enim in eccleſia primitiua fidem Chriſti prædicantes habebant donum linguarũ, & poteſtatem faciendi miracula, quibus vel fides eccleſiæ, quã prædicabant eſſe,vera oſtenderetur,vel plebs ipſa verbo fidei audito, ad ſpiritum fidei, & charitatis accipiendũ excitaretur, vel cõfortaretur in fide & charitate iam pridem accepta. Et hoc plane deſignauit Apoſtolus dicens vnicuiq; dari manifeſtationem ſpiritus ad vtilitatem.

Gratia gratum faciens. Gratia vero gratum faciens eſt ſecundum quam rationalis ſpiritus coniungitur deo ad participandum gloriam diuinitatis eius.de qua Apoſtolus. Iuſtificati gratia ipſius, ad Titum tertio. Et per hãc gratiam ita deo coniungimur, vt efficiamur diuinæ conſortes naturæ,fugientes eius, quæ in mundo eſt, concupiſcentiæ corruptionem.2.Petri.1.

Verum & hic conſiderandum,quod appellatione grẽ ſic generaliter acceptę ſignificatur non modo donũ habituale in anima permanens, velut habitus ad aſſequutionẽ ęternę vitę ordinatum,ſed &omne gratuitum dei auxiliũ mouẽtis,ac dirigẽtis animã,vel ad aſſequendũ remiſſionẽ peccatorũ,& ad accipiendũ gratiã hãc gratificãtẽ,vl' ad perſeuerandũ in ea,vl' ad opãdũ ex ea iã pridem accepta. Huiuſcemodi auxilia ſunt interna motio,dei vocatio,ſuaſio, inſpiratio, & id gen' alia,quę ſunt gratuiti quidã effectus ſpũs ſancti.

Gratia præueniens *Gratia ſubſequens.* *Gratia operãs.* *Gratia cooperans.* Ex quibus conſideratis poteſt manifeſtum eſſe congruã eſſe grẽ diuiſionem,in gratiam pręuenientẽ,&gratiã ſubſequẽtẽ,&in gratiã operantẽ & in gratiã cooperantẽ.Ex illis enĩ patet ꝙ deus ſua miſericordia nos præueniẽs,quędã opaẽ in nobis ſine nobis. Quędã vero operaẽ coopãtib9 nobis, de ꝗ latius infra.Cęterũ & hic ſciendũ ẽ,ꝙ noie grę deſigneẽ nõ ſolũ miſeratio dei gratuito liberantis hoiem a ſeruitute peccati,& miſerię,verũ & auxiliũ quoduis ad aſſequutionẽ vitę ęternę donatũ etiã ei,qui nõ indiget vlla liberatione a peccato vel miſeria.Certũ enĩ nobis eſſe debet,neq; vitã ęternã eſſe naturę humanę debitũ,etiã ſi nemo peccaſſet,neq; ho

minẽ

minē poſſe ex ſe.i.ex meritis ſuis,aut ſuis ſolius naturę viribus peruenire ad illam,& ideo Adā etiam ante peccatū indigebat gratia hac gratificante,ſine qua nō potuiſſet facere fructū dignum vita æterna,neq; cuſtodire ſalutem acceptam,quæ pendet a deo in animo perinde atq; lumen a ſole in aere,quemadmodum,& in definitionibus eccleſiaſticorū dogmatū ca.47.dicitur. Natura humana etiā ſi in illa integritate,in qua cōdita eſt,permaneret,nullo modo ſeipſā creatore non adiuuante ſeruaret. Si ergo ſine gratia ſalutē non poſſet cuſtodire quam accepit, quomodo ſine gratia poterit recuperare,quod perdidit. Hāc quoq; eccleſiaſticā definitionē tradit & Aug. in epiſtola ad Paulinū. Ex quibus conſequens eſt ꝙ beneficiū gratię qua dignificatur iam homo in vitā æternā duplicata eſt gratia,quippe per quam & homo a morte æterna liberatur & ſupra naturæ debitum adoptatē in filium cœleſtis hæreditatis. Erat quidem ante peccatum gratia,ſed non erat eleemoſyna,ſeu miſeratio.

Gratia in Adā qui nō indigebat ulla miſeratione.

Gratia eſt beneficium indebitum etiam non miſero datum. Miſeratio vero, quæ Grçce appellatur eleemoſyna, eſt beneficium præſtitum miſero ad ſubueniendum miſeriæ illi⁹. Diuina bonitas dedit quidem Adæ ante peccatum gratiam, largiens illi multa beneficia indebita, quibus particeps fieret diuinitatis & gloriæ ſempiternæ, ſed non fecit miſerationem ſeu eleemoſynam illi nondum miſero. Ipſe nempe miſeriam in humano genere non fecit, inſtituens hominum genus, ſed mors & omnis miſeria in humanum genus intrauerunt per hominem peccantem, qui miſer factus ſua culpa ad miſeriamq; damnatus iuſto dei iudicio nihil habet,quo mereri poſſit libertatem ab his malis, a culpa videlicet & miſeria, ſed pendet in arbitrio eius, qui offenſus eſt,ac dominus vitæ & mortis,ſi ipſe dignetur ignoſcere et ſubuenire inopi & miſero homini. Atq; ita fit vt vtrumq; beneficium, tam gratia videlicet neceſſaria ad aſſequendam vitam æternam, in eo qui eſt ſine peccato,quam miſeratio ſuper hominum genus poſt lapſum ſit indebitum naturæ humanæ beneficium. Verum ad illud non erat

tum ante lapſum op⁹ morte Chriſti redimentis, ſine qua iā poſt lapſum Adæ nemo filiorum eius gratiam inuenire poteſt apud deum. Poſtremum & hoc annotandum gratiam interdū pro gratitudine accipi,qua bñfactoribus ꝑ accepta gratia ſeu bñficio accepto exhibemus nos gratos agnoſcēdo beneficiū,præconijs laudū extollēdo benefactorē, exhibendo ei reuerētiam, honorē, beneficentiā,aliaqꝫ accepti bñficij teſtimonia ſecūdū exigentiā loci,tpis, & pſonę. Vnde & ipſa quę rependimus, plęrumqꝫ nomine gratiarū apellantur,vnde dicimus,agere gratias deo. Atqꝫ ita fit,vt gratum eſſe alicui bifariam accipiatur, vno quidem modo gratum eſſe,id eſt,placentem eſſe illi & charum,ſeu dilectū ei, Alio gratum eſſe illi,eſt obſequi ei tanꝗ benefactori. Impræſentiarum non oportet nos eſſe ſolicitos,vt ſciamus vtrū gratia gratum faciens,ſit donum idem quod charitas, an ſit aliud quoddam donum in anima habens fidem,ſpem, charitatē,cæteraſqꝫ virtutes,quibus recte viuatur, neceſſario ſibi connexas Hactenus de ſignificatione nominis gratię dicta ſufficiant.

¶ *Secunda pars huius capituli, in qua ex ſcripturis ſacris demonſtrantur omnia opera bona eſſe dei dona.*

RElíquum eſt iam oſtendere hominem ſine gratia Chriſti miſerentis nihil boni poſſe facere, nec in cogitatione,nec in mente,nec in voluntate,nec in externo opere. Hoc tamen pro intellectu dicendorū, obiter ꝑmittendū eſt quod per opus bonum impręſentiarum intelligimus, ꝙ bonum ac iuſtum eſt, ſecundum eam bonitatem ac iuſticiā, quę vel ordinatur ad aſſequutionem remiſſionis peccatorū, vel deo placet ad aſſequutionem vitę ęternę. De tali enim bonitate & iuſticia,inquit Auguſtinus,loquuntur ſcripturæ ſacrę. Et nos quoqꝫ in omnibus libris cum de voluntate & bene viuendi,& iuſte operandi,ſermonem facimus,bene viuere,& iuſte operari ſecundum hanc rationem accipim⁹. Nam & de tali iuſticia,ac bonitate tractabant Pelagiani,de

cētes

centes nullum eſſe peccatũ in homine, niſi propria ipſi⁹ hominis voluntate commiſſum. Atq; ita hominem abſq; peccato natum, cum ad vſum venerit liberi arbitrij poſſe per eũdem liberi arbitrij facultatem inter licitum & illicitum diſcernere, & abſq; gratia alia etiã ante illuſtrationẽ de Chriſto poſſe ſeruare mandata, & ſine peccato iuſte ac recte viuere. Quę ſane Pelagianorũ ſententia ꝑſus euacuat gratiam Chriſti miſerentis. Quibus pręmiſſis conſideranda ẽ hęc propoſitio, homo iam poſt lapſum Adę filius irę natus, & in peccato cõceptus ex liberi arbitrij viribus ſine dei gratia, neq; morbum animę ſuæ, neq; ſalutem ſuam, vel ſanitatem agnoſcere poteſt, neq; deſiderare, neq; medicum quęrere neq; bene velle. Probat. Quia non poteſt abſq; deo reuelante vlli hominum venire in mentem vniuerſam hanc generis humani calamitatem, & difficultatem, imo & impoſſibilitatem bene viuendi veniſſe ob peccati damnationem, vniuerſumq; genus humanũ, ita in Adam perijſſe, vt opus ſit Chriſto gratis redimẽte, oẽmq; hoĩem naſci filiũ irę ac perditionis, vt op⁹ ſit denuo renaſci ex aqua & ſpũ ſancto. Quod & declarat beatus Proſper cõtra Caſſianũ, qa totus iam hõ ex ipſa, inquit, ſanitate in profundum ſuę miſeriæ decidit, vbi eum priuſq̃ a medico noticiam ſuę calamitatis accipiat iacere delectat amantem ſemper errores ſuos, delitias carnis ſuę, & amplectentem falſa pro veris. Prima igitur ſalus eſt vt homo ſemetipſum, ſuamq; miſeriam & captiuitatẽ agnoſcat, & incipiat diſplicere ſibi & odio habere vetuſtatem calamitatis ſuę. Sequẽs vero ſalus ẽ, vt ſanari deſideret, & a q̃ ſanandus ſit nouerit, quæ certe curationem ipſius animæ ſic præcedunt, vt ei a deo inſerãtur. Et hanc definitionẽ tradidit apoſtolica ſedes ſub Innocentio primo in primi hominis lapſu liberum arbitrium cadens in pręuaricationis profunda, nihil, quemadmodum inde exurgere poſſet, inuenit, ſuaq; inæternum libertate deceptus, huius iniuriæ latuiſſet oppreſſu, niſi eum prius Chriſti pro ſua gratia liberaſſet aduentus, & ita in ſingulis hominibus initiũ eſt gratię cognoſcere calamitatem ſpiritualis ſuæ miſeriæ. Recte itaq; diffinierunt Africana epiſcoporum conſilia, vtrumq; dei donum

Propoſitio conſideranda.

Homo ſine gratia, neq; poteſt morbũ ſuũ ſpirituali cognoſcere, neq; medicũ quærere.

eſſe & ſcire videlicet quid faccere debeamus, & diligere, vt faciamus, vt ędificante charitate, ſcientia non poſſit inflare. Scire inquā quid facere debeamus pro ęterna ſalute aſſequenda, pro remiſſione peccatorum aſſequenda. Scire autem quæ facienda ſunt pro decore, aut vtilitate præſentis vitæ, etiam ſine gratia Chriſti nouerunt Ethnici & publicani, q per quandam naturæ legem venerantur & diligunt amicos, benefactores, & parentes, furta vitant & homicidia.

Velle adiecit mihi, perficere nō inuenio.

Nec huic obuiat ſententia Apoſtoli Pau. dicentis, Velle adiacet mihi, pficere aūt nō inuenio. Nō enim illic ſignificauit Paulus ex naturali bono accepto creatoris beneficio in ſe bonę volūtatis prodijſſe principium, conſummationem aūt voluntatis a deo prouenire. Iſta enim eſt antiqua Pelagianoꝝ reprobata ſententia. Sed vox illa Pauli eſt hoīs vocati, & iā ſub grā conſtituti, qui ſentiens aliam legem in mēbris ſuis, repugnantē legi mentis ſuę, videt ſe ad perfectionē iuſticiæ nō poſſe venire, niſi liberet a corpore mortis huius. Deꝰ incipit, deus pficit totū quod bonū eſt, qui cœpit, inquit, in vobis perficiet. Ipſe eſt qui operatur in vobis & velle, & operari p bona voluntate, ad Ephe. 2. Non actuum igitur ſolū, aut perfectæ fidei, aut pſeuerantiæ bonū, ſed & cogitationū, & deſyderiorū bonorū initiū, ex deo eſt principiū, qui nobis & initia bonę volūtatis inſpirat, & opportunitatē atq; virtutē tribuit pagendi ea, quę recte vel cogitamus, vel deſideramus. Proinde liberum arbitriū oī grā deſtitutū, nec cogitare quicq̄ recte & ſalubriter poteſt, nec cognoſcere qualiter ſit operandū, ad aſſequendū remiſſionē peccatorū, aut ad habendū vitā ęternā, nec velle, nec perficere tale quid poteſt abſq; gratuito dei auxilio. Neq; enim cogitatio, neq; voluntas vlla ē recta & ſalubris, niſi ſit ſpiritualis vitæ fructus. Fructus aūt ſpiritus vitæ prodire nō poteſt ex palmite aut arido, aut nōdū p fidē in Ieſum inſito viti bonę. Quod vitalis humor eſt in palmite ad pariēdū fructū, hoc ītētio rectæ fidei ē in hoīe ad bona opa. Sūt q putāt aut ex nobis īpiseſſe fidei initiū, & ex deo eſſe fidei ſupplemētū, aut nos poſſe pręparare noſmet ipſos ad accipiēdū fidei īitia, cōtra q̄s agit Apoſ. 2. ad Cor. 3. dicēs, Nō quia idonei ſumꝰ aliquid cogitare ex nobis, quaſi

Auguſ. lib. de prædeſt. ſanct.

ex nobis. Vbi Apoſtolus loquebaẽ, inquit Aug. de his, quæ ptinẽt ad religionẽ Chriſtianã, de quibus nemo poteſt vtiliter cogitare vt credat, niſi deo intus mouente, ſuggerẽte, ac inuitante. Cogitatio de his quę fidei ſunt, ſecundũ naturã prior, inquit Aug. q̃ credere, ſi nõ poteſt vtiliter in nobis oriri, niſi deo ſua reuelatiõe intus pulſãte mentẽ hoĩs ſiue p hoẽm, ſiue per angelũ, aut q̃modolibet aliter. Cõſequẽs vtiq; eſt principiũ bonę vitę fieri nõ ex nobis, ſed ĩ nobis ex bonitate dei, auxilio ſuo præueniẽtis, & faciẽtis nos voluntarie credere, quęrere, et deſyderare Ieſum ſalutis noſtrę autorẽ, ſine cuius meritis & interceſſionibus, fuiſſemus quaſi Sodoma, & Gomorræ ſimiles. His cõſideratis facile eſt intelligere veriſſimã eſſe doctrinã B. Gregorij dicẽtis .4. eſſe ſpecies; quibus oĩs tumor arrogãtiũ demõſtraẽ. Cũ bonũ aut a ſeipſo ſeſe habere æſtimãt, aut ſi datũ deſup ſibi credũt, p ſuis ſe accepiſſe meritis putãt, aut deſpectis cęteris, ſingulariter videri appetũt habere qđ hñt, aut ſe habere iactãt, qđ nõ hñt, atq; ita de magnis bonis oriri mala poſſũt, veluti cũ vtẽtes bonis dñi, tã q̃ nõ datis, eximij operis facti ex donis dñi nõ dam⁹ gl'am deo. Quod ſi quis dicat, inq̃t Bern. abſit, agnoſco dei grãm, grã illi⁹ ſũ id qđ ſum. Studeat aũt acceptare gl'am p grã quã accepit, nõne fur ẽ & latro, dũ ſeruus vſurpat dñi ſui gloriã? Ex his igiẽ liq̃dũ ẽ oĩa opa bona eſſe ĩ nobis dei dona, iuxta ſententiã Aug. orãtis, Dñe da qđ iubes, & iube qđ vis. Idcirco aũt præcipiunẽ nobis opa bona, vt intelligamus q; & nos facimus illa, ſed deus facit vt faciamus ea. Deus iubet vt credam⁹ ĩ ſe, & cognoſcam⁹ illũ, et timeamus, et tñ ipſius donũ ẽ cognoſcere deũ et timere illũ, dicẽte ipo ĩ ſcriptura, Ego dabo eis cor vt cognoſcant nomen meum, et cæt. Deus iubet, vt euãgelio prædicato cõſẽtiam⁹, dicẽte ſcriptura, Pœnitemini et credite euãgelio. Qui nõ crediderit cõdẽnabiẽ. Ipſius aũt donũ & op⁹ ẽ credere, dicẽte ſcriptura, Hoc ẽ op⁹ dei, vt credatis in eũ. Fides dei donũ ẽ, inq̃t Apoſ. Et ne qs putaret donũ hoc ex operibus ſeu meritis dari, continuo adiecit, Nõ ex operibus. Item nemo venit ad me, id eſt, nemo credit in me, inquit Chriſt⁹, niſi cui datum eſt a patre meo. Deus iubet vt præparemus & conuertamus corda noſtra ad

Quatuor arrogantiũ ſpecies.

Oratio. Augu.

Declarantur omnia opera bona, quæ deus fieri iubet, eſſe dei dona.

illum, dicente ſcriptura, Pręparate corda veſtra domino, ſed ipſius donum eſt hæc pręparatio. Nam ſic eadem habet ſcriptura, Deus meus, miſericordia eius pręueniet me, & pręparatẽ voluntas a domino. Deus iubet ne ſuperbiam⁹, & ne corda noſtra grauentur crapula aut ebrietate, ſed & hæc omnia ſunt ipſius in nobis opera, pro quibus & orauit Sapiẽs, Domine pater & de⁹ vitę meę, elationẽ oculorũ meorum ne dederis mihi, Aufer a me domine ventris concupiſcentias, & deſiderium concubitus non apprehendat me, Eccleſ. 23. De⁹ iubet vt quæramus, pulſemus, petamus, oremus, & vigilemus, ne intremus in tentationem, Vigilate, inquit, oĩ tempore orantes. Itẽ quærite, pulſate, petite. Hæc autẽ omnia ſunt dei dona, dicente Paulo, Nemo poteſt dicere, domin⁹ Ieſus, niſi in ſpiritu ſancto. Miſit autem deus ſpiritum filij ſui clamantem in corda noſtra. i. facientem corda noſtra clamare, orare, pulſare, & petere. Dicimus ſpiritum clamare, inquit Auguſtinus, tropo illo, quo dicimus lętum diem, qui lætos nos facit. Accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in q̃ clamamus abba pater. i. qui nos clamare facit. Nam quid oremus ſicut oportet neſcimus, ſed ipſe ſpiritus pro nobis poſtulat gemitibus inenarrabilibus. i. poſtulare, & ingemiſcere nos facit. Deus iubet vt omni cuſtodia ſeruemus corda nr̃a, & linguas noſtras, dicente ſcriptura, Omni cuſtodia ſerua cor tuum. Prohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum. Hæc autem ſunt ipſius dona, pro quibus orat propheta, Pone domine cuſtodiam ori meo. Quis dabit ori meo cuſtodiam, & oſtium circumſtantiæ labijs meis. Deus iubet, vt ſibi pulſanti ad oſtium cordis aperiamus, & conſenſum præbeamus, ipſo dicente in ſcriptura, Aperi mihi ſoror mea, dilata os tuum, ego ſto ad oſtium & pulſo. Sed oſtiũ cordis aperire, & conſentire deo pulſanti, ipſius eſt donum cui dicimus, Domine labia mea aperies, Aperi domine oculos meos. Deus iubet, vt abijciamus a nobis cogitationes prauas, & deſyderia praua, vt & proijciamus omnes iniquitates noſtras, & recte & iuſte viuamus, & faciamus in nobis cor nouum, & ſpiritum nouum, dicente ſcriptura, Auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis, Proijcite a

vobis

vobis omnes iniquitates veſtras. Facite vobis cor nouum, & ſpiritum nouum, ſed hęc omnia ſunt dei bona. Ego, inqt, ſum ipſe qui deleo iniquitates tuas propter me. Ego auferã a vobis cor lapideum, & dabo vobis cor nouum, & ſpiritũ nouum. Deus iubet vt continenter viuamus, ſed ipſius donum eſt continenter viuere, dicẽte ſcriptura, Nemo poteſt eſſe cõtinens, niſi deus det, & hoc ipſum erat ſumma ſapientia ſcire cuius eſſet hoc donum, adij dominum & deprecatus ſum illum ex totis pręcordijs meis, Sapien. 8. Deus iubet, vt ſaluos faciamus noſmetipſos, dicente ſcriptura, Qui voluerit animam ſuam ſaluam facere, & c. Et iterum, Saluate animas veſtras. Sed deus ipſe eſt qui ſaluos nos facit, dicente propheta, Domini eſt ſal⁹. i. a domino eſt ſal⁹. Gratia ſalui facti eſtis, inquit Paulus. Salus autem nihil eſt aliud, q̃ eſſe a malo liberũ, aſſequutũq; eſſe verũ rationalis aïæ bonũ. Deus iubet, vt ſciam⁹ hæc oïa eſſe dei dona, & hoc q̃q; agnoſcere eſt dei donũ, dicente Paulo, Spiritũ qui ex deo eſt accepimus, vt ſciamus quæ a deo donata ſunt. Ex his igit̃ manifeſtũ eſt, oïa quæ deus a nobis exigit opa bona, eſſe dei dona. Itẽ ſumma erat ſapientia ſcire cuius eſſet hoc donũ, Sapi. 8. Sed non hic intelligat̃ eſſe ablata volũtas humana, qa virtus grãæ nõ hoc in volũtatibus hoïm operat̃, vt nõ ſint volũtates, ſed vt ex malis bonæ ſint, ex infidelibus fideles, & quę ĩ ſemetipſis erãt tenebrę, lux efficiant̃ in dño, & quod mortuũ erat, viuificet̃, & viuificatũ deinceps adiuuetur, deoq; opanti cooperet̃, atq; ita p gratiã Chriſti palmes aridus cõbuſtioni addict⁹ bonę viti inſerit̃, quod iacebat erigitur, quod infirmũ & vulneratum erat ſanatur, quod perierat inuenitur. Non eſt ergo periculum liberi arbitrij ex gratia miſerentis dei, neq; voluntas, ſed peccatum & miſeria ab illa aufertur, cum in ipſa dei gratia operat̃. Diſtinguenda ſunt tria hęc, lex, gratia, & voluntas. Lex iubet, gratia ſanat & iuuat. Voluntas adiuta atq; ſanata operat̃ & agit. Nec lex iuberet, niſi rationalis eſſet voluntas, quæ capax poſſet eſſe pręcepti, quis vnq̃ audiuit beluis, pueris, ſtolidis, pręcepta data, niſi forſitã velis pręceptũ appellari diuinã ordinationem, ſecundũ quã oïa etiã muta elementa, & corpora itẽ cœleſtia aguntur ad proprios

 motus

motus ſecundum inclinationes, & vires a conditore impreſſas, quemadmodum ait ſcriptura. Ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt, ſtatuit ea in æternum, & in ſæculum ſeculi præceptum poſuit, & non præteribit, ordinatione tua perſeuerant dies, quoniam omnia ſeruiunt tibi. Seruiũt quidem omnia hæc deo, ſed non poſſunt ex iudicio ſuæ rationis diſcernere præceptum & ſeſe applicare ad obediendũ præceptori. Atq; ita lex non præciperet, niſi rationis iudiciũ eſſet. Deinde nec gratia liberaret, niſi captiua volũtas eſſet, nec liberatam iuuaret, ſi ſufficiens eſſet voluntas iam per gratiam Chriſti a peccato liberata, nec bene volũtas ageret, niſi illam ſpiritus gratiæ viuificaret & duceret. Lex poteſt ne qd mali fiat iubere, a malo aũt nõ poteſt liberare. Liberũ arb. ſine grã poteſt qdẽ facere multa mandatorũ officia, ſed nõ poteſt ſine grã facere opa bona. Quẽadmodũ & venerabilis docet Aug. lib. 4. cõtra Iul. oſtẽdẽs paganos, & gentiles abſq; fide facere naturalis legis officia. Et i lib. de patiẽtia labores, q̃s ſuſtinet iuſt⁹ p vita æterna aſſequẽda, ſuſtinet interdũ ĩpius tã graues & duros p gloria, vl' pecunia. Et qd' iuſt⁹ opat & tolerat ex charitate, hoc plerũq; ĩpius ſuſtinet, & tolerat ex ſua cupiditate. Vt honoremus parẽtes, vt pclitãtib⁹ ſuccurramus, paſcamus eſuriẽtes, & nec blãdimẽtis, nec tormẽtis falſũ pferam⁹ teſtimoniũ, vtq; cætera id gñs opera ad decorẽ & pacẽ præſẽtis vitæ officia faciam⁹, videt lib. eſſe arb. & ſtudij humanæ naturæ, q̃ nõ ẽ facta p Adæ peccatũ irrõnalis belua. Vt aũt huiuſmodi officia ſit bona vtiliaque opã cl, ac fruct⁹ æternæ ſalutis, largitas dei eſt miſerẽtis, palmitẽ aridũ & mortuũ i bonã vitẽ iſerẽtis. Decipiũt aũt heretici argumẽtãtes hoc pacto. Lib. arb. ſi nõ ẽ ex ſe liberũ ad opa vlla bona faciẽda, nõ eſt ergo lib. arb. ad opa vlla faciẽda. Cui⁹ certe argumẽti nullã eſſe vi, aut efficaciã pcipiũt etiã paruuli, q in arte dialectica vix attigerũt rudimẽta. Quẽadmodũ nõ oportet cõſequẽs eſſe, ſi hic hõ nõ ſit liber ad opa fabrilis artis faciẽda, q' ergo nõ ſit liber ad opa vlla. Neq; itẽ oportet ſi ſcriptor nõ habeat artẽ qua poſſet ſcribere ſine calamo, quod ergo nõ habeat artẽ qua poſſet ſcribere, ita & hõ q̃uis nõ habeat lib. arb. q̃ poſſit ſine grã bñ viuere, tñ nõ inde

Quõ oĩa etiam muta elementa Deo ſeruiant.

ſequi

ſequit̃ hoīem nō habere lib.arb. Sed de his alias. Nūc aūt ſa tis fuerit oſtēdere liberū arb.ex ſe nihil boni poſſe. Sic ſpūs ſanctus ex ore loqt̃ ſapientis, ſi ſit aliquis pfectus in filijs hominū, ſi deſit ei ſapiētia, quę ex deo eſt in nihilū deputabit̃, Sap.9. Sapientia quę ē ex deo Chriſtus ē p fidem inhabitās. Ex huiuſcemodi fide ſi prodeāt opa, ſunt opa grata deo et accepta, de qua ſapiētia & paucis interpoſitis loquitur, Per ſapientiā ſanati ſunt, quicūq; tibi placuerūt ab initio, apte inſinuās oēm hoīem fuiſſe ægrum & neminē vnq̃ placuiſſe deo niſi eū quē huiuſcemodi inhabitās ſapiētia ſanauerit. Videtur quidem eſſe perfectio inter filios hominum, quam labore & ſtudijs proprijs aſſequuntur ſiue in ſapiēntia, ſiue in doctrina, ſiue in alijs ſcientijs, aut officijs, qui tñ ſi non habeant ſapientiam hāc, quæ a deo eſt, vt ſanentur, ſunt velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens, quia ſi deſit illis gratia ſpiritus viuificantis, non poſſunt eſſe palmites in vite, non poſſunt eſſe membra in corpore Chriſti, & ita non faciunt vllū ſpiritualis vitæ fructū. Si quis ſpiritū Chriſti nō habet, igt Pau.ad Ro.8.hic non eſt eius. Quemadmodū igit̃, ſicut dicit Sap. Si aliquis pfectus in filijs hoīm in nihil deputabitur, ſi deſit illi ſapientia, quæ ex deo eſt. Ita & dici poteſt de omni genere operum apud homines laudabilium. Si interdum quidam videantur conſummati inter filios hominum, ſi deſit illis gratia Chriſti ſaluatoris, deputabuntur in nihilum. Et vide an ne hæc ſit Apoſtoli Pauli ſententia. Si habuero oēm fidem, vt montes tranſferam, & omnem prophetiam, & nouerim myſteria omnia, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt, iuxta doctrinā quidem Pauli, ex fide ſit iuſtificatio, ſed fides hæc iuſtificans per charitatem eſt operans. rans. Huiuſcemodi fides, inquit Auguſtinus in epiſtola ad Sixtum, & in epiſtola ad Paulinum, eſt adiutorium, quod niſi datum eſſet oranti, orare non poſſet. Huiuſmodi fides remiſſionem peccatorum, & gratiam bene operandi, impetrat. Opera miſericordiæ nihil proſunt, ſiue paganis, ſiue Iudæis, qui Chriſto non credunt, ſiue quibuſcumq; hæreticis ac ſchiſmaticis, vbi fides & dilectio, & ſobria ſanctificatio non inuenitur, 15. de trinitate, capitulo ſeptimo.

De fide ſine charitate. Idem Auguſtinus .15. de trinitate cap. 18. dicit. Fides poteſt eſſe ſine charitate, ſed non & prodeſſe. Propter quod & inquit apoſtolus Paulus, In Chriſto Ieſu, neq; circumciſio, neq; præputium aliquid valet, ſed fides, quæ per dilectionē operatur, ſic eam diſcernēs ab ea fide, quæ ſine operibus mortua eſt in ſemetipſa, qua & dæmones credunt, & contremiſcunt, Iacobi quarto. Eſſe igitur quandam fidem, quæ nō p dilectionem operatur, quæ otioſa eſt & mortua, non viua ſpiritu charitatis plane commonſtrant glorioſi Apoſtoli, Paulus & Iacobus.

Hic iam ſi obieceris, Habens informem fidem nondū iuſtificatus charitate, poteſt ex huiuſcemodi fide remiſſionē peccatorum orationibus, & eleemoſynis impetrare, quemadmodum videtur accidiſſe in Cornelio Centurione, & quotidie videmus accidere in Chriſtianis relapſis ad cor redeūtibus. Videtur ergo fides ſine charitate prodeſſe. Quod probare videtur verbum ſaluatoris, loquentis ad phariſæos nōdum credentes, Date eleemoſynam, & ecce oīa munda ſunt nobis, Lucæ. 11. Daniel quoq; ad impium regē Nabuchodonoſor. Peccata tua, inquit, eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordijs pauperum, forſitan ignoſcet deus delictis tuis, Danielis quarto. Reſpondeo.

Opera quę fiunt ex fide quadam mortua, id eſt ſine charitate, non ſunt vllo pacto meritoria, neq; vitę æternę, neque iuſtificantis gratiæ. Nam ante iuſtificationis momentum, adhuc eſt homo impius iræ filius, nullum habens meritum niſi malum, & cui ęternum debeatur ſupplicium, & ita opera ex tali fide nihil proſunt ad meritum vitæ ęternæ. Si diſtribuero, inquit Apoſtolꝰ, omnes facultates meas in cibos pauperum, & tradidero corpus meum, ita vt ardeam, & habuero omnem fidē, vt montes transferam, charitatem autē non habeam, nihil mihi prodeſt. Proinde impius in ipſo iuſtificationis momento gratis iuſtificatur, id eſt, abſq; vllis ſuorum operum meritis. Veruntamen & hoc ſcias, quod opera quæ ex fide prodeunt in homine nondū iuſtificato ſunt gemina. Quædam cum voluntate criminaliter peccandi, quemadmodum accidit hæreticis, qui exiſtimant crimen

aliqđ

aliquod quotidie perpetrandum & quotidie eleemoſynis re dimendum, contra quos Auguſtinus in Enchiridio, cap. 70. & 75. & 76. Quędam vero ſunt opera quæ prodeũt ex fide quadam, in eo qui tactus iaculis quibuſdã diuini ſpiritus re ſilijt vtcũq; a volũtate criminaliter peccãdi, & ſi non plene. Primũ genus hominũ orando non ſolũ non mpetrat, ſed ma gis deũ ad irã prouocat, in eo quod cũ voluntate crimẽ aliqđ perpetrãdi deũ orat, verũ tñ ẽ, φ & is eleemoſynas pauperibus largiẽdo vitat culpam, vt tolerabiliorẽ ſuſtineat pœnã. Secundum autem gñs hoĩm, q̃uis orationibus ſuis, & eleemoſynis non valeat, neq; ſe facere dignum, neq; tollere culpam, gratię impedimentum, vtcumq; tamen ſe reddit aptũ, cui ſpiritus deleat culpam, largiens ei qui obicem contrarię cogitationis, aut voluntatis actualis, non opponit indebitã gratiam, per quam culpæ in anima pereunt, perinde atque tenebrę pereũt in aere adueniẽte ſolis lumine, fiatq; fides viua, ex qua iam digne valeat orare & impetrare alia nondum accepta. Sine huiuſmodi fidei viuę initijs, Corneli⁹ Cẽturio neq; orabat, neq; eleemoſynas dabat, quemadmodum docẽt venerabiles patres, Auguſt. & Gregor. Neq; enĩ deum inuocaſſet, niſi illum largitorem veniæ miſericorditer remittentem peccata credidiſſet. Ipſe igitur iam pridem mutatione dextræ excelſi deſerens voluntatem peccandi, credens ſeſe indigere miſericordia & gr̃a dei ſaluatoris, q̃uis adhuc quidem ignorans Chriſtum Mariæ filium tunc mortuum eſſe dei filium vnigenitum, remittentem peccata, ex fide quadam imperfecta, quam deus in illo plantauerat, orando, & eleemoſynas dando impetrauit ſibi perfectionem, & augmentum. Deus incrementum dedit fidei quam non ipẽ Corneli⁹ in ſe ex ſe, ſed deus in illo plantauerat. Atq; ita nõ perinde ac Pelagius ait, homo plantat incipiens, Deus autem dat incrementum perficiens, ſed quemadmodũ ait ſcriptura, Deus intus plantat incipiens, qui & dat incrementũ perficiens. Proinde cum ait ad illum angelus, voca Simonẽ, hic tibi dicet, quid oporteat facere, ſi interpreteris, hic tibi dicet, quid te oporteat facere, vt ex impio fias iuſtus, ſenſus videtur eſſe alienus a mente textus. Nam Cornelius iam

Culpæ in anima perinde, atq; tenebræ, ad ueniẽte ſolis lumine, pereunt.

Actuũ decimo.

De Cornelio Centurione.

erat religioſus timens deum, cuius & orationes, & eleemoſynæ erant exauditæ apud deum, & acceptæ, vt patet ſcripturam intuenti. Vnde Auguſtinus ad Simplicianum, Cornelius ex fide per orationes & eleemoſynas ſe præbuit dignum ad quem mitteretur angelus. Si vero interpreteris, Hic tibi dicet, quid te oporteat facere, vt accepta perfectione fidei in iuſticia accepta, valeas perſeuerare, & recte ambulare, vt amplius iuſtificeris, & ſpiritum ſanctum accipias, & ſias eccleſiæ membrum per ſenſibile ſignum, videbūtur ſententiæ antecedentes & conſequentes inter ſe magis conuenire. Sic ad Paulum iam ſubito conuerſum dicebat Chriſtus, Surge & ingredere ciuitatem, & ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere. Sed huic forſitan obijcies doctrinam Saluatoris de publicano, qui peccator orabat, & orando remiſſionē peccatorum impetrabat. Deinde & huic obuiare videtur ſententia Auguſtini libro primo ad Simplicianum. In quibuſdam, inquit, eſt tanta gratia fidei, quāta non ſufficit ad obtinendum regnum cœlorum, ſicut in catechumenis, ſicut in Cornelio antequam ſacramentorum participatione incorporaretur eccleſiæ. Non erat ergo Cornelius iuſtificatus priuſquam eſſet baptizatus.

Ante gratiā iuſtificātē homo orans nō meretur iuſtificari.

Ad primum dicimus, quod publicanus ante gratiam iuſtificationis, potuit quidem aſcendere in templum ad orandum, & incipere vtcumque orare vel ingemiſcere, ac tundere pectus ſuum, hiſq; operibus diuina inſpiratione, ſpirituq; fidei cuiuſdam nondum iuſtificantis tactus, potuit & ſeſe accommodare & præparare ad accipiendum deſuper remiſſionem peccatorum, ſed his ſuis operibus ante gratiam iuſtificantem factis ipſe adhuc in dei ira mereri nō potuit gratiam primam iuſtificantem, ſecundum quam inciperet ex impio eſſe gratus ſeu charus deo. Ex motu fidei & orationis iuſtificatus quidem eſt, gratiamq; aſſequutus in ipſo temporis momento, quo iam intus fide viua tactus orabat, dicens, Deus ꝓpitius eſto mihi peccatori, non quod actus ille fidei, aut orationis fuerit iuſtificationis ſuę, ſeu primæ gratiæ meritorius, ſed quod deus, dum gratis eum iuſtificauit, eundē etiam ad accipiendum gratiam & remiſſionem peccatorū

prępa

præparauit, faciens vt liberum arbitrium eius credendo gratiam agnoſceret atq; deſideraret, & motu internæ pœnitentiæ peccata odio haberet ac deteſtaretur. Neq; enim gratia, quæ deo charam, gratam, bonamque facit voluntatem, vllo modo ſtare poteſt in eo qui aut grãm nõ agnoſcit, aut vult in peccatis perſiſtere, aut dedignatur gratiam ac miſericordiã implorare. atq; ita ex motibus fidei interneq; pœnitentię iuſtificatur homo, non tanquam ex meritis quaſi ſic credendo, intuſq; pœnitendo, mereatur iuſtificari, ſed tanquam ex diſpoſitionibus ad infuſionem gratiæ requiſitis.

Ad ſecundum dicimus. Quemadmodum Paulus adhuc catechumenus, cum diceret, Domine quid me vis facere? Iam intus erat iuſtificatus in anima, cui tamen dixit deus, Surge & ingredere ciuitatem, & ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere. Ita & accidit in Cornelio Centurione, & in catechumenis, quibus non ſufficiebat gratia fidei, ſine regenerationis ſacramento in voluntate & propoſito, facta iam ipſis huiuſcemodi myſterij reuelatione. Ad verbum Saluatoris dicentis, Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis, Reſpondet Auguſtinus in Enchiridio, capite ſeptuageſimoſexto. Sicut autem Cornelius ex initijs quibuſdam fidei iuſtificatus erat, antequã in Chriſtum incarnatum, & mortuum crederet, quemadmodum docet Auguſt. & Gregor. Magiſter inſuper ſentẽtiarum, Thomas & Bonauentura. Sic & multi erant in diebus Ieſu Saluatoris iuſtificati ex fide, per dilectionem operantes, quibus nondum erat incarnatio & natiuitas Saluatoris manifeſta, quibus nondũ erat annunciatum Meſſiam iam veniſſe, & Ieſum Mariæ filium eſſe Meſſiam promiſſum ſaluatorem mundi. Nathanael, Simeon, Anna propheciſſa, cęteriq; Iudęi multi erant iuſti tempore illo, qui nondum Meſſiam, id eſt, Chriſtum nouerant veniſſe in carnem. Vnde ad Nathanaelem ait Chriſtus, Ecce verus Iſraelita, in quo dolus non eſt, & tamen Nathanael ignorans diuinitatem in Chriſto reſpondit. Vnde me noſti domine? Sed de his omnibus latius infra, cum de meritis ſanctorum, fide, & operibus tractabimus.

Obedientia Pauli dicentis, Domine quid me uis facere.

Caput tertium in quo ex ſcripturis ſacris refelluntur hæreſes Pelagianorũ, qui liberum arbitrium adeo ſtrenue defendunt, ut gratiam impenſam humano generi per dominum Ieſum, aut prorſus euacuant, aut magna ex parte diminuunt.

Reliquum eſt ſupradictas hæreſes, quibus liberum arbitrium cum iniuria diuinæ gratiæ defenditur ex ſcripturis refellere. Priuſq̃ tamen ſpecialiter ac diſtincti ſingulos Pelagij errores collectos ĩ duabus propoſitionibus ſupra poſitis refellam⁹. Primo ſciendũ, ꝙ papa Innocẽtius eius nominis primus vniuerſos errores iſtos damnauit, circiter annum a natiuitate domini quadringenteſimũ decimum quintum, de quo habes Auguſtini doctrinam, libro ſecundo contra duas epiſtolas Pelagianorum capitulo quarto. Et in actis conciliorum Charthaginenſis, & Milenitani, ex quibus Auguſtin⁹ cæteriq̧ eccleſiaſtici patres in Cõcilio Milenitano, & Charthaginenſi præſidentes articulos ſeu errores huiuſcemodi hæreſis tranſmiſerunt ad eundem Innocentium papam. Reſcripſit autem ipſe ad eoſdem patres. Primum commendans eos, quod antiquæ regulæ formam ſequuti ſunt, in toto orbe ſeruatum, vt in rebus fidei, Apoſtolica ſedes conſuleretur, quatenus in eccleſia catholica omnes idipſum ſentiant, & non ſint in rebus fidei ſchiſmata & diſſentiones, ſcientes, inquit, ꝙ per omnes prouincias de apoſtolico fonte petentibus reſponſa ſemper emanarent, preſertim quoties ratio fidei ventilatur. Arbitror, inq̃t, omnes fratres, et omnes epiſcopos noſtros non niſi ad petrã .i. ad ſui nominis, aut honoris autoritatẽ referri debere, quod per totum mundum poſſit in commune omnibus prodeſſe. De hac Petri cathedra ſic ait Bernardus, Dignum namque arbitror, ibi potiſſimum reſarciri damna fidei, vbi nõ poſſit fides ſentire defectum. Innocentius igitur reprobans Pelagianorum hæreſim, In omnibus, inquit, diuinis paginis, liberę voluntati non niſi adiutorium dei legimus eſſe nectendum, eandemq̧ hominis voluntatem nihil poſſe, deſtitutam cœleſtibus auxilijs. Proinde merito in hos clamat propheta, Ecce homines qui non poſuerunt deum adiutoriũ ſibi. Defuncto

Quo tempore hæreſis Pelagij ſit damnata.

Primatus Petri tempore Aug. per totũ orbẽ agnitus.

functo autem Innocentio papa, ſynodalia decreta cōcilij Carthaginenſis ducentorum & quatuordecim epiſcoporum, ad Soſimum papam Innocentij ſucceſſorem ſunt perlata, & tunc per totum mundum hęc hæreſis fuit damnata, teſtis eſt Auguſtinus, teſtis eſt beatus Proſper in additionibus ad Euſebij chronica. Vides q̃ta fuerit iam olim apud ſanctos patres Auguſtinum, Proſperum, cęteroſq; autoritas apoſtolicę ſedis in erroribus, & hęreſibus condemnandis. Habes quoq; huiuſcemodi errorum condemnationem in decretis his verbis, Quiſquis dixerit gratiam dei per Ieſum Chriſtum, propter hoc tantum nos adiuuare ad non peccandum, quia per ipſum reuelatur & aperitur nobis intelligētia mandatorū, vt ſciamus, quid appetere, quid vitare valeamus, non autem per illam nobis præſtari, vt quod faciendum cognouimus, etiam facere diligamus & valeamus, anathema ſit, de conſecratione diſt. 4. cap. Placuit, & cap. Quiſquis. Item in concilio Milenitano, tempore eiuſdē Innocentij celebrato. Quicūq; dixerit ideo nobis gratiam iuſtificationis dari, vt quod facere per liberum arbitrium iubemur, facilius per gratiā implere valeamus, tanq̃ ſi gratia non daretur, non quidem facile, ſed tamen poſſemus, etiam ſine illa implere mandata diuina, anathema ſit. De fructibus enim mādatorum loquebatur Saluator, Sine me nihil poteſtis facere. Non ait, Sine me difficilius poteſtis facere. Item in libro de Eccleſiaſticis dogmatibus. Si quis alios per miſericordiam, alios vere per liberum arbitrium (quod in omnibus qui de pręuaricatione primi hominis nati ſunt, conſtat eſſe vitiatum) ad gratiā baptiſmi poſſe venire contendit, a recta fide probatur alienus. Item nullus ad ſalutem, niſi deo intus inuitante venit, nullus inuitat⁹, ſalutem ſuam niſi deo auxiliāte operatur. Nullus niſi qui deū orauerit ipſius auxilium promeretur. Nullus orando a deo impetrat, niſi q fidem habens ex fide poſtulat. Null⁹ fidē habet, niſi cui deus gratis dederit. Et ita verū eſt ſaluatoris verbum, Sine me nihil poteſtis facere. Quis autem pro refellenda hæreſi iam damnata ſynodalia vniuerſalis eccleſiæ, decreta pro ratione debent ſufficere, neq; ſit opus vt cōtra hæreſim iā damnatā, noua prodeat ſentētia quē

Dicens mandata poſſe impleri ſine gratia eſt anathema.

admodũ oſtendũt ſanctorũ patrũ decreta in canone .24.q.1. Quatenus autem faciliora videantur, quę de gratia diximꝰ & dicturi ſumus priuſq̃ ad ſingulos errores in ſpecie reprobandos deſcendamus, Premittemus ſententias quaſdã generales, quibus hæreſes de gratia & libero arbitrio diſcernuntur ab orthodoxæ fidei articulis. Prima ſententia.

Octo ſententiæ, q̃bus diſcernũtur hæreſes a ſententijs fidei orthodoxæ.

Hęreticus docet gratiam eſſe naturalem liberi arbitrij poteſtatem a deo conditore humano generi inſitam, & per hanc hominem poſſe eſſe ſine peccato, iuſte & recte viuere. Chriſtianus docet grãm eſſe largitatẽ dei miſerentis p̄ Ieſũ Chriſtũ factã, ſine qua hõ p̄ naturalẽ liberi arbitrij poteſtatẽ, neq; liberari a peccato poteſt, neq; quicquã iuſte, aut recte agere. Secunda ſententia. Hæreticus docet grãm eſſe, aut legẽ, aut cognitionẽ legis. Et p̄ hãc hominem poſſe adimplere ea, quę lex iubet. Atq; ita hominem habita cognitione legis poſſe liberi ſui arbitrij viribus bene viuere & peccata vitare. Chriſtiana fides docet inter legẽ & grãm diſcernere, dicẽs, Lex per Moyſen data eſt, Gratia autem & veritas per Ieſum Chriſtũ facta eſt. Atq; ita hoĩem ſine grã etiã q̃talibet fuerit cognitiõe legis prædituꝰ, nequaq̃ poſſe bene ac iuſte vllum legis opus adiuuare, aut a peccato ſeſe eximere, aut peccata vitare. Tertia ſententia. Hæreticus docet grãm eſſe euãgelij reuelationẽ, ſeu p̄dicationẽ, & p̄ hanc hominẽ poſſe liberi ſui arbitrij viribꝰ credere, vt Chriſtianꝰ fiat, deincepſq; bene viuat naturali poteſtate liberi ſui arbitrij. Chriſtiana fides docet grãm eſſe illuminationẽ dei intus etiã operantis, vt homo foris audiẽs euãgelium ſalutis prædicari, credat, bene velit, ac iuſte operetur. Et ſine hac illuminatione intus operata, prædicationem euangelij forinſecus pulſantem aures non eſſe ſufficiens auxilium, vt homo bene valeat credere ac Chriſtianus fieri, et bene viuere.

Quarta ſententia. Hęreticꝰ docet bona op̄a ſanctorũq; hoĩm merita diuĩo muneri ſimul & nrę voluntati eſſe tribuẽda, p̄pterea q̃d deus naturę rationali donauit poſſe bñ op̄ari bonaq; merita ſibi accumulare. Chriſtiana autẽ fides docet oĩa bona op̄a ſanctorũq; hoĩm merita eſſe tribuẽda grę dei, op̄antis omnia op̄a bona, intuſq; mutantis hoĩm voluntates

ſuaui

ſuauiterq́ mouentis, vt credant, velint, & bene viuant.

Quinta ſententia. Hęreticus docet grām dei eſſe remiſſionē peccatorū acceptā ex merito volūtatis hoīs pœnitētis, & credētis, hoīemq́ hac remiſſione accepta ſuis viribus cū ſola cognitiōe legis poſſe deiceps adimplere mādata, bn̄ viuere, & vitare peccata. Chriſtiana fides docet grām eſſe, p quā deus opaт̄ remiſſionē peccatorū gratis. i. abſq́ vllis meritis, aut fidei, aut interioris pœnitētiæ, dicēte Apoſt. Paul. Grā ſaluati eſtis p fidē, & hoc nō ex vobis, dei enim donū eſt, nō ex opibus. Sexta ſententia. Hęretic⁹ docet grām qdē eſſe neceſſariā, vt cōmiſſa peccata remittāт̄, ſed hoib⁹ iā remiſſionē peccatorū aſſequutis, nō eſſe neceſſariā vllā grām ad pſeuerandū in bona volūtate & vitādū peccata. Chriſtianus docet grām nō ſolū eſſe neceſſariā, vt peccata cōmiſſa remittantur, ſed multo amplius etiā, vt per eā hoīes remiſſionem peccatorū aſſequuti, adhuc imbecilles in corpore corruptibili, & in aſſidua cōcupiſcētia carnis aduerſus ſpūm pugnātis, & in tot & tātis tētationibus deforis occurrētibus adiuuēт̄, foueantur, conſolentur, & confortentur ne deficiant.

Septima ſentētia. Hęreticus docet grām Chriſti eſſe hoī neceſſariā nō ꝓpter impotētiā, aut imbecillitatē hoīs opātis, ſed ad tollēdū inimicitiā, irā, & indignationē dei iraſcētis hoī ꝓpter peccatū cōmiſſū. Chriſtiana fides docet gratiā Chriſti eſſe oī hoī neceſſariā, nō ſolū ad tollendā inimicitiā, ſed etiam ad iuuandū hoīs impotētiā et imbecillitatem.

Octaua ſētētia. Hęreticus docet grām eſſe ſolū adiutoriū p qđ aut peccata facili⁹ vitēт̄, aut mandata facilius adimpleātur. Chriſtiana fides docet gratiam eſſe, per quod peccata, neq́ facilius, neq́ difficilius vitari poſſunt, neq́ mandata facilius aut difficilius adimpleri. Ex his itaq́ octo ſententias orthodoxę fidei habes ſingulas contra ſingulos articulos, in quibus errauit Pelagius hęreticus, defendens liberū arbitriū cū iniuria diuinę grę. Prima ſentētia catholica, contra primū articulū hæreticū probatur. Nā oīs homo, ſine gratia Chriſti eſt in ira & inimicitia dei, reuſq́ damnationis æternę. Ab his autem malis non poteſt homo per naturalem liberi arbitrij poteſtatem ſeſe eximere.

Hæc enim omnia ſunt ſuper humanæ naturæ vires,quemadmodum neq; in hominis rei,qui dignus eſt morte,poteſtate ē ſeſe a reatu mortis liberare, ſed hoc pendet in voluntate iudicis ſi parcendo,& miſerando dignetur ignoſcere. Ad hoc facta eſt humano generi gratia per Ieſum Chriſtum,vt p eam diſſoluatur ira & inimicitia dei, reatuſq; æternę mortis,pereatq; ſeruitus & captiuitas ſub poteſtate diaboli.

Secunda ſententia catholicæ fidei contra hæreſim ſecundi articuli patet. Nam & ſi per legem ſeu legis noticiam, aut ſcientiam, vt inquit Paulus, ſit peccati cognitio, dum ſciens legem videt,& agnoſcit ſeſe legem non cuſtodijſſe,per eā tamen, neq; eſt reconciliatio in amicitiam dei, neq; remiſſio peccati,ſed per gratiam & miſericordiam legiſlatoris,qui offenſus autor eſt legis,& dominus vitę ac mortis. Nō poteſt igitur homo per naturalem liberi arbitrij poteſtatē ex habita cognitiōe legis bñ,aut iuſte viuere, aut deo gratum quicq; facere,abſq; gratia dei miſerentis,etiam quātūlibet ex ingenitis naturę ſtimulis prioris vitę pœniteat, & ſeſe exerceat in moralis vitę opib⁹. Nam & Iudęi,Saraceni,ac Pelagiani,putantes gratiam Ieſu Chriſti ſibi non eſſe neceſſariam, commiſſa quidem peccata deflent,orantes quotidie ſecūdum pſalmos Dauiticos,pro remiſſione peccatorū, ſancita quoq; legis naturę vtcumq; ſeruant,ſed ignorantes, vt inquit Paulus,dei iuſticiam, quę eſt per Chriſtū Ieſum, ſuam volunt conſtituere,fidentes ſeſe ex operib⁹ legis naturalis, Aut Moyſi poſſe aſſequi iuſticiam, & remiſſionē peccatorum,& ideo manent in ira dei,et ad remiſſionem peccatorum non perueniunt. Tertia ſententia orthodoxæ fidei contra hæreſim Pelagij patet ex innumeris ſcripturæ ſacrę teſtimonijs,aſſeuerantibus fidem qua quiſq; ſit fidelis, aut Chriſtianus eſſe donū dei,quemadmodum & Paulus de ſeipſo,inquit,miſericordiam cōſequutus,vt fidelis eſſem nō dixit quia eram,ſed vt eſſem. Gratia dei ſum id quod ſum. Verum hic forſitan diceret quiſpiam improbus liberi arbitrij defenſor,Paulum quidem cum eſſet in actu perſequutionis miſericorditer & miraculoſe ex perfidia fuiſſe conuerſum ad fidem ſupra naturæ vires, ſicuti & ipſe ſubito mu-

tauit aquã in vinũ Chriſtꝰ. Cęteros autẽ hoies ſpõte, audita euãgelij p̃dicatione, ex naturali poteſtate liberi arb. poſſe credere. Sed huic reſpondeo, Paulum per omnem paſſim locum docuiſſe fidẽ eſſe donum dei, non ſolum in ſeipſo, ſed & in omnibus Chriſtianis credẽtibus, quemadmodum ad Ephe. loquit̃, Gratia ſaluati eſtis per fidem, & hoc nõ ex vobis, dei enim donum eſt, non ex operibus. Hæc tractans Auguſtinus libro primo, de prædeſtinatione ſanctorum. Fideli, inquit, datur quidem miſericordia, qua iuuatur in operibꝰ bonis, ſed & data eſt ei miſericordia, vt fidelis eſſet, qui & ibidem argumentis & ſcripturis multis demonſtrat, neminẽ prędicato ſibi Chriſto a ſeipſo habere fidem in Chriſtum, ſed vnumquemq; credentem prædicato ſibi euãgelio accipere fidem gratis, deo donante. Gratis inq̃, id eſt, tanq̃ indebitum accipiens beneficium, & abſq; vllis operum meritis, retellitq; ibidem cap. 3. errorem quo dudum male ſenſerat, putans pręconium veritatis euangelicę eſſe gratiã præuenientem, qua pręuenti poſſemus credere. Prędicato autem nobis euangelio conſentire, noſtrum eſſe proprium, & nobis ex nobis eſſe. Quarta ſententia ex ſuperioribus cohærens eſt manifeſta. Nam quemadmodum ad hoc, vt quiſq; recte credat, fidẽq; Chriſtianam habere incipiat, indiget non ſolũ manifeſtatione, aut prędicatione articulorũ fidei Chriſtianæ, ſed & auxilio dei ſua vocatione alta ſecretaq; inſpiratione faciẽtis intellectum conſentire veritati prędicatę. Ita & in ſingulis operibus bonis iuxta Pauli apoſtoli doctrinam, deus operatur velle & operari pro bona voluntate. *Eror de fide.*

Cęterũ Chriſtus incarnatus & paſſus eſt pro hoibus, nõ vt haberẽt poſſe bene viuere, q̃ in natura eſt, & in doctrina iam pridem acceperant cum conderentur homines facti ad imaginem & ſimilitudinem dei, mentem habentes rationalem, qua dominarentur piſcibus & beſtijs terræ, ſed vt haberent gratiam, qua liberarentur a peccatis, & eam quidem non talem qua poſſent ſeipſos iuſtificare, ſed talem qua ex impijs fierẽt iuſti a deo, non ſolum talẽ qua poſſent conuertere corda ſua ad dominum deum ſuũ, ſed tã fortem qua fieret, vt et ipſi corda ſua cõuerterẽt ad dominũ deũ, quemad- *Aug. in lib. de gratia & libero arbitrio.*

 modũ

modū infra latius declarabimus. Quinta ſententia ſecū affert probationem per ſcripturam, in qua plane docetur omnis homo gratis iuſtificari, id eſt, ex impio iuſtus fieri, aut remiſſionem peccatorum accipere abſq; vllis meritis, nō ex operibus iuſticiæ, quæ fecimus nos, inquit Paulus ad Titū, ſed ſecundū miſericordiam ſuam, ſaluos nos fecit, mundās nos lauachro aquæ. motus autem fidei, interioriſq; pœnitētiæ ſeu diſplicentię de peccatis ſunt ſane diſpoſitiōes quędā, ſed nō ſunt merita grāæ aut remiſſiōis peccatorū accipiendę, ſicuti ſupra demōſtrauimus, & infra ſumus declaraturi.

Sexta ſentētia patet. Nam grā p Chriſtū dñm impēſa in hac vita, neq; prſus exterminat ſathanæ poteſtatē, neq; prſus ſanat naturā, faciēs eā liberā ab oī malo, ſecūdū libertatē quā habuit Adā añ peccatū. Atq; ita Chriſtian9 iā accepta peccatorū remiſſiōe, qdiu viuit in corpore mortis hui9, v'ſat inter medios hoſtiū cuneos, vbi ſathanas p ſuos ſatellites circuit, qrēs quē deuoret, vbi & corp9 qd' corrūpit deprimit rōnalē mentē, & p malū habitans in carne ipſa, caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritū, vbiq; picula, intus pugnę, foris mūdi hui9 blādimenta, aut tormenta, qb9 hō iā grām ac remiſſionē peccatorū aſſecut9, patit difficultates, īpedimenta aſſidua, ſeu auocamenta a deo vero ſuo beatifico bono. Atq; ita ſecundū decretū cōcilij Milenit. firmiſſime tenendū ē, neminē etiā baptizatū, grā renouatū, eſſe idoneū ad ſupandas diaboli inſidias, & ad vincēdas carnis cōcupiſcentias, niſi p qtidianū dei adiutoriū, pſeuerantiā bonę conuerſationis acceperit. Vnde auxilia diuinę grę ſunt accipiēda, nō tāq auxilia medici, qui prſus ſanato corpore hoīs abſcedēs, deſerit hoēm, relinquēs illū viribus ſuis, ſed tāq auxilia medici, q ſanato mortis vulnere, aſſidue iuuat, ac ducit hoēm illū adhuc ſuis virib9 debilem, languidū, imbecillē, nō potentē p ſe ſubſiſtere, ſtare, aut ambulare, cui etiā aſſiduū iminet piculū renouādi vulneris, niſi qtidiana adhibeāt emplaſtra. Septima ſentētia ex ſupra dictis eſt manifeſta. Nā ſublata p grām Chriſti inimicitia inter deū & hoēm, nō tollit naturę infirmitas, quę intrauit p Adæ peccatū, ſed adhuc manet hō ſubiectus multis miſerijs & tētationibus varijs, ad oē gen9 vitiorū ſecundū naturam vitiatam procliuis, quibus ſit, vt ad perſeuerandū

Homini iuſto opus eſt quotidiano dei adiutorio.

in bo

in bona voluntate (quæ per huiuſcemodi mala facile eſt mutabilis) quotidianis indigeat diuinæ protectionis auxilijs. Atq; ita gratia Chriſti miserētis eſt neceſſaria nō ſolūmodo ad diſſoluendum inimicitiam, ſed etiam ad iuuandū naturę iam reconciliatæ imbecillitatem. & hæc ſunt adiutoria, pro quibus paſſim in ſcripturis orant ſancti, poſtulantes adiuuari, ꝓtegi, defendi, ac deduci in via recta. Octaua ſentētia itidem ex ſuperioribus eſt liquida. Nam liberum arbitrium abſq; gratia Chriſti, neq; poteſt ſeſe a peccato eximere, neq; iuſticiam deo acceptam facere, atque ita homo iam poſt Adæ lapſum, abſq; gratia Chriſti miſerentis, neq; facile, neq; difficulter poteſt, aut eſſe ac viuere ſine peccato, aut adimplere legē, aut ſeruare mandata. Ex omnibus igitur ſententijs ſupradictis patet gratiam per Chriſtum dominum humano generi factam, neq; eſſe naturam liberi arbitrij, neq; legem, ſeu legis cognitionem, neq; ſolam reuelationem euangelij forinſecus inſonantem, neq; ad hoc tantum valere vt peccata prę terita remittātur, & tollatur ira dei, ac inimicitia, & vt mādata facilius idimplere valeamus, ſed eam gratiam eſſe, qua voluntas mala mutatur in bonam, & mutata adiuuatur, qua & fit nō ſolū vt hō poſſit eſſe ſine peccato, & bñ viuere, ſed & fit, vt ſit ſine peccato, & bñ viuat, & vt futura peccata vitenť, & repugnantia ſeparenť. Euangelio per hoēm prædicato, aut alias reuelato, deus occulta & interna, atq; mirabili ſua poteſtate int⁹ opať fidē, cōſenſum, peccatoꝝ remiſſionē, ſoluēs antiquę mortis vinculū, imittēs viuificantē ſpiritū, faciēs in hoīs aīa tā rectas quaſlibet opatiōes, ꝙ ſalubres cogitatiōes ꝗtidianis ſuis auxilijs, dirigēs atq; reducēs eandē animā iā liberatā, vt ꝑſeueret ī bono, qď illo largiēte cōcepit, ſic adiuuādo eā aſſidue, vt niſi fuerit adiuta, nihil pietatis, nihilq; iuſticię ſiue in ope, ſiue etiā in ipa volūtate habere valeat, dicēte Chriſto, Sine me nihil poteſtis facere, atq; ita cōſequēs ē, hāc dei grām ad ſingulos bonos act⁹ eſſe neceſſariā, et oē op⁹ bonū deo eſſe tribuēdū, nobiſq; nō eſſe gl'iandū de vllo bono, ſed totū eſſe deo dandū, qm̄ nr̄m, vt inquit Cyp. nihil eſt, nō ꝙ opus bonū ſit a voluntate nr̄a alienū, ſed ꝙ ſine gratia liberante & adiuuante non fieret a voluntate noſtra

Hō ſine gratia, neq; facile, neque difficulter poteſt ſeruare mandata.

Epilogus de gratia.

ullum opus bonum. Hęc eſt catholicæ fidei doctrina, quam ex ſcripturis ſacris didicit per vniuerſum orbem Chriſtiana eccleſia, quam & illuſtrauit venerabilis Auguſtinus in oībus ferme libris, in quibus contra Pelagium diſputat, quæ & manifeſta eſt ex definitione eccleſiaſtica in Milenitano concilio contra Pelagium celebrato in pręſentia diui Auguſtini, & Ancelmi eccleſiæ Romanæ legati, qđ triginta pręcipue continet decreta, quæ & recitantur in libro de definitionibus eccleſiaſticorum patrum, quem ſane librum ſolent nonnulli tribuere Auguſtino, non quod Auguſtinus fuerit illius libri autor, ſed ꝙ per omnia ſententias Auguſtini, & totius concilij eccleſiæ contineat.

¶ *Caput quartum, in quo diſtinctim refelluntur Pelagij hæreſes de libero arbitrio traditæ in diuinæ gratiæ iniuriam.*

QVia in hodiernum vſq; diem ſunt improbi quidam liberi arbitrij defenſores, hactenus a Pelagianis quibuſdam ſemitis non declinantes, operę pretium eſt iam ſingulas ſpeciatim refellere. Primum igitur, quod gratia dei ad iuſte viuendum, & ad peccata vitandum, non ſit neq; natura rationalis ſic condita, vt poſſit bene & male viuere, peccata vitare, & nō vitare, neq; naturalis liberi arbitrij poteſtas, demonſtrat Auguſtinus multis in locis ex ſcripturis ſacris, & pręſertim in epiſtola ad Sixtum Romanum preſbyterū. Chriſtus mortuus eſt, inquit, pro hoibus, non vt homines conderentur cum naturali poſſibilitate liberi arbitrij, ſed pro hominibus impijs & infirmis, vt iuſtificarentur & ſanarentur, ex fide in Ieſum. Neq; item Apoſtolus Paul. eam commendat gratiam, in qua ſic creati ſumus, vt habeamus mentem rationalem, qua valeam⁹ intelligere, inter pręcepta & non præcepta diſcernere. Hanc enim naturam habemus cum impijs & infidelibus communem, ſed eam gratiam laudat, qua iuſtificati ſumus a peccatis, liberati a dānationis vinculo, recōciliati deo patri, facti adoptionis filij, hæredes cœleſtis regni. Naturalis autem poſſibilitas liberi arbitrij natura eſt hominis, cū qua & conditus eſt prim⁹ hō.

Gratia nō ē naturalis liberi arbitrij poſſibilitas.

Gra-

Gratia vero Saluatoris,neq; natura eſt, neq; contra naturā, ſed reparatio ſeu perfectio, per quā natura peccatis mortua, ſeu deſtituta ſpirituali vita ſua rurſus viuificatur, per quam & natura captiua,infirma,ſeu languida, liberatur, ſanatur, roboratur,& adiuuatur,vt bene viuat. Primus homo naturali mentis poteſtate viuendi ſine peccato, naturalique excellentia male vſus, vna cum tota ſua poſteritate lapſus ē in neceſſitatem habendi peccatum in barathrum damnationis,in miſeriam & exilium a conſortio cœleſtis regni, a quibus iam malis nemo deinceps ſine gratia Chriſti poteſt liberari. Ad hoc igitur vt iuſtificemur a peccatis, & liberemur a reatu mortis æternæ, & mandata dei adimpleamus, non ſufficit liberi arbitrij naturalis poteſtas,ſed & oportet miſericordiam dei miſerentis prçuenire vnumquemq;,vt veniat ſuper ipſum ſpiritus viuificans,quo tollatur inimicitia, & a peccatis conuertatur ad deum ſuum voluntas eius,mutataque voluntate, deinceps iuuetur infirmitas ne deficiat inſpirata fide & a bona voluntate. Atque ita nemo niſi per Chriſtum,libero bene viuit arbitrio. Cæterum & Auguſtinus contra Pelagianos, probans neminem poſſe iuſtificari per vim ſui liberi arbitrij naturalem, argumento vtitur Pauli Apoſtoli,Si per vim naturę liberi arbitrij poteſt eſſe iuſticia, ergo Chriſtus gratis,inquit,eſt mortuus.Blaſphemum autem eſt in Chriſtiana fide dicere, Chriſtum eſſe gratis mortuum. Nam ſecundum Apoſtolicam doctrinam, Chriſtus in corpore carnis ſuæ pertulit peccata noſtra. Ipſe eſt propiciatio pro peccatis noſtris,reconciliauit nos deo patri,deus pater per eundem dominū Ieſum ſecundū diuitias .i.habundantiam gratiæ ſuę eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum charitatis ſuæ gratificans nos ſibi,& gratos,& charos faciens nos per eundem dominum noſtrum Ieſum, in quo habemus redemptionem p ſanguinem ipſius remiſſionem peccatorum,ſecundum diuitias gratiæ ſuę,qui & incipiens eſt in nobis opus bonum, & perficiens vſq; in diem Ieſu,vt non amplius ſeruiamus peccato. Patet igitur gratiam Chriſti non eſſe naturalem vim liberi arbitrij. Deinde qđ neq; cognitio legis,neq; mādatorū

Gratiam oportet a natura diſcernere.

Per uim liberi arbitrij nemo poteſt abſq; gratia Chriſti bene uiuere.

ſcientia ſit gratia per Ieſum Chriſtũ impenſa, ex qua liberũ adiutum hominis arbitrium valeat iuſtificari. Auguſtinus probat ſimili argumento apoſtoli dicentis. Non irrito facio gratiam dei. Nam ſi per legem iuſticia, ergo Chriſtus gratis eſt mortuus, ſed Chriſtus nõ eſt gratis mortu⁹, non eſt ergo p legem iuſticia. Erat quidem in lege iuſticia .i. hominibus viuentibus in lege erat iuſticia, non autem erat huiuſmodi iuſtitia per legem, ſed per fidem. Nam quemadmodũ nos ita & illi per gratiam ſaluabantur. Per legem, id eſt, per ſcientiam legis non eſſe iuſticiam, probat Auguſtinus in libro de ſpiritu & litera. Doctrina, inquit, illa qua mandatũ cognoſcimus cõtinenter recteq; viuẽdi, litera eſt occidẽs, niſi adſit ſpiritus, qui faciat in animo delectationem ſummi & incommutabilis boni quod deus eſt. Amplius autẽ, quod neq; ex opib⁹ legis ſine gratia fidei factis quiſpiã iuſtificetur, probat ex Apoſtolo, ad Romanos .3. Non iuſtificabitur ex operib⁹ legis oĩs caro, coram illo ſcilicet deo, coram hoĩbus quidẽ poteſt iuſtus haberi, q ſcit et facit qđ lex iubet, non adiuuante fide ex charitate, ſed timore pœnæ, aut temporalis commodi, aut amore præſentis iuſticiæ, quę apud homines habetur commendabilis, ſed ſic operans non iuſtificatur coram deo. Et ne quiſpiam arbitretur Apoſtolum hoc dixiſſe de operibus, quæ in ſacramento veteris legis continentur, veluti cum circumciſio, & hoſtiarum oblatio, continuo ſubiecit declarans quam legẽ dixerat. Per legem enim, inquit, cognitio peccati, de iſta igitur lege, inquit Aug. loq̃tur Apoſtolus, de qua poſtea dixit. Peccatum non cognoui, niſi per legem. Nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret. Non concupiſces. Ruſus ne quiſquam putaret apoſtolum voluiſſe neminem quidem poſſe iuſtificari per legem, .i. per ſolius legis cognitionem, vtiq; tamen poſſe iuſtificari per legis opera cõtinuo ſubiecit. Nũc autẽ iuſticia dei manifeſtata eſt nobis, teſtificata in lege & prophetis, id ẽ, iuſticia per Chriſtum eſt nobis reuelata, quę olim ſub vmbris & figuris a prophetis erat teſtificata. Et aperiens qualis nam ſit huiuſcemodi iuſticia mox ſequutus oſtendit. Iuſticia dei, inquit, per fidem Ieſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes qui

In lege iuſticia ſed nõ p legẽ.

credunt

credunt in eum. Non igitur per cognitionem legis, non per opera legis, non per opera decalogi, non per vim liberi arbitrij, ſed gratis, id eſt, ſine meritis præuijs per fidem Ieſu Chriſti iuſtificatur impius. Non quod fides, aut gratia noſtram voluntatem auferat, ſed quod voluntas noſtra per legem oſtendatur infirma, & per fidem diuinitus inſpiratam confugiat ad ſaluatoris gratiam, qua ſanetur & adiuuetur. Et ita gratia, qua ex impijs efficiuntur iuſti datur, non quia bona opera fecimus, ſed vt bona opera facere valeam⁹. Quod enim lex imperat, fides impetrat. Hęc diui Auguſtini reſolutio docentis gratiam per Ieſum Chriſtum humano generi impenſam eſſe, qua homo & iuſtificatur ex fide, & iam iuſtificatus adiuuatur. Fidē eſſe, quā per omnem locū commendat ſcriptura, ex qua iuſtificamur, hāc non ex nobis eſſe, non ex viribus noſtri arbitrij, neque ex meritis operum ſed cœlitus inſpiratā, dicente Paulo apoſtolo. Gr̄a ſalui facti eſtis p̱ fidē, & hoc nō ex vobis. dei enī donū ē, nō ex opib⁹. Neq; ergo naturalis liberi arbitrij poteſtas, neq; rō mētis interna, neq; legis cognitio, neq; adimpletio officiorū eorū, quę lex, ſiue Moyſi, ſiue decalogi iubet, abſq; ſpū fidei in Ieſum poteſt nos iuſtificare, & ita gr̄a p̱ Ieſū Chriſtū humano gn̄i emenpſa, neq; eſt naturalis liberi arbitrij poſſibilitas, neq; lumen rationis internę, neq; cognitio legis.

Qđ etiā ſola euangelij reuelatio ſeu prędicatio doctrinę euangelicę non ſit gratia per quam liberum arbitrium valeat ſuis viribus peruenire ad fidem, qua Chriſtianus ſit, & ad remiſſionē pueniat peccatorum, demonſtrat Auguſtinus in epiſtola ad Vitalem, & in libro de prædeſtinatione ſanctorū, & in lib. de fide ad Petrū, capite trigeſimoſecūdo, alijſq; in locis plurimis ex ſcripturis, quibus dicitur fidem non eſſe ex nobis, ſed dei donum, non ex operibus, & neq; eum qui plantat, aut foris prædicat aliquid eſſe, ſed deum intus operari, hoc eſt, opus dei, inquit Chriſtus, vt credatis in eum quē miſit ille, vtiturq; Aug. ad id probandum hac ratiocinatione. Si reuelatio aut prędicatio euangelij eſſet adiutoriū ſufficiens, quo poſſet homo per naturalem liberi arbitrij poteſtatem credere, nō eſſet opus orare pro ipſo, vt deus oparetᷣ i eo fidē, aut fidei motū, ſed ſufficeret euāgeliū prędicare illi.

Prædicatio euāgelij nō ē ſufficiens adiutoriū, quo ualeat credere is, qui audit euāgelium prædicari.

Hoc autem falſum & contra conſuetudinem eccleſiæ orantis pro infidelibus, & paganis, vt ad fidem infidelium corda conuerterēt. Verum Vitalis Pelagij diſcipulus hanc ratiocinationem Aug. diſſoluebat, dicens deum operari in nobis & ſufficienter adiuuare nos, vt credamus dum facit euāgelium prædicari nobis, quiꝰ & ſi per naturalē vim liberi arbitrij valeamus quidem euangelio prędicato conſentire, vel non conſentire, tamen non ſemper cōſentimus, quia nō ſemper volumus facere id, quod poſſumus facere, & ideo rogamus deum, vt deus qui ommipotentiſſimam habet poteſtatem, in voluntates hominum rebelles, conuertat ad fidē eos qui alioqui etiam poterant ſeſe per eaſdem ſuas voluntates ad fidem conuertere, ſuaꝗ ſponte credere euangelio prædicato. Verum de hac difficultate infra latius, vbi diſſeretē de efficacia argumentorum Auguſtini Pelagianas hæreſes reprobantis. Deinde quod bona opera non idcirco ſunt dei dona aut diuino muneri tribuenda, quia deus hoc poſſe donauit contra Pelagium, probat Auguſtinus libro contra Celeſtium cap. 15. Si quod bonum agimus loquimur, cogitamus, ideo eſt dei munus, quia deus hoc poſſe nobis donauit, ergo quod malum agimus, loquimur, & cogitamus dei munus erit, quia illud poſſe ad vtrumꝗ donauit. Ad vtrumque enim ad bonum videlicet, & ad malum agendum habemus poſſe. Id autem abſurdum, inquit, eſt homicidium, falſum teſtimonium, idololatria, adulterium, non dei ſed diaboli ſunt opera, zizaniaꝗ orta ex prauo ſemine, quod inimicus homo superſeminauit in agro humanę naturæ. Ex eiuſdem quoꝗ argumēti viribꝰ poſſumꝰ cōcludere opa bona eſſe diuinę grę tribuenda, non propter ſolum concurſum diuinę voluntatis ad opera bona. Nam & ad opera mala facienda concurrit deus. Quis nam enim eſt qui poſſet mouere pedem in ſcelꝰ perpetrandum, ſi non illi cooperatur deus. Aliter concurrit deus in opus bonum, aliter in opus malum, ſed de hoc infra. Vnde Chryſoſtomus tractans illud Apoſtoli ad Timotheum. Ab infantia ſacras literas noſti, qui te inſtruere poſſunt ad ſalutem ſuper hac materia normam quandam, & regulam, ſub qua periclitari non poſſumus, quaſi longe ante

Mala opera nō ſunt deo tribuēda, quis deus in illis homini cooperetur.

prędi

præuidens hanc hæreſim tunc futuram, docet mala ex nřa tantummodo fieri volũtate, quia deus nihil mali vult fieri, bona autem opera omnia fieri ex noſtra voluntate, ſimul & dei adiutorio. Hoc autem teſtimonium iam citauimus ſatis prolixe in ſuperioribus. Deus ergo in ſuá gratia non ſolum dat poteſtatem bene & male operandi, ſed etiam facit actũ, & motum boni operis, dicente Apoſtolo ad Philip. 2. Deus, inquit eſt, qui operatur in uobis velle, & operari pro bona voluntate, hoc eſt, Deus, qui agit in vobis vt bene velitis, ſeu bonum habeatis motum voluntatis, is operatur, vt etiam bene operemini ſecundũ huiuſcemodi bonam volũtatem. Hactenus ergo ſatis patet opera bona diuino muneri tribuenda, non idcirco, quia deus poſſe donauit. Iam contra hæreticos Pelagianos videamus gratiam dei ſaluatoris nobis eſſe neceſſariam, non ſolum vt peccata commiſſa nobis remittãtur, ſed etiam vt peccatis remiſſis, valeamus perſeuerare in bona voluntate. Ad quod planius intelligendum, iugi memoriá tenendum eſt, voluntatem hominis iam poſt lapſum Adę, non ſolummodo ex ſeſe eſſe mutabilem in malũ, pinde atq; erat añ lapſum, ſed & in vitia procliuẽ, & multis cauſis ad malũ trahentibus & pellentibus eã, quę & iam ſecũ defert ſemper carnem concupiſcentiæ aduerſus ſpiritum patiens alias difficultates multas, tam intus, ꝙ foris, quibus diſtracta mens in terrena cogitanda plęrumq; demergitur, quas ſane difficultates non patiebatur homo ante peccatũ in paradiſo, vbi ſecũ ſua pace fruebatur. Hoc cõſiderato, facile ẽ intelligere voluntatem hominis, etiam ſub gratia conſtituti, iam indigere quotidianis quibuſdam auxilijs, quibus inter tot, tantaſq; difficultates confortata pugnet & vincat, quibus non indiguiſſet, ſi nemo peccaſſet. Hęc eſt definitio cõcilij Milenitani, quę recenſet in libro de dogmatib⁹ eccleſiaſticis, cap. 24. Firmiſſime credendum eſt neminẽ etiam baptiſmatis gr̃a renouatum, idoneum eſſe ad ſuperãdas diaboli inſidias, & ad vincendas carnis concupiſcentias, niſi p quotidianũ adiutorium dei perſeuerantiam bonę cõuerſationis acceperit. Et cap. 27. Ita deus in cordibus hominũ, atq; in ipſo libero arbitrio operat̃, vt ſancta cogitatio, piũ cõ

Mala ex noſtra ſolũ volũtate fiunt.

Gratia Chriſti neceſſaria eſt, nõ ſolũ ad remiſſionẽ peccatorum, ſed etiã ad uitandum peccata.

 ſilium

filiū, omniſq; motus bonę volūtatis ex ipſo ſit, quia per illū aliqd boni poſſumus, ſine quo nihil poſſumus. hoc dicit̄ non ꝑpterea ſolū quod initiū boni ex deo eſt, ex nobis autē pſeuerantia in bono, ſed quia neq; īcipere, neq; perficere quicq̄ boni poſſumus ſine gratia Chriſti omne bonum operātis. Erit autem manifeſta hæc ſententia, ſi conſideremus verbum ſaluatoris, dicentis, Sine me nihil poteſtis facere, & attēdamꝰ ſimul, ex quibus ſaluator ad hoc dicendū puenerit. Vñ pręmiſerat ibidē, Ego ſum vitis vera, vos palmites. Pater meꝰ agricola eſt. Sicut palmes nō poteſt facere fructū, niſi manſerit in vite, ſic nec vos niſi ī me māſeritis. Q̄ui manet in me & ego in eo, hic fert fructū multū, q̄a ſine me nihil poteſtis facere, Ioan. 15. Plane vides ſaluatorē velle, Sine me ꝗa vite humorē ſpūalis vitę vobis vt palmitibꝰ dāte, & faciēte vos fructificare, nihil poteſtis facere, nihil, hoc ē, nullū fructū ſpūalis vitę. Ipē eſt, q per prophetā loquit̄. Ego faciā, vt vos faciatis. Vñ & hoc ſaluatoris verbū tractās Aug. De palmitū, inquit fructibus, hoc eſt, de operibus bonis, non de prauis loquebatur ſaluator intelligēs, Sine me nihil poteſtis facere, nihil inq̄, boni nec cogitare quidē, nec velle, nec operari. Nam illius gratia non adiuuante agis vtiq;, ſed male. Malum nō ex gratia, ſed ex nobis eſſe, bonū autē ex gratia paſſim indicat ſcriptura, docens concupiſcētias carnis, mala q; deſideria nō eſſe a deo patre, ſed diaboli opera. Vnde Apoſtolus, Nemo in ſpū dei loquens dicit, anathema Ieſu. Nemo poteſt dicere dominū Ieſum, niſi in ſpiritu ſancto. Saluator igit̄ dicēs, Sine me nihil poteſtis facere, hoc dicit nō ꝑpter gn̄alem dei & humanæ voluntatis cōcurſum ad omne opus quod facit homo. Nā Ethnici & pagani, qui nō ſunt palmites in Chriſto, multa faciunt opa ſine Chriſto, ſed propter ſpecialē motionē ſpūs ſancti mouētis volūtatē humanā, ad faciēdū fructū vitę ęternę p Chriſtū dn̄m, ſecūdū qđ Chriſtꝰ ē caput ecclſię, mediator dei & hoīm. Nō ſolū deꝰ, nec ſolū hō, ſed hō deꝰ. Vnius qppe naturæ ſunt vites & palmites, Chriſtꝰ vitis nō eſſet, ſi nō eſſet hō. Et iſtā gratiā palmitibꝰ nō pręberet, niſi etiam eſſet deus. Proinde factus eſt hō, vt in ipſo eſſet vitis humana natura, cuius nos hoīes palmites eſſe poſſemꝰ. Idē etiā tractās Hiero. 3. lib. cōtra Pelagianos. Sicuti rami,

Nota interpretationem uerbi Chriſti dicētis, Sine me nihil poteſtis facere

inqt,cũ fuerit pſciſi a vite illico contabeſcũt,ita oĩs fortitudo hoĩs deperit & marceſſit,ſi a dei auxilio deſerat. Hic ſi dixe-ris, huiuſcemõi teſtimonijs ſolũ ꝓbari nos nihil poſſe boni facere ſine dei gratia .i. niſi dei grã fuerimus iuſtificati, re-miſſiſq; peccatis facti fuerimus dei amici,non tamen ob hoc minus potentes. Iam vero aſſequuti peccatorum remiſſionẽ diffuſis in nobis fidei & charitatis virtutibus opera faci-mus viribus liberi arbitrij bona, deoq; placentia. Quem-admodum famulus, qui offendit regem, quamuis non mi-nus, quã ante ſit potens in viribus corporis,manens æque robuſtus ad militiam, ad bella,cęteraq; externa opera,nihil tamen facit illi gratũ,niſi rex ipſe remiſerit offenſam. Vbi vero recõciliatus fuerit, iã obſequia & opera illius ſunt regi grata. Reſpondeo contra hunc intellectum eſt ſimilitu do adducta per ſaluatorem. Palmes a vite & radice vitis ac cepit vnde viuat,ab illa ſugens ſuccum vitalem,quem vitis ipſa aſſidue mittit ad palmites,qui neq; fructum vllum pro ferũt,niſi ex ſucco vitali quem vitis gignit. Proinde abſciſi palmites illico tabere,& marcere incipiunt. Saluator ergo dum illam ſimilitudinem ad animam transferens dicit,Si-ne me nihil poteſtis facere,plane intelligit,Sine me,id eſt,ni ſi ego quodam ſpeciali modo manſero in vobis operans, & vos in me,vt in ſaluatore veſtro,redemptore,ac capite, ita vt habeatis ſuccum ſpiritualis vitę, a me nihil poteſtis facere.i. nullum fructum vitę. Hic rurſus ſi dixeris ,nos manere in Chriſto,q̃diu manemus in virtute fidei & charitatis,& q̃uis de Chriſto nihil cogitemus,ipſe habitat in nobis etiã dormiẽ tib⁹,& de ſe nihil cogitãtib⁹. Vñ & facimus opera bona ex viribus lib. arb. noſtri nihil cogitãtes de Chriſto. Veluti ſũt honorare parẽtes,ſubuẽire miſeris. Quemadmodum habẽs tibiã vulneratã ſi in ſua ſanetur tibia recte, iã poterit ambu lare ſine ope medici. Reſpõdeo hãc nõ eſſe ſanã ipſius ſcri pturę interpretationem, quã & refellit fides catholica ex ip-ſa ſententia,quã inculcat ibidẽ ſaluator,plane demonſtrans ſicut palmites fructum ferunt ex virtute quam accipiũt a vi te,ita & iuſti ſi quos faciunt fructus bonos, hos ex virtute faciunt a Chriſto accepta, id eſt, ſpiritu fidei purificantis.

Obiectio.

Solutio.

Obiectio

Solutio.

Vnde & recte dici ſolet, Nullum eſſe opus bonum,niſi qđ ex fide aut elicitum eſt,aut imperatum. Fides autem ex qua deus purificat corda noſtra,qua Chriſtiani efficimur,quę & per dilectionem operatur,non ex nobis eſt, quemadmodum & alibi ipſe dixit,Hoc eſt opus dei,vt credatis in eum , quē miſit ille. Et iterum, Nemo poteſt venire ad me, niſi pater meus traxerit eum . Vbi ſaluator, vt inquit Hieronymus, frangit ſuperbientem arbitrij libertatem , quod etiam ſi ad Chriſtū velit peruenire,niſi pater traxerit,nihil cupiet, fruſtraꝗ nitetur . Vnde & Pelagiani cupientes peruenire ad Chriſtum non peruenerāt ad illum,quia ſuis viribus ſiſi,ita reſtiterunt deo,vt non traherentur ab illo.

Hieron.lib.2. aduerſus Pela.

Rurſus vero ſi dixeris Saluatorem illic eſſe loquutum de initijs conuerſionis,veluti cum is qui fuit impius , incipit aut credere in Chriſtum,aut iuſtꝰ fieri, hoc enim non poteſt infidelis aut impius,niſi deus trahat intus præparando cor eius ad fidem. Recte hoc diceretur,ſi non etiam poſt iuſtificationem recte credere,& recte velle,eſſet venire & accedere ad Chriſtum,& progredi in via domini. Vnde & contra interpretationem talem eſt aperta doctrina ſcripturæ ſacrę docentis, quod deus non ſolum operatur incipiens , ſed etiam cooperatur perficiēs. Qui cœpit in vobis, inquit Apoſtolus,bonum perficiet vſꝗ in diem Ieſu Chriſti. Hominibus iam iuſtificatis loquebatur idē Apoſtolus,ad Philip. 2. Cū timore & tremore veſtrā ſalutē operamini. Deus ē eni qui operatur in nobis velle, & operari pro bona voluntate. Et alibi. Dei ſum ꝰfactura in Chriſto Ieſu creati in operibꝰ bonis,quę pręparauit deus,vt in illis ambulemꝰ . Vides ergo,quod ſecundū Apoſtolicam doctrinā,deus non ſolum miſericordia ſua præueniens operatur incipiens,ſed & ſingulos actus bonos in nobis facit cooperans. Similitudo autem adducta de hoīe,qui iā in tibia ſanata āmbulat abſꝗ ope medici non cōuenit noſtro propoſito,quemadmodum oſtēdit Auguſtinꝰ in libro de natura & gratia cap.26. Mala noſtra nō ad hoc ſolum ſanat ſupernus medicus , vt iam illa non ſint, ſed ad hoc etiam, vt de cætero recte ambulemus . Nam etiam,iam ſani recte ambulare, niſi illo iuuante, non poterimus.

Ad Philip.1.

Deus ſuā gratia non ſolū operatur incipiens,ſed & aſſidue operatur omne opus bonū perficiens.

mus. Quam ſententiam & declarat ibidē duobus exemplis corporalib⁹. Quorū vnum ſumitur a claudo ſanato, alterum a cęco illuminato, Supernus medicus nō ſolum, inquit, eſt homini neceſſarius, ſicut homini claudicāti neceſſarius eſt medicus corporalis qui ſanet, & hominem iam ſanatum recte ambulare ſinat, non deinceps cooperans illi. Deus enim hominem iam iuſtificatum non deſerit, ſed a dextris eſt ſemper ne cōmoueatur hō. Prouidebam dominū in cōſpectu meo ſēper, inquit propheta, quoniā a dexteris eſt mihi ne commoueat. Quemadmodum oculus pleniſſime ſanus, niſi candore lucis adiuuetur, non poteſt cernere, ſic et homo perfectiſſime iuſtificatus, niſi ęterna luce iuſticię adiuuet̄, recte nō poteſt viuere, hæc aūt lux ē Ieſus Chriſtus, qui per ſpiritum fidei, ſpei, & charitatis habitans in cordibus iuſtorum ꝗ aſſiduus ꝓtector, illuminator, robur, & fortitudo adeſt adiuuans imbecillitates eorum. Sanat ergo deus non ſolum, vt deleat quod peccauimus, ſed vt pręſtet etiam ne a virtutibus, quas deus ſolus operatus eſt in nobis ſine nobis deficiamus. Iuſticia fidei, & charitatis pendet in nobis a deo, ſicut lumen in aere pendet a ſole. Deinde & huiuſcemodi virtutes ī nobis nō tollunt impedimenta, difficultates, & auocamenta, quib⁹ in hac mortali vita mens iuſti a cœleſtibus auocatur, trahiturq́ in terrena carnis commoda contra legem ſpiritus, ſed manet iugum graue ſuper omnes filios Adę, vſq́ in diem ſepulturæ. Rurſus virtutes huiuſcemodi non tollunt vlcus, ſeu vulnus, hoc eſt malum habitans in carne noſtra, ex quo ſtillat quotidie ſanies, & putredo peccati, vt opus ſit quotidie lauare pedes cum Petro, ne denuo in nobis putreſcat vulnus & moriamur, dicente Paulo apoſtolo. Ego carnalis ſum venūdatus ſub peccato. Inuenio legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Et ita inter tot & tantas huius peregrinationis tentationes ac difficultates liberum arbitrium ab inchoato bono diſtrahentes eſt opus quotidiano dei auxilio. Gratia igitur per Ieſum Chriſtum humano generi impenſa eſt neceſſaria non ad hoc ſolū vt peccata præterita nobis remittantur. Verum ad hoc etiam, vt futura vitentur. Pręterea de reprobatione huius ar-

ticuli expreſſam habes doctrinã Auguſtini, in.13. ca. libri de gratia et lib.arb. Dicunt, inquit Pelagiani, grãm dei, quę data eſt per fidẽ Ieſu Chriſti, quę neq; lex eſt, neq; natura, ad hoc tantum valere, vt peccata prętερita dimittant, non vt futura vitentur, vel repugnantia ſuperent. Sed ſi hoc, inquit, verum eſſet, vtiq; in oratione dominica cũ dixiſſemus, Dimitte nobis debita nr̃a, non adderem⁹, Et ne nos inducas in tẽtationem. Illud enim dicimus, vt peccata cõmiſſa dimittãt. Iſtud aũt vt mala vincant & caueantur, atq; ſuperentur, q̃d a patre, qui in cœlis eſt, nulla ratione appeteremus, ſi virtute voluntatis humanæ hoc poſſemus efficere. Quid enim ſtultius, inquit alibi, ꝙ orare, quod in poteſtate habes. Hactenus Auguſtinus, Nemo enim orat, vt ignis calefaciat, quando eſt igni proximus, nemo orat vt ambulare valeat, vt comedat, vt bibat, quando hæc in ſua habet poteſtate, vt faciat. Orat quidem homo vt proſpere valeat ambulare, vt proſperum faciat de⁹ iter, & conſummationem ſeu exitum ad terminũ, ſed non orat, vt valeat ambulare. Hic ſi dixeris argumentum illud Auguſtini non concludere. Nam & a deo petimus, quod per noſmetipſos etiam facere poſſumus, dum ab illo cupimus adiuuari, vt facilius faciamus, quod vtiq; alias poſſemus facere, ſed difficilius. Inſuper & eccleſia orat, vt fructus terrę dare, conſeruareq; dignetur, vt pluuiã, & aeris tranquillitatem concedat, quæ operatur natura abſq; gratia. Ad hoc dicimus, quod neq; facilius, neq; difficilius poſſumus facere vllum fructum, qui aut placeat deo, aut mereatur gratiam illius, niſi fuerimus ſpecialiter viuificati ſpiritu, qui viuificans animam noſtram inhabitet, & eã faciat fructum ſpiritualis vitæ facere. Sicut ambulatio in homine eſt ipſius animæ, non ſolum vt facilius faciat, adiuuantis, ſed vt principij viuificantis, Ita et fructus ad vitam æternam eſt ſancti ſpiritus, non ſolum vt adiuuantis, ſed etiam vt principij vegetantis animam ad opera ſpiritualis vitæ operandum. Et hanc intelligentiam plane indicat allegatum ſaluatoris verbum. Sicut palmes non poteſt facere fructum, niſi manſerit in vite, ſic nec vos, niſi in me manſeritis.

Stultũ ẽ orare deum, ut facias quod in poteſtate habes.

In tot tantiſq; huius miſeriæ tentationibus, non poſſumus

fide, & charitate in deo manere, niſi dei ſpiritus ſit nobis aſſiduus viuificator & adiutor. Proinde Aug. cęteriq; patres in cõcilio præſidẽtes, ſcripſerũt ad Innocentiũ papã. Pelagius, inquiunt, a tua veneratione acciendus eſt Romam, & diligenter interrogandus, quam dicat gratiam, qua fatetur homines ad non peccandum, iuſteq; viuendum adiuuari, ſiue enim gratiam dixerit eſſe liberum arbitrium, ſiue illam dixerit legis præceptum eſſe, ſiue remiſſionem peccatorum, nihil eorum dicit, quod per ſubminiſtrationem ſpirit⁹ ſancti, pertinet ad concupiſcentias, tentationeſq; vincendas, quem ditiſſime effudit in nobis Chriſtus aſcendens in cœlum, dona dedit hominibus. Orantes igitur, Et ne nos inducas in tentationem, hoc oramus vt tentationem ſuperare poſſimus, vt ſpiritus dei in nobis adiuuet infirmitatem noſtrã. Qui orat, Ne nos inducas in tentationem, non id orat, vt ſit vel homo, vel creatura liberi arbitrij. Neq; orat, vt mandata dei accipiat, neq; vt remiſſionem habeat peccatorum, quia hoc ſuperius petebatur, Dimitte nobis debita noſtra, ſed id orat, vt nõ peccet, aut ne qd mali faciat. Nã ad nõ peccandũ. i. nõ male faciendũ, q̃uis eſſe nõ dubitet̃ arbitriũ volũtatis, tñ ei⁹ poteſtas nõ ſufficit, niſi adiuuetur infirmitas. Et ita ipſa dominica orõ, quã Saluator docuit, ipſius eſt grãæ teſtificatio. Et ad hanc ſententiã confirmandã, valet Apoſtoli Paul. ſentẽtia dicentis, Velle adiacet mihi, perficere non inuenio. Vox enim iſta eſt hoĩs iã ſub grã cõſtituti, q cõdelectat̃ quidẽ legi dei, ſecundũ interiorẽ hoẽm, ſed ſentiẽs legẽ in mẽbris ſuis repugnantẽ legi mẽtis ſuę, inuenit ſe nõ poſſe prſus pſeuerare abſq; peccato. Hactenꝰ ergo ſatis ẽ declaratũ, neq; naturã, neq; ſcientiã diuię legis, neq; reuelationẽ, vel ſolã pdicationẽ euãgelij, neq; ſolã remiſſionẽ peccatoꝝ, neq; auxiliũ ſolũ, aut ad facili⁹ viuendũ ſine peccato, aut ad facili⁹ bñ opandũ eſſe illã grãm, quę p Ieſũ Chriſtũ dñm nrm dat̃, ſed ipam eſſe, quę facit, vt natura liberet̃, ne peccatũ dñetur, vt lex cognita ipleat̃, vt euãgelio pdicato credat̃ & obediat̃, vt & voluntas ex fide accepta, bñ opet̃. Atq; ita grã p Ieſum Chriſtũ facta ẽ, nõ qua ſolũ ſit, vt hõ poſſit eſſe ſine peccato, vt poſſit bñ viuere, et bñ opari, ſed qua ſit, vt hõ ſit liberat⁹ a peccato, qua et ſit, vt iã liberatus bñ viuat, beneq; operetur.

Recapitulatio commonſtrans quæ nã ſit gratia per Ieſum Chriſtũ facta.

Deinde videamus, quod neq; gratia hæc per Ieſum Chriſtum detur vlli homini ſecundum merita bonę voluntatis pręcedentis, atque ita falſam eſſe eorum ſententiam, qui dicunt, quod bona voluntas orantis præcedit, vt ſecundum hæc merita gratia ſequatur exaudientis dei. Hunc articulũ commonſtrat Auguſtinus ex ſcipturis, multis in locis, & ſignanter ſub proprijs terminis, in libro de natura & grat. capite.14. Nam fides ſine qua orare non poſſumus, quæ & initium eſt gratiæ, non petita datur, vt ei petenti alia concedantur. Innumeræ ſunt ſcripturæ ſacræ, quibus deſignatur fides gratis dari, gratis inquam, id eſt, tanquam beneficium indebitum, & ſine meritis eorum, quibus datur.

Ex ſupra dictis igitur liquidum eſt, quod ſingula, quæ deus fieri iubet, opera bona, ſint ſua in nobis dona. Ideo autē præcipiũtur nobis opera bona, quę ſunt dei dona, vt ſciam⁹ quod & nos facimus illa, ſed deus ſua gratia facit, vt & nos faciamus illa. Ideo autē præcepit illa, quæ per nos facere nō poſſumus, vt & ſciamus, quid ab illo petere debeamus, et vt in nobis deficientes, reoſq; noſipſos cognoſcentes, ad illius gratiam & miſericordiam confugiamus.

Obiectiões.4. contra ſupradicta.

Sed hic iam obiecerit fortaſſis quiſpiam. Gentiles prorſus gratiam Chriſti ignorantes, Iudæi quoq; Chriſtum dominum contemnentes, pręcepta decalogi ſeruant, vnum deũ colunt, ad periuria, ad falſa teſtimonia, ad homicidia, plęrũq; nec tormētis, nec blandimētis adduci poſſunt, inſup & honorant parentes, periclitantibus & indigentibus proximis ſubueniunt. Videtur ergo homo ſine gratia Chriſti poſſe diuinæ legis opus facere. Vnde & Pelagius ipſe ab huiuſcemodi operibus, quę decalog⁹ prohibet, abſtinebat, & ea opera quę iuſſit faciebat, non innixus vlli auxilio alterius gratiæ, q̃ ſolius legis cognitione. Præterea voluntas homĩs hęretici, aut infidelis, non adiuuante gratia Chriſti, poteſt ieiunare, cōtinenter viuere, multa grauia principũ ſęculariũ mãdata implere, cohibere ſeſe a furtis, & ab adulterijs, multaq; & dura mala ſuſtinere, aut ꝑpter bona p̄ſentis vitę, aut timore pœnę, aut amore laudis humanę, hoc enim experimur q̃tidie. Videt̃ igitur voluntas hominis vere Chriſtiani ſine

gratia

gratia Chriſti adiuuante eadem & ſimilia opera poſſe facere, & pati amore iuſticię, & pro æterna vita aſſequenda.

Tertio, Iudæi, Pagani, aut hæretici poſſunt ſua ſponte, abſq; gratia Chriſti ſubire mortem pro perfidia ſua, aut pro dijs ſuis quos colunt. Videtur igitur verus Chriſtianus nō adiutus vlla gratia Chriſti, pro fide Chriſti, aut pro deo vero, & Chriſto domino poſſe ſubire mortem, & ſuis viribus vſq; ad mortem agonizare pro fide Chriſtiana. Quarto videtur, ꝙ ſola ſcientia legis ſufficiat ad implēdum legem Nam voluntas rationalis ſecundum naturam diligit id qđ ratio iudicauerit bonum eſſe, ac conueniens rationali creaturę, & eatenus amat ac diligit, quatenus ratio ſic iudicat, & quod ratio iudicat maximum bonum eſſe maximeq; diligēdum, id rationalis voluntas ſecundum naturam maxime diligit. Videtur igitur homo, cui per legem ſcriptā & doctrinam, perſuaſum eſt deum eſſe ſummum beatificum bonum, ac Chriſtum eſſe vnicam viam perueniēdi ad bonum illud, poſſe deum ſuper omnia diligere, & in Chriſtum credendo ſeruare legis opera, atque ita videbitur gratia, ſicuti Pelagius dixit, conſiſtere in cognitione legis, & in reuelatione ſalutis. Quod et propheta ſignificaſſe videtur, Lex domini immaculata conuertens animas. Item, Declaratio ſermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. Idē & Chriſtus indicaſſe videtur, loquens ad mulierem Samaritanam. Si ſcires donum dei, & eum qui dicit, da mihi bibere, tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam, id eſt, gratiam viuificantem in vitam ęternam. Poteſt igitur quis nōdum habens gratiam ſi cognouerit illam, petere & deſiderare eam, vt habeat. Si ſcires, inquit, donum dei, & noſceres eum qui tibi dicit, & c. tu petiſſes ab eo. Quemadmodum ęgrotus, nondum habens ſanitatem, qua poteſt recte ambulare, ſi altero monſtrante, nouerit medicum, poteſt petere & implorare eundem medicum, vt ſanet, & ſanatus recte ambulet. Videtur igitur quis abſq; gratia, lege medicū monſtrante, poſſe deſiderare gratiam, & ita initium ſalutis noſtræ ex nobis erit, vel ſaltem ex ſola legis reuelatione forinſecus inſonante. Hęc & id genus alia ſunt argumenta, de quibus in

bus in ſecundo libro latius. Nunc autem pro ſolutione omni um ex ſupradictis ſufficiat aliqua recolere. Primum. Omnia externa opera quæ vult facere, & facit charitas, ea facit, atq; vult facere ſuperba cupiditas, quemadmodum declarat Auguſtinus ſuper primam canonicam Ioãnis, Paſcit eſurientem charitas, paſcit et ſuperbia, charitas autem paſcit vt deus laudetur, Superbia, vt ipſa laudetur, veſtit nudũ charitas, veſtit & ſuperbia, ieiunat charitas, ieiunat et ſuperbia, confitetur nomen Chriſti charitas, & ducit martyrium, confitetur & ſuperbia, & martyrium ducit, ſed ve homini cuius auriga eſt aut ſuperbia, aut auaricia, aut inuidia. Deinde & rationalis natura ex reliquijs quibuſdam naturalis iuſticiæ intus ſcriptæ, abſq; gratia Chriſti multa facit huiuſcemodi opera, ſed ſic faciendo non facit opera bona aut iuſta, ſecundũ eam bonitatem & iuſticiam, quę intus eſt in voluntate bona & iuſta, id eſt ſine peccato. Externa opera ſortiuntur bonitatem ſuam a bonitate interna. Atq; ita aliud eſt externũ opus in ſe bonum facere, Aliud eſt facere vt opus illud ſit bonum & iuſtum. Quod opus externum ſit bonum & iuſtũ, non poteſt fieri, niſi voluntas qua fit opus illud, intus adiuuetur ſpiritu fidei & charitatis. Ex quibus ſequit̃, neminem abſq; gratia poſſe vllum opus bonum facere, quod mereatur apud deum mercedem poſt hanc vitam. De quo genere bonorum operum loquitur Chriſtus Matthæi .5. & .6.

Declaratur quo nam mõ nemo poteſt opus bonũ facere abſq; gratia, aut ullũ legis præceptũ implere.

Inſuper ſequitur neminem abſq; gratia poſſe bonum opus facere ſic, vt per illud iuſtificetur, & eximatur a peccato. Nam hoc eſt, quod per omnem locum Paulus Apoſtolus reprobauit, docens hominem abſq; ſpiritu fidei in Chriſtũ ſectando legis opus, non poſſe veram aſſequi iuſticiam, etiã quantumlibet iuſticias legis cuſtodiat & gloriam habeat apud homines huius ſæculi. Deine ſequitur neminem poſſe ſic abſq; gratia legem implere ſecundum eam plenitudinem, de qua dicitur, Plenitudo legis, eſt dilectio. Nam dilectio eſt charitas, quæ diffunditur in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Vnde diligere deum, & ſeruare mandata dei, ſunt conuertibilia, iuxta doctrinam Chriſti dicentis, Ioannis decimoquarto, Qui diligit

me

me, mandata mea cuſtodit, qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat. Verum & hic animaduertendum eſt, quod pro ſolutionibus argumentorum iſtorum non ſufficit dicere hominem abſque gratia gratificante, poſſe quidem facere ipſa in ſe legis opera, ſed eum non poſſe bene ac iuſte facere illa, ſecundum eam bonitatem quæ placita ſeu grata eſt deo, & accepta ad regnum cœlorum aſſequendum. Nam & ſecundum eundem modum etiam Adam ante lapſum non potuiſſet abſque gratia facere vllum opus bonum, neq; implere vllum mandatum quantumlibet paruum aut facile, ſicuti ex ſuperioribus patuit. Sed & oportet declarare etiam nunc in humano genere eſſe aliam quandam impotentiam bene viuendi longe maiorem, per quam natura rationalis a conditore ſuo deo auerſa, carniq; immerſa, adeo languida, atq; imbecillis ē facta, vt nequeat facere vniuerſa legis opa, imo nec cū grā in corpore mortis huius, ita legem perficere, quin interdū, imo & q̄tidie a lege deuiet ſeu exorbitet, quā ob rē opus eſt nunc gratia fortiore. Ante lapſum aūt in natura humana condita a deo bona & recta, præualebat inclinatio rationis, & dominabatur lex mentis, neque vlla erat lex repugnans legi dei, neq; erat voluntas rationalis ſic a deo auerſa, & ideo tum potuiſſet homo etiam abſque gratia dignificante ad vitam ęternam, quæ ē ſupra naturale bonum, omnia, vniuerſa, & ſingula mandata implere, & non peccare vnquam, neq; a naturali dilectione dei deficiendo, neque quicquam contra dei legem concupiſcendo. Atq; ita poterat tum homo perſeuerare abſque peccato in bonis naturæ, quæ deo largiente acceperat. Nunc autem natura iſta, quia quiſq; ex Adam naſcitur, eſt deo inimica, in qua & prꝗualet inclinatio cōcupiſcētię, & lex in mēbris repugnās legi mētis, rōq; in iudicijs eſt deprauata, a deo fugitiua, ſicuti Adam perpetrato peccato fugit a deo, & abſcondit ſe, Geneſis tertio. Atq; ita iam homo non videt verum beatificum bonum, aut viam ad illud, vel ſi cognitione quadam illuſtret, nō amplectit, ſed velut febricitās, victus cōcupiſcētia ſitiēs bibit, quod nouit nō eſſe faciēdū, quib⁹ fit, vt hō iā ſubiect⁹ ſit duplici neceſſitati, videlicet & neceſſitati habēdi

Adā ante peccatū nō poterat bene uiuere ſine gratia, ſed nūc opus ē gratia potentiore.

 pecca

peccatũ, & neceſſitati interdum peccandi, a quibus malorũ neceſſitatibus liberari non poteſt, niſi per gratiã Chriſti miſerẽtis & liberãtis de corpore mortis huius. Vnde etiam homo iam gratiam aſſequutus in hac vita duo illa præcepta, vnum quo dicitur, Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, alterum quo dicitur, non concupiſces, non poteſt ita implere quin & quotidie deficiat, atq; exorbitet, vt & opus ſit vnicuiq; etiam iuſto orare pro quotidiana peccatorũ remiſſione, ſicuti declarat Auguſtinus multis in locis, & p̃ſertim in lib. de ſpiritu & litera, & in libro de perfectione iuſticię, de quibus infra latius. Ab vtraq; neceſſitate immunis erat Adam ante lapſum, & ideo tum non fuiſſet neceſſaria ei iſta miſericordia, quia nõ fuiſſet iſta miſeria.

Præcepta illa duo, Diliges dominũ deũ &c. & nõ concupiſces in hac vita perficere nõ poſſumus.

Ex his igitur patet reſponſio ad argumenta. Ad primũ quidem. Nam ex his manifeſtum eſt Iudęos, gentiles, & paganos poſſe quidem facere multa legis opera in ſe bona, & abſtinere a criminibus & iniurijs proximorum non ſolum ex timore, aut amore laudis humanæ, ſed & intus ſuggerente naturali quadam pietate naturæ inſita, ſed non inde ſequitur eos abſq; gratia poſſe facere vllum opus bonum, aut iuſtum, ſecundum veram bonitatem, aut iuſticiam, quam deus remunerat poſt hanc vitam. De quo genere bonorum operum loquebatur Chriſtus Matthęi. 5. & . 6. contra ſcribas, et phariſæos, qui naturalia quędã legis opera externa in ieiunijs, orationibus, & eleemoſynis cauendiſq; adulterijs, & homicidijs foris agebant, nihil de charitate, & interna mentis puritate coram deo curantes, quos coarguit ibidem docens, ieiunia, orationes, eleemoſynas non eſſe opera, quę mereantur mercedem apud deum, niſi fiant intus ex amore dei, & ſimplici oculo corã deo, hoc ẽ, ex intẽtione rectę fidei in deũ, q inabſcõdito vidẽs corda reddet mercedem hoĩb⁹, ſic ex ſimplici oculo, ieiunantib⁹, orãtibus, & dantibus eleemoſynas, et inimicis bñfacientibus. Publicani qdẽ et ethnici, ſicuti idẽ iqt Chriſt⁹, multa ĩ ſe bona faciũt. Diligũt diligẽtes ſe, benefactorib⁹ bñfaciunt, ſalutant fratres et cognatos, ſed nõ ĩde habebũt mercedẽ apud deũ. Si diligitis, inqt Chriſt⁹, eos, q vos diligunt, quã mercedem, inquit, habebitis? nonne publicani

cani hoc faciũt. Si ſalutaueritis fratres veſtros tantum,quid amplius facitis?nonne & Ethnici hoc faciunt?

Ad ſecundum argumentum dicimus conſequentiam non valere. Nam in natura humana iam poſt lapſum Adæ corrupta præualet & dominatur inclinatio concupiſcentiæ, & ideo pronior eſt ad ſuſtinendũ labores,graueſq; moleſtias propter bona pręſentis vitę,quibus concupiſcentia præſentialiter in hac vita delectatur, quã ad ſuſtinendum, ſeu ad tolerandum tales laborum ac moleſtiarum grauitates propter verum futuræ vitę bonũ. Deinde quia hoc bonum futuræ vitæ,neq; cognoſci,neq; amari, neq; deſiderari poteſt abſq; initijs quibuſdam fidei,& charitatis,ſequitur hominẽ vera fide Chriſtianũ facientẽ opera legis ex amore iuſticiæ pro ęterna vita obtinenda iam habere auxilium gratię ſaluãtis & adiuuantis,& ideo implicat contradictionem, dicere hoẽm vere Chriſtianũ ſine grã Chriſti adiuuãtis, facere opa legis ex amore iuſticię ſempiternę corã deo ex fide accipiendę. Ex eodẽ fundameto patet & tertij argumenti cõſequentiã eſſe inualidam. Nam quod hęretici,aut pagani ſuſtinẽt mortem pro ſua perfidia, quam reputant fidem veram, hoc fit ex falſa ęſtimatione,aut ex ſuperbia, & animi pertinacia, illuſione dęmonis ſuggerentis,quę nõ ſunt dei munera, ſed diaboli opera. Quod autem verus Chriſtianus ſuſtinet mortem pro Chriſto,hoc fit ex fide & charitate diffuſa per ſpiritum ſanctum in corde eius. Atq; ita fit vt tolerantia mortis in vno ſit opus ſathanæ, Tolerantia vero mortis in altero opus ſit Chriſti. Nam charitas,ex qua Chriſtiani grauia & horrẽda perferunt,non poteſt eſſe, niſi a deo patre per Chriſtum Ieſum. Concupiſcentia vero, ex qua mali tam atrocia ſuſtinent,non eſt a deo patre,ſed iuxta Pauli apoſtoli doctrinam,per vnum hominem peccãtem intrauit in hũc mundũ, ſicuti infra latius in tertio tractatu huius libri ſumus demõſtraturi. Et ſ̃quis Iudæus aut hęreticus putet ſeſe vera fide, vera charitate,veraq; virtute patientiæ, pati pro Chriſto, aut pro vno deo ſuo conditore,non tamen inde ſequitur hæreticum,aut Iudęum vera fide,veraq; charitate ac virtute patientię pro deo pati. Multi credũt ſe pati pro Chriſto, ex ve

Cur hõ ad ſubeundum graues labores pro bonis huius uitæ ſit pronior, q̃ ad ſuſtinẽdũ tales labores pro bonis uitæ celeſtis.

ta charitate,qui tamen pro Chriſto non patiuntur ex charitate vera,ſed ex fantaſtica viſione, ſtultaq; ſua ſententia falluntur & illuduntur Verum & hic ſciendũ,quod etiam apud Iudæos & hęreticos multę ſunt veritates orthodoxæ, & ergo ſi quiſpiam eorum non pro errore, non pro perfidia, non ex carnali concupiſcentia,ſed pro veritate aliqua catholica,quę apud eum remanſit integra,pœnas patitur temporales,non eſt huiuſcemodi patientia ſathanę opus,ſed munus, ſeu donũ dei,etiam alienum a charitate adiuuantis gratuito ſuo auxilio,adiuuantis,inq̃,nõ vt homo in hæreſi ſua,vel in infidelitate perſiſtens, ad regnũ dei pueniat, ſed vt vitato actu mortalis criminis,futurum ſit illi mitius ac tolerabilius iudicium,q̃ ſi veritatem catholicam negando, cuncta temporalia illa mala vitaſſet,quemadmodum declarat Augu.in li. de patientia cap.26.&.27. Vnde etiã philoſophus moralis plęrumq; ſeſe morti exponit,vt vel patriam aut rempublicã defendat,vel bonum virtutis naturalis conſeruet, veluti dũ mauult interire,q̃ adulterari,aut innocentẽ opprimere, nullo modo illa eſt in eo culpanda patiẽtia,ſed deo tribuenda, q etiã gratuita quædã beneficia diffundit ſuper iuſtos.

Iudæi & hæretici multas ſententias orthodoxa fide tenẽdas eſſe veras credunt.

Ad quartum argumentum reſpondeo,Aliud eſſe ſcientiam legis,ſeu mandatorum dei. Aliud ſcientiam fidei. Per ſcientiam mandatorum quis nouit vnum deum eſſe colendum,& ſuper omnia diligendum, non eſſe peierandum, nõ adulterandum,non mentiendũ, non furandum, non concupiſcendum.Per ſcientiam autem fidei nouit iuſticiam, qua remiſſionem peccatorum aſſequimur,& vitam æternam eſſe per Ieſum ſaluatorem,& ſine illius gratia,neminem per ſcientiam mandatorum poſſe iuſte viuere. De hac ſciẽtia Chriſtus inquit ad Samaritanam. Si ſcires donum dei, & eum, qui dicit tibi.Da mihi bibere,tu forſitan petiſſes ab eo,& de diſſet tibi aquam viuam, de qua ſcientia & ſapiens loquitur capite.8. Scire cuius eſt hoc donum ſumma eſt ſapientia. Nos ſpiritum, inquit Paulus, qui ex deo eſt, accepimus,vt ſciamus quę a deo donata ſunt nobis. Proinde Iudæi ſcientiam quidem legis & pręceptorum dei habentes,opera legis ſectando tanq̃ ex eis iuſticia vera eſſet ſine gratia Chriſti miseren

ferentis, ad veram iuſticiam non perueniũt. Vſq; adeo Iudęi plerumq; zelatores ſunt legis decalogi ĩ ſingulis pręceptis, vt etiam ipſi alieni a fide & a charitate Chriſti, hęc duo præcepta, Diliges dominum deum tuum ex toto corde, & Non concupiſces, ſecundum modum quẽdam ſuum ſtudioſiſſime obſeruare conantes, malunt vitam & omnia temporalia bona perdere, q̃ vel deum creatorem cœli & terræ abnegare, ſeu blaſphemare, vel concupiſcendo adulterium, aut crimen aliud cõtra legem decalogi pp̃etrare. Neq; eſt hic in eis dei zelus vituperandus, ſed culpãda perfidia & contẽptus Chriſti deteſtandus in eis, culpanda ſuperbia, qua ſuis viribus ſi ſi non ponunt deum adiutorem ſuum. Sed de his in ſecundo libro latius.

Iudæi Zelatores legis ab gratia Chriſti, ſuo quodã mõ diligũt deũ ſupra hac uitã t̃palẽ.

¶ *Secunda pars huius capituli, in qua latius demonſtratur non eſſe in uiribus liberi arbitrij euangelio prædicato uera fide credere abſq; gratuito auxilio dei intus mouẽtis.*

Quia & his noſtris ſeculis ſunt qui a Pelagianorum ſemitis non declinãt, putantes, & id quidem recte, neminem fide in Ieſum poſſe iuſtificari & habere remiſſionem peccatorum, aut peruenire ad regnum cœlorum, ſed in errore perſiſtentes, docent huiuſcemodi fidem ſic eſſe in viribus liberi arbitrij, vt euangelio vel lecto vel prædicato quiſque poſſit per ſolam vim liberi arbitrij & credere ſalubriter, & attingere fidem, qua Chriſtianus efficiatur. Idcirco iam reſtat contra eoſdem hereticos oſtendere in vnoquoque homine Chriſtiano initium Chriſtianæ fidei eſſe dei donum, & neminem euangelio ſibi forinſecus prædicato poſſe ex ſolis naturalibus liberi arbitrij viribus ingenitis, aut recte credere, aut attingere fidem, qua Chriſtianus fiat, aut facere opera, quibus mereaẽ habere fidem talem. Sunt autem ad hoc comprobandũ ſcripturarum teſtimonia multa, quę paſſim recitantur in libro de prędeſtinatione ſanctorum, in epiſtolis ad Sixtum, ad Innocentiũ papã, ad Paulinũ, ad Vitalẽ Carthaginenſẽ. Qui cœpit in vobis opus bonũ, inquit Apoſtolus, perficiet vſq; in finem. Dixi nũc cœpi hęc mutatio dexterę excelſi. Nemo poteſt venire ad me. i. credere in me, niſi pr̃ me⁹ traxerit illũ.

ſua volũtate. Quoniam deus, inquit, q̃tum in ſe eſt, vult omnes homines ſaluos fieri, dum ſuam legem atq; doctrinam vult omnibus prędicari. Sed huic ſententię obuiat Auguſtinus in epiſtola ad eundem Vitalem dicens eam habere inſtãtiam. Primum in paruulis, qui neq; velle adhuc poſſunt, neq; reſpuere euangelium. Si paruulis nondum habentib⁹ contrariam voluntatem deferente deo plęrumq; non detur fidei ſacramentum, non erit apud deum iniuſticia, ſi etiã his, qui peccauerunt propria voluntate non dederit gratiam, qua iuſtificentur. Si minorẽ habentibus denegationis cauſam iuſte beneficium gratię non datur, non dicetur iniuſtus deus ſi non velit apponere gratiam his qui peccauerunt propria voluntate. Credere euangelio ex gratia qua Chriſtiani ſum⁹ fit quidẽm ex imperio volũtatis, ſed in eo qui iam fidei gratia ſanatus eſt & Chriſtianus factus. Imperiumq; voluntatis ad ſic credendum nullum eſſet, niſi ſpiritus fidei iam intus in corde habitaret. In eo autem qui iam primum incipit euãgelio credere fit etiam credere conſenſu voluntatis, quia nemo credit, nemo conſentit, niſi volens. Sed talis conſenſ⁹ voluntatis null⁹ eſſet, niſi ſpũs intus ſuggerens & illuſtrãs adeſſet. Quaten⁹ autem ſuper hac re in laudem glorię gratię dei planius eandem gratiam intelligamus, operę pretium eſt conſiderare rationes & argumenta, quibus vſus eſt Auguſtin⁹ ipſe contra Vitalem. Vt recte credamus in deum, & euangelio conſentiamus, inquit Vitalis, non eſſe donũ dei, ſed hoc nobis eſſe a nobis ex propria voluntate, id eſt, ex proprio voluntatis motu, quem nobis in corde noſtro non operatus eſt deus. Et contra illam ſententiam audiens Vitalis ſibi obijci ſcripturam dicentem. Deus eſt qui operatur in nobis velle & operari pro bona voluntate, reſpondebat deum operari, vt velim⁹ per legem ſuã, atq; ſcripturas, quas vel legimus vel audimus. Scripturis autem vel lectis, vel auditis conſentire, & diſſentire, ita noſtrum eſt, vt ſi velim⁹ fiat, ſi autem nolimus, nihil operationem dei in nobis valere facimus. Operatur ergo deus q̃tũ in ipſo eſt vt credamus, vt velimus, cum nobis nota, inquit, fiũt eius eloquia. Sed ſi eis acquieſcere nolimus nos, vt operatio eius nihil in nobis p-

hæreſis Vitalis aſſerentis hoẽm euangelio ſibi prædicato, poſſe abſq; gratia credere.

ficit efficimus. Sed cōtra hāc ſententiā argumentaſ Aug. Hæc, inquit, eſt dānata Pelagianorū doctrina, dicentiū prio rem eſſe hoīs obedientiā, q̄ dei grām, & ſecundū meritū nrę obediētiæ dari donū diuiæ grǣ. Cōtra eandē citat & Aug. in eadē epiſtola ſcripturā & eccleſiæ cōſuetudinē, qua ſacerdos dei ad altare exhortaſ dei populū orare pro infidelibus, & incredulis, vt eos conuertat deus ad fidem, pro catechumenis, vt illis deus regenerationis deſideriū inſpiret, & pro fidelibus, vt in eo quod cœperunt ex dei munere pſeuerēt, deo adiuuante. Orationes igiſ eccleſiæ nos docent, ꝙ initiū fidei, regenerationiſq; deſyderium ac pſeuerantia in fide, ſūt non ſolius humanæ voluntatis officia, ſed & diuinæ miſerationis bñficia. Vnde & dominus in ſcripturis iuſſit orare ꝓ impijs, infidelib⁹, & incredulis inimicis fidei, & pſequutoribus, vt deus cor lapideum auferat, & ad fidē eos conuertat. hoc ſecundum venerabilē Cypr, orationis dominicæ interpretē. Oramus, inquit Aug. cū dicimus, Fiat volūtas tua ſicut in cœlo & in terra. Vbi ſaluator iuſſit nos orare ꝓ inimicis eccleſię, ſecundū prǣceptū dñi dicētis. Orate ꝓ inimicis vrīs, Orate pro pſequentibus & calumniantibus vos, et hoc orate, vt fiat volūtas dei in terra .i. ī illis q adhuc portāt imaginē terreni hoīs, ſicut fit in cœlo .i. ī eis q iā fideles ſūt, & portāt imaginē cœleſtis hoīs. Nemo eſt tā impitus, inqt Aug. tā carnalis, tā tard⁹ ingenio, q nō intelligat deū facere, qđ rogari ſe prǣcipit vt faciat. Rogamus quidē deum, vt faciamus bonum, & caueamus nobis a malis, hoc eſt, vt ipſe faciat nos recta & ſpontanea voluntate facere bonū, & abſtinere a malo, quemadmodū ait Apoſt. Oramus ad deū, vt nequid faciatis mali. Quēadmodū & ſpiritus patris diciſ in ſcripturis loqui in nobis & interpellare & clamare, quia interpellare, clamare, loqui quæ oportet, et orare nos facit, īterpellandi, & gemēdi nobis inſpirat affectū. Virtutes, inquit Aug. opatur deus in nobis ſine nobis, dicēte Paulo, Charitas dei diffuſa eſt in nobis ꝑ ſpūm ſanctum, qui datus eſt nobis, ſed opa virtutum, inquit, nobiſcum opaſ deus. Neq; enī oramus, vt opa bona fiant in nobis, nihil facietibus nobis, ſed vt ipſe faciat nos facere. In ſcripturis enī ſacris adiutoriū ſpūs ſan-

Aug. citat Cyprianū in expoſitione oratiōis dominicæ.

ſancti ſic exprimit, vt ipſe facere dicatur, quod ipſe facit, vt nos faciamus, inſpirans vitam ſpiritualem .i. lumen fidei ex qua incipiamus ambulare in ęternam vitam, & adiuuãs infirmitatem noſtram, vt perſeueremus in eo quod cœpimus. Hæc Auguſtinus citans, & in eadẽ epiſtola ad Vitalẽ cõtra eandẽ hæreſim, quatuor ſcripturæ teſtimonia, Duo ꝓphetæ dicẽtis, A dño greſſus hoĩs diriguntur, & viam eius volet. Itẽ, Niſi dominus ædificauerit domum, inuanum laborauerũt ędificantes eam. Alia duo ipſius Apoſtoli. Gratia ſalui facti eſtis per fidẽ, & hoc non ex vobis. Dei enim donum eſt, non ex operibus. Item, Nõ volentis neq; currentis, ſed miſerẽtis ẽ dei, ac ſi dicat initiũ ſalutis, quod ẽ in fide, nõ ẽ volẽtis hoĩs, ſed dei miſerẽtis, q largiẽs fidẽ ſegregat quẽ voluerit ex maſſa pditiõis. Sed ad hęc oĩa ruꝛſ9 reſpõdebãt Vitalis, cęteriq; Pelagiani, credere euangelio, fieri a domino, dũ doctrina euãgelica legitur, audit, vel prædicatur, quia ſi lateret, inquiũt, doctrina euangelij, non dirigent greſſus hoĩs ad credendũ, & ſine doctrina nõ poteſt hoĩ innoteſcere veritas euangelij, cui propria voluntate conſentiat. Præcedente autẽ doctrina ac ſuaſiõe quiſq; libertate naturali ſi vult cõſentit, ſi nõ vult non conſentit. Atq; ita pro eo quod fecerit eſt premium vel ſuppliciũ recepturus. Hæc inquit Aug. eſt illa Pelagianoꝝ mala dãnataq; ſentẽtia, male diffamata, meritoq; reprobata, & ab ipſo etiã Pelagio, timente damnari in orientalium epiſcoporum iudicio. Vnde in lib. de fide ad Petrum, capi. 32. Firmiſſima fide, inquit, teneas, & nullatenus dubites poſſe quidem hominem, quem nec aliqua ignorantia, nec aliqua prohibet imbecillitas, vel aduerſitas, verba ſanctæ legis ac euangelij ſiue legere, ſiue ex ore prædicatoris audire, ſed diuinis mandatis obedire neminem poſſe, niſi quem deus ſua gratia præuenerit, vt quod corpore audit, percipiat & corde, & accepta diuinitus bona voluntate atq; virtute, mãdata dei facere velit & poſſit. Neq; enim qui plantat eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui incrementum dat deus.

Refellitur ſententia hæreticorũ, qui praue interpretãtur credere eſſe dei donum.

Verum ne fallaris ex huiuſmodi doctrina Auguſtini & arbitreris hominem, qui audit euangelium idcirco non credere, quia non poteſt credere.

ſtum, q̄ eſt via & veritas. Non quia homo voluit greſſus ei⁹ diriguntur, vt incipiat velle viam in deum, ſed quia greſſus eius diriguntur, ideo & volet viam eius. Sed contra vim huiuſmodi rationis Auguſtini dices forſitan argumentū illud nō concludere. Nō enī oportet, ſi deus oīpotentiſſima virtute poteſt flectere, & mutare hoīm voluntates ad oppoſitū illius qđ volunt. Quod ergo abſq; gr̄a nō poſſunt eligere, aut velle oppoſitū illi⁹ qđ volūt, Nā etiā in opib⁹ indifferētib⁹, ſeu actiōibus præſentis vitę de⁹ poteſt mutare hoīs volūtatē ad qđcūq; voluerit, et tñ ſecūdū catholicā doctrinā in huiuſcemodi operibus habet homo voluntatē liberam, poteſtq; vtrū libet abſq; gratia velle, quemadmodum teſtatur Aug. in li. hyponeſticon, docens in operibus præſentis vitę, vt in agris, & vineis colendis, voluntatem eſſe liberam. Ex eo igit̄ oramus pro infidelibus aut fornicarijs, quatenus deus mutet volūtates eorū, vt cū audierint euangeliū prædicari credāt, pœniteāt, & reſipiſcāt, nō videt̄ conſequēs, q; ergo nō poſſunt ex viribus liberi arbitrij credere, pœnitere, aut reſipiſcere. Multa enim poſſunt fieri a voluntatibus hoīm, quę tñ nō fiunt, quia homīes non illa, ſed eoꝝ oppoſita volūt facere. Cur ergo non poſſumus ita dicere in propoſito, Infideles quidem & adulteros audientes euangeliū, viamq; ſalutis ſibi prædicari poſſe liberę voluntatis ſuæ viribus credere, pœnitere, et reſipiſcere, ſed q̄a nolunt hęc facere, ideo nec credūt, nec reſipiſcūt. Oramus deum, vt quod ipſi nolunt facere, & ſuis viribus facere poſſunt, deus ipſe ſpeciali ſuo fauore faciat eos facere. Et ita videt̄ dicendū, q̄uis aliquod credere, aliqđ pœnitere, aliquod reſipiſcere ſit dei donū, veluti cū de⁹ ſupra cōmunem naturę curſum faciat hoēs facere, mutans volūtates eorū de contrario in contrariū. Quemadmodū videt̄ accidiſſe in conuerſiōe Pauli Apoſtoli, nō tñ oportet omne credere, & oē reſipiſcere eſſe dei donū, veluti cū q̄s credit, pœnitet, et reſipiſcit libera ſua voluntate. Et ita videtur, quod a patre, q̄ eſt in cœlis, non fruſtra petimus, vt homines faciāt, quod etiā per ſeipſos facere poſſent, dum petimus, quod deus ſpecialiter mutet eorum voluntates, quas & ipſi mutare poſſent ſi vellent. Neq; etiam fruſtra petim⁹ a deo, quod per noſmetipſos

Obiectio cōtra rationē Auguſtini notatu digna.

facere poſſumus, dum petim⁹ adiuuari ab eo, vt facilius facia mus, quod vtiq; etiam alias facere poſſemus, ſed difficilius. His & ſimilibus argumentis moti fuerunt nonnulli erran tes circa Chriſti gratiam, quibus nec cum hæreticis Pelagia nis, nec cum catholicis Chriſtianis plena eſt concordia, do cētes quoſdam eſſe homines, quos gratia quidē dei ſaluat ſu bito mutans eorum voluntates, quemadmodum accidiſſe vi detur in Paulo, & Matthæo publicano, ſed & alios etiam eſ ſe, quos lex & natura iuſtificat, qui ſemetipſos ex ingenitis naturæ viribus faciunt credentes bonos, & iuſtos. Sed hanc impiam eſſe ſententiā tradit per oēm locū ſcriptura, docens neminem ex Adam propagatum de profundo ruinæ illius per liberum arbitriū poſſe conſurgere, niſi eum gratia dei miſerentis crexerit, gratis iuſtificans illum ex fide, quæ non ex nobis plantatur, ſed dei dono inſpiratur. Ad argumen tum itaq; dicimus negantes conſequentiam, neq; quadrat ſimilitudo tranſlata ex corporalibus ad ſpiritualia. Nā ſpi ritum viuificantem nemo ſibimetipſi infundit, initiumq; fi dei, qua viriliter poſcimus, & oramus, in qua etiam eſt initiū piç voluntatis, nemo poteſt abſq; gratia dei adiuuantis in ſe producere, ſed neq; facere, neq; operari aliquid, quo mere tur a deo huiuſcemodi fidem accipere, ſed deus gratis ꝓ ſua miſericordia hoiem infidelē, vel impiū in anima mortuū fa cit viuum & ex ſpiritu vitæ credere, vt deo cōſentiat iuſtifi canti, efficiaturq; membrum viuum, templumq; ſpiritus ſā cti, vt ſit palmes pendēs ad vitem Chriſtum, qui tranſmittit in ſingula membra ſui corporis ſpiritualis vitę ſuccū. Hæc autem ſūt ſupra vires humanę volūtatis. Quemadmodū eni mortuus non poteſt ſe reſuſcitare, neq; poteſt animam ſepa ratam ſuo corpori reddere, vt faciat humanę vitę opera, ita et homines impij nec poſſunt ſe ad ſpiritualem vitam reſuſci tare, nec dei ſpiritum animę ſuę immittere, neq; infundere ſibi charitatem, quę faciat hominem eſſe membrum viuū in corpore Chriſti, vt efficiatur ipſe homo ſpiritus ſancti habi taculum, & faciat opera viua. i. ex ſpirituali vita, & ſic cre dere ex fide viua non poteſt homo ſine ſpiritu intus viuificā

Reſponſio ad obiectionē hæreticorū cauillā tium cōtra doctrinam Aug.

te &

te & operante vt credamus. Huiuſcemodi fidem poſtulam⁹ cum oramus pro impijs. Sic dicit Auguſtinus in epiſtola ad Paulinum, & alijs locis q̃ plurimis. Loquimur, inquit Auguſtinus, de fide qua credimus iuſticiam nobis diuinit⁹ dari, nō a nobis in nobis noſtris virib⁹ fieri, quã & Apoſtolica commendat doctrina, quæ initium eſt bonorum meritorũ, qua renaſcimur Chriſto, qualis eſt fides, ex qua iuſtus viuit. Spiritus ſanctus excitat nos, vt credamus, & credentes vitam habeamus in nomine Ieſu. Rurſus in epiſtola ad Vitalem. Loquimur, inquit, nũc de initijs fidei, in qua etiam eſt initium bonæ voluntatis, cum homines qui erant auerſi & aduerſus deum conuertuntur ad deum, qui & principium eſt bonorum operum. Quantumlibet autem aliquis videat ſibi habere fidem ac charitatem, & credere euangelio prędicato, & eſſe perfectus in religione Chriſtiana, ſi deſit illi fides, quæ ex deo eſt gratis inſpirata, iuſtificans impium, in nihilum computabitur. Vnde hęretici Pelagiani, crediderunt quidem fide quadam humana euangelio prędicato, & arbitrabãtur ſeſe habere fidem qua iuſtificati eſſent, ſed quia nõ habuerunt fidem, quę a deo eſt, ex qua ſpiritus gratis eſt iuſtificans impium, in nihilum ſunt cõputati. In hoc ergo Pelagius, & Vitalis errauerunt, arbitrantes initium fidei, in qua etiam eſt initium boni, hoc eſt, pię voluntatis non eſſe donum dei, ſed nos illud ex nobis habere, volentes nos deinceps mereri gratiam, orantes, & pulſantes ex huiuſmodi fide ex nobis in nobis orta. Contra quam ſententiam fides docet catholica, quod voluntas qua quis vult credere, quemadmodum Chriſtianus credit, præparata eſt a domino, & ante hanc voluntatem in homine nihil meriti humani antecedit, niſi cui debetur pœna & ſupplicium. De huiuſmodi fide dicit Auguſtinus in epiſtola ſupradicta ad Paulinum, & in libro de ſpiritu & litera. Ad nihil niſi ad peccãdũ valet liberũ arb. ſi lateat veritatis via. Ad nihil inq̃ ſupple humani meriti. Fides igit̃ qua incipim⁹ orare credẽtes nos iuſtificari, hoc ẽ, iuſtos fieri grã dei p dñm nr̃m Ieſũ & eam non in nobis a nobis fieri noſtris viribus. Huiuſcemodi fide, ĩquit, meremur iuſtificationẽ, impetramus iuſtifi

Fides de qua loquur ſcriptura.

cationẽ. Huiuſcemodi fide meremur gratiã bñ opãdi, impetramus & dilectionẽ & charitatem, quę ſola bene operatur. Si ergo dixeris vt impetrem iuſtificationem, habeo fidẽ, Verum quidem dicis, ſed non a te habes, ſed ex dei gratia. Cũ ergo fide impetras iuſtificationem noli eſſe ſuperbus, quia fidem non ex te habes, ſed ex deo, qui tibi per fidem poſtulãdi fiduciam inſpirat. Proinde q̃tumlibet quiſpiam crediderit Chriſtum eſſe deum, & hominem incarnatum, paſſum & mortuum, niſi & crediderit ſe fuiſſe irę filium, & non potuiſſe liberari ab huiuſcemodi ira & a poteſtate tenebrarum niſi per gratiam Ieſu, vt ſaluatoris ominum hominum, qui fiunt ſalui, inanis erit fides eius. Poteſt quidem habere zelum dei, ſed non ſecundum ſcientiam, dum ignorans dei iuſticiam, quę eſt ex ſpiritu fidei ad Ieſum, ſuam cõtendit ſtatuere, quę eſt ex operibus ſine fide factis. Nulla poſſunt eſſe opera iuſta, deo grata, ad ſalutem perducentia, quia omne quod non eſt ex fide, peccatũ eſt. Peccatum inq̃, id eſt, inutile ad obtinendum vitam ęternam. Vnde Auguſtin⁹ in epiſtola ad Sixtum. Ipſa remiſſio peccatorum, inquit, non eſt ſine aliquo merito. Fides enim hanc impetrat. Eſt enim meritũ aliquod fidei, qua dicebat publicanus. Deus propitius eſto mihi peccatori, & deſcendit iuſtificatus. Verum ipſius fidei, qua Chriſtianus fidelis aut iuſtus fieret, nulla præceſſerunt ipſius merita. Nam ipſa fides eſt, vnde omnis iuſticia ſumit initium, quæ niſi oranti data eſſet, orare non poſſet.

Remiſſio peccatorũ quõ nõ eſt ſine aliquo merito.

Hactenus Auguſtini doctrina. Sed videbitur forſitã Auguſtinus ſibimetipſi contrarius eſſe. Nam in epiſtola ad Vitalem dicit ſe loqui de initijs fidei, in qua etiam, vt inquit, initium eſt bonę voluntatis cum homines, qui erãt auerſi, conuertuntur ad deum, & tunc facta eſt peccatorum remiſſio. Nam & ante iuſtificationem aut remiſſionẽ peccati, homo cum adhuc ſit impius, nullũ poteſt habere meritum, niſi cui pœna debeatur & ſupplicium. Huic videtur contrarium, quod dicit. Fides impetrat remiſſionem peccati, & quod remiſſio peccati non eſt ſine aliquo merito. Publicani confeſſio, qua dixit, Deus propiti⁹ eſto mihi peccatori, meruit, inquit, iuſtificationem. Solutio. In eodem momento

quo

quo fides per dilectionem operans inſpiratur, homo pro re-miſſione peccatorum ad deum deprecatur, & deinceps ex ea dem fide iuſtificatus augmentum fidei & charitatis, & re-miſſionē quotidianorū impetrat peccatorū, ſine qbus nō eſt etiā vita iuſtoꝝ. Fides aūt mortua quę manet i Chriſtianis iā relapſis pręparat quidē iuſtificationi obtinēdę viā, ſed nō ſine deo intus excitante eos ad pœnitendū, & ad deprecan-dū ꝑ remiſſiōe peccatorū, vt fides quę erat mortua, fiat in eis viua charitate, atqꝫ ita non inter ſeſe pugnant Auguſtini ſen tentiæ, dū in epiſtola ad Sextum primū dicit, multa quidem eſſe iuſtorum merita, ſed vt iuſti fierent nulla eſſe merita. Et poſtea adijcit, ꝙ remiſſio peccatorū nō fiat ſine aliquo meri-to, eo ꝙ fides hanc impetrat. Aliud enim eſt ex fide mereri aliquid, Aliud orando ex fide impetrare illud, ꝗuis & ipſa impetratio ſecundū modum quendam merendi, poſſit meri-tū appellari. Sed de hoc cū de merito ſāctorū tractabit lati⁹.

Fides remiſſio nem peccatorū impetrat.

De meritis ſanctorum.

Ex ſupradictis eſt manifeſtum hominem abſque gra-tia nihil boni poſſe facere, nec euadere peccata, nec ſeruare mandata, neqꝫ facile, neqꝫ difficulter poterit quidem facere mandatorum officia, vt ſubuenire miſeris, honorare paren-tes, ſed non recte, non bona voluntate facit, niſi manſerit in Chriſto, et Chriſtus in illo. De tali enim bono ope in multis locis proteſtať Auguſt. ſe loqui, & de tali obſeruātia mādato rum intelligit ſaluator. Si vis ad vitā ingredi ſerua mādata. De tali opere loquiť Chriſtus, Ioan. 15. dicens. Sine me nihil poteſtis facere, intelligens nos niſi manſerimus palmites in ipſo vera vite non poſſe facere vllum fructum bonum. Neqꝫ enim voluit, quod ſine ipſo non poſſemus comedere, bibere, loqui, ambulare, aut plantare vineas, aut agros colere, Nem-pe Chriſtus venit in mundum, non vt talia opera poſſemus facere, quæ etiā faciunt gentiles & pagani, qui non ſunt pal mites in Chriſto vite vera, ſed vt faceremus fructus ex vite, id eſt, vuas, quibus exprimitur vinum ſpiritualis iocundi-tatis ęternę, tametſi ſine Chriſto vt vero deo omnia guber-nante & operante non poſſemus etiam neqꝫ digitum aut pe dem extēdere, neqꝫ aliud naturę opus facere, verū de tali au xilio dei, vt creatoris generaliter operantis in omnibus cre

aturis non intelliguntur, inquit Auguſtinus, ſcripturę do centes, nos ſine Chriſto nihil poſſe facere, ſed de auxilio dei miſericorditer operantis in nobis opa, quibus aſſequimur remiſſionem peccatorum, quibus & acceſſum habemus ad deum per Chriſtum dominum. De tali quoq; opere bono loquebatur Apoſtolus, cum in vtraq; epiſtola ad Corin. probat quod nihil boni, nec dicti, nec cogitati, nec facti poſſumus agere quod non ab illo accipim⁹. In priori quidē epiſtola cū prǫmiſiſſet Apoſtol⁹. Ex ipſo vos eſtis in Chriſto Ieſu, qui factus eſt vobis ſapiētia, iuſticia et ſanctiſicatio, & redētio, cōtinuo adiecit. V t queādmodū ſcriptū eſt, Qui gloriaī, in domino glorietur. Deinde ſequenti capite, Sermo meus, & prędicatio mea fuit, non in perſuaſibilibus humanę ſapiētię verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus & virtute, vt fides veſtra non ſit in ſapiētia hominum, ſed in virtute dei, et cap. 4. Vide ne aduerſus alterum inflatus fueris. Quis enim te diſcernit? Quid habes quod non accepiſti? ſi autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Itaq; qui gloriatur, in domio glorietur. In hac autem doctrina, inquit Auguſtinus, qua docet Apoſtolus, ne quiſpiam in homine, ſed in domino glorietur, non locutus eſt Apoſtolus de naturali dote, quę communis eſt vel omnibus hominibus, vel ſaltem bonis & malis, qua vel homines diſcernuntur a pecoribus, vel ingenioſi & pulchri a tardis & deformibus. Ille nempe quem coercebat Apoſtolus, neq; aduerſus pecora ſe extollebat, neq; aduerſus alterum hominem, de aliquo naturali munere, quod ineſſe poſſet etiam peſſimo, ſed bonum aliquod pertinens ad Chriſtianam vitam ſibi, non deo tribuens inflabatur. Quamuis enim in naturalibus donis, veluti robore, fortitudine, pulchritudine naturali, induſtria, cęteriſq; naturæ talentis, quibus alter alterum excedit, nemo poſſit ſeſe extollere aduerſus alterum, ſed arbitrari potius debet huiuſmodi naturę dotes abſq; vllis ſuis meritis, tanq; puncta quędam bonitatis defluxiſſe a deo immenſę bonitatis fonte, & proinde in his non inaniter gloriari, ſed operari in eis ad ſui & aliorum ſalutem, quemadmodum Hieremias ait propheta. Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, neq; fortis in fortitudine ſua, ne

Apoſtolus dicēs, Quid habes, quod non accepiſti, non loquitur de naturali dono.

que

que diues in diuitijs ſuis, ſed in hoc glorietur ſcire & noſſe me. Non de huiuſmodi tamen naturalibus bonis tunc agebat Apoſtolus loquens contra eos, qui dicebant. Ego ſum Pauli, ego ſum Apollo, ſed de donis Chriſti, vt miſerentis, quib⁹ diſcernitur iuſtus ab impio. Itē in poſteriori epiſtola dicit Apoſtolus. Fiduciā talē habemus ad deū per Chriſtū, non quod ſufficientes ſumus cogitare aliquid a nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt. Qui & idoneos nos fecit miniſtros noui teſtamenti, non litera, ſed ſpiritu. Litera enim occidit, ſpiritus autem viuificat. Si autem miniſtratio mortis, id eſt, Lex Moyſi in lapidibus figurata literis fuit in gloria, ita vt non poſſent attendere filij Iſrabel in faciem Moyſi propter gloriam vultus eius, quę euacuatur, quare non magis miniſtratio ſpiritus erit in gloria? Hæc Apoſtoli doctrina. Ex qua, vt inquit Auguſtinus, licet aduertere, quam Apoſtolus dicat literam, quę occidit, cui veluti contrario viuificantem ſpiritum ingerit. Literam occidentem appellans, non ſolum circūciſionis ſabbati aliorumq; veterum iam abolitorum ſacramētorum legem, ſed & totum decalogum omnemq; legem peccatum prohibentem. Lex prohibens peccatū, inquit Auguſtinus, aut lex pręcipiens opera non iuſtificat hominem, ſed potius occidit per occaſionem augendo concupiſcentiam, niſi adſit ſpiritus viuificans animam. Proinde lex Moyſi in monte tabulis inſcripta, quæ & decalogi lex appellatur, lex eſt occidens, Vñ miniſtratio mortis, miniſtratio damnatiōis, Lex iram operās, lex factorū, lex quę eſt peccati virtus, Lex operū ab Apoſtolo Paulo pro eodem accipiuntur, & ita litera occidit per occaſionem, niſi adſit ſpiritus ſancti gratia. Proīde cum ibidē pręmiſiſſet apoſtolus. Ad hęc quis tam idoneus, id eſt quis ad odorē nominis Chriſti, id eſt euangelij prædicationē diuulgandā tam idoneus, ꝙ nos veri Apoſtoli, qui non ſumus adulterantes verbum domini, continuo adiecit, ſed ex ſinceritate ſicut ex deo & coram deo in Chriſto loquimur. Attende verba. Sicut ex deo, & ſicut coram deo. Sicut ex deo in Chriſto loquit̄, qui agnoſcit ſe nō a ſe, ſed ex deo habere quod pie in Chriſto loquatur. Sicut corā deo in Chriſto loq̄t̄ quiſquis

Lex occidens, lex irā operās, lex operū, miniſtratio mortis.

in eo qđ loquitur, non humanum quęrit fauorem, ſed dei gloriam communemq; in deo ſalutem. Et paucis interpoſitis. Vos epiſtola, inquit, eſtis Chriſti miniſtrata a nobis, & ſcripta non atramento, ſed ſpiritu dei viui ſcribentis characteres, non quemadmodum dominus dedit Moyſi legem ſcriptam in monte Sinai in tabulis externis, ſed intus, hoc eſt, in tabulis cordium ſcribentis literas ſpirituales, fidē videlicet ſpem & charitatem. Atq; ita ſi ad aliquid boni ſumus idonei, id ex deo ē, q idoneos nos fecit noui teſtamenti non litera ſed ſpiritu. Non litera, id eſt, non carnali ſeu literali obſeruantia legis ex ſpe temporalium bonorum obſeruatę, ſed ſpiritu fidei per dilectionem operantis ex ſpe bonorum celeſtium. Litera enim occidit eos, qui ſibi putant abſq; ſpiritu fidei gratis iuſtificantis ſufficere ad ſalutem carnalem legis obſeruantiam, & præter hoc carnalem quandam cupientes ſalutem, terrenam quandam felicitatem expectantes, metuq; terrenæ felicitatis perdendæ legis opera facientes. Spiritus autem viuificat, ſpirit⁹ inquā fidei viuificat eos qui credunt per mediatorem Ieſum poſſe ſibi ignoſci cum peccāt, & per ipſum gratiam ſibi ſubminiſtrari, vt bene faciant legis pręcepta ex deſiderio quodam cœleſtis vitæ. Vnde ex his tale format Auguſtinus argumentum. Nihil inter hominum bona opera eſt prius q̄ cogitare. Cogitantes enim credimus, cogitantes loquimur, cogitantes agimus quicquid agimus. Si ergo non ſumus idonei facere ex nobis, id qđ ē minus, pie videlicet aliquid cogitare, conſequens profecto eſt nos non eſſe idoneos ex nobis quicq; aliud pie ac iuſte facere. Ab ipſo deo, inquit Bernard⁹, fit noſtrę ſalutis exordium, qui pro ſua miſericordia impium præueniens bonum ſeminat cogitatum. Et ita homo incipit bene velle, & iuſte operari, non de ſuo, non ex ſe. i. non ex ſola lege naturaliter impreſſa, nō ex ſola naturali libertate, ſed ex iuſticia, & bonitate cœlitus immiſſa per miſericordiā dei miſerentis. Deinde in epiſtola ad Paulinum inter errores Pelagij recēſet eum quo dicit gratiam dei nō ad ſingulos act⁹ dari, ſed in libero arb. eſſe, in lege atq; doctrina. Hoc enim, inqt, falſū eſt, quia iuxta Pauli apoſtoli doctrinā, In nullo gloriandū,

Litera occidit.

ſed

ſed totum deo dandum, quia iuxta Cypriani ſententiam noſtrum nihil eſt, nihil in q̃ quod bonum ſit tanq̃ ex nobis ſolis operantibus. Multum autem diſſident, ſi dixero totum opus bonum deo dandum, & ſi dixero omne opus bonum a ſolo deo fit abſque concurſu liberi arbitrij. Rurſus in epiſtola ad Vitalem. Hæc, inquit eſt Pelagianorum damnata & reprobata ſententia, qua dicũt gratiam dei non ad ſingulos actus dari. Ex his igitur patet eos facere iniuriam diuinę gratiæ, qui docent gratiam dei ſolum dari ad decorem & ornatum animæ, ad remittendum peccata; & remouendum peccatorum debita, & reatus, & diſſoluendum iram & inimicitiam dei ſeu offenſam ex peccatis contractā, & illis ſublatis, hominem deinceps ex liberi arbitrij virib⁹ poſſe vitare peccata, perſeuerare in bono, & ſi velit ex ſe ſeruare omnia mandata. Sed de hoc latius in ſequenti capite.

¶ *Caput quintum, in quo deſtruitur error eorum, qui dicunt iuſtos ac ſanctos in hac uita prorſus uiuere ſine peccato, ut non ſit illis opus oratione quotidiana pro peccatorum remiſſione.*

SEquitur caput quintum; in quo falſam oſtendemus eſſe doctrinam Pelagianorum docentium homines iam iuſtificatos poſſe prorſus in hac vita ſine peccato viuere ſi velint. Reſtat iam contra Pelagium adducere rationes, quibus probant Auguſtinus, & Hieronymus, cæteriq̃ patres, quod iuſtorum hominum vita q̃uis inueniatur ſine crimine, non tamen ſine leuibus, quotidianiſq̃ peccatis, ita vt omnis iuſtus habeat in hac vita orare quotidie, Dimitte nobis debita noſtra, & neminem ſanctorum vixiſſe ſine peccato. In libro de definitionibus eccleſiaſticorum dogmatum ex concilio Milenitano cap. 36. Quicumq̃ dixerit in oratione dominica, ita ſanctos dicere, Dimitte nobis debita noſtra, vt non pro ſeipſis hoc dicant, quaſi nõ ſit eis neceſſaria iſta petitio, ſed pro alijs, qui ſunt in ſuo populo peccatores & idcirco non dicere vnumquemq̃ ſanctorũ. Dimitte mihi debita mea; ſed dimitte nobis debita nr̃a, vt

Nullus ſanctorum uixit ſine peccato.

hoc pro alijs potius, quam pro ſe iuſtus petere intelligatur, anathema ſit. Sanctus enim et iuſtus erat Iacobus Apoſtolus, cum dicebat, In multis offendimus omnes. quare additum eſt omnes? niſi vt iſta ſententia conueniret illi pſalmo, vbi legitur, Non intres in iudicium cum ſeruo tuo domine, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Vnde & in oratione ſapientiſſimi Salomonis, Non eſt homo in terra, qui bene faciat, & non peccet. Daniel quoque ſanctus, & iuſtus, cum in oratione pluraliter diceret, Peccauimus, iniquitatem fecimus; ne putaretur, quemadmodum quidam ſentiunt, hoc nō de ſuis, ſed de populi dixiſſe peccatis, poſtea dixit ſingulari numero, Cum orarem, inquit, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei domino deo meo, noluit dicere peccata noſtra, ſed mea. Confeſſus itaque vir ſanctus peccata populi ſui, cōfeſſus eſt & ſua, quoniā futuros iſtos, qui tā male intelligerēt, tanquā propheta prouidit. Hęc Aug. ī cōcilio Mile. Et ibidem capitulo ſequenti. Quicūque huiuſmodi verba, vbi dicimus, Dimitte nobis debita noſtra, ita vult a ſanctis dici, vt humiliter, et non veraciter hoc dicant, anathema ſit. Et alibi, Quicumque dixerit ſanctos poſt ſuſceptum baptiſma, fateri ſe eſſe peccatores, quod peccata prius habuerint, Apoſtolo Ioanni conuincitur contradicere, dicenti, Si dixerimus, quia peccata non habemus, noſmet ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Non ait, Si dixerimus, quia peccatum non habuimus, ne forte, inquit Auguſtinus, de prӕterita vita dictum videretur, vt vere dicerent, habuimus peccatum, ſed ſemel abluti ſacro baptiſmate, ſumus iam puri & mundi. Ne ergo ſolum intelligantur ſancti confiteri, ſe fuiſſe peccatores, ait Apoſtolus, verbo prӕſentis temporis, ſi dixerimus, quia peccatum non habemus. Rurſus neque ait, Humilitas in nobis nō eſt, ſed ait, Veritas in nobis nō eſt. Proide & patres in cōcilio adiecerūt. Quiſquis hoc accipiendū putauerit, vt propter humilitatē non poſſumus dicere, nos non habere peccatum, non quia veritas, anathema ſit. Poterat enim Apoſtolus dicere, Si dixerimus, non habemus peccatum, noſmet ipſos extollimus,

Sanctus quiſque nō humilitatis cā, ſed veraciter dicit ſe habere peccatum.

&

& humilitas in nobis non eſt. Sed cum ait, noſmet ipſos decipimus, & veritas in nobis non eſt, oſtendit eum, qui dixerit ſeſe ita viuere, vt nullum omnino habeat peccatum, nõ verum loqui, ſed falſum. Quantalibet ergo diligentia repugnemus vitijs, vel etiam vitia ſuperemus, aut ſubiugemus, q̃ diu ſumus in hoc corpore, ſine peccato non ſumus.

Et quia iſtam doctrinam poſſet quis ita accipere, vt diceret, Nos quam diu viuimus non eſſe ſine peccato, id eſt, ſine fragilitate, & pronitate peccandi, aut ſine fomite (qui in vna ſignificatione ab Apoſtolo Paulo, nomine peccati appellatur, quamuis baptizatis non imputetur ad culpam) & idcirco, nos non carere vnquam peccato, id eſt, fomite, ſeu malo hoſpite, habitante in peccatrice natura noſtra, & Apoſtolum ſic accipere peccatum, cum dicit, Si dixerimus, quia peccatũ nõ habem⁹, qa ſẽper habem⁹ fomitẽ concupiſcibilẽ qualitatem, quæ eſt malum habitans in carne noſtra, & cę. Atq; ita ex Apoſtolica doctrina, non eſſe conſequens omnem hominem iam vtentem ratione, habere peccatum, id eſt, culpam, reatumque peccati, & ita ex illo Ioannis teſtimonio, non ſequi omnem hominem viuere in peccato, id ẽ, reatu peccati. Huic reſponſioni obuiat, quod idem Apoſtolus continuo ſubiecit, Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt deus & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra. Ecce aperte inſinuat ſe peccatum accipere pro culpis, offenſis, ſeu debitis, quæ peccando contraximus. Idcirco contra illum intellectum probat Auguſtinus plurimis ſcripturis, quod nullus eſt hominum grandioris ætatis acceſſu, qui nõ quotidie peccet, deumque offendat. In multis, inquit Iacobus, offendimus omnes, Iaco. tertio. Non eſt homo in terra qui bene faciat, & non peccet, ſecundi Paralip. ſexto. Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Iuſtus accuſator eſt ſui in principio ſermonis, Prouerbiorum decimooctauo. Iuſtus quotidie orat, Dimitte nobis debita noſtra. *Nemo iuſtorũ eſt in terra ſine peccato.*

Phariſæus Deo gratias agebat de his, quæ habebat, ſed quia nihil petebat ſibi dari, nihil cupiebat remitti, tanquam nihilo indigeret ad augendam, perficiendamque iu

iuſticiam peccauit in dei gratiã,etiam arbitrans, forſitan ſuis meritis accepiſſe ea,pro quibus gratias agebat. Eſt autem doctrina hęc Auguſtini lib.quinto contra Iulianum,capitulo nono. Verum pro intellectu huius ſcire debes, quod inter mortuos ſeu mortales homines ſolus liber a peccato eſt Chriſtus, pręſeruata vero a peccato ſola eſt Maria mater Chriſti. Liberati autem atq; liberandi a peccato omnes iuſti, q̃ diu in hac vita viuunt. Hæc eſt plana eccleſiæ ſententia,cuius primum & tertium membrum ſunt in ſcripturis ſacris fundata. Membrum autem ſecundum quod eſt de virgine Maria, pie creditur ab eccleſia,quę eiuſdem virginis ſolennia conceptionis, & natiuitatis celebranda decernit,q̃uis & Bernardus aliter ſenſerit de glorioſa hac virgine. Hanc quoq; trimembrem ſentẽtiam tradit Auguſtinus in libro de natura & gratia, Excepta,inquit,ſancta virgine Maria,de qua propter honorem domini,nullam prorſus,cum de peccatis agitur, habere volo quæſtionem. Scimus enim, quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendũ ex omni parte peccatum,quę cõcipere & parere meruit, quem conſtat nullum habuiſſe peccatum. Hac ergo excepta, ſi omnes illos ſanctos & ſanctas cum hic viuerent,congregare poſſemus,& interrogare,vtrũ eſſent ſine peccato, quid fuiſſe reſponſuros putamus. Si hoc interrogari potuiſſent,vna ſimul voce clamaſſent. Si dixerimus,quoniã peccatum non habem⁹,veritas in nobis nõ eſt. Hactenus ille. Poteſt quidem adultus mox baptizatus eſſe ſine peccato,tamen ſi permittatur aliquantulum viuere preſſus pondere fomitis & corruptibilis corporis,vel corde peccauit,vel lingua. Et ne quis arbitretur hominem iuſtificatũ grandioris ętatis acceſſu,poſt acceptam remiſſionem peccatorum,poſſe diu viuere,vt non peccet, ita non habeat quotidie orare, Dimitte nobis debita noſtra. Probat Auguſtinus hominem indigere quotidiana peccatorum remiſſione, in Enchiridio capitulo .64. Vita hominis iam ratione vtentis.q̃talibet prępollet fecunditate iuſticię ſine peccatorũ remiſſione non agitur,quia etiam hi qui ſpiritu dei aguntur, tanq̃ filij hominum,quibuſdam motibus humanis deficiũt, & ideo peccant,dicente propheta, Non iuſtificabitur in conſpe-

Auguſtini ſententia de virgine Maria ab omni peccato munda.

ſpe-

ſpectu tuo omnis viuâs. Item libro quinto cōtra Iulianum, Dū hic viuimus, vbi caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, q̄tumlibet in iſto conflictu ſuperiores ſumus, nec membra noſtra exhibeamus arma iniquitatis peccato, obedientes deſiderijs eius, tamen in rebus, quib⁹ licite vtimur ſurrepentis voluptatis exceſſibus in ipſis certe noſtrę cogitationis motibus & affectibus, ſi dixerimus, q̄a peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis nō eſt. Et. 21. de ciuitate dei. Per orationem quotidianam voluit ſaluator oſtendere, q̄tumlibet iuſte in huius vitæ caligine, & infirmitate viuimus, non nobis deeſſe peccata, pro q̄bus dimittēdis debemus orare. Et idē ſup pſal. 142. Ipſis Apoſtolis & diſcipulis iam iuſtificatis data eſt regula poſtulandi Sic orate, inquit, Dimitte nobis debita noſtra. Non orauerūt Apoſtoli, Gratias agimus tibi, q dimiſiſti nobis debita nr̄a. Nec orabant pro debitis, quę iā remiſſa erāt, nec orabant ſibi deſyderia remitti, quæ non ipſi vllo mō, ſed quod in eis habitabat peccatum operabatur. Nā a tali malo pœnæ liberari petebant, dicētes, Libera nos a malo. Habes pleniſſimam Auguſtini reſolutionem ſup pſal. 118. ſermone. 3. oſtendentis quomodo poſſunt eſſe ſancti in hac vita, & ambulare in vijs domini, & non operari peccatum, & tamen non eſſe ſine peccato. Soluta eſt, inquit, quæſtio per Apoſtolum dicentem. Iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum, Ita ſancti, inquit, ambulāt in vijs domini, et non ipſi operant̄ iniquitatē, ſed quod habitat in eis peccatum. Deinde quaſi obijciēs ſibi, Quę ſint iſta peccata, quę petimus remitti, dicētes, Dimitte nobis debita nr̄a, vtrū quę nos op̄amur, q̄n peccati deſyderijs obedimus aliquantulum, an ipſa deſideria nobis dimitti volumus, quæ nos nō operamur, ſed q̄d habitat in nobis peccatum. Reſpondet. Languoris illius, vnde illicita deſyderia commouentur, quem peccatum appellat Apoſtolus, vniuerſus reatus ſacramento baptiſmatis eſt ſolutus, nec deinceps languor iſte nobis obeſſet, ſi deſyderijs eius illicitis nullis vnquam obedientiam præberemus ſiue operatione, ſiue locutione, ſiue tacita conſenſione. Sed quoniam tentatio eſt vita hominis ſuper terrā,

Sācti quotidie orant, Dimitte nobis debita noſtra.

etiā ſi a criminibus longe ſimus, non tñ deeſt vbi deſyderijs
peccati, vel facto, vel dicto, vel cogitatu obediamus, quando
aduerſus maiora vigilantibus quędam incautis minuta ſub
repunt. In multis, inquit Iacobus Apoſtolus, offendimus o-
mnes. Noluit, inquit Auguſtinus, dicere, Oēs peccatum ha
bemus, ſed omnes, inquit, offendimus, ne male intelligeren-
tur, omnes ſolum habere peccatum. i. vitium fomitis, qď pec
catis primi hoīs voluntate eſt contractum, ideo dixit, offendi
mus, nō offendit, qui peccatū. i. fomitē habet, niſi ad aliquod
opus facti, dicti, vel cogitati aliqualiter cōſenſerit. Hæc Au
guſtinus in fine libri de perfectione iuſticiæ, & in libro de
fide catholica ad Petrum. Firmiſſime, inquit teneas, & nul
latenus dubites, etiā iuſtos ac ſanctos homines, exceptis his,
qui baptizati ſunt, paruulis ſine peccato hic minime viuere
poſſe, ſemperq; homini eſſe neceſſarium, vt peccata ſua vſ-
q; in finem vitæ præſentis eleemoſynis diluere, & remiſſio
nē a deo humiliter ac ꝟaciter ſtudeat poſtulare. In ſecūdo li.
retractationum Auguſtinus, Nemo in hac, inquit, vita ita
ſeruat mandata iuſticiæ, vt non ſit ei neceſſarium pro ſuis
peccatis orando dicere, Dimitte nobis debita noſtra.

Aduerſus grandiora peccata uigilantes, in minoribus offē dimus.

Nota.

Proinde in ſcripturis ſanctis dum contemplatus fueris nor-
mam iuſticiæ, quantumcumq; profeceris, inuenies te pecca-
torem. Iam vnum deum colis, Non fornicaris ab eo ad Ido-
la, ad Mathematicos, ad maleficos, non occidis quemq̃, non
adulteras cuiuſquam vxorem, abſtinuiſti manus a furto, lin
guam a periurio, cor a concupiſcendo rem proximi. Nun-
quid iam iuſtus es? Noli ſuperbire, noli dicere, iuſtus ſum,
nihil male feci. Nihil ne peccaſti in lingua, quam nullus ho-
minum domare poteſt? prolaberis ne in verbo otioſo? Quis
tantus, vt linguam ſuam omnino frenet? Sed eſto frenaue-
ris linguam, quid facies de cogitationibus tuis? quid de ſu
ſpicionibus eſt? quid de tumultu & caterua rebellantium
deſyderiorum, quæ & ſe offerunt in oratione? Genibus
flexis corpus proſternis, confiteris peccata, deum adoras, vi
deo corpus vbi iaceat, quæro vbi volitat animus? Vide ſi
ſtet conſcientia fixa in eum quem adoras, vide ſi non cor tu-
um cogitationibus rapiatur, & in aliud atq; aliud tollitur?

Inter orādum etiā ſancti & iuſti peccant.

Si mo-

Si modo mecum loquereris, & ſubito auerteres te ad ſeruum tuum, & me, præſertim a quo aliquid petis, dimitteres, non mihi iniuriam factam deputarem? Ecce quid facis quotidie deo. In iſtis ergo quotidianis peccatis quæ ſpes? niſi humili corde non defendentes peccata, ſed confitentes dicamus quotidie, Dimitte nobis debita noſtra, Non intres in iudiciũ cum ſeruo tuo domine. Agnoſcentes ergo propriam miſeriam & fragilitatem, atque arbitrij noſtri infirmitatem, confiteamur nos omni tempore indigere dei miſericordia, tum ignoſcente quod peccauimus, tum cuſtodiente ne peccem⁹. Impleti ſunt lumbi mei illuſionibus, & a facie ipſarum illuſionum aliquando vix, inquit Auguſtinus, orare permittimur. Irruunt imagines, quas non quærimus. Aliquando volumus ex hac cogitatione in hanc, & ab hac in illam: trãſire, & aliquando vis redire ad id quod cogitabas, & aliud tibi occurrit, & poſtea venit tibi in mentem, cum iam non quæreretur, cum autem quærebatur, occurrebant pro illo innumera, quæ non quærebantur. Aug. ſup pſal mũ. 37. Præterea idem Auguſtinus in epiſtola quæ eſt vigeſimanona. Pleniſſima, inquit, iuſticia, quæ iam non poſſit augeri, quam diu homo hic viuit, in nemine eſt, quam diu autem poteſt augeri, profecto id quod minus eſt quã debet, ex vitio eſt, ex quo vitio non eſt iuſtus in terra, qui bene faciat & non peccet. Ex quo vitio non iuſtificatur in conſpectu dei omnis viuens. Propter quod vitium. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, veritas in nobis non eſt, propter quod vitium etiam quamtumlibet profecerimus, neceſſarium eſt nobis dicere, Dimitte nobis debita noſtra. Propter quod vitium, nullus ſanctus & iuſtus caret peccato. Et ideo veraciter omnes ſancti in terra pronunciant ſe eſſe peccatores, quia in verita te habent quod plangant. Nec tamen ex hoc deſinunt eſſe iuſti. Nam iuſtus accuſator eſt ſui, in principio ſermonis. Poſſunt quidem ſancti in hac vita viuere ſine crimine, dicente Paulo Apoſtolo, Confirmabit vos vſque in finem ſine crimine. Et iterum, Miniſtrẽt presbyteri nullum crimen habentes. Deus ſi a miniſterio peccatores (inquit Augu.) abijceret, nemo miniſtraret,

Sine crimine, ſed nõ peccato iuſti poſſunt ui uere.

quia ſine peccato nemo eſt. Nũc autem ſatis bene viuitur, ſi ſine crimine viuitur. Qui autem ſine peccato ſe viuere æſti mat, non id agit, vt peccatum non habeat, ſed vt veniam nõ accipiat. Soli autem paruuli ante vſum liberi arbitrij iã baptizati ſunt prorſus ſine peccato, hoc eſt, neq; peccãt, neq; re atum habent tranſacti peccati. Vnde Hiero. libro. 3. contra Pelag. in fine. Paruuli, ſi fuerint in Chriſto baptizati, q nec poſſunt peccare, nec volunt, ſine vllo peccato per dei gratiam ſunt, quam in baptiſmo ſuſceperunt. Nec me tenebis ob id in aſſenſum ſententię tuę, qua dixiſti poſſe hominem ſine pec cato eſſe, ſi velit. Iſti enim nec poſſunt nec volunt. Vnde erronea ſententia, quã venerabiles patres, Hiero et Aug. cõtra Pelagium reprobare conantur, eſt, qua dicebat Pelagius iuſtos in hac vita prorſus poſſe viuere ſine peccato ſi velint, in ſinuãs plane, quod abſq; peccato viuere in viribus ſit volũta tis humanæ. Contra quam ſententiam ipſi probant, omnes iuſtos etiam ſi velint non poſſe ita immobiliter ſtare in iuſticia, quin peccent quotidie. Vnde Hiero. libro. 1. contra Pelagianos. Aliud eſt, inquit, hominem poſſe viuere ſine pecca to ſi velit, aut hoiem poſſe carere omni peccato ſi velit. Aliud hominem poſſe eſſe ſine peccato per dei gratiam, Non ſi voluerit homo, inquit Hier. poteſt eſſe ſine peccato, ſed poteſt ſi voluerit de⁹ hoĩem ſeruare ſine peccato & immaculatũ ſua miſericordia cuſtodire. Et libro tertio aduerſus Pelagium. Tu, inquit, poſuiſti hominẽ eſſe ſine peccato ſi velit. Ego im poſſibile hoc eſſe in homine, reſpondeo, non quia ſtatim a baptiſmate homo peccato non careat, ſed quia illud tempus, quando ſine peccato eſt, nequaquam poſſibilitati humanæ, ſed dei gratię deputetur. Et ſuper Lucę primo. Erant ambo Zacharias videlicet & Elizabet iuſti ante deum incedentes in omnibus mandatis & iuſtificationibus dñi ſine querela. Gloſſa Ambroſij. Ambo erant iuſti, non quod non peccauerunt, ſed quia per gratiam dei abluti peccare deſierunt. Vnde Ambroſius recitata eorum opinione, qui dicunt ſine peccatis frequentibus homo eſſe non poteſt, his, inquit, reſpõdendum eſt, vt prius, quid ſit hominem eſſe ſine peccato, definiant, vtrum nunq̃ omnino peccaſſe, an deſijſſe peccare.

Si hoc

Si hoc putant ſine peccato eſſe, deſijſſe peccare, ipſe conſentio, omnes enim peccauerunt, & egent gloria dei. Si autem eum qui veterem errorem correxerit, & in eam ſe vitæ tranſformauerit qualitatem; vt temperet a peccato, negant abſtinere à delictis, non poſſum' in eorũ conuenire ſententiam, cum legamus, quia dominus ſic dilexit eccleſiam, vt exhiberet eam ſibi glorioſam, non habentem maculam, aut rugam, ſed vt ſit ſancta & immaculata, per dei gratiam abluta. Humanę autẽ hoc eſt impoſſibile naturæ, vt ab initio ſit immaculata, ſed per dei gratiam ſit immaculata. Ecce Ambroſius dicit humanam naturam per dei gratiam fieri ſanctam & immaculatam, quod verum quidem eſt, nã exhibenda eſt tandem in conſpectu dei ſine macula. Deinde poteſt, vt inquit Hieronymus, contingere, vt ad tempus breue quiſpiam ſit ſanctus & immaculatus, iuſtus, veluti mox baptizatus adultus, ſed non poteſt ſic iuſtificatus viuere, quin quotidie vel in cogitatione, vel in lingua, vel in operatione aliquantulum peccet. Deinde & debes aduertere, quod Ambroſius reprobans ſententiam eorum, qui dicunt hominem ſine peccatis eſſe non poſſe, intelligit de peccatis venialibus. Intendit enim eos qui iam dei gratia iuſtificati deſierunt peccare, & veterem vitam correxerunt, abſtinere a peccatis mortalibus, quæ apud homines ſunt reprobatione, vel reprehẽſione digna, quis non omnino a venialibus leuibuſq; peccatis. Et tales iuſti erant Zacharias & Elizabet incedẽtes in omnib' iuſtificationibus domini ſine reprehenſione. Quod ſi intelligeretur iuſtos in nullo vnq̃ peccare eſſet Ambroſius ſibimetipſi contrarius in libro de fuga ſeculi, capite primo. Frequenter irrepit terrenarum illecebra cupiditatum, vanitatum effuſio occupat cor tuum, vt quod ſtudeas vitare hoc cogites, animoque voluas, quod cauere difficile eſt homini, exuere autem impoſſibile. Deniq; voti eam magis eſſe rem, q̃ effectus teſtatur propheta dicendo. Inclina cor meum in teſtimonia tua, & non in auariciam. Non enim in poteſtate noſtra eſt cor noſtrum, & noſtræ cogitationes, quę ex improuiſo effuſæ, mẽtem animamq; confundunt, atq; alio trahunt, q̃ tu propoſue

Non eſt in poteſtate noſtra cor noſtrum.

ras, ad ſæcularia reuocant, mundana inferunt, voluptaria ingerunt, illecebroſa intexunt, ipſoꝗ in tempore, quo eleuare mentem paramus inſertis cogitationibus vanis ad terrena plærumꝗ deijcimur, hęc ſi vos non patimini, ignoſcite nõ vobis credimus. Hactenus ille. Nunquid ſanctus Ambroſius, quando iſta dicebat, inquit Auguſtinus, non cum vitijs confligebat? nunquid non exercitum cupiditatum variarũ intra ſemet ipſum, tanq̃ Chriſti miles egregius debellabat? nunquid non in tã periculoſo, laborioſoꝗ certamine nullo telo feriebatur hoſtili? Vnicuiꝗ ergo in hac peregrinatione quotidianus eſt cum vitijs conflictus, oportetꝗ exercitum quendam variarum cupiditatum intra ſemet ipſum debellare, nec eſt poſſibile in tam laborioſo, periculoſo certamine ita ſtrenue ſemper agere, quin crebris feriamur hoſtium ictibus. Sed audiamus de hac re etiam victorioſiſſimum martyrem Cyprianum in epiſtola de immortalitate animæ.

Auguſtin. citat Ambroſiũ & Cyprianum.

Cum auaritia nobis, inquit, cum impudicitia, cum ira, cum ambitione, congreſſio eſt, cum carnalibus vitijs, cum illecebris ſęcularibus aſſidua & moleſta luctatio, & reliqua. Abſit, inquit Auguſtinus, vt ſanctum Cyprianum, aut auarũ exiſtimemus fuiſſe, quia cum auaritia, aut impudicum, quia cum impudicitia, aut iræ ſubditum, quia cum ira, aut libidinoſum, quia cum libidine confligebat. Ipſe vero ideo nihil eorum erat, quia his malis motibus partim de origine, parde conſuetudine venientibus fortiter reſiſtebat, non acquieſcens, quod hæc vitia eum cogebant. Nec ideo tamen in tam laborioſo, ac periculoſo certamine nullo telo feriebatur hoſtili, cum dicat in epiſtola ſua de eleemoſynis, nec quiſquã ſibi ſic de puro atꝗ immaculato pectore blandiat̃, vt innocentia ſua fretus medicinam non putet adhibendam eſſe vulneribus, Cum ſcriptum ſit, Quis gloriabitur caſtum ſe habere cor? Aut quis gloriabitur mundum ſe eſſe a peccatis? Nemo ſine peccato eſſe poteſt, & quiſquis ſe inculpatum eſſe dixerit, aut ſuperbus eſt aut ſtultus. Dices forte quod Chryſoſtomus, Ambroſius, Auguſtinus, cæteriꝗ theologię interpretes non ęqui videñt iudices, dũ ex his, qui ex ſemetipſis expectebantur, martyres ſanctos, aut alios eſſe tales iudicabant, quales

quales ſeipſos ſentiebãt, quem ad modũ diuus teſtatur Hieronymus, de vetere poeta Ennio, qui quod de ſeipſo experiebatur transferens in alios non recte ſenſit. Recte hoc diceretur ſi non dei ſpiritus in ſcriptura ſacra plane decerneret, ꝙ non iuſtificabitur in cõſpectu dei vllus viuens, & quod oẽs homines ſint peccatores, & quod in multis offendimus oẽs.

¶ *Sequitur ſecunda huius capitis pars, in qua declaratur quonam pacto non repugnet orthodoxæ fidei dicere quẽpiã ſanctorũ in hac uita p gratiã Chriſti uixiſſe ſine peccato, & ſoluũtur argumẽta.*

SED dubitabitabit forſitan quiſpiam, an repugnet ſcripturis, aut eccleſię doctrinis ſi dicatur iuſtus vllo vnꝗ tempore ſaltem paruo in hac vita eſſe purus & mundus ab omni peccato. Reſpondeo. Si quiſpiam beneuolentia quadam ad ſanctos arbitretur aliquos, aut fuiſſe, aut eſſe, aut fore, quibus gratia Chriſti ſaluatoris ita peculiariter ſubuenerit, vt poſt regenerationis lauachrum prorſus vixerint ſine peccato, non multum errat, nec pernitioſe fallitur, ſi tamẽ ſeipſum talem eſſe non reputet, niſi reuera ſpiritu reuelante ſeipſum talẽ eſſe pſpexerit. De quo habes Auguſtini doctrinã in libro de peccatorũ meritis & remiſſione. Qui dicunt eſſe poſſe in hac vita hominem ſine peccato, non eſt eis continuo incauta temeritate obſiſtendũ. Rurſus in lib. de natu. et gra. tractantis hãc quęſtionem. Vtrũ in hoc ſęculo fuerit, vel ſit, vel poſſit eſſe aliquis ita iuſte viuens, vt nullum habeat oino peccatũ. Poteſt hęc eſſe, inquit, aliqua quęſtio inter veros pioſq; Chriſtianos. Et reſpondẽs hanc ponit ſententiã. Qꝗ mihi non videatur aliter intelligẽdum eſſe quod ſcriptũ eſt, Non iuſtificabitur in conſpectu tuo oĩs viuens. Si dixerimꝰ quia peccatum non habemus, & ſi qua ſimilia ſunt, tamen ſiue poſſit oſtendi hęc teſtimonia melius poſſe intelligi, ſiue plenam, perfectamq; iuſticiam, aut fuiſſe, aut eſſe in aliquo dum in iſto corpore viuit, id ſine dubitatione a quolibet Chriſtiano aſſerendum neminem ad qualemcumque perfectionẽ verę iuſticię poſſẽ peruenire, niſi adiuuante gratia ſaluatoris Chriſti crucifixi, & dono ſpũs eius. Perfectam autẽ iuſticiã intelligit Aug. cũ iã non amplius pugnat caro *Perfecta iuſticia quæ ſit.*

aduerſus ſpiritum,cum nullum ſentit amplius peccatum,ſi-ue peccati deſyderia, cum abſq; vlla difficultate ac moleſtia recte viuat. Vbi autem & quando erit talis pleniſſima iuſticia, non nimis curo, inquit, vbicumq; autem, & quicumq; perfecti fuerint, non niſi gratia dei per Ieſum Chriſtum perfici poſſe confirmo. Eandemq; habet ſententiam in libro de ſpiritu & litera. Et in lib. 2. de ſymbolo ad catechumenos. Si poſt remiſſionem peccatorum ille qui ſanatus eſt a deo paralyticus, aut alius quilibet poſt ſuſceptum baptiſma, permiſſus ſit aliquantulum viuere, & ſi non peccat, quod credere difficile eſt, multum tamen periclitatus eſt, quia tota hæc vita tentatio eſt, & proinde non quieſcat orare, Adiutor meus es tu, ne derelinquas me. Et in epiſtola ad Hilarium, Illi q dicunt vel eſſe, vel fuiſſe hic aliquem præter vnum ſanctum ſanctorum, qui nullum omnino haberet peccatum, vtcumq; tolerandi ſunt. Illud vero quod dicunt ſufficere liberum arbitrium ad dominica præcepta implenda, omnino anathematizandum. Veriſſimum quidem eſt Auguſtinum, Hieronymum, cæteroſq; eccleſię doctores, ex ſcripturis ſacris docuiſſe hominem poſt ſuſceptum baptiſma iuſtificatū, non viuere ſine peccato, ad eum ſenſum, quod non perpetuo careat peccato, & quod nō vſq; in finem vitæ ſine peccato viuat, ſed non ſolum intenderunt huiuſcemodi ſenſum, ſed & cenſuerunt quod non ad longum tempus iuſtus hic viuit quin peccet. Et idcirco iuſtum quotidie oportere orare, Dimitte nobis debita noſtra. Et ita docentes non poſſe eſſe, vt iuſtus hic in iuſticia ſine peccato viuat, ſic intellexerunt, quemadmodum dicimus hominem non poſſe hic in labore & ſollicitudine viuere ſine otio, requie, & ſomno. Vnde Hieronym. in libro contra Pelagianos. Ad tempus breue poteſt homo eſſe ſine peccato. Verum tēpus illud, quando eſt ſine peccato, nequaquam poſſibilitati humanæ, ſed diuinæ gratiæ deputatur. Idem tractans illud Apoſtoli ad Epheſios primo, Elegit nos ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti, & immaculati coram ipſo. Quæritur, inquit, quo modo ſanctus quis ſit & immaculatus coram deo, cum propheta teſtatur, Non iuſtificabitur in cōſpectu tuo omnis viuēs.

Ad quē ſenſum dicūt ſancti nul lū unq̄ iuſtum in hac uita uixiſſe ſine peccato.

Ad quod bifariam, inquit, reſpondendum eſt. Non enim ait Apoſtolus. Elegit nos ante mundi conſtitutionē cū eſſemus ſancti & immaculati, Sed elegit, inquit, nos vt eſſemus ſancti & immaculati. Hoc eſt, qui ſancti & imaculati ante non fuimus, elegit vt poſtea eſſemus. Quod & de peccatorib⁹ ad meliora conuerſis dici poteſt. & ſtabit illa ſententia. Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens, id eſt, in tota vita ſua, in omni quo in iſto mundo conuerſatus eſt tempore. Non enim eligunt prędeſtinati, qa ſancti erāt & immaculati, ſed eligūtur vt in conſequenti vita p opa atq; virtutes ſancti & imaculati fiāt. Deinde & ſciendū eſt, inqt, qa nō dixit ppheta: Nō iuſtificabitur in cōſpectu tuo quiſpiam viuens, ſed omnis viuens: Hoc eſt, non iuſtificabuntur omnes, iuſti ſtificabuntur vero aliqui. Hęc ille. Verum idem Hieronymus in libris contra Pelagianos exactius diſcutiens Apoſtoli doctrinam, & planius mentem ſuam aperiens dicit, iuſticię perfectionem non eſſe in hac vita, ſed in futura loquēs conformiter ad ſententiam Auguſtini ſic interpretantis lib. ſecūdo retractationū. Vbicūq;, inquit, in libris meis commemoraui eccleſiā nō habentē maculā aut rugam, non ſic accipiendum eſt quaſi iā ſit, ſed quę pręparatur, vt ſit quando apparebit etiā glorioſa. Et libro primo de nuptijs & cōcupiſcentijs cap. 34. Non ſolum peccata oīa, ſed prorſus oīm hominum mala Chriſtiani lauachri baptiſmo tolluntur, quo mundat eccleſiam ſuā Chriſtus, vt exhiberet eam ſibi, non in iſto ſæculo, ſed in futuro, non habentem maculam, aut rugā, aut aliquid huiuſmodi. Quamuis autem obuiet ſcripturis, qui dicit eccleſiam iuſtorum modo eſſe talem, non aduerſatur tamen ſcripturis ſi ponat membrum aliquod eccleſię in hac vita per dei gratiam ad tempus breue, nullum omnino habere peccatum. Sed contra hæc forſitan videbuntur argumenta. *Eccleſia ſine macula & ruga.*

Primum ex allegato teſtimonio Ioannis dicentis. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, mentimur, & veritas in nobis non eſt. Omnis ergo qui vllo vnq; tempore dicit ſe non habere peccatum, non dicit verum, ſed falſū. Nō enim hoc Apoſtoli teſtimonium ita, inquit Aug. accipiēdum eſt, vt propter humilitatem debeat quis dicere, ſe nō ha- *Primū Argumentum*

 bere

bere peccatum, ſed veraciter, vt mendoſum ſit & veritas nõ ſit in eo ſi dicat ſe non habere peccatũ, vt habẽt Auguſtin⁹, cæteriq; patres in lib. de eccleſiaſticis dogmatibus capitulo. 36. et. 37. Nec etiam accipiendũ eſt hoc dici de præterita vita, vt intelligatur neminem eſſe, qui non aliquãdo peccauit; ſed de præſenti vita. Non enim dicit Apoſtolus. Si dixerimus, qa peccatũ nõ habuim⁹. Sed dicit, ſi dixerim⁹ qm̃ peccatũ non habemus, vt habet Aug. ibidẽ. Nec etiam accipiendum eſt de peccato, id eſt, de vitio fomitis. Nam vniuerſus illius reatus eſt in baptiſmo ſolut⁹, vt inquit Auguſtin⁹ in fine libri de perfectione iuſticię, & ſuper pſal. Beati immaculati in via, & in alijs paſſim diuerſis ſuis libris ſuperius recitatis. Secundum argumentum ex teſtimonijs ſanctorum ſuperius allegatis, Omnis ſanctus q̃tũlibet iuſte in hac vita vixerit vſq; ad vltimum vitę dicit non humilitatis animo ſolum, ſed veraciter, non pro alijs ſolum, ſed pro ſe. Dimitte nobis debita noſtra. & in lib. de eccleſiaſticis dogmatibus. Vbi ſupra & .21. de ciuitate dei, cap. 27. & ſup pſal. centeſimo. 40. didicerint Apoſtoli orare. Dimitte nobis debita noſtra. Nõ dixerũt, Gratias tibi agim⁹, quia nõ peccauerim⁹, ſed dimitte, inquiunt, nobis debita noſtra; Non debita quidem illa, quę per baptiſmum iam dimiſſa ſunt, ſed debita, quibus quotidie peccamus, ergo nullus eſt homo in terra, qui prorſus omni caret peccato. Tertiũ argumentum.

Dicit Sapiens. Non eſt iuſtus in terra, qui poteſt dicere, mundum eſt cor meum, purus ſum a peccato, prouerbiorum ſecundo. Proinde orat propheta. Ne intres in iudicium cum ſeruo tuo domine, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Iuſt⁹ accuſator eſt ſui in principio ſermonis. Vnde Auguſtinus in libro de ſpiritu & litera, ca. ſecundo, et alijs locis. His & ſimilibus ſcripturarũ teſtimonijs definitum exiſtimo nullum hic viuentem, qui iam libero vtitur arbitrio inueniri ſine peccato. Ad quã ſententiã corroborandã valẽt oĩa teſtimonia, Auguſtini, Hiero. Ambr. Cypriani ſuperius recitata. Ex quibus videt̃ manifeſte cõſequẽs eſſe, quod nec eſt, nec fuerit vnq̃ in hoc ſeculo iuſtus quiſpiã, qui poſt acceptam ſemel remiſſionem peccatorum, ita ſancte vixerit

xerit

Secũdũ Argum. [handwritten margin note]

Tertiũ Argu. [handwritten margin note]

xerit,vt nullo vnq̃ tempore fuerit mundus,purus,& immu nis ab omni peccato.

Pro iſtorũ argumẽtorũ ſolutiõe, ad intelligendũ quæ fuerit in hac materia ex ſcripturis ſacris ſentẽtia Auguſtini, & Hiero .cõtra Pelagianos,ſcire debes,quod ſi quiſpiam bene uolẽtia quadã ad ſanctos dicat,aliq̃s aut fuiſſe,aut eſſe,aut fore,q̃ poſt regenerationis lauachrũ deo adiuuãte ſpeciali ſuo fauore vixerunt prorſus ſine peccato, non multum errat, nec pernitioſe fallitur,ſi tamen ſeipſum talem eſſe non reputet, niſi reuera ſpiritu reuelante ſeipſum talem eſſe perſpexerit, quemadmodum in ſupioribus deduxim⁹ ex ſcripturis,& teſtimonijs Auguſtini, & Hieronymi. Vnde & Apoſtolus Ioannes de ſeipſo loquitur.Si dixerimus,inquit,nos non habere peccatum non ait, Si pie credimus per gratiam dei nos non habere peccatum., aut ſi nihil nobis cõſcij ſimus. Sed ſi dixerimus,inquit, id eſt, definierimus, aſſerẽtes nos non habere peccatum, etiam ſi per dei gratiam peculiarem iuſtus ad tempus aliquod fuerit purus & immaculatus,prorſus non habens vlla peccati debita,hoc ipſum ignorabit animaeius. Quatenus ergo ſcripturas ſacras, & huiuſmodi ſanctorum patrum interpretationes,hanc materiam concernentes planius intelligamus, aliquot ponemus ſententias. *ſolutio Argumẽ.*

Prima ſententia. Doctrina, quam hactenus docuit theologorum ſchola,de actibus non prauis, de mortalibus,ſeu criminalibus,& de venialibus,ſeu quotidianis,leuibuſq; peccatis in ſcripturis ſacris liquide eſt fundata, & in omnibus conſona doctrinis eccleſiaſticorum patrum,quæ ſicut per ſcripturam ſanctam antiquitus eſt tradita, ſic a patribus ad hoc vſq; tempus retenta eſt & conſeruata, quemadmodum in alijs latius deduximus. Longe ſunt a veritate heretici,dicentes,omne opus hominis eſſe peccatum. Si nupſerit virgo, inquit Apoſtolus,non peccat. Hieronymus in procemio epiſtolæ ad Philemonem, Valde & ſimpliciter errant,qui putant cibum emere, hoſpitium præparare, veſtimenta conquirere,eſſe peccata,& aſſerere a ſe refugari ſpiritum ſanctum ſi corpuſculi pauliſp neceſſitatib⁹ ſeruiam⁹.

Si nupſerit uirgo non peccat, non omne igitur opus eſt peccatum.

Aliud peccare, aliud habere peccatum.

Secunda ſententia. In ſcripturis ſacris aliud eſt peccare, aliud habere peccatum. Habet enim iuſtus peccatum, etiam eo tempore, quo non peccat. Proinde & ſi iuſtus quiſpiam ſemper & in omni momento temporis habeat peccatum, non idcirco oportet eſſe conſequens, iuſtum ſemper & in omni momento temporis peccare. Vnde & vitare peccatum bifariam accipitur, Vno modo, vt ſit non peccare. Alio modo, vt ſit non habere peccatum. Poteſt iuſtus ad breue tẽpus, inquit Hieronymus bene agere, ſic vt non peccet. Peccat nempe homo in eo ſolum, quod aut negligit bonum, aut aliquantulum conſentit in malum, & non in eo quod fomitem habet. Paruulos enim iam baptizatos Hieronymus in fine tertij libri aduerſus Pelagianos ponit eſſe mundos, et ſine peccato. Et adultus iam ſtatim in baptiſmate immerſos, ponit poſſe eſſe ſine peccato per dei gratiam, ſi interim neq; cogitauerint aliquid, vel dixerint, aut ſenſerint, in quo errore & ignorantia laberentur. Nam quantum ad nos attinet, inquit Auguſtinus, ſine peccato ſemper eſſemus, ſi malo, quod habitat in carne noſtra, nunquam conſentiremus ad malũ. Non ideo enim ſine peccato non ſumus, quia hoc vitiũ quod peccatum dicitur, operatur in membris noſtris, repugnans legi mentis nobis ad illicita non conſentientibus. Verũ in quibus ab illo rebellante vincimur, & ſi non lætaliter, ſed venialiter in his contrahimus, propter quod quotidie dicamus, Dimitte nobis debita noſtra. Et hæc eſt doctrina Apoſtoli Pauli ad Rom. 6.7. & 8. oſtendentis ſe agere malum, quod odit, ſed nihil damnationis eſſe, ſi in Chriſto Ieſu regeneratus, non ſecundum mali deſyderia ambulet.

Tertia ſententia. Omnis ſanctus in hac vita ſemp odio habere debet peccatum inhabitans in carne ſua. i. vitiũ inexterminabilis fomitis, nõ propterea ſolũ, quod ad peccata eum traxerit, ſed etiam quod ad denuo committenda peccata trahere non ceſſat. Et proinde omnis ſanctus aut iuſtus in hac vita ſemper habet quod lugeat, quod confiteatur, & de q̃ ingemiſcat. Sub hoc onere grauatus gemebat, inquit Bernardus, ſanctus ille Iob, dicens, Quare poſuiſti me contrariũ tibi, & factus ſum mihimet ipſi grauis? Cur nõ tollis peccatũ meũ,

meum; & quare non aufers iniquitatem meam? Iob. 7. Vñ ſancti patres in lib. de eccleſiaſticis dogmatibus ca. 68. Veraciter omnes ſancti pronũciant ſe eſſe peccatores, quia in veritate habent quod plangant, & ſi non reprehenſione conſciẽtię, certe tamen mobilitate & mutabilitate prævaricatricis naturæ. Et Hieronymus libro tertio contra Pelagium. Quis ſit hominis perfecta conuerſio, & poſt vitia atq; peccata virtutum plena confeſſio, nũquid poſſunt ſic eſſe ſine vitio, quomodo illi, qui ſtatim de Chriſti fonte procedunt? & tamẽ de baptiſmatis fonte illi ſurgentes, ſtatim in prima corporis Chriſti communione dicunt, Dimitte nobis debita noſtra, non humilitatis mendacio, vt tu interpretaris, ſed pauore fragilitatis, ſuam conſcientiam formidantes. Hęc ille. *Hierony. de cõmunione corporis Chriſti.*

Quarta ſententia. Quod omnes ſancti in hac vita confitentur ſe eſſe peccatores, et hoc non idcirco ſolũ q; fomitẽ habeant, q̃ ſit pni ad peccandũ, ſed idcirco etiã quod fomitẽ habeant, ex quo peccauerunt quibuſdam peccatis, quæ tñ & ſi tranſierint actu, tamen manent reatu. Et proinde nemo iuſtus in hac vita poteſt veraciter dicere ſe eſſe innocentem, dicente ſcriptura, Iuſtus accuſator eſt ſui in principio ſermonis. Vnde Apoſtolus Ioan. Si dixerimus, quia non peccauimus, mendacem eum facimus, & verbum eius nõ eſt in nobis, in prima canonica, Ioan. 1. cap. Et quia ex vitio fomitis omnis ſanctus non ſolum in pręterito tempore peccauit, ſed & quotidie ſubrepentibus motibus peccat, minutis ſaltem peccatis, quibus tranſactis manent adhuc reatus, niſi pœnitentia deleantur. Ideo iuſtus in hac vita, etiam ſi nihil ſit ſibi conſcius, non poteſt dicere, id eſt, definire, & aſſerere, & fiducialiter iudicare ſe eſſe innocentem, id eſt, prorſus vixiſſe abſq; peccato, & idcirco ignorans ſe plene iuſtificatum, formidare ſibi debet, & agnoſcere ſe peccaſſe, cum nemo poſſit diu eſſe quin peccet, & idcirco omni tempore reputare ſe eſſe peccatorem, ac dicere cum ſanctis, Non intres in iudiciũ cum ſeruo tuo domine, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Poteſt quidem iuſtus quiſpiam pia quadam in Ieſum ſaluatorẽ fiducia, vtcũq; fidere omnia peccata poſſe ſibi eſſe remiſſa, & ita poſſe contingere, quod poſt acce- *Peccata, inquit Aug. quæ trãſeunt actu, manẽt reatu.*

Ad breue tempus homo uiuit, & non peccat. ptam peccatorum remiſſionem, per aliquod breue tempus, ipſe per dei gratiam viueret ſine peccato, deputans tempus illud, non ſuæ poſſibilitati, ſed diuinæ gratiæ. Verum tempus illud, quo ſic contigerit eum eſſe ſine peccato ignorabit anima eius. Proinde & tunc etiam ipſe, quia tempus illud ignorat, veraciter orat cum ſanctis, Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me domine. Etiam ſi habuero quippiam iuſtum non reſpondebo, ſed meum iudicem deprecabor. Si iuſtificare me voluero, os meum condemnabit me, etiam ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea, Iob nono. Vnde nec vas electionis Paulus audet iudicare ſe non habere peccatū. Nihil mihi conſcius ſum, ſed nō in hoc iuſtificatus ſum. *Error Lutheri.* Et ita non conſequūtur ex huiuſcemodi doctria abſurditates Lutheranorū, dicentiū oēm hoēm etiā iuſtū in hac vita peccare oī tempore, & oē opus iuſti optime factum eſſe peccatum, ꝓpter inuincibilē fomitē habitantē in ipſo.

Quinta ſententia. Quamuis per orationem dominicam leuia ſeu minuta peccata, quæ dicuntur venialia, remittantur, non ex hoc neceſſario conſequens eſt, quod quiſquis non fuerit vllius criminis reus, incipiat per orationem dominicam, omni carere veniali peccato, quod quidem manifeſtum fieri poteſt ex tribus. Primo, Nam raro fit, quin & inter orandum quis venialiter peccet mentis euagatione, vel diſtractione, dum tam non ſollicite, ꝙ̄ oportet vigilat, ne mentem ſuam auertat ab eo quem adorat. Nec inde conſequens eſt, conſultius fuiſſe non orare, nam prętermiſſa oratione, in grauiora fuiſſet præcipitatus. Secundo. Tametſi quis diuina adiutus gratia, ſine quauis vana mentis euagatione, nonnunquam orauerit totus in deum mente raptus, non oportet tamen, ꝙ per orationem illam tollantur omnium venialium peccatorum culpę aut debita. Omnium mortalium peccatorum culpę ſimul quidē remittunt, ſecus aūt eſt in venialibus. Sępe numero latenter viuit quędam venialiter peccandi voluntas, cuius reatum non delet orantis charitas, nō enim contingit iuſtum in hac mortali vita ab omni affectione, quę dei amorem obnubilat, prorſus eſſe liberum. Manet hōis affectus interdū ad quędā venialia peccata denuo commit

mittenda ita inclinatus, vt ſi memorię occurrerēt, non diſplicerent, ita & feruor charitatis, q̄ delenť venialia peccata, nō equaliter tendit contra oīa. Proinde tāetſi quędā venialia remittanť, nō idcirco oportet, ꝗ remittanť oīa. Necꝙ oportet ꝙ ſi charitas adueniēs deleat oīm peccatoꝝ mortaliū culpas, quod ergo & deleat omniū venialiū peccatorum maculas.

Mortalia peccata ſimul omnia remittun tur, nō aūt oportet omnia uenialia ſimul remitti.

Tertio. Nō oportet ſi peccati culpa remittatur, & pœnā remiſſam eſſe peccati, remiſſis peccatis, poſſunt remanere quædam eorundem peccatorum remiſſiorum debita, pro quibus veraciter orat iuſtus, Dimitte nobis debita noſtra.

Reſponſio ad argumenta.

His ſententiis pręmiſſis, reſpōdeo ad argumēta. Ad teſtimoniū Ioannis, dicim⁹ ſimul ſtare in veritate, interdū iuſtū aliquē non habere peccatū, & tamen eundē iuſtū nō poſſe veraciter aſſerere, ſe non habere peccatū. Nā q dicit ſe nō habere vllum peccatum .i. debitū vllius peccati cōmiſſi quod lugeat, is fiſus ſup ꝓpria vitę innocētia, pręſumit ſe prorſus eſſe mundū, ſine macula & ruga, & idcirco ſe non indigere miſericordia dei ignoſcentis. Et qa abſꝗ dei reuelatiōe iudicās de ſua iuſticia pręſumit definire, quod ad ſolius dei tribunal ſpectat, dicente propheta, Delicta qs intelligit? Quis poteſt dicere, mundum eſt cor meum, purus ſum a peccato? Prouerb. 2. Idcirco hoc ipſo peccat, & hoc ipſo peccatū habet, & proinde ſeipſum ſeducit, & veritas in eo non eſt. Deinde nō eſt iuſtus in terra, qui nō quotidie pericliteť propter inexterminabilē peccandi fomitē, et inſidias diaboli, q circuit in omni actione nr̄a, & cum edimus, cū bibimus, cū aliud quicꝙ facimus, ipſe eſt in inſidiis, cōtra quem aſſidua debet nobis eſſe vigilia, lucta, et pugna. Quo fit, vt preſſi pōdere mortalis corporis, & natura procliues ad vitia, quotidie vtcumꝙ defatigati, aut ſuperfluo ſomno, aut cibo, aut potu, aut lingua, aut negligentia, aut cordis euagatione, aut inutili cogitatione, ſubrepentibus motibus peccemus, remiſſius & ſegnius ꝙ̄ oportet vigilantes. Cuius conſideratione oīs iuſtus cōfiteať ſe q̄tidie peccare, & in oī tpe accuſator ſui, reputans ſe habere peccata, & indigere dei miſerentis indulgentia. Hinc tamen non oportet conſequens eſſe, quin ad breue tps per miſericordiam dei ignoſcentis, poſſit eſſe ſine peccato.

Aliud eſt dicere ſe in hoc tempore non habere peccatum, aliud eſt eum in hoc tempore non habere peccatum.

Ad ſecundum dicimus. Quemadmodum iuſt⁹ omnis in hac vita quotidie peccat, ita & quotidie veraciter orat, quatenus debita illi deus remittat, veraciterq; dicit cum propheta. Non intres in iudicium cum ſeruo tuo domine. Quia inter tot diaboli inſidiantis, & carnis pericula conſtitutus quotidie in ſe reuerſus, aut inuenire, aut præſumere poteſt aliquid quod accuſet dum ſentit ſe fuiſſe diſtractum, aut curis ſuperfluis, aut inutili cogitatione, aut euagatione mentis. Quod & ſi iuſtus quiſpiam toto corde humiliatus ſit ad tempus paruum per diſpēſationem, & miſericordiā dei ignoſcentis ſine peccato, hoc ipſum ignorabit anima eius, & proinde non poteſt dicere ſe non habere peccatū, niſi aut ex quadam mentiendi voluntate, aut ex temeraria ſuper ſuaipſius innocentia credulitate, aut ex ſuperna dei reuelatione. Vñ veraciter etiam illo tempore orat, Non intres in iudicium cum ſeruo tuo domine. Veraciter quoq; & illo tēpore formidat ſe habere peccatum cuius indulgentia pendet in dei miſerentis voluntate, nec eſt plene ſecurus omne peccatum ſibi eſſe remiſſum, cum multa latent, quę nō patent, & in dei miſerentis voluntate ſunt tam ea quę patēt, q̃ ea quę latent.

Omnis ſanctus in hac uita quotidie pro remiſſione peccatorum orat.

Præterea deus mundans peccatorem, non facit eum, inquit Hieronymus, innocentem. Proinde & iuſtus poſt dimiſſū peccatum in ſtatum priſtinum reſtitutus os aperire non audeat, ſed cū Apoſtolo dicat. Nō ſum dign⁹ vocari Apoſtol⁹, quoniam perſequutus ſum eccleſiam dei. Apoſtolus ſciebat ſibi eſſe remiſſum peccatum, & tamen dicebat ſe non eſſe dignum. Iuſtus itaq; conſiderans ſe etiam peccatis ſibi remiſſis iuſta ratione agnoſcit ſeſe non dignum eſſe, non eſſe reſtitutum in priſtinum ſtatum innocentiæ. Idcirco cū propheta poteſt veraciter orare. Non intres in iudicium cū ſeruo tuo domine, quia ſua iuſticicia ex ſolius dei gratuita pendet voluntate, & ita non ſibi, ſed deo deputare debet, ſi peccatum non habet. Inſuper recte quiſq; ſe etiam illa peccata remiſſa eſſe deputat, quę ſolius dei cuſtodientis gratia non habet. Sic dicit Auguſtinus. 4. libro confeſſionum. Gratię

tiæ tuæ deputo, quæcumque mala, te adiuuante non feci. Omnia mihi dimiſſa eſſe fateor, quæ mea ſponte feci mala, & quæ te duce non feci. Maius beneficium recepit Maria, in eo quod fuit ab originali peccato præſeruata, quam recepiſſet, ſi fuiſſet ab illo purificata. Sic non minus eſt donum dei ſua bonitate cuſtodientis infirmum ne cadat, qui alioqui ex ſeſe caſurus erat, q̃ ſimile donum dei hominẽ iam lapſum erigentis, q̃uis ſit magis gratuitum erga illum qui erigit, cui, cum eſſet dignus pœna, impenditur indebita gratia, qui & proinde tenetur magis eſſe deo gratus, q̃uis maiores gratias agere debeat is, qui eſt a peccato præſeruatus, propterea quod beneficium in ſeſe maius ac dignius acceperit, quemadmodũ & ſtatus innocẽtię dignior eſt, q̃ ſtatus pœnitẽtię. De gratia Mariæ uirgini impenſa.

Ad tertium argumentum ſimiliter patet ſolutio ex dictis. Nemo etiã poteſt iudicare ſe eſſe prorſus liberum et immunem a peccato, purum eſſe ac mundũ a macula, reatuque peccati. Nã, vt ingt Augu. ſecundo lib. retract. cap. 33. Nemo in hac vita ita ſeruat mandata iuſticiæ, vt non ſit ei neceſſarium pro ſuis peccatis orando dicere, Dimitte nobis debita noſtra. Quiſquis ſanctorum quotidie ſubrepentibus motib⁹ peccat. Vñ & ſacerdotes Leuitici gñis neceſſitatẽ habebant q̃tidie pro ſuis delictis prius hoſtias offerre, deĩde ꝑ populi delictis, quẽadmodũ docet Apoſt. ad Hebr. 7. Iuſt⁹ ergo quiſq̃ debet quotidie, nõ ſolũ cauſa humilitatis dicere ſe eſſe peccatorẽ, ſed etiã reputare ſeſe veraciter habere peccata. Cęterũ aliud eſt dicere, iuſtus poteſt ad tempus breue eſſe, & in illo tempore non peccare, Aliud eſt, iuſtus poteſt ad tempus breue eſſe, & in illo tempore nõ habere peccatũ. Prior ſententia eſt veriſſima, & eam approbat Aug. & Hiero. Altera aũt ſententia non eſt manifeſta. Verum ſi quis pia ratiõe motus, eam de aliquo iuſto credat, nõ multum errat, nec pniciose fallit, modo tñ ex fiducia ſuper propria innocentia ſeipſũ talẽ eſſe non reputet, niſi fuerit ſibi reuelatũ. Q̃ diu hic viuim⁹ ſp iter iſidias ſum⁹ diaboli, et inexterminabilis fomitis, ꝑpter quos oportet nos in hac vita nõ eſſe vnq̃ ſecuros, otioſos, aut ſegnes, ſed vigilare ſemp. Nihil aliud eſt vita iuſtorum q̃ aſſidua pugna, militia, lucta, vigilia. Quod ſi iu-

ſti paululũ remiſerint vigiliam, & diſtricti mentis aciẽ defatigati aliorſum verterint periclitantur. Et idcirco in omni tẽpore oportet inſtabilem cogitationum noſtrarum cohortem ratiõis imperio, p fidem & charitatem ſubiugare. Sed de his latius dicturi ſumus in libro tertio de ſeruitute & captiuitate liberi arbitrij. Hactenus de impotentia viuẽdi in hac vita prorſus ſine peccato contra defenſores liberi arbitrij, Pelagianos docentes, iuſtos in hac vita poſſe ex viribus liberi arbitrij ꝓrſus viuere, & pſeuerare ſine pecato ſi velit.

¶ *Capitulum ſextum contra liberi arbitrij præſumptores, qui docent deum expectare volũtates hominum, qui ſe faciant ſaluos.*

IAM ſupereſt oſtendere falſam eſſe eorundem Pelagianorum ſententiam dicentium, deum expectare voluntates hominum, qui præueniant ipſum, quibus det gratiam. Falſam inſuper eſſe eorum ſententiam, qua dicunt quod noſtrum eſt proponere, incipere, & velle, dei autem perficere, & conſummare. Oſtendit autem Auguſtinus falſitatem huius articuli in diuerſis ſuis libris, & præcipue in epiſtola ad Vitalem Carthaginenſem. Sed huiuſcemodi, quia ex alijs libris poſteriorib⁹ magis erunt manifeſta, tranſeunter ſolum commemorãtes qualem ipſi Pelagiani habuerint in huiuſcemodi ſententijs intelligentiam oſtendemus eius falſitatem.

Quõ deus expectet volũtates ad pœnitentiam.

Sciendum igitur eſt, quod huiuſcemodi ſententiæ poſſent ſic interpretari, quod ſanum & catholicum continerent intellectum. Nam & tota ſcriptura eſt plena teſtimonijs, quibus ſignificatur deus expectare hominum voluntates, vt agant pœnitẽtiam, vt conuertantur, vt ad cor redeãt, vt quærant, pulſent, inuocent, vt faciant fruct⁹ bonos. Quod videtur ſignificaſſe arboris fici parabola, de qua dominus ait. Ecce iam tres anni ſunt, ex quo veniens quæro fructum in ficulnea hac, & non inuenio, Succidite ergo illam, Lucæ decimo tertio. Eſaias, Propterea, inquit, expectat vos deus, vt miſereatur veſtri. Nolo mortem peccatoris, ſed magis vt conuertatur & viuat. Expectaui vt faceret vuas & fecit labruſcas, Expectatio increpantis agricolę oſtendit huius vineæ

opera

opa eſſe & eradicare ſpinas, ac vepres, & dare fruct⁹ bonos, quemadmodum ait Eſaias. Auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis. & iterum. Derelinquat impius viam ſuam, & vir iniquus cogitationes ſuas, & reuertatur ad dominum & miſerebitur eius, & ad deum noſtrum, quo niam multus eſt ad ignoſcẽdum, Eſaię. 55. Et apud Malachi am. Reuertimini ad me, & ego reuertar ad vos. Conuertimini, & videbitis, quid ſit inter iuſtum & impium, inter ſeruientem deo, & non ſeruientem. Vnde & Paulus Apoſtol⁹. An diuitias bonitatis patientiæ eius, & longanimitatis cõtemnis? Secundum duritiam tuam, & impœnitens cor tuum, theſaurizas tibi iram. Ad animam a deo fornicantem, dicit deus in Hieremia. Tu fornicata es cum amatoribus multis, tamẽ reuertere, & ego ſuſcipiã te, Hieremię quinto. Hęc & id genus alia ſunt ſcripturę ſacrę teſtimonia, ex quibus liberi arbitrij defenſores in pręiudiciũ diuinę gratię putant demonſtrari conuerſionem humani cordis ſuſpirantis ad dominum deũ ſuum, eſſe priorem omnibus donis & beneficijs gratuitis cœlitus impartiendis. Atq; ita deum expectare hominum voluntates, quę pijs ſuis deſiderijs aut orationibus præueniant, & præoccupent deum bonum, qui paratus ſit adiuuare omnes quotquot ad illũ confugerint, & clamauerit, qa ipſe eſt liberator & adiutor oĩbus ſperãtibus in ipſũ, oĩbus deſiderãtibus & inuocãtibus illũ, dicẽte ſcriptura. Deſideriũ pauperũ exaudiuit dñs, ꝑparationẽ cordis eorũ audiuit auris tua. Quicũq; inuocauerit nomẽ dñi, ſalu⁹ erit. Atq; ita ex his oĩbus cõſequi videtur, quod vera ſit ſentententia Pelagij docentis, deũ expectare volũtates hominũ, quę ſeſe ad accipiendum deſuper gratiam & remiſſionẽ peccatorum accõmodent ad cor redeundo, reſipiſcẽdo, pœnitendo, deſiderãdo, & orãdo. Cęterum ſcripturæ, quas venerabilis Aug. attulit, probans omne opus bonum eſſe dei donũ, quas et ſupra in ſecũda parte ſecũdi cap. hui⁹ tractatus citauim⁹, nõ videt̃ ꝓbare motũ illũ humanę volũtatis prçuenientis, & ſeſe ad accipiẽdum gratiã accomodantis eſſe dei donũ, ſed probant ſolummodo dei donum eſſe illud, quod deus humanæ voluntati ſic ſe accommodanti largitur.

Nã cum oramus. Conuerte nos deus ſalutaris noſter, nõ petimus, vt deus iã nos orare faciat cũ oramus, ſed petimus, vt nobis orãtibus, et iã vtcũꝙ ad eũ cõuerſis, et ꝑ peccatorũ remiſſiõe ingemiſcẽtib⁹ ipſe largiat̃ cõuerſionẽ pleniorẽ, peccatorũꝙ remiſſionẽ. Manifeſtũ nempe eſt ex diuini ſpirit⁹ ſermone geminam eſſe conuerſionen. Vnam quam deus exigit a nobis, vt faciam⁹, hoc eſt, vt conuertamus in ipſum corda noſtra. Alterã, quam pręſtat nobis iam corda noſtra ad ipſum conuertentibus. Sic enim loquitur per prophetam. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Vbi ſignificat conuerſionem cordis noſtræ ad deum eſſe priorem cõuerſione illa, quam deus facit nobis, conuertens ſeſe ad nos eamque eſſe donum dei præſtantis tale beneficium homini ſupplici oratione ſeſe conuertenti. Sed non inde ſequitur illam conuerſionem hominis ſupplici oratione ſeſe conuertentis, eſſe dei donum. Neꝙ enim talem conuerſionẽ petit is, qui iam orat dicens, Conuerte nos deus ſalutaris noſter, cum iam talem habeat, ſine qua orare nequaꝙ poſſet.

Gemina hominis conuerſio.

Hęc & id gen⁹ alia ſunt, ex qbus min⁹ capaces gratiã dei non ſatis profũde intelligẽtes facile falli poſſunt, credẽtes initium fidei atꝙ ſalutis ex nobis eſſe, quemadmodum ſolet dici deum adeſſe paratum dare gratiam omnibus ꝗtũ in ſe ẽ facientibus. Hic ergo ne fallamur incauti præſupponentes ea quę de gratia dei præueniente ſupra diximus diligenter oportet conſiderare gemina eſſe dei dona. Alia eſſe quę agũtur in nobis, ſed non a nobis, vt interna ſuaſio, & inſpiratio dei pręuenientis omnem humanę voluntatis motum, ad pariendum in nobis initium rectę fidei, qua & noſtram miſeriam & dei gratiam, recte incipiamus agnoſcere, vt valeamus iã aliquid etiã agere, orare, ingemiſcere, & medicũ deſiderare. Et quemadmodum abſꝙ hac, Ita & pro hac gratia, ſeu gratuito auxilio dei, ſic præueniẽtis, atꝙ liberũ hominis arbitrium ad initia quædam rectę fidei trahentis ſeu præparantis nemo orare poteſt, nemo dicere valet, Conuerte nos deus ſalutaris noſter. Quomodo eñ ſuę ſalutis gratiã imploraret, qui nondum neꝙ cognoſcit miſeriam ſpiritualem, neꝙ ſalutem gratis dãdam, aut quomodo inuocabit, in quem nõ credit

Duplicia ſunt dei dona.

credit. Alia ſunt dei dona, quę aguntur in nobis, & etiam a nobis, veluti cum ſic ad initium fidei tracti incipimus credere, orare, & inuocare nomen domini. Et tum poſſumus dicere. Conuerte nos deus ſalutaris noſter. Deꝰ autem cum exigit ab hominibus, Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, ad eos loquebatur qui iam præuenti gratuito quodam auxilio habebant fidem, qua adiuti poterant pœnitendo & reſipiſcēdo ſe accommodare ad obtinendū a deo gratiam & remiſſionem peccatorum. Deinde qui nondum credunt, nondum habentes fidem, celitus iuuantur vt credāt aut vt ad fidem accipiendā ſeſe accommodent, quales fuerūt Iudęi, quibus interrogantibus. Quid faciemus viri fratres? Reſpondit Petrus, Pœnitemini & credite euangelio, Actuū tertio. Deus adiuuat non ſolum homines, inquit, Aug. iā credentes, ſed & adiuuat etiā eos qui nōdū credūt, vt credant. Ex his igitur patet conuerſionem dei gratuito ſuo auxilio conuertentis hominem inſpirando initia fidei eſſe priorem conuerſione humanę voluntatis, ſeſe ad eum conuertentis, eandḗqꝫ hominis voluntatem, neqꝫ poſſe orare, vt deus conuertat ipſam, neqꝫ poſſe gratias agere deo, niſi prius deus ipſe conuerterit. Datur enim fides non petita, illius petitionibus acquirantur cętera nondum obtenta, vtrumqꝫ eſt dei donum & fides ipſa & dilectio per quam fides incipit operari, neqꝫ enim fides eſſet, niſi deus vnicuiqꝫ partiretur *De fide per dilectionē opāte*
menſuram fidei, neqꝫ item fides per dilectionem operaretur, niſi ipſa dilectio dei diffunderetur in cordibus noſtris per ſpiritū ſanctum, q datus eſt nobis. Atqꝫ ita fidei initium, vbi etiam eſt initium pię volūtatis, cum ſit dei donum ſine quo nullū poteſt eſſe opus bonum, conſequēs eſt ex dei dono eſſe omne opus bonum. Deinde patet etiam ipſam gratiam gratificantem, qua videlicet voluntas auerſa, & aduerſus deum cōuertit̃ in bonā volūtatē, eſſe priorē bonę volūtatis motu.

Tertio patet quandam etiam conuerſionem liberi arbitrij eſſe priorem quadam conuerſione dei mouentis liberum hominis arbitrium, ſed omnem liberi arbitrij motum etiam ad gratiam accipiendam præparatorium præcedit gratuita motio dei facientis liberum arbitriū ea quæ ad ſalu

tem pertinent vtiliter & cogitare, & velle, aut deſiderare.

Quarto patet deum expectare impiorum hominũ voluntates, vt incipiant bonos fructus facere, vt pœniteant, & cõuertant ſeſe ad dominum deum ſuum, non quaſi homo ſine gratia poſſit ſic incipere, aut bene velle, ſed accipiẽda eſt hęc expectatio in deo ſecundum bonitatem voluntatis ſuæ, non ſtatim damnantis hominem reum, & peccatorem, ſed prorogantis temporalem hanc vitam, donec homo ipſe præuent⁹ diuina gratia, conuertatur ad dominum deum ſuum. Atq; ita deus ſua gratia non ſolum benefacit bonis & rectis corde, ſed & dans impijs, & non rectis corde locum pœnitentiæ, differt ſententiam, faciens eos bonos & rectos corde, q̃s vtiq; potuiſſet & ſubito mutare, atq; ex impijs bonos facere. Et hæc eſt reſolutio orthodoxę fidei, quam & elucidauit venerabilis Auguſtinus multis in locis, & præſertim in epiſtola ad Vitalem, ſic loquens ad eundem. Ego hæreticum quidem Pelagium te eſſe non credo, ſed ita te eſſe volo, vt nihil illius ad te tranſeat, vel in te relinquatur erroris, multa ſcripturarum teſtimonia, quæ commemorare longum eſt, oſtendunt deum ſua gr̃a auferre infidelibus cor lapideum, & pręuenire in hoı̃bus bonarũ merita voluntatum, ita vt voluntas iſta per antecedentẽ gr̃am præparet, nõ vt gr̃a merito voluntatis antecedente donetur, hoc gratiarũ actio indicat, ſimul & oratio. Oratio pro infidelibus vt credant, gratiarũ actio pro fidelibus quia credũt. Qui enim orandus eſt, vt faciat, illi eſt gratiarũ actio reddenda cũ fecerit. Sic inquit Apoſtolus ad Epheſ. 1. Propter hoc & ego, audita fide vr̃a in domino Ieſu, & in omnes ſanctos non ceſſo gr̃as agere pro vobis. Loquimur autẽ nunc de ipſis initijs, cum homines gerant auerſi, & aduerſi conuertuntur ad deũ, & velle incipiunt, quod nolebãt, & habere fidẽ, quã nõ habebant, quod vt fiat in eis, oratur pro eis, q̃uis non oretur ab ipſis. Ipſi enim quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt. Cum vero factum fuerit, quod oratur, & pro eis, & ab eis aguntur gr̃æ ei qui fecit. De orationibus autem iam fidelium, quas & pro ſe, & pro alijs fidelibus faciunt, vt proficiant in eo, quod eſſe cœperunt, & de gratiarum actionibus, quia proficiunt,

Nota hic longum ſermonem Aug. loquentis ad Vitalem errãtẽ in eo quod dixerit, credere eſſe in ſolius liberi arbitrij uiribus abſq; gratia.

con

confligendum eſſe tecum non puto. Contra Pelagianos nẽpe eſt ille conflictus tibi, nobiſcꝫ communis. Illi quippe oĩa ad fidelem, piamcꝫ hominum vitam pertinentia ita tribuũt libero voluntatis arbitrio, vt habenda ex nobis, & non a domino poſcenda eſſe putent. Tu autem ſi ea quæ de te audio vera ſint initium fidei, vbi eſt etiam initium boni, hoc ẽ, pię voluntatis, non vis donum eſſe dei, ſed ex nobis nos habere contendis, vt credere incipiamus, cætera autem religioſę vitæ bona, deum per gratiam ſuam iã ex fide petentibus, quęrentibus, pulſantibus donare conſentis. Nec attẽdis ideo ꝓ infidelibus deũ rogari vt credãt, quoniã deus donat & fidẽ. Hactenus Auguſtini ſermo ad Vitalẽ, putantẽ initium ſalutis ex nobis eſſe, atcꝫ ita deum expectare hominum voluntates, vt viribus ſuę volũtatis abſcꝫ dei grã credere incipiãt, & gratia dei ſequatur meritum humanæ voluntatis, credentis, pulſantis, & orantis. Ex ſupra dictis igitur manifeſtum eſt huius ſęculi hæreticos indignas cõtumelias cõſtruere eccleſiaſticis patribus, & ſacræ eccleſię doctoribus confingentes in eos falſitates & mẽdacia, calumniantes eoſdẽ, quod dei gratiã nõ recte intellexerint, ꝓpterea quod ſupradictis ſcripturis fuerint abuſi, & ex eiſdẽ intellexerit priorẽ eſſe hoĩs voluntatẽ, ꝙ dei gratiã, initiumcꝫ ſalutis eſſe ex libero hoĩs arbitrio, qđ ſane nemo vnq̃, necꝫ veterũ, necꝫ recẽtiorũ docuit, quorũ oĩm ſup grã Chriſti ſaluatoris cõcors ſemp fuit ſentẽtia, ꝑ Adę videlicet peccatũ genꝰ humanũ eſſe lapſũ in damnationis laqueũ, & ab illo neminẽ, niſi ꝑ Ieſum ſaluatorẽ poſſe liberari, liberumcꝫ arbitriũ abſcꝫ dei miſerẽtis grã nihil boni poſſe, aut ſcire, aut cogitare, aut facere, ad eximendũ ſeſe ab hac damnatiõe, quemadmodũ & Iob propheta in pſona Chriſti ꝑ humano genere, iã olim hãc captiuitatẽ deplorãs, inquit, Poſuiſti in neruo pedẽ meũ, cur faciẽ tuã abſcõdis? quare poſuiſti me contrariũ tibi, & factus ſum mihimet ipſi grauis? Cõtra foliũ qđ vento rapiť, oſtẽdis potentiã tuam & ſtipulam ſiccam perſequeris, &c. Poſuit deus pedẽ humani generis .i. liberũ eius arbitriũ in neruo captiuitatis, dũ Adã peccauit, & tũ ſimul ĩterpoſito inimicitiarũ pariete, abſcõdit deꝰ faciẽ ſuã ad illo, Adã nimirum fugiense,

Hactenus Auguſ. ad Vitalẽ.

Seculi huiꝰ hæretici mira mẽdacia cõfingũt in eccleſiaſticos patres.

& abſcondente ſeſe a facie domini dei ſui, ſcripſitq; contra eum amaritudines ſuppliciorum in hac valle lachrymarum, ſcriptiſq; retinet immutabili ſuo decreto, relinquens hominem ſibimet ipſi grauem & contrarium in tenebris, donec illuceſcat ei dies Chriſtus, pereatq; nox peccati, de qua dicit, Pereat nox in qua dictum eſt, conceptus eſt homo. Verũ in hac ruina Adæ, quãuis infirmatæ fuerint humanæ naturæ vires naturales, nequaquam tamen perierunt, quemadmodũ patres in concilio Milenitano tradiderunt in illa vniuerſalis præuaricationis humanæ ruina, nec ſubſtantiam eiuſdẽ humanæ naturæ perijſſe, nec arbitrium rationalis mentis deſijſſe, nec voluntatem ereptam eſſe, ſed perdita eſſe lumen, decuſq; virtutum, quibus ad æternam felicitatem perueniť, nec idcirco iã omnes ex Adã natos, oportere renaſci in Chriſto, ne in illa quis inueniatur damnatione, qua perijt Adam & poſteri eius. Nam ſi poſteri Adæ in illis virtutibus naturaliter agerent, in quibus Adam fuit ante peccatum, non eſſent natura filij iræ, non eſſent tenebrę, nec ſub poteſtate tenebrarum, nec indigerent morte & ſanguine Chriſti ſaluatoris. Hæc igitur eſt de gratia & libero arbitrio eccleſię catholicæ fides, quæ a patribus ad nos vſq; deſcendit, non perijſſe videlicet hominis voluntatem, non mentis arbitrium, ſed mentem ipſam in qua reſidet arbitrij facultas, factam eſſe deo inimicam, reamq; æternæ mortis, bibiſſe inſuper oĩm vitiorum venenum, dum magis credidit ſerpenti, mortis poculum ſuggerenti, q̃ deo mortem comminanti. Valeant igitur & conuertantur calumniatores patrum, iungant ſe doctrinis, quas nobis veneranda tradidit antiquitas. Legãt & intelligant antequam damnent. Neq; enim ſunt, neq; fuerũt vnq̃ approbati ſacræ theologię interpretes, qui dicerẽt deũ idcirco expectare voluntates hominum peccatorum, vt homines abſq; gratia dei miſerentis, ſeipſos ſaluos faciant & iuſtos. Doctrina de Chriſti miſerentis gratia ſimul cum hominis voluntate libera, ſemper quidem fuit eadem apud eccleſiaſticos patres, ſed exorientibus hęreſibus contra Chriſti gratiam temporibus Auguſtini magis diſtinctim ab eodẽ Auguſtino, et ab Hieronymo fuit explicata & declarata.

De gratia & libero arb. orthodoxa fides.

Ad id

Ad id igitur vnde digreſſi ſumus reuertentes dicimus, quod deus expectat quidem te ad pœnitentiam & ſalutem, ſed nõ ſic vt Pelagiani dicunt, hoc eſt, non ſic, vt tu te ipſum inſeras viti, & ſis membrum viuum, non ſic vt tu omnem gratiam dei præueniẽs, temet ipſum ſaluum facias, & habeas ſanctæ cogitationis, aut boni propoſiti initium, ſed expectat te, vt tu dei miſerentis gratia compunctus, peccatum tuũ agnoſcas, temet ipſum accuſes, culpam in te, nõ in deum reijcias, & videns temet ipſum deformem eſſe & ęgrotum, ex virtute deſuper accepta, credens in reformatorem ſalutis tuę, medicum Ieſum ores & inuoces illum, quem ſane medicum liberum tuum arbitrium ex ſe neq; cognoſcere, neq; deſiderare poteſt, ſed diuinit⁹ excitatur, vt ſalutarem recipiat cogitatum. Neq; enim dicimus naturalem liberi arbitrij vigorem ſic eſſe in medio inter bonum & malum conſtitutum, vt æqua facilitate poſſit ex ſe in vtrumlibet, ſed dicimus ipſum ex ſe ſufficere ad malum, ad bonum vero non ſufficere, niſi excitatum & prępuentum fuerit dei miſerentis auxilio, quo diſſoluatur glacialis ille mentis vigor, contractus ex præuaricatione Adam. Vnde & venerabilis Proſper, falſam oſtendit Caſſiani monachi doctrinã ex libro Paſtoris deſumptã, qua ipſe Caſſianus conabatur oſtendere inter boni angeli, et mali angeli contrarias ſuaſiones, ita omnem hominem naturali iudicio, & propriæ diſcretioni eſſe commiſſum, vt ei a deo non plus præſidij, quàm a diabolo ſit periculi. Adiacere, inquit Caſſianus, homini in quamlibet partem arbitrij libertatem, etiam liber ille, qui dicitur Paſtoris, aperte, inquit docet, In quo duo angeli vnicuiq; noſtrum adhęrere dicuntur, id eſt; bonus & malus, in hominis vero opinione conſiſtere, vt eligat quem ſequatur. Et idcirco manet in homine, inquit, liberum ſemper arbitrium, quod gratiam dei poſſit vel negligere, vel amare. Inſuper dubitari, inquit, non poteſt, ineſſe omni animę naturaliter virtutum ſemina, beneficio creatoris inſerta. Hactenus Caſſiani ſententia, quam venerabilis Proſper falſam eſſe declarat. Si dubitari, inquit, non poteſt, ineſſe omni animæ naturaliter virtutum ſemina, beneficio creatoris inſerta, ſolus Adam præuaricatus eſt, &

Reprobat beatus Proſper errorẽ Caſſiani.

In peccato eius nemo peccauit, in nullis iniquitatibus conce-
pti ſumus, & in nullis matres noſtræ peperere delictis.
Non fuimus natura filij iræ, nec fuimus ſub poteſtate tene-
brarum, qui manentibus naturaliter virtutibus in nobis, fi-
lij potius nati ſumus pacis & lucis. Neq; enim poteſt initiũ
veræ virtutis habitare cũ tenebris virtutum. Ita ſemina be-
neficio creatoris inſerta, primi parentis præuaricatione e-
uerſa ſunt, nec haberi queunt, niſi eo reſtituente qui dede-
rat. Remanſit quidem naturæ humanę rationalis animus,
qui non virtus, ſed virtutis eſt habitaculũ, quod ſane habi-
taculum, q̃uis vitijs ſit occupatum, ſitq; factum iam tem-
plum dæmoniorum, poteſt tamen rurſus fieri templum ſpi
ritus ſancti, per eum, qui mundi principem foras mittit.
Deus igitur non, ſicut ſectatores Pelagianæ doctrinæ arbi-
trantur, expectat hominum voluntates, qui pręueniant illi⁹
gratiam, ſuper quo eſt & eccleſiæ ſententia inſerta in libro
de definitionibus eccleſiaſticorum dogmatum, capite quadra
geſimoprimo, Si quis (inquit concilium) vt a peccato purge
mur, deum expectare voluntatem noſtram contendit, non au
tem vt etiam purgari velimus per ſancti ſpiritus infuſionẽ,
& operationem in nobis fieri confitetur, reſiſtit ſpiritui ſan
cto dicenti per Salomonem, Præparatur voluntas a domi-
no, Et Apoſtolo ſalubriter prædicanti, Deus eſt, qui opera-
tur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate. Vt ergo
efficiamur ſalui, & recte viuere valeamus, non ſolum eſt o-
pus legis doctrina, aut euangelij prædicatione, non ſola exci
tatione, ſed & inſitione, regeneratione, noui ſpiritus im-
miſſione, vt efficiamur palmites viui, qui eramus mortui.
Bona oliua eſt eccleſia, cuius radix ſeu caput eſt Chriſtus. d Ro. 11. Quemadmodum ait Paulus Apoſtolus, Si complantati fa-
cti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectio-
nis erimus. In quo verbo Apoſtolus oſtendit nos ſimul cum
Chriſto ad ſpiritualem vitam a peccatis reſurrexiſſe, ad faci
endum opera iuſticię, ac ſpiritualis vitæ, ſi per baptiſmum
ſeu fidei ſpiritum complantati, & inſiti fuerimus bonę oli-
uæ, id eſt, eccleſiæ, cuius caput, ſeu radix Chriſtus eſt, vt ex
ſucco radicis eius, voluntas quoq; nr̃a viuat ſuſcipiens, vñ
proferat fructus bonos. Et de hac inſitione loquitur Apoſto-
lus

lí ad Romanos vndecímo. Et ſaluator Ioannís decimo quín to, Et ſcriptura in varijs locis, docens omnes iuſtos eſſe vnius corporis membra ſibi cohærentia in Chriſto eodem ſpiritu omnes viuificāte. Contra errores igitur eorum, qui defendentes liberum arbitrium, iniuriam faciunt diuinę gratiæ epilogum facimus dicentes. Deus non expectat noſtras voluntates, vt præueniamus illius gratiam, ſed & ipſe præuenit omnes noſtras voluntates, miſertus noſtri, vt illius gratiam aſſequamur. Deinde gratia Chriſti non ſolum eſt excitatio in noſtras voluntates, vt bene viuamus, ſed & deus excitando nos vitam & virtutem inſpirat, qua bene viuimus. Inſuper gratia Chriſti non ſolum eſt ablatio inſidiarum diaboli, ſed & vinculorum ſolutio, quibus captiuas detinebat animas. Præterea gratia Chriſti eſt non ſolum doctrina eorum quę ſunt facienda, ſed & lumen eſt ab ipſo deſuper infuſum, in quo videamus viam, qua oportet nos ambulare, ſi velimus peruenire ad vitam æternam. Præterea ſpiritus gratiæ Chriſti non ſolum facit contemptum huius mundi inſtruens nos ne pręſentibus occupemur. (Nam fuerunt & hæretici, & fuerūt pagani, atq; gentiles, qui aut vane, aut hęretice, diuitias, voluptates, & honores mūdi hui⁹ contēpſerūt) ſed & charitatē infūdit qua ſola deo placētes recte viuimus. Fides, ſpes, charitas, tria hęc, iuxta Pauli doctrinā, ſunt ſancti ſpiritus chariſmata .i. gratuita dona immiſſa nobis per ſpiritum ſanctū, qui his virtutibus eleuat naturā humanā in finē lōge excedentē omnē ipſius naturę facultatē, iuxta Petri Apoſt. doctrinam, faciēs eā diuinę naturę cōſortem, ſanctificās, aſſidue inhabitans nos ad adiuuandam imbecillitatem noſtram.

¶ *Tertius huius libri tractatus, in quo diſtinctim recitantur rōnibuſq; & argumētis cōfutantur errores eorū, q circa gratiam & liberum arbitrium, errauerunt non recte ſentientes de originali peccato.*

HActen⁹ recitauim⁹ errores Pelagij collectos in ꝑpoſitiōe. I. ſuperius in primo cap. 2. tractatus recitatos, qbus ita conat⁹ ē defēdere poteſtatē ſeu vī lib. arb. vt iniuriā

 faciat

faciat gratiæ Chriſti redemptoris. Iam ſupereſt refellere errores ibidem collectos in propoſitione ſecunda, quibus rationalem creaturam ad imaginem & ſimilitudinem dei conditam ita commendauit, vt eam ex natiuitate nec malam eſſe, nec vlli peccato, aut damnatiōi obnoxiam eſſe putet. Quatenus autem, quæ de hoc dicturi ſumus planiora fiant, præmitttemus ſententias quaſdam generales, quibus hæreſes de originali peccato, & de malis concomitantibus diſcernū tur ab orthodoxæ fidei articulis. Prima ſententia eſt. Hęreticus docet infantes naſci in eo ſtatu, in quo fuiſſent nati ex Adam etiam non peccante. Atq; ita eos nec iuſtos naſci nec iniuſtos, ſed innocentia plenos.

Chriſtiana autem fides docet infantes accipere, ſumere, ſeu trahere peccatum ex Adam, qui naturam bonam, & rectam a deo acceptam peccando fecit peccatricem. Atq; ita infantes in ſuo initio, mox vt homines extiterint ſine vllo temporis interuallo ſimul eſſe peccatores iniuſtos, & non tales, quales fuiſſent nati ſi naturam propagādam non vitiaſſent ipſorum parentes, hoc eſt, non innocentia plenos. Si Adam non peccaſſet, tum qualis a deo factus eſt talis ab eo propagareť natura. Iam vero ipſe poſt peccatū qualē ſe fecit peccando, talis & ab eo natura propagatur. Secunda ſententia. Hæreticus docet infantes non naſci obſtrictos vllius damnationis vinculo, atq; ita eoſdem eſſe baptizandos non vt a peccato liberentur, ſed vt in regnum dei admittantur. Chriſtiana autem fides docet infantes naſci filios irę, atq; ita eos baptizandos eſſe in remiſſionem peccatorū, & non ſolum ad intrandum regnum cœlorum.

Nullus paruulus innocens naſcitur.

Tertia ſententia. Hęreticus docet concupiſcentiam carnis eſſe naturale bonum inſitum a conditore naturæ.

Chriſtiana autem fides docet concupiſcentiam hanc ſecundum quam caro concupiſcit aduerſus ſpiritum non eſſe a deo patre, ſed intraſſe in vniuerſum genus humanum per vnum hominem peccantem. Quarta ſententia.

Concupiſcētia nō a deo patre.

Hęreticus docet mortem, famem, ſitim, omnemque in hac vita humani generis miſeriam eſſe conditiones naturæ humanæ ſic primitus a deo inſtitutę & nō ſupplicia culpę.

Chri

Chriſtianus autem docet omnem miſeriam ſuper humanum genus eſſe quidem a deo non vt creatore humanum genus inſtituente, ſed vt iudice peccatum humani generis vindicante. Ex his iam ceu fundamentis iactis hęretici cõſequenter ad ſuos procedunt errores, contra gratiam pro defenſione liberi arbitrij. Nempe dum ſtatuunt infantes naſci innocentes, & ſine peccato, conſequenter concludũt eos poſtq̃ ad rationis vſum deuenerint poſſe ſeruare, & cuſtodire hanc innocentiam per naturam a deo conditam & inſtitutã talem qualem ipſi habent, neq; enim deus bonus & iuſtus, inquiũt, potuit naturã cõdere impotentẽ ad permanendũ in eo quod acceperat. Si enim rationalis natura ſic eſſet cõdita, vt non poſſit talis permanere, qualis eſt condita iam non illius culpa deficeret ab eo ſtatu, in quo cõdita erat. Hęc ergo in prędictis quatuor ſentẽtijs recitata ſũt, quę in hoc tractatu elucidare conabimur. Cõtra errores in .1. ſentẽtia collectos ſit hęc vnica cõſideratio. Paruul⁹ quiſq; naſcit̃ in vtero obnoxius originalis vitij culpæ, quã & deus in illo odit ac deteſtatur, quę & ęqualis eſt in oĩbus paruulis. Neq; enim alter naſcit̃ altero iuſtior, vel iniuſtior, neq; proximorũ parentũ iniuſticia poteſt augere paruuli iniquitatẽ, neq; eorũ iuſtitia poteſt ab eo illã tollere, neq; vllã iuſticiã addere. Priorẽ huius cõſiderationis partẽ ꝓbamus eiſdẽ argumẽtis quibus & eam ante nos probauerunt vniuerſi patres eccleſiaſtici, duplici via. Primũ ex ſcripturis ſacris manifeſtiſſimis: Deinde authoritate eccleſię ꝓphetarũ & Apoſtolorũ ad hęc vſq; tpa cotinuatæ, q̃ ſp hoc credidit, docuit, et tenuit. Scripturas aũt ſacras p̃cipuas adducit venerabilis pr̃ Aug. Primũ ex .3. cap. Gen. vbi patet vniuerſum gen⁹ humanũ ꝓpter peccatũ Adę eſſe eiectũ de paradiſo ĩ hãc vallẽ lachrymarũ. Deinde ex epiſtola ad Rom. 5. vbi Apoſ. Propterea quẽadmodum per vnum hominẽ peccatum intrauit in hũc mũdum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſijt, in quo omnes peccauerunt. Nam etiam vſque ad legem peccatum erat in mundo, hoc eſt, ante legem, & ſub lege, prępoſitione, vſq;, ſecundum Origenem & Auguſtinum accepta incluſiue, quia nec ipſa lex potuit auferre peccatum.

Mors nõ eſt cõditio naturæ ſic primitus inſtituta.

Verum non imputabatur peccatum, cum lex non eſſet, tamen mors regnauit ab Adam vſque ad Moyſen, etiam in eos, qui non peccauerunt in ſimilitudinem præuaricationis Adæ. Mors, inquã, id eſt, mortalitas, corruptio, reat⁹, ſeu poteſtas mortis ab Adam vſque ad Moyſen, id eſt, a tempore Adæ, durans vſque in tempus ſub lege Moyſi. Regnauit in eos, id eſt, dominatum habuit, non ſinens venire ad vitam æternam, ſed trahens in mortem non corporalem ſolum, ſed & ſempiternam, etiam eos, qui non peccauerunt in ſimilitudinem præuaricationis Adæ, id eſt, etiam filios Adæ, qui non peccauerunt ſcienter ſua propria voluntate, ſicut Adam, qui ſane Adam eſt forma futuri ſcilicet Chriſti. Quia ſicut ex illo ſunt omnes carnaliter nati, Ita ex Chriſto ſunt omnes, qui ſpiritualiter ſunt renati. Et ſicut ille eſt omnibus principium delicti & mortis, Ita & iſte ſcilicet Chriſtus oib⁹, qui renaſcũtur, eſt principium gratię, & ſalutis. Sed non ſicut delictum, ita & donum, quia delictum Adę, non eſt tam efficax ad damnandum, ſicut eſt donum Chriſti ad ſaluandum, ac ſi dicat, Magis potens eſt donum Chriſti in bono, quam peccatum Adę in malo. Nam magis potens eſt virtus dei ad ſaluandum, quam peccatũ hominis ad damnandum, & hoc eſt quod ait, Nam ſi vnius delicto multi ſunt mortui, multo magis vnius dei donum per gratiam Chriſti abundauit in plures, id eſt, multos.

Proinde non ſicut per vnũ peccatum ſequutũ eſt malũ, ita p vnius donum, eſt ſolum ſublatum hoc malum. Nam ille vnus Adam, vnum peccatum miſit in mundum, ipſe vero vnus Chriſtus, non ſolum illud vnum peccatum, ſed cuncta ſimul abſtulit, quę addita inuenit proprijs cęterorum hominum voluntatibus. Iudicium (inquit) ex vno delicto in condemnationem, gratia ex multis delictis in iuſtificationem. Sed quia ſuperbi naturæ humanæ, liberique arbitrij defenſores, huiuſcemodi ſcripturas Apoſtoli Pauli ſic interpretantur, vt non relinquant locum ex hoc loco probandi originale peccatum, operæ pretium eſt paululum in hac Apoſtolica doctrina immorari. Pro cuius intelligentia, primum

Gratia Chriſti fortior peccato Adæ.

mū debes conſiderare ſententias ančedentes,ex quibus Apoſtolus ad hęc deuenit. Vnde prius cū oſtēdiſſet nos fuiſſe impios,deo inimicos,in ira et indignatione illius conſtitutos, noſque deinde iuſtificatos , reconciliatos , & neminem fuiſſe naturæ ſuæ relictum ex Adam natum, qui non fuerit deo inimicus,& qui nōn habuerit op⁹ gratuito iuſtificatore, continuo ſequutus incipit declarare hanc doctrinam, tradēs cauſam, quāobrem omnes fuerimus inimici, cur exules fuerimus vniuerſi nos,cur indigentes fuerimus reconciliatiōe. Propterea ſicut per vnum homīem,inquit, peccatum in hūc mundum intrauit,& cęt. Ac ſi dicat, Quemadmodum per vnum hominem peccatum intrauit in mundum,& per peccatum mors , & ſic in omnes homines mors pertranſijt, in quo omnes peccauerant. (Iam ſententiæ Apoſtoli addas,quod alibi expreſſit,& hic deeſt) Ita per vnum hominē iuſticia intrauit in mundum,& per iuſticiam vita, & ſic in omnes homines vita pertranſijt,in quo omnes ſunt viuificādi. Nam ſicut in Adam omnes homines moriuntur , ita & in Chriſto omnes viuificabuntur. Vnde ſi diligenter conſideres totam Apoſtoli Pauli doctrinam, in hoc loco plane videbis illum docuiſſe,Chriſtum eſſe fontem,originem,& cauſam iuſtificationis ac ſpiritualis vitę omnium, qui ſunt viuificandi,ſicuti & Adam cauſa fuit & origo peccati,mortis,ac condemnationis omnium, qui moriuntur. Ex huius quoq; conſideratione hic dicit Apoſtolus, Adam eſſe formam futuri Adę Chriſti. Ex doctrina igitur Apoſtolica firmiſſima fide tenendum eſt,& nullatenus dubitandum,peccatum Adę fuiſſe vniuerſale, hoc eſt propter Adam peccantem irā; indignationem diuinam,& mortem ac condemnationē defluxiſſe in totam illius progeniem,& in vniuerſam generis humani maſſam. Secundo ex doctrina Apoſtolica firmiſſiē tenendum eſt,quod ſicuti per vnum hominem peccātem,deo inobedientem , facta eſt inter deum & totam illius hominis generationem,ſeu in omnes ex illo propagatos inimicitia,quam comitatur moriendi neceſſitas , Ita per vnum hominem Chriſtum deo prorſus obediētem,facta eſt inter deū & totam Chriſti generationem , ſeu vniuerſos ex illo renatos

Peccatū Adæ quō fuerit uniuerſale.

tos, reconciliatio & amicitia quam comitat̃ vita. Et ita quẽadmodum omnis generatio ex Adam eſt carnalis, ex qua generantur homines carnales, ſubiecti ſeruituti mortis & peccati, Ita omnis generatio ex Chriſto eſt ſpiritualis, ex quo regeneratus quiſq; fit ſpiritualis vitę, veſte immortalis corporis tandẽ induendus. Vnde & poſt multa cõcluſit Apoſtol⁹, Igitur ſicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic & per vnius iuſticiam in omnes, in iuſtificationem vitę. Sicut per vnius hominis inobedientiam, peccatores conſtituti ſunt multi, id eſt, omnes ſcilicet filij ex illo propagati, Ita per vnius obedientiam iuſti conſtituentur multi, id eſt omnes filij ex illo renati. Tertio ex Apoſtolica doctrina firmiſſime tenendum eſt, omnes homines, q̃ naſcũtur, peccaſſe in Adã peccante, non quod peccauerũt antequam eſſent nati, ſed quod natura, quam ab Adam accipiunt propagati, fuit in Adam peccante vitiata, & ſic omnes in Adam peccaſſe, non eſt ipſos aliquid vel in Adam, vel cũ Adam eſſe operatos. Quid enim potuiſſent aut boni, aut mali agere, anteq̃ fuiſſent ipſi, Quemadmodum dicit ſcriptura de Iacob & Eſau, illum eſſe dilectum, hunc odio habitum, anteq; boni aliquid, aut mali egiſſent. Nec rurſus oẽs in Adã peccaſſe, eſt ipſos aliquid boni aut mali egiſſe, dum conciperentur in vtero, ſed eſt ſingulos naſcendo ab Adam accipere naturam humanam deſtitutam originali innocentia, & infectam vitio, quod facit illos eſſe damnationi obnoxios. Atq; ita catholica fide debet quiſq; credere, per ipſum Adam voluntarie mandatum domini prævaricantem, in omnes poſteros eius peccatum fuiſſe propagatum, humanamq; naturam eſſe ſpoliatam dono originalis innocentiæ, & infectam vulnere communis noxæ. Quarto ex ſuperioribus firmiter tenendum eſt, quod paruulus filius non portat iniquitatem patris, ſed ſuam, quam ex Adam peccante contraxit. Nam aliud peccatum Adæ, aliud filiorum. illud cauſa, iſtud effectus. Proinde cum damnatur paruulus pro peccato originali, non pro peccato quod eſt in aliena perſona, ſed pro peccato proprio, & quod in ſeipſo eſt damnatur. Quod autem deus in ſcripturis dicit, ſe viſitaturum peccata

Quõ oẽs peccauerũt in Adã.

Paruulus non portat iniquitatem patris.

parentum in filios & nepotes vſq; in tertiam & quartā generationem, ſancti patres ex contextu ſcripturæ intellexerunt de tribulationibus et flagellis huius vitę, non in futuro ſæculo, niſi in eis, qui fuerunt paternorum ſcelerum imitatores. Amplius autem pro intelligendis ſcripturis, & doctrinis eccleſiaſticorum patrum, debes cōſiderare hoc, quod dicimus vnumquemq; noſtrum peccaſſe in Adam, dupliciter poſſe accipi. Vno modo, quod per Adam peccantem vnuſquiſq; noſtrum mox conceptus in vtero matris, peccatum habet ex Adam, trahens naturam humanam deſtitutam originali iuſticia, & infectam fomitis vitioſi macula. Abalienati ſunt peccatores a ventre, inquit propheta, errauerunt ab vtero. Et iſte eſt ſenſus planus, quem intendit Apoſtolus dicens, Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit. Altero modo intelligitur, quod quiſq; noſtrum peccauit, dum Adam peccauit, quia nos omnes in Adam vnus homo fuimus, non quod perſonaliter aliquid ageremus dum Adam eſſet, ſed quod Adam peccante, natura humana in nos tunc propaganda, fuit vitiata, & ita omnes rei ſumus illius peccati, quod ipſe commiſit iuſto dei iudicio digni, qui naſcamur deſtituti iuſticia originali. Hanc diſtinctionem non eſt inutile conſiderare, vt intelligamus Apoſtoli ſententiam non multum eſſe variatam, ſiue relatio illa qua dicitur, in quo intelligatur eſſe relata ad peccatum, ſiue ad vnum hominem. Et ita ſunt alia peccata, quæ perpetrata ſunt propria vniuſcuiuſque voluntate. Aliud eſt vnum illud peccatum, in quo ſecundum aliquem ſenſum poſſunt dici omnes poſteri Adæ peccaſſe, quando omnes vnus iſte homo fuerunt, quia in lumbis fuerunt Adæ peccantis, ſuoq; peccato vitiantis humanam naturam in poſteros propagandam

Bifariā poteſt intelligi oēs in Adā peccaſſe.

Quarto ex Apoſtolica doctrina firmiſſima fide tenendum eſt, quod ſicut in Adam peccāte omnes peccauimus, ita & in Adam ſpiritualiter mortuo, & lapſo, in neceſſitatem corporaliter moriendi, omnes ſumus mortui. Item in Adam deſcendente ab Hieruſalem in Hierico, omnes itidem nos ab Hieruſalem deſcendimus in Hierico, id eſt, lapſi ſu

mus a tranquillitate ſecuritatis, & pacis in manus latronum, id eſt, in poteſtatem dæmonum ſumuſq; vulnerati. Item in Adam lapſo in lutum, in Adam errante a via recta, ac declinante a iuſticia, faciemque ſuam a deo auertente. Omnes nos itidem lapſi ſumus in lutum, omnes errauimus a via recta, & a deo auerſi declinauimus a iuſticia. Deinde in Adam perdente veram animæ libertatem, paternamque ſuam hæreditatem, omnes perdidimus libertatem, redacti in ſeruitutem peccati. Poſtremum in Adam profecto extra paradiſum in vallem lachrymarum, in ſeruitutem peccati, in carcerem, in laqueum, in poteſtatem diaboli, omnes itidem nos ſumus extra paradiſum, deiecti in vallem lachrymarum, in laqueum, in ſeruitutem diaboli. Secundum ſcripturas omnia hæc in Adam & fecerunt, & paſſi ſunt etiam infantes vnius diei, qui nihil adhuc peccauerunt propria voluntate. Et ſicut in Adam omnes facti ſumus immundi & peccatores ſpiritualiter mortui, vinculo damnationis obſtricti, omnes deſcendimus ab Hieruſalem in Hierico, lapſi in latrones, in lutum, errantes in via recta, & amiſſa animæ rationalis vera libertate, traditi in ſeruitutem peccati, & in laqueum diaboli. Ita & quotquot fuerimus iuſti, omnes per Ieſum ſumus reſuſcitari ex Hierico, redeuntes in Hieruſalem, educimur e carcere; & extra latronum manus liberamur, & a luto peccati erigimur, & vulnerati ſanamur. Hæc autem niſi credendo intellexeris, verum ſcripturarum intellectum attingere non poteris, ſiquidem omnes ſcripturæ, & legis, & prophetarum, & pſalmorum miſerias deplorans, in quas lapſi ſumus per Adæ præuaricationem, & in finem tendunt, id eſt, Chriſtum prædeſtinatum a deo patre humani generis ſaluatorem, in quem omnium prophetarum vota pendebant. Vnde & verba huiuſmodi perdere, declinare, recuperare, redimi, eijci, reſtitui, dicuntur relatiue. Neque enim declinare quiſpiam dicitur a via recta, niſi vtcumque ante ſteterit in via recta. Nemo perdidit, niſi qui non habet quod aliquando ſuum fuit. Non poteſt quiſquam redimere, ac recuperare quicquam, niſi quod ſuum eſt, & ſuum eſſe ceſſauit, nec reſtituit,

In Adam errante, declinante omnes etiam infantes unius diei errauerunt, declinauerunt, & a deo fugerunt extra parad. ſunt eiecti.

Quid ſit declinare, perdere, redimere, recuperare.

ſtituit, niſi qui reddidit alteri, quod illius fuit. Paruuli itaque declinauerunt a via recta, quia tunc in lumbis erant Adæ, cum ipſe Adam in bonis paradiſi eſſet, plenaque frueretur libertate pro ſe & ſuis poſteris accepta. Et quia peccando errauit, declinauit, ac perdidit in natura humana huiuſmodi bona, idcirco tota ſua generatio, ſeu filij ſui omnes, in ipſo peccante declinauerunt a via recta, perdiderunt regnum cœlorum deliciarum paradiſum. Sic dicitur libro primo de vocatione omnium gentium, capite tertio. Omnes homines in primo homine ſine vitio conditi ſumus, & omnes etiam naturæ noſtræ incolumitatem eiuſdem hominis præuaricatione perdidimus. Sic & Auguſtinus in lib. de ciuitate dei interpretatur in Geneſi. Maſculus cuius præputij caro circumciſa non fuerit, peribit anima illa de populo, quia pactum meum irritum fecit, irritum, inquit, fecit pactum dei, quando peccauit in Adam.

Chriſtus autem ex diuina prouidente miſericordia prędeſtinatus eſſe horum bonorum reparator, ideo per Chriſtum dicuntur prędeſtinati ad hęc omnia bona reparari, reſtitui, etiã ipſi paruuli mox regenerati. Et hac ratione iuſtorum quiſq; qui nunquam in ſeipſo voluntate ſua propria perdidit, aut virtutẽ vllã, aut regnũ cœlorum, recta ratione orare poteſt cum propheta dicens, Dominus pars hęreditatis meę & calicis mei, tu es qui reſtitues hęreditatem meam mihi. pſal. 15. Hac itidem ratione dominus noſter Chriſtus dicitur omnium, qui ſaluantur non emptor ſolum, ſed & redemptor. Differunt quidem emere & redimere. Nam qui emit pretio dato facit alienum eſſe ſuum. Qui autem redimit, id emit proprie quod ſuum fuit, & ſuum eſſe ceſſauit. Hominem iuſte deductum in captiuitatem peccati & mortis Chriſtus ſolus inter mortuos liber emit pretio ſoluto, quod nullus potuit ſoluere ex Adam propagatus homo.

Quõ deus reſtituit paruulo hæreditatẽ, quã nunq̃ habuit.

Differũt emere et redimere.

Sequitur pars ſecunda.

Secunda pars, in qua recitãtur octo difficultates ex Paulo de originali peccato.

AMplius autem & hic conſiderandum, nonnullos ſolẽnes eſſe ſacræ theologię interpretes, tam vetuſtiores ꝙ huius temporis, qui locum hunc Apoſtoli ita interpretãtur, quod ex eodem concludi non poteſt paruulum mox natum vllum habere peccatum, aut naſci in ira, & indignatiõne diuina, exponentes Apoſtolum loqui, non de vllo vitio ꝓpagationis, ſed de peccato imitatiõis. Apoſtolus, inquiunt, omnes homines, & multos ſeu plures homines eoſdem nominat. Quod dicit, In quo omnes peccauerunt. Item. Per vnius delictum progreſſum eſt in omnes homines in condemnationẽ, idem inquiũt, eſt ei quod dicit. Per vnius delictũ multi ſunt mortui, & per vnius inobedientiam, peccatores conſtituti ſunt multi, aperte, inquiunt, inſinuauit Apoſtolus nos omnes peccaſſe, non omnes mortuos eſſe, non omnes eſſe peccatores, ſed multos videlicet eos ſolum, qui iam habentes ætatem peccare poſſunt imitando primi parentis exemplum. Huiuſcemodi autem interpretationem, non in toto, ſed in parte conatur Origenes defendere aſſerens, quod ſicuti per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi, qui formam præbuit peccatoribus inobedientię, Ita per vnius obedientiam iuſti conſtituuntur multi, vt imitantes obedientiam Chriſti ſiant ſalui. Addit occaſione huius non eſſe vllum hominem iam potentem diſcernere inter iuſtum, & iniuſtum, qui non aliquando, aut in õpere, aut in verbo, aut in cogitatione, peccauerit, dicente ſcripura. Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuẽs. Paruulus autem, inquit, apud quem adhuc lex eſſe nõ poteſt, eſt quidem conceptus in peccato, poteſt inſuper aliquod opus in ſe peccatum facere, vt percutere parentẽ, iraſci, aut ſimi'e, ſed hoc opus nõ imputatũ ad culpã, dicente Apoſtolo. Peccatũ nõ imputatur, cum lex non eſt. Hęc autem interpretatio in hac parte eſſet vtcũꝙ tolerabilis, niſi eccleſiaſtici patres cœlitus edocti tradidiſſent eccleſiã catholicã in hac ſentẽtia apoſtoli ſemper intellexiſſe peccatum Adæ eſſe vniuerſale, non imitatio

Errãt qui docẽt Apoſtolũ non de ꝓpagatiõe, ſed de ſola imitatione peccati locutum eſſe.

tatione ſolum, ſed & propagatione in omnes poſteros eius. Pelagiani vero longius aberrantes, innixi huiuſcemodi interpetationi dicunt, iam natum paruulum etiam eſſe innocẽtem, & idcirco eundem venientem ad diſcretionis vſũ liberi ſui arbitrij viribus poſſe ita recte viuere abſq; omni peccato vt etiam mereãt a deo coronari. Similibus quoq; interpretationibus innixi nonnulli huius tẽporis interpretes, qui aut carpunt aut ſilentio prætereunt interpretationẽ venerabiliũ patrũ, Athanaſij, Hilarij, Amb. Hiero. Aug. cęterorũq; eccleſiaſticorũ patrũ, qui interpretantur Apoſtolũ in hoc loco loqui de propagatione, ſeu radice, & origine peccati vniuerſalis, propter quod vniuerſa humani generis maſſa eſt damnationi obnoxia, indigens Chriſti redemptoris gratia. Et quia ab initio fuit propoſiti noſtri, p defenſiõe gratię, imo pro cõcordia gr̃ę & liberi arbitrij, ſcripturas ſacras in mediũ adducere. Idcirco ſunt aliquot circa hanc Apoſtoli doctrinam difficultates conſiderandę, quibus ſolutis magis erit clarum, quod intendimus demõſtrare.

Prima difficultas. Qua ratiõe dicit Paulus, per vnũ hominem peccatum & mortem introijſſe in mũdum, cum aſibi dicat ſcriptura, Inuidia aut ſuaſione diaboli mors itrauit in orbem terrarum. Ille eñ, inquit ſaluator, homicida fuit ab initio, cuius ſuggeſtiõe cauſa & origo mortis inuaſit vniuerſam maſſam humani generis, cur igitur magis per hominem peccatum intrauit in mũdum, q̃ per ſathanam, qui hoẽm ad peccãdum ĩduxit? Præterea alibi tradit ſcriptura. A muliere ĩitium factum eſt peccati, & per illam morimur oẽs. Vnde Apoſtolus, Adã nõ eſt ſeductus in pręuaricatiõe, ſed mulier, Cur ergo peccamus magis in Adam peccãte, q̃ in Eua, quæ & ipſum ſuum virum ad tranſgreſſionem inſtigauit? Si dixeris, Peccauimus in Adam primo peccante, quia eramus in lumbis eius quando peccauit, Cur ergo nõ ſimiliter peccauimus in Adã ſecũdo peccãte, & ĩ Adam peccãte tertio, ſiquidem eramus in lumbis eius, quãdo ſecũdo & tertio peccauit? Cur deniq; non peccamus in omnibus parẽtibus noſtris, a quibus deſcẽdimus? Quod ſi fuerit admiſſum, cõſequens erit, tot eſſe in nobis originalia pecca-

Sapientiæ.2.

Eccleſiaſtici.25.

ta quot fuerunt parentum noſtrorum crimina. Preterea ſi peccauimus in Adam,quia eramus in lumbis eius, quando peccauit. Cur non etiam pœnitentiã fecimus in Adam pœnitente,& non etiam iuſtificati ſumus in Adam, quãdo pœnituit & iuſtificatus eſt? Difficultas ſecunda.

Quid intelligit Apoſtolus per mundum,an vniuerſam humani generis naturam,an locũ iſtũ,in quo habitant hoĩes?

Difficultas tertia. Quid Apoſtolus intelligit per peccatum,cum dicit peccatũ per vnũ hominẽ intraſſe in mundũ, vtrũ videlicet intelligat ipſam tranſgreſſionẽ, ſeu inobedientiam,qua Adam tranſgreſſus eſt legẽ,an tale peccatũ,de quo in eadem epiſtola dicit poſtea, Iã nõ ego operor illud, ſed qđ eſt in me peccatũ. Et iterũ, Nõ regnet peccatũ in veſtro mortali corpore,vt obediatis concupiſcentijs eius,& vtrum vox peccati in capite illo,ad Romanos quinto, æquiuoce ſeu diuerſimode accipiatur. Deinde quid per carnẽ,& quid p ſpiritum,cum dicit. Scio quia non habitat in me,hoc eſt,in carne mea bonum. Item,Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum.

Quarta difficultas. Qualem mortem velit ſignificare Apoſtolus dicens per peccatum intraſſe mortem, an videlicet neceſſitatem iſtam moriẽdi corporali morte, quam videmus omnibus communem, an tyrannum mortis, an potiꝰ mortem animæ ſpiritualem,de qua dicit propheta. Anima quæ peccauerit ipſa morietur. Viuo ego dicit dominus,nolo mortem peccatoris.

Quinta difficultas eſt ſuper eo quo dubium videtur,an particula qua dicitur, In quo omnes peccauerunt,aliquid referat, an ad nihil præcedentium referatur,nec ad hominem videlicet,nec ad mortẽ,ſed neutraliter accipiatur,indicãs rationem,vt ſignificet,in quantum,aut quatenus,id eſt quoniam,ſeu quantum, ac ſi diceretur. Mors in omnes homines pertranſijt in eo quod peccauerunt. Quemadmodum ſi dicerem. Omnes homines digni ſunt morte,in quo rebelles ſũt imperatori,aut ſi capiatur relatiue. Vtrum ergo referatur ad hominem, vt ſenſꝰ ſit,in quo ſcilicet vno homine omnes peccauerunt,an potius referatur ad peccatum, indicans cauſam propter quam omnes peccauerunt,vt ſenſus ſit. Propter quod

quod in peccatum Adæ omnes peccauerunt, quod rurſus ambiguam poteſt habere ſententiam. Vnam, qua abſolute omnes nemine excepto intelligantur peccaſſe propter peccatum Adę. Alteram qua non abſolute omnes homines, ſed omnes qui peccauerunt intelligantur peccaſſe propter peccatum Adæ. Quemadmodum ſi dicerem, hoc eſt ſignum, in quo omnes fugierunt, id eſt, ſignum propter quod fugierunt omnes, qui in fugam ſunt verſi, hoc eſt, nullus fuit fugiēs, qui non occaſionem & cauſam ſuæ fugę ex huiuſmodi ſigno acceperit, vt ſicut ibi non abſolute omnes intelliguntur fugiſſe, ſed ſignificantur omnes qui fugerint propter hoc ſignum fugiſſe, an ita hic nō ſignificētur omnes abſolute peccaſſe ꝓpter Adam, ſed ſolum ſignificentur omnes qui peccauerūt, peccaſſe propter peccatum Adæ, cum peccauerint illius imitantes exemplum.

Sexta difficultas. Qua ratione dicit Apoſtolus ad Romanos quinto, Sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic & per vnius iuſticiam in oēs homines in iuſtificatonem vitæ, cum tamen non omnes homines iuſtificentur in Chriſto, ſed quidam, qui ſcilicet Chriſtum ipſum imitantur, ex quo videtur conſequens non omnes condemnari, & ſpiritualiter mori in Adam, ſed eos ſolum, qui veſtigia Adę imitantur.

Septima difficultas. Qua ratione Apoſtolus inſinuat quoſdam eſſe homines, qui non peccauerunt, dicens, Mors regnauit ab Adam vſq; ad Moyſen, etiam in eos, qui non peccauerunt, cum prius dixerit abſolute omnes peccaſſe, & egere gloria dei.

Octaua difficultas. Qua ratione dicit, Peccatum nō imputatur, cum lex non eſt, ſi paruuli, qui nondum ſunt capaces legis, peccauerunt in Adam ita quod ipſis imputetur originale peccatum. Hæ ſunt difficultates circa intellectum apoſtolicæ doctrinæ, quas non eſt inutile diſcutere, duabus pręſertim ex cauſis. Primū propter diuerſas interpretantium ſententias datas ſuper hoc proceſſu apoſtoli, quem nōnulli ſic interpretantur, vt ex hac apoſtoli doctrina ad illorum mentē interpretata, non relinquatur loc⁹ ꝓbandi

 vllum

vllum eſſe in paruulis originale peccatum. Deinde quod veteres codices,quemadmodum teſtati ſunt Origenes, Ambroſius,& Auguſtinus hoc loco inter ſeſe diſcrepant, vt latius infra declarabitur.

Pro ſolutione igitur harum difficultatum ſciendum eſt, quod vniuerſi,& ad vnum omnes ſacrę theologiæ interpretes,innixi irrefragabilibus ſcripturę teſtimonijs conueniũt, docentes primos noſtros parentes , propter inobedientiam ſuam deiectos eſſe a delitiarum paradiſo cum tota ſua poſteritate,& ita detruſos in hãc vallem lachrymarum,factos eſſe corruptibiles,& miſeros etiam paruulos. Verum ſubintroi erũnt hæretici,docentes nullum poſſe eſſe peccatum naturale, & idcirco paruulos propter alienum peccatum non poſſe eſſe ex natiuitate obnoxios culpę, tametſi propter ipſius peccatum perdiderint in ſuis parentib⁹ delitiarum paradiſum, deiecti in hanc vallem lachrymarum & miſeriæ. Sed his per omnem locum contra Pelagianos diuus obuiat Auguſtinus hæreticorum malleus,plane declarãs,nullum eſſe peccatum naturale,id eſt,ſecũdum naturam,quæ talis eſt, qualis ab initio fuit a deo condita, vtiq; tamẽ eſt peccatum , ſecundum naturam,quæ talis eſt,qualis nunc naſcitur homo, dicẽte Paulo Apoſtolo,Fuimus & nos natura filij iræ,quẽadmodũ,& cęteri. Et quod Apoſtolus dicit,Ego autẽ carnalis ſum , venũdatus ſub peccato , & acquiſitus ſub peccato, Hoc propheta añ hoc longe deplorãs,ait,Ecce in iniquitate cõceptus ſum. Iudæi olim ex genitali membro,quo fit ſucceſſio humani generis,carnaliſq; propago, iuſſi ſunt amputare particulã, vt docerẽtur ex cõſortio natiuitatis carnalis,quãdam habere impuritatem.

Peccatũ aliqđ quõ poteſt eſſe naturale.

¶ *Tertia pars, in qua reſpondetur ad duas priores difficultates.*

PRimam igitur difficultatem ſoluimus dicentes,Adam peccãdo vnico ſuo peccato,totam ſtirpem ſuam, poſteritatemq; in ſe tamquam radice vitiaſſe, & ita per Adam peccãtem peccatum in omnes homĩes tranſijſſe,nõ ſolum quod præuaricatio Adæ ſit omnibus peccãtibus imitatiõis exemplum,ſeu origo peccãdi,ſed quod ipſe ſit propago peccati &

ori

origo vnde propagatur peccatum in totam ſuam progeniē. Peccatum autem & mors, quia non ſunt ſic a diabolo, quem admodum ſunt a parente primo, neq; enim a diabolo homines propagantur vitiati, tametſi homines peccātes illum ſuerint imitati. Idcirco Apoſtolus non dicit peccatum per diabolum, ſed per vnum hominem intraſſe in mundum. Sicut non imitatio operum Chriſti facit homines peccatores eſſe iuſtificatos, ſed per ſpiritum regenerans gratia. Paruuli ſiquidem nondum poſſunt Chriſtum imitari. In adultis vero opera pia, quibus ipſi imitantur Chriſtum, ſequuntur iuſtificatum, & non præcedunt iuſtificandum, dicēte Apoſtolo: Iuſtificati gratis per gratiam ſine operibus, ita non ſolum imitatio Adæ facit homines, aut eſſe peccatores, aut habere peccatum, aut eſſe damnationi obnoxios, ſed per carnem homo naturam generans vitiatam iam olim in Adam. De his latius in diſſolutione difficultatis tertiæ & quintæ.

Cur peccatum nō per diabolū intrauit in mundū ſic ut per unum hominē.

Quęrentibus autem. Cur ergo per Adam magis, quam per Euam Apoſtolus commemorat peccatum intraſſe in hūc mundum. Reſpondeo. Apoſtol9, vt inquit Origenes, ſeruauit naturę ordinem. Non enim ex muliere vir, ſed mulier ex viro, & ita vir origo eſt omnium hominum etiam vxoris ſuæ, quę carnem habet ex ipſo. Omnes homines, qui in hoc mundo ſunt nati, & quotidie naſcuntur in lumbis erant Adæ, cum adhuc eſſet in paradiſo, & ita cum ipſo, & in ipſo expulſi ſunt e paradiſo cum inde expulſus eſt ipſe. Mors itaq; quæ illi ex voluntaria præuaricatione venerat conſequenter in eos pertranſijt, qui in lumbis illius erant. Hactenus Origenes. Apoſtolus, inquit Aug. eū principem poſuit, & fontem a quo propago generis humani ſumpſit exordium, & per cuius pręuaricationem natura humana in poſteros propaganda, expulſa eſt de paradiſo acceptū deferens originalis innocētiæ rectitudinē, humana natura non fuit fomitis vitio infecta, neq; deſtituta originalis innocentię dono priuſq̄ Adam totius humani generis principiū legem dei eſſet pręuaricatus. Proinde & Chriſtus ex ſola muliere de Adam propagata, abſq; virili ſemine natus intrauit in hunc mundum non vllo peccato vitiatus. Vñ Eua

ſola ſi fuiſſet legem dei præuaricata, Adam perſeuerante ſub originali innocentia, non peruaſiſſet gen⁹ humanū origina lis culpa. Non ita fuimus in Eua, ſicuti fuimus in Adam. In Adam nempe fuimus, ſicut in principio actiuo. In Eua autem ſicuti in naturali & paſſiuo principio. Mulier ſola comedēs cibū vetitū, nō ſenſit illicitū, donec & vir ipſe comediſſet. Dedit mulier, inquit ſcriptura, viro ſuo, qui comedit, & aperti ſunt oculi amborum, cognoſcenteſq; ſe eſſe nudos, id eſt, veſte cœleſtis gratię deſtitutos, erubeſcebāt. Adā ab initio conditus eſt rectus ad dei imaginem, & ſimilitudinem, habens quidem oculos illuminatos deo, apertos iuſtitię, clauſos autem peccato, nō ſentiens in carne ſua vllū peccati motum contra legē mētis. At vero ipſe ſic in honore conſtitut⁹, & idone⁹ abſq; vllo īpedimēto obedire deo, accepta virtute continendi, ſub ſe omnia dum abuſus tanto munere mētis oculos deflexit in vxorē ſuaſue delitias, negligens deū ſuū cōditorē, iuſte ab illo deſeritē, ſibiq; talis relinquitē, qualē ipſe ſemet ipſum fecit, quo fit vt iā animus perdita innocētię ſtola factus ſit in vitia procliuis, in ſemetipſum terrenaſq; delitias, aſſimilatus iumentis inſipientibus, & qui prius malū in carne ſua contra legem mentis non ſentiebat, quia nullū erat, mox deſerente gratia, cœpit oculos habere aptos, ſētiēs peccatū contra ſpiritum ſtimulans. Certo conſtat primos parentes vidiſſe quidem oculis corporis pariter, & mentis pulchram viſu arborem, grataműq; oculis, & deinde accepto fructu oculos eorum fuiſſe apertos, & vidiſſe ſeſe eſſe nudos. Si ante peccatū nudi erāt, & viderūt arborē, quō poſt peccatū apti ſunt oculi, qbus ſe nudos eſſe viderunt? Huius ītelligētiam ſi velimus ex ſcripturis agnoſcere, conuenit ex euangelica doctrina conſiderare ſcripturam non de corporum oculis fuiſſe loquutā, ſed de oculis mētis. Et ex his inſuper quodā cecum in nobis eſſe, etiam videntibus nobis, & ecōtrario videns quoddam ineſſe etiam cecis nobis. Saluator ad phariſæos, In iudicium, inquit, ego in hunc mundum veni, vt qui non vident videant, & qui vident ceci fiant. Phariſęis ſuper reſponſione hac indignātibus, & contra obijciendo dicentibus, Nunquid nos ceci ſumus? Reſpondit Ieſus. Si

eſſe-

eſſetis ceci, peccatum non haberetis, nunc vero quia dicitis, videmus, peccatum veſtrum manet. Ex hac ſaluatoris doctrina patet geminam eſſe mentis cecitatem, quandam videlicet bonam, quandam malam. Geminum inſuper viſum internum, quendam videlicet bonum, & quendam prauum. Bene cecus eſt, qui non ſolum non conſentit concupiſcētię, ſed & neq; vllam videt, aut ſentit in carne ſua concupiſcentiam, qualis erat laudabilis illa cæcitas ſub innocentiæ ſtatu. Quæ ſane cecitas bona in hac peregrinatione nobis non reſtituitur iam venundatis ſub peccato habitāte in carne noſtra vſq; ad mortem. Iuſtificati cæcantur quidem, vt non ſint ſapientes ad peccandum. & bene ceci ſunt, dum ſtudent oculos habere clauſes ſeu auerſos, ne videant vanitatem, vt non conſentiant peccato. Male autem cęcus ſum, ſi ignorās viam ſalutis, id eſt, Chriſtum verum animarum medicum, & lumen illuminans cæcitates mentium, non videam animæ meæ tenebras, & cecitatem. Periculoſiſſimus eſt morbus, quem cum non ſentit ęgrotus, non eſt pro medico, aut remedio ſollicitus. Item bene videns ſeu bene oculatus ſum ſi oculis erectis in deum viam ſalutis videns, quę ſurſum ſūt quęro, & quę ſurſum ſunt ſapio. Male autem oculatus ſum & male videns, ſi in his quæ reuera ſunt mihi bona, ſim cæcus & ignorans animę meæ tenebras, medicum illuminantem non quæram. Et per hæc patet ſolutio ad obiectiones cęteras. Nam ſi peccauimus in Adam primo peccante, non idcirco oportet, quod peccauimus in Adam ſecundo peccante. Nec rurſus oportet ſi peccauimus in Adam primo peccāte, quod idcirco peccauimus & in parētibus noſtris primo peccantibus, exiſtentes in lumbis eorum, quando primó peccauerūt. Neq; enim idcirco ſolū peccauim⁹ in Adā, qa eram⁹ in lumbis eius, qñ peccauit, ſed idcirco, quia eram⁹ in lūbis ei⁹, qñ peccādo naturā humanā vitiauit, deſerta originali iuſticia, qñ terra eius maledictioni facta ē ſubiecta, ſuſcepto vitiorū ſemiario, quo prona ē ſpinas & tribulos germinare nobis iuitis, dicēte dño ad Adā, Quia audiſti vocē vxoris tuę, maledicta terra ī ope tuo, ſpinas et tribulos germinabit tibi.

Gemina cecitas & geminus viſus.

Ex maledictione quam incurrit Adam terra prona eſt germinare ſpinas & tribulos, non ea ſolum terra, quę extra nos eſt, ſed & terra nr̄i corporis, noſtrę carnis, totus noſter homo intus & foris factus eſt mortalis, & ad recte viuendū cecus, infirmus, & languidus, proferens deſideria praua, cogitationes vanas. Verum ne huiuſcemodi vitiorum procliuitas innaſcatur, poterit benedictio dei, & gratia ſanctificās præuenire infantem in ipſo temporis momento, quo concipitur in matris ventre. Et nihilominus ſtabit ſententię apoſtolicæ veritas, Omnes homines peccaſſe in Adam, quia oīs homo ſibi relictus, & q̄tum eſt ex conditione naturę iā vitiatę debita concipitur ſub peccato, & poteſtate diaboli in vtero. Nec eſt in poteſtate vlli⁹ hoīs facere, vt non ſub peccato concipiať homo. Verum quæ impoſſibilia ſunt apud homines, apud deum ſunt poſſibilia. Et qui ſanctificat infantem in vtero potens eſt & pręuenire, ne in vtero concipiatur ſub peccato. Proinde virgo Maria, cuius conceptionis diem celebrat eccleſia, cui & angelus teſtimonium dedit, quod eſſet gratia plena inter mulieres benedicta, pie creditur præſeruata eſſe ab omni malo, & nunq̄ fuiſſe ſub maledictione, & in ipſo creationis momento fuiſſe ſanctificata non ſolum, ſicut Hieremias & Baptiſta Ioannes, in quibus poſt ſanctificationem remanſit peccandi fomes, ſed nouo quodā ſanctificationis modo, quam decebat matrē dei, ſecundū quā & prorſus excluſus creditur fomes; vt accedente rationis vſu non ſentiret vllum deſideriū ad illicitū cōtra legem mētis. Nec ſic credens facit iniuriam ſaluatoris gratiæ, quia ſicut per gratiam ſaluatoris, abſq; meritis & miniſterio hominis ſanctificatur baptiſmo flaminis Ioannes in vtero, ita pie creditur, plus gratiæ eſſe collatum Mariæ, vt per eiuſdem ſaluatoris gratiam ſanctificaretur in ipſo ſuæ creationis momento, vt ipſa quę contereret ſerpētis caput deo peculiariter præſeruante, non poneretur vnq̄ ſub eiuſdem ſerpentis poteſtate. Cui & venerabilis pater Aug. tale dedit teſtimoniū prę cæteris etiam ſanctificatis in vtero peculiare. Cum de peccatis, inquit, agitur nullam prorſus de Maria habere volo quęſtionem, &c. Ex his igitur habes, qua ratione

Maria præſeruata ab originali peccato.

dicat

dicat Paulus peccatum intraſſe in hunc mundum per vnum hominem, & non per inuidiam diaboli. Et cur magis ꝑ primum hominem primo peccantem, ꝙ per alios noſtros parētes, qui etiam peccauerunt ſicut Adam.

Ad ſecundam dubitationem reſpondet Auguſtinus, in Enchiridio. Mundum, inquit, appellauit Apoſtolus vniuerſum genus humanum, intendens per vnum hominē peccantem totam naturam humanam eſſe peccato obnoxiā. ſic accipit beatus Ioannes, mundum dicens. Omne quod eſt in mundo, aut cōcupiſcentia carnis ē, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitę, quæ non eſt a deo patre. Mundum illic appellans non cœlum & terrā, ſed hoīem qui diligit mūdum. Totus mundus in maligno eſt poſitus, id eſt totum humanum genꝰ. Ego elegi vos de mundo, id eſt, ſegregaui vos de damnabili maſſa humani generis. Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi, mūdum, id eſt, humanum genꝰ. Vnde continuo ſubdit non reputans illis delicta ipſorum. Si mundus vos odit, ſcitote, quia me priorem vobis odio habuit. Omnis homo prius mundo naſcitur, ſed vt deo naſcatᷣ, de mūdo eligitur, & de illo princeps huius mundi eijcietur, ſicut ipſe teſtatur. Nūc iudicium eſt mūdi, Nunc princeps huius mundi eijcietur foras.

¶ *Pars huius capitis quarta, in qua ſoluitur difficultas tertia.*

PRO diſſolutione tertię difficultatis, ſciendū eſt, quod ſicut Chriſtus, qui vnus eſt ſecundum ſubſtantiam in ſcripturis ſacris, nominibus virtutum deſignatur. Dicitur enim gratia, charitas, pax, iuſticia, virtus, veritas, & vita. Ita & diabolus nominibus ſuorum iniquitatum, & operationum deſignatur. Ipſe enim dicitur impietas, ipſe iniquitas, peccatum, mors, & perditio. Et hoc diligenter annotauit Origenes ſuper epiſtolā ad Romanos. Nec ē inutile hoc conſiderare. Nā ſunt qui dicunt Apoſtolū per peccatū intellexiſſe ſathanam. Per vnum hominē peccatū in hunc mundum intrauit. Peccatū, inquit, id eſt, ſathanas. Nō ego opor *Diabolus peccatū appellatur.*

illud, ſed quod habitat in me peccatū .i. ſathanas. Et ita ipſe ſathanas intelligit inquiūt eſſe peccatū, quod regnare dicit, & mors, de qua dicit. Nouiſſime aūt deſtruet mors inimica. Dicit aūt diabolus peccatū, mors, & pditio, qa ipſe autor eſt mortis, perditionis atq; peccati. Verū patres magis probati, innixi interpretationibus eccleſiaſticorū patrū & eccleſię peccati noīe intelligūt legē carnis, repugnantē legi mētis, p quam humana natura deſtituta eſt originali iuſticia, damnationis rea, niſi fuerit reatus illius per gratiam Chriſti diſſolutus. Ad hanc igitur tertiam difficultatem reſpondemus Apoſtolum per peccatum itelligere originalem culpam, per mortem vero pœnam ſeu ſupplicium illius culpę. Verum hic conſideranda eſt Auguſtini diſtinctio, cuius ignorantia facit pleroſq; a vera ſententia doctrinę Apoſtolicę aberrare. Peccatum actuale, inquit Auguſtinus, tranſiens actu, manet reatu. Originale vero peccatum manens actu, tranſit reatu. Fomes vitiorum incētiuus manet in homine iuſtificato, quamuis reatus eius ſit regeneratione ſolutus. & hęc eſt Apoſtoli Pauli doctrina ad Romanos, appellantis fomitē eſſe peccatum, quod per vnum hominem intrauit in genus humanum, propter quod vniuerſi vinculo ſunt damnationis obnoxij, idemq; peccatum ſemper manere in homine, ſed nō obeſſe his qui ſunt in Chriſto Ieſu regenerati, non ambulātes ſecundum illius peccati deſideria. Secundum Auguſtinū igitur libro ſexto contra Iulianum, Apoſtolus peccatum nominat affectionalem concupiſcendi contra legem mētis qualitatem, quę inuaſit genus humanum propter inobedientiā Adæ, quæ ſane vitioſa qualitas culpam habet ſibi coniunctam in homine nondum iuſtificato, in homine autem iuſtificato, iccirco ipſa dicitur eſſe peccatum, quia & effectus eſt peccati, & cauſa peccati. Effectus quidem, quia peccato Adæ facta eſt, cauſa vero peccati accedēte, qa liberi arbitrij vſu voluntatem trahit ad conſenſum illicitum, & concipit pariatq; peccatum. Intelligit ergo Apoſtolus per vnum hominem peccantem, in vniuerſum genus humanum propagatū vile quoddam vitiorum ſeminarium, quod appellatur peccatum habitans in carne. Præterea in libro de baptiſmo par-

Quid ſignificetur nomine peccati.

uulo-

uulorum, voluit Apoſtolus, inquit, commemorare illud peccatum, quod in hunc mundum non imitatione, ſed propagatione intrauit. Ipſi autem improbi Pelagiani dicunt vnum hominem in cęteros homines non propaginem traieciſſe peccati, ſed duntaxat exemplum præbuiſſe peccandi, & illius exemplo cæteros peccaſſe, dicente propheta Oſea. Ipſi autẽ ſicut Adam tranſgreſſi ſunt pactum. Sed hoc refellit tota Chriſtianorum fides, quam illuſtrauit Auguſtinus in pluribus locis contra Iulianum cęteroſq; Pelagij ſectatores. Multi peccant, inquit, qui non cogitant de peccato, quod primus homo commiſit, nec illud ſibi ad peccandum proponũt exemplum. Quamobrem pertranſijt in omnes homines nõ iccirco, quia primi hominis præceſſit exemplum, ſed quia in omnes homines peccatum eſt propagatum, ſicut enim non imitatio operum Chriſti iuſtificat homines, ſed per Chriſtum regenerans gratia ſpiritus ſancti, faciens vt homines ſint veri Chriſti imitatores, nemo enim poteſt vere imitari opera Chriſti, niſi qui fuerit viuus vita ſpirituali. Paruuli etiam qui nondum poſſunt imitari, poſſunt per Chriſtum dei gratia iuſtificari. Ita non ſola imitatio Adæ facit homines peccatores, aut habere peccatum, ſed per carnem homo generans naturam vitiatam, facit hominem genitum habere peccatum, etiã infantem, qui nondum peccantis Adæ veſtigia poteſt imitari. Pro ſolutione igitur difficultatis tertię, & ad hãc materiã planius intelligẽdã, nõ eſt inutile cõſiderare, quod peccati noie in ſcripturis ſacris nõ culpa ſolũ, ſed & multę res alię ſignificãt, aut antecedẽtes, aut comitãtes culpã. Primũ Chriſtus ab Apoſt. Pau. peccatũ apellat, eũ q nõ nouerat peccatũ, deus pater fecit eſſe peccatũ. i. Chriſtũ fecit ꝓ nobis peccatũ. i. talẽ fecit eũ, qui portaret in corpore ſuo peccatũ, hoc eſt ſupplicia peccatis noſtris debita, tradẽs eum hoſtiã pro peccato noſtro. Vnde oblationes, quas populus offert ad obtinẽdũ remiſſionẽ peccatorũ, dicuntur peccata, de quibus ſcriptura. Peccata populi mei comedunt ſacerdotes. Et quia Chriſtus factus eſt hoſtia, non ſecundum diuinitatem, ſed ſecũdum naturam humanam, Idcirco & caro Chriſti pro peccatis noſtris oblata, peccatum dicitur apud Paulum, qui inquit, In carne deus miſit filium

Chriſtus appellatus peccatũ.

 Quid

Quid eſt de peccato damnauit peccatū? quod eſt peccatū de quo damnauit, & quod eſt peccatum, quod ipſe damnauit? Deus, inquit, mittens filium in ſimilitudinem carnis peccati in carne, de peccato damnauit peccatum in carne, vt iuſtificatio legis impleretur in nobis, qui non ſecundum carnem ambulamus, ſermo certe intellectu difficilis, niſi quid appellatione peccati ſignificetur, intellexeris. Accipe ergo deum patrem miſiſſe filium ſub ſpecie carnis peccatricis, atq; ita eſt de peccato, id eſt, de proprio filio, quem pro nobis peccatum, id eſt, hoſtiam pro peccatis noſtris fecit damnaſſe, occidiſſe, & mortificaſſe peccatum noſtrum in cruce per carnem. Ita & Chriſtus, cui non poterat ineſſe peccatum, legitur ad Romanos. 5. mortuus eſſe peccato. Non quia ex ſeruitute peccati, factus eſt ſeruus dei, ſicut homo moritur peccato, dum a ſeruitute peccati liberatur, vt non amplius peccato, ſed deo ſeruiat. Sed quia mortuus in carne ſua mortali, quæ per omnia in ſupplicijs erat carni peccatrici ſimilis. Deinde & tyrannus peccati. i. diabolus, vt ſupradiximus in ſcripturis ſacris appellatˀ nōnunq̄ peccatū, ſecundū quā ſignificationē, ſicut iam diximus, ſunt qui interpretantur Apoſtolum, dicentes, Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intraſſe, quia per Adam peccantem, ſiquiunt, incepit in humanum genus habitare tyrannus peccati, factuſq; eſt nobis intraneˀ hoſtis, & inimicus domeſticus, aſſidue ſtimulans, & ſuggerens ad ea, quæ ſunt huius mundi. Et ſic venerabilis pater Ambroſius dicit peccatum ab Apoſtolo acceptum, dicente. Non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. Peccatū vobis non dominabitur. Non enim eſtis ſub lege, ſed ſub gratia. Item, Sicut regnauit peccatum in mortem, ita gratia iuſticię regnet in vitam æternam. Sic & Origenes ſuper caput quintū ad Romanos in fine dicit, poſſe fieri, vt Apoſtolus per peccatum voluerit intelligi diabolum. Nā & peccatū, quod regnare dicitˀ ipſe putandus eſt, & ipſe credēdus ē eſſe mors, de qua dicitˀ. Nouiſſime inimica deſtruetˀ mors. Diabolus autem, qui ſic appellatur, peccatum dicitur regnare in nobis, quando habet in nobis dominatum, ita vt obediamus deſiderijs, ſuggeſtionibus, inſtinctibus eius. Contra quod

Quō Chriſtˀ mortuˀ eſt peccato.

Diabolˀ ē peccatū & mors.

quod Apoſtolus monuit. Non regnet peccatum in mortali veſtro corpore, vt obediatis concupiſcentijs eius. Gratia autem Chriſti liberat nos in vita hac à tali peccato, non vt non ſit in nobis, ſed vt non dominetur nobis. Per primum hominem factum eſt vt neceſſario peccatum habitet in nobis, tam fomes quam diabolus, per Chriſtũ autem factũ eſt, vt nõ regnet in nobis. Neque enim poſſumus hũc tyrannũ peccati, aſſidue contra nos pugnantẽ vincere, niſi ipſe Chriſtus ſit nobis factus, non ſolũ liberator, ſed & turris fortitudinis, reclinatio capitis noſtri, habitatioque mentis noſtræ, & ita liberari ab huiuſmodi peccato in hac vita, quemadmodũ iterpretantur ſancti, eſt liberari non ab inhabitatione peccati, ſed a ſeruitute peccati, a dominio & regno peccati, dicente apoſtolo. Peccatũ vobis non dominabitur. Non enim eſtis ſub lege, ſed ſub grã. Sub lege, inquã, timore pœnæ coacti, ſed ſub gratia liberi, & ſpontanei ſerui. Liberati a peccato, ſerui facti eſtis iuſticiæ, vt vltra non ſeruiatis peccato inſidianti, ſed deo iuſtificanti. Liberari autem a peccato, ita vt etiã nõ habitet in nobis, nõ poſſumus, niſi gratia dei liberati, a corpore mortis huius tranſeamus per mortem, in reſurrectionis gloriam.

Tertio accipitur peccatum in ſcripturis pro vitio quod per Adam peccantem intrauit in vniuerſum genus humanum. Secundum fidem indubitatam & catholicam Adam iſte vetus naturam polluit humanam in poſteros ſuos propagandam, eamque ita vitiauit vt cunctos etiam immerentes crimini ſuo faciat obnoxios, tantaque fuit vis peccati illius vt ipſo vno delinquente etiam cęteri omnes nullo admiſſo crimine, ortum duntaxat ex ipſo habentes damnentur, ejiciãtur a paradiſo in corruptionem, ac in ſempiternũ quoddam exiliũ. Siue igitur pro fomitis vitio, ſiue pro diabolo ab Apoſtolo ad Rom. 5. dicatur acceptum eſſe peccatum, non eſt pernicioſa in ſententijs fidei diuerſitas, modo firma fide ſtatuatur, omnem hominem ex Adam, nõ ſolum eſſe traditum ſub poteſtate diaboli, ſed & obnoxium eſſe originali peccato, nam & diabolo ſuggerente opus fieri contra præceptum, fomes intrinſecus eſt homini factus, & per illum diabolus intrauit in genus humanum, aditumque & poteſtatem habet in corda

Fomes peccãdi peccatũ appellatur.

hominum. Et hic iam accipiendum eſt fundamentum, & initium articulorum Chriſtianæ fidei, ſuper quo fundata eſt ratio paſſionis & mortis Chriſti. Nec enī oportuiſſet Chriſtū pro genere humano a poteſtate diaboli redimēdo mori, ſi nō ipſum gen⁹ humanū propter peccatū fuiſſet iuſto dei iudicio derelictum, ac traditum ſub poteſtate diaboli, neq; omnis homo indiguiſſet ſanguine Chriſti ad diluendum peccatū, ſi qſ q̄ liber fuiſſet a peccato. V nuſquiſq; igitur ſicut eget redemptore Chriſto, ita & obnoxius eſt peccato, etiam vnius diei infans. De incarnatione autem filij dei, quæ forſitan etiā ad beatificandum totum hominem extitiſſet, tametſi manſiſſet natura humana ſub innocentię ſtatu, alia eſt ratio, q̄ de paſſione & morte, cæteriſq; miſerijs, quas voluntarie ferre voluit Chriſtus, propter peccatum noſtrum tam perſonale, ſeu actuale, q̄ naturale, ſeu originale, quod habet etiam vni⁹ diei infans. Si vero quis dicat, originale peccatum non debere ſimpliciter appellari peccatū, ſed cū additamēto, originale peccatū, ſicut pictus hō non verus eſt homo, ſed eſt homo pictus, fomitem quoq; propterea ſolum appellari peccati voce, quia peccato Adę factus eſt, ſicut ſcriptura aliqua appellatur manus hominis, quia facta manu illius. V erum quiſquis ſic dixerit, longe aberrat a ſcripturæ ſacrę ſenſu, & ab eccleſiæ fide, quę docet ſolum Chriſtum fuiſſe a peccato liberum, & omnem Adæ filium indigere remiſſione peccati. Peccatum igitur originale eſt verū peccatum, vera iniuſtitia, ſeu abſentia iuſticiæ debitę ineſſe.

¶ *Secundum huius partis membrum de interpretationibus quorundam nominum ad intelligendum hāc materiam de originali peccato.*

AD magis autem penetrandum intellectum ſcripturarum, ſciendum eſt, quod originale peccatum reperitur varia ſortiri nomina in ſacris literis. Nūc lex carnis, nunc lex membrorum, nunc concupiſcentia, nunc malum habitans in carne. Iſtud enim peccatum in hac vita ſolui-

tur quidem regeneratione baptiſmi, non vt non ſit, ſed vt in culpam non imputetur. Idcirco homo q̄diu hic viuit, carnalis manet, quemadmodum, dicit Paulus, vas electionis iam ſub gratia conſtitutus. Ego, inquit, carnalis ſum, venun datus ſub peccato. Iam erat iuſtificatus, & tamen non ait. Fui carnalis, ſed ſum, inquit, carnalis. Atq; ita ex his etiam cōſiderādū ē, quod gemina in ſacris literis legit̄ carnalitas. Quædam eſt ſecundum corpus mortis huius, vbi caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, qualis eſt in hominibus omnibus etiam iuſtis, donec ſurgat corpus ſpirituale in nouiſſimo die. Sic dicebat Apoſtolus ſe adhuc eſſe carnalem, id eſt, habentem corruptibilem carnem, pronam in vitia. Et venundatum ſub peccato, id eſt, nondum redemptum a corpore mortis huius. Quædam vero eſt carnalitas ſecundum ſpiritum, ſeu animā, qualis eſt eorum, qui mente ſecundum carnem ābulant, De quibus Apoſtolus. Carnalis homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus dei. Et ad Corinthios. Nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis? Ab huiuſmodi autem carnalitate iam abſolutus Apoſtolus dicebat. Si quod odi malum hoc facio, iā non ego facio illud, ſed quod habitat in me peccatum. Et quemadmodum aliud eſt peccare ſeu peccatū regnare, aut dominari ī nobis. Aliud habere peccatum, Ita & aliud eſt, non habere peccatum, Aliud non ſeruire peccato. Semper peccatum ineſt nobis, inquit Auguſtinus, ſed non ſemper ſeruimus peccato, non ſemper regnat in nobis. Ineſt tibi peccatum, non modo cum ſentis motum illius; ſed etiam dum caro nulla eſt tentatione commota. Regnat, cum conſenſeris. Aliud ſenſus peccati; aliud conſenſus. Quamuis ſit in liberi arbitrij poteſtate conſentire, & non conſentire peccato, non eſt tamen in poteſtate voluntatis ſentire peccatum, & non ſentire. Proinde iuſſit Apoſtolus non vt non habitet peccatum in vobis, non vt non ſentiatur peccatum in veſtro mortali corpore; ſed vt non regnet in veſtro corpore. Peccatum ſic acceptum vocat Auguſtinus originale vitium, quod eſt procliuitas, ſeu pronitas concupiſcendi contra vel præter rationis iudicium, ſeu conſilium

& ita peccatum hoc nihil aliud eſt, q̄ fomes, id eſt, incitabulū peccandi, quod ē ſeminariū quoddam vitiorum propter peccatum primi parentis naturę humanæ aduenticium, manēs etiam in homine, q̄uis caro non ſit vlla tētatione commota, dicente Aug. Ineſt homini malum quoddam, præter motū & actum, ſicut timiditas ineſt homini etiam, quando actu nō timet. Sic originale peccatum, inquit, eſt ſecundum quod paruuli, & ſi non ſint actu concupiſcentes, ſunt tamen proni cō cupiſcere. Propter hoc igitur peccatum terra noſtra ab Adā ſeminaliter deciſa maledictioni eſt ſubiecta, prona germinare ſpinas & tribulos, ſecundum quod & omnes homines naſcuntur filij irę, rei & obnoxij ſempiterno exilio. Per gratiā autem Chriſti reatus quidem fomitis ſoluitur, ſed manet fomes ipſe, vt ſupplicium ſeu vindicta pro peccato illius hoīs, a quo omnes habēt propaginem. Qui ſane fomes in ſcripturis ſacris vocatus eſt languor, lex membrorū, peccatum, ſeu malum habitans in carne. Non quod vitium ipſum, aut culpa, & peccatum, aut opus eius ſit vel in mēbris, vel in ſola carne, ſed quod ſit in anima, quę per carnē concupiſcit, ſicut rationalis anima per oculos videt, per aures corporis audit.

Omnis culpa imputanda eſt voluntati.

Opus autem mala voluntate perpetratum per membra, ſicut cum accommodamus membra noſtra, vt ſint arma iniquitatis peccato, eſt quidem in membris, vt in manu, pede, lingua, alioue corporeo organo, & peccatum eſt & culpā habet a voluntate imperante. Veluti cum quiſpiam manū ſuā mouet ad interficiendū hominē, ſed culpa huius motus alia non eſt a culpa voluntatis imperantis. Peccatum igitur iſtud originale, nec eſt in ſemine, nec in ſanguine, nec in carne, niſi caro intelligatur accipi vel pro anima prona carnaliter cōcupiſcere, vel pro homine ab Adā habēte corruptibilem, & paſſibilem carnem. Sciendum enim eſt, carnē in ſcripturis non vno accipi modo, plęrumq; enim accipitur pro homine. Quem admodum ait Apoſtolus. Scio quia non habitat in me, hoc eſt, in carne mea bonum, ſecundum quam ſignificationem in omnibus ferme locis accipitur in ſacris literis, ſicut Auguſtinus profundiſſimus ſcripturarum indagator

gator interpretans illud Apoſtoli. Manifeſta ſunt opera carnis. Nomine carnis totum hominem dixit eſſe ſignificatum. Nam & Apoſtolus inter opera carnis ibidem connumerat inimicitias, hæreſes, ſectas, inuidias, quorum certe origo eſt ſuperbia, quę ſine carne regnans in diabolo, poteſt ſubintrare in hominem non ſtimulante carne. Appellat igitur opera carnis, opera hominis ab adam carnaliter propagati. Quemadmodum & in prima epiſtola ad Corinthios primo, nomine carnis totum hominem ſignificauit, dicens. Cum ſint inter vos zelus, contentio, & ſchiſma, nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis? Vbi poſterior clauſula intelligitur eſſe prioris interpretatio. Item ad Romanos. Qui in carne ſunt, deo placere non poſſunt. Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini. Secundum carnem viuere, inquit Auguſtinus, eſt ſecundum hominem viuere viuere autem ſecundum hominem, eſt viuere ſecundũ ſeipſum, id eſt, ſecundum amorem ſui. Proinde & alibi concluſit. Omne peccatum eſſe, vel amorem ſui, vel ex amore ſui. Amorẽ ſui appellãs, q̃ quis ſemetipſũ ſpectãs, ſibi, aut placet, aut fidit, & in ſe delectat & viuere deſiderat pro ſua libidine, cupiẽs, aut ſui iuris eſſe, aut ad manũ habere creaturas viſibiles, quib9 fruatur. Pronitas aũt ſeu affectionalis qualitas, ſecundum quam animus a deo conditore ſuo fugax, ſic pronus eſt ſibi viuere ſecundum corporales ſenſus, vocatur ab Apoſtolo peccatum, quod per vnum hominem intrauit in mundum, quod ſacræ theologiæ interpretes, præſertim Auguſtinus appellant originale vitium ab Adam vna cum natura humana propagatum, contra quem ſui amorem dixit ſaluator. Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum & cętera.

Hic iam ſi dixeris, creatura rationalis hoc ipſo quod rationis eſt capax ad dei imaginem & ſimilitudinem condita naturaliter eſt apta ſpectare ſemetipſam, & conſiderare ſuam ipſius dignitatem ſupra creaturas cæteras, ita etiam ab initio a deo creata, vt naturali quodam amore ſit ad ſemetipſam affecta, pronaq; ſemetipſam amare & cupere ſui cõmodum. Vnde & hac ratione venerabilis pater Anſelmus tra- Obiectio.

dit cuilibet rationali creaturę ab initio impreſſam eſſe, tam affectionem commodi, quam affectionem iuſticiæ. Videtur igitur huiuſmodi pronitas amandi ſemetipſum in creatura rationali fuiſſe ſub innocentiæ ſtatu a conditore naturę, atque ita videbitur peccatum originale non eſſe ſubortum per vnum hoiem peccantē. Sed ad hæc reſpondemus, quod homo ſub innocentiæ ſtatu, naturaliter erat ad ſemetipſum affectus, ſed non contra legem mentis, non erat pronus concupiſcere aliquid contra ſpiritum, hoc eſt, non ita erat ad ſemetipſum homo inclinatus, vt aptus eſſet in illo ſuboriri vllus motus incitans voluntatem ad agendum aliquid contra placitum ſeu conſilium interioris hominis, nam ſecundum catholicam & Apoſtolicam doctrinam, malum hoc ſic operans in nobis ſtimulos ad illicita, eſt peccatum, quod per vnum hominem intrauit in mundum. Erat quidē homo ſub innocentiæ ſtatu affectus ad diligendum ſemetipſum, ſed ſecundum inclinationem rationalis ſpiritus paratus ſemetipſum diligere, vt dei creaturam, paratus omnia agere & deſiderare ſub deo, ab illo pendere & ſubſiſtere, illi viuere, ac immorari. Rationalis creatura dei bonitate in ea eſt cōdita libertate rationis, qua ſufficiens erat plenum habere ſuper omnes ſuos mot⁹ dominium, ita vt nullum ſētiret malum. Vidit deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. De Adam ante lapſum dicit ſcriptura Sapientiæ decimo. Eduxit illum de limo terrę, & dedit illi virtutem cōtinendi omnia. & ita nec in homine, nec in angelo potuit ſuboriri vllus motus, vlla paſſio, vllumue deſiderium contra rationis conſilium, contra legem mentis. Ex his poteris conſiderare, quod peccatum originale ſeu fomes, quem ex Adam peccante propagati contraximus, non eſt peccandi poſſibilitas, ſecundū quam videlicet rationalis anima poteſt peccare & deficere a deo conditore ſuo. Nam & illa poteſtas, qua bene & male vti poteſt anima rationalis, eſt īſeparabilis a libero arbitrio, ſibi ſiteque naturæ relicto. Nam habuit & Adam ante lapſū, & ipſi quoque angeli mali, ātequā peccarēt, poteſtatē peccādi, quos tamen manifeſtum eſt non habuiſſe vllum peccandi fomitem.

miſtem. Omnis creatura rationalis hoc ipſo quod rationa-lis eſt libericp arbitrij per ſui naturam mutabilis, & poteſt peccare etiam neq habens vllum cum vitiata carne conſor-tium, & neq habens ab altero aliquo peccandi fomitem, & neq tracta ab alterius cuiuſcp ſuaſione.

Ex ſupradictis eſt manifeſtum, bifariam accipi hoc quod dicitur ſecundum carnem viuere. Vno modo eſt deſiderijs earum rerum, quas anima per carnem ſentit, ſatiſfacere, eiſ-cp indulgere aut conſentire. Debitores qdem ſumus carni, non vt viuamus ſecundum carnem, id eſt, ſecundum carna-lis voluptatis deſideria, verumtamen ita ſumus debitores carni, vt neceſſaria ei victus & veſtitus prouideamus, qua-tenus illa vti ad ſalutis noſtræ obſequium valeamus. Alio modo ſecundum carnem viuere generaliter accipitur, vt ſit idem ei quod eſt ſecundum hominem viuere, quemadmo-dum ex ſuperioribus eſt manifeſtum.

Ex quibus rurſus eſt manifeſtum, non oportere omne peccatum in homine originem habere ex carnis fomite, aut ſuggeſtione Sathanæ, ſed poſſe quoddam eſſe peccatum com-miſſum libera voluntate; nõ habẽs ortũ ex vllo motu carna-lis deſiderij, quod ſuerit ſubortum, præter vel contra liberũ rationis iudicium. Quemadmodum enim diabolus pecca-uit ſua fretus libertate voluntatis, non ſentiens in ſe vllum ſtimulum contra legem ſpiritus, neque etiam tractus alteri-us ſuaſione, Ita & homo nunc peccare poteſt libero ſuo ar-bitrio, non tractus carnalis fomitis ſtimulo, non perſuaſus alterius conſilio. Primus autem homo quamuis peccauit diaboli ſuaſione, ad peccandum tamen non fuit inſtimula-tus, aut tractus vllo carnis deſiderio, quod ſentiret in ſe pu-gnare contra ſpiritum mentis ſuæ. Non peccauit ſi-cut homo nunc tentatus peccat, a ſuæ carnis concupiſcen-tia abſtractus & illectus. Adam obſequutus eſt mulieri, gu-ſtans cibum vetitum, non illectus vlla carnis ſuæ concu-piſcentia, ſed ſpontanea ad vxorem ſuam beneuolentia. Eua quoq ſuggeſtioni obtẽperabat ſerpẽtis, nõ abſtracta carnis ſtimulo, ſed errore, ſeducta ſerpẽtis mendacio. Ante mẽdaciũ

 ſic

ſic erat, inquit Auguſtinus, conſtituta voluntas amborum, ſic erat fabricatum liberum arbitrium, vt ſi nollent conſentire ſerpenti, diſcederet ſerpens in ſua falſitate confuſus & remaneret homo in deo creatore firmatus. Quiſquis ergo dixerit quorumlibet peccatorum carnem eſſe cauſam, vehemēter aberrat, neq; totam hominis naturam diligenter conſiderat. Nam licet corpus quod corrumpitur aggrauet, deorſū q; trahat animam, & ita rationalem voluntatem, ipſa tamen anima etiam non preſſa mortali corpore poteſt ex indita ſibi libertate peccare atq; deficere, quemadmodum in Adam nō erat corruptibilis caro quę fecit animam eſſe peccatricē, ſed anima abutens indita ſibi libertate peccando fecit eſſe corruptibilem carnem & totum hominem vitiatum. Deinde ad planius intelligendum ſententias Apoſtoli Pauli dei gratiā commendantis & adhortantis liberum hominis arbitrium, non erit hic inutile conſiderare, quod ſpiritus in ſcripturis dupliciter reperitur acceptus, aut pro ſpiritu videlicet humano & creato, aut pro ſpū ſancto & increato. Ex cuius cōſideratione poterit eſſe manifeſtum verbum Apoſtoli dicentis. Spiritu ambulate & deſideria carnis non perficietis. Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum & ſpiritus aduerſus carnem, bifariam poſſe interpretari ſecūdum quod ſpiritus aut pro ſpiritu humano, aut pro ſpiritu ſancto accipi poteſt. Habet nempe homo ſpiritum pertinentem ad naturam ſuam, de quo Apoſtolus. Nemo ſcit quę ſunt in homine, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt, habet & homo in natura ſpiritū ſanctum ſupra naturam, verumtamen quia ſpiritus ſanctus dicitur concupiſcere, ob id quia facit ſpiritum hominis concupiſcere, iccirco interpretationes ambę in eandem finalem incurrunt ſententiam. Vnde & conſiderantibus verbum iſtud Apoſtoli cum antecedentibus & ſequentibus, videtur Apoſtolus loquutus non de ſpiritu hominis, ſed de ſpiritu ſancto, quo libertatem aſſequamur ad vitam æternam, & de carne accepta vel pro toto homine, vel pro anima, quæ non ſecundum dei ſpiritum, ſed ſecundum carnalem viuit ſenſū. Nam inter carnis opera annumerat hęreſim, inuidiā, ſectas quæ non carnis ſed hominis ſunt opera. Deinde ſpiritus opera

pera

pera commemorans dicit. Fructus autem ſpiritus ſunt charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, &c. Manifeſtum eſt autem hęc nō a noſtro ſolius ſpiritu proficiſci, ſed a dei ſpiritu fieri in nobis. Inſuper ibidem cum dicit Apoſtolus. Vos in libertatē vocati eſtis fratres, per charitatē ſpiritus ſeruite inuicem, manifeſtū eſt apoſtolum intellexiſſe ſanctū dei ſpiritum, per quem charitas diffuſa eſt in cordibus noſtris. Vnde cum dixiſſet, Spiritus concupiſcit aduerſus carnem, paucis interpoſitis adiecit. Si ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege, aperte inſinuans ſeſe intelligere ſanctum dei ſpiritum, & ita caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, id eſt, homo ſecundum carnem propagatus, concupiſcit aduerſus ſpiritum ſanctum, & ſanctus dei ſpiritus aduerſus hominem ſecundum ſeipſum viuentem. Et hanc interpretationem imitatus eſt venerabilis pater Auguſtinus. Spiritus dei, inquit, eſt qui pugnat in te aduerſus te. Hic enim ſpiritus dei tuus eſt aduerſarius, de quo ſaluator. Eſto cōſentiēs aduerſario tuo dū es cū eo in via. Et vt noſcas ad ſpiritum ſanctum hoc officiū pertinere, alio loco dicit idem Apoſtolus. Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini, Si autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis, & continuo exponens, de quo ſpiritu ſit hoc accipiendum. Quotquot, inquit, ſpiritu dei aguntur hi ſunt filij dei. Verum pręclariſſimi interpretes, Ambroſius & Hieronymus huiuſmodi locum de ſpiritu humano interpretantur, nec hoc dicentes derogant in aliquo ſpiritui gratię, loquūtur nempe de ſpiritu hominis iam liberati, deducti, & tracti diuino ſpiritu. & huic congruit ſententia ſequens, qua dicitur, vt non quęcumq; vultis illa faciatis, vbi aperte inſinuatur hominem aliquid facere quod non vult facere, dum motus carnales ſentit, quibus hominis ſpiritus non conſentiens aduerſatur, tractus dei ſpiritu. Arbitratur Hieronymus non repugnare Apoſtolico ſēſui, ſi quis dixerit eandem animam eſſe quæ nunc caro, nunc ſpiritus appellatur. Anima ipſa, inquit Hieronymus, conſiſtens inter terram & ignem, id eſt, inter carnem & ſpiritum, quando ſe tradit carni, caro dicitur, quando ſpiritui, ſpiritus appellatur. Et ibidem, Anima, inquit, rationalis in quodā medi

Anima rationalis nūc caro, nūc ſpiritus appellatur.

tullio eſt poſita, ſi iungatur carni, id eſt appetitui ſecundum carnales ſenſus, craſſa carnaliſque efficitur, & idcirco caro appellatur, eadem vero anima ſi copuletur ſpiritui ſancto, perpetuis gaudens & futuris, ſpiritus dicitur. Qui adheret deo, inquit Apoſtolus, vnus ſpiritus eſt cum eo, Sed diligentius coherentiam ſententiarum Apoſtoli conſiderantes, plane videbimus quędam eſſe carnis opera, quę facimus nō volentes, Quod odi malum, inquit, hoc facio. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, vt non quæcumque vultis, illa faciatis, & huiuſmodi carnis opera non ſeparant a regno dei iam regeneratos, dicēte eodem Apoſtolo. Nihil ergo damnationis eſt his qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui non ſecundum carnem ambulant. Quędam vero ſunt opera carnis, quę & nos volumus facere, de quibus & dicit. Manifeſta ſūt opa carnis, quæ ſunt luxuria, impudicitia, & cæt. Qui talia agunt, regnum dei non poſſidebūt, ſic & quędā ſunt opera ſpiritus, quæ nō voluntate noſtra facimus nos, ſed celitus immittuntur, veluti inſtinctus, affectiones, & cogitationes vtiles iam primū inſpiratę. Quędam vero ſūt opera ſpiritus, quę nos facimus ſpiritu duce, & adiuuante vt voluntarie nos faciamus. Opera carnis & ſpiritus primi generis, poſſūt eſſe ſimul tempore in anima, faciūtque rixam & iurgium in ipſa, præſertim iam conſtituta ſub dei gratia, de quibus & pręcipue loqutus eſt Apoſtolus, cum dixit, Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Vnde & mox ante præmiſerat. Spiritu ābulate, & deſideria carnis nō perficietis, id eſt, non conſentietis, non obedietis illis. non dixit, & deſideria carnis non habebitis, quia etiā hi qui ſpiritu ambulant, deſideria carnis habent & ſentiunt. Rurſus nec dixit, & deſideria carnis ne feceritis, quia per carnem etiā facimus quæ facere non volumus. Quemadmodum docet Paulus Apoſtolus. Si quod odi, hoc facio, iā non ego facio illud, ſed quod habitat in me peccatū. Aliud ergo ē facere aut habere aut ſētire deſideria carnis, aliud perficere illa aut cōſentire, aut obedire illis. Opera carnis & ſpiritus ſecūdi generis nō poſſūt eſſe ſimul i hoīe, quia nemo poteſt duobus dominis ſeruire, Nemo poteſt ſimul ſecundum carnem & ſecūdum ſpiritū

Quædam carnis opera quæ facimus non uolentes, quędā quæ uolentes, quædam ſpiritus opera quæ non facimus nos, quædam quæ ipſi facimus.

viuere. Hæc autem diligenter conſiderantibus, facile patet vtramq; expoſitionem ſenſui conuenire Apoſtolico. Nam iccirco ſpiritus ſanctus dicitur concupiſcere in anima, quia facit ipſam cõcupiſcere, & ita ſpiritus ſancti opera in homine ſunt opera rationalis animę, & hoc aperte, inquit Auguſtinus, ſignificauit Apoſtolus dicens. Spiritus concupiſcit aduerſus carnem. Noli, inquit, putare illic ſpiritum hominis tantum eſſe dictum, ac ſi dicat ſpiritus hominis non ſolus, ſed ſecundum dei ſpiritum iam factus ſpiritualis, concupiſcit contra carnem. Nam hominis ſpiritus ſecundum carnalem voluntatem, concupiſcit aduerſus ſemetipſum concupiſcentem ſecundum ſpiritualem voluntatem. Lis hæc ſolius animę eſt, quæ ſecum ipſa rixatur, ſibimetipſi aduerſatur, cum proprio litigat arbitrio, & aduerſus ſemetipſam concupiſcit, ſecundum duas, quas in ſe habet leges, ſeu affectionales qualitates, quarum vnam habet a ſe ex carnali propagine, alteram habet a ſpiritu dei intus loquentis & operantis. Proinde hoc ipſum quod ſcriptura dicit carnis affectus, carnis deſideria, carnis opera, arbitrandum eſt dici ad eum ſenſum, quo dicimus ea eſſe deſideria ſeu opera animæ deſiderantis & operantis, aut ſecundum carnales ſenſus, aut ſecundum eas quas habet ex carnali propagatione affectiones. Vnde & peccata proprie ſunt ipſius animę, vt efficientis principij, operãtis, aut negligentis in ſe vel in corpore actũ aut motũ. Proinde & ipſi imputatur aīæ, ſecundũ quod ipſi datũ eſt arbitriũ, & iudiciũ ſcientia atq; facultas, qua diſcernere valeat inter licitũ ac illicitũ, & reprobare malũ, & eligere bonũ deo inſpirãte, corpore autẽ ſeu carne ſic vtẽ aīa ſicut faber malleo vel incude. Caro etenim ex qua cõponitur homo neq; dictatrix eſt peccati, neq; inuẽtrix malitię, nec cogitationes format nec diſponit agenda, ſed eſt officina ſpiritus, qui in ea & per eam quęcunq; peragit atq; cõſũmat. Cęterum in philoſophis & gentilibus relictis ſuę naturę viribus, ſpiritus rationalis, futuri rationem habens, concupiſcit quidem aduerſus carnẽ, id eſt, aduerſus ſemetipſam, quæ ſecundum carnales ſẽſus pręſens appetit cõmodum, dicente Ariſtotele. Pars ſenſitiua appetit præſentem voluptatem,

Quõ caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritũ declarat Auguſtinus.

Ratio autem propter futurum retrahere iubet. Ratio enim ſemper ad optima deprecatur. Proinde quemadmodum oportet puerũ, inquit, ſub pædagogo viuere, ita oportet cõcupiſcibile obedire rõi. At ꝟo rõnalis aĩa ſecũdũ talẽ ſpẽs cõcupiſcentiam membra carnis ab opere prohibẽs, non liberatur a ſeruitute peccati, non proficit ad aſſequendum vitam ęternã. Idcirco de ſola huiuſmodi naturalis ſyntereſis concupiſcentia non loquitur doctrina Apoſtolica

¶ *Pars quinta, in qua ſoluũtur quæſtiones quarta & quinta.*

Solutio quartæ difficultatis.

AD quartam difficultatem dicimus Apoſtolũ illã mortem ſignificaſſe, de qua locutus eſt deus ad ipſum Adam adhuc innocentem. Quocunq; die comederis ex illo, morte morieris, hoc eſt mortalitati & corruptioni ſubijcieris, ſempiternę inſuper mortis & miſerię reus eris. Quẽadmodum Apoſtolus per peccatum intelligit fomitem, cui culpam deſtruit iuſticia, per Chriſtum nobis comunicata, vt tandem exhibeamur in conſpectu dei ſine macula & ruga, Ita & mortis nomine intelligit mortalitatem & ſempiternę mortis nexum, quem tollit vita per Chriſtum nobis reparata, vt tandem ſublata omni corruptione & miſeria, mortale hoc corpus induat immortalitatem. Nam ſecundum doctrinam Apoſtolicam, ex ęquo hęc reſpondent. Sicut per Adam peccatum, ita per Chriſtum iuſticia. Sicut p̃ Adã mors, ita per Chriſtum vita. Sicut in vno homine peccante omnes peccauerunt, ita quotquot iuſti, aut ſunt, aut fuerunt iuſtificati ſunt per vnius hominis iuſticiam. Sicut in Adam oẽs moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur. Sicut regnauit peccatum in mortem, ita iuſticia per gratiam regnet in vitam ęternam per Ieſum Chriſtum. Ibi aliud peccatum, aliud mors, aliud iuſticia, aliud vita. Deus ab initio conſtituerat nos tales, q̃ viueremus deo, & iuſticię, prſus expertes mortis atq; peccati. Adam autem peccans fecit nos mortuos deo, iuſticię, neceſſitatiq; mortis prorſus ſubiectos. Chriſtus verus reparator facit nos rurſus viuentes deo & mortuos eſſe peccato, ac morti, non vt iſta mors corporalis, id eſt corporaliter moriendi nececeſſitas & peccatum in hac vita non inſint nobis, ſed vt non regnent in nobis, vt viuentes

in

in hoc mortali corpore non obediamus concupiſcentijs peccati habitantis in nobis, donec liberemur a corpore mortis hui⁹, donec mortale corpus hoc induat immortaliatem. Qui mortui ſumus peccato, inquit Apoſtol⁹, quomodo adhuc viuemus in illo? De⁹ ipſe fecit nos bonos, immortales, quales ipſi nō fecims nos. Rurſus nos fecim⁹ nos malos, et multis miſerijs ſubiectos, quales ipſe nō fecit nos, vt obſtruaẽ oē os loquentium contra deum iniqua. Volentibus igitur cōſiderare, quam mortem intulerit Adam peccando, conuenit conſiderare, quā vitam reparauit Chriſtus humanæ naturæ naſcendo, moriendo, & reſurgendo. Quemadmodum canit eccleſia. Qui mortem noſtram moriendo deſtruxit, & vitā reſurgendo reparauit. Videbitur forſitan hic nonnulla in ſcripturis intelligendis difficultas, dum iuſti in eiſdem ſcripturis leguntur per gratiam Chriſti a peccato & a morte in hac vita liberari, & tamen videmus per eandem Chriſti gratiam ab eis in hac vita peccatum, & mortem non prorſus aboleri. Sed nodū huius difficultatis iam diſſolui mus in lib. de captiuitate, & redemptione generis humani, neq; eſt difficile ſoluere, ſi cōſideremus, quod per baptiſmū & fidem Chriſtianam non promittatur nobis in hoc ſæculo talis vita, talis iuſticia, taliſque libertas, qualem habuit Adam ante peccatum in paradiſo, ſed talis poſt hanc vitā, qualem ipſe habiturus erat tranſlatus ex poſſe non mori ad non poſſe mori in ſuperna ciuitate. Proinde cum dixiſſet Apoſtolus. Sicut in Adam oēs moriunẽ, non cōtinuo vſus verbo præſentis temporis, adiecit, Ita & in Chriſto omnes viuificāẽ, ſed vſus futuro tēpore, Ita in Chriſto, inquit, ōnes viuificabuntur, aperte inſinuans per gratiam Chriſti mortem illam ſequutam ex Adam peccante, non prorſus in hac vita, ſed in futuro abolendam. Deinde quamuis per gratiā Chriſti non reparetur nobis in hac vita, neq; talis iuſticia, taliſq; vita, qualem habuit Adam in paradiſo, neq; talis corporalis vitæ immortalitas, taliſq; perfectio iuſticię, qualē ipſe Adā, ſi ſtetiſſet, fuiſſet in hac vita habiturus, vtiq; tñ reparatur nobis p eādē Chriſti gratiā, etiā in hoc ſeculo vita quędā ſpūalis & iuſticia, p quā veniam⁹ ad immortalitatē eandē & iu-

Quā mortem intulit Adam, & quam vitam Chriſtus reparauit.

ſticiā eandē,quā & ipſe habiturus erat ſi ſtetiſſet. Qui audit verbum meum, inquit Chriſt⁹, in iudicium non veniet,ſed tranſiet a morte in vitā. Apoſtol⁹ igitur,cū dixit, Per pecca tū mors intrauit in hūc mundū,nomine mortis geminā deſi gnauit mortē,& corporis videlicet & animę,ac ſi dicat,Per peccatum intrauit mors in totum hominem,& in animam, & in corpus, dum per Adam peccantem, ipſum corpus ſubiectum eſt neceſſitati moriēdi,& ipſa anima deſtituta eſt vita, quę illi deus eſt, abeunte iuſticia originali. Quemadmodum ergo peccatum Adæ regnauit in omnes ab eo propagatos ducens in vtramq; mortem,id eſt,in vtriuſq; vitę de ſtitutionem, Ita & iuſticia Chriſti per fidei gratiā regnauit ī omnes ab eo renatos,ducēs in vtriuſq; mortis deſtructionē, & reparans vtramq; vitā.Sic docet Apoſtolus. Nihil ergo damnationis,inquit,eſt his,qui ſcilicet ſunt in carne corruptibili,peccatrice,ac mortali,ſi ſint in Chriſto Ieſu regenerati,& nō ſecundum carnē ambulent.

Per peccatum intrauit gemina mors.

Hic vero ſi dixeris nomine mortis ab Apoſtolo, nō deſignari ſpiritualem animę mortem,cum dicit eam per peccatum intraſſe in hunc mundum.Nam dicit idem Apoſtolus propter peccatum corpus eſſe mortuum,id eſt,mortalitati ſubiectum,non dicit animam eſſe propter peccatū mortuā.Deinde huiuſmodi mors ſpiritualis reuera idem eſt qđ peccatum. Aliud nihil eſt peccatum, ꝙ priuatio ſpiritualis vitę in anima. Videtur igitur Apoſtolus per mortem, quæ pœna eſt peccati,ſolum intelligere corporalem mortem.Qđ & plane videtur inſinuaſſe cum dicit. Infœlix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Ad hoc dicimus, qđ nomine mortis non precise,ſeu adęquate mors corporalis; neq; ſola mors animæ ſpiritualis ſignificatur, ſed & generaliter ſupplicium reatuſque cuiuſlibet ſupplicij propter Adæ peccatum inflicti,aut contracti ſiue in corpore, ſiue in anima. Peccatum ergo culpa intelligitur,mors,pœna,& vltio peccati. Et idcirco nomine mortis ſignificatur, tam mors ſecunda poſt hanc vitam, quam corruptio corporis, morſq; ſpiritualis animæ in hac vita. Neq; enim intrauit mors iſta abſq; peccato,quia nō erat iuſtum abſq; culpa

tran

tranſire ad ſuppliciũ. Verum ibi attendēdum, quod ſicut aliud eſt peccare, aliud habere peccatum, Ita & aliud eſt ſpiritualiter mori, aliter ſpiritualiter mortuũ eſſe. Rurſus aliud nõ habere gratiam, aliud priuatũ eſſe gratia, aliud peccare, aliud perdere gratiam, aut priuari gratia. Eſt igitur reuera peccatum Adę, cauſa meritoria corporalis mortis, ſeu diſſolutionis, ſed non ſolũ eſt illius diſſolutionis cauſa. Illa nēpe diſſolutio corporis & animę, omniſq; mortalitas, & afflictio in hac vita, ſolum vmbra quædam & particula eſt mortis, ſeu ſupplicij conſequentis ex Adæ peccato. In die quo peccauit Adam, continuo ſequuta eſt mors in Adam, ſecundum verbum dei dicentis. Quocumq; die comederis ex eo, morte morieris, cœpitq; Adam ab illo die mori. Quēadmodũ ait mulier illa Thecui. 2. Reg. 14. Quotidie morimur, & tanq̃ aquæ dilabimur in terram, quę non reuertuntur. In die igitur quo peccauit, cœpit mori Adam, & nunq̃ deſijſſet mori, tranſiturus tandem ex hac vmbra mortis ad ſempiternam mortem, niſi ſubueniſſet illi gratia ſaluatoris. Vnde nos quotidie morimur corruptioni corporis propinquantes, ſed in hac mortali vita manducantes panem viuum, qui de celo deſcēdit, ex quo ſi quis fide, ſpe, & charitate manducauerit, nõ morietur inæternum, accipimus quandam immortalitatis alimoniam, & vegetari de ligno vitę, quod eſt Chriſtus Ieſ9, ſic viuificamur illius ſpiritu, vt per mortem hãc temporalem tranſituri ſimus in vitam immortalem, liberandi p eundem Ieſum Chriſtum, qui corpus noſtrum iam mortale, et paſſibile conglorificabit, vt efficiatur incorruptibile, & immortale. Vnde & Apoſtolus cum dicit. Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini, non mortem iſtam communem bonis & malis, quę pars eſt ſupplicij originalis vitij, ſed mortem quandam ſignificauit, & in hac vita, & in futura vita ſpiritualem. De qua & alibi dicitur. Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur. Morietur, inquam, morte ſecunda, quæ nunq; finietur. Similiter cum dicit, Si ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis, non hanc temporalem vitam, ſed ſpiritualem in hac vita, & ſempiternam poſt hanc vitam ſignificauit. Inſuper in apoſtolicis ſcriptu-

In ipſo die quo peccauit Adã, moriebatur.

ris diligenter ſunt hęc conſiderāda, viuere deo & mori deo, viuere peccato & mori peccato, viuere ſibi & mori ſibi. De quibus ſatis ante diſſeruimus. Viuere deo eſt ſecundum dei voluntatem viuere. Mori deo eſt non ſecundum dei voluntatem viuere. Viuere peccato, eſt viuere ſecundum deſideria peccati in nobis habitantis. Mori autem peccato, eſt non obedire deſiderijs peccati, ſed mortificare illa, extinguere, & reprimere. Viuere ſibi, eſt ſecundum ſua ipſius deſideria viuere, Mori ſibi, eſt nolle viuere ſecundum ſua ipſius deſideria. Pro omnibus mortuus eſt Chriſtus, inquit Apoſtolus, vt qui viuunt, iā non ſibi viuāt, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt. Et iterum, Exiſtimate vos mortuos quidem eſſe peccato, viuētes autem deo in Chriſto Ieſu. Chriſtus, inquit Petrus, peccata noſtra pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, vt peccatis mortui, iuſticiæ viuamus. Verum & hoc aduertendum in ſacris literis, quod dicimus, mori peccato, aut mortuum eſſe peccatis, bifariam accipitur. Vno modo, vt nomina illa peccato & peccatis, intelligantur ablatiui eſſe caſus, & qui ſic mortui ſunt peccatis, adhuc viuunt, peccato, id eſt, ſecundum peccati deſideria agūt, qui ſic in peccatis mortui ſunt, quemadmodum accipitur ab Apoſtolo dicente. Deus cū eſſem⁹ mortui peccatis, cōuiuificauit nos Chriſto.

Secundo illa nomina intelligūtur eſſe datiui caſus, & ſic mori aut mortuum eſſe peccato, eſt non ſeruire ſeu non obedire peccato in carne habitanti, qui mortuus eſt peccato, inquit apoſtolus, iuſtificatus eſt a peccato.

Solutio quintæ difficultatis. Pro ſolutione difficultatis quintæ, ſciendum eſt quod Apoſtolus ſi diceret per vnum hominem peccatum intrauit in genus humanum, & per peccatum mors, & ita in omnes hoīes mors pertrāſijt, per quē oēs peccatū habēt, ſeu a quo in omnes peccatum eſt propagatum, manifeſta videretur eſſe Apoſtoli ſentētia. Nunc autem quia dicit in quo omnes peccauerunt, ſententia manet ambigua, propter particulam, in quo, quæ poteſt varie accipi, vt ex ſupradictis patet. Et idcirco diuerſę ſunt ſuper parte hac datæ interpretantium ſententię, quibuſdam dicentibus Apoſtolum non voluiſſe ſignificare omnes homines peccaſſe, quia mox inquiunt, Apoſtolus

lus ſubiungit. Mors regnauit ab Adam vſq; ad Moyſem, etiam in eos qui non peccauerunt in ſimilitudinem præuaricationis Adę. Verum prætermiſſis varijs interpretantium ſententijs, quas ſupra in difficultate quinta recitauimus, poterit ſenſum Apoſtolicum ex cohærentibus eiuſdem ſententijs perſpicere, quiſquis conſiderauerit ea, quæ præmiſit Apoſtolus in tertio & quarto capitulis. In illis nempe oſtenditur omnes homines eſſe ſub peccato, tam Iudęos, ꝙ Græcos, omneſq; declinaſſe vſq; ad vnum, omneſq; homines eſſe mendaces .i. vanos, inutiles, & peccauiſſe, & iccirco indigere iuſtificatione, quę eſt per gratiam dei, non ex operibus vllis, ſed ex fide per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Deinde his iam pręmiſſis idem Apoſtolus in hoc quinto capite infert duas concluſiones. Vnam quod nos ſic iuſtificati ex fide pacē habemus apud deū, q eramus inimici & impij, & iccirco charitatē dei erga nos maxīe cōmēdari ī hoc quod cum eſſemus adhuc inimici, reconciliati ſumus deo per mortem filij eius. Alteram propterea, ſicut per vnū hominem peccatum intrauit in hūc mundum, & per peccatum mors, & ſic ī omnes homines mors pertranſijt, in quo omnes peccauerūt. Sic & per vnum hominem iuſticia intrauit in hūc mundum, & per iuſticiam vita, & ſic in omnes homines vita pertranſijt, in quo omnes ſunt iuſtificati, ſi fuerint ex illo renati. Quemadmodū alibi dicit. Sicut in Adā oēs moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur. Proinde & in hac ſententia Apoſtoli ſubintelligenda eſt, inquit Origenes, adimpletio, vt poſtꝗ̃ dixerit, propterea, ſicut per vnum hominem intrauerunt peccatum & mors, in quo omnes peccauerunt, ſuppleatur, ita & per vnum hominem intrauerunt iuſticia & vita, in quo omnes iuſtificati ſunt. Vbi Apoſtolus plane docet cauſam & rationem cur inimici fuerimus, & cur morte filij dei īdiguerimus omnes, quia videlicet per Adam peccantem intrauit peccatum in omnes. Plane vides Apoſtolum in hoc capite voluiſſe oſtendere dei iram & inimicitiam propter Adę peccatum defluxiſſe in vniuerſam generis humani maſſam, & vnūquemq; ex Adam naſci deo inimicum, qualem ipſum ab exordio non condidit deus. &

ex Chriſto fieri reconciliationem in omnes, & ſuper omnes qui credunt in illum, ſuper omnes & in omnes, qui baptizati ſunt in illo. In oēs qui inſititij ſunt illi, quaſi renati, & in illo tanꝙ in capite & in radice firmati. Ad hoc ergo vergit apoſtoli intentio, vt oſtendat non ſolum mortem, ſed & peccatum ipſum inuadere hominem ex Adam propagatum, & ita neminem ex Adam natū eſſe, qui non fuerit propter peccatū illud dānationis vinculo obſtrictꝰ, & neminē ex huiuſmodi vīculo liberari, niſi qui fuerit p̄ gratiā Chriſti regeneratus. Adam ipſe naturam humanam in ſe tanꝙ in radice vitiauit, & quos de ſe genuit, omnes genuit peccato obnoxios, & idcirco mortales, deo inimicos. Vt ſicut ex homine homines, ita ex peccatore peccatores, ex mortuo morituri, ex damnato damnati. Et ita peccatum concupiſcentiæ, tam actualis, q̄ originalis, q̄uis ante legem datam, quæ dicit, Non concupiſces, non putaretur apud homines eſſe peccatum, tamen etiam ante legem illam erat in mundo. Vſq; ad legem, inq̄t peccatum erat in mundo, q̄uis apud homines non imputaretur peccatum, cum non eſſet vlla lex, nec intus, nec foris, quę indicaret nō eſſe concupiſcendū. Ante legē, quę prohibebat concupiſcentiam, non putabatur cōcupiſcere eſſe peccatum, & idcirco poterat quiſpiam putare peccatum, non per vnum hominem, ſed per legem intraſſe. Proinde Apoſtolus volens præſcindere huiuſcemodi erroris occaſionem, docet etiā vſq; ad legem peccatum illud concupiſcentiæ tam originalis, ꝙ actualis fuiſſe in mundo, q̄uis à multis ignorabatur eſſe malum a deo puniendum. Et quod peccatum erat in ipſo mundo, id eſt, in humano genere anteꝙ lex data erat, oſtendit per effectum peccati, qui eſt mortalitas. Mors, inquit, regnauit ab Adam, vſq; ad Moyſen, etiam in eos, qui non peccauerunt ad ſimilitudinem præuaricationis Adę, id eſt, etiam in eos qui non ſimiliter, vt Adam præuaricati ſunt legem propria voluntate.

Qua ratione dicat Apoſtolus uſq; ad legem peccatum erat in mūdo.

In quo omnes peccauerunt.

Sed iam ex his videamus explanationem eius quod dicit Apoſtolus, In quo omnes peccauerunt. Nec enim erit labor inutilis, ſi verbum hoc interpretantes, non ſenſui noſtro, nō huius, aut illius interpretationi, ſed teſtimonio eccleſiæ & ſanctorum patrum inuitamur. Sciendū eſt igi

eſt igitur, quod Aug. libro quarto contra duas epiſtolas Pelagianorum cap. 4. recitatis diuerſis ſententijs, ſuper relatione illius, quod dicitur, In quo omnes peccauerunt, approbat relationem ad vnum hominē eſſe referendam, non ad peccatū, quia in Græco, inquit, vñ trāſlata eſt epiſtola Pauli, Peccatum fœminino genere poſitum eſt, & ita relatio non ad peccatum, ſed ad hominem refertur, vt in illo primo homine peccaſſe omnes intelligantur, quia in illo fuerunt omnes, quando ille peccauit. Vnde peccatum naſcendo trahitur, qđ niſi renaſcendo non ſoluitur. Nam & ſic ſanctus Hilari⁹ intellexit quod ſcriptum eſt: In quo omnes peccauerunt, ait enim, in quo, id eſt, in Adam peccauerut omnes, addens. Manifeſtum eſt, inquit, in Adam oēs peccaſſe, quaſi in maſſa, Ipſe enim per peccatū corrupt⁹, omnes quos genuit, nati ſunt ſub peccato. Verum hic cupio lectorem eſſe præmonitum, quod beatus Amb. ſuper epiſtolā ad Ro. eandē ponit interpretationem ſub eiſdem verbis, quam Aug. in libro ſupradicto tribuit beato Hilario. Ex quo forſitan ſuſpicari quis poſſet commentaria ſuper epiſtolā ad Romanos, quæ tribuuntur Ambroſio, eſſe Hilarij, non Ambroſij: Sed hoc nihil ad præſens. Sufficit nunc conſiderare omnes eccleſiaſticos patres in hoc fidei articulo de gratia dei & damnatione humani generis vnum, & idem ſenſiſſe. Quemadmodum Chriſtus eſt vnus, in quo omnes iuſtificantur, non ob id quod ſola imitatio eius facit iuſtos, ſed propterea quod omnes, qui iuſtificantur, tanꝗ rami quidam inſiti ac implantati, tanꝗ membra in vno Chriſti corpore eodem ſpiritu omnia viuificante ex ipſo Chriſto, tanꝗ ex radice & capite, ſuccum & humorem habent ſpiritualem, quo fructus proferant bonorum operum tempore oportuno, dicente Paulo Apoſtolo, Chriſtus reconciliauit nos deo, in vno corpore per mortem crucis, interficiens inimicitias in ſemetipſo, per quem acceſſum habemus in vno ſpiritu ad patrem. Ita & Adam non propterea dicitur vnus, in quo omnes peccauerunt, quod ſola imitatio eius facit peccatores, ſed ob id quod ex Adam trahitur, traducit, & propagatur natura humana vitiata, ad malū prona, obnoxia peccato et ſempiterno exilio,

qualem deus ab initio non condidit. Poſſumus autem hanc ſententiam ex rationibus conijcere. Primum, imitatio Chriſti eſt imitatio veſtigiorum Chriſti, quæ eſt in conuerſatiõe ſpiritualis vitæ. Nemo autem poteſt imitari veſtigia illius, niſi fuerit viuus ſpirituali vita. Nemo viuus eſt ſpirituali vita, niſi qui fuerit membrum viuum in corpore Chriſti quod ẽ eccleſia. Nemo eſt membrũ viuum in corpore Chriſti, niſi qui vegetatur ſpiritu Chriſti, Nemo vegetatur ſpiritu Chriſti, niſi qui fuerit inſitus, & implantatus bonæ oliuæ, cuius radix eſt Chriſt⁹, qui eſt vera vitis ſalutifera. Hac enim ratione dicit ipſa vitis Chriſtus. Sicut palmes non poteſt facere fructum, niſi manſerit in vite; ita nec vos, niſi in me manſeritis. Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cœleſtis, eradicabitur. Ipſe enim Chriſtus eſt lignum vitæ omnibus credentibus & ſperantibus in illum. Omnes iuſti ſunt, velut palmites vnius vitis, & velut rami vnius arboris, & tanq̃ ligna tranſplantata ſecus decurſus aquarum, & velut membra vnius corporis, eodem dei ſpiritu viuificate. Atq; ita paruuli cum baptizantur, inſeruntur viti, vt ſint deinceps palmites viui, in bonam oliuam inſiti, & Chriſto capiti ſuo iuncti, tanq̃ membra vnius corporis Chriſti. Cũ igitur homines peccatores, & impij iuſtificantur, qui hactenus extiterunt membra in corpore diaboli, nunq̃ prius Chriſto domino inſiti; de quibus Apoſtolus. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, conſequẽs eſt, per Chriſtum iuſtitiam non ideirco intraſſe in genus humanum, quod homines Chriſti veſtigia imitantur. Opera eñ bona, quib⁹ Chriſti veſtigia imitãtes recta via progredimur in terrã pmiſſionis, nõ ſũt illa, q̃ pcedũt iuſtificandũ, queadmodũ impij ſentiunt Pelagiani, ſed ſunt quæ comitãtur iam iuſtificatum, præſertim cum multi iuſtificentur, & in regnũ dei aſſumantur, qui non poſſunt vti libera voluntate, non habentes vllũ ſuæ voluntatis arbitrium, quo gratiam dei, vel accipiãt, vel negligant, qui neq; Chriſti, neq; diaboli veſtigia poſſunt imitari, veluti inſipientes, paruuli, ſtolidi, conſepulti Chriſto per baptiſmum illius.

Sequi.

¶ *Sequitur pars huius capitis ſexta, in qua ſoluitur difficultas quæſtionis ſextæ de loquutionibus ſcripturæ uniuerſalibus, ſignificantibus iuſticiam Chriſti eſſe uniuerſalē omnibus hominibus, ſicut peccatum commune eſt omnibus.*

DIfficultas ſexta hęc erat, Qua ratione loquutio vniuerſalis Apoſtoli Pauli, ad Rom. 5. dicentis, In q̄ oēs peccauerunt, poſſit recte interpretari de vniuerſis & ſingulis hoībus, & de peccato propagationis, & non de peccato imitationis, cum tamen loquutio vniuerſalis, quę in eodē capite nonnullis interpoſitis ſequitur, per vnius hominis iuſticiam in omnes homines in iuſtificationem, non poſſit interpretari, neq; de peccato propagationis, neq; de vniuerſis & ſingulis hominibus, ſed de his ſolum, qui Chriſto per baptiſmum conſepeliuntur ad imitandum veſtigia illius.

Pro huius difficultatis diſſolutione volentibus nobis planius intelligere gratiam Chriſti ſaluatoris, conuenit habere intelligentiam ſcripturarum habentium loqutiones vniuerſaliter expreſſas, quales ſunt: Sicut in Adā omnes moriuntur, ita & in Chriſto oēs viuificabunt. Itē in pſalmis. Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt. Non eſt qui faciat bonum, non eſt vſq; ad vnum. Quam & ſcripturam Apoſtolus ad Romanos. 3. commemorat ad probandum omnem hominem indigere gratia ſaluatoris. Omnes enim, inquit, peccauerunt & egent gloria dei. Et iterum. Cauſati, inquit, ſumus, id eſt, per cauſam oſtēdimus, omnes homines eſſe ſub peccato, tam Iudæos, q̄ Græcos. Non eſt iuſtus quiſq;, non eſt intelligens, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſq; ad vnum. Omnes ergo indigent peccatorum remiſſione. Iuſtificātur autē oēs gratis p iuſticiā illius. Hic ſi abſolute velis intelligere, Dauid prophetam fuiſſe loquutum de tempore aliquo, in quo nullus reperiebatur iuſtus, nullus qui faceret bonum, mox inſurgit, & obuiat tibi argumentum. Quō ſtare poterit, quod omni tempore fuit in hac vita eccleſia quę dam.

dam iuſtorum. Vnde & Helias propheta, arbitrans ſe ſolum eſſe dei cultorem, legitur reprehenſus. Reliqui mihi, inquit deus, ſeptem milia virorum, qui non curuauerũt genua ſua ante Baal. Si ergo pro tempore, quo Dauid loquebatur, non erat iuſtus in hac vita vllus, qua ratione ipſe deus dicit in eodem pſalmo quandam eſſe plebem ſuam, Nonne cognoſcẽt, inquit, oẽs qui operanẽ iniquitatem, qui deuorãt plebẽ meã, ſicut eſcam panis. Rurſus qua ratione dicitur in eodem pſalmo. Dominus autem in generatione iuſta eſt. Hanc igitur quæſtionem facile ſolues, ſi ex cõpendio de regulis interpretandi ſcripturas, cõſiderare velis modũ vniuerſaliter loquendi in ſcripturis ſacris, dũ in coitate aliqua vel ciuitate, duo reperiunẽ hoĩm genera, de vtroq; dicitur, quod omnes fecerint, vbi facile intelligitur omnes inquam illius generis, quemadmodum legimus de Hieremia, Tunc omnes inſurrexerũt in prophetã, volẽtes occidere eũ. Deinde ſequiẽ, Oĩs aũt popul⁹ nõ permiſit. In prima loquutiõe intelligunẽ oẽs illius generis, ſcilicet mali & iraſcentes Hieremię. In ſecunda loquutione ſignificanẽ oẽs ſecundi generis. Ita & hic intelliges, quod plane videbis ſi cõſideres ea, q̃ præmiſit dñs, De cœlo, inquit, proſpexit ſup filios hoĩm, ſi eſt intelligens aut requirẽs deũ. Manifeſtũ aũt eſt oẽs ſi manẽt filij hoĩm, quales ſunt ex Adam nati, eſſe peccatores, habere peccatũ, & peccaſſe tum in Adã, tũ propria etiam voluntate, ſi tẽpus habuerunt liberę volũtatis, & ita oẽs hoẽs indigere gratia ſaluatoris. Non eſt qui faciat bonum vſq; ad vnum Chriſtum, qui ſolus bonus ẽ, ſine q̃ bonũ aliquod incipere, vel implere, imbecillitas humana nõ prępualet. Quapropter iure negatũ eſt vllum facere bonum, niſi vſq; ad ipſum fuerit eius miſeratione peruentum. Scriptura ergo cũ dicit, Non eſt iuſtus q́ꝗ̃, non eſt requirens deum, de omnibus hominib⁹ aũ grãm veritatem habet, & ita non de oibus pro tempore præſenti, ſed de filijs hominum dictum intelligas, hoc eſt, de his, qui manent hominum filij, quales fuerunt ex Adam nati, q̃ nondum ſunt & obliti, & egreſſi domum patris ſui. Manet fili⁹ hominum quiſq; & carnaliter viuens, niſi efficiatur per gratiam dei filius dei, efficiaturq; membrũ corporis illius. Neq; quia

Quã rõe dicit propheta, Non ẽ iuſtus quiſq̃.

Filij hominũ q dicãtur.

quia dicit, Non eſt qui faciat bonum, totam plebem, inquit Ambroſius, ſignificat, ſed hanc partem plebis, quæ manet generatio hominum, veluti qui natus ex hominibus non regeneratur natiuitate ſecunda ex ſecundo Adã Chriſto. Deinde q̃uis omnes filij hominum nondum regenerati ſint ſub peccato, Apoſtolus tamen dicens, Cauſati ſumus oẽs ſub peccato. Propheta inſuper dicens, Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis, ſepulchrum patens eſt guttur eorum, & reliqua, non de omnibus hominibus nondum iuſtificatis loquebantur, ſed de his, qui iam vtunt̃ ratiõis arbitrio. Nam tametſi quędam illius pſalmi particulę conueniant paruulis, qui ſunt in Adam facti inutiles, & ſub peccato errantes etiam in Adam a via recta, cæterę tamen partes non ita aptari poſſunt paruulis, niſi & vis quædam fiat ſcripturę, & dicamus eoſdem paruulos etiam in Adam factos eſſe abominabiles in ſtudijs ſuis, & linguis ſuis doloſe egiſſe. Quemadmodum & ipſe Origenes in eodem capitulo docet, quod omnes nos in Adam ſtetimus in via recta, & in eodẽ Adam peccante a via recta declinauimus. Verum propheta dicit eos de quibus loquebatur doloſe egiſſe in linguis ſuis, & abominabiles factos in ſtudijs ſuis. Quo certe verbo non ſolum originali peccato, ſed & actualibus peccatis eos peccaſſe ſignificat, & ideo ipſe Origenes explanans ſenſum Apoſtoli dicentis, Cauſati ſumus omnes ſub peccato eſſe, tam Iudæos, quam Græcos. Intelligit hoc Apoſtolus, inquit, de illis, quos conſtat vel naturali, vel ſcripta lege edoceri ne peccent, veluti ſunt qui iam capaces ſunt legis, potẽres diſcernere inter prohibitum, & non prohibitum. Non videtur mihi (inquit) quendam ſapientem contra rationem definijſſe, quod in omni mortalium genere cum ad id ætatis ventum fuerit, vbi ratio incipit diſcernere inter prauum & iuſtum, primo omnium ſuſcitatur malitia, quæ non depellitur, niſi deus intus doceat facere iuſtificatiões dñi. Si omnes ſub peccato ſunt, ergo nõ erit elationis cauſa vni aut alteri aduerſus alterum, cũ vterq; non ex ſua iuſticia, ſed ex dei miſericordia veniat ad ſalutẽ. vt nõ glorietur omnis caro coram illo. Hęc

Ambro. in cõmẽtarijs epiſtolæ ad Roman.

Orige.

Origenes. Attende obſecro ſingula Origenis verba, & vide ſi non locus iſte ſcripturæ ſic interpretatus, ſummopere conducit ad intellectum doctrinæ Apoſtolicæ ad Romanos plane docentis, neminem ex ſua iuſticia fieri ſaluum, Et neminem eſſe ex Adam natum, qui non indigeat gratia Chriſti ſaluatoris. Vterq; igitur tam Origenes quã & Ambroſius quamuis ſub vniuerſalibus loquutionibus, quibus dicit Apoſtolus, Cauſati ſumus omnes ſub peccato eſſe, item non eſt qui bonum faciat, vſq; ad vnum, doceant non omnes comprehenſos, quia non paruulos, non dei plebem, non tamen voluerunt negare paruulos mox natos, non eſſe ſub peccato, neq; intendebant dicere aliquem eſſe adultum iuſtum, qui non indiguerit gratia ſaluatoris, ſed dare volentes intellectum ſcripturæ, quæ interpretanda occurrebat, loquebãtur de peccato, quod quiſq; facit propria voluntate, quia ſcriptura prophetę interpretanda, impertinens erat de peccato paruulorum, loquens de his ſolum, qui iam poſſunt, & peccare propria voluntate, & doceri in fide Chriſti, & credere propria voluntate. Venerabilis autem pater Auguſtinus conſideratione habita ad mentem Apoſtoli Pauli capite quinto eiuſdem epiſtolę ad Romanos, volentis probare gratiã Chriſti ſaluatoris eſſe vniuerſalẽ, dicit etiam iuſtos, qui iã ſunt facti de plebe domini, & de ouibus eius, peccaſſe, tum ex ſemet ipſis, tum in Adam factos iutiles, in ſeſe habẽtes peſſimum quoddam omnium vitiorum ſeminarium, quod virtualiter continet iniquitates plurimas, in quibus propheta ſeſe conceptum eſſe dicit. Ecce, inquit, ego in iniquitatibus conceptus ſum. Ad illum intellectum omnes homines etiã paruuli mox concepti declinauerunt in Adam, in quo omnes erant recti in lumbis eius conditi, & abſq; vitio. Proinde & ſi pueri permitterentur viuere vt vellent, in omne genus vitiorum præcipites irent. Hanc itidem ſententiam approbans & ipſe Origenes, ibidem ad Romanos tertio cap. & diſcutiens qua ratione propheta & Apoſtolus dicant. Oẽs declinauerunt, cum tamen declinaſſe nemo dicitur, niſi qui aliquando ſtetit in via recta, doctiſſime reſoluit. Conſtat, inquit, naturam rationalem primum conditã eſſe a deo rectã

&

& in via recta munere dei collatam, ſed quia ab hac ad ſiniſtram peccati iter detorſit, merito dicitur nūc declinaſſe. Primus homo Adam de via recta ad prauas, tortuoſaſq; ſemitas fraude ſerpentis perſuaſus declinauit. Conſequenter igitur omnes, qui ex ipſius ſucceſſione in hunc mundum venerūt, declinauerunt, & ſimul cum ipſo inutiles facti ſunt. & ita omnis homo mendax, vniuerſa vanitas omnis homo viuens, homo vanitati ſimilis factus eſt. Verum hic cupio lectorem ſtudioſum doctrinę Origenis eſſe admonitum, ne fallatur ex erroribus quibuſdam intermixtis doctrinæ ipſius, quibus plane ſignificatur animas hominum ab initio ſimul conditas eſſe ante ingreſſum in hęc corpora, in alia quadam vita peccaſſe, meritoq; illius voluntarij peccati ipſas mitti in corpus vitiatum per Adæ peccatum, eaſq; omnes tandem iterū recurrere ad deum, a quo defecerunt. Super quo poteris videre Aug. 1. retractationum cap. 7. De quibus ſane erroribus in ſequentibus libris dicturi ſumus latius. Sciendum eſt autem quod Hiero. ediſſerens ſcripturas habētes ſententias vniuerſales ad Ephe. 1. Omnia ſubiecit ſub pedib9 eius, & ipſum dedit caput ſuper omnia eccleſiæ, quę eſt corpus ipſius, & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur. Oēs quę ſua ſunt quęrūt, omnes me dereliquerunt, omnes facti ſunt inutiles, omnes declinauerunt, oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſub pedibus ſuis. Erit deus omnia in omnibus. Haſce & ſimiles orationes diſcutiens Hiero. Primum dicit de prima propoſitione, quod etiā ea, quæ non ſunt ei voluntate ſubiecta, naturæ conditione deſeruiant, verbi cauſa Iudæi, gentiles, & dęmones, In hunc ſenſum id quod ſequitur, inquit, coaptatur, ipſum dedit caput ſuper oīa eccleſiæ, quēadmodū in nomine Ieſu oē genu flectitur cœleſtiū, terreſtriū, & infernorū. flectitur inq̄ aut ſponte aut inuite. Quō accipienda ſit loquutio illa vniuerſalis oportet illum ſcilicet Chriſtum regnare, donec ponat omnes inimicos ſuos ſub pedibus eius, non magnopere, inquit Hiero, quærit interpretē. Nam manifeſtum eſt ea quę inimica ſūt Chriſto cum fuerint ſuperata, fieri ſubiecta illi, & in victoris tranſire poteſtatem. Quod autē dicit, Cum ſubiecta fue-

De loquutionibus in ſacra ſcriptura vniuerſalibus.

rint illi ſcilicet Chriſto omnia, videtur obſcurum. Quomodo enim angeli, throni, dominationes, poteſtates, & virtutes cœleſtes, quę nunquam fuerunt contrariæ deo, pedibus Chriſti ſubijciuntur? Poteſt, inquit, reſponderi, quod abſque peccato nullus ſit, & ſydera ipſa nō ſint munda corā deo, oīſque creatura paueat creatoris aduentū. Vnde & crux ſaluatoris, nō ea ſolum quę in terra, ſed & ea quę in cœlis erant, purgaſſe perhibetur. Alij vero, inquit, interpretātur, vt vniuerſalis locutio, nō ad vniuerſos, non ad ſingulos intelligatur eſſe relata, ſed aut ad ea tātum, de quibus fuerat diſputatum, aut ex multitudine maior pars deſignatur. Quemadmodū dicimus, Omnes quę ſua ſunt quęrunt. Omnes declinauerunt ſimul, & inutiles facti ſunt, qa maxima pars hoīm ſic facit, idcirco omnes dicuntur ſic facere, videlicet quę ſua ſunt quęrere, declinaſſe, & inutiles eſſe facti. Quod ſi placeat habere vim, & efficaciam huiuſcemodi ſententiarū in gloriā & laudem neceſſitatis gratię Chriſti, quā Apoſtolus & propheta ſic generaliter loquens intendebant cōmendare, intelligant oēs homines, ſubintellecta clauſula, nondū conſtituti ſub gratia redemptoris. Oēs enim hoēs antequam ſub gratia Chriſti miſerētis conſtituant, ſunt inutiles, quę ſua ſunt quęrūt, neque bonū opus vllum facere poſſunt, ſed pro tpe & loco doloſe agūt in linguis, aut oris, aut cordis ſui. Sic non iuſtificabitur, inquit Hiero. in conſpectu dei omnis viuēs toto vitæ ſuæ tempore, quia nullus viuens eſt iuſtus antequam eſt ſub dei gratia conſtitutus. Inſuper & iam ſub gratia hac cōſtitutus, & ſi habeat velle bonū, tñ iuxta Pauli apoſtoli doctrinā in carne hac vitiata, nō inuenit pficere. i. ſic pſeuerare in bona voluntate, vt maneat immunis ab oī peccato. Deinde in ſcripturis ſunt locutiōes vniuerſales, in qbus ex multitudide pars minor appellatur, & tunc vniuerſalitatis nota refertur ad ea tantum, de quibus fuerat ſupputatum. Quemadmodū dicimus, in hanc domū oēs intrant p hāc ianuā. i. oēs qui hanc domū intrant, per hanc ianuam intrant. Item, Vnus magiſter iſte docuit omnes in hac ciuitate. i. omnes qui in hac ciuitate edocti ſūt, hos docuit vnus iſte magiſter. Ita dicit ſcriptura, Erit deus omnia in oībus. In omnibus, inquam, in quibus erit deus, ipſe erit

rit omnia. Item ſicut in Adã omnes moriunẽ, ita & in Chri ſto omnes viuificabuntur, hoc eſt, omnes viuificandi, viuificabuntur per Chriſtum. Et ſicut nemo moritur niſi p Adã; ita nemo viuificabitur, niſi per Chriſtum. Ex his igitur diſſoluitur difficultas quæſtionis ſextæ. Nam ſermo vniuerſalis, non ſemper ad vniuerſitatem, ſed ad ea tantum, de quibus fuerat diſputatum, eſt referendus. Hoc ſi conſideres plane videbis, cur in priori parte illius ſententiæ intelligantur abſolute ſinguli. In poſteriori autem parte non ſinguli, ſed ſolũ prædeſtinati, quia abſolute oẽs hoẽs facti ſunt mortales, ſed non oẽs facti mortales, ſunt rurſus p Chriſtũ viuificandi. Verũtñ neq; prior pars, neq; poſterior poteſt de peccato imitatiõis interp̃tari ꝓpter paruulos, q neq; Adã, neq; Chriſtũ adhuc poſſunt imitari, in ſup et ꝓpter adultos, q gratis iuſtificant, & nondũ Chriſti veſtigia ſunt imitati. Verũ & hic annotandũ eſt, ꝙ Hier. cũ iuxta primã interpretationẽ docet etiã ſydera ipſa nõ eſſe mũda corã deo, crucẽ q̃q; Chriſti etiã purgaſſe, quę i cœlis ſũt, vtpote thronos & dñatiões itelligit, nõ ꝙ angeli beati, aut fuerĩt vnq̃ obnoxij peccato, aut ĩdiguerit Chriſti ſanguie, & remiſſiõe peccatorũ, ſed quod Chriſt⁹, q ſua cruce meruit exaltari ſup oẽs angelos ſua claritate, longe excedat gloriã ãgelorũ, a cuius collatione etiã angeli ipſi, veluti impfecti ſua luce videnẽ deficere, q & ab ipſo Chriſto ceu capite q̃dammõ ſup oẽs beatas creaturas cõſtituto, etiã ſe cũdũ humanã naturã, illumianẽ atq; a multarũ rerũ neſciẽtia purganẽ lõge eminẽti⁹, q̃ angeli inferiores a ſupioribus. Sũt & alij qdã mõi interpretãdi locutiões ſcripturę vniuerſales, iuxta doctrinã Aug. de qb⁹ alibi latius. Nũc ergo velut cõcluſionẽ ſtatuẽtes, dicim⁹ oẽm hoẽm peccaſſe in Adã, & eſſe ſub peccato natũ ꝓpter Adã, et idcirco neminẽ ex ſua iuſticia aut ſuis virib⁹, ſed ex dei miſericordia venire ad ſalutẽ, et idcirco neminẽ debere gloriari i ſua ſapiẽtia aut fortitudie, ſed vnũquẽq; q laudabiliter vult gl'ari, poſſe gl'ari i hoc, ꝙ ex fide deſup data iuſtificatus ſciat, et agnoſcat nõ ſuã, ſed dei eſſe iuſticiã, ſuã vero & nõ dei eſſe iniuſticiam, ꝓpter quam damnatur, quemadmodũ etiam olim ait Hierem. ꝓpheta ca. 9. Nõ glorieẽ ſapiẽs in ſapiẽtia ſua, nec fortis in fortitudie ſua,

Quõ crux Chriſti etiam ea que in cœlis ſunt purgauerit.

Nõ glorietur ſapiẽs in ſapiẽtia.

nec diues i diuitijs ſuis, ſed in hoc glorieť ſcire & noſce me, quia ego ſum domin⁹, qui facio miſericordiam, & iuſticiā, et iudicium ſuper terram. ac ſi dicat, Quiſquis laudabiliter vo luerit gloriari, glorietur in me, vt in ſaluatore, glorietur in hoc, quod ſciat & agnoſcat me ſuper terram .i. ſup homines terreſtres ex Adam natos, facere aut miſericordiam, gratis iuſtificando eos, aut iuſticiam, pro meritis operum vniuſcuiuſq; premium tribuendo.

Pars huius capitis ſeptima, in qua ſoluitur nodus difficultatis quæſtionis ſeptimæ et octauæ, quomodo uidelicet ſtare poteſt, omnes peccaſſe in Adam, cum dicat Apoſtolus, mortem regnaſſe etiam in eos, qui non peccauerunt, & peccatum non imputari, cum lex non eſt.

PRO diſſolutione difficultatis ſeptimæ ſciendum eſt, ꝙ venerabilis Origenes & Ambroſius interpretātes Pauli doctrinā ad Romanos quinto, partem contextus exponunt de propagatione contaginis peccati in omnes homines, partem vero de imitatione, facientes diuerſitatem inter ſignificationes verborum, quæ ſunt intrare ſeu pertranſire & regnare. Arbitrantur non idem ſignificari, ſi dixerimus mortem per peccatum Adæ in omnes tranſijſſe, & ſi dicamus per peccatum Adæ mortem in omnes regnare. Trāſijt mors in omnes, non autem regnauit, inquiunt, in omnes, ſed in eos ſolum, qui peccauerunt in ſimilitudinē præuarica tionis Adæ. Diſſident autem duo interpretes hi a tranſlatione vulgari, quā vtitur eccleſia Romana. vbi nos dicimus, Mors regnauit ab Adam vſq; ad Moyſen, etiam in eos, qui non peccauerunt in ſimilitudinem præuaricationis Adę. Ipſi dicunt, Sed mors regnauit ab Adam vſq; ad Moyſen in eos, qui peccauerunt in ſimilitudinem præuaricatiōis Adę.

Codicum uarietas, ad Rom. 5.

Ambroſius itaq; incipiens ab eo loco, quo dicitur, Propterea quemadmodum per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſijt, in quo omnes peccauerūt, declarat per has ſententias Apoſtolum voluiſſe docere peccatum Adæ fuiſſe vniuerſale, & ita in Adam omnes peccaſſe, tanquam in maſſa. In quo, id eſt, in Adam, inquit Ambro

ſius

ſtus, omnes peccauerunt. Manifeſtum eſt omnes peccaſſe in Adam tãquam in maſſa, ipſe per peccatum corruptus, quos genuit, omnes ſub peccato nati ſunt, ex eo igitur cuncti peccatores, quia ex iſto ſumus omnes. Hactenus ille. Sequentes vero particulas, quibus dicitur, mortem regnaſſe ab Adam vſq; ad Moyſen, in eos qui peccauerunt, in ſimilitudinem præuaricationis Adæ. Item, multos eſſe mortuos per vnius delictum, & iudicium ex vno eſſe in condemnationẽ multorum, & per vnius delictum progreſſum eſſe in omnes homines ad condemnationem, & per vnius hominis inobedientiam, multos conſtitutos eſſe peccatores. Hæc dico interpretans. Ipſe Ambroſius dicit Apoſtolum, non de omnibus hominibus fuiſſe loquutum, ſed de vna dumtaxat parte hominum, qui videlicet peccauerunt in ſimilitudinem prȩuaricationis Adȩ, id eſt, qui ſimiliter vt Adam, id eſt, qui cõtempto deo, aut propria voluntate, dei legem ſunt præuaricati, de quibus prȩmiſerat, Mors regnauit ab Adam vſq; ad Moyſen, in eos qui peccauerũt in ſimilitudinẽ prȩuaricatiõis Adȩ. Sic enim habet Ambroſian⁹ ſimul & Origenis codex, prȩtermiſſis particulis, non, &, etiam. Proinde ſententiam illam, qua dicitur, Qui peccauerunt in ſimilitudinem præuaricationis Adæ, voluit eſſe ſubintellectam in poſterioribus Apoſtoli ſententijs, quibus ſignificatur per vnius Adæ delictum, vel omnes, vel multos eſſe mortuos, & veniſſe in damnationem, conſtitutoſque eſſe peccatores. Mors, inquit Ambroſius regnauit ab Adam vſq; ad Moyſen, non in omnes, ſed in eos qui ſimiliter, vt Adam ſunt legem dei prȩuaricati. Et per vnius delictum multi ſunt mortui, non omnes, inquit, ſed multi, imitantes videlicet præuaricationem vnius delinquentis. Iudicium quoq; ex vno in condemnationem non omnium, ſed multorum. Igitur ſicut per vnius delictum progreſſum eſt in omnes homines ad condemnationem, ſic & per vnius iuſticiam in omnes homines in iuſtificationẽ vitȩ. Hoc eſt, vt inquit Ambro. Sicut p vnius delictum omnes condemnationem meruerunt, ſupple ſimiliter peccantes, Ita & in iuſticia vnius omnes iuſtificabunt credentes. Deinde refellens aliorum explanationem. Si qui

In ſimilitudinẽ præuaricationis Adæ.

autem, inquit condemnationem hãc generalem eſſe putant ſimili modo & iuſtificationem generalem accipient, ſed nõ eſt verum, quia non omnes credunt. Intelligitur ergo, inqt, per vnius delictum condemnationem meruerunt omnes homines, ſupple ſimiliter peccantes. Ita & per vnius inobediẽtiam peccatores cõſtituti ſunt nõ oẽs, ſed plurimi, qui videlicet imitati ſunt veſtigia Adę. Nam qui ante legẽ, natura duce hoc ſeruauit, quod lex iuſſit, honorans deum autorẽ, non poteſt dici, quod ſuper animam eius regnauit mors, id eſt, tyrann⁹ mortis habuerit dominiũ. Hactenus Ambroſij interpretatio in hũc locũ. Ex hac poſteriori parte Apoſtolicę doctrinę ſic iterpretata nõ poteſt ꝓbari mortẽ, ſeu tyrannũ mortis regnaſſe, ſeu dominium habuiſſe ſuper paruulos, nec eos mortuos fuiſſe per Adæ peccatũ, nec eos eſſe pecatores, aut cõdemnatos ꝓpter vnius Adę delictũ, tametſi ex priori parte doceat plane oẽs ĩ Adã peccaſſe tanq̃ in maſſa. Sic & Origenes explanat diuerſitatẽ faciẽs inter tranſire, & regnare. Trãſijt mors, inqt, in oẽs cõtagione peccati inficiẽs oẽs, ſed non regnauit in oẽs, ſed in eos ſolũ, qui peccauerunt in ſimilitudinem præuaricationis Adæ, Mortẽ appellãs tyrannũ mortis, ſeu mortem peccati. Sic & oẽs ſequentes particulas exponit, de his qui peccauerũt in ſimilitudinẽ pręuaricationis Adæ, Pręfati ergo interpretes partẽ huius textus Apoſtoli ad contagionem peccati referũt, partem autem ad imitationẽ. Verum huic interpretationi obuiat Aug. qui cõtra Pelagianos differens, nõ partẽ ſolum, ſed totam huius text⁹ ſeriem refert, nõ ad imitationem ſolum, ſed ad propagationem. Sed ne quiſpiam ex huiuſcemodi diuerſitate turbet in fide Chriſtiana ſciendũ eſt, quod diuerſæ eccleſiaſticorum patrum interpretantium expoſitiones non contrarias faciũt ĩ fide catholica ſentẽtias. Vñ ꝓ itellectu Origenis ac Ambroſianæ interpretationis hic eſt ſciendũ, q̃uis hæc ſua ipſorũ interpretatio ſecundum iſtas poſteriores particulas ẽ impertinens ad probandum mortem, ſeu tyrannidẽ mortis habere dominiũ ſuper paruulos, eoſq; propter Adæ peccatũ ituros in dãnationẽ, ipſi tñ Orig. & Amb. nõ prętermiſerũt ea, quib⁹ plane oſtendũt ſe de originali peccato idẽ cũ Augu ſtino

Auguſt. obuiat interpretationi Amb. cũ pace catholicæ fidei.

ſtino, imo tota eccleſia catholica ſentire, interpretantes, & do cẽtes ſecũdũ particulã ſupiorẽ, qua dicit. Sicut p vnũ hoĩem peccatum in hũc mundũ intrauit, paruulos ꝑpter Adę peccatũ ſub peccato eſſe, & eos peccaſſe in Adam tanq̃ in maſſa, quẽadmodũ ex ſuperi⁹ allegatis manifeſtũ eſt, In Adã, inqt Amb. oẽs peccaſſe quaſi in maſſa, ex eo cũcti ſumus peccatores. Ipſe enim beneficiũ immortalitatis perdidit, dũ præuaricauit indignus factus edere de ligno vitę, & ita factus eſt mortalis, & omnes poſteri eius.

Octaua difficultas occaſione gratiæ & liberi arbitrij orta erat, qua ratione dicat apoſtolus, peccatum non imputari, cum lex non eſt, ſi paruulis, apud quos lex eſſe non poteſt, imputetur originale peccatum. Pro diſſolutione huius difficultatis conuenit ſcire, quod aliud eſt dicere, Peccatum non erat, cum lex non eſſet. aliud eſt dicere, Peccatum non imputabatur, aut non reputabatur. Peccatum nempe illud, de quo ſupra diximus, quod manet in homine etiam iuſtificato, ſemper quidem eſt in paruulis, ſed non reputatur ab eis peccatũ, & ita peccatũ illud concupiſcentiæ, erat quidẽ in mundo anteq̃ lex data eſſet, quę dicit, Nõ concupiſces, ſed nõ reputabatur ipſa concupiſcentia peccatũ. Nã concupiſcentiã, inqt Apoſt. neſciebã, niſi lex diceret. Nõ cõcupiſces. Et ita dicit Apoſt. vſq; ad legẽ peccatũ erat in mũdo, ſed nõ reputabatur cũ lex non eſſet, Ac ſi dicat. Anteq̃ eſt lex, quæ indicet homini peccatum, eſt quidem peccatum in homine, ſed nõ reputat. Et ad hãc ſentẽtiã vergũt ſentẽtię Apoſtolicę, qbus dicit. Peccatum nõ cognoui, niſi per legẽ. Sine lege peccatũ mortuũ erat, id eſt, peccatũ ignorabatur, & non reputabatur eſſe peccatum. Cum veniſſet mandatũ, peccatum reuixit, hoc eſt, cœpit apparere peccatum, lege mentis indicante peccatũ, in eo quod repugnauit cõtra legẽ carnis. Per legẽ cognitio peccati. Quando nulla eſt lex ſiue rationis internę, ſiue ſcripturæ, quæ arguens indicet ſiue demonſtret homini malum eſſe concupiſcentiam, ipſa concupiſcentia non reputatur peccatum. Deinde pro intellectu Apoſtolicæ doctrinæ conſiderandum eſt codices quoſdam habere hic vbũ, reputare vel deputare, quoſdam vero vt vulgares, verbum

Solutio difficultatis octauæ.

imputare, & in vtraq; ſignificatione etiam variant codices; quibuſdam ſecundum tranſlationem vulgarem, explicantibus ſententiam per verbum prẹteriti temporis. Peccatũ nõ imputabatur, ſeu non reputabatur, cum lex non eſſet, quibuſdam dicentibus ſententiam Pauli ſecundum literam originalem grẹcam explicandum eſſe per verbum præſentis temporis. In quorum codicibus ſic legitur. Peccatum non imputatur, cũ non eſt lex. Facile autẽ ex hac varietate poterit ſuboriri ſententiarũ diuerſitas. Aliud eſt enim, peccatũ non imputari apud deũ, aliud peccatũ non reputari ab illo, qui habet peccatum. Veruntamem & hic facile erit cõſiderare ſententiarum concordiam, ſi intelligatur peccatum non imputari ab eo, qui facit peccatum, cum lex illi cognita non eſt.

Peccatũ nõ imputabatur cum lex non eſſet.

Proinde q̃tum ad veritatem attinet non refert; qualiter cumq; in textu habeatur, cõueniunt in hoc expoſitores, quãdo lex non eſt, quẹ arguens interiorem hominem indicet atq; demonſtret, & vitium illud fomitis in carne noſtra habitans, & alium quemuis voluntatis motum contra legem dei eſſe peccatum, non reputatur peccatum, quemadmodum alibi dicit. Concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret. Nõ cõcupiſces. Vnde Origenes dicit vnum eſſe ſenſum, quem dicit Apoſtolus. Peccatum non imputatur, cum lex non eſt. Et quem poſtea dicit. Sine lege peccatum mortuum erat. i. peccatum illud habitans in carne ante legem non cognoſcebatur eſſe peccatum. Cum autem veniſſet mandatum, peccatum reuixit. Loquitur autem Apoſtolus ſecundum hanc interpretationem tam de lege poſitiua, q̃ de lege naturæ. Nẽpe cum nulla eſt lex, ſiue rationis, vt in paruulis, ſiue literæ, vt in populo, qua arguatur peccatum, mortuum eſt peccatum, hoc eſt ignoratur, & non apparet. Per legem enim cognitio peccati. Per gratiam autem euaſio peccati. Lex ẽ ſola peccati demõſtratrix. Gratia autem eſt a peccato liberatrix. Lex inq̃ non ea, quẹ iuſtificat animam, de qua & dicebat ꝓpheta. Lex domini immaculata conuertẽs animas. Hẹc enĩ lex, inquit Bernardus, eſt Chriſtus ſeu increata charitas, de qua iam olim prænunciauerat propheta. Scribam in viſceribus eorum legem meam. Sed lex, de qua dicit Apoſtolus,

Differunt lex & gratia.

Lex

Lex ſubintrauit, vt abundaret delictum. Hactenus pro intellectu doctrinæ Apoſtolicæ ad Roman. Ex qua patet, ſententiam Apoſtoli dicentis, Peccatum non imputabatur cum lex non eſſet, non obuiare ſententiæ, qua dicimus, Paruulis qui nondum poſſunt eſſe capaces vllius legis imputari originale peccatum.

¶ *Pars huius capitis octaua, in qua demonſtratur omnes prophetas, omneſq; eccleſiaſticos patres iā inde a temporibus Apoſtolorum, ad hæc uſq; tēpora concorditer ſenſiſſe de originali peccato.*

EX his ergo ſupradictis manifeſtum fecimus apoſtolū Paulum dicentem, Per vnum hominem peccatū in hūc mundum intraſſe, & cæt. fuiſſe loquutum non de actuali peccato ſolum, ſed & de originali, quod tranſiuit in vniuerſum genus humanum, de quo & poſtea dicit ibidem Apoſtolus, Non regnet peccatum in mortali corpore veſtro, vt obediatis concupiſcentijs eius. Item, Qui mortui ſumus peccato, ſupple, in baptiſmo, quomodo adhuc viuemus in illo? Item, Exiſtimate vos mortuos eſſe peccato, viuentes autem deo. Et proinde eccleſia catholica vbiq; diffuſa, ſemper intellexit in huiuſcemodi verbo apoſtolico, paruulos contrahere originale peccatum, eoſq; naſci deo inimicos, & idcirco indigere gratia redemptoris, quis nihil adhuc peccauerit ꝓpria voluntate. Quam ſententiam probat & Auguſtinus multiplicibus ſcripturis, libro pri. contra Iulianum capite ſecūdo.

De originali peccato.

Eccleſia catholica ex dicto apoſtoli ad Ro. v. ſemper intellexit paruulos habere peccatum.

Primum per illud Apoſtoli ad Epheſ. 2. Eramus & nos natura filij iræ, ſicut & cæteri, Natura, inquam, id eſt, naturaliter in ira dei nati. Naturale vitium eſt ſine quo nunc natura non naſcitur, quæ tamen non eſt ſic inſtituta ab initio, ſed condita eſt bona, & volūtate primi hominis facta eſt mala, lapſa ſub dei iram, quæ venit ſuper vniuerſos Adæ filios, propter ipſius Adæ peccatum. Ab hac ira nemo liberat, niſi per Chriſtum, dicente Apoſtolo Ioanne. Qui non credit in filium dei, non habet vitam æternam, ſed ira dei manet ſuper illum. Nō dixit, Ira dei venit ſuper illum, ſed manet ſuper illum, aperte inſinuans irā dei eſſe ſuper omnem hominē, qui

nõ credit in Chriſtũ,etiã ſi nihil peccauerit propria volũta‑te. Deinde dicit propheta, Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, et in peccatis concepit me mater mea. Vñ concluſerũt, Origenes, Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, cæteriq́ eccleſiaſtici patres, homines omnes naſci ſub peccato, filiosq́ iræ. Propter hãc iram ſub qua mox natus cõſtituit, ſancti deplorabant dies natiuitatis ſuę. Pereat dies, inquit Iob, in qua natus ſum, id eſt, pereat dies peccati, dies culpę, dies miſeriæ. Et Hieremias. Maledicta dies, in qua natus ſum. Maledictus enim dies iſte, hoc eſt culpa & peccatum diei illi⁹. Prꝛterea dicit Paulus apoſtolus. Vnus pro omnibus mortuus eſt Chriſtus. Eſt ergo Chriſtus pro paruulis mortuus, habent igitur paruuli contagium peccatorum. Sed quia vulpes ſubintroierunt in dei eccleſiam, qui varijs & peregrinis interpretationib⁹ demoliũtur vineas, ſcripturas ſacras adulterantes, & antiquas hæreſes renouantes, qui & ſupradicta ſcripturę teſtimonia aliorſum ita interpretantur, vt ex eis prorſus fundari non poſſit vllum eſſe in paruulis originale peccatum, audiamus Auguſtinum ſuper hac re ita diſſerentem. Peccatum, inquit, ineſſe paruulis ab Adam propagatis his, qui non peccauerunt propria voluntate, teſtatur omniũ eccleſiaſticorum patrum concors ſententia videlicet Irenæi, Cypriani, Reticij, Olympij, Hilarij, Baſilij, Chryſoſtomi, Innocentij papę, Gregorij Nazanzeni, Ambroſij, Hieronymi. Sanctus, inquit Ireneus dicit antiquam ſerpentis plagam cruce & fide Chriſti ſanari, & nos peccato Adæ tanq̃ vinculo quodam fuiſſe obligatos. Cyprian⁹ dicit perire paruulum, niſi fuerit baptizatus, & quod paruulis non propria, ſed aliena peccata remittant. Sanctus Retici⁹ dicit ingenita nobis eſſe peccata. Sanctus Olympius dicit de ꝓtoplaſto in germine ſparſum vt peccatũ cum homine naſceretur. Sãctus Hilarius dicit ex peccato, & ſub peccato eſſe omnẽ carnem pręter Chriſtum. Intellexitq́ Apoſtolũ. In quo omnes peccauerunt. In quo, id eſt, in Adam. Manifeſtum, inquit, eſt in Adã omnes peccaſſe, quaſi in maſſa. Baſili⁹ Magn⁹ dicit nos ex Adam ægritudinem contraxiſſe peccati. Ioannes Chryſoſt. dicit Adam ſic peccaſſe illud graue peccatũ,

Vulpeculæ ingredientes eccleſiam, deprauãt ſcripturas.

Omniũ eccleſiaſticorũ patrũ teſtimonia de peccato originali, & baptiſmo paruulorum.

vt omne genus humanum in commune damnaret. Dicit inſuper ante peccatū beſtias omnino fuiſſe ſubiectas homini, & quod nulla beſtiarum paruulos lederet, niſi & ipſos illi peccati vinculos natiuitas carnalis obſtringeret. Sanctus Gregorius Nazanzenus dicit venerandam eſſe in baptiſmo natiuitatem, per quam terrenæ natiuitatis vinculis liberamur. Sanctus Ambroſius dicit, quod nos contagio maculamur anteq̄ naſcimur, & quod ipſe ortus in vitio eſt, & quod paruuli cum baptizantur a malitia reformantur. Et ꝙ in Adam omnes peccauimus tanq̄ in maſſa. In eoq; naturā humanam ita eſſe vitiatam, vt illo vulnere omnes claudi ſimus. Sanctus Innocentius dicit, per lauachrum regenerationis omne vitium, quod per Adam accidit, purgari. Sanctus Hieronymus ſuper Ionam prophetam dicit, quod etiā paruuli peccato offendentis Adam tenentur obnoxij. Ecce tot ſancti epiſcopi, inquit Aug. ex diuerſis orbis terrarum partibus ſcripſerunt vno ore in paruulis eſſe originale peccatū ex Adam traductū, faciens paruulū vinculo damnationis reum. Multa ſuper hac re, quę non ſunt ab Auguſtino citata tradiderunt ſupradicti patres. Irenæus libro ſecundo aduerſus Valētinum. Magiſter noſter Chriſtus omnes venit per ſemetipſum ſaluare, omneſque inquam, qui per eum renaſcuntur in deum, & infantes, & paruulos, & iuuenes, & ſeniores, ideo per omnes venit ætates. Infantibus factus eſt infans, infantes ſanctificans. Vide & reliqua quæ ſequuntur ibidem. Item & Cyprianus de infantibus baptizandis, ſic argumentatur. Si grauiſſimis peccatoribus, & multum ante peccantibus cum crediderint & baptizati fuerint remiſſio datur peccatorum, quanto magis prohiberi a gratia baptiſmi non debet infans, qui recens natus nil peccauit, niſi quod ſecundum Adam carnaliter natus contagium mortis antiquę prima natiuitate contraxit, qui ad accipiendum remiſſionem peccatorum, hoc ipſo facilius accedit, quod illi remittuntur nō propria, ſed aliena peccata. Hactenus Cypriani doctrina, quam diuus citat Hieronymus in calce libri tertij contra Pelagianos.

Irenæi antiquiſſimi doctoris teſtimoniū de peccato & baptiſmo infantū

Quod natum eſt ex carne (inquit Saluator) caro eſt.

De ſic nato Apoſtolus dicit. Caro & ſanguis regnū dei poſſidere non poſſunt. Quod natum eſt de ſpiritu ſpiritus eſt. de ſic nato dicit ſaluator, vbi ſupra. Niſi qs fuerit renatus ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum dei. Inſuper Origenes tractans verbum Apoſtoli ad Romanos. Vet⁹ homo noſter ſimul crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati, plane docet paruulos indigere regenerationis ſacramento ad tollendum originale peccatum, eoſq; ab exordio naſcentis eccleſiæ ſolitos baptizari ad deſtruendum corpus peccati, id ē corpus vinculo prçuaricationis Adæ ſubiectum, ſecundum quam intelligentiam dicit propheta. Ecce in iniquitate conceptus ſum, & in peccato concepit me mater mea. Vbi nos dicimus plurali numero. Ecce in iniquitatibus cōcept⁹ ſū, Hebraica litera teſte Hieronymo ſingulariter dicit, Ecce in iniquitate conceptus ſum, & in peccato concepit me mater mea. Vbi Dauid non ſuę matris, ſed proprium confitebatur peccatum, ſubindicans ſe a ſuæ conceptionis exordio fuiſſe obnoxium peccato & iniquitati propter carnem propagatā ex præuaricatore Adam, qui non cognouit Euam, niſi poſt peccatum vitiata natura. Et ita nemo ē ex Adā propagatus qui non eſt peccato vitiatæ naturæ humanæ ſubiectus. Proinde in lege pro nato paruulo iubetur offerri hoſtia par turturum, aut duo pulli columbarum, ex quibus vnus pro peccato, alter ī holocauſtum. Pro peccato, inq̄ paruuli. Nam & nuper editus paruulus peccatum habet, pro quo hoſtia iubetur offerri, a quo mundus negatur puer etiam ſi vnius ſoli⁹ diei fuerit vita eius ſuper terram. De quo & Dauid dixiſſe credendus eſt quod ſupra memorauimus. In peccato concepit me mater mea. Secundum hiſtoriam enim nullum matris eius declaratur peccatum. Pro hoc & eccleſia traditionem ab Apoſtolis accepit qua conſuetum eſt baptiſmum dari paruulis. Sciebant enim Apoſtoli, quib⁹ diuinorū myſteriorum ſecreta erant commiſſa in omnibus ab Adam propagatis eſſe ſordes peccati, quæ per aquam & ſpiritum abluí deberent. Ob quas profecto ſordes corpus humanum appellatur corpus peccati, non eo quod alibi peccauerit anima, vt arbitrantur, qui animarum tranſmigrationem in varia

In ueteri lege remediū cōtra originale peccatum.

Vide q̄tā autoritatē Orig. tribuat eccleſiæ conſuetudini.

varia corpora confinxerunt, ſed eo quod natura humana ab Adam in poſteros propaganda, ſit vitiata in ipſo Adam; dicente ſcriptura, Humiliaſti in puluere animam meam. Hactenus Origenes tractans id ad Roman. 6. Vetus homo noſter crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati. Manifeſtum eſt igitur in ipſis Chriſtianæ fidei initijs, ſemper ab eccleſia eſſe creditum, paruulos habere originale peccatum. Videãt ergo Chriſtianæ fidei turbatores, qua temeritate præſumũt docere, libriſq; publicatis euulgare, Chriſtianam antiquitatem non conſueuiſſe baptizare paruulos. Ex his igitur eſt manifeſtum, omnem hominem carnaliter propagatum eſſe carnem peccati, Chriſtus autem, qui non eſt per deciſionem ſeminis ab Adam carnaliter propagatus, ſed a deo patre ſpiritus ſancti operatione homo factus, non poteſt dici caro peccati, ſed in ſimilitudinem peccatricis carnis peccati veniſſe docetur, ſumens ex Adam carnem paſſibilem mortalitati & miſerię ſubiectã. Et idcirco aliter Chriſt⁹, aliter nos ſumus filij Adę. Aliter Chriſtus, aliter nos fuimus in Adã. Chriſtus fuit in Adam, inquit Auguſtinus, ſecundum corpulentam ſubſtantiam dumtaxat. Nos autem fuimus in Adam, etiam ſecundum rationem ſeminalem. Caro Chriſti q̃uis fuerit miſeriæ atq; ſupplicio ſubiecta, & id quidem pro peccatis noſtris, non fuit tamen ſubiecta vlli vitio ſeu peccato. Secundum corpulentam ſubſtantiam dico Chriſtum fuiſſe in Adam, non quia materia corporis Chriſti fuerit in Adam ſecundum ſuam ſubſtantiam, ſed quia puriſſimus ſanguis, ex quo in virginis vtero, deus non concurrente virili ſemine, formauit filio ſuo carnem, fact⁹ fuerat ſanguis virginis, ex principio effectiuo originaliter propagato ex Adam. Verum quia ſanguis ille virgineus, ex quo factum eſt corpus Chriſti in ſuę matris vtero, non fuit ſemen a viro deciſum, uirtutem habens formatiuam humani corporis, ex quo fieret Chriſtus, idcirco non dicitur Chriſtus fuiſſe in Adã, ſecundum rationem ſeminalem. Res autem & ſententiæ, huiuſcemodi loquutionibus ſignanter ſunt in ſacris literis explicatæ, quibus ſignificatur virginem concepiſſe & peperiſſe filium, non ex virili ſemine, ſed ſpiritus ſancti operatione, te

Quõ Chriſtus fuit in Adã.

ne, teſtante ſcriptura, Maria inuenta eſt in vtero habens de ſpiritu ſancto, priuſquam ipſa & Ioſeph conuenirent. Et iterum, Quod in ea natum eſt, de ſpiritu ſancto eſt, id eſt, a ſpiritu ſancto operante factum eſt. Et ita quamuis iſte modus loquendi, de fuiſſe in Adam ſecundum corporalem ſubſtantiam, aut ſecundum rationem ſeminalem, non repereatur in ſacris literis vſitatus, confert tamen non nihil ad planius intelligendum ſcripturas ſacras, & ad concipiendum Chriſtum, eſſe filium Adæ, non ſicut ſunt cæteri homines contrahentes carnem peccatricem ab Adam. Confert inſuper ad concipiendum geminam eſſe iuſticiam, Vnam originalem, ſeu naturalem, Alteram perſonalem. Duplex quoque eſſe genus peccati, Peccatum videlicet ſolius perſonę, & peccatum naturæ. Iuſticiam autem & iniuſticiam naturæ dicimus, quæ cum natura humana propagatur in poſteros, non cooperante propria voluntate illius, qui iuſtus eſt vel iniuſtus. Quemadmodum enim originalis iuſticia gratiæ donum erat, non perſonæ ſolius Adæ, ſed naturæ Adam datum, & idcirco cum propagatione eiuſdē naturæ humanę in poſteros tranſiturum, Ita ſecundum ſcripturam catholicam non ſolum mors ab Adam in poſteros tranſit, ſed & peccatum ab Adam in totam illius poſteritatem deſcendit. Adam ſi non peccaſſet, natura humana ab ipſo propaganda, in poſteros tranſijſſet recta & integra, cum originalis iuſticiæ gratia. Iam vero in Adam peccante natura humana eſt ſpoliata ſeu priuata beneficio originalis iuſticiæ, quo ſit, vt natura humana reſultans ex anima rationali et carne p ſeminis propagationem, deſcendente ab Adam naſcatur ſimiliter deſtituta dono originalis iuſticię, quo ceu freno ac gubernaculo, ipſa rationalis anima plenū habuiſſet in carnē, in mēbra, in vires ſuas dominium, potēs his oib⁹ vti pro ſuę rationis arbitrio. Cæterū ſacræ theologiæ interpretes, quia ſępe vtunt̄ huiuſmodi locutionibus, qbus et nos crebro iā vſi, & in poſterū vſuri ſumus, dicentes omnes nos fuiſſe in Adā, naturamq; humanā in Adā primitus vitiatā, vna cum ſemine propagari in poſteros, & originale peccatū vna cum ſemine, aut cum natura humana traduci in omnes

Duplex iuſticia
Duplex peccati genus.

filios

filios ex Adã propagãdos. Ne paralogizeris aũt ex huiuſmo di ſermõibus, & arbitreris in ſemine deciſo, humanã eſſe naturã aut culpam, & ita conſequenter cum eodẽ ſemine, traduci rationalem hominis animam, operæ pretiũ eſt cõſiderare, ꝙ dicẽtes naturã humanã, aut latere in ſemĩe, aut traduci cũ ſemĩe nõ intelligamus, ꝙ virtus formatiua naturę humanę, aut rationalis animæ lateat in ſemine hominis, perinde atq; virtus formatiua irrationalis naturę in ſemine latet bruti animalis. Siquidẽ rationalẽ aĩam ad ſolius dei imaginẽ & ſimilitudinem conditã, nõ ab Adam, ſed a ſolo deo accipimꝰ, ſed intelligamus, ꝙ ibi lateat virtꝰ materię diſpoſitiua, & humani corporis formatiua, ad accipiẽdũ deſup rõnalẽ animã, quam ſolus deus creando infundit, & vnit carni ꝑ cauſas naturales præparatæ atq; diſpoſitæ in differentijs partium & membrorũ. Et ad illũ ſenſum interpretandæ ſunt ſententię, quibus dicimus naturam humanam vitiatam in Adam, ꝓpagari in poſteros, eamq; nõ actu, ſed virtute latere in ſemine. Quo fit, vt natura humana virtute lateat in ſemine quodam modo, ita, ſicut arbor latet in ſemine, & quodam modo non ita. Quemadmodum autem in ſemine non eſt natura humana actu, ſed virtute, ita nec in eo eſt actu originalis culpa, ſed virtute humanæ naturæ producendæ ex ſemine, in quo eſt virtus productiua humani corporis ad generationẽ hoĩs, qui naſciturus eſt, deſtitutus originali iuſticia. Quemadmodum in ſemine non eſt lepra, ſed virtus generatiua, terminata ad hominem vitio lepræ inficiendum. Rurſus in ſemine non eſt actu viſus, ſed eſt ibi virtus generatiua hominis viſum habentis, ita in ſemine, neq; eſt rationalis anima, neq; natura humana, neq; culpa. Neq; rurſus eſt ibi diſpoſitio ad culpam, qualis eſt diſpoſitio ad lepram, ſed eſt illic virtus generatiua humani corporis, ex quo cũ deſuper aduenit aĩa, fit homo carnalis, mortalis, immundus, & vitio concupiſcẽtiæ infectus. Neq; eſt ſimilis ratio de lepra & originali culpa. Nã corporalis lepra cõſequit̃ vitioſam diſpoſitionẽ in ſemine. originalis aũt culpa nõ ẽ ſic ex vlla corruptiõe ĩ ſemine. Iob autem dicens, Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine, vocat ſemen immundum, non quod

Vtrum in ſemine ſit peccatũ originale.

in eo

Originale peccatum quomodo in ſemine. in eo, velut in ſubiecto ſit culpabilis immundities, ſeu carentia iuſticiæ originalis debita ſemini, ſed quod in eo ceu in cã inſtrumentali ab Adam deſciſſa eſt originalis & culpabilis immũdicia. Quod autẽ eſt in aliquo, vt in cauſa ſiue principali, ſiue inſtrumentali, non eſt in eo, vt in ſubiecto, ſed ab illo fit ac producitur in alio, perinde atq; omnes vires animales ſenſus, & inſtrumenta ſunt in ſemine, latentq; in eo, q̃d tamen nequaquam eſt ſubiectum harum virium ac ſenſuũ.

Pars huius capitis nona, in qua ſoluuntur argumenta quædam contra originale peccatum, & ſuper intellectu illius adijciuntur ſententiæ quædam.

SED contra hæc forſitan obijcies. Artifex is neq; ſapiẽs eſt, neq; rationabilis, qui reponit theſaurum precioſum in fœdo vaſe, vbi inquinatur & maculatur, præſertim qui ad manum poteſt vas mundum habere. Non videt igitur deus rationabiliter operari, ponens animam quæ nihil commeruit in corpore vbi inquinatur.

Secundum argumentum. Non videtur iuſte operari, qui ponit in carcere illum, qui neq; comeruit quicquã, nec peccauit vſpiam. Videtur igitur deus non iuſte in generationibus hominũ agere, ponens rationales animas in exilium huius vallis lachrymarũ in corpora viciata, multis miſerijs & calamitatibus ſubiecta.

Tertium argumentum. Quod incipit in natura cũ natura ineſt a generãte ſeu conditore naturę. Videtur ergo tribuendum eſſe conditori naturę, ſi ſub peccato, & ſub diaboli poteſtate naſcatur quiſpiam, qui non ſua ſponte ſe ſubiecerit illi, neq; fecit quicq̃ mali.

Quartum argumentum. Adam & Eua priuſquã peccarent, habuerunt peccati fomitem, habentes peccandi poſſibilitatem, qua poterant peccare, & deficere a deo ſuo cõditore. Quod & videtur tali argumẽto, Non eſt veriſimile, quod Eua ſub innocẽtię ſtatu potuerit libere non audire ſerpentem exteriꝰ ſuggerentem. Neq; videtur quod ita potuerit ſemper auertere viſum, quin vel aſpiceret, vel audiret obiectum, quin & caro motu quodam alterationis moueretur exi-

ex ipſius obiecti præſentia. Obiecta enim ſenſibilia ſenſib⁹ conſentanea eoſdem ſenſus naturaliter oblectãt. Vnde & in libro Geneſis dicitur. Videns mulier quod lignũ eſſet pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue, tulit de fructu illi⁹, dedit q; viro ſuo. Quintum argumentum.

Homini ante peccatum ſub innocentię ſtatu, de⁹ mortem tanq̃ quid formidandum, atq; timendum pro terrore obiecit, poterat ergo homo ante peccatum timere mortẽ, & trepidare. Aliquid igitur mortis pręſenſit homo anteq̃ peccauit. Sextum argumentum.

Originale vitium ſi ſit pronitas illa, qua caro remurmurat ſeu recalcitrat contra ſpiritum, Conſequens videtur in Chriſto fuiſſe originale vitium. Nam & in illo ſpiritus prõptus fuit, caro autem infirma. Vnde & ipſe Chriſtus iã mortem crucis ſubiturus incipiẽs pauere, tedere, & mœſtus eſſe, ſignificauit ſe habere voluntatem quandam ſenſualem repugnantem rationali voluntati. Nam cum oraſſet, atq; dixiſſet, Pater ſi poſſibile eſt, tranſfer a me calicem iſtum, oſtẽdens ſe hoc ſecundum voluntatem quandam ſenſualem petere, continuo adiecit. Veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis. Ac ſi diceret rationali voluntate deſidero fieri, nõ ſicut ego cupio ſecundum meam ſenſualem voluntatem, ſed ſicut tu vis. Vnde Chriſtus horrens mortem, & cupiens viuere, videtur fuiſſe contrarius voluntati rationali, qua vult mori, ad humanum genus redimendum. Si ergo nonnullũ ſit vitium cum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, Conſequens videbitur in Chriſto fuiſſe vitium & peccatum.

Ad primum dicimus, quod genus Adæ, ſecundum ſtatutam a principio diuinitus legem, non poterit aliter conſeruari, q̃ ſi rationales animæ creandæ ponantur in corporib⁹ ab Adã propagãdis, vt fiant homines geniti, qui reuera ſint filij Adæ. Cum igitur Adam in ſe naturam humanam deſtituerit originali ſua iuſticia, vitiauerit q; eã vitio fomitis, quaſi in naturam verſo, deo permittente, & vindicante peccatũ iuſto ſuo iudicio, Conſequens eſt deum, qui infundit rationalẽ animam in carne ab Adam propagata, non eſſe cauſam originalis culpę, ſed ipſam potius voluntatẽ primi parẽtis,

träſgrediēs dei ſui cōditoris pactū debeat iuſtū ſubire illius iudicium. Ab initio creauerat hoiem abſq; vllo vitio, nō ergo deus irrationabiliter agit, neq; iniuſte ſi genus ab Adam propagandum velit permanere, & ſinere potius generari homines ſic infectos, q̄ ſi velit omnino perire genus Adæ, pręſertim cum gratiæ remedium præſtiterit, quo valeat homo ſanari & liberari. Potuiſſet quidem deus poſt peccatum cōmiſſum, aut prorſus de medio tollere Adam, aut non ſinere vllas fieri ab illo generationes, & creare nouum hominem ex limo terræ, a quo naſcerentur innocentes. Potuiſſet inſuper deus per ſuam potentiam ita pręſeruare Adam, vt neq; peccaret, neq; mortalis fieret, ne & homines de ſe miſeros, et peccato ſubiectos procrearet, ſed vbi manſiſſet decretum iuſticiæ ſuę dicentis. Quacumq; die comederis, morte morieris? Liberum itaq; voluit illi dimittere arbitrium, quo ad quodcumq; vellet extenderet manum ſiue ad bonum ſiue ad malum, vt ipſe ſibi eſſet aut vitę aut mortis cauſa. Proinde tu quiſquis es, qui tale quid deo opponendum arbitraris, erige rationis tuę oculos, & conſidera, quod ſis dei figmentum, puluis & cinis, ſed & rationalis. Atq; ita cum tremore cogita deum eſſe bonū, ſapientem, iuſtum, qui per opera ſuæ maieſtatis facta circa genus humanum, in ſuperando diabolum, & ſoluendo peccatum, voluit declarare ac manifeſtam facere, non modo ſuam potentiam, ſed & ſuam ſapientiam, ſuā miſericordiam, ſuamq; iuſticiam.

Ad ſecundum argumentum dicimus, quod mod⁹ iſte, quo naſcitur omnis homo obnoxius peccato, & relegatus exilio ſub poteſtate principis tenebrarum, non ita debet intelligi tanq̄ deus naturam humanam inſtituens hæc fecerit aut fieri iuſſerit, ſed tantum quod permiſerit primum hominem peccare iuſtam exercens vltionem in eiuſdem träſgreſſionem, deſerens ipſum ſua libera voluntate peccantem, deo autem hominem deſerēte autor peccat illico peccantem inuaſit. Verum non continens deus in ira miſericordias ſuas miſit ſaluatorem. Ex eiſdem patet & ſolutio ad tertium argumētum. Catholicę nempe fidei cō-

contrarium eſt dicere, Neminem eſſe ſub diaboli poteſtate; niſi eum qui illius dominio ſe ſubiecerit ſua ſponte. Nam ſuper paruulos baptizandos, dicit eccleſia. Exi ab eo immunde ſpiritus. Quamuis peccatum intrauit in me, ſine mea voluntate, non intrauit tamen in me ſine prçuia voluntaria hominis trãſgreſſione. Deinde quamuis peccatũ intrauerit in me factuſq; ſim peccati ſeruus abſq; meæ voluntatis arbitrio, non ſeruio tamen peccato ſine conſenſu voluntatis libero.

Ad quartum argumentum dicim⁹, quod fomes peccandi, quem ex Adam contraximus, non eſt peccandi poſſibilitas, ſed eſt ad concupiſcendum contra legem mentis pronitas, quædam, atq; procliuitas, ex qua etiam ratione inuita exoriuntur illecebræ, & praua deſideria. Ad confirmationem dicimus, quod in Adam & Eua ſub innocentię ſtatu nullus oriebatur motus in carne aut in membris contra legem mentis, aut imperiũ rationis; fuiſſent naturales cauſæ agentes naturaliter in ſenſus & carnem, ſed nihil fuiſſet ſenſibus obiectum, quod aut turbaſſet, aut offendiſſet ipſorũ, vel appetitum, vel intellectum. Quemadmodum in beatis nulla eſt apprehenſio, nulla affectio, nulla operis exequutio, nullus tractus contra iuſſum diuini ſpiritus, loquuntur quãdo volunt, & illuminant & illuminantur, & deſiſtunt quando volunt, nihil vident, quod videre nolunt. Ita Adam & Eua ſub innocentię ſtatu nullum ſenſiſſent int⁹ ſtimulum cõtra rationis ſpiritum, nullam pugnam, nullam intus rebellionem, præſeruati ab omni incommodo ex dei potentia, angelorum cuſtodia ex clariſſima induſtria, loci conuenientia, ex originali iuſticia, ex virtute continendi ſub ſe omnia, tam vires & membra, & ſenſus, q̃ irrationabilia vniuerſa. Verum in hoc differunt beatorum ſtatus ab innocentiæ ſtatu, quod beati videntes iã deũ ſicuti eſt, ſunt ſummo, integro, puro & ſtabili bono prorſus beatificati. Homines vero ſub innocentiæ ſtatu nondum erant beatificati clara viſione ſummi boni. Proinde & ſua voluntate libera poterant in malum labi.

Fomes nõ ẽ peccandi poſſibilitas.

Ad quintum argumentũ reſpondet Ambroſius in lib. de paradiſo, capite quinto, In primo homine rationis vtique pleniſſimo, naturalis quędã opinio debuit eſſe vitãdę mortis. Quemadmodũ natura inſitũ eſt animãtibus, vt etiã naturaliter fugiãt ea, quę nondũ ſibi nocere experta ſunt, Ita & Adæ, priuſq̃ aliqd mali aut ſupplicij mortis ſẽtiebat, naturalis opinio fugiẽdę mortis iã inerat, ſed nõ erat in eo mortis timor.

Ante peccatũ erat in Adam opinio mortis ſed non timor mortis.

Ad ſextum argumentum dicimus, negantes ſequelã, Chriſtus enim ea quę ſupplicia ſunt peccatorum, pro nobis aſſumpſit ſua ſponte, ſed nullum ſenſit illicitum concupiſcẽtiæ motum. Vnde natura humana in Chriſto aliquid mali habuit de natura vitiata per Adam. Fuit enim voluntarie pro nobis ſubiecta paſſioni ac morti, ſed de natura inſtituta, habuit ſenſualem appetitum ita ſibi ſubiectum, vt nihil appeteret, nihil fugeret, ad nihil traheretur, niſi ſecundum dei beneplacitum, & ſecundum rectum ſub deo rationis conſilium, ſuſtinens quidem voluntarie paſſiones ex noſtra culpa, ſed tales, quę non trahebant illum ad culpam. Secus autem accidit in hominibus iuſtis, in his enim ſunt motus & paſſiones, non ex culpa ſolum, ſed & tales, quæ ſunt etiã vſq; quædam & inclinationes ad culpam, dum in eis caro concupiſcit aliter, q̃ ſpiritus vult carnem concupiſcere. In Chriſto autem ſenſualis appetitus, & ratio diſſentiebant quidem in re volita. Ille nempe ſenſualis appetitus horrebat quidẽ mortem, appetens viuere. Hęc autem rationalis, inquam, voluntas, ſecundum dei beneplacitum, & charitatis inſtinctũ voluit illam, ſed tamen non diſſentiebant in modo volẽdi. Voluit enim ratio in Chriſto ſenſualem ſuum appetitum ſic eſſe inclinatum ad mortis horrorem, & ad naturalis vitę deſyderium. Nullus erat motus in Chriſto vel pręter, vel contra rationis imperium, cœpit tędere, contriſtari, & mœſtus eſſe quando voluit. De his ſi placeat reſolutionem habes latiorẽ in libro de captiuitate & redemptione humani generis.

Ex ſupra dictis poſſumus aliquot colligere ſententias.

Prima ſententia. In concordiam quandam concurrunt magiſtrorum ſententiæ, quę inter ſeſe pugnare videntur. Quibuſdam, vt beato Anſelmo, & illius ſectatoribus dicen

centibus originale peccatum eſſe carentiam originalis iuſti ciæ debitę ineſſe. Quibuſdã vero veluti Aug. dicẽtibus, ori ginale peccatũ eſſe vitium, quo pron⁹ eſt animus carnaliter concupiſcere. Scire nempe debes, quod actuale peccatum nõ modo complectitur auerſionem humani cordis a deo, ſed & conuerſionem in creaturam, vnde & deus apud Hieremiam de quibuſdam dicit, Me dereliquerunt, inquit, fontem aquæ viuæ, & foderunt ſibi ciſternas diſſipatas, quæ continere nõ valent aquas. Ita & originale peccatum, quod non in actuali volũtate, ſed in habituali, ſeu affectiõali potius diſpoſitiõe conſiſtit, duo conplectitur. Vnum originalis iuſticiæ carentiam, qua ſane iuſticia dum priuata eſt hominis anima, manet affectionaliter a deo ſuo conditore auerſa. Alterum, curuitatem quandam ſeu inclinationem carnaliter concupiſcẽdi, ſecundum quam animus hominis in libidinem pronus habitualiter conuerſus eſt in temporale & commutabile bonum. Recta igitur ratione dicitur peccatum originale ipſa affectionalis concupiſcentia propter habitualem conuerſionem, recte etiam dicitur iuſticiæ carentia ꝑpter habitualẽ auerſionem. Secunda ſententia

Originale peccatum duo complectitur.

Secundum doctrinam Pauli Apoſtoli, originale peccatũ remittitur hoi cum regeneratur, nõ quod in homine deſinat eſſe, aut carentia originalis iuſticiæ aut vitium concupiſcentię, ſed quod tam ipſum vitium, ꝙ ipſa priuatio iuſticię originalis manens in homine iam regenerato, non imputatur in culpam. Dimittitur, inquit Auguſtinus, peccatum in baptiſmo, non vt non ſit, ſed vt in peccatũ non imputetur, libro primo de nupt. & concu. Rurſus in primo retractationũ. Concupiſcẽtię reatus in baptiſmate ſoluitur, ſed infirmitas manet. Et alibi, vitium ſeu fomes concupiſcendi ante baptiſmum pœna eſt & culpa. Poſt baptiſmum autem pœna eſt, non culpa. Et hæc eſt doctrina Apoſtoli Pauli docentis, etiam poſt baptiſmum manere peccatum, & malum habitans in carne, illicita operans deſyderia, ſed ob hoc peccatum ſic manens, nihil damnationis eſſe his, qui ſunt in Chriſto Ieſu, & qui non ſecundum carnem, illiuſque peccati deſyderia ambulant.

Reat⁹ ſoluitur, peccatũ manet.

Tertia ſententia. Auguſtinus docens ipſum vitium concupiſcentiæ in carne habitans eſſe originale peccatum, magis conformiter ſcripturis & doctrinę Apoſtolicæ loquitur. Nam hoc vitium ipſa ſcriptura peccatum appellat. Et apoſtolus Paulus dicens, Per vnum hominem peccatū intraſſe in hunc mundum .i. in vniuerſum genus humanum, per peccatum intellexit huiuſmodi vitium, ſecundum quod caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Et pro illa ſignificatione vſus eſt Apoſtolus ipſo peccati nomine, per totum capitulum ſextum. Non regnet, inquit, peccatum in mortali corpore veſtro, vt obediatis concupiſcētiis eius. Ibi manifeſte diſignat concupiſcentias eſſe quoſdā motus vitij habitantis in carne. Item, Qui mortui ſumus peccato, i. qui ſumus in baptiſmo liberati a reatu & culpa peccati habitantis in carne noſtra, quomodo adhuc viuemus in illo? id eſt, ſecundum deſyderia illius. Exiſtimate vos mortuos eſſe peccato, id eſt, tales, qui non amplius debetis viuere ſecūdum deſyderia peccati. Peccatum vobis non dominabitur. Nō enim eſtis ſub lege, ſed ſub gratia. Gratias ago deo meo, quod vos, qui fuiſtis aliquando ſerui peccati, nunc eſtis facti iuſticię ſerui. Nec obſtat quod venerabilis Ambroſius in huiuſmodi ſcripturis dicat peccati nomine ſignificari diabolū, & angelos eius, nam & hoc ſupra diſſoluimus.

Quid Apoſtolus, ad Roman. 6. ſignificauit nomine peccati.

Quarta ſententia. Omnes homines fuerunt in Adam, quando peccauit, fuerunt quidem in illo, ſed non ipſi, quia nondum erant ipſi. Nec idcirco falſum, vanum, aut inane eſt, quod dicitur, omnes fuiſſe in Adam antequam eſſent ipſi. Fuerunt enim in illo verum, & ſolidum eſſe ſecundum cauſam ſeminalem, & propagandi virtutem. Filius tamen Marię virginis modo lōge diuerſo ab aliis fuit in ipſo. Oēs nempe alij ſic fuerunt in illo, vt per naturalem vim propagandi, quæ poteſtati & voluntati Adæ aut filiorum ſubiecta erat, de illo eſſent futuri. Solus autem Mariæ filius non ſic in eo fuit, vt per voluntatem Adæ aut filiorum eius de illo fieret. Erat quidem in Adam natura de qua Chriſtus ipſe non hominis, ſed dei voluntate formandus erat. Chriſtum fecit deus, non perinde atque cęteros homines per Adam, ſed eum

fecit

fecit ſolus ipſe de Adam. Proinde caro Chriſti non erat caro peccati, ſed erat in ſimilitudine carnis peccati, peccatrici carni caro Chriſti erat ſimilis, quia miſerijs peccato Adę debitis ſubiecta erat, miſerijs quidem eis, quę vtiles erant ad perficiendum opus redemptionis humanæ, non eis quæ erant ad opus illud inutiles, cuiuſcemodi ſunt ignorantia, concupiſcentia quæ ſunt ad illicita, quibus ſubiecta eſt omnis caro peccati. Sola igitur caro Chriſti abſq; peccato eſt, quia et ſi hanc ſuſcepit Chriſtus de Adam tanquam de materiali principio, non tamen ab Adam tanq; de principio agente & formatiuo corporis ſui. Corpus Chriſti fuit de carne Adam, virtus autem eiuſdem corporis Chriſti in vtero caſtiſſimæ matris formatiua, fuit non ab Adam deriuata ſeu propagata, ſed cœlitus immiſſa, vtpote virtus altiſſimi obumbrantis, & fabricantis ex ſanctiſſima carne virginea, & puriſſimo ſanguine totum corpus eius, quemadmodum firmiſſima fide ex ſcripturis ſacris edocta canit eccleſia, non ex virili ſemine, ſed myſtico ſpiramine verbum dei factum eſt caro. Aliter igitur Chriſtus fuit in lumbis Adæ quando pecauit, aliter cæteri hoīes. Atq; ita ex q̄ibus ſupra dictis patet, originale peccatum nulla ratione poſſe deſcendere in paruulum ſola dei operatione de virgine conceptum abſq; commixtione virilis ſeminis, q̄uis etiam & virgo illa ex Adam propagata eſſet peccatrix; & paruulus ipſe ſic conceptus purus eſſet homo, non deus. Neq; enim rationi congruit quempiam aut a ſolo deo produci obnoxium vitio & peccato, aut vitiari, ſeu inquinari, qui nullo modo eſt de voluntate Adā productus, ad cuius videlicet generationem neq; natura ab Adam propagata, neq; volūtas eius quicq; aut eſt opata, aut valuit operari. Quod ſi deus primum hominem talem condidiſſet, qualis nunc eſt; id eſt, mortalem ſecundum carnem pronum concupiſcere aduerſus ſpiritum, & non præditum originali iuſticia, qua teneret oīa ſub ſuo dominio, tūc in eo carentia originalis iuſticię nulla eſſet culpa, quia non eſſet illa carentia tum facta vlla tranſgreſſione voluntaria.

Caro Chriſti quō de Adam & quibus miſerijs ſubiecta.

Sequitur caput ſecundum.

¶ *Caput ſecundum, in quo contra hæreſim ſecundæ ſententiæ recitatam demonſtratur paruulos naſci filios iræ, uinculo damnationis obſtrictos atq; eos eſſe baptizandos ad habendū remiſſionem peccatorum, & non ſolum ad obtinendum regnum cœlorum.*

HActenus declarauimus in paruulis, qui nihil peccauerunt propria uoluntate eſſe pecatum, culpam & iniuſticiam. Deinceps reſtat conſiderare paruulos, ſine ſacramento ſanguinis Chriſti ob huiuſmodi culpam iuſto dei iudicio ire in condemnationem ſempiternam. Probant hanc propoſitionem Auguſtinus, cæteriq; patres efficaciſſimis ſcripturæ teſtimonijs, quibus ſignificatur Chriſtū eſſe redemptorem, ſaluatorem, liberatoremq; oīm hoim. Nec non omnem hominem ſub dei ira naſci & inimicitia illius, ac per Adam meruiſſe damnationem, mortem, & ſempiternum exilium. Per Chriſtum etiam paruulos erui de poteſtate tenebrarū. Non eſt aliud nomen ſub cœlo datum hoibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Niſi quis renat⁹ fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, inquit ſaluator, non poteſt introire in regnum dei. Sed ad hæc ſectatores Pelagianæ hęreſis admittunt, verum quidem eſſe omnem hominem in Chriſto non renatum excludendum eſſe a regno celorum, ſed non inde, inquiunt, conſequens eſt, eos in damnationem ituros eſſe ſi nihil peccauerunt propria voluntate. Verum his obijcitur quod canit eccleſia. Confiteor vnum baptiſma in remiſſionem peccatorum. Secundum ſcripturas canonicas baptiſma paruulos non ſolum facit ſaluos, transferēs eos in regnū charitatis dei, ſed & ſordes etiam abluit, eruitq; eos de poteſtate tenebrarum. His rurſus obuiāt ſeculi huius hęretici, præſumentes docere paruulos, qui nondum poſſunt credere propria voluntate baptizandos non eſſe, huncq; ritum paruulos baptizandi non fuiſſe apud veteres agnitum. Sed cōtra inſulſiſſimas, atq; intolerabiles, horum ſententias demonſtrauim⁹ ſupra in hoc lib. & in libro quarto de eccleſiaſticis dogmatibus, iam inde ab Apoſtolorum temporibus

vſq;

vſq; in diem hunc eccleſias per vniuerſum orbem conſueuiſſe paruulos baptizare in remiſſiōem peccatorum. Habes de baptiſmo paruulorum veterem eccleſiæ morem apud Hieronymum in fine libri tertij contra Pelagianos citātem doctrinam glorioſi martyris Cypriani. Quod autem baptiſmus paruulorum ſit in remiſſionem peccatorum, hinc patet, quod ab exordio naſcentis eccleſię cum baptizantur paruuli, exufflantur, exorcizantur, diciturq; ſuper ſingulos ipſorum. Exi ab illo immunde ſpiritus. Paruulus igitur cum baptizatur, de poteſtate diaboli liberatur, redimitur, reconciliatur. Et hæc ſunt media, quæ venerabilis pater Auguſtinus affert contra Pelagianos, aſſerentes non oportere paruulos baptizari ad habendum remiſſionem peccatorum, ſed ſolum ad intrandum regnum cœlorum. Inſuper & eiſdem obijcit ſcripturas ſuperius allegatas, quibus probatur omnem hominem naſci filium irę ex Adam. Ex deo, inquit, non ex operibus quiſq; naſcitur iuſtus, ex hominibus vero non ex deo quiſq; naſcitur impius. Hęc eſt Apoſtolica ſcriptura, ad Roman. 5. Vbi Apoſtol⁹ dū cōmendaſſet charitatem dei mittentisfilium ſuum occidendum pro peccatis hominum, vt reconciliarentur deo & ſeruarentur ab ira, & dixiſſet. Propterea ſicut p vnum hominē peccatum in hunc mūdum intrauit & p peccatū mors, & ſic in oēs hoīes mors pertranſijt, in quo omnes peccauerunt, tandem concludit. Igitur ſicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic & per vnius iuſticiam in omnes homines in iuſtificatonem, Hoc eſt. Sicut per vnius Adæ delictum ꝓpagatū eſt malū in oēs hoīes ad cōdemnationē, ita p vnius iuſticiā defluit bonū in oēs homines ad iuſtificationē. Sicut per vnius delictum vniuerſum genus humanum ſit damnationi obnoxium, tranſiens in mortem. Ita per vnius Chriſti iuſticiam defluit bonum in omnes ad ſpiritualis vitæ reparationem, Non quod omnes iuſtificētur per Chriſti gratiā, quemadmodum omnes ſunt damnati per Adæ culpam, ſed quod nemo iuſtificetur, niſi per Chriſtum ad ſpiritualem vitam. Sic enim ex ſuperioribus patet accipiendam eſſe loquutionem vniuerſalem Apoſtoli, qua dicit, Per vni⁹ iuſticiam

Hiero. citat Cyprianū de baptiſmo paruulorum.

in omnes homines ad iuſtificationem vitæ, quemadmodum dicimus, In hanc domum omnes homines intrant per hanc ianuam, non quod omnes intrant, ſed quia nemo intrare poteſt, niſi per ianuam iſtam. Ita & a morte in ſpiritualem vitam omnes veniunt per Chriſtum, quia nemo iuſtificatur ad vitam, niſi per Chriſti gratiam. Proinde Apoſt. cũ dicit. Sicut per vnius delictũ eſt malum in omnes homines ad condemnationem, intelliguntur non omnes ſimpliciter, ſed oẽs ſolum per opus Adæ generati, quales ſunt oẽs ab Adam propagati, & ita Chriſtus verus homo intelligitur excluſ⁹, qui ſane non eſt per opus Adæ genitus. Sic & ſequens clauſula quę dicit. Ita per vnius iuſticiam diffunditur bonum in omnes homines ad iuſtificationem vitæ, intelliguntur omnes homines ſolum per Chriſti opus nati, id eſt, ex Chriſto ſpiritualiter regenerati, vt quemadmodum nulla eſt carnalis natiuitas, niſi per Adam, ita nulla poteſt eſſe ſpiritualis regeneratio, niſi per Chriſti gratiam, ſecundum quam generationem filij non ex ſanguinib⁹, non ex volũtate carnis, neq; ex voluntate viri, ſed ex deo ſunt nati. Atq; ita ex ſententia Apoſtolica fit manifeſtum paruulos eſſe vinculo damnationis obſtrictos. Iam ſi obieceris nobis interpretationes venerabilis Origenis, & diui Ambroſij, qui interpretantes locum iſtum Apoſtoli docẽt propter Adę peccatũ nos mortem ſecundã, quæ dicitur in gehenna, nõ paſſuros, niſi peccauerimus in ſimilitudinẽ pręuaricationis Adę, hoc ẽ, niſi ſimiliter peccauerimus propria volũtate ſicut Adã.

Origenes & Amb. præter mittunt particulas non, &, etiã in textu Apoſt.

Reſpondeo ex ſuperioribus, Iã ſcire poteris, quod vbi nos legim⁹, Regnauit mors ab Adã, vſq; ad Moyſen etiã i eos, qui non peccauerunt in ſimilitudinẽ præuaricationis Adę. Codices ab Origene, & Ambroſio aliter interpretati, prætermiſſis particulis, Non, et, etiam, habent hoc pacto. Mors regnauit ab Adã, vſq; ad Moyſen in eos, qui peccauerũt in ſimilitudinem præuaricationis Adæ, vbi noſtra editio vulgaris habet etiam in eos, qui nõ peccauerũt in ſimilitudinẽ præuaricationis Adę. Origenes itaq; & Ambroſius, quemadmodũ & ſupra commemorauimus, docuerũt Paulum apoſtolũ

poſtolum voluiſſe mortem non in omnes regnaſſe, quia nõ omnes peccauerunt in ſimilitudinem preuaricationis Adę, id eſt, non omnes peccauerunt contempto deo. Nam ſi quis ante legem hoc ſeruauit natura duce, quod poſtea lex ipſa mandauit, non poteſt, inquit Ambroſi⁹, mors regnaſſe in illum, quã q̃ mors quædam pertranſierat illũ. Nam & in omnes homines mors pertranſijt. Aliud eſt, inquit Origenes, mortem tranſire, aliud eſt mortem regnare. Mortem peccati regnare in nobis prohibuit Apoſtolus. Non regnet, inquit, peccatum in mortali corpore veſtro, vt obediatis concupiſcentijs eius. Sic enim peccatum non poteſt regnare, niſi in eos, q volũtarie peccãt. Mors quędã ẽ, inquit Amb. quę eſt diſſolutio animę a corpore. Eſt autem & alia mors, quæ ſecunda dicitur in gehenna, quam non peccato Adæ patimur, ſed eius occaſione, proprijs acquirimus peccatis, de qua dicit ſcriptura. Anima quę peccauerit, ipſa morieť. Ab hac morte ſecunda boni ante aduentum Chriſti immunes erant, tantum in inferno erãt, ſed in ſuperiori quaſi in limbo ad cœlos non poterant aſcendere. Et de hac morte, inquit Ambroſius, loquitur apoſtolus dicens. Regnauit mors ab Adam vſq; ad Moyſen in eos qui peccauerunt in ſimilitudinẽ preuaricationis Adę. Qui autem non ſic peccauerunt in ſimilitudinem præuaricationis Adæ, id eſt, qui deum non ſic, vt Adam contempſerunt, ſub ſpe reſeruati ſunt in aduentu ſaluatoris in limbo, ſicut legimus de Abrahã, qui q̃uis apud inferos fuerit, tamẽ lõgo interuallo eſt a diuite epulone ſeparatus. Et ita concluſiones, quas infert Apoſtolus. Sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic per vnius iuſticiam in omnes homines in iuſtificationem vitæ. Item. Sicut iudicium ex vno delicto in condemnationem, ita donum ex multis delictis in iuſtificationem. Origenes atq; Ambroſius ita interpretãtur vt ſolũ intelligant condemnationem hanc deſcendere in eos, qui peccauerunt in ſimilitudinem præuaricationis Adæ, id eſt, in eos, qui propria voluntate legem contempſerunt, exponentes apoſtoli doctrinã, hoc pacto. Sicut p vnius delictũ oẽs hoĩes

Mors gemina.

De limbo ſecũdũ Ambroſiũ.

cõdemnationem meruerũt, ſupple, ſimiliter ſicut & Adam, peccantes, ita & per vnius iuſticiam omnes iuſtificabuntur, ſupple credentes. Si qui autem condemnationem hanc generalem, inquit, eſſe credunt, ſimili modo, & iuſtificationem generalem accipient. Sed non eſt verum, quia non oẽs credunt. Et ita ſicut non in omnes venit iuſtificatio, ſic nec in omnes mors peccati regnauit, ſed in eos ſolum qui ſimiliter vt Adam ſunt præuaricati legem. Hactenus Ambroſius adeo huic interpretationi inhęrens, vt etiam commemorans Græcos codices habere ſicut in hodiernum diem tranſlatio habet latina, approbet ſuam ipſius ſententiam, tanq̃ ſecundum literam magis verificatam, Addens eoſdem Græcorũ codices ab inuicem diſcrepare, propter ſtudium contentiõis eorum, qui dum authoritate vti non poſſunt, verba ſcripturæ adulterant. Quoſdam, inquit, Latinos codices de veteribus grecis tranſlatos, ſimplicitas temporum ſeruauit incorruptos. Poſtq̃ autem a cõcordia animis diſſidentibus & hęreticis perturbantibus torqueri quęſtiones cœperũt, multa ſunt immutata ad ſenſum humanũ, vt hoc contineretur in literis, quod homini videret. Vnde & ipſi Græci diuerſos habẽt codices. Hactenus ille. Et ita venerabiles patres, Ambroſius & Origenes docentes literam eſſe magis veriſimilem ſi dixerim⁹, Mors regnauit ab Adam vſq; ad Moyſen in eos qui peccauerunt in ſimilitudinem prẹuaricationis Adę, ſubſequentes particulas ita interpretantur, quod per vnius delictum mors regnauit non in omnes, ſed in eos tantũ qui peccauerunt in ſimilitudinem præuaricationis Adæ, quibus poſitis non oportet ex illa Apoſtoli doctrina conſequens eſſe, quod mors regnauerit in paruulos. Rurſus per vnius delictum non omnes, ſed multi, inquit, mortui ſunt. Multi, inquam, ſupple, imitantes præuaricationem Adæ. Mortui, inquam, non morte, quæ omnibus communis eſt, ſed morte ſecunda, quę dicitur in gehenna. Inſuper per vnius delictum deriuatum eſt malum in omnes homines ad condemnationem. In omnes homines, inquit Ambroſius, intellige ſimiliter peccantes. Ex his ergo particulis ſecundum mentem venerabilium patrum, Origenis & Amb.

Græcorũ codices ab inuicem diſcrepant.

Latinos codices ſimplicitas temporum ſeruauit incorruptos

Ambroſij interpretatis, non eſt conſequens paruulos ꝑpter Adæ peccatum in damnationem ire, & naſci ſub regno, & dominio ſpiritualis mortis. ſed non inde ſequitur eos negaſ ſe originale peccatum. Non eſt autem inutile hanc expoſitionum varietatem hic annotare, vt planius cōſiderare valeamus doctrinā Apoſtoli Pauli de malis ex peccato Adæ ſequutis, & de bonis per Ieſum Chriſtum humano generi exhibitis. Amplius autem, ne in his quæ ſunt fidei, animi ſacræ theologiæ ſtudioſi turbentur, ne dum legentes veteres expoſitores, vident eoſdem in ſuis expoſitionibus, non in omnibus conſonare, putent eorum doctrinas, in his quæ ſunt fidei inter ſeſe diſcordare, animaduertendū eſt ꝙ hęretici iam olim exponentes hic Paulum apoſtolū in parte ſunt ſequuti expoſitiones Ambroſij, & aliorum de imitatione per actuale peccatum, ſed ne haberent cum patribus eccleſię cōcedere originale peccatū, ſecundū eādē intelligentiam interpretantes etiam antecedentem partem, qua dicitur: Per vnum hominem peccatum intrauit in hunc mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſijt, in quo omnes peccauerunt, docuerunt huiuſcemodi particulas accipiendas eſſe de actuali peccato, cui debetur mors ſecunda quæ eſt in gehenna, & ita Apoſtolum Paulum nihil aliud velle, ꝗ ipſius Adæ peccatum fuiſſe exēplum omnibus propria voluntate peccātibus, & ipſum Adam, neꝗ ꝑpagatione traieciſſe peccatū in hūc mundū, neꝗ vitiaſſe humanam naturam, ſed ſolum cunctis ſuis poſteris venientibus in adultam ætatem exemplum prebuiſſe peccādi, & hac in parte diſcordant a doctrina Origenis & Ambroſij, omniumꝗ patrum. Peccatum, inquit Pelagius, intrauit in hunc mundum per vnum hominem, qui formam cunctis, & exemplum dedit peccandi, & per peccatum mors non corporis, ſed animę. Nam & Adam fuiſſet corpore mortuus, inquit, etiā ſi nō peccaſſet, & ita in oēs hoīes mors aīę pertranſijt in eo peccato, in quo omnes ad exemplum ipſius Adæ peccauerunt. Nemo enim eſt, qui non imitatur primi parentis exemplum. Hanc quoꝗ Pelagij interpretationem imitati ſunt, qui hoc tempore putantur ſolennes ſacrę ſcri

pturæ interpretes, volentes forſitan occultas hæreſes ſemi-nare de paruulis nõ baptizãdis, ſed eã reꝓbat determinatio eccleſiæ in concilio Mileuitano, in cuius capite tertio ſic ſcribitur. Non itelligendũ aliter eſt quod ait Apoſtolus. Per vnum hominem peccatũ intraſſe in hũc mundũ & cęt, niſi quemadmodum eccleſia catholica, vbiq; diffuſa ſemper intellexit, ex illo verbo Apoſtoli paruulos eſſe ſubiectos ori-ginali peccato. Quemadmodum venerabilis Auguſtinus hæreticorum malleus, paſſim docet contra Pelagianos di-ſputans, Filij Adę, inquit, peccant non exemplo Adę prouo cati, ſed a ſuiſipſorum cõcupiſcentijs abſtracti & illecti.

Pręterea ſi de ingreſſu, inquit, peccati actualis, qui eſt ꝑ imitationẽ loqueretur Apoſtolus, nõ diceret peccatũ intraſſe per hominem, ſed potius per diabolum, cuius ſuggeſtionẽ peccantes imitantur, dicẽte ſcriptura. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarũ. Imitantur autem illũ, qui ſunt ex parte illius. Rurſus Paulus Apoſtolus ex aduerſo pro ponit Adam, & Chriſtum. Adam vt mortis, peccatique originem. Chriſtum autem vt vitæ, atque iuſticiæ fontem, ſeu principium. Cum ergo iuſticia intrauit in hunc mun-dum, per Chriſtum non ſolum, vt imitationis exemplar, ſed vt principium vitæ, atque iuſticiæ, Conſequens ẽ peccatum intraſſe in hunc mundum per Adam, non ſolum, vt imita-tionis exemplar, ſed vt principium, quod peccando vniuer-ſam humanam naturam vitians ſuum peccatum in poſte ros tranſmiſit. Vnde ſi Apoſtolicas ſententias in eo-dem capitulo antecedentes & conſequentes diligenter diſ cuſſeris, plane videbis Apoſtolum voluiſſe declarare pecca tum Adæ fuiſſe vniuerſale, & per ipſum eſſe vitiatam to-tam poſteritatem ſuam, & idcirco neminem eſſe, qui non indigeat auxilio diuinę miſericordię, ita vt quẽadmodũ oẽs ꝑ Adã ſunt obnoxij vinculo mortis & dãnationis, ita nemo liberatur, niſi ꝑ Chriſtũ, quẽadmodũ & iã crebro, & reitera tis dixim⁹ vicibus. Et ſecũdũ huiuſcemodi itellectũ interpre tatur Aug. oẽs ſubſequẽtes particulas iam recitatas.

Sed ne quiſpiam ex interpretantium diuerſitate tur-betur in fide, & arbitretur venerabiles patres, Origenem, Amb.

Ambroſium, cæteroſque nonnullos exiſtimaſſe paruulos naſci innocentes, conuenit conſiderare, quod iſti patres, q̃uis interpretati ſunt ſupradictas particulas, ſic quod tales ſcripturę ſecundũ ſuaſipſorũ interpretationes ſint inefficaces, aut impertinẽtes ad probandũ paruulos eſſe damnandos ob originalẽ culpã, tã ipſi tñ, ꝙ cæteri omnes eccleſiaſtici patres id vnũ ab exordio ſemp tenuerũt a primo parẽte propagari malũ & dãnationẽ in vniuerſã Adę poſteritatẽ, nõ ſolũ in eos, qui imitãt̃ primi parẽtis exemplũ, ſed & in eos, q nõ dum habentes liberę voluntatis vſum, parentum veſtigia imitari non poſſunt, In libro de captiuitate, & redemptione humani generis habũde ſatis demonſtramus, Chriſtum veniſſe in hũc mundũ non ſolũ, vt verbo doctrinę, & exemplo cõuerſationis nos doceret viã ſalutis, ſed magis, vt nos liberaret, deo patri reconciliaret, & ſatiſfaceret, ꝓ nobis, qui peccatorũ vinculis, ſeu nexibus impediti, deoq̃ inimici, nequaq̃ poteram? Chriſtũ imitari Vñ & Origenes tractãs verbũ Apoſt. Propterea, ſicut ꝑ vnũ hoĩem peccatũ in hũc mũdum intrauit, &c. Nũc cauſas ĩgt, cur ĩimici fuerim⁹, et cur morte filij dei, & recõciliatione indiguerimus, cõſequẽter exponit Apoſt. vt ĩtuẽtes q̃ta p̃ſtiterit nobis Ieſus firmiore erga fide charitateq̃ magis ĩſeparabili teneamur, & ĩfra ꝓſeq̃t̃, docẽs q̃nã mõ Adã ſit forma futuri, hec ĩgt, dicit̃ nõ ſecũdũ ꝙ p̃uaricat⁹ ẽ Adã, ſed ſecũdũ hoc, ꝙ ſicut ꝑ ipſũ mors, ita per ſecũdũ Adã vita, ſicut ꝑ vnũ hoĩem, ĩgt, peccatũ ĩ hũc mũdũ ĩtrauit, et ꝑ peccatũ mors, & ita ĩ oẽs hoĩes mors ꝑtrãſijt, ĩ q̃ oẽs peccauerũt. Sic et ꝑ vnũ hoĩem Chriſtũ iuſticia intrauit ĩ hũc mũdũ, & ꝑ iuſticiã vita, & q̃buſdã interpoſitis, oẽs hoĩes, q ĩ hoc mũdo naſcũt̃, & nati ſũt in lũbis erãt Adę, cũ ad huc eſſet in paradiſo, & oẽs hoĩes cũ ip̃o, vl̃ in ipſo expulſi ſũt de paradiſo, cũ ipſe inde pulſus eſt. Verũ q̃dẽ ẽ Origenẽ vim facere in diuerſitate verborũ Apoſtoli, nũc dicentis. In hũc mũdũ, nũc dicẽtis in oẽs hoĩes. Rurſus nũc dicẽtis intrauit, nũc pertrãſijt, nũc regnauit. Quid eſt, inquit, quod Apoſtolus non dixit peccatum in omnes intraſſe, ſed in hunc mundum. Mortem vero nõ dixit in hũc mundũ, ſed in oẽs pertranſijſſe, eãdẽ vero mortẽ nõ dixit abſolute regnaſſe in oẽs, ſed in eos q peccauerunt in ſimilitudinem pręuaricationis Adæ. Puto

Adã eſt forma futuri temporis. ad Roman. 5. quõ intelligitur.

inquit, quod non fruſtra hac diuerſitate vſus eſt Apoſtolus. Hęc ille. Verum quidem eſt verborum eſſe in ſignificando diuerſitatẽ, & aliam inter ſe eſſe dictionum ſignificãtiã, poteſtq́ ſtudioſus ſacrę ſcripturę expoſitor aliquid diuerſitatis ex huiuſcemodi verbis intelligere, quemadodum & ipſe Origenes intellexit, ſed ſua ipſius interpretatio nihil mutat in ſentẽtia fidei. Nam & ipſe plane in expoſitione eiuſdem epiſtolæ multis in locis docet paruulos propter Adæ peccatum eſſe immũdos, morti, damnationiq́ obnoxios, quemadmodũ in Geneſi ſcriptum eſt, cum deliquiſſet Adam, quod eiecerit illum dominus de paradiſo. & hæc fuit delicti eius condemnatio, quę in omnes homines ſine dubio peruenit. Omnes enim homines in hoc loco humiliationis & in terra fletus eiecti ſunt, ſiue quod in lumbis Adę omnes fuerunt qui ex illo nati ſunt, ſiue alio quolibet inenarrabili modo, et ſoli deo cognito, vnuſquiſq́ de paradiſo ſruſus videtur excepiſſe condemnationem. Omnis igitur iſta natiuitas, quę ex Adam eſt, in mortem generat, ſecunda autem natiuitas, quę eſt regeneratio per baptiſmũ, vitium primę natiuitatis abolet. Hęc Origenes, Cuius & teſtimonia latius etiam ĩ cap. pcedẽti, in diſſolutione difficultatis ſeptimę recitauim⁹. Sed hic cupio lectorem eſſe admonitum non eſſe noſtri ſtudij, Origenem in oĩbus ſuis expoſitiõibus defendere. Nam & forſitã difficile fuerit ſoluere, qua ratione ipſe doceat miſeriam in humano genere deſcẽdere ex peccato Adæ, cum tamẽ ipſe (ſi Aug. credimus) doceat in ſuis libris rationales aĩas in hæc corpora, tanq̃ in carceres, & in ergaſtula eſſe detruſas propter peccata, quæ perpetrarũt in alia vita. De quibus latius in libro de diuina prouidẽtia.

¶ *Pars huius capitis quinta, in qua diſſeritur, utrum paruuli ſine lauachro baptiſmi morientes patiantur in inferno ullum cruciatum.*

IN hac materia maiorem difficultatem ingerit doctrina Ambroſij ſuper eodem quĩto capite, docens paruulos quidẽm eſſe ſub peccato natos, & vita indignos, dignos autem

vt moriantur, Sed mors illa, inquit, eſt diſſolutio corporis ab anima, ſubdens, Eſt & alia, inquit, mors quæ ſecunda dicitur in gehenna, quam non peccato Adæ patimur, ſed eã pro prijs peccatis acquirimus. Quibus verbis videtur Ambroſius indicare paruulos pœna ſupplicij in gehenna ignis neq; cruciari, neq; affligi. Et huic ſententiæ videtur conſona quorundam recentiorum theologorum doctrina, dicentiũ paruulos quidem ituros in infernum, & illic eos ſuſtinere pœnam damni, non autem cruciatum ſupplicij. Non eſt ergo inutile conſiderare, vtrum paruuli ſine ſacramento baptiſmi decedentes patiantur propter ſolum originale peccatum vllum cruciatum, ſupplicium, pœnam, ſeu tormentum, triſticiam, aut conſcientiæ vermem, vel remorſum. Et videntur pro vtraq; parte probabilia argumenta. Et primum pro ſententia negatiua. In ſcripturis ſacris ſupplicium, id eſt, cruciatus ſeu afflictio in gehẽna, ſolum legitur vnicuique irrogari propter proprium ſuum & actuale peccatum. Cum dicit ſcriptura, Et ibunt hi in ſupplicium æternum, præmiſſum eſt verbum ſaluatoris dicentis. Ite maledicti in ignem æternum, Eſuriui enim & non dediſtis mihi manducare. & alibi ſcriptura. Quantum ſe glorificauit, & in delitijs fuit, tantum date ei tormẽtum & luctum. Cum ergo nihil ſuper huiuſcemodi rebus ſit aſſerendum, niſi quod in ſcripturis ſacris eſt reuelatũ, & in illis nuſq̃ legitur paruulos, qui nõ peccauerunt propria voluntate, æterna pœna eſſe cruciandos, cõſequens videtur non eſſe docendum quod paruuli pœna vlla cruciatus affligantur. Præterea eccleſię Romanę Pontifex in capitulo, Maiores de baptiſmo. Pœna, inquit, originalis peccati eſt carẽtia viſiõis dei. Actualis vero peccati pœna eſt perpetuę gehennæ cruciatus. Deinde Auguſtinus in Enchiridio. Mitiſſima omnium pœna erit eorũ, qui præter peccatum originale, quod traxerunt, nullum aliud addiderunt

An paruuli in ſolo originali peccato decedẽtes, patiãtur vllum cruciatum.

Sed pro contraria ſententia videntur argumenta.

Primum, Paruuli ſine baptiſmo decedentes, ſi non patiantur vllius cruciatus ſupplicium, ſed ſolum priuantur regno cœlorum, Non erit ergo diuerſitas ĩter ſtatus paruulorum,

vtpote inter eum qui nunc eſt poſt Adæ peccatum, & eum qui fuiſſet ſub innocentiæ ſtatu in paruulis ſibi relictis abſq; gratia. Hoc autem abſurdum eſt & Pelagiana hęreſis, ergo. Amplius autem. Paruuli poſt reſurrectionem habebũt corpora non glorificata, ergo & paſſibilia. Non enim erunt poſt mortem felicioris vitæ, quam ſint in hac vita.

Præterea in libro de fide ad Petrum capite vigeſimo ſeptimo, Firmiſſime, inquit, tene, & nullatenus dubita, non ſolum homines iam ratione vtentes, verum etiam paruulos qui ſiue in vtero matrum viuere incipiũt & ibi moriuntur, ſiue iam de matribus nati, ſine ſacramento ſacri baptiſmatis de hoc ſęculo tranſierunt, igne æterni ſupplicij puniendos. Quia & ſi peccatum proprię actionis nullum habent, originalis tamen peccati damnationem, carnali conceptione traxerunt. Hæc ille in libro, vbi non problemata pro vtraque parte diſputanda, ſed peculiares totius fidei catholicę canones tradidit, præmittens in ſingulis, firmiter teneas & nullatenus dubites. Inſuper & de omnibus regulis fidei in eodem libro traditis, tandem in fine libri ad eundem Petrum ſic loquitur. Quadraginta capitula ad regulam fidei firmiſſime pertinentia fideliter, certe, & fortiter tene, patienterq; defende, & quem contraria his dogmatizare cognoueris, tanquam peſtem fuge, & tanquam hæreticum abijce. Hæc Auguſtini ſententia, ſi vera eſt, conſequens eſt hęreticum eſſe eum qui dicit paruulum in ſolo peccato originali morientem non eſſe puniendum igne ſupplicij ſempiterni. Deinde idem Auguſtinus in eiſdẽ fidei regulis capitulo tertio ponit animã paruulorũ ſine baptiſmo decedẽtiũ cum corpore ſuo, interminabilia gehennæ ſupplicia ſuſtinere, vbi diabolus cum angelis ſuis in æternum arſurus eſt.

Nota cõcluſionẽ Aug. in li. fide ad Petrũ.

Non ergo intelligit Auguſtinus paruulis imminere ſolam pœnam damni, ſolam diuinæ viſionis carentiam abſq; omni cruciatu in corpore, abſq; omni triſticia interiori in anima. Præterea iam olim damnata eſt ipſius Pelagij doctrina docentis, infantes ſine ſacramento baptiſmi decedentes non intrare in regnum cælorum, habere tamen vitã

quã

quandam æternam abſq; omni pœna extra regnum cælorũ, hoc excepto quod non ſunt in patria. Hanc Pelagij doctrinam reprobat Auguſtinus in diuerſis locis. Primo in libris contra Iulianum. Item in libro Hypognoſticon reſponſione quinta. Deinde in libris contra Cæleſtium & Pelagium, in quibus locis Auguſtinus talem format conſequentiam. Infantes ſi non ſint in regnum cęlorum ingreſſuri, conſequens eſt vt mittantur in ignem æternum cruciandi. Alieni a fide Chriſti ęterna, inquit, experiẽtur ſupplicia. Inſuper idem Auguſtinus ſermone decimo tertio ĩ libro de verbis Apoſtoli. Ex textu, inquit, euangelij non habemus niſi duo loca, vnum a dextris, in quo loco cõſtitutis dicetur. Venite benedicti patris mei, percipite regnum, & cætera. Alium a ſiniſtris, in quo conſtitutis dicetur. Ite maledicti in ignẽ, & cęt. vbi a fide alienus ęterna ſupplicia experietur. Tertium locũ penitus ignoramus. Nullus relictus eſt locus medius vbi ponere queas infantes. Contrarię ſententię defenſores ſolent dicere, paruulos quidem mittẽdos in ignem ęternum & in locum infernalem, ſed non ibi eſſe cruciandos. Sed huic reſponſioni obuiat Auguſtinus ex ſcripturis, excludens illam per textum euangelij dicentis eos qui a ſiniſtris erunt abituros in aduſtionem æternam.
Deinde beatus Gregorius ſuper Iob nono, tractans verbum illud. Multiplicabit vulnera mea, etiam ſine cauſa, dicit paruulos qui ſacramento non liberantur peruenire ad tormenta ſempiterna, & quod perpetua tormenta percipiunt etiam hi, qui nihil ex propria voluntate peccauerunt. Vnde paruuli in hac mortali vita mox nati, non ſolum carentia cęleſtis paradiſi puniuntur, ſed etiam ſenſibili cruciatu in hac vita torquentur propter originale peccatum.

Videntur ergo paruuli ſecundum mentem eccleſiaſticorum patrum Auguſtini & Gregorij ſuſtinere poſt hanc vitam cruciatum ſupplicij, ſed eorum cruciatũ, vt inquit Auguſtinus, omnium eſſe mitiſſimum. Non tanta, inquit, arbitror eos pœna plectendos, vt eos non naſci expediret. Meliꝰ ẽ paruulis eſſe in hac pœna, q̃ oĩo nõ eſſe natura. Et ita vide-

tur,quod ſecundum horũ magiſtrorũ ſententiã reſurgẽt par uuli non baptizati cum carne ſua non glorificata, vt in illa etiam dolores quoſdam ab igne patiantur ſine fine,& abſq; illius corporis corruptione,non qualiter damnati pro actua li peccato deum actu odientes,ſed taliter ſecundum dei bene placitum,vt quemadmodum non peccauerunt voluntate pro pria,ita in cecitate quadã mẽtis futuri,ſint habitualiter auer ſi a deo,non tamen odientes deum actuali voluntate.

Hactenus ſententias venerabilium patrum ſuper affli ctione paruulorum,qui non peccauerunt actione proprię vo lũtatis,recitauimus,ſubmittẽtes nos ſtudioſorũ Chriſtiano-rum iudicio, vtra harum ſententiarum ſit acceptabilis, cum neutra videatur efficaciter ex ſcriptura ſacra demonſtrabilis.

Ex ſcripturis ſacris per Auguſtinum adductis ſuper hac re non expreſſe & efficaciter concludi poteſt,infantes ſine baptiſmo decedentes ſupplicio ſempiterni ignis eſſe cru ciandos. Omnes ſcripturæ comminantes gehennę ſuppliciũ in eos loquuntur, qui delictis propria voluntate contractis aggrauantur. Refert nempe ſcriptura ſupplicij cauſam ad i-pſius hominis impietatẽ,quã propria ſua acquirit volunta-te.Saluator incutiẽs reprobis æterni ſupplij ignem,cauſã ad ijcit,dicens. Eſuriui eni, & nõ dediſtis mihi mãducare, Mat thæi.25. Item Matthæi.13. Eos qui faciunt iniquitatem,mit tent angeli in caminũ ignis,ibi erit fletus & ſtridor dentiũ.

Præterea ante tribunal Chriſti,inquit Paulus,oportet nos manifeſtari,vt referat vnuſquiſq; propria corporis, pro-ut geſſit,ſiue bonum,ſiue malum. Quamuis & Aug.lib.6. contra Iulianum dicat etiam paruulum recipere,prout geſ-ſit in corpore,dicens parentum peccata quodã modo dici no ſtra,non proprietate actionis,ſed contagione propaginis, & proinde ſicut ad paruulum pertinet bonum,quod per alterũ geſſit,id eſt,credidit, ita & ad eundem pertinet malũ,quod per alium geſſit,id eſt,peccauit. Apoſtolus enim cum dicit, Omnes nos manifeſtari oportet ante Chriſti tribunal, vt re cipiat vnuſquiſq; prout geſſit,neminem excluſit. Paruulos igitur ante tribunal Chriſti oportet manifeſtari, vt recipiãt ſecundum quod in corpore geſſerunt. Nihil voluit eſſe me-

nis

dium, ira, tribulatio, & anguſtia, in omnem animam homi nis operantis malum. Proinde ſacræ theologię interpretes omnes in hoc conſentiunt, quod paruuli inſipientes, aut ſtolidi, cæteriq; homines, ſi qui ſũt non renati, qui nullis proprijs delictis ſunt aggrauati, non ſolum tanq̃ innocētes, qui nec boni quicq̃ habeant nec mali, excluſi ſunt a regno cœlorũ, ſed & paradiſum in Adam perdiderunt, relegati a facie domini in ſempiternũ quoddã exiliũ, ꝓpter originale reptũ in eis peccatũ. Et hic eſt articulꝰ fide tendꝰ, cũ cuiꝰ fide recta, ſunt nonnulli ſacrę thelogiæ expoſitores, qui inter rigorem diuinę iuſticię, & clementiam diuinę miſericordiæ, mediam quandam ſtatuunt ſententiam, arbitrãtes paruulos quidē propter Adæ peccatum damnandos, id eſt, in exilium a facie dei relegandos, eiectos de paradiſo voluptatis, ſed eoſdem nec in corporibus, nec in proprijs animabus eſſe cruciandos contra proprias voluntates, & ita eos puniendos non pœna ſenſus, vt aiunt, ſed pœna damni. Et pro hac ſententia videtur eſſe Ambroſij doctrina, vbi ſupra dicentis mortem ſecundam, quę eſt in gehenna nõ propter peccatum Adę patimur, ſed proprijs, inquit, peccatis eam acquirimus. Nec hoc dicens Ambroſius hæreſim defendit Pelagij. Nam iſdo cens paruulos eſſe ſine peccato innocentes, quales fuiſſēt nati ſub innocentię ſtatu medium quoddam inter infernum poſuit, & regnum cœlorum contra fidem eccleſiæ Chriſtianæ vbiq; diffuſę, quę ſemper docuit paruulos habere peccatum, & propter peccatum eos, niſi ſubueniat gratia ſaluatoris eſſe damnandos ac detrudendos in infernum, & ita eiſdem paruulis baptiſmum dari, non ſolum vt intrent regnũ cœlorum, ſed etiam in remiſſionem peccatorum, & vt liberentur a poteſtate dæmoniorum. Verum & hic ſcire conuenit rationem ſupradictam non conuincere. Nam & ipſi paruuli in hac vita ſenſibiliter miſerijs multis affligun tur, nondum peccantes proprijs ſuis voluntatibus.

Vt ergo quod nobis probabilius ſcripturiſq; ſacris magis conſonum videtur afferamus, arbitramur huiuſcemo di paruulos ſenſibili quadam moleſtia ſeu afflictione ab igne, & in igne torqueri, ſed non tam acerba, quin ſic malint

ſit & concupiſcentia eius, Qui autem facit voluntatem dei, manet inæternum. Mundum, ſi Auguſtino credimus, Ioannes Apoſtolus appellat homines, qui cordis ſeu mentis deſiderijs mundum inhabitant, ſicut in ſcripturis domus appellatur familia inhabitans, ſic & cœli appellantur, qui mentis deſyderijs cœleſtia ſpectant. Vnde & diabolus princeps huius mundi dicitur, quia dominatur hominum eorũ qui mundum diligunt. Quotieſcunque mundi nomen in male rei ſignificatione ponitur, inquit Auguſtinus, non ſignificat niſi homines mundi huius amatores. Hoc & ſignificauit ibi ſupra Ioannes Apoſtolus cum dixiſſet. Mundus trãſit & concupiſcentia eius, mox ſubiecit, Qui autem facit voluntatē dei, manet inæternum, ac ſi dicat, mundus .i. mũdana vita perit. Homines mundũ diligentes tranſeunt, & ſpe ſua fruſtrantur, qui autē faciunt voluntatē dei, habentes in contemptu huius mundi bona, manent inæternum. Omnia nẽpe prætereunt præter amare deum. Deinde ſaluator ipſe deſideria praua dicit non ſua, ſed diaboli eſſe deſideria. Vos inquit ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri diaboli vultis facere, deſyderia diaboli, non quibus diabolus concupiſcit aut deſiderat, ſed quibus nos inſtigat diabolus. Quemadmodum de Iuda proditore legimus, cum diabolus iam miſiſſet ī cor Iudę. Eandem propoſitionem probãt eccleſiaſtici patres per ſcripturã, Geneſis tertio. Nam in Adam & Eua, poſt tranſgreſſionem mandati, caro cœpit cõcupiſcere aduerſus ſpiritum, cœpitque in membris lex carnis eſſe rebellis ſpiritui. Secundum ſacram ſcripturam ante peccatum erat vterque nudus, Adam ſcilicet & Eua, & non erubeſcebant. Non erubeſcebant, inquit Auguſtinus, quia nihil erat in membris quod puderet. Poſteaque autem ſerpentis flatu, id eſt, ſuaſu vel ſuggeſtione facta eſt mandati tranſgreſſio, venenoſa & mortifera libido in membris ſequuta eſt, tãto deinceps opprimens dominatu, vt etiam ipſa ad malũ eos inuitaret ac ſtimularet inuitos, & ita poſt inobedientiam eorum ad deum, confuſio in illis membris ſequuta eſt. Vnde & ſentientes motum in ſuis membris ſeu lumbis beſtialem, genitalia mẽbra erubeſcendo velarunt. Vt quod de honeſta

Mundus quid ſit.

Deſideria diaboli.

heſtauerat concupiſcentia, tegat verecundia. Vidit mulier, inquit ſcriptura, quod lignum eſſet bonum ad veſcendum, & pulchrum oculis aſpectuq; delectabile, tulit de fructu illius & comedit, & aperti ſunt oculi eorum. Cumq; cognouiſſent ſe eſſe nudos, conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata, & abſcõdit ſe Adam & vxor eius a facie domini, aperti ſunt oculi eorum, non de ſenſibilibus oculis, inquiunt Chryſoſtomus & Auguſtinus, hoc dixit; ſed de ſenſu mẽtis, quia poſtq̃ fuerunt deo rebelles, ſenſerunt quod ante non ſẽtiebant; propter peccatum nudati ſupernę gratię amictu, ſenſibilem ſunt nudationem experti. Aperti ſunt oculi eorum, id eſt ſenſus eorum interni ad ſentiendum, vt inquit Auguſtinus, aliquid quod nunq̃ ſenſerant, quod in motu ſui corporis nunq̃ expauerant, feceruntq; ſibi perizomata, id eſt, indumenta quæ ad pudoris velandi officium pertinent. Non eſſet autem inhoneſtum, neq; pudendum oſtendere genitalia membra nuda, quæ nuda deus fecit, niſi aliquid quod nõ eſſet a deo in illis foret inhoneſtum. In patria ſanctorum corpora erunt quidem nuda & manebunt genitalia membra, ſed non manebunt pudenda, quando iuſti veſtibus innocentiæ induti, ſola inuicem pulchritudine, abſq; vlla libidine perfruentur in domino. Ante peccatum nullus erat pudor, ſed nequicia fecit pudentes, quos impudentes ac innocentes iuſticia fecerat. Quamuis ergo ſpiritus noſter ſit bonus a deo conditus, & caro noſtra, ac memba ſint bona, malum tamen, & non natura, ſed vitium in natura eſt, quod caro ſit contraria ſpiritui, concupiſcens aduerſus ſpiritum. Poſt peccatum primi parentis noſtri texerunt partes corporis, quę non ſic voluntatis imperio mouentur, ſed non manus, quibus prohibita attrectauerant, non os quo deſiderata ederant, quia non in iſtis, ſed in illis illicitos motus cõtra legem mentis ſenſerũt, quamuis & totus Adam ac Eua poſt peccatum fugitiui abſconderunt ſeſe a facie domini

Aperti ſunt oculi amborum ſcilicet Adæ et Euæ.

Verum hic ne fallamur in ſignificatione vocabuli cõcupiſcentiæ, ſciendum eſt, quod nos hic non loquimur de concupiſcentia generaliter accepta, quę eſt tam bonarum rerum quam malarum appetitus, quamuis nulla res ſit in ſe mala.

In omnes homines ad iuſtificationem vitæ, quemadmodum dicimus, In hanc domum omnes homines intrant per hanc ianuam, non quod omnes intrant, ſed quia nemo intrare poteſt, niſi per ianuam iſtam. Ita & a morte in ſpiritualem vitam omnes veniunt per Chriſtum, quia nemo iuſtificatur ad vitam, niſi per Chriſti gratiam. Proinde Apoſt. cū dicit. Sicut per vnius delictū, eſt malum in omnes homines ad condemnationem, intelliguntur non omnes ſimpliciter, ſed oēs ſolum per opus Adæ generati, quales ſunt oēs ab Adam propagati, & ita Chriſtus verus homo intelligitur excluſ⁹, qui ſane non eſt per opus Adæ genitus. Sic & ſequens clauſula quę dicit. Ita per vnius iuſticiam diffunditur bonum in omnes homines ad iuſtificationem vitæ, intelliguntur omnes homines ſolum per Chriſti opus nati, id eſt, ex Chriſto ſpiritualiter regenerati, vt quemadmodum nulla eſt carnalis natiuitas, niſi per Adam, ita nulla poteſt eſſe ſpiritualis regeneratio, niſi per Chriſti gratiam, ſecundum quam generationem filij non ex ſanguinib⁹, non ex volūtate carnis, neq; ex voluntate viri, ſed ex deo ſunt nati. Atq; ita ex ſententia Apoſtolica fit manifeſtum paruulos eſſe vinculo damnationis obſtrictos. Iam ſi obieceris nobis interpretationes venerabilis Origenis, & diui Ambroſij, qui interpretantes locum iſtum Apoſtoli docēt propter Adę peccatū nos mortem ſecundā, quæ dicit̄ in gehenna, nō paſſuros, niſi peccauerimus in ſimilitudinē prçuaricationis Adę, hoc ē, niſi ſimiliter peccauerimus propria volūtate ſicut Adā.

Origenes & Amb. præter mittunt particulas non, &, etiā in textu Apoſt.

Reſpondeo ex ſuperioribus, Iā ſcire poteris, quod vbi nos legim⁹, Regnauit mors ab Adā, vſq; ad Moyſen etiā i eos, qui non peccauerunt in ſimilitudinē præuaricationis Adę. Codices ab Origene, & Ambroſio aliter interpretati, prætermiſſis particulis, Non, et, etiam, habent hoc pacto. Mors regnauit ab Adā, vſq; ad Moyſen in eos, qui peccauerūt in ſimilitudinem præuaricationis Adæ, vbi noſtra editio vulgaris habet etiam in eos, qui nō peccauerūt in ſimilitudinē præuaricationis Adę. Origenes itaq; & Ambroſius, quemadmodū & ſupra commemorauimus, docuerūt Paulum apoſtolū

poſtolum voluiſſe mortem non in omnes regnaſſe, quia nō omnes peccauerunt in ſimilitudinem prȩuaricationis Adȩ, id eſt, non omnes peccauerunt contempto deo. Nam ſi quis ante legem hoc ſeruauit natura duce, quod poſtea lex ipſa mandauit, non poteſt, inquit Ambroſi⁹, mors regnaſſe in illum, ꝗꝗ mors quædam pertranſierat illū. Nam & in omnes homines mors pertranſijt. Aliud eſt, inquit Origenes, mortem tranſire, aliud eſt mortem regnare. Mortem peccati regnare in nobis prohibuit Apoſtolus. Non regnet, inquit, peccatum in mortali corpore veſtro, vt obediatis concupiſcentijs eius. Sic enim peccatum non poteſt regnare, niſi in eos, q volūtarie peccāt. Mors quædā ē, inquit Amb. quȩ eſt diſſolutio animȩ a corpore. Eſt autem & alia mors, quæ ſecunda dicitur in gehenna, quam non peccato Adæ patimur, ſed eius occaſione, proprijs acquirimus peccatis, de qua dicit ſcriptura. Anima quȩ peccauerit, ipſa morieṫ. Ab hac morte ſecunda boni ante aduentum Chriſti immunes erant, tantum in inferno erāt, ſed in ſuperiori quaſi in limbo ad cœlos non poterant aſcendere. Et de hac morte, inquit Ambroſius, loquitur apoſtolus dicens. Regnauit mors ab Adam vſq; ad Moyſen in eos qui peccauerunt in ſimilitudinē prȩuaricationis Adȩ. Qui autem non ſic peccauerunt in ſimilitudinem præuaricationis Adæ, id eſt, qui deum non ſic, vt Adam contempſerunt, ſub ſpe reſeruati ſunt in aduentu ſaluatoris in limbo, ſicut legimus de Abrahā, qui q̄uis apud inferos fuerit, tamē lōgo īteruallo eſt a diuite epulone ſeparatus. Et ita concluſiones, quas infert Apoſtolus. Sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic per vnius iuſticiam in omnes homines in iuſtificationem vitæ. Item. Sicut iudicium ex vno delicto in condemnationem, ita donum ex multis delictis in iuſtificationem. Origenes atq; Ambroſius ita interpretātur vt ſolū intelligant condemnationem hanc deſcendere in eos, qui peccauerunt in ſimilitudinem præuaricationis Adæ, id eſt, in eos, qui propria voluntate legem contempſerunt, exponentes apoſtoli doctrinā, hoc pacto. Sicut ꝑ vnius delictū oēs hoīes

Mors gemina.

De limbo ſecūdū Ambroſiū.

cõdemnationem meruerũt, ſupple, ſimiliter ſicut & Adam, peccantes, ita & per vnius iuſticiam omnes iuſtificabuntur, ſupple, credentes. Si qui autem condemnationem hanc generalem, inquit, eſſe credunt, ſimili modo, & iuſtificationem generalem accipient. Sed non eſt verum, quia non oẽs credunt. Et ita ſicut non in omnes venit iuſtificatio, ſic nec in omnes mors peccati regnauit, ſed in eos ſolum qui ſimiliter vt Adam ſunt preuaricati legem. Hactenus Ambroſius adeo huic interpretationi inhęrens, vt etiam commemorans Græcos codices habere ſicut in hodiernum diem tranſlatio habet latina, approbet ſuam ipſius ſententiam, tanq̃ ſecundum literam magis verificatam, Addens eoſdem Græcorũ codices ab inuicem diſcrepare, propter ſtudium contentiõis eorum, qui dum authoritate vti non poſſunt, verba ſcripturæ adulterant. Quoſdam, inquit, Latinos codices de veteribus grecis tranſlatos, ſimplicitas temporum ſeruauit incorruptos. Poſtq̃ autem a cõcordia animis diſſidentibus & hęreticis perturbantibus torqueri quęſtiones cœperũt, multa ſunt immutata ad ſenſum humanũ, vt hoc contineretur in literis, quod homini videret. Vnde & ipſi Græci diuerſos habẽt codices. Hactenus ille. Et ita venerabiles patres, Ambroſius & Origenes docentes literam eſſe magis veriſimilem ſi dixerim⁹. Mors regnauit ab Adam vſq; ad Moyſen in eos qui peccauerunt in ſimilitudinem preuaricationis Adę, ſubſequentes particulas ita interpretantur, quod per vnius delictum mors regnauit non in omnes, ſed in eos tantũ qui peccauerunt in ſimilitudinem præuaricationis Adæ, quibus poſitis non oportet ex illa Apoſtoli doctrina conſequens eſſe, quod mors regnauerit in paruulos. Rurſus per vnius delictum non omnes, ſed multi, inquit, mortui ſunt. Multi, inquam, ſupple, imitantes præuaricationem Adæ. Mortui, inquam, non morte, quæ omnibus communis eſt, ſed morte ſecunda, quę dicitur in gehenna. Inſuper per vnius delictum deriuatum eſt malum in omnes homines ad condemnationem. In omnes homines, inquit Ambroſius, intellige ſimiliter peccantes. Ex his ergo particulis ſecundum mentem venerabilium patrum, Origenis & Amb.

Græcorũ codices ab inuicem diſcrepant.

Latinos codices ſimplicitas temporum ſeruauit incorruptos

Ambroſij interpretatis, non eſt conſequens paruulos ꝑpter Adæ peccatum in damnationem ire, & naſci ſub regno, & dominio ſpiritualis mortis. ſed non inde ſequitur eos negaſ ſe originale peccatum. Non eſt autem inutile hanc expoſitionum varietatem hic annotare, vt planius cõſiderare valeamus doctrinã Apoſtoli Pauli de malis ex peccato Adæ ſequutis, & de bonis per Ieſum Chriſtum humano generi exhibitis. Amplius autem, ne in his quæ ſunt fidei, animi ſacræ theologiæ ſtudioſi turbentur, ne dum legentes veteres expoſitores, vident eoſdem in ſuis expoſitionibus, non in omnibus conſonare, putent eorum doctrinas, in his quæ ſunt fidei inter ſeſe diſcordare, animaduertendũ eſt ꝙ hęretici iam olim exponentes hic Paulum apoſtolũ in parte ſunt ſequuti expoſitiones Ambroſij; & aliorum de imitatione per actuale peccatum, ſed ne haberent cum patribus eccleſię cõcedere originale peccatũ, ſecundũ eãdẽ intelligentiam interpretantes etiam antecedentem partem, qua dicitur: Per vnum hominem peccatum intrauit in hunc mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſijt, in quo omnes peccauerunt, docuerunt huiuſcemodi particulas accipiendas eſſe de actuali peccato, cui debetur mors ſecunda quæ eſt in gehenna, & ita Apoſtolum Paulum nihil aliud velle, ꝙ ipſius Adæ peccatum fuiſſe exẽplum omnibus propria voluntate peccãtibus, & ipſum Adam, neq; ꝑpagatione traieciſſe peccatũ in hũc mundũ, neq; vitiaſſe humanam naturam, ſed ſolum cunctis ſuis poſteris venientibus in adultam ætatem exemplum prebuiſſe peccãdi, & hac in parte diſcordant a doctrina Origenis & Ambroſij, omniumq; patrum. Peccatum, inquit Pelagius, intrauit in hunc mundum per vnum hominem, qui formam cunctis, & exemplum dedit peccandi, & per peccatum mors non corporis, ſed animę. Nam & Adam fuiſſet corpore mortuus, inquit, etiã ſi nõ peccaſſet, & ita in oẽs hoĩes mors aĩę pertranſijt in eo peccato, in quo omnes ad exemplum ipſius Adæ peccauerunt. Nemo enim eſt, qui non imitatur primi parentis exemplum. Hanc quoq; Pelagij interpretationem imitati ſunt, qui hoc tempore putantur ſolennes ſacrę ſcri

pturæ interpretes, volentes forſitan occultas hæreſes ſemi-nare de paruulis nō baptizādis, ſed eā repbat determinatio eccleſiæ in concilio Mileuitano, in cuius capite tertio ſic ſcribitur. Non itelligendū aliter eſt quod ait Apoſtolus. Per vnum hominem peccatū intraſſe in hūc mundū & cęt, niſi quemadmodum eccleſia catholica, vbiq; diffuſa ſemper intellexit, ex illo verbo Apoſtoli paruulos eſſe ſubiectos ori ginali peccato. Quemadmodum venerabilis Auguſtinus hæreticorum malleus, paſſim docet contra Pelagianos di-ſputans, Filij Adę, inquit, peccant non exemplo Adę prouo cati, ſed a ſuiſipſorum cōcupiſcentijs abſtracti & illecti.

Pręterea ſi de ingreſſu, inquit, peccati actualis, qui eſt p imitationē loqueretur Apoſtolus, nō diceret peccatū intraſſe per hominem, ſed potius per diabolum, cuius ſuggeſtionē peccantes imitantur, dicēte ſcriptura. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarū. Imitantur autem illū, qui ſunt ex parte illius. Rurſus Paulus Apoſtolus ex aduerſo pro ponit Adam, & Chriſtum. Adam vt mortis, peccatique originem. Chriſtum autem vt vitæ, atque iuſticiæ fontem, ſeu principium. Cum ergo iuſticia intrauit in hunc mun-dum, per Chriſtum non ſolum, vt imitationis exemplar, ſed vt principium vitæ, atque iuſticiæ, Conſequens ē peccatum intraſſe in hunc mundum per Adam, non ſolum, vt imita-tionis exemplar, ſed vt principium, quod peccando vniuer-ſam humanam naturam vitians ſuum peccatum in poſte ros tranſmiſit. Vnde ſi Apoſtolicas ſententias in eo-dem capitulo antecedentes & conſequentes diligenter diſ cuſſeris, plane videbis Apoſtolum voluiſſe declarare pecca tum Adæ fuiſſe vniuerſale, & per ipſum eſſe vitiatam to-tam poſteritatem ſuam, & idcirco neminem eſſe, qui non indigeat auxilio diuinę miſericordię, ita vt quēadmodū oēs p Adā ſunt obnoxij vinculo mortis & dānationis, ita nemo liberatur, niſi p Chriſtū, quēadmodū & iā crebro, & reitera tis diximus vicibus. Et ſecūdū huiuſcemodi itellectū interpre tatur Aug. oēs ſubſequētes particulas iam recitatas.

Sed ne quiſpiam ex interpretantium diuerſitate tur-betur in fide, & arbitretur venerabiles patres, Origenem, Amb.

Ambroſium, cæteroſque nonnullos exiſtimaſſe paruulos
naſci innocentes, conuenit conſiderare, quod iſti patres; ꝗ
uis interpretati ſunt ſupradictas particulas, ſic quod tales
ſcripturę ſecundū ſuas ipſorū interpretationes ſint ineffica-
ces, aut impertinētes ad probandū paruulos eſſe damnandos
ob originalē culpā, tā ipſi tū, ꝙ cæteri omnes eccleſiaſtici pa
tres id vnū ab exordio ſemꝑ tenuerūt a primo parēte propa
gari malū & dānationē in vniuerſā Adę poſteritatē, nō ſolū
in eos, qui imitāt primi parētis exemplū, ſed & in eos, q nō
dum habentes liberę voluntatis vſum, parentum veſtigia
imitari non poſſunt, In libro de captiuitate, & redemptione
humani generis habūde ſatis demonſtramus, Chriſtum ve-
niſſe in hūc mundū non ſolū, vt verbo doctrinę, & exemplo
cōuerſationis nos doceret viā ſalutis, ſed magis, vt nos libera
ret, deo patri reconciliaret, & ſatiſfaceret, ꝓ nobis, qui pecca
torū vinculis, ſeu nexibus impediti, deoꝗ inimici, nequaꝗ
poteram⁹ Chriſtū imitari Vñ & Origenes tractās verbū
Apoſt. Propterea, ſicut ꝑ vnū hoīem peccatū in hūc mūdum
intrauit, &c. Nūc cauſas īgt, cur īimici fuerim⁹, et cur morte
filij dei, & recōciliatione indiguerimus, cōſequēter exponit
Apoſt. vt ītuētes ꝗta ꝑſtiterit nobis Ieſus firmiore erga fide
charitateꝗ magis īſeparabili teneamur, & īfra ꝓſeqt, docēs ꝗ
nā mō Adā ſit forma futuri, hec īgt, dicit nō ſecūdū ꝙ ꝑuari
cat⁹ ē Adā, ſed ſecūdū hoc, ꝙ ſicut ꝑ ipſū mors, ita per ſecūdū
Adā vita, ſicut ꝑ vnū hoīem, īgt, peccatū ī hūc mūdū ītrauit,
et ꝑ peccatū mors, & ita ī oēs hoīes mors ꝑtrāſijt, ī ꝗ oēs pecca
uerūt. Sic et ꝑ vnū hoīem Chriſtū iuſticia intrauit ī hūc mū-
dū, & ꝑ iuſticiā vita, & qbuſdā interpoſitis, oēs hoīes, q ī hoc
mūdo naſcūt, & nati ſūt in lūbis erāt Adę, cū ad huc eſſet in
paradiſo, & oēs hoīes cū ipō, vł in ipſo expulſi ſūt de paradi
ſo, cū ipſe inde pulſus eſt. Verū qdē ē Origenē vim facere in
diuerſitate verborū Apoſtoli, nūc dicentis: In hūc mūdū, nūc
dicētis in oēs hoīes. Rurſus nūc dicētis intrauit, nūc pertrā
ſijt, nūc regnauit. Quid eſt, inquit, quod Apoſtolus non di-
xit peccatum in omnes intraſſe, ſed in hunc mundum. Mor
tem vero nō dixit in hūc mundū, ſed in oēs pertranſijſſe, eā-
dē vero mortē nō dixit abſolute regnaſſe in oēs, ſed in eos q
peccauerunt in ſimilitudinem pręuaricationis Adæ. Puto

Adā eſt forma futuri temporis. ad Roman. 5. quō intelligi-tur.

inquit, quod non fruſtra hac diuerſitate vſus eſt Apoſtolus. Hęc ille. Verum quidem eſt verborum eſſe in ſignificando diuerſitatē, & aliam inter ſe eſſe dictionum ſignificātiā, poteſtq́ ſtudioſus ſacrę ſcripturę expoſitor aliquid diuerſitatis ex huiuſcemodi verbis intelligere, quemadodum & ipſe Origenes intellexit, ſed ſua ipſius interpretatio nihil mutat in ſentētia fidei. Nam & ipſe plane in expoſitione eiuſdem epiſtolæ multis in locis docet paruulos propter Adæ peccatum eſſe immūdos, morti, damnationiq́ obnoxios, quemadmodū in Geneſi ſcriptum eſt, cum deliquiſſet Adam, quod eiecerit illum dominus de paradiſo. & hæc fuit delicti eius condemnatio, quę in omnes homines ſine dubio peruenit. Omnes enim homines in hoc loco humiliationis & in terra fletus eiecti ſunt, ſiue quod in lumbis Adę omnes fuerunt qui ex illo nati ſunt, ſiue alio quolibet inenarrabili modo, et ſoli deo cognito, vnuſquiſq́ de paradiſo truſus videtur excepiſſe condemnationem. Omnis igitur iſta natiuitas, quę ex Adam eſt, in mortem generat, ſecunda autem natiuitas, quę eſt regeneratio per baptiſmū, vitium primę natiuitatis abolet. Hęc Origenes, Cuius & teſtimonia latius etiam ĩ cap. pcedēti, in diſſolutione difficultatis ſeptimę recitauim⁹. Sed hic cupio lectorem eſſe admonitum non eſſe noſtri ſtudij, Origenem in oĩbus ſuis expoſitiōibus defendere. Nam & forſitā difficile fuerit ſoluere, qua ratione ipſe doceat miſeriam in humano genere deſcēdere ex peccato Adæ, cum tamē ipſe (ſi Aug. credimus) doceat in ſuis libris rationales aĩas in hæc corpora, tanq́ in carceres, & in ergaſtula eſſe detruſas propter peccata, quæ perpetrarūt in alia vita. De quibus latius in libro de diuina prouidētia.

¶ *Pars huius capitis quinta, in qua diſſeritur, utrum paruuli ſine lauachro baptiſmi morientes patiantur in inferno ullum cruciatum.*

IN hac materia maiorem difficultatem ingerit doctrina Ambroſij ſuper eodem quīto capite, docens paruulos quidem eſſe ſub peccato natos, & vita indignos, dignos autem

vt

vt moriantur, Sed mors illa, inquit, eſt diſſolutio corporis ab anima, ſubdens, Eſt & alia, inquit, mors quæ ſecunda dicitur in gehenna, quam non peccato Adæ patimur, ſed eã pro prijs peccatis acquirimus. Quibus verbis videtur Ambroſius indicare paruulos pœna ſupplicij in gehenna ignis neq; crutiari, neq; affligi. Et huic ſententiæ videtur conſona quorundam recentiorum theologorum doctrina, dicentiũ paruulos quidem ituros in infernum, & illic eos ſuſtinere pœnam damni, non autem cruciatum ſupplicij. Non eſt ergo inutile conſiderare, vtrum paruuli ſine ſacramento baptiſmi decedentes patiantur propter ſolum originale peccatum vllum cruciatum, ſupplicium, pœnam, ſeu tormentum, triſticiam, aut conſcientiæ vermem, vel remorſum. Et videntur pro vtraq; parte probabilia argumenta. Et primum pro ſententia negatiua. In ſcripturis ſacris ſupplicium, id eſt, cruciatus ſeu afflictio in gehẽna, ſolum legitur vnicuique irrogari propter proprium ſuum & actuale peccatum. Cum dicit ſcriptura, Et ibunt hi in ſupplicium æternum, præmiſſum eſt verbum ſaluatoris dicentis. Ite maledicti in ignem æternum, Eſuriui enim & non dediſtis mihi manducare. & alibi ſcriptura. Quantum ſe glorificauit, & in delitijs fuit, tantum date ei tormẽtum & luctum. Cum ergo nihil ſuper huiuſcemodi rebus ſit aſſerendum, niſi quod in ſcripturis ſacris eſt reuelatũ, & in illis nuſq̃ legitur paruulos, qui nõ peccauerunt propria voluntate, æterna pœna eſſe cruciandos, cõſequens videtur non eſſe docendum quod paruuli pœna vlla cruciatus affligantur. Præterea eccleſię Romanę Pontifex in capitulo, Maiores de baptiſmo. Pœna, inquit, originalis peccati eſt carẽtia viſiõis dei. Actualis vero peccati pœna eſt perpetuę gehennæ cruciatus. Deinde Auguſtinus in Enchridio. Mitiſſima omnium pœna erit eorũ, qui præter peccatum originale, quod traxerunt, nullum aliud addiderunt

An paruuli in ſolo originali peccato decedẽtes, patiãtur ullum cruciatum.

Sed pro contraria ſententia videntur argumenta. Primum, Paruuli ſine baptiſmo decedentes, ſi non patiantur vllius cruciatus ſupplicium, ſed ſolum priuantur regno cœlorum, Non erit ergo diuerſitas ĩter ſtatus paruulorum,

vtpote inter eum qui nunc eſt poſt Adæ peccatum, & eum qui fuiſſet ſub innocentiæ ſtatu in paruulis ſibi relictis abſq; gratia. Hoc autem abſurdum eſt & Pelagiana hęreſis, ergo. Amplius autem, Paruuli poſt reſurrectionem habebūt corpora non glorificata, ergo & paſſibilia. Non enim erunt poſt mortem felicioris vitæ, quam ſint in hac vita.

Præterea in libro de fide ad Petrum capite vigeſimo ſeptimo, Firmiſſime, inquit, tene, & nullatenus dubita, non ſolum homines iam ratione vtentes, verum etiam paruulos qui ſiue in vtero matrum viuere incipiūt & ibi moriuntur, ſiue iam de matribus nati, ſine ſacramento ſacri baptiſmatis de hoc ſęculo tranſierunt, igne æterni ſupplicij puniendos. Quia & ſi peccatum propriç actionis nullum habent, originalis tamen peccati damnationem, carnali conceptione traxerunt. Hæc ille in libro, vbi non problemata pro vtraque parte diſputanda, ſed peculiares totius fidei catholicę canones tradidit, præmittens in ſingulis, firmiter teneas & nullatenus dubites. Inſuper & de omnibus regulis fidei in eodem libro traditis, tandem in fine libri ad eundem Petrum ſic loquitur. Quadraginta capitula ad regulam fidei firmiſſime pertinentia fideliter, certe, & fortiter tene, patienterq; defende, & quem contraria his dogmatizare cognoueris, tanquam peſtem fuge, & tanquam hæreticum abijce. Hæc Auguſtini ſententia, ſi vera eſt, conſequens eſt hęreticum eſſe eum qui dicit paruulum in ſolo peccato originali morientem non eſſe puniendum igne ſupplicij ſempiterni. Deinde idem Auguſtinus in eiſdē fidei regulis capitulo tertio ponit animā paruulorū ſine baptiſmo decedētiū cum corpore ſuo, interminabilia gehennæ ſupplicia ſuſtinere, vbi diabolus cum angelis ſuis in æternum arſurus eſt.

Nota cōcluſionē Aug. in li. fide ad Petrū.

Non ergo intelligit Auguſtinus paruulis imminere ſolam pœnam damni, ſolam diuinæ viſionis carentiam abſq; omni cruciatu in corpore, abſq; omni triſticia interiori in anima. Præterea iam olim damnata eſt ipſius Pelagij doctrina docentis, infantes ſine ſacramento baptiſmi decedentes non intrare in regnum cælorum, habere tamen vitā

quā-

quandam æternam abſq; omni pœna extra regnum cælorũ, hoc excepto quod non ſunt in patria. Hanc Pelagij doctrinam reprobat Auguſtinus in diuerſis locis. Primo in libris contra Iulianum. Item in libro Hypenoſticon reſponſione quinta. Deinde in libris contra Cæleſtium & Pelagium, in quibus locis Auguſtinus talem format conſequentiam. Infantes ſi non ſint in regnum cęlorum ingreſſuri, conſequens eſt vt mittantur in ignem æternum cruciandi. Alieni a fide Chriſti ęterna, inquit, experiētur ſupplicia. Inſuper idem Auguſtinus ſermone decimo tertio ĩ libro de verbis Apoſtoli. Ex textu, inquit, euangelij non habemus niſi duo loca, vnum a dextris, in quo loco cōſtitutis dicetur. Venite benedicti patris mei, percipite regnum, & cætera. Alium a ſiniſtris, in quo conſtitutis dicetur. Ite maledicti in ignē, & cęt. vbi a fide alienus ęterna ſupplicia experietur. Tertium locũ penitus ignoramus. Nullus relictus eſt locus medius vbi ponere queas infantes. Contrarię ſententię defenſores ſolent dicere, paruulos quidem mittēdos in ignem ęternum & in locum infernalem, ſed non ibi eſſe cruciandos. Sed huic reſponſioni obuiat Auguſtinus ex ſcripturis, excludens illam per textum euangelij dicentis eos qui a ſiniſtris erunt abituros in aduſtionem æternam.
Deinde beatus Gregorius ſuper Iob nono, tractans verbum illud. Multiplicabit vulnera mea, etiam ſine cauſa, dicit paruulos qui ſacramento non liberantur peruenire ad tormenta ſempiterna, & quod perpetua tormenta percipiunt etiam hi, qui nihil ex propria voluntate peccauerunt. Vnde paruuli in hac mortali vita mox nati, non ſolum carentia cęleſtis paradiſi puniuntur, ſed etiam ſenſibili cruciatu in hac vita torquentur propter originale peccatum.

Videntur ergo paruuli ſecundum mentem eccleſiaſticorum patrum Auguſtini & Gregorij ſuſtinere poſt hanc vitam cruciatum ſupplicij, ſed eorum cruciatũ, vt inquit Auguſtinus, omnium eſſe mitiſſimum. Non tanta, inquit, arbitror eos pœna plectendos, vt eos non naſci expediret. Meli⁹ ē paruulis eſſe in hac pœna, q̃ oĩo nō eſſe natura. Et ita vide-

tur, quod ſecundum horũ magiſtrorũ ſententiã reſurgẽt par uuli non baptizati cum carne ſua non glorificata, vt in illa etiam dolores quoſdam ab igne patiantur ſine fine, & abſq; illius corporis corruptione, non qualiter damnati pro actua li peccato deum actu odientes, ſed taliter ſecundum dei bene placitum, vt quemadmodum non peccauerunt voluntate pro pria, ita in cecitate quadã mẽtis futuri, ſint habitualiter auer ſi a deo, non tamen odientes deum actuali voluntate.

Hactenus ſententias venerabilium patrum ſuper affli ctione paruulorum, qui non peccauerunt actione proprię vo lũtatis, recitauimus, ſubmittẽtes nos ſtudioſorũ Chriſtiano- rum iudicio, vtra harum ſententiarum ſit acceptabilis, cum neutra videatur efficaciter ex ſcriptura ſacra demonſtrabilis.

Ex ſcripturis ſacris per Auguſtinum adductis ſuper hac re non expreſſe & efficaciter concludi poteſt, infantes ſine baptiſmo decedentes ſupplicio ſempiterni ignis eſſe cru ciandos. Omnes ſcripturæ comminantes gehennę ſuppliciũ in eos loquuntur, qui delictis propria voluntate contractis aggrauantur. Refert nempe ſcriptura ſupplicij cauſam ad i- pſius hominis impietatẽ, quã propria ſua acquirit volunta- te. Saluator incutiẽs reprobis æterni ſupplij ignem, cauſã ad ijcit, dicens. Eſuriui enĩ, & nõ dediſtis mihi mãducare, Mat thæi. 25. Item Matthæi. 13. Eos qui faciunt iniquitatem, mit tent angeli in caminũ ignis, ibi erit fletus & ſtridor dentiũ.

Præterea ante tribunal Chriſti, inquit Paulus, oportet nos manifeſtari, vt referat vnuſquiſq; propria corporis, pro- ut geſſit, ſiue bonum, ſiue malum. Quamuis & Aug. lib. 6. contra Iulianum dicat etiam paruulum recipere, prout geſ- ſit in corpore, dicens parentum peccata quodã modo dici no ſtra, non proprietate actionis, ſed contagione propaginis, & proinde ſicut ad paruulum pertinet bonum, quod per alterũ geſſit, id eſt, credidit, ita & ad eundem pertinet malũ, quod per alium geſſit, id eſt, peccauit. Apoſtolus enim cum dicit, Omnes nos manifeſtari oportet ante Chriſti tribunal, vt re cipiat vnuſquiſq; prout geſſit, neminem excluſit. Paruulos igitur ante tribunal Chriſti oportet manifeſtari, vt recipiãt ſecundum quod in corpore geſſerunt. Nihil voluit eſſe me- nis

dium, ira, tribulatio, & anguſtia, in omnem animam homi nis operantis malum. Proinde ſacræ theologię interpretes omnes in hoc conſentiunt, quod paruuli inſipientes, aut ſtolidi, cæteriq́ꝫ homines, ſi qui ſũt non renati, qui nullis proprijs delictis ſunt aggrauati, non ſolum tanq̃ innocẽtes, qui nec boni quicq̃ habeant nec mali, excluſi ſunt a regno cœlorũ, ſed & paradiſum in Adam perdiderunt, relegati a fa cie domini in ſempiternũ quoddã exiliũ, ꝑpter originale reg tũ in eis peccatũ. Et hic eſt articulꝰ fide tenendꝰ, cũ cuiꝰ fide recta, ſunt nonnulli ſacrę thelogiæ expoſitores, qui inter rigorem diuinę iuſticię, & clementiam diuinę miſericordiæ, mediam quandam ſtatuunt ſententiam, arbitrãtes paruulos quidẽ propter Adæ peccatum damnandos, id eſt, in exilium a facie dei relegandos, eiectos de paradiſo voluptatis, ſed eoſ dem nec in corporibus, nec in proprijs animabus eſſe cruciandos contra proprias voluntates, & ita eos puniendos non pœna ſenſus, vt aiunt, ſed pœna damni. Et pro hac ſententia videtur eſſe Ambroſij doctrina, vbi ſupra dicentis mortem ſecundam, quę eſt in gehenna nõ propter peccatum Adę pa timur, ſed proprijs, inquit, peccatis eam acquirimus. Nec hoc dicens Ambroſius hæreſim defendit Pelagij. Nam is dp cens paruulos eſſe ſine peccato innocentes, quales fuiſſẽt nati ſub innocentię ſtatu medium quoddam inter infernum poſuit, & regnum cœlorum contra fidem eccleſiæ Chriſtianæ vbiq́ꝫ diffuſę, quę ſemper docuit paruulos habere peccatum, & propter peccatum eos, niſi ſubueniat gratia ſaluato ris eſſe damnandos ac detrudendos in infernum, & ita eiſdem paruulis baptiſmum dari, non ſolum vt intrent regnũ cœlorum, ſed etiam in remiſſionem peccatorum, & vt liberentur a poteſtate dæmoniorum. Verum & hic ſcire conuenit rationem ſupradictam non conuincere. Nam & ipſi paruuli in hac vita ſenſibiliter miſerijs multis affligun tur, nondum peccantes proprijs ſuis voluntatibus.

Vt ergo quod nobis probabilius ſcripturiſq́ꝫ ſacris magis conſonum videtur afferamus, arbitramur huiuſcemo di paruulos ſenſibili quadam moleſtia ſeu afflictione ab igne, & in igne torqueri, ſed non tam acerba, quin ſic malint

 viuer-

viuere, & omnino perire. neque deum actu odientes, neque actu peccantes, neque contra ordinem diuinæ iuſticiæ indignantes, ſed permanentes ſolū auerſi a deo, habituali quadam auerſione ceci, & pro hac ſententia ſunt argumenta ſuperius recitata, quę videntur doctrinę euangelicæ magis conſona, Cum erit meſſis, id eſt, conſummatio ſæculi ad reſurrectionem corporum paruuli, qui ſic ſine baptiſmo deceſſerunt, aut erunt triticum, aut palea. Nihil enim inter hęc in euangelijs reperitur medium. Manifeſtum eſt autem eos non fore triticum, cum non ſint colligendi in horreum æternæ felicitatis. Erunt igitur palea. Si palea, ergo affligentur in igne ſempiterno, dicente Chriſto. Paleas autem cōburet igni inextinguibili. Pręterea paruuli tales nec ſunt arbores bonę, nec faciunt fructum bonum. Omnis autem arbor, quę non facit fructum bonum excidetur, & ignem mittetur. Amplius autem huiuſcemodi paruuli, cum venerit deus iudicare viuos & mortuos, non ſtatuentur a dexteris, erunt igitur a ſiniſtris, quia nullum reperitur in ſcripturis medium. Ibunt autem hi qui a ſiniſtris erunt in ſupplicium ęternum, vt dicit ſcriptura, Conſequens ergo videtur, huiuſcemodi paruulos eſſe eijciendos a facie dei in exilium, vbi ſempiternum patientur ſupplicium.

¶ *Caput tertiū, in quo contra hæreſim tertiæ ſententiæ ſuperius in primo capite huius tractatus recitatam demonſtratur cōcupiſcentia carnis nō eſſe naturale bonū, ſed hominis & diaboli opus eſſe.*

HActenus ergo contra hæreticos oſtendimus paruulos ſine lauachro baptiſmi decedentes iuſto dei iudicio propter originalem culpam eſſe obnoxios damnationi ſempiternæ. Deinceps conuenit contra Pelagium oſtendere concupiſcentiam carnis non eſſe naturale bonum.

Sciendum eſt autem quod gentes legem dei omnino neſcientes, carnis concupiſcentias non in hoſtibus animæ depu-

putant, ſed eis miſerabili cecitate ſeruientes; beatos ſe putant ſatiando potius ꝙ domando illas. Quem errorem Pelagius innixus philoſophorum dogmatibus, conatur defendere. Contra quem hanc ponemus propoſititionem.

Cõcupiſcẽtia ſeu ꝓnitas, qua caro cõcupiſcit aduerſus ſpũm, non eſt in hominibus naturale bonum a deo patre naturę cõgenitũ, ſed eſt accidens malum, atq; pudendum, quod per primi parentis pecccatum, tanq̃ humanæ naturæ vitium ſimul cum eadem natura humana tranſit in poſteros, habens initium ex arbitrio humanę voluntatis, non deo, ſed diabolo inſtigante. Propoſitio conſideranda.

Hanc propoſitionem in vnum probauerunt omnes eccleſiaſtici patres efficaciſſimis ſcripturæ teſtimonijs. Primũ ex apoſtolica doctrina. Per vnum hominẽ peccatum in hũc mundum intrauit. Peccatum appellabat apoſtolus legem carnis, malum habitans in carne, morbum concupiſcentiæ. De quo & ibidem ſubdit, Non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. Hoc peccatum operatur in membris noſtris paſſiones carnis, ſtimulos contra legem ſpiritꝰ. Hoc peccatum, inquit Auguſtinus, paruulum facit pronum concupiſcere, id eſt procliuem, ſeu propenſum ad concupiſcendum, adultum vero concupiſcentem. Ab hoc peccato, ſeu vitio exorientes motꝰ, vocat Apoſtolus paſſiones peccatorum, & operarios iniquitatis. De quibus & in ſcripturis dicitur. Inimici hominis domeſtici eius. Ab hoc vitio ſunt ira, rixæ, diſſenſiones, dicẽte Iacobo Apoſtolo. Vnde inquit ſunt bella, & lites in vobis? Nonne ex concupiſcentijs veſtris, quæ militant in membris veſtris? Et idem Apoſtolus. Nemo cum tentatur dicat, quoniam a deo tentatur, ſed vnuſquiſq; cum tentatur, a ſua concupiſcentia tentatur abſtractus & illectus. Hoc ergo eſt peccatum ſeu malũ habitans in carne noſtra, quod non per deũ conditorẽ, ſed per vnũ hominẽ peccãtem intrauit in mundum. Et vide an ne hæc ſit expreſſa Ioãnis apoſtoli ſententia dicẽtis, Oẽ ꝙ ẽ in mũdo, veluti cõcupiſcentia carnis, cõcupiſcẽtia oculorũ, & ſupbia vitę, ſeu ambitio ſęculi, non eſt ex patre, ſed ex mundo. Mũdus autẽ trã-

ſit & concupiſcentia eius, Qui autem facit voluntatem dei, manet inæternum. Mundum, ſi Auguſtino credimus, Ioannes Apoſtolus appellat homines, qui cordis ſeu mentis deſiderijs mundum inhabitant, ſicut in ſcripturis domus appellatur familia inhabitans, ſic & cœli appellantur, qui mentis deſyderijs cœleſtia ſpectant. Vnde & diabolus princeps huius mundi dicitur, quia dominatur hominum eorũ qui mundum diligunt. Quotieſcunq; mundi nomen in male rei ſignificatione ponitur, inquit Auguſtinus, non ſignificat niſi homines mundi huius amatores. Hoc & ſignificauit ibi ſupra Ioannes Apoſtolus cum dixiſſet. Mundus trãſit & concupiſcentia eius, mox ſubiecit, Qui autem facit volũtatẽ dei, manet inæternum, ac ſi dicat, mundus. i. mũdana vita perit. Homines mundũ diligentes tranſeunt, & ſpe ſua fruſtrantur, qui autẽ faciunt voluntatẽ dei, habentes in contemptu huius mundi bona, manent inæternum. Omnia nẽpe prætereunt præter amare deum. Deinde ſaluator ipſe deſideria praua dicit non ſua, ſed diaboli eſſe deſideria. Vos inquit ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri diaboli vultis facere, deſyderia diaboli, non quibus diabolus concupiſcit aut deſiderat, ſed quibus nos inſtigat diabolus. Quemadmodum de Iuda proditore legimus, cum diabolus iam miſiſſet ĩ cor Iudę. Eandem propoſitionem probãt eccleſiaſtici patres per ſcripturã, Geneſis tertio. Nam in Adam & Eua, poſt tranſgreſſionem mandati, caro cœpit cõcupiſcere aduerſus ſpiritum, cœpitq; in membris lex carnis eſſe rebellis ſpiritui. Secundum ſacram ſcripturam ante peccatum erat vterq; nudus, Adam ſcilicet & Eua, & non erubeſcebant. Non erubeſcebant, inquit Auguſtinus, quia nihil erat in membris quod puderet. Poſteaq; autem ſerpentis flatu, id eſt, ſuaſu vel ſuggeſtione facta eſt mandati tranſgreſſio, venenoſa & mortifera libido in membris ſequuta eſt, tãto deinceps opprimens dominatu, vt etiam ipſa ad malũ eos inuitaret ac ſtimularet inuitos, & ita poſt inobedientiam eorum ad deum, confuſio in illis membris ſequuta eſt. Vnde & ſentientes motum in ſuis membris ſeu lumbis beſtialem, genitalia mẽbra erubeſcendo velarunt. Vt quod de honeſta

Mundus quid ſit.

Deſideria diaboli.

heſtauerat concupiſcentia, tegat verecundia. Vidit mulier, inquit ſcriptura, quod lignum eſſet bonum ad veſcendum, & pulchrum oculis aſpectuq; delectabile, tulit de fructu illius & comedit, & aperti ſunt oculi eorum. Cumq; cognouiſſent ſe eſſe nudos, conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata, & abſcōdit ſe Adam & vxor eius a facie domini, aperti ſunt oculi eorum, non de ſenſibilibus oculis, inquiunt Chryſoſtomus & Auguſtinus, hoc dixit; ſed de ſenſu mētis, quia poſtq̄ fuerunt deo rebelles, ſenſerunt quod ante non ſē tiebant; propter peccatum nudati ſupernę gratię amictu, ſenſibilem ſunt nudationem experti. Aperti ſunt oculi eorum, id eſt ſenſus eorum interni ad ſentiendum, vt inquit Auguſtinus, aliquid quod nunq̄ ſenſerant, quod in motu ſui corporis nunq̄ expauerant, feceruntq; ſibi perizomata, id eſt, indumenta quæ ad pudoris velandi officium pertinent. Non eſſet autem inhoneſtum, neq; pudendum oſtendere genitalia membra nuda, quæ nuda deus fecit, niſi aliquid quod nō eſſet a deo in illis foret inhoneſtum. In patria ſanctorum corpora erunt quidem nuda & manebunt genitalia membra, ſed non manebunt pudenda, quando iuſti veſtibus innocentiæ induti, ſola inuicem pulchritudine, abſq; vlla libidine perfruentur in domino. Ante peccatum nullus erat pudor, ſed nequicia fecit pudentes, quos impudentes ac innocentes iuſticia fecerat. Quamuis ergo ſpiritus noſter ſit bonus a deo conditus, & caro noſtra, ac memba ſint bona, malum tamen, & non natura, ſed vitium in natura eſt, quod caro ſit contraria ſpiritui, concupiſcens aduerſus ſpiritum. Poſt peccatum primi parentis noſtri texerunt partes corporis, quę non ſic voluntatis imperio mouentur, ſed non manus, quibus prohibita attrectauerant, non os quo deſiderata ederant, quia non in iſtis, ſed in illis illicitos motus cōtra legem mentis ſenſerūt, quamuis & totus Adam ac Eua poſt peccatum fugitiui abſconderunt ſeſe a facie domini

Aperti ſunt oculi amborum ſcilicet Adæ et Euæ.

Verum hic ne fallamur in ſignificatione vocabuli cōcupiſcentiæ, ſciendum eſt, quod nos hic non loquimur de concupiſcentia generaliter accepta, quę eſt tam bonarum rerum quam malarum appetitus, quamuis nulla res ſit in ſe mala-

vt infra dicam. Nec rurſus loquimur ſolum de concupiſcen tia carnis ſpecialiter dicta, quæ eſt appetitus voluptatis in coitu, & gula, ſed loquimur de carnalis hominis concupiſcentia praua generaliter accepta; quæ iuxta doctrinam Io-

De concupiſcē tia.

annis Apoſtoli cōplectens concupiſcentiam carnis, concupiſcentiam oculorum, & ſuperbiam vitæ, non eſt a deo patre. Reperitur in ſcripturis concupiſcentia quædam bona, ſecundum quam interior homo concupiſcit aduerſus carnem. De qua dicit Apoſtolus. Spiritus concupiſcit aduerſus carnem, Et ſapiens, Concupiſcentia ſapientiæ, deducit ad regnum perpetuum. Et propheta. Concupiſcit & deficit anima mea in atria domini. Concupiuit anima mea deſyderare iuſtifica tiones tuas in omni tempore. Concupiui ſalutare tuum domine. Quemadmodum deſiderat ceruꝰ ad fontes aquarum. Hæc ſancta concupiſcentia eſt a deo patre, qua concupiſcit animus delectari in domino, cupiens vel deum ipſum, vel aliquid, quo deo inhæreat, obediat, placeat illi, viuat, ac immoretur. Sic concupiſcimus fidem, ſpem, charitatem, cæteraſq; virtutes, quibus placeamus deo, & obediamus. Concupiſcentia vero praua generaliter accepta, de qua nunc loquimur ea eſt ſecundum quam homo iungens ſe carni, id eſt, carnalis voluptatis deſyderio, alienatur a deo conditore ac redēptore vero ſuo beatifico bono. Malum eſt rationali animæ concupiſcere delectationem in vlla re creata. Delectationem dico, qua per amorē quieſcit in illa re creata, ſiue ſit corporalis, ſiue ſpiritualis. Huiuſcemodi autem concupiſcentia eſt genus ad omnia praua deſideria. Neque enim ſaluator cum diceret ad Iudæos. Deſideria patris veſtri diaboli vultis facere, loquebatur ſolum de carnalis voluptatis deſiderijs in coitu & gula. Scriptura item prohibens concupiſcentiam, & dicens. Non concupiſces. Et iterum. Poſt concupiſcentias tuas non vadas, non ſolum prohibuit carnalis voluptatis concupiſcentiam, ſed generaliter omnem appetitum, ſecundum quem interior homo ad imaginem & ſimilitudinem dei conditus, vt ſolo fruatur deo, negligens ipſum deum iungit ſe creaturæ per amorem, quieſcendo in illa.

De qua & loquitur Petrus Apoſtolus. Fugientes eius, quæ in mun

in mundo eſt, concupiſcentiæ corruptionem. Et ſapiens. Inconſtantia concupiſcentiæ tranſuertit ſenſum. Verum ſuper omnes concupiſcentias fortior, vehementior, ac frequentior eſt ea, quæ conſiſtit in coitu. Ad illud quoque opus perficiendum, plus poteſtatis habet libido, quam ratio. Omnia membra, inquit Auguſtinus, bona ſunt, eaq; mouemus noſtræ voluntatis arbitrio ad ſeruiendum neceſſitati naturæ, exceptis genitalibus membris, quæ quamuis ex dei opere ſunt condita a deo bona, vt ad rationis imperium ſeruirent non voluptati, ſed neceſſitati propaginis, tamen accedente inobedientia noſtræ voluntatis contra deum ſequuta eſt inobedientia noſtræ carnis contra noſtrum ſpiritum, habetque in membris iſtis mouendis plus poteſtatis libido, ꝙ ratio. Et niſi hęc membra, quę deus fecit honeſta condendo, homo feciſſet inhoneſta peccando, non eſſent pudenda. De hoc decimo quarto de ciuitate dei ſic loquitur Auguſtinus. Quod autem iræ opera aliarumque affectionum, in quibuſcumque dictis & factis, non ſic abſcondit verecundia, vt opera libidinis, quæ ſiunt genitalibus membris, quid cauſę eſt, niſi quia in cæteris mēbris nō affectio ipſa, ſed voluntas mouet membra in opus. Nam quiſquis verbū emittit iratus, vel etiā quēpiā percutit, non poſſet hoc facere, niſi iubēte quodā modo volūtate, lingua & manus mouerentur in opus, quę membra etiam dum ira nulla eſt, mouentur eadem voluntate, ſecus accidit in genitalibus corporis partibus, quas libido ſuo iuri quodam modo mancipauit, vt moueri omnino non valeant, ſi ipſa defuerit, & niſi ipſa vel vltro, vel excitata ſurrexerit, hoc eſt, quod pudet, hoc eſt, quod intuentium oculos erubeſcendo deuitat, magiſ ꝙ fert homo ſpectantium multitudinem, quando iniuſte iraſcitur homini ꝙ vel vnius aſpectum, quando iuſte miſcetur vxori. Eandem tradit Auguſtinꝰ ſententiam libro tertio, & quarto contra Iulianum, et libro. 4. Hyponoſt. Cum ergo ipſa concupiſcentia contra legem ſpiritus, ſit inimica iuſticiæ, & repugnans legi mentis, quę & ab Apoſtolo Paulo appellatur peccatum & malum habitans in carne, operans in

Motus importunus in membris inhoneſtis.

nobis paſſiones peccatorum; quę eſſe deſyderia diaboli, dicit
ſcriptura, conſequens eſt eam non eſſe naturale bonum, a deo
patre inſitum. Vnde Apoſtolus, Concupiſcentiam neſciebā
niſi lex diceret, Non concupiſces. Ac ſi dicat. Habebam q-
Malū habitans in carne opera tur paſſiões pec catorum.
dem eam, ſed tanq̄ naturale bonum credebam, Cum autem
lex diceret, Non cōcupiſces, cognoui cōcupiſcentiā accidēs
eſſe vitium, cuius & deſyderia Petrus apoſtolus extermina-
ri iuſſit. Non accommodetis, inquit, vos priſtinis concupi-
ſcentijs, quibus dum adhuc ignoraretis Chriſtum, agebami-
ni. Apoſtolusquoq; Paulus ad Colloſ. ſcribens. Mortificate,
inquit, mēbra veſtra, quæ ſunt ſup terrā, fornicationē, inui-
diam, libidinem, concupiſcētiam malam. Cur mortificanda
præciperet Apoſtolus, ſi naturalia ſunt bona? Cur odienda
& deſtruenda, ſi a qualitate bona, diuinitus nobis inſita, ſūt
orta? Scire autem debes quod mortificare, interficere, occide-
re in ſacris ſcripturis ſuper hac re loquentibus ſic accipiun-
tur, quemadmodum illud prophetæ. Prædixerunt Chriſtū
eſſe facturum, dicentes. Spiritu oris ſui interficiet impium.
Interficiet, inq̄, non vitam corporalem, ſed impiam auferen-
do. Sic & ille interficiebat, qui dixit. In matutino interfici-
ebam omnes peccatores terræ. Chriſtus occidit peccatores,
faciens vt non ſint peccatores, vt nō ſibi aut diabolo, ſed deo
viuant. Ego, inquit, occidam & ego viuificabo. Sic autem oc-
cidere & mortificare eſt ī impijs deſtruere, quod deus in eis
odit, qđ et ī eis nō fecit. Preterea ipſa cōcupiſcētia, ſi eſſet na-
turale bonū, nō eā ſupprimeres, non ab ea liberari cuperes, ſi
eſſet a deo patre, non eam ex te velles abijcere. Cupiūt autem
omnes ſancti ab ea liberari, dicentes in oratione dominica.
Libera nos a malo. Et Apoſtolus. Infœlix ego homo, quis
me liberabit de corpore mortis huius? Omnes etiam ſancti
ne efficerentur aut reprobi, aut ſerui diaboli, fortiter pugna-
uerunt, & pugnāt contra hoc malum. Ego inquit Apoſtol9,
ſic pugno non quaſi aerem verberans, ſed caſtigo, inquit, cor
pus meum, tanq̄ econtrario reſponderetur ei. Quis eſt, vel
vbi eſt aduerſarius tuus contra quem pugnas? Caſtigo, in-
quit, corpus meum, & in ſeruitutem redigo, quaſi reſpondēs
in corpore meo non in aere, eſt hoſtis contra quem pugno.

In.

In carne habitat inimicus hoſpes aſſiduus, qui diuerſorum libitu malorum per temporum momenta, ſuis me aculeis impugnat, quo agonis mei curſum impediens, authorem ſuum diabolum faciat eſſe victorem. Et certe tāto amplius, inquit Auguſtinus, in ſuperanda concupiſcentia, voluntas laborabit, quanto maiores ei vires conſuetudo dederit. Audiamus & ſuper hac re Ambroſij doctrinam dicētis, ad Romanos ſeptimo. Ante præuaricationem priuſq̄ ſe homo mācipare morti, non erat ſathanę poteſtas ad interiora hominis accedere, & cogitationes aduerſarias inſerere, ſed aſtutia eius factum eſt vt confabulatione per ſerpentem circūuenire hominem. Poſtq̄ autem circumuenit & ſubiugauit, poteſtatem in eū accepit, vt interiorem hoīem pulſaret, copulans ſe menti eius, vt non poſſit homo agnoſcere, quid ſuum ſit in cogitatione, quid illius, niſi reſpiciat legem ſemper ſecum hoſpitem habens peccatum, per quod ad illum habet aditum ſathanas. Ambroſius aūt q̄uis interpretet̄ Apoſtolū per peccatum intelligere diabolum, tamen & in carne dicit habitare peccatum, id eſt pronitatem quandam ad illicitum, qualis non erat ante præuaricationem Adæ. Si autem homo in eo quod factus eſt permanſiſſet, non eſſet poteſtas inimico ad carnem eius accedere, & animæ contraria ſuſurrare. Potuiſſet quidē mēti ꝓponere, & ſuadere cōtra dei legē, quēadmodum Euę ſuaſit per ſerpentem, ſed non potuiſſet ſuſcitare deſyderia cōtra legē mentis. Vñ & idē Amb. alibi. Omnis, inq̄t, carnalis voluptas, a diabolo ē, per quā & ſathanę eſt poteſtas accedere ad animam noſtram, eſca eſt, quam dum mens deuorat, ſuum ſpiritualem perdit vigorem. Idem rurſus in libro de fuga ſęculi, capitulo quarto. Fuge libidinem, tanquam furioſam dominam, quæ ſi apprehenderit te, nec die nec nocte requieſcere ſinit, exagitat, exurit, incendit. Audiamus ſuper hac re diui Hieronymi ſententiam contra Iouinianum. Ipſa concupiſcentia nobis hoſtis eſt, ſemper quocunq; pergimus nobiſcum portamus inimicum. Per eam poteſtatem habet diabol⁹ in nos, vt nobis inuitis caro nos titillet. Virtus eius in lumbis eius, & omnis poteſtas eius in vmbilico. In lumbis poſuit thronū ſuum, vbi ſemper mo

Caſtigo corpus meū, ſic pugno nō quaſi aerem verberans.

 litur.

ſitur inſidias. Lumbi mei, inquit propheta, impleti ſunt il luſionibus. Manifeſtum eſt igitur ipſam concupiſcenti am, ſiue in licito actu, ſiue in illicito fuerit, ſemper malam eſ ſe, eamq; nihil agere niſi peccandi deſideria, dum aut ratio nalem animum in voluptate rei creatę conatur immergere, aut turbare interiorem hominem, illius voluntatem ad deſy deria carnalis voluptatis impellens. Huiuſcemodi autē de ſiderijs, niſi homini mala eſſent, deus obedire nō phiberet, nec ea deſideria ſathanæ appellaret. Vnde Auguſtinus li bro quarto contra Iulianum capitulo primo & ſecundo, de ipſa concupiſcentia loquens ait, quod etiam in ipſis coniuga tis nihil boni agitur de ipſa, nihil boni agit ipſa, nihil boni concupiſcitur ex ea, ſed malum eſt quicquid concupiſcitur ſe cundum ipſam etiam, & ſi ſummum culmen teneant pudici tię coniugalis, nihil boni faciunt propter illam, quamuis bo ni aliquid faciant per illam. Nec ꝑ ideo concupiſcentia mala non eſt, quod ei non conſentiatur, immo propterea, inquit Auguſtinus, ſine dubitatione malum eſt, quia ei non conſē tire bonum eſt. Et proinde in ipſius concupiſcentiæ mode ratione non ipſa concupiſcentia, ſed hominis bona volun tas velut auriga eſt, inquit Auguſtinus, laudabilis concu piſcentiæ carnalis. Qui modum tenet, inquit, malo bene vti tur, qui modum nō tenet, malo male vtitur, qui autem etiam ipſum modum ſanctę virginitatis amore contempſerit, ma lo melius non vtitur. Ipſa concupiſcentia eſt velut malus e quus & infrenis, cuius impetus eſt immoderatus, modus bonus non in ipſa eſt, cuius inquietus eſt motus faciens in differenter, ſiue in licito, ſiue in illicito inardeſcere volupta ti, & iccirco concupiſcentia eſt malum quoddam, etiam ſi ſpiritus non conſerit, ſed contra nitatur eidem.

¶ *Secundum huius partis membrum in quo colligun tur ex ſupradictis concluſiones quædam.*

Ex ſupradictis primum eſt manifeſtum, malum illud, quod Apoſtolus in epiſtola ad Romanos appellat pec catū eſſe partem illā carnalem, ex qua, vt inquit Aug. oritur concupiſcentia ipſa carnalis, non ſpecialiter ſolum in

ſenſu

ſenſu tactus & gulę, ſed generalis, de qua dicit idē Apoſtol⁹ ad Gal. quinto, Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, in cuius carnis fructibus & inuidia commemoratur, qua vtiq; Cain ſtimulabatur & accendebatꝰ in fratris exitiū, quā partē aīe etiā philoſophi dicūt eſſe vitioſam, nō quę mētē debeat trahere, ſed cui mens debeat imperare, eāq; ab illicitis opib⁹ ratione cohibere, iuxta pręceptū Apoſtoli, Ne exhibeatis mēbra veſtra arma iniquitatis peccato. & iterū, Nō regnet peccatū in corpore tuo mortali ad obediendū deſiderijs illi⁹.

Secundo manifeſtū eſt illā volūtatē eſſe malā & peccatū, ſecundū quā quiſpiā actui in ſe licito cōſentit grā voluptatis carnalis. Peccant proinde cōiuges dū ſtimulante libidine cō miſcentur cauſa voluptatis explendę, male vtentes malo, victi libidine, ſed ignoſcitur dum oratione dominica petunt ſibi dimitti peccatorum illorum debita. Si autem vehementius voluptati intendant, ita vt eam Chriſto proponant, cum propria cōiuge adulteri ſunt, dicente angelo ad Tobiam. Qui coniugium ita ſuſcipiunt vt ſuæ libidini vacent, habet poteſtatem ſuper eos dæmonium, dum autem eadem libidine ſtimulante vti voluerint, cauſa vel ꝓpaginis, vel vitādę fornicationis malo bene vtuntur, quia opus licitum, quod non fit ſine voluptate, non faciūt propter voluptatem. Dum autem eidem libidini iraſcuntur, eamq; prorſus odientes, amore ſanctę pudicitiæ frenant, ne mentes ſuas de ſupernarum cogitationum delectatione deijciant, malo melius non vtuntur, & hoc dum neque debiti reddendi, neque propaginis cauſa expoſtulat actui coniugali operam dare, quamquam ſi ſint veri ſapientie diuinę amici, mallent in actu generationis non ſentire æſtum libidinis. Super quo vide ſi placet Auguſtinum decimoquarto de ciuitate dei capitulo decimoſexto. Deinde manifeſtum eſt ex ſupradictis omnes motiones quibus ad carnalem impellimur voluptatem, vitia eſſe quæ exurgunt a malo, quod habitat in corpore noſtro, quæ ſane commotiones repugnant legi mentis. Cum mens noſtra ſe iungit deſiderio carnis, infirmans, inquit Ambroſius, redditur ac languida, ſpiritualem perdit vigorem, ſuumque patitur interitum. Nihil enim agunt hu-

 iuſmodi

huiuſmodi deſideria carnalis voluptatis in anima rationali, niſi vt ſpiritum dei extinguant, imaginem dei corrumpant, mentemq́ noſtram a ſpiritualium rerum cogitatione atq́ ſapore deiectam, corporalibus totam immergant. Concupiſcẽtiam inſuper philoſophi quoq́ malum quoddam eſſe dixerunt & eſcam malorum, & contra Epicurum, qui bonũ hominis in voluptate corporis collocauit, acerrime dimicarũt. Ideo autem in pecoribus concupiſcentia non eſt mala, quia in eis non poteſt eſſe ſapientiæ concupiſcentia. Neq́ enim ẽ in brutis vlla natura quę ex carnis voluptate, aut obnubilatur, aut naturalem ſuum perdit vigorem, & ideirco ſecundũ eam caro in eis non concupiſcit aduerſus ſpiritum, non habentibus rationem qua deo conditori ſuo vacent, obediant, & libidinem, aut licitam, aut illicitam dijudicent. Vnde Auguſtinus ſuper pſalmũ. 103. Quod equo eſt natura, homini eſt culpa. Non conturbat voluptas in equo, neq́ obtenebrat, neq́ obnubilat vim vllam, in homine autem præter vĩ ſenſualem, rationalis eſt animus ad imaginem dei cõditus, qui & capax poteſt eſſe ſui creatoris & præcepti illius, cui & ipſe per prophetam præcepit. Nolite fieri ſicut equus & mulus, in quibus non eſt intellectus. Poſtremum ex ſupradictis eſt manifeſtum, quamquam voluntas noſtra ſine adiutorio ſancti ſpiritus bona eſſe non poteſt, vtiq́ tamẽ poteſt ſine malo ſpiritu, vel excitante, vel ſeducente, eſſe mala, tum propter malum concupiſcentiæ inolitum, tum propter liberum ſemper & mutabile arbitrium, quemadmodum & diabolus non ſuggerente vllo ſpiritu, propria voluntate factus eſt malus. Patet hæc ſententia ex doctrina Auguſtini in libro de patientia, probantis ſine ſpiritu bono, voluntatem bonam eſſe non poſſe, quæ poteſt eſſe mala ſine ſpiritu malo. Neq́ omnes malas cogitationes & affectiões noſtras a diabolo excitari, ſed nonnullas ex arbitrij noſtri viribus generari. Difficile eſt, inquit Bernardus, diſcernere an cogitatio mala ſit de corde noſtro, an de ſpiritu maligno. Nõ poſſumus ad purum dignoſcere inter morbum mẽtis & morſum ſerpentis, inter malum innatum & malum ſeminatum. De ſicta enim quis intelligit, verum nõ multum refert ſcire vnde

Voluptas in brutis mala nõ ẽ.

de ineſt nobis cogitatio mala, an ſit de corde noſtro, an de ſpiritu maligno, ſine periculo, inquit Bernardus, ignoratur, ſed dum eam ineſſe ſentimus, vigilandum potius eſt atq; orã dum eidẽ ne conſentiatur. Sunt ergo in nobis nonnulli motus libidinoſi ex diabolo inſtigante, ſunt & nonnulli ex carnali fomite, ſũt & alij ex arbitrij noſtri libertate. Nã tamet ſi diabolus periret, nihilominus nũc ab adoleſcẽtia ſua ad malum homo eſſet pronus ex vitio fomitis. Deinde ꝗuis neq; diabolus vllus eſſet ſuggerẽs, neq; homo vitio fomitis eſſet deprauatus, tamen contingeret homnem ſibi relictum peccare ex arbitrij ſui libertate, quemadmodum diabolus primus, qui nec diabolum habuit ſuggeretem, nec vllum peccãdi fomitẽ ſua libera peccauit voluntate. Nec ſequitur. Peccauit ex poteſtate quã a deo acceperat, ergo culpa a deo erat, ꝗ poteſtatem dedit qua homo peccaret. Dedit quidem deus poteſtatem qua peccare poſſet, ſed dedit poteſtatem talem non vt homo peccaret, ſed vt recte vtendo illa poteſtate glorioſior eſſet, ſi non peccaret, cum peccare poſſet. Verum & hoc conſiderandum, quod apud eccleſiaſticos patres diabolus dicitur omnium peccatorum cauſa, quia per illum inſtigantẽ in vniuerſum genus humanum intrauit peccatum omnium peccatorum ſeminariũ. Et ita dicit Ioannes Apoſtolus. Qui facit peccatũ ex diabolo eſt, quia ab initio diabolus peccat. Et ſapientię.2. Inuidia diaboli mors intrauit in orbẽ terrarũ.

Triplex malarum cogitationum origo.

Poteſtas peccãdi a deo.

¶ *Secunda huius capitis pars, in qua inquiritur quidnam ſit ipſa concupiſcentia, quæ non eſt a patre, quid inſuper Paulus appellet legem carnis. ſeu legem in membris & malum ſeu peccatum habitans in carne.*

HActenus manifeſtum fecimus ipſam legem carnis, ſeu concupiſcentiam, quam & ſacræ theologię tractatores fomitem appellare ſolẽt, nõ eſſe naturale bonũ, ſed naturę aduẽticiũ & accidens vitiũ, & tale quod Apoſt. vocat peccatum & malum habitãs in carne ſua. Reliquũ eſt conſiderare, quidnam ſit huiuſcemodi lex carnis, ſeu peccatũ, aut fomes, & in quonam ſit ſubiecto, vtrum in carne an in anima. Et cum in eodem homine multi ſint fomites, quemad-

modũ & vn⁹ ac idẽ hõ ad multiplicia procliuis ẽ vitia, vtrũ igit̃ in vno et eodẽ plura ſint originalia peccata. Deide utrũ in uno paruulo peccatũ illud ſit maius ſeu grauius, in altero minus, ſicut & alter eſt altero magis aut min⁹ ad uitia ꝓn⁹. Sunt fortaſſis, qui dicẽt friuolum eſſe & curioſum ſcutari huiuſcemodi quęſtiũculas, nec eas cõferre ad illuſtrandũ gratiã Chriſti & poteſtatẽ liberi arbitrij. Quibus reſpondem⁹, recte hoc dicerẽt, ſi nõ ipſe Paul. in eo loco vbi ꝑcipue agebat de grã Chriſti & redemptiõe generis humani, & imbecillitate humani arbitrij daret nobis occaſionẽ pie inueſtigandi, vt ſtudeamus intelligere diuerſitatẽ ſtatuũ humãæ naturæ, inter eũ videlicet, q fuerat añ peccatũ, et eũ q ſubſecut⁹ ẽ ex Adę peccato, & doceret ꝑ vnũ hoẽm peccatũ intraſſe in mundũ, et peccatũ habitare ĩ carne, repugnare legi mẽtis, et opari oẽm cõcupiſcentiã. Primũ igit̃ ad cognoſcendũ qdditatẽ & ſubiectũ huiuſcemõi peccati, opę pretiũ eſt pręcõſiderare, an huiuſcemodi fomitis vitiũ, ſit qualitas quędã, ĩ natura humana poſt Adæ peccatũ ſuborta, vel an ſit potius ipſius aĩæ pars aliqua, ab initio cõdita a deo bona, iã ꝑ peccatũ vitiata, vtpote vis ſenſualis, quæ priuſq̃ peccaret Adã ſpiritui obediens, iã ꝑ Adã peccantẽ, facta eſt effrenis, & vt ỽbis Apoſtoli vtar, rebellis legi mẽtis, ſeu legi interioris hominis. Et pro vtraqꝫ ſentẽtia videt̃ apparẽtia quędã argumẽta. Et primũ ꝑ ea ſententia, quæ docet huiuſcemõi peccatũ eſſe nõ vllã vi ab initio hoĩ inſitã, ſed poti⁹ qualitatẽ quãdã malã, ꝑ Adę peccatũ in carne ſubortã, vident̃ ſcripturę & ſanctoꝝ patrũ teſtimonia. Scripturę qdẽ. nã ſecundũ Apoſtoli Pau. doctrinã peccatũ illud, ꝑ vnũ hoẽm intrauit in hũc mundũ. ex q̃ cõſequẽs eſt, illud nõ eſſe a deo patre, naturã humanã inſtituente. Deinde ſecundũ eundẽ Apoſtolũ, malũ ĩ carne habitat, qđ ẽ lex in mẽbris repugnãs legi mẽtis. Vñ & de hoc vitio loquẽs, Scio, inqt, qa nõ habitat in me bonũ. Et exponẽs in me, hoc eſt, inqt, in carne mea. Sup eo aũt qđ Apoſto. Paul. dignatus eſt interpretari, nõ debem⁹ nos dubitare. Cũ ergo ipſe exponat in me, hoc eſt, in carne mea habitare peccatũ illud, qđ ꝑ vnũ intrauit in mundũ, cõſequens videt̃ peccatũ illud eſſe in carne accidẽs vitiũ, ꝑ Adę peccatũ in carne ſubortũ. Prӕterea

Vtrũ originale peccatũ ſit qualitas quædã uitioſa in natura humana.

terea

tertia ſi peccatũ illud nõ ſit in carne, cur ipſe Ap‸l's dicit illud eſſe legẽ carnis, vidẽs ſeu ſentiẽs legẽ illã in mẽbris ſuis & illic repugnare legi mentis ſuę. Ampli⁹ aũt, Peccatũ illud (ſi Apoſtolo Pau. credimus) operat̃ in hoĩe oẽm cõcupiſcentiã, & tale eſt, p quod caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritũ, videt̃ ergo in carne eſſe peccatũ. Inſup, Per Adę peccatũ, nõ rõalis aĩa, quę a ſolo deo creat̃, ſed ꝓpagata caro eſt uitiata, de nulla re, de nulla qualitate, quã de⁹ ab initio cõdidit, naturã humanã inſtituẽs, poſſunt hęc dici. Id nẽpe qđ deus ab initio cõdidit in humana natura, neq; intrauit in hũc mundũ p unũ hominẽ, neq; malũ ẽ, neq; lex repugnãs legi mentis, neq; talis lãguor aut morbus ſecundũ quẽ caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritũ. Videt̃ igit̃ ex ſcripturis maniſeſtiſſimũ, peccatũ illud eſſe in carne aliqd, quod nõ añ ſed poſt peccatum intrauit in genus humanũ. Vñ & Iob propheta ſemen ipſum ex q̃ hoĩs eſt gñatio tradit eſſe imundũ, & idcirco hoẽm inde conceptũ fieri immundũ. Quis poteſt, inquit, facere mundũ de imundo conceptũ ſemine, & c. Et ꝓ hac ſententia uident̃ ſentẽtiæ patrũ, primũ Aug. in locis multis cõtra Pelagianã hæreſim, quæ tunc negabat in paruulo tale uitiũ, docere uidet̃ peccatũ illud eſſe qualitatẽ quandã affectionalẽ prauã ſubortã in carne p Adæ peccatum. In lib. de nup. & concu. Concupiſcẽtia, inquit, non ſuſtãtialiter manet ſicut aliquod corpus aut ſpiritus, ſed affectio quædam malę qualitatis ſicut languor. Rurſus libro. 6. contra Iulianum. Sicut timiditas ineſt hoĩ, etiã quando actu non timet, ita uitium hoc unde praua oriuntur deſyderia, manet in homine, etiam quando caro eius nulla eſt cõmotione tentata. Aliud, inqt, eſt cõcupiſcitiuum eſſe, aliud cõcupiſcere, aliud timere, aliud timidum; eſſe, aliud iraſci, aliud iracundum eſſe. Videt̃ igitur Augu. ex Apoſtoli Pauli doctrina docere, per Adæ peccatum ſubortam eſſe in carne humana affectionalem quandam qualitatem, ſeu procliuitatem ad carnalis uoluptatis deſyderia, & hanc eſſe peccatum, quam Apoſtol⁹ docet per vnum hominem intraſſe in hunc mundum. Sunt & in corroboratione huius, aliorum patrum ſententiæ, quas in ſuperioribus recitauimus ad comprobandum in paruulis eſſe originale peccatum.

Timiditas ineſt homini etiã quãdo actu nõ timet.

Argumēta pro parte oppoſita. At vero pro alia ſentētia videbitur forſitan peccatū illud fomitis, eſſe vis ſenſualis, quæ ante peccatū ſpiritui obediēs, iam facta eſt prona concupiſcere contra ſpiritum, ita vt deſyderia illicita inde ſuborta, intelligantur idcirco eſſe ipſius ſathanę deſyderia, quod ſathana inſtigante factum eſt, vt iā huiuſce modi ſenſualis appetitus ſit rebellis, & inobediens, pronus concupiſcere, non expectato rationis iudicio, quemadmodum animalia quæ ante peccatum obediebant homini, facta ſunt humanæ naturę contraria. Et pro hac ſentētia videt̄ ſtidem argumenta ſcripturæ & ſanctorum patrum teſtimonia. Scripturæ quidem, Nam Paulus Apoſtolus tractans de huiuſcemodi peccato, plane decet peccatum illud eſſe, ſecundum quod caro concupiſcit contra ſpiritum. Caro autē cōcupiſcit ſolum ea, quæ ſenſui ſuauia ſunt, & id quidem ſecundum appetitum ſenſitiuum, qui eſt ſecundum apprehenſionem ſenſuum. Cum ergo huiuſcemōi appetitus fuerit ſub innocentię ſtatu, conſequens videtur fomitem nō aliud eſſe, ꝙ ſenſualem appetitum, per quem homo ante peccatum, ea quę ſenſibus ſunt conſentanea, naturaliter appetebat, qui & ante peccatum per frenum originalis gratiæ prorſus ſubiectus tenebatur rationis imperio, nunc ſublato eiuſdem originalis gratię freno, mouetur per campos licentiæ, non expectato rationis conſilio, quemadmodum & fera indomita diſſolutis vinculis præceps in quęlibet fertur, & nauis fracto gubernaculo iactatur ſecūdum venti, fluminiſꝗ impulſum. Et hoc plane videtur docere Apoſtolus, aperte inſinuans malum in homine ſubortum per Adæ peccatum, eſſe rebellionem, repugnantiam ſeu inobediētiam quandam affectionalem carnis contra ſpiritum, vt homo propter inobedientiam erga deum ſuum ſuperiorem, ſentiat ſibi non obedire ſuam carnem, Video, inquit, legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Et ita videt̄ ratio mali conſiſtere, nō quod caro delectatur ſecundum ea quę ſuauia ſunt ſenſibus. Nam & caro naturaliter delectatur, ſentiens ea quæ ſenſum oblectant, ſecundum vim ſenſualem ab initio naturæ humanæ inſitam, ſed in eo quod homo ſecundum carnem iam rebellem, ſentit motum illicitum contra legem mentis. Sic docuit diuus

Tho

Thomas, ſic & videntur docuiſſe veteres, & præſertim Auguſtinus, tradens quod ſub innocentię ſtatu etiam fuiſſet corporalis motus genitalis membri, ſine quo non poſſunt coniuges generare, ſed rationali voluntati membrum illud ſeruiuiſſet non libidini, obedienter & ordinate fuiſſet motum, quod nunc inordinate fertur & inobedienter, non expectato rationis imperio. Quemadmodum homo nūc manus & pedes in ſua mouet officia, non concitatus vlla libidine, ita & homo ſub innocentię ſtatu, partes illas genitales voluntate caſta & pudica, & non alienata a deo ſuo conditore, cum opꝰ erat pro ſuæ voluntatis nutu mouere poterat in generatiōis officia. Rurſus ne crederemus peccatum illud eſſe aliquid naturæ ſupadditū, contra Iulianum, interpretatur libidinem eſſe carnis inobedientiam. Libido, inquit, id eſt, carnis inobedientia, pœna eſt peccati, Ideo concupiſcentia carnis, aduerſus quam bonus concupiſcit ſpiritus, nunc eſt peccatum, inquit, quia ineſt illi inobedientia cōtra dominatū mētis. Et alibi, Languor, inquit, iſte. i. inobedientia carnis contra ſpiritum, eſt primę inobedientiæ ſupplicium. Plane vides Auguſtinum innixum doctrinę Apoſtoli, docere concupiſcentiam eſſe vitium, propter inexiſtentem inobedientiā. Sic & ipſe Apoſtolus Paulus non ſimpliciter docet malum eſſe, quod caro cōcupiſcat, ſed quod ipſa caro cōcupiſcat cōtra ſpiritum, & malum eſſe in eo, quod ipſe agit aliquid quod ōdit, & quod vult nō agere, & legē in mēbris malū eſſe, qa repugnat legi mētis. Hanc doctrinam ſequutus Thomas docet, habitualem inobediētiam volūtatis, ſiue priuationē ſubiectionis humanę mētis ad deū eſſe formaliter originale peccatum, pronitatē autē concupiſcendi, eſſe ipſius originalis peccati materiale. Sub innocentiæ ſtatu ſi perſeueraſſet homo, non fuiſſet vlla inobedientia, non rebellio carnis concupiſcentis contra ſpiritum, cum voluiſſet homo in ſuas concupiſcentias tranſijſſet caro, ſed in tales, quæ nec excederent, nec præuenirent, nec obnubilarent, nec a dei contemplatiōe alienum facerent rationalem ſpiritum. Secundum hanc ſententiam diceretur ipſe fomes, quem peccatum appellat Apoſtolus, non eſſe qualitas intrinſecę rationali menti inimica,

Auguſtinus li. quinto contra Iulianū cap. 3.

 quippe

quippe qui nihil eſt aliud, q̃ vis ipſa ſenſualis nunc vitiata et prona concupiſcere contra legem mentis. Secundum priorẽ autem ſentẽtiam diceretur ipſe fomes, ſeu concupiſcentia, eſſe qualitas intrinſiece inimica humanæ naturę. Poſt tranſgreſſionem Adæ ſuborta deo peccatum vindicante per vitioſas quaſdam in carne qualitates, quæ virtute latent in ſemine, per quas & rationalis anima propter colligantiam cum eadem carne, ſuum naturalem perdit vigorem. Id enim experimẽto videmus, quod propter corporis ineptitudinem, et interiorum ſenſuum leſionem, vires rationalis animæ ſuis debitis prępediuntur officijs, quemadmodum videm⁹ in amentibus, & ſtolidis. Naſcuntur nunc homines naturaliter iracundi, timidi, impudici, multiſq; diſpoſitionibus vitioſis ſubiecti, quæ ſane qualitates non fuiſſent ſub inocentię ſtatu. Sed contra vtramq; ſententiam videtur argumentũ. Peccatum iniuſticia, ſeu culpa paruulorum, non in carne paruulorum, ſed in animabus eorum eſt collocanda. Solus enim rationalis ſpiritus iuſticiæ & culpæ particeps eſſe poteſt nõ caro qui peccare non poteſt. Rurſus, Ipſa anima non caro ẽ, quę concupiſcit, quia & ipſa anima non caro eſt, quæ cognoſcit, apprehendit, & percipit ea, quæ ſenſum oblectant. Caro inquit Auguſtin⁹, concupiſcit, quia anima ipſa concupiſcit per carnem, ſicut videt per oculos.

Contra vtrãq; ſententiam argumentum.

¶ *Pars huius capitis tertia, in qua ad intelligendũ, quidnã ſit malũ habitans in carne, ſeu lex membris repugnans legi mentis tractatur de libidine, quã Aug. docet dominari in omni genere maleſaciẽdi.*

VT autem quid ſit malũ habitans in carne planius intelligamus, & vt videamus, quid ex peccato, quid a cõditore deo habeamus, nõ eſt inutile p̃mittere, qdnã ſit libido, quę in carne noſtra eſt mortificanda. Primũ aduertere conuenit doctrinam Auguſtini libro quarto contra Iulianum, docentis per quemlibet corporis ſenſum, aliud eſſe ſentiendi viuacitatem, neceſſitatem, vtilitatem, vſum, ac ſenſũ ſeu perceptionem voluptatis, aliud vero ſentiendi libidinẽ,

ſeu cõ

ſeu concupiſcentiam carnalis voluptatis. Ipſum ſenſum, & appetitum, viuacitatem, neceſſitatem, & vtilitatem ſentiendi, deus cōdidit inſtituendo corpus humanū. Sentiendi autē libidinem diabolus ſeminauit perſuadendo peccatum. Hæc eſſe diſcreta, & ab inuicem ſeparabilia, ſaluator oſtēdit, Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiſcendam eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Vbi aperte diſcernitur ſenſus videndi a cōcupiſcentia ſeu libidine ſentiendi. Libido ſentiendi, inquit Auguſtinus, eſt quę nos ad ſentiendum ſiue conſentientes mente, ſiue repugnantes appetitu carnalis voluptatis impellit. Hæc in homine mala eſt, quia contraria eſt delectationi ſapientiæ & virtutibus inimica. In pecoribus vero non eſt mala, quia non poteſt in eis eſſe ſapientię concupiſcentia, in quibus nec eſt vis vlla præſtantior ſenſu, nec vlla natura quę cōcupiſcere poteſt aduerſus carnalis ſenſus appetitum, proſequens hanc materiam ibidem Aug. exemplis demonſtrat per quemlibet ſenſum, aliud eſſe ſentiendi viuacitatē, vſum aut neceſſitatem, aliud vero ſentiendi libidinē. In viſu aliud viuacitas & oculorum vſus, aliud deſiderium fruendi eo quod videmus. Auri decus aliter laudat bonus. Chriſtianus, aliter auarus, Iſte cum libidine poſſidēdi creaturam, ille cum pietate venerandi creatorem. Per auditum aliud ſentiendi vſus, aliud ardor libidinis. Mouetur certe animus ad pietatis affectum diuino cantico audito, tamen etiam illic ſi ſonum, non pias ſententias audiendi libido audire deſideret, improbat. Cęteri tres ſenſus, vtpote olfactꝰ, guſtus, & tactus ſunt corpulentiores, & in his itidem diſcernitur appetitus propter neceſſitatem, vel vtilitatem ſentiendi a ſentiendi libidine. Per olfactum, aliud narium vſus, & ſenſus, quo vel ex neceſſitate, vel propter vtilitatem aliquam hæc aeria reſpirando & ſpirando ſorbemus. Aliud libido in hauriendis odoribus. Minimum quidem eſt hoc, ſed qui minima ſpernit (ſicut ſcriptum eſt) paulatim decidet. Per guſtum, aliud appetitus refectionis, ſeu appetitus edendi, atq; bibendi, aliud edacitatis libido. Appetitus ſecundum quem natura deſiderat ſupplementa, quæ deſunt, non libido vocatur, ſed aut fames, aut ſitis.

Libido quid ſit.

Dum vero ſuppleta neceſſitate, amor ſeu concupiſcentia edendi animum ſollicitat, iam libido eſt, iam malum eſt, cui eſt non cedendum, ſed reſiſtendum. Sic & in tactu, aliud voluntas coeundi cauſa propaginis, aliud libido voluptatis. In omnibus ſenſibus libido non obediendo, ſed continendo, & reſtringendo eſt comprimenda, tametſi interdū in bonum vtamur libidinis malo. Deinde & in omnibus ſenſibus aliud fugere moleſta, dura, humano corpori nociua, vt amaritudines, frigora, putores, aſpera quæq; , & grauia, hęc fugere non libido eſt voluptatis, ſed prouiſio neceſſitatis vitæ vel vtilitatis. Nam cum abſq; vſu ſenſuum viuere non poſſumus, pręſertim guſtus, & tactus, indigemus, & alimētorum ſuſtentaculis, & aere circumſtante. Alimenta ſi carni noſtræ ſuauia non ſint, ſumi non poſſunt & nauſeando ſępe reſpuuntur. Proinde non cibo ſolum, ſed & cibi ſapore indiget infirmitas corporis nři. & idcirco poſſumus in cibis quærere ſuauitatem ſaporis, non propter exſaturandam libidinem, ſed propter tuendam ſalutem. Inſuper non ſolo aere indiget humanū corpus, ſed & aeris tēperie. et idcirco ſuauē aut delectabilem quęrere in cibo ſaporem, fugere frigus, & æſtum ad tuendam vitam, ſeruandamq; incolumitatem corporis, & membrorum eius, quatenus ſuis debite fungantur officijs, non libido eſt, ſed prouiſio vitæ. Amplius autem otio, ludo, requie, in canticis & caſtis colloquijs ſuauiter audiendis, & picturis, cæteriſq; ſimilibus, velle pro tēpore delectari ad remedium, & ſolatium præſentis vitæ, nō libido eſt, ſed prouiſio vtilis neceſſitati præſentis vitæ, quod & in alijs declarauimus. Poſtremum quod in omnibus ſenſibus, aliud ſit ſenſus voluptatis, id eſt, perceptio carnalis voluptatis, aliud libido voluptatis, patet. Nemo poteſt efficere, vt ſenſibilia, cū adſunt carni ſuæ conſentanea, ſuos non oblectent ſenſus. Nam & etiam ſub innocentiæ ſtatu, res corporales in delitiarum paradiſo, oblectabant ipſius corporis ſenſus, ſed non excedebat tunc præſens delectatio ipſius ſalutis, tum animæ, tum corporis limitem. Libido autem quę, ſi Auguſtino cridimus, nūc cunctis ſeſe ingerit ſenſibus, modum neceſſitatis vitæ nos conſiderare nō ſinit, obnubu

Delectatio ſenſualis quonam mō poſſit appeti.

nubilans, & obumbrans mentis iudicium, faciens, vt mens iudicet tum neceſſitati, tum piæ vtilitati non eſſe ſatis, quod tamen eſt ſatis. Quo fit, vt plęrumq; exiſtimemus nos agere negotium valetudinis, cum potius agamus negotium libidinis. & ita facit præſens aut voluptas, aut voluptatis cupiditas, vt non plene videre valeamus, vbi finiatur neceſſitas. Aliud voluptas, aliud cupiditas. Rurſus aliud ſenſus voluptatis, aliud eſt concupiſcentia voluptatis in ſentiendo. Opera licita quæ ſenſibus noſtris facimus, q̃uis non fiant ſine voluptate in ſenſibus, ea tamem uelle facere non poſſumus ꝓpter uoluptatem. Cibum quem ſine uoluptate non ſumit eſuriens, ſumere debet non propter uoluptatem. Ex ſenſibilibꝰ rebus delectationem non percipere cum adſunt, non eſt nr̃æ voluntatis. Nec rurſus eſt noſtrę uoluntatis, prorſus non cõcupiſcere ſenſibilem delectationem in rebus, cũ abſunt. Nã & ſępenumero, nobis inuitis, ſurgit appetitus carnis, rẽ tractabilem ſecundum ſenſum appetentis propter uoluptatem, non propter neceſſitatem. Verum in quibuſlibet actibus reſtingendus eſt huiuſcemodi carnalis voluptatis appetitus. Voluptates corporales Tullius ſecundum Platonem dixit eſſe illecebras, eſcaſq; malorum, motus earũ eſſe philoſophiæ inimiciſſimos. Quis bona, inquit, mente prędítus, non mallet nullas a natura nobis voluptates eſſe datas. Percipiebat Cicero carnem contra ſpiritum concupiſcere, ſed hoc vnde acciderit, inquit Auguſtinus, neſciebat, tamen carnis concupiſcentię non fauebat. Sed & hoc conuenit hic conſiderare voluptatem in quibuſdam ſenſibus eſſe tolerabilem, veluti cum non tanta eſt vis illius, vt mentem ſentientis a cogitationibus pertinentibus ad ſapiẽtiam abrumpat. De magnis rebus ſæpe numero inter epulas cogitamus, voluptas etiam in viſu & auditu, plęrumq; auget in deum pietatis & ſanctę meditationis affectum, voluptas vero in coitu, etiam quando ad illam bona intentione accedit homo, non permittit mentem ſapienter aliquid cogitare, & idcirco concupiſcentia huius voluptatis maxime & proprię vocatur libido. Verum fuſius accipitur libidinis vocabulum, dicente Auguſtino, libro decimoquarto de ciuitate dei, capite decimoquinto.

Voluptates ſũt eſcæ malorum, & inimiciſſimæ ipſi philoſophiæ.

Libido generale nomen.

Libido,igr,generale nomẽ eſt ad oẽm cupiditatẽ. Eſt eni libido vlciſcendi,quæ ira dicitur, eſt & libido poſſidendi diuitias,quę auaritia dicitur, eſt & libido dominandi,eſt libido vincendi,eſt libido gloriæ,veluti cum quis delectatur in vindicta, in diuitijs, in excellentia. Sed libido cum ſola dicitur,non ſolet intelligi alia libido,q̃ illa qua obſcenæ corporis partes excitantur,quas ſane partes libido ita ſuo iuri mãcipauit,vt etiam ratione cupiente & volente neceſſitati propaginis deſeruire,non moueantur in generationis opus,ſi libido ipſa defuerit,& niſi ipſa vel vltro, vel excitata ſurrexerit. Hacten⁹ Aug. Voluptas ergo ſi Aug.credimus,ſibi nõ ſolum totum corpus, nec ſolum extrinſecus, verum intrinſecus,& vendicat,& commouet totum hominem,affectu animi ſimul coniuncto, atq; permixto cum carnis appetitu, vt ea voluptas ſequatur, qua maior in corporis voluptatibus nulla eſt,ita vt in momento ipſo temporis,quo ad eius peruenitur extremum,pene omnis acies,& quaſi vigilia cogitationis obruat. Quis ſapientię ſanctorũq; gaudiorũ amic⁹,cõiugalem agens vitam,& ſciens vas ſuum poſſidere in ſanctificatione & honore,non in morbo deſiderij,ſicut gentes, nõ mallet ſi poſſet ſine tali libidine filios procreare? Sed neq; ipſi amatores hui⁹ voluptatis,cum voluerit,commouentur, ſed aliquando in eis eſt motus importunus, voluntate eorũ nõ poſcente, aliqñ autem deſtituit inhiantem, & cum in animo concupiſcentia feruеat,friget in corpore.Secus in cęteris corporis mẽbris accidit. Quãtumlibet enim quis fuerit aut iratus,aut cupidus furti,victorię,vel alterius rei,neq; lingua neq; manus,neq; pedes exurgũt in opus,niſi voluntate iubẽte,q uę & abſq; tali etiã affectione mouẽtur in op⁹ ſecundum volũtatis imperium. Sola vero obſcena noſtri corporis membra,quę & ob id iuſta ratione appellantur pudẽda,ſuos importunos habent motus, quod & ſupra ſatis declarauimus. Et idcirco venerabilis Auguſtinus in libris contra Iulianum & Pelagianos,peculiarem habuit conflictum de libidine hac venereæ voluptatis,adeo vt multis in locis videatur definire huiuſcemodi concupiſcentiam, ſic ſpecialiter acceptam, eſſe originale peccatum, quod per vnum hominem

intra

intrauit in mundum, cuius rei intellectum iam mox diſſere mus. Ex hoc iam non eſt inutile conſiderare geminos in nobis exurgere motus contra nutum voluntatis. Sunt motus quidam importuni, foris in illa obſcena corporis par te exorti abſq; nutibus noſtræ voluntatis, & tales motus ſunt quidam carnis pruritus, non improbitates animę appe tentis, & pro huiuſcemodi vitioſo motu, qui non fuiſſet ſub innocentię ſtatu venerabilis Auguſtinus in libro de fide ad Petrum accipit libidinem, cum dicit. Originale peccatum tranſmittit ad paruulos non propagatio, ſed libido, libidi nem intelligens non improbam voluntatem, quia talem nō oportet in omni cōmixtione concurrere, ſed corruptionem vitioſam, quam paruuli contrahunt ex Adam, contrahunt inquam, non ratione propagationis, quę & fuiſſet ſub inno cērię ſtatu, ſed ratione naturæ propagatæ ab Adam vitiatæ q̃ eſt & in generante & in ſemine, qualis non fuiſſet, ſi nemo peccaſſet. Alij vero ſunt motus quos vocamus paſſio nes intus in animâ, cuiuſmodi ſunt concupiſcentiæ & deſi deria voluptatis. Interdum, inquit Auguſtinus, concupi ſcentia in aīō feruet & friget in corpore motus. Atq; ita fit vt laſciuiēti libidini volūtatis libido carnis nō ſeruiat. Vi de ſup his doctrinam Aug. decimo quarto de ciuitate dei. Et libro quarto contra Iulianum, & in libro de nuptijs, & concupiſcentia, & reliquis libris multis, in quibus ipſe de libidine multa diſſeruit.

Hic iam ſi roges, cur Auguſtinus ſuis in libris tam multa de libidine diſſeruit dicens, nunc libidinem eſſe acci dens vitium, & eam eſſe inimicam ſapientiæ, nunc ex libi dine omnia eſſe peccata, & libidinem dominari in omni malefaciendi genere, & nos nihil bene operari, aut ex libi dine, aut propter libidinem, & cætera id genus alia, cum ta men ſcriptura in paucis admodum locis huius libidinis me minerit. Reſpondeo.

In omnibus paſſim ſcripturę locis, libido eſt res nota ſub nominibus concupiſcentiæ, morbi, deſiderij, peccati, lan guoris, infirmitatis, cupiditatis.

Libido varijs accipitur modis.

Verum & hic obiter eſt commemorandum vocabulū libidinis multis modis accipi. Nūc ſpecialiter pro appetitu voluptatis ſecundum tactum. Nunc pro carnis pruritu, ſeu motu genitalis mēbri, nūc generali⁹ ꝓ appetitu, vel ꝓ motu appetitus ſenſitiui appetentis rē tractabilē, ſecundū ſenſum contra legem ſpiritus, nunc generaliſſime pro motu voluntatis, vel auertentis ſeſe a deo, vel improbe rē temporalem appetētis. Et ſic dicit Aug. in lib. de libero arbitrio, Libidinē dominari in toto malefaciēdi gñe. Oē eni op⁹ malefactū eſt ex improba volūtate. Nūc ꝓ affectionali qualitate, ſeu pronitate volūtatis propēſę, atq; procliuis ad talē motū. Sic Aug. cū dicit in libro de fide ad Petrū, ꝙ nō ꝓpagatio, ſed libido trāſmittit ad paruulos originale peccatū libidinē accipit nō ꝓ appetitu voluptatis, nō ꝓ carnis pruritu, nō ꝓ improba volūtate gñantis, ſed ꝓ habituali pnitate, inobediētia, ſeu rebellione, qua proles genita de carne Adā pclipis ē ad cōcupiſcēdū cōtra legem mētis. Hactenus de libidine ſentiendi, hoc ē, de concupiſcētia voluptatis prodeuntis ex actu ſentiēdi. De hac enim voluptate peculiariter loquut⁹ eſt in ſupradictis locis Aug. quæ non contingit abſq; eo quod res aliqua ſenſibilis ita iūgitur carni noſtrę, vt corporeum immutet ſenſū.

Iam ſi roget quiſpiam quænam & qualis, & vbinam ſit huiuſcemodi libido, quæ ſic cunctis ſeſe ingerit ſenſibus, an ſit in carne, an in ſenſibus, an in hominis anima.

Ad hoc facili⁹ reſpondere poteris, ſi conſideres libidinem huiuſcemodi eſſe in homine concupiſcentiam, aut appetitum, ſeu deſiderium eius, quod ſecundum ſenſum libet, placitum, ſeu delectabile eſt. Hoc autem conſiderato, manifeſtū erit, quod quæritur, ſi ex his, quæ contra Manichæum diceremus in nouiſſimo tractatu huius libri tria conſideremus. Primum quod neq; ſola caro cui præſidet anima, neque ſola anima ſine cane ſenſibiliter delectatur. Deinde quod ſenſibiles actus & tranſmutationes ſunt totius hominis, vt ſubiecti, & ipſius animæ, vt principij. Tertium quod eadem eſt in homine anima, quæ carnalia ſentiens concupiſcit aduerſus ſemetipſam ſpiritualiter ſapientē. Ex quibus conſequēs eandē eſſe animam, quę contrarijs ęſtimat concupiſcentijs,

atq; appetitum. Libido igitur, quę ſe cūctis ingerit ſenſibus, eſt vel in toto homine, vel in anima, vel in carnalibus ſenſibus. Anima rationalis carni ſenſibuſq; carnalibus colligata trahitur & illicitur ad carnaliter condelectandum, quia corpus, quod corrumpitur, aggrauat animā rationalē, deprimit q; internū illius ſenſum. Caro cōcupiſcit, quia anima, inquit Aug. per carnē concupiſcit. Verum impręſentiarum nobis ſermo eſt nō de hac craſſa ſeu carnali cōcupiſcentia ſolū, ſed de omni concupiſcentia praua generaliter dicta, quā dicit Ioannes euangeliſta non eſſe a patre, quæ non eſt aliud q̄ diligere vanitatem & quęrere mendacium, i. rem vanā & caducam ſuis aut blandicijs, aut illecebris fallentē, atq; perturbantem veram ſerenitatem humanæ mentis, ſecundum quā ſignificationem definiuit Aug. libidinem in libro de mendacio. Libido, inquit, eſt appetitus animi, quo ęternis bonis temporalia quæq; pręponuntur. Quemadmodū enim craſſa illa carnaliſq; libido cunctis ſeſe ingerit ſenſibus, verſantibus ſuper res huius mundi corporales, Ita & libido quædā animalis intellectiuo ſe ingerit appetitui, intendenti ſuper res creatas prorſus alienas ab apprehēſiōe nr̄i ſenſus. Cuiuſmodi ſunt ipſe rationalis animus, ſapiētia, fama, decor virtutis aut iuſticię pſentis vitę. Vñ & dānabiles fuerūt philoſophi docētes ſapientē frui debere aut aīo ſuo, aut animi ſui ſapientia, uel virtute, vel decore honeſtatis pręſentis vitæ. Diabolus cū nō poteſt animā fallere per libidinem illam craſſam, & fœdā nobis, pecoribuſq; communē, id maxime conatur, vt etiā rebus ipſis ſpiritualibus libidine quadā immergamur.

Concupiſcētia generale nomē.

Videmus filios huius ſeculi, qui cupientes in hoc mundo habere quo fruantur, tam vehementer affectare excellentiā artis, ſapientię honorē, laudē, gloriam, vt non repudient laborem vllū, tātummodo vt poſſint vel alijs doctiores reputari, honoratiores & excellentiores haberi præ cæteris, vel in pace & tranquillitate ſuis frui filijs, vxoribus, poſſeſſionibus, delectati libidine aut poſſidendi, aut viuendi in hac vita ſub ſplendore quodā naturalis honeſtatis, qui neq; furtis, neque falſis teſtimonijs, neq; adulterijs, neq; periurijs vellent offendere quēq̄. Sed uniuerſa quæ ſub ſole ſunt, eſſe uana, & ratio-

nalē aīm non poſſe frui ulla re creatā, ſapientiſſimus ille Salomon declarauit in Eccleſiaſtico, plane docens oīa extra deū, etiam ſapientiam, ſobrietatem, caſtitatē, cęteraſq; huius mūdi virtutes, quibus non in deo quieſcit aīus, eſſe vana quędā & caduca, librum ſuū ita concludens, Deum time, & mandata eius obſerua, hoc eſt omnis homo. Nobiles quidem ſum⁹ creaturę, & magni cuiuſdam aī, naturaliter appetentes vitā bonam, iucundam, ſapientiam, honeſtatem, altitudinē, ſublimitatem, opes, gloriam, & honorem, cæteraq; bona, quę partes quædam ſunt beatitudinis, in quam nos venturos, Chriſto liberante & adiuuante ſperamus, ſed vę nobis, ſi hęc bona extra deū quærimus. Ipſe deus eſt vera animi nři vita, pot⁹ & cibus, ſapientia, gaudium, diuitiæ, gloria, conſolatio, & vt generaliter dicam, ipſe erit omnia in omnibus, ipſe eſt ſapiētia, qua veniente, veniunt, & cum illa pariter omnia bona.

Pars huius capitis quarta, in qua per conſiderationes aliquot declaratur, quid ſit malum habitans in carne, ſeu lex carnis, quam fomitem appellamus.

His igitur preconſideratis pro diſſolutiōe eorū, quę in principio primæ partis huius capituli quęrebant, reſpondemus per aliquot cōſiderationes. Prima. Originalis culpa ſeu iniuſticia, quis non ſit in carne, ſed in anima rationali, ipſa tamen in anima naſcitur ex conſortio cum vitiata carne, cui ipſa anima colligata, fit carnalibus, terrenis, temporalibuſue affecta, prona ferri preceps in quæuis occurrentia obiecta, quę carnem oblectant. Huc tendit, quod dicit Auguſtinus, vitium concupiſcentiæ eſſe, quod anima ex carne contraxit. Et Ambroſius, Corpus per peccatum, inquit, corruptum eſt, robur tenens ſententię datæ in Adam, cuius conſortio anima ipſa maculatur. Sunt qui ſolent hoc demonſtrare exemplis, quemadmodum, inquiunt, vinum bonū trāſfuſum in vas corruptum, ſuum naturalem perdit vigorē, cōtrahens ſaporem quendam alienum, Ita & aīa dum in carne vitiata incipit eſſe, ſuū naturalem perdit vigorem, carnalis craſſaq; efficitur, & prona ad cōcupiſcendum ea, quæ carnis ſunt, habitualiter cæca, & auerſa ab his, quę dei ſunt.

Secun

Secunda conſideratio eſt. Quis ex Adæ peccato cõtrahatur originalis culpa, quæ in vnoquoq; filio Adæ vnica ē, oēs tñ aię vires ſunt factę ex peccato Adæ inordinatę, totaq; natura humana, in deterius eſt mutata, tam in corpore, q̄ in anima, & in omnibus ſuis potentijs, in concupiſcitiua, & iraſcitiua, & in rationali, quemadmodum patres definierunt in concilio Milenitano. Si quis per offenſam prçuaricatiōis Adę nō totū. i. ſecundū corpus & aīam, in deterius dicit hominem cōmutatū, aut ipſius Adæ prçuaricationē ſoli Adæ, & non ejus propagini nocuiſſe, aut ſolam mortē corporis, et non peccatum in poſteros tranſijſſe, contradicis Apoſtolo Paulo dicēti, Per vnum hominem peccatum intrauit in mūdū. Sicut ergo vni⁹ ſanitatis corruptio eſt vna febris qua diuerſę corporis partes grauāt, vna q̄q; corruptiōe chordę, quą diuerſa ligant ac continent, laxāt & cætera omnia. Ita et omnes aię vires, quæ fuerant colligatæ in vna originali iuſticia laxant, effreneſq; proruūt ſoluta hac originali innocētia.

Per Adæ peccatum tota natura humana ē corrupta.

Tertia conſideratio eſt. Quemadmodum actuale peccatum principalius eſt in voluntate, q̄ in cæteris viribus & mēbris, quę ceu inſtrumēta quędā mouent in ōpa externa, ī quibus culpa non eſt alia a culpa volūtatis, ex cuius imperio hæc mouent. Sic & originalis culpa principalius eſt in volūtate, quę in primi hoīs præuaricatione a deo ſeſe auertēs, magis auſcultās ad ſuggeſtionē ſerpentis, q̄ ad prçceptū dei iubentis, facta eſt fugitiua a deo, atq; ita eadem voluntas iuſto dei iudicio ſibi derelicta manet, habitualiter & a deo auerſa, ſecundum auerſionē, quā in ſeſe ipſa volūtas fecit & prona ſeſe amare, neglecto deo ſuo cōditore. Verū hic ſciendum, q̄ malū habitās in carne incœpit eſſe in Adā mō q̄dā cōtrario ei, ſecundū quē incipit eſſe in nobis. Nā in Adā peccatū illud ex aīa deſcendit in carnē, in mēbra, et in vires, qb⁹ ipa volūtas Adę vſa ē actualiter peccādo. Atq; ita in eo rō corrupit partē ſenſualē, & volūtas carnē. In nobis aūt originalis culpa, corruptioq; aię & viriū eius redundat in aīam ex cōſortio carnis, atq; ita in nobis cōtrarius ē pceſſus in originali peccato, et in peccato actuali. Nā ī actuali peccato, culpa ex volūtate aię redundat in carnē, in mēbra, & in vires ipſius.

Et quis plerumque voluntas ad actum peccati ex ſenſualitate excitetur & ſtimuletur, culpa tamen actualis peccati, nequaquam eſt in ſenſualitate, niſi ex culpa voluntatis deficientis aut negligentis vigilare ſuper greges virium & cogitationum ſuarum. In originali autem peccato, ſicut iam diximus, culpa ex carne venit in voluntatem & in animam, nō quia in carne, aut in ſemine eſt culpa originalis, ſed quia ipſius originalis peccati culpa contrahitur ex carne, non ex anima. Nō enim ex eo quod a ſolo deo creante accipimus, ſed ex eo quod de Adam habemus peccatum originale natum eſt. Et hac de cauſa Paulus Apoſtolus peccatum hoc appellat, malum habitans in carne, & legem in membris carnis ſuę.

Quarta conſideratio eſt. Non oportet in eccleſia facere ſchiſmata, aut rixas & contentiones pertinaciter adferre ſuper quęſtionibus quibuſdam, quæ de huiuſcemodi reb⁹ ad vtramque partem probabiliter poſſunt diſputari, ſalua pace & vnitate fidei catholicę. De conſonātia omnium virium in homine, quæ ratione poſſunt moderari ſub rationis imperio & dominio, qualis erat perfecta in paradiſo ante peccatum, quidam dixerunt hanc fuiſſe per donum aliquod gratuitum humanæ naturę ſuperadditum, ſicuti communis & probabilis tenet magiſtrorū ſententia, docens ꝓpter originalis iuſtitię donum; ceu frenum quoddam, ac gubernaculum animū hominis, omnia plene habuiſſe ſubiecta ſub libero ſuæ rōis arbitrio. Alij vero dixerunt huiuſmodi conſonantiam voluntatis ſub deo, omniumque virium inferiorum ſub eiuſdem voluntatis imperio fuiſſe ipſam naturę integritatem a deo, cuius perfecta ſunt opera, ſic inſtitutam, vt immortalis eſſet, nulla ſecum rixa pugnans, in qua & omnia rationi conſonarent. Cęterum quis firmiſſime credendum ſit, animā ex conceptione carnali ab Adam contrahere originalę peccatū, & inſici morbo concupiſcentiæ, modus tamen, ſecundū quē anima ipſa rationalis poſſit inquinari ex conſortio carnis, a diuerſis diuerſimode aſſignatur. Inſuper et de fomite ſeu pronitate concupiſcendi, ſententię ſunt varię; ſicuti iam patuit. Quidam dicunt eam in ſe a conditore naturę inditā humano generi, ſed eam ex peccato factam eſſe peccatū, dū ex

amiſſione originalis iuſticiæ facta eſt effrenis rebelliſq; ſpiritui. Atq; ita extra naturam primæ diſpoſitionis ſua exten dens deſideria. Fuiſſet, vt docet Auguſtinus, anima ante peccatum delectata ſecundum obiecta ſenſibus conuenientia, ſed tali delectatione, quæ neq; excederet, neq; præueniret, neq; obnubilaret, aut impediret iudicium rationis, q̃diu homo ipſe deo ſuo ſubditus remaneret. Homo vero dũ peccando rebellis deo fuit, illico deo illum deſerente animæ vires in ſua proruerunt obiecta præcipites non expectato rationis imperio. Atq; ita dicunt animam ex conſortio carnis de Adam inquinari pronitate quadam deprimente illam a deo in carnalia, nõ quod caro per fœdam qualitatem aliquã ſibi inhærentem agat in animam vllam affectionalem qualitatem qua oriantur praua deſideria, ſed quod ex ipſa anima, & ex carne de Adam fit filius Adæ, qui iuſto dei iudicio in eodem Adam reus mortis factus, originaliq; iuſticia deſtitutus, iam ſibi dimiſſus cum carne in terrena dilabitur. Alij veluti Bonauentura & Gregorius Arimenenſis, & cæteri nonnulli dixerũt fomitem hũc eſſe vitiũ quoddam in anima non a deo infuſum, non ex operationibus acquiſitum, ſed ex fœda qualitate carnis ab Adam propagatæ contractum, & eſſe veluti affectionalem quandam qualitatem ex qua oriuntur motus illiciti contra legem mentis, quæ in carne ſemper manet etiam ipſa carne non commota temptatione vlla concupiſcentiæ, ſicuti timiditas ineſt paruulo etiam, qui actu nõ timet. Addũt præterea, & philoſophos talem habitum nõ cognouiſſe, vt peccatum & accidens humanæ naturæ vitium ex peccato ſubortum, ſicuti dicit Auguſtinus libro quarto contra Iulianum cap. 36. Tullius rem vidit, ſentiens ſe ad libidines pronum, ſed cauſam neſciuit, latebat enim eum cur eſſet graue iugum ſuper filios hominum. Et dum iſtis obijcitur corpus non poſſe agere, aut producere qualitatem vllam in ſpiritum, non in aliquo agente ſenſu, aut ſpiritu, Reſpondent hoc falſum eſſe. Nam & animam contrahere qualitates vitioſas ex conſortio vitiati corporis videtur, inquiunt, manifeſtum, nam & anima iam ſeparata, ſi vniretur corpori vulnerato, aut ſic diſpoſito, vt ſunt corpora in phreneticis, & fu-

Aliorum ſententia de originali peccato.

 rioſis

rioſis, mox dolere iciperet, et pna fieret ad phreneticos act⁹. Itē ſi vnirež carni infectę lepra, aut ſcabie, fieret homo lepro-ſus aut ſcabioſus. Caro in ſe abſq; aïa q̄tūlibet praua diſpoſitione vitief, aut ſcindatur, vel tangantur, neq; dolet, neq; demens eſt, aut ſtulta, neq; memorat, aut obliuiſcitur. Aïa vero iuncta carni mortali, ſecundū varias diſpoſitiones carnis, dolet, ſtulteſcit, memorat, aut obliuiſcitur, etiam ea quæ prius nouerat. Sic animus, inquiunt, fit in libidinem pron⁹ ex cōſortio carnis vitiatę fœda qualitate. Et interrogati, caro ab Adam propagata ſi malam & vitioſam habeat qualitatē, ex qua in aïa generetur languor ille concupiſcendi, ſecundum quē ipſa aïa dū eidem carni coniungitur, fit prona concupiſcere contra legem mentis, vñ igitur illa vitioſa qualitas in carne producta eſt, an a deo, an a diabolo, an a parentibus? Reſpondet, inquiunt, Auguſ. in Hyponoſ. reſponſione quarta, q̄ flatu venenoſi ſerpentis, in quo diabolus tentauit primos parentes, caro illorum tali qualitate infecta eſt, deo permittente, & hoīs peccatū iuſta ratiōe vindicante. Nec mirū inquit Aug. cū etiā ſibilo quorundā ſerpentū hoēs interdū afflati, ſubito intereant. Atq; ita languor ille, inquiūt, cōtrahitur ex qualitate vitioſa exiſtēte in ſemine, iuxta ſententiā Iob prophetæ dicentis, Quis poteſt facere mundū de immundo conceptū ſemine? Et hanc ſuā ſentētiā conanž demōſtrare per doctrinā Pauli Apoſt. ad Roman. ex qua Augu. paſſim in libris oībus contra Pelagianam hæreſim ſcriptis manifeſte docet peccatū illud, qđ p vnū hoēm intrauit in genus humanū, eſſe malū illud ī carne habitās qđ hoēm ad cōcupiſcēdū inclinat, quod & paruulū facit, pnū ad cōcupiſcendū, adultū aūt concupiſcētē reddit. Ab hoc, inquint, malo oriunž concupiſcentię et deſideria, qb⁹ oportet nō obedire. Ex qb⁹ oīb⁹ nonnulli ſacrę theologię tractatores, putāt cōcludendū eſſe, peccatū originale qđ p vnū hoēm intrauit in hūc mundū, nō eſſe carētiā originalis iuſticię, cū de hac ſcriptura nihil dicat, ſed hāc poti⁹ eſſe effectū peccati. Quēadmodū carentia grāæ, effectus eſt actualis peccati mortalis. Quia ſicuti propter actuale peccatū mortale, deus nō infundit hoī gratiā. Ita propter originale peccatum, inquit Ariminenſis Gregorius, nō

largi

largitur originalem iuſticiam. Verū hic ſciendum ſupradicta argumenta nō demōſtrare, neq; vlli vnq̄ ſacre theologię interpretes dixerūt ipſam carentiā originalis iuſticię, aut ipſā cōcupiſcendi ꝓnitatē, in ſe eſſe peccatū & culpā. Nā & ſecundū oēs eccleſiaſticos p̄res, vtrūq; malū manet in homine iuſto p Chriſtū regenerato, cui iā originalis culpa per Chriſti ſanguinē remiſſa ē, nō reſtituta illi originali iuſticia, quę erat añ peccatū, nec deſtructa in eo hac carnali cōcupiſcē dí rebelliōe, quę intrauit p Adę peccatū. Et ideo in huiuſcemōi quęſtionibꝰ, quę ad vtrāq; partē, ſalua pace, & vnitate catholicę fidei diſputari poſſūt, nō oportet ſchiſmata facere inter eccleſię mēbra. Nā originale peccatū, ſiue dicat̄ eſſe formaliter originalis iuſticiæ carentia, ſiue carentia ſubiectiōis humanę mētis ſub deo, & aliarū virium ſub mente, ſeu auerſio habitualis a deo ſiue ipſa concupiſcentia ex veteri Adā orta, culpabilis nō eſt, niſi qa eſt vbi eſſe non debet. Et idcirco neq; ipſa cōcupiſcētia, neq; ipſius originalis iuſticiæ carētia, q̄tūlibet in hoīe maneat, reputatur amplius in peccatū ijs q ſunt in Chriſto Ieſu regenerati, ſecundū vſum loquendi, quē ſeruat Aug. originale peccatū ꝑ baptiſmum trāſire reatu, & manere actu, ſeu eſſentia, iuxta ſententiā Apoſtoli ad Ro. 8. dicentis, Scio, quia non habitat in me, hoc eſt in carne mea bonum. Video legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, ſed nihil nunc damnationis eſt his, qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui non ſecundum carnem ambulant, vbi aperte inſinuat, peccatum illud remanens in carne, de quo in ſuperiori capite loquutus fuerat, obeſſe ad interitum damnationis æternæ hominibus nondum in Chriſto regeneratis, etiam ſi quis non ſecundum illud peccatum viuant, quales ſūt paruuli, qui nondum poſſunt illi malo conſentire.

Peccatū poſt baptiſmū manet actu & trāſit reatu.

Quinta conſideratio. Multi in eodem paruulo fomites ſeu affectionales qualitates, ſunt vnum peccatum vnitate culpæ ſeu iniuſticiæ, quæ eſt originalis iniuſticiæ carentia, per quam & ſublata eſt ſubiectio humanæ mentis in deum, & auerſa eſt habitualiter anima ab ipſo deo ſuo conditore, & ſequuta eſt habitualis quædam inobedientia viriū aię, & pronitas concupiſcendi in appetitu cōtra legem ſpiritus.

Illam enim rationem aſſignat ex ſcripturis ſacris venerabi lis Auguſtinus docens carnalis voluptatis concupiſcentiã, idcirco malum eſſe, quia ineſt illi inobedientia cõtra legẽ mẽ tis. Et ita ꝙtumuis multipliciter ipſe qui naſcitur paruul⁹ ſit pronus concupiſcere, ſolum tamen eſt vna ratio culpę pro pter quam deo diſplicens paruulus ipſe reus eſt damnatio nis, inira illius conſtitutus, & hæc eſt culpa ſeu iniuſticia, ſecundum quam paruulus non talis eſt qualem deus eum condidit, iam factus a deo fugitiuus, pronus qualibet volu ptate frui, propenſuſꝗ fornicari cum amatorib⁹ multis, qui conditus eſt ad dei imaginem ac ſimilitudinem, vt illius ſo lius frueretur bonitate, cuius ſoli⁹ amplexu, veris & caſtis fecundatur virtutibus. Ex his poteris conſiderare pec catum originale, quod eſt vnũ vnitate culpę eſſe multa virtu te, ſicut multa latent in ſemine, quę ſub tpe prodeunt ad ocu los. Ita & fomes omnium peccatorum eſt ſeminarium, ꝗob rẽ iuſta ratione propheta deplorat ſe eſſe conceptum in ini quitatibus multis, & peccatis multis .i. in peccato quod eſt multarum iniquitatum origo. Super quo ſi placeat, Vide Auguſtinũ in Enchiridio cap. 45. Inſuper et originale pecca tum conſiſtens formaliter in priuatione originalis iuſticiæ, ſecundum quam iuſtus erat primus homo, eſt multa per re dundantiam vitiorum in omnes vires rationalis animæ.

Originale peccatum unum ẽ & multa.

Sexta conſideratio eſt. Originale peccatũ, quod eſt malũ habitãs in carne, ẽ iiuſticia quędã veluti habitualis ïobediẽ tia, rebellio ſeu pronitas carnaliter concupiſcendi contra ſpi ritũ, manetꝗ poſt ſuſceptũ baptiſma, ſed quia remiſſa ẽ eius culpa, idcirco homo propter peccatũ illud inhabitans, ſuoſꝗ motus pro loco & tempore inopportune operans, nõ manet reus damnationis æternæ, ſi non obediat illicitis eius moti bus. Hęc, ſicutĕ ſæpe iam diximus, eſt Pauli Apoſtoli doctri na, ad Rom. 5. 6. & 7. Vbi cũ dixiſſet, peccatũ in vnũ hoẽm intraſſe, & per gratiã nos fieri mortuos huiuſcemõi peccato, ut nõ ãplius regnet in nobis, ꝗuis maneat habitãs in nobis, & idcirco ſe in hac vita adhuc eſſe carnalẽ, venũdatũ ſub pec cato, & non agere bonum, quod vult agere, ſed facere malũ quod odit, & non ſe, ſed peccatum in ſe habitans operari il lud

lud, & ſe ſeruire legi dei ſecundum mentem, ſed adhuc ſerui re legi peccati ſecundum carnem. Seruire inq̃ non obediendo quidem, & ſecundum deſideria peccati viuendo, ſed motus inobedientiæ ſecundum carnem ſentiendo, & ſe tandem liberandum ab huiuſcemodi malis per gratiam Ieſu, concludit cap. 8. Propter huiuſmodi peccatũ inhabitans ſuos operans motus, cæteraq́; mala nihil damnationis eſſe his, qui ſunt in Chriſto Ieſu regenerati, qui tametſi carnales ſint, & venundati ſub peccato habentes in ſe peccatum, tamen non ſecundum pecatum ambulant. Lex enim ſpiritus, quæ eſt charitas in Chriſto Ieſu, liberat eos a lege peccati, non vt peccatum amplius non ſit in eis, ſed vt nõ amplius dominetur eorum. Et hęc eſt ſententia, quã venerabilis Auguſtinus in multis locis contra Pelagium ſcriptis, docet peccatum iſtud originale poſt ſuſceptũ baptiſma manere actu, & trãſire reatu, hoc eſt, manere ipſum fomitem, ſeu pronitatem inordinate concupiſcendi contra ſpiritum, ſed propter illam pronitatẽ, aĩam, iuxta Pauli Apoſt. doctrinã, nõ manere damnationis ream, quia reatus ille eſt regeneratione ſolutus. Apoſtolus Paulus dicens nihil damnationis eſſe his qui ſũt in Chriſto Ieſu regenerati, ſi non ſecundum carnem ambulent aperte inſinuat, his qui nõ ſunt in Chriſto Ieſu aliquid damnationis eſſe etiam, etſi nõ ſecundum carnem ambulẽt, & id quidem propter malum illud habitans in carne. Non ſunt igitur multæ in eodem paruulo originales culpæ, q̃ṽis i eodem fuerint plura originalia vitia, & mutiplices cõcupiſcẽdi pronitates. Rurſus per originale peccatũ, cũ totũ donum originalis iuſticię ſit ablatũ & priuationes totaliter aliqd priuãtes veluti mors & tenebrę nequeãt magis & minus ſuſcipere, conſequens eſt, nec in vno hoĩe eſſe originalem culpam grauiorem, in altero minorem, tãetſi alter ſit alteo magis vel minus ad vitia procliuis. Poſtremum originalis culpa, nec in ſemine eſt, nec in carne, q̃uis ſemen ipſum deciſum ſit multiplicit vitiatum & aliter diſpoſitũ q̃ fuiſſet ſi nemo peccaſſet. Quod aũt Apl's exponit, ſcio ga in me, hoc eſt, in carne mea, non habitat bonum ſe dicit eſſe carnem ſuam & in carne habitare peccatum. Exponit autẽ

Seruire legi peccati ſecũdũ carnem.

Apoſtolus quã ratione exponat ſe eſſe carnem ſuam.

vt auferret occaſionem erroris, ne quis arbitraretur Apoſtolum velle dicere in ſua mente,ac voluntate non habitare bonum. Vt ergo daret intelligere bonum habitare in ſe,id ē,in mente,& in voluntate ſua,ſed tamen malum habitare in ſe, vt carnaliter ab Adam propagato,exponit in me,hoc eſt, in carne mea. Ac ſi dicat. Huius mali non voluntas mea,ſed caro ab Adā propagata eſt cauſa. Vñ ſolet dici originale peccatū eſſe in carne non ſicut in ſubiecto,ſed ſicut in cauſa. Verū ſecundū mentē Apoſt. peccatū habitat in carne illa,quę cōcupiſcit aduerſus ſpiritum. Hæc autem eſt non corpus cui pręſidet anima,ſed vel ipſe totus homo,vel anima, quæ carnaliter concupiſcit iurgium, hoc eſt,vel ipſius animę,vel toti⁹. hominis iurgiū. Vnde &continuo reddēs cauſam ſcientiæ, qua videlicet ſciat in ſe,hoc eſt,in carne ſua non habitare bonum,continuo adiecit. Nam velle adiacet mihi,perficere nō inuenio. Ac ſi dicat. Plane vides cur ego exponā, In me,hoc eſt,in carne mea,vt non intelligas. In me, id eſt,in mente et in voluntate mea,quia bene velle adiacet mihi, & ego ipſe mea mente, id eſt, rationali voluntate ſeruio legi dei, carne vero ſeruio legi peccati, non concupiſcentiæ carnali conſentiendo,ſed motus importunos illic ſentiendo, & ita non inuenio in hac vita perficere. Perficere bonum, inquit Auguſtinus,eſt non concupiſcere vnq̄. vnde in libro de continentia cap.3. nunc fieri bonum poteſt,vt malæ concupiſcētiæ non conſentiamus poteſtq̄ adiacere bona voluntas nobis, perficietur autem bonum,quando ipſa mala concupiſcētia finietur. Sed de his,& de iurgio animæ,& malo habitante in carne latius in nouiſſimo tractatu huius libri.

Peccatū cur dicit Apoſt. habitare in carne.

Nūc autem non oportet inquietari animos pie ſtudioſos et curioſe ſcrutari, verū in ſemine,vel in carne ſit fœda vlla qualitas aduenticia naturę humanæ per Adæ peccatum,ex qua inficiatur anima praua quadam qualitate affectionali, quā ſacræ theologiæ magiſtri conſueuerunt appellare fomitē,ſeu pronitatem concupiſcendi. Poteſt enim illa quæſtio ad vtrā q̄partem diſputari ſalua fidei catholicæ vnitate,ſed ſufficiat impręſentiarum ſcire, quod & ſi poſt Adæ peccatum in corpore humanæ ſint malę diſpoſitiones corporales,& affectionales

nales qualitates corruptioneſq́ pœnales in ſplene, in epate, i cerebro, in cæteriſq́ membris redundantes in animam, qui bus alius eſt naturaliter timidus, alius vero iracundus, ali⁹ in libidinem procliuior, originalem tamen culpam eſſe nō in ſemine, aut in carne, ſed incipere eſſe in anima ex carne per Adę peccatum vitiata, & mortalitati ſubiecta, eandemq́ animam ex conſortio carnis ab Adam propagatæ factā eſſe pronam ad concupiſcendum contra legem mentis. Vnde etiam homo ante lapſum, q̄tum eſt ex principijs naturæ corporalis conſtitutæ ex quatuor elementis ſibi derelictus fuiſſet moriturus, ſecundum legem autem originalis innocentię per lignum vitæ, & ſecundum prouidentiam dei peculiarē cuſtoditus, ſi in bono quod acceperat perſeueraſſet, manſiſſet immortalis, quemadmodū et natura humana in Chriſto innocentiſſima ſecundum humanam naturam mortalis fuit, ſenioq́ naturaliter diſſolubilis, q̄uis & ipſa natura in Chriſto fuerit prorſus ſub ipſius poteſtate, & dominio. Deinde et natura humana eſt in quolibet indiuiduo incorruptibilis ſecundum formam, id eſt, ſecundum animam rationalem, quæ cum propriā habeat operationem immaterialem non eſt ſubiecta materię corporali, perinde atq́ formæ cæterorū corporum, quæ pereunt corruptis corporibus.

Ex horum conſideratione facile poteſt quis intelligere temperaturam illam, ſeu conſonantiam omnium virium ſub imperio rationis non fuiſſe hominis ſecūdum naturam eius conſtitutam ex anima rationali & carne, ſed ſecundum peculiarem gratiam dei dantis primo homini, vt inquit ſapiens, virtutem continendi omnia, per quam non ſolum inferiores animę vires, ſed & totum corpus continebatur ſub rationalis aię īperio, p quā & corporales defectus, vt mors, morbi, & humorū corruptiōes poterāt cohiberi. Per peccatū aūt amiſſa virtute hac, quæ erat originalis iuſticia, iā natura humana ſibi relicta ſecūdū diuerſitatē naturaliū cōplexionū diuerſimode mouet̄. Hacten⁹ ergo de originali culpa, de peccato habitāte ī carne, dicta ſufficiāt. Argumēta vero, ſolutiōeſq́ eorꝫ, quibus hęretici conant̄ probare, concupiſcentiā carnis, ſtimulum veneris, ſeu pruriginem libidinis, eſſe naturale bonum, infra patebūt in ſecundo tractatu libri ſecundi.

Caput quartum, in quo cōtra hæreſim ſuperius in primo capite tractatus huius recitatam demonſtratur, omnes hu ius uitæ miſerias ſupra humanum genus eſſe non conditio nes naturæ, ſed ſupplicia culpæ.

Iam ſupeſt ex ſcripturis ſacris oſtēdere falſā & impiā eſſe ſē tentiam eorum, qui dicunt mortem omnem afflictionem et miſeriam, vtpote mortem, famem, ſitim, laborem, et mo leſtiam in humano genere eſſe conditiones naturę, nō ſuppli cia primarię culpę, contra quam ſententiā iam olim in conci lio ex ſcripturis ſacris eccleſiaſtica traditione definitum eſt, miſerias conditionis humanę in hac lachrymarum valle eſſe non de inſtitutione creatoris, ſed ex retributione iudicis, hoc eſt, eas eſſe non conditiones naturæ, ſed ſupplicia culpę. Fue runt ſuper hac re iam olim hæretici, intelligentes textum in libro Geneſeos praue, qui exponebant, Quocū dīe come deris ex eo, morte morieris, eſſe accipiendum de morte anīæ, non de morte corporis. Neq; enim Adam, inquiunt, corpo raliter fuit mortuus in die quo comedit de fructu. intelligit ergo, inquiunt, de morte animę per peccatum, de qua & ſcri ptura dicit, Anima quæ peccauerit ipſa morietur. Hęc autē q̄uis ex ſupra dictis ſint manifeſta, adeo vt ſufficere debeat verbum Apoſtoli dicentis, Per vnum homiem peccatum in hūc mundū intrauit, & per peccatū mors, tamen ad habendū intelligētiam ſcripturarum, quę inter ſe pugnare videntur, & ad ſciendum quo nam modo huiuſcemodi mala inuaſerūt genus humanum, operæ pretium eſt in his paululum immo rari, & contra eos, qui quicquid ipſi non legerint, ſubuertere moliuntur, oſtendere hanc eſſe non recentem, ſed antiquam, & omnium eccleſiaſticorum patrum doctrinā, Irenęi, Tertul liani, Origenis, Heſichij, Baſilij, Athanaſij, Chryſoſtomi, Ambroſij, Hieronymi, Auguſtini, & cęterorum interpretā tium primum, ſecundum, & tertium cap. libri Geneſis. Ex quibus omnes hactenus docuerunt Adam & Euam a deo cō ditos, eſſe rectos, non ſubiectos vllis corporum neceſſitati bus, non doloribus & triſticijs, non anxietatibus, non illece

bris

bris vllis, eoſdem autem poſtea tranſgredientes legem huiuſcemodi malis factos eſſe obnoxios, & quaſi e magnis diuitijs redactos in extremã inopiam. Benedixerat deus cuncta quæ fecerat, neq; vlla adhuc maledictio erat. Cœpit autẽ deus maledicere, cum creatura ipſa rationalis cœpit malefacere. Ipſa terra, ipſa animantia, Adam inſuper & Eua ante præuaricationem leguntur benedicta. Super omnia autem poſt prçuaricationem venit maledictio. Poſt peccatum vocauit deus Adam, & clamauit dicens, Adam vbi es, ac ſi dicat, Alium te condidi & reliqui, alium te inuenio, gloria & honore, immortalitate, ſecuritate, & tranquillitate conſcientię, omnibuſq; diuitijs decoratum te reliqui, nunc te nudum video. Attende igitur vnde tibi hęc miſeria, quis latro vel fur tibi hæc abſtulit, quis coegit, quis vim intulit? Neq; eni ſimplici & interrogatorio modo, inquit Tertullianus, legendũ eſt, Adam vbi es, ſed imputatiuo & increpatiuo loquebatur deus, quaſi imputans & increpans illũ ex ſua ineffabili miſericordia. Et proſequẽs ibidem, docet omnem afflictionem, laborem, ſudorem, ſpinas & tribulos, ærumnas quoq; parturientium, & detruſionem extra paradiſum delitiarum, deiectionem inſuper humani generis in hanc lachrymarum vallem eſſe ſequuta propter noſtrorum parẽtum inobedientiã, deo grãde illud peccatum ipſorum vindicante. Neq; enim ante, ſed poſt commiſſum peccatum dicitur Adæ, Quia audiſti vocem vxoris tuæ, & comediſti de ligno de quo prçceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo. In laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitę tuæ, ſpinas & tribulos germinabit tibi. Tibi, inquam, id eſt, contra te, & ad laborem, & afflictionem tuam, quæ prius tantum ad paſtũ fuiſſent animalibus nata. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Deinde ſignificans mortem corporis merito eiuſdẽ inobedientię eſſe ſequutã, continuo adiecit. Donec reuerteris in terram de qua ſumptus es, & in puluerem reuerteris. Ac ſi dicat illi deus, Ego conſtitui te in honore, volens te oĩ felicitate frui, & citra laborẽ & dolorẽ viuere, liberũq; eſſe ab ab omni merore & triſtiçia, ſed quia non vt oportet vſus es tanta proſperitate, propterea tibi frenum impono, ne ampli

Deus cœpit maledicere, dũ creatura cœpit male facere.

Geneſis tertio.

us laſciuias, ad ærumnas, labores, ſudores & dolores te condemnans, & demum quaſi refricans illi ad memoriam verba ſerpentis, qui mentitus illi fuerat, cum diceret, Nequaquam moriemini, ſed eritis ſicut dij, ſcientes bonum & malum, iam improperans dicit illi, Ecce Adam factus eſt quaſi vnus ex nobis, ſciens bonum & malum. Inſuper mulier, quæ ante peccatum maſculo in adiutorium, & quaſi in ſociam non in ſubiectionem erat deſtinata, poſt peccatum in doloribus parere, & eſſe ſub viri poteſtate damnatur, & quæ ſine vlla contriſtatione, deo benedicēte, audierat, Creſcite & multiplicamini, mox vt facta eſt pręcepti tranſgreſſio, in pœnam commiſſi ſceleris, audit, Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos, in dolore paries filios tuos. Pręterea non ante, ſed poſt traſgreſſionem, amiſſa originali iuſticia, confeſtim de membrorum ſuorum nuditate confuſi ſunt, & pudenda texerunt, quę prius eadem membra erant, ſed pudenda non erant, & mox nouum motum inobedientis carnis ſuæ, tanꝙ reciprocam inobedientiæ ſuę pœnā ſenſerunt, quem non ſenſerant ante peccatum. Erat enim vterꝗ nudus, inquit ſcriptura, & non erubeſcebant. Et crędere hanc miſeriam ſic venire ex peccato Adæ, eſt initium fidei Chriſtianæ. Nam homo ſi ex peccato vel proprio, vel ſuorū parentum in hanc miſeriam lapſus non eſſet, morte Chriſti non indigeret. Et ne ſuper huiuſcemodi ſcripturis dareť vlla vel impertinens, vel aliena interpretatio, ipſe Paulus ſuo ſē ſu magnifico, per omnem locum Chriſti gratiam illuſtrans, ſic interpretatur eaſdē poſitas in li. Geneſ. ſcripturas. Per vnum hominem, inquit, peccatum in hunc mūdum intrauit, & per peccatum mors. Sicut in Adam omnes moriūtur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur. Verum & hic ad memoriam reuocare conuenit, quod ſępe diximus, quod videlicet Adam ſub innocentiæ ſtatu, ꝗuis non indigebat gratia dei vt redemptoris, vtique tamen indigebat gratia dei vt beatificatoris.

Initiū fidei, & cauſa incarnationis Chriſti.

Deinde quod huiuſcemodi naturæ humanę integritas atꝙ immortalitas quam habuerat Adam ante peccatum non erat ei ex conditione debita naturæ, ſed ex beneficio gratiæ. Nam factus homo extra paradiſum ex boni-

bonitate diuina locatur in paradiſum pacis & tranquillitatis, & id quidem vt locum illum, non vt ex origine, & natura debitum, ſed ex gratia ſibi donatum agnoſceret, cuſtodiretque illum pro ſe & ſuis poſteris, & operaretur in eo. Cuſtodiret quidem, non ob timorem hoſtium ſolicitus, ſed libera ſua voluntate cauens abſq; vllo labore, ne præceptum dei tranſgrediendo perderet, ſeu potius ſua ſponte dereret, quod acceperat. Operaretur autem pro ſuo ſolatio, non pro indigentia, non pro naturæ neceſſitatibus anguſtiatus.
Produxit etiam deus lignum vitæ in medio paradiſi, de quo poſt tranſgreſſionem loquitur deus. Nunc ergo, inquit, ne forte Adam mittat manum ſuam, ſumenſque de ligno vitæ, comedat & viuat in æternam, eijciatur de paradiſo, vt operetur terram, de qua ſumptus eſt, Geneſis tertio. Eſſe igitur in paradiſo pacis & tranquillitatis, & poſſe edere de ligno vitæ, conceſſum erat illi ex beneficio gratiæ, qui talem locū, & talem cibum illi præſtiterat, quo corpus illius ſanitate ſtabili firmaretur diuina operatione ſalubritatis occulta. Vis ligni vitæ
Vnde & fide certa tenemus, & Enoch, & Heliam ſecundum ſcripturę ſacræ teſtimonia, viuos ſeruari in paradiſo, & eſſe prędicaturos in fine mundi. de quo vide ſcripturas ſimul iunctas, Geneſ. quinto. ad Hebręos nono. Eccleſiaſtici quadrageſimoquarto, & Malachię quarto.
Super quo habes doctrinam Auguſtini in locis multis, & pręſertim capite vigeſimo ſecundo libri ſecundi de mirabilibus ſcripturæ ſacræ. Potens eſt autem deus eos pręſeruare a morte per eſum ligni vitę in medio paradiſi, vel alio quomodolibet, quemadmodum in diluuio (cum aquę præualuerūt nimis ſuper terram, & omnes montes ſuper vniuerſo cœlo fuerant aquis coopertæ, ſicuti Geneſ. ſeptimo dicitur) Enoch ſeruatus creditur, vel in aere, ſi paradiſus ipſe fuerit aquis coopertus. Contra prędicta obijcies forſitan, Eſuries, ſitis, dolor, mors, cęteraq; id genus afflictionum inſunt nobis a natura. i. a principijs naturaliter agētibus. Nā & pecoribus ac beluis cōpetunt, quę peccare nō poſſūt. Corpus enī humanū ex cōtrarijs cōſtans, ſecundū naturales philoſophos naturaliter eſt paſſibile & corruptibile a calore & frigore.

Proinde & Seneca dixit mortē nō eſſe hominis pœnam, ſed naturam. Ad hoc reſpondemus, quod in beluis & pecorib⁹ huiuſmodi afflictiones non ſunt pœnę peccati, ſed conditiones corruptibiles corporis. Pecora enim non ſunt ob vllum peccatū deiecta in huiuſcemodi afflictionum miſerias, quēadmodum homines, in quibus magnum eſt ſupplicium, q̄d ex immortalitate, ſecundum quam in paradiſo poterant nō mori, venerunt ob peccati meritum in hanc mortalitatem et miſeriam. Et quia incorruptio, atq; immortalitas, quam habuerunt Adam & Eua ante peccatum non erat eis ex condititione naturæ, ſed ex beneficio gratiæ impedientis, ſeu prohibētis accidere huiuſmodi mala. Idcirco ī humana natura hæc corporalia incommoda, q̄uis ſint a natura tanquam a cauſa per ſe, id eſt, a cauſa ſeu principio naturaliter agente, quemadmodum & in brutis, ſunt tamen a culpa primorum parentum tanq̄ a cauſa remouente id quod impediebat ſeu prohibebat huiuſmodi mala. Seneca vero cæterique philoſophi ignorantes, genus humanum in has miſerias propter peccatum primi parentis fuiſſe deiectum, dixerunt mortem, cæteraſque paſſiones naturales non eſſe hominis pœnam, ſed naturam. Hoc autem fidei contrarium eſt. Nam miſeria humani generis nō pertineret, inquit Auguſtinus, ad iuſtum dei iudicium, ſi non eſſet originale peccatum, iuſtum iudicium appellans, quod fit ſecundum rationalis creaturæ meritum. Poteſt quidem deus voluntate ſua affligere hominem nihil commeritū. Quis enim poſſet illi dicere. Cur ita facis? Et idcirco non eſſet culpādus deus, tametſi omnis corporalis in hoc mundo afflictio & miſeria eſſet naurę conditio, non peccati pœna, ſed tum non fieret huiuſcemodi afflictio ex retributione dei, vt iudicis vindicantis peccatum. Nunc autem deus talem in humano genere inſtituit ordinem, ſecundum quem non fit miſeria vlla ſine antecedente culpa, dicente Paulo Apoſtolo, Per vnum hominē peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors. Atq; ita contra catholicam errat veritatem, ſcripturiſq; maniſeſtiſſimis contradicit, quiſquis contrarium illius ſentit. & putat quod corruptio, quam videmus in humana natura velu

Philoſophorum huius mundi error, de mortalitate & miſeria huius vitæ.

Miſeria huius vitæ.

veluti immortalitas, paſſibilitas, ignorãtia, rebellio carnis contra ſpiritum, & omnis in hac valle lachrymarum tentatio, atq; moleſtia miſit illi ex ſuæ creatiõis primordio, & nõ ſit ſequuta ex primæ præuaricationis merito.

Ex ſupradictis diligenter conſideratis poſſumus intelligere ſcripturas, quę inter ſe pugnare videnẽ, inter ſeſe non diſcordare. Deus mortem & miſeriam nõ fecit, & tamen vita & mors a domino. Nec eſt malum in ciuitate, quod dominus non fecit. Mortis & miſeriæ cauſa eſt & homo & deus. homo quidem meritoria eſt cauſa, efficiens vero & vindicãs ſeu tretributoria eſt ipſe deus. & idcirco cauſa primaria & præcipua eſt, non deus, ſed Adam qui tranſgreſſus eſt dei legem. Deus enim qui non delectatur in pœnis & afflictionibus noſtris, non condidit hominem, vt affligeretur & moreretur, ſed vt viueret ſemper, vt obediret illi. Habet deus in puniendo ſeſe, quemadmodum bonus pater filium corrigendo. Cauſam benefaciẽdi & miſerendi ſumit deus ex ſua ipſius bonitate, cuius proprium eſt bonitatem ſuam cõmunicare, et benefacere, quemadmodum orat eccleſia, Deus cui proprium eſt miſereri & parcere. Et quia congruit omnipotentem deum; qui & bonus eſt, ſapiens & iuſtus, & miſericors, manifeſtare non modo bonitatem ſuam, ſed & ſapientiam et iuſticiã, idcirco vlciſcendi cãm ex nr̃a ſumens malitia prouocaẽ ad puniendũ nr̃am rebellionẽ & inobedientiã. Proinde cã cõſequens acceſſoria ſeu retributoria, effectiua pœnę & afflictiõis in nobis ẽ diuina volũtas, peccatũ vlciſcẽs ſecundũ ſuę iuſticię ſeueritatẽ, quę propter hoĩs inobedientiã auferẽs ſuę gr̃æ bñficium, nõ ſolummõ pmittit, ſed & facit cauſas agere ad humani gñis afflictionẽ ac mortalitatẽ. Mortis cauſa, inquit Amb. fuit inobedientia, et ideo mortis cauſa ſibimet ipſi homo fuit, non obediens deo vitę ſuę autori. Neq; enim ſi medicus præſcripſerit homini ſano, a quibus videatur cauendum, atq; iſte ab interdicto intoxico noluerit abſtinere, cauſa mortis eſt illi medicus, ſed ipſe a ſemetipſo ſit reus mortis. Itaq; deus quaſi bonus medicus prohibuit Adæ, ne nocitura prohibita guſtaret. Hactenus Ambroſ. in libro de paradiſo. Et ita ipſe Adam propter ſuam inobedientiam

Deus quomodo eſt mortis cã.

Cauſa mortis ſibi eſt homo.

cauſa eſt corruptionis & mortis magis ꝙ ipſe deus. Cauſa enī meritoria alicuius effect⁹ magis eſt illius cauſa, ꝙ cauſa retributoria, perinde atq; latro eſt ſibi cauſa ſuſpēdiȷ, potius ꝙ iudex, aut lex pœnam hanc pro ęquitate decernens ac inferens. Mors igitur carniſq; interitus, & rebellio contra ſpiritum magis intrauerunt in gen⁹ humanum per hominem præuaricantem, ꝙ per deum vindicantem, & huiuſmodi mala propter merita inobedientiæ irrogantem. Et pro hac doctrina ſunt innumera ſcripturę teſtimonia, quib⁹ probatur mortem ſequutā ex Adę peccato eſſe nō ſolū ſpiritualē mortem animę per peccatum, ſed & mortem corporis. Corpus, īquit Apoſtolus, mortuū eſt, ꝑpter peccatū, nō ait morietur, ſed mortuum, inquit, eſt, hoc eſt, propter peccatum corpus neceſſitatem habet moriendi. Vtramq; mortem tam animę, ꝙ corporis in omnes ſequutam ex Adæ peccato, declarans Apoſtolus, Per vnum hominem, inquit, peccatum in hunc mūdum intrauit, & per peccatum mors. Stipendia enim peccati mors. Item Aculeus ſeu ſtimulus mortis peccatum, hoc ē, peccatum eſt cuius punctione & ſtimulo facta mors, ſicut venenum ſi bibitur appellatur poculū mortis, ita vocat & Apoſtolus peccatū eſſe ſtimulum mortis. Hoc & aperte docuit ſpiritus ſanctus ex ore ſapientis. Deus, inquit, mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum, creauit enim, vt eſſent omnia. Iniuſticia autem eſt mortis acquiſitio. Impiȷ manibus & verbis accerſierunt illam, æſtimātes illā amicam. Deus autem creauit hominem inexterminabilem, i. indiſſolubilem, ſeu potentem non mori, ad imaginem & ſimilitudinē ſuā faciens illū. Inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarū, Sapientię. 1. & 2. cap. Ex hac cōſideratione poſſumus perpendere, qua nam ratione vtrumq; verum eſt. Deus mortem nō fecit, & vita ac mors a domino deo ē, quia vtrumq; dicit eadem diuina veritas. Sed deus mortem non fecit, id eſt, non condidit naturam humanam, quæ haberet moriēdi neceſſitatem, ſed fecit eam talem quæ poſſet ſemper viuere in pace & tranquillitate. Humanæ autem voluntati deū deſerenti mors inflicta eſt, & id quidē a deo, eiuſdem hominis inobedientiam vindicante. Sic loquitur Auguſtinus

Peccatū eſt poculum mortis.

Mors

Mors, inquit, non eſt a domino deo inſtituente naturam, q̃uis ſit a domino deo vindicante hominis inobedientiam. Magna eſt apud deũ bonitas, dũ pœna debita reddit̃, qa melius ordinat̃ natura, vt iuſte doleat in ſupplicio, q̃ vt impune gaudeat ĩ peccato. Peccãtes ĩ ſupplicijs ordinãt̃, q̃ ordinatio, qa eorũ naturę nõ cõpetit, ideo pœna ẽ, ſed qa culpę cõpetit, ideo iuſticia ẽ. Hacten⁹ Pelagianã hęreſi & illius reliquias pro defenſione liberi arbitrij traditas in iniuriã gratię Chriſti redemptoris ſigillatim refutauimus, vtentes forſitan in omnibus prolixitate nimia, & inter ſcribendum obliti eorũ, quæ in ſuperioribus dixeramus, eaſdem ſententias tum ſub eiſdem, tum ſub tranſmutatis verbis recitauimus, conſulentes animis pie ſtudioſis, minus forſitan eruditis ad inculcandum eiſdem ſcripturarum intelligentiam, & Chriſti redemptoris gratiam.

Melius ordinatur natura ut iuſte doleat in ſupplicio, q̃ impune gaudeat in peccato.

Tractatus quartus, in quo diſtinctim recitantur rationibusq; & argumentis reprobantur Manichæorum hæreſes negantium liberum arbitrium.

IN principio huius libri longe, lateq; recitauim⁹ duas hęreſes eorum qui liberũ negãt arbitrium, vnã eorũ, qui ita omnia tribuunt diuinę grẽę, vt liberũ tollãt arbitrium, aſſerentes liberũ arbitrium eſſe rẽ de ſolo titulo. Alteram Manichęorũ, aſſerentiũ malas volũtates, malignos ſpũs ſeu dęmones eſſe nõ a bono, ſed a malo deo. i. oẽm mentẽ bonã, oẽm animã & volũtatẽ bonã eſſe immutabiliter bonã, oẽm aũt voluntatẽ malignã ac mẽtẽ malã eſſe ĩmutabiliter malã. Atq; ita nullũ eſſe liberũ arbitriũ, q̃ mẽs vlla nũc bñ, nũc male viuat. Et quia iam reliquiæ nonnullæ huiuſcemodi hæreſis reuiuiſcunt, idcirco ad planius intelligendum doctrinã eccleſiæ catholicæ de gratia & libero arbitrio, non erit nobis inutile pauliſper immorari.

Operæ pretium eſt igitur primum conſyderare, quid nominibus boni & mali ſignificetur. Nam in hoc, inquit Auguſtinus, fallebantur Manichæi, quod vnde ſit malum, priuſquam quid ſit malum, conati ſunt conſiderare, & ignorantes malum culpæ eſſe a libero arbitrio rationalis creaturæ, deficientis voluntarie a deo ſuo conditore arbitrati ſunt aliquid eſſe ſummum malum ſecundum

ſubſtantiam,a quo cætera aut magis,aut minus mala dicantur, perinde atq; aliquid eſt ſummum bonum ſecundū ſubſtantiam,a quo cætera magis vel minus bona deriuenť. Hoc eſſe falſum patebit,ſi cōſidereť malum eſſe oppoſitum bono, ſicuti cęcitas eſt oppoſita viſui,& tenebrę lumini. Oīs eſſentia eſt a deo bona, neque vlla eſt iniuſta per ſe. Iniuſticia autem per ſe quidem eſt iniuſticia,ſed hæc omnino nihil eſt,ſicut cęcitas,quæ non eſt aliud,ꝙ abſentia viſus in eo, vbi debet eſſe,quę nō magis eſt aliquid in oculo vbi debet eſſe viſus,ꝙ in ligno,vbi viſus eſſe non debet,Sic iniuſticia,eſt iuſticię corruptio,non quod ipſa iniuſticia ſit talis res,qua inficiatur & corrumpatur anima, perinde atq; corpus veneno corrūpitur,ſeu inficitur,neq; perinde atq; malitioſus hō inficit & corrumpit hominem.Sed quemadmodum dū fera indomita corruptis vinculis diſcurrendo ſeuit, Et cum nauis, ſi gubernator dimiſſo gubernaculo, derelinquit eam ventis, & maris impulſibus vagatur & inuehitur in quælibet pericula, dicimus abſentiam cathenæ vel gubernaculi facere, hęc mala, videlicet ſeuiendo diſcurrere, & vagari in quęlibet pręcipitia,non quod abſentia eorum aliquid ſit,aut quicquam faciat,ſed quoniam ſi adeſſent,facerent ne ſeuiret fera, & ne periret nauis,Ita cum homo iam poſt humani generis lapſum perdita originali iuſticia ſibi dimiſſus ſeuit, & in quęlibet animæ ſuæ pericula impellitur diuerſis in eo paſſionum motibus,& appetitibus, dicimus, ꝙ hoc operatur iniuſticia,non quod ipſa iniuſticia ſit vlla eſſentia,quæ hęc faciat,ſed quoniam ipſa volūtas hominis (abſente iuſticia,deoq; ſui auxilij gubernaculo eam deſerente) ſe & omnia ſua quibus præeſſe poterat effrenata, & ſine rectore pręcipitat, quod totum iuſticia ſi adeſſet, prohiberet.

De bono et malo generaliter acceptis.

Cæterum & hic ſciendum quod bonum,generaliter dictum ęquale eſt enti. Nam bonum eſt quicquid eſt in eo, quod eſt vnūquodq; in genere ſuo tantū habet bonitatis, ꝙtum habet in genere illo integritatis & perfectionis.& idcirco malum priuatiue oppoſitum bono ē vel ipſa natura parte aliqua,ſuę aut integritatis, aut perfectionis priuata, vel ipſa malicia, quæ cum ſit priuatio boni debiti, in natura nihil eſt aliud,ꝙ

liud, q̃ abſentia alicuius integritatis aut perfectionis in eadem natura. Sicuti enim iniuſticia non eſt eſſentia, ſed eſt abſentia iuſticiæ debitæ, Ita malicia quod eſt iniuſticię genus ſecundum prædicamentum priuationum non eſt eſſentia aliqua, ſed eſt boni debiti abſentia, ſecũdũ quã res dicit̃ mala, vt malus oculus, mala auris. Deinde & hoc ſciendum, quod bonum & malum plærumq; dicuntur de his quę ſunt cauſæ bonitatis & maliciæ. Et hac ratione bonum alicui bifariam dicitur, videlicet quod eſt vel conſentaneum illius naturæ, ſicut habere viſum eſt bonum homini, vel cauſa alicuius perfectionis in illa, ſicut medicus ſanans viſum eſt bon9 illi, Sic & malum eſt aliquid alicui dupliciter videlicet quod eſt vel priuatio ſeu abſentia boni, ſicut carere viſu malum eſt homini, vel cauſa corrũpens, tollens, aut priuans aliquid perfectionis in natura, ſic cauſa deſtruens viſum malum eſt homini. Et ſic mala dicim9 eſſe alicui, quę tãetſi in ſe ſint bona quædam, mala tamẽ dicuntur eſſe, quia ſunt deſtructiua, ſeu nociua integritatis vel perfectionis naturæ illius, ſic ignis malus eſt & aquæ & corpori hominis. Lupus malus eſt agno, ſic frui creatura, & carnalis concupiſcentia, & amor voluptatis ſunt mala quędam rationali animę. Quamuis autẽ bonũ & malũ generaliter dicta poſſunt reperiri in omnibus rebus, pœna tamen, & culpa, quę ſunt ſpecies mali reperiuntur in ſolis creaturis rationalibus, potentibus voluntarie deficere ab ordine in finem debitum. Neq; enim eſt culpa, niſi vbi natura ſua ſponte deficit ab ordĩe finis debiti. Neq; itẽ ẽ ꝓprie pœna, niſi vbi natura ob voluntariã culpam patitur inuoluntarie. Succinctim autem, & quaſi facientes epilogũ abſq; ꝓbatiõibus de his dicimus, alibi lati9 dicturi, vbi oſtẽditur, deus omnium rerum conditor non eſſe peccati autor. Nunc autem ſufficiat ad memoriam reuocare ex ſcripturis ſacris duas eſſe malorum ſpecies delicta videlicet, ſeu culpas, vel peccata & delictorum ſeu peccatorum pœnas atque ſupplicia, & deum eſſe autorem non delictorum, aut peccatorum, ſed ſuppliciorum. Vtrumq; malum ſimul ſignificauit ſcriptura Hieremiæ decimo octauo. Si pœnitentiam egerit gens illa a malo ſuo, agam & ego pœnitentiam ſuper ma

 lo, quod

lo, quod locutus ſum contra illam vt facerem. Item tertij Regum nono, Quia dereliquerunt dominum, propterea dominus adducet ſuper illos malum. Malum igitur culpæ, eſt derelinquere dominum, malum pœnæ eſt ob delictum puniri a domino. Culpa eſt meritum pœnę. Pœna vero eſt premiū, & ſupplicium culpæ. Malum culpæ eſt, quod facimus, dei legem deſerentes voluntarie. Malum pœnæ eſt, quod patimur inuiti, vnde & omnis pœna eſt priuatio quædam alicuius, quod eſt naturę cōmodum, bonum, aut conſentaneum. De malo peccati dicit ſcriptura. Senſus & cogitatio humani cordis ad malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua. Et hoc malum culpæ, duo mala complectitur, videlicet auerſionem a deo ſummo bonitatis fonte, & cōuerſionē ad cōmutabile bonum, ſicut ſignificauit propheta, Hieremiæ .2. dicens. Duo mala fecit populus meus. Me dereliquerunt fontem aquę viuæ, & foderūt ſibi ciſternas diſſipatas, quæ continere nō valent aquas. De malitia, quæ afflictio dicitur, ſeu miſeria loquitur Saluator in euangelio. Sufficit diei malitia ſua. Et deus in ſcripturis. Ecce ego fingo contra vos malum. Quāuis non omnis culpa ſit pœna antecedentis culpæ, habet tamen omnis culpa pœnam ſibi comitem, dicente Auguſtino in confeſſionibus, Iuſſiſti domine, & ſic eſt, vt ipſe ſibi pœna ſit omnis inordinatus animus, nec mirum, Nam magno priuatur commodo, qui elongatur, aut deficit a ſummo & incommutabili bono. Deum eſſe cauſam huiuſcemodi mali pœnæ effectiuam, vt mortis, tribulationis, & ſuppliciorū, docet ſcriptura. Ego deus creans pacem, & faciens mala. Et alibi, Bona & mala, vita & mors, paupertas & honeſtas a deo ſunt, error autem & tenebræ peccatoribus ſunt concreata. At contra deum non eſſe autorem mali culpę, paſſim docet ſcriptura. Geneſ. ſexto, Videns deus quod multa malitia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis eſſet intenta ad malum omni tempore pœnituit eum, quod feciſſet hominem. De hoc malo iubet dei ſpiritus, Auferte malū cogitationum veſtrarum ab oculis meis. Simili odio ſunt deo impius & impietas eius. Iniquitatem odio habui. Nō deus volens iniquitatem. Dilexiſti iuſticiam, & odiſti ini-

Malum culpæ quid, malum pœnæ quid ſit.

Deus nō eſt autor mali culpæ.

qui

quitatem. Impoſſibile eſt deum mentiri. Nemo cum tentatur dicat, quod a deo tentetur. Deus enim intentator malorũ eſt. Concupiſcentia carnis, & praua deſideria non ſunt a deo patre, ſed diaboli opera, Vos ex patre diabolo eſtis, & deſyderia patris veſtri vultis facere. Quibus ſane ſcripturis docet deus, ſe odiſſe malum, & velle, vt excludamus malum tale a cordibus noſtris. Alioquin ipſe adducet ſuper nos aliud malum ex ſuæ iuſticię iudicio, vindicans noſtrę culpæ malum. Vnde & Ireneus, Tertullianus, Chryſoſtomus, Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, Gregorius, & in vniuerſum tota Chriſtianorum ſchola ex huiuſemodi, & ſimilibus ſcripturis intellexerunt deum non eſſe autorem malorum culpæ, & idcirco culpam non eſſe in deum reijciẽdam, ſed in hominis voluntatem. Deus autem ꝙuis in actione peccati non ſolum permittat libero arbitrio, vt agat, ſed & cooperetur illi vt moueat membra in opus furti, vel adulterij, neq; peccat tamen deus, neq; ita eſt autor peccati, & culpæ, vt homo iuſte valeat culpam in ipſum reijcere, quaſi ab ipſo fuerit ad peccandum, aut impulſus, aut coactus.

Culpa nequaꝗ eſt in deũ reijcienda.

Huic ſi obieceris ſecundum Auguſtini doctrinam ex ſcripturis ſacris probatiſſimam, Supplicia peccantium non tantum ſunt tormenta, ſed & vitiorum incrementa.

Reſpondeo. Deus ipſe peccatum puniens peccato & criminibus crimina vindicans, non ita eſt intelligendus criminum & culparum eſſe autor; quaſi ipſe homines ad malefaciendum, aut cogat, aut excitet, vel inſtituens naturam, impreſſerit procliuitatẽ peccandi, prauaq; deſideria, quippe quę non dei, ſed diaboli deſideria in ſcripturis appellantur. Sed intelligendus eſt deus peccatum punire peccato, dũ ipſe iratus propter priora hominis ſcelera deſerit illum, cooperans illi ſecundum praui cordis illius deſideria ſubſtrahens ſuæ miſericordię præſidia, & auxilia, ingerens etiam ea quibus malicia hominis accenditur, inflammatur, magiſque induratur, vt labatur in grauiora peccata, qui crebro vocatus, pœnitere contempſerit.

Et ad illum ſenſum interpretandę ſunt ſcripturę, quibus dicitur, Propheta ſi errauerit & loquutus ſuerit verbum, ego

 domi-

dominus decepi prophetam illum. Et alibi, Dedit dominus ſpiritum mendacij in ore omnium prophetarum. Item, Mittet illis deus operationem erroris, vt credant mendacio. Sed latius de his infra dicemus. Nunc autem ſufficiat ſcire, deũ neq; eſſe autorem culpę, neq; malefacere vnquã. Et quia malum culpę in rationali creatura, nihil aliud eſt, q̃ abſentia rectitudinis iuſticię, ſeu obedientię debitę creatori, idcirco nõ oportet conſequens eſſe, ſi deus non eſt peccatorum aut culparum cauſa, q; idcirco non ſit omnium rerum cauſa, quia peccatum nihil eſt. Motus autem quo voluntas rationalis ſeſe imergit creaturę, peccatum dicitur, non quia in ſe mala eſt creatura cui ſe immergit, nec quia actus, quo vult delectari in creatura, eſt ſecundum ſe malus, ſed quia actus iſte malus eſt rationali menti, tollens in voluntate iuſticiam, rectitudinem ſeu obedientiam deo debitam. Rationalis creaturæ bonitas, iuſticia, ſeu rectitudo, eſt voluntarie obedire deo, illi adhęrere, & in eo quieſcere, illum ſitire & deſiderare, de qua bonitate dicit Dauid, Spera in deo, et fac bonitatẽ, inhabita terram, & paſceris in diuitijs eius, ac ſi dicat, Sit deus ſpes tua, illiq; iugiter adhæreas, & cę. Talem bonitatem cupiebat orans, Bonitatem & diſciplinam, & ſcientiam doce me. De qua et Sapiens dixit, Sentire de domino in bonitate, hoc eſt, in fide & obedientia, intelligite & deſiderate, & quęrite dominum. vnde ſubditur, Quoniam inuenitur ab his, qui fidem habent in illum. Per omnem locum indicat ſcriptura, ratiõalis creaturæ bonum eſſe adhęrere deo. Mihi, inquit propheta, adhęrere deo bonum eſt, Bonum eſt confiteri domino, & pſallere nomini domini altiſſimi. Bonum eſt ſperare in domino, gaudere, delectari in domino. Vnde ſolet dici, Oĩa prætereunt præter amare deum. At contra rationalis creaturę malitia, culpa ſeu peccatũ, eſt iniuſticia quędam, ſeu inobedientia, qua voluntas rationalis recedit a deo, & mente quieſcit in creatura. Sic & originalis culpa, eſt ingenita quædam ab Adam inobedientia affectionalis, quę ẽ peccandi procliuitas, propter quam quiſq; naſcitur filius iræ, ſub poteſtate diaboli, & obnoxius æternę pœnæ. Vnde & in ſcripturis, peccans legitur elongari a deo. Sic abijt filius

Rationalis creaturæ bonitas ſeu iuſticia.

pro

prodigus in regionē longinquā. Sic patres veſtri, inquit deus, elongauerūt ſe a me, et cor eorum lōge ē a me. A lege tua longe facti ſunt. Elōgatur aūt cor hois a deo, non locorū aut ſpatiorū diſtantia, ſed alienatione, aut cogitationum, aut affectionum mentis. Adhærere creaturæ, diligere mundum & ea quæ in mundo ſunt, derelinquere deum, mala ſunt rationali menti, quippe quę idcirco condita dicitur ad dei imaginem & ſimilitudinē, quod qeſcere in deo ſit finis illius. Proinde & malū eſſet rationali animę ſemper viuere in delitijs carnis, quia vita illa non rationalis eſt, ſed beſtialis, dicente propheta, Homo cū in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus. Et Hieremias propheta, Scito & vide qa malum eſt & amarum te reliquiſſe dominum deum tuum. Perdes omnes qui fornicantur abs te. Et ex horum iam cōſideratione, patet, qua nam ratione ſcriptura doceat naturam hominis per peccatum vulnerari, maculari, contaminari, & obſcurari. Apud Eſaiam cap. I. loquens propheta de languore & vulnere non corporis, ſed animæ. A planta pedis, inquit, vſque ad verticem. i. a principe vſque ad plebem, nō eſt in eo, ſcilicet populo ſanitas. Vulnus & liuor, & plaga tumens, non eſt circumligata medicamine, neque fota oleo. Quemadmodū per corporale vulnus, membrorum compago ſcinditur, diuiditur, & diſſoluitur, ita & per Adam peccantem, factum eſt quaſi ſchiſma quoddam, & diuiſio inter animę vires, & carne non ſolum et ſpiritum, factus eſt homo ſibimet ipſi contrarius & grauis. Deinde quemadmodum corporale membrum ex vulnere debilitatur, & ſuum naturalem perdit vigorem, Sic & rationalis anima per peccatum, terreſtris eſt facta. Et ſicut febricitantis hominis lingua in alterum mutatur affectum, ita & ratiōalis anima cum peccauit, bonam in guſtu diſpoſitionem perdidit, qua ferebatur ad verum ſuum beatificum bonum. Inſuper quemadmodum corpus venuſtum & candidum ex contactu luti maculam quandam contrahit, quę etiam reliquitur corporibus iam ſeparatis ab inuicem, ſic natura humana in Adam venuſta & candida, ad dei imaginem & ſimilitudinem condita, tota pulchra, immergens cor ſuum rebus huius ſęculi maculam contraxit fomitem, ſe

Per Adæ peccatū eſt factum ſchiſma inter animæ vires.

 cundū

cundum quem iam rationalis anima habitualiter auerſa ẽ a deo, prona cogitare & concupiſcere ea, quæ ſunt huius mũdi, & procliuis ſemper & propenſa deficere a uera ſua intelligibili luce. Hęc de ſignificationibus boni & mali, dicta ſufficiant. Pergamus ad cętera.

Secundum caput huius tractatus, in quo ex ſupra dictis, quaſi recapitulando declarantur res quædam, quæ in ſcripturis fauere uidentur hæreſi Manichæorum.

QVæ autem in ſcripturis ſactis iuuare & approbare videntur Manichęorum hæreſim, ſunt res quædam diuerſę & inter ſe cõtrariæ, quas ſcriptura ſubindicat reperiri in eodem homine, duas videlicet ſubſtantias inter ſe cõtrarias, ſpiritum videlicet & carnem. duas animas, ſenſualem videlicet, & rationalem. Operationes inſuper pugnantes, bella, rixas, & iurgia inter carnem & ſpiritum. Deinde leguntur in eodẽ homine, exterior homo. & interior homo, vetus homo, & nouus homo, malum ſeu peccatum habitans in carne, operans omnem concupiſcentiam, corpus peccati, lex membrorum, lex carnis, lex mentis repugnans legi carnis, imago cœleſtis, imago terreſtris, poteſtas lucis, et poteſtas tenebrarum, princeps mundi huius, & princeps alterius mundi, pater mẽdacij, et pater veritatis. Ex his Manichęi arbitrant̃ ſcripturã ſacrã ſuã ipſorũ voluiſſe docere ſententiam. Hanc igitur vt falſam oſtendamus conſiderandum eſt, quod in vnoquoq; homine ſunt corpus & anima, ſunt interior & exterior homo, quę non duo, vt credunt Manichęi, ſunt homines, ſed partes vnius ſunt hominis, quem deus totum condidit, faciens tam id quod exterius eſt, id eſt, carnẽ & ſenſus, quam id quod interius eſt, id eſt, animam. Interior homo eſt rationalis anima ſuis prędita viribus, quæ non corrumpitur vnquam. Corpus autem ſuis ornatum ſenſibus exterior homo appellatur, ſeu homo noſter qui foris eſt, & corruptibilis, dicente Apoſtolo Paulo ſecundę ad Corin. quarto, Licet is qui foris eſt noſter homo corrumpatur, tamẽ is qui intus eſt renouatur de die in diem. Condelector, ingt,

Corpus & anima exterior et interior homo.

legi

ſegi dei ſecundum interiorem hominē. Ad imaginem quidem & ſimilitudinem ſuam deus fecit hominem, nō exterionem in corporalibus lineamentis & figuris, ſed interiorem in viribus, potentijs, & virtutibus. Imago interioris hominis ad deum, eſt in ſubſtantia rationalis animæ, ſecundum lumen rationis internę, & memoriam, & voluntatem liberam. Similitudo autem in donis eſt & virtutibus. Similitudo, inquit Auguſtinus, perijt, imago non perijt. Vitiata eſt rationalis anima, non extincta, poſt prętuaricationē manet naturę humanæ forma, manet vita & ſenſus, manet ratio & voluntas, manent cætera corporis & animæ naturalia bona, quę etiam malis & vitioſis hominibus non deſūt. Quæ tametſi mortalem hanc vitam vtcumque honeſtare poſſunt, æternam tamen vitam ex ſe neque conferre, neque attingere poſſunt. Subinde Apoſtolus Paulus non eandem rem intellexit per veterem hominem, & per exteriorem hominem, neque idem ſignificauit per nouum hominem, & per hominē interiorem, ſed in homine interiori reperitur & vetus homo & nouus. In anima enim vetuſtas huiuſcemōi fit ſimul & nouitas. In hac imago eſt vel cœleſtis, vel terreſtris, id ē, voluntas, vel carnalis, viuens ſecundum peccati fomitem, vel ſpiritualis viuens ſecundum dei ſpiritum. Apoſtolus ergo cū dicit, Exuite veterē hoēm, & induite nouū, c. ad Ephe. 4. non hoc iubebat vt corpus deponeretur, ſed vt vetuſtate vitę abiecta interior homo in melius commutaretur, & viueret ſecundum Chriſti ſpiritum, qui iam pridem vixit ſecundum legem carnis. Quid autem ſit vetus homo, quid & nouus homo, videtur interpretari Apoſtorus, primę ad Corinthios decimo quinto. Factus, inquit, eſt primus homo Adā videlicet in animam viuentem. Nouiſſimus autem Adam in ſpiritum viuificantem. Adam igitur vetus homo, Chriſtus autem nouus homo. Primus homo de terra, terrenus, ſecundus homo de cœlo, cœleſtis. Adam quando per inobedientiam fructum terrę ſibi vetitum comedit, proculdubio terrenus effectus eſt guſtus eius, quamobrem a deo vindicante peccatum audiuit, Terra es & in terram ibis. Et ita exuere veterem hominem, eſt exuere Adam ſeu vetuſtatem Adæ.

Aliud vetus homo, aliud exterior homo.

Induere nouũ hominem.

Induere nouum hominem, eſt, inquit Bernar. induere Chriſtum. Quemadmodum hortatur Paulus. Induimini dominũ noſtrũ Ieſũ Chriſtũ. Induite nouũ hominẽ, qui ſecũdum deum creatus eſt. Sicut primus Adam principium eſt carnalis natiuitatis, ſecundum quam nati ſumus, a deo auerſi, carnales, & filij iræ, Ita ſecũdus Adam Chriſtus principium ẽ cœleſtis natiuitatis, qua renaſcimur ad deum conuerſi, & filij adoptionis ęternę vitę efficimur, qui renouatur non in ſe ſed in nobis viuentibus ſecundum agnitionem, & imaginẽ eius, qui creauit illum, quemadmodũ et ſanctificatur, ac magnificatur in nobis. Et ita per primum Adam mors & peccatum, Per ſecundum Adam vita, & iuſticia. Primus Adam dicitur ſemper quidem habitare in nobis, quia nõ extinguit imago ſeu ſimilitudo ei⁹ in nobis, ꝙ diu hic agimus, ſed nõ ſemp portam⁹ imaginẽ hoĩs ei⁹, q̃a nõ ſp eius imago regnat in nobis non viuentibus nobis ſecundum peccatum habitans in carne noſtra. Secundus vero Adam dicitur habitare, & regnare in nobis, dum ſua imago, id eſt, ſpiritus ſuus viuificans regnat in nobis. Sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginẽ cęleſtis, inquit Paul⁹ .1. ad Corin. 15. Quia caro & ſanguis, id eſt, carnalis vita, qualem ex Adã naſcendo contrahimus, & qualem ſecundum Adam viuẽtes portamus regnum dei poſſidere nõ poſſunt. Et ita induere nouum hoĩem eſt induere Chriſtũ. Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, inquit Apoſtolus, Chriſtum induiſtis, Ita quotquot ex Adã nati eſtis, Adam induiſtis, Adã inq̃ .i. imaginẽ Adæ carnalem & terreſtrem, ſeu fomitem ad vitia procliuẽ. Vel ſi placeat magis conformiter interpretari ſecundum doctrinam Apoſtoli ad Colloſſ. 3. dicentis nouum hominem renouari in agnitionem dei ſecundum imaginẽ ei⁹, qui creauit illum. Vetus homo et nouus homo, non duo ſũt homines, ſed vnus & idem homo, qui prius vetus eſt ſecundum carnem propagatus ex Adam, vitam agens ſecundum peccati imaginem, quam ex Adam traxit, poſtea nouus fit homo, cum regeneratus aliam accipit vitam, videlicet ſpiritum viuificantem per fidem & charitatem. Et ſic expoliare, ſeu exuere veterem hominem, eſt deſinere eſſe vetus homo,

Adã in nobis habitat.

Vetus homo et nouus homo nõ duo ſunt homines.

quod

quod ſit abijciendo hominis interioris vetuſtatem, quam viuentes ſecundum imaginem Adę contraximus. Induere nouum hominem, eſt incipere eſſe nouus homo, qui ſecundum deum creatus eſt, in eo quod nemo ex Adam propagatus ſit nouus homo, niſi in illo cor mundum creauerit deus, & ſpiritum rectum innouet in viſceribus eius. Proinde neq; abſurdum eſt per veterem hominem intelligere vitam veterẽ, qua ſecundum Adam viuimus. Per nouum autem hominẽ intelligere vitam nouam, qua ſecundum Chriſti ſpiritum viuimus. Vetus homo noſter, inquit Origenes, intelligendus eſt vita prior, quam duximus in peccato, quem crucifigim⁹, accipientes in nobis vitam Chriſtum, vt amplius non obediamus deſyderijs peccati, quod propter Adæ peccatum cœpit habitare in humano genere. Item Ambroſius tractãs illud ad Rom. ſexto, Scientes quod vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati. Veterem hominem, inquit Apoſtolus, appellat actus præteritos, & omnia peccata ſimul, corp⁹ peccati appellat. Sed ſiue vetus homo & nouus intelligantur Adam & Chriſtus, ſiue intelligantur vita carnalis ſecũdum imaginem Adę, id eſt, ſecundũ fomitem, & vita ſpiritualis ſecundum imaginem Chriſti, id eſt, ſecundum fidem in Chriſtum Ieſum, nihil obeſt Apoſtolicæ doctrinæ. In ſcripturis nonnunq̃ diuerſa diſputata leguntur, quę non ſibi contraria, non diuerſa, ſed cum pace tra duntur & vnitate catholica, q̃ varie quidem explicantur, ſed in eandem tamen recurrunt ſententiam. Quod in hac materia facile eſt videre, ſi conſyderemus, quod exuere veterem hominem, eſt exuere veterem Adam. Exuere autem Adam, & abijcere imaginem, quam naſcendo contrahimus ex primo Adam, qualis eſt amor carnis, & amor ſæculi, quæ ſane abijcimus, cum ſic viuimus, vt non obediamus deſiderijs eorum. Induere nouum hominem, & induere Chriſtum, & illum habere in nobis habitantem per fidem & charitatem. Et ſic patet intelligentia ſcripturarum, Expoliantes veterẽ hominem cum actibus ſuis, & induete nouum, qui ſecundum deum creatus eſt, ad Epheſi. 4. & Colloſſ. 3. Hactenus de interiori & exteriori, de nouo & veteri homine.

Vetus homo.

Ex his inſuper eſt manifeſtum, quid nam ſit cœleſtis imago & quid terreſtris in homine. Hæc enim non ſunt alienę naturæ, ſed ſunt vel eadem natura, diuerſimode ſe habens, vel accidentia quædam naturæ aduentitia, quibus aut in meliꝰ, aut in peius diſponitur ipſa. Eadem rationalis anima, quæ dei eſt imago nunc cœleſtis, nunc terreſtris efficitur. Cœleſtis q̄dē cœleſtibus, vel deo ſuo adhærens conditori. Terreſtris vero adhærens rebus caducis huius terræ. Per Adæ peccatum non perijt hæc imago dei, quia ſemper rationalis manet, ſed terreſtris effecta, rurſus cœleſtis efficitur ſuperinductis picturis, quas deus pingit in illa, vt ſunt fides, charitas, ſpes, continentia, patientia, caſtitas. Sic enim dicit Apoſtolus, Epiſtola noſtra vos eſtis, ſcripta non atramento, ſed ſpiritu dei viui, nō in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis. Charitas tam creata, ꝙ increata, eſt lex ſcripta in viſceribus hominum digito dei, id eſt, ſpiritu dei, de qua loquebatur Hieremias, Dabo legem meam in viſceribus eorum, cap. 31. Et propheta, Lex domini immaculata conuertens animas. Sunt & picturę, quas non deus, ſed homo ſibi pingit, ſathana inſtigante, veluti ſunt fomes, amor mundi, infidelitas, libido, luxuria, impudicitia. Eadem eſt igitur imago, quæ nūc cœleſtis, nunc terreſtris appellatur, vel ſi placeat, quod magis ſermoni congruit ſcripturæ, imago cœleſtis, non ipſa anima, ſed eſt ſuperſcriptio, ſeu pictura dei in ipſa, lex videlicet ſpiritus & opera illius. Imago vero terreſtris, lex carnis eſt, & deſyderia illius. Hæc eſt imago, quam & ſi ab exordio generationis noſtræ induimus, ipſam tamen non a deo inſtituente humanum genus, accepimus. Idcirco eſt imago ſeu pictura adulterina, quæ corrumpitur, dum ciues efficiuntur ciuitatis dei, quæ eſt eccleſia, vel cœleſtis Hieruſalem, dicente propheta, Domine in ciuitate tua imaginem ipſorum ad nihilum rediges. Vnde Apoſtolus, Sicut portauimus imaginem eius, qui de terra eſt, ſic & portemus imaginem eius, qui de cœlo eſt. Preterea ſciendum, quod de pluralitate animarum in homine aliter ſenſerunt hęretici, aliter philoſophi, aliter catholici. Hęretici quidem duas poſuerunt in eodem homine animas, & contrarias voluntates

Per Adæ peccatū imago dei in homine non perijt.

tes a diuerſis principijs conditas. Et hinc aiunt prouenire in nobis rebellionem carnis concupiſcentis aduerſus ſpiritum. Philoſophi autem quidam dixerunt in eodem homine duas eſſe animas, vnam animalem, qua animetur corpus, quę & mixta ſit ſanguini, Alteram ſpiritualem, quę rationē adminiſtrat. Catholici autem tractatores dicunt eandem eſſe animam, quę eſt principium vegetandi corpus, ſentiendi per corpus, intelligendi & ratiocinandi in corpore abſque corporeo inſtrumento. Hæreticorum ſententiam iam falſam oſtendimus. Philoſophorum vero ſententiam refutat Auguſtinus in lib. de eccleſiaſticis dogmatibus, docens eandem eſſe animam, qua viuimus, ſentimus, & mouemur, & intelligimus. Vide & ſcriptura vnicuiqꝫ homini non plures, ſed vnam ſolum tribuit animam, quæ apta ſit intelligere, & ſentire, & mouere membra in opus. Proinde & potentię corporeis organis affixę, motuſqꝫ vitales, ac paſſiones animæ, veluti carnis vegetatio, corporis progreſſio, ſenſatio, concupiſcentia, delectatio, cæteręqꝫ tranſmutationes in corpore humano vitales, dicuntur eſſe ipſius animæ rationalis, non vt ſubiecti, ſed vt principij. Ipſa enim rationalis anima incorporea radix eſt, & principium, viuificans totum hominem, faciens illum aptum, qui huiuſcemodi potentias, motus, paſſiones & actus, aut habeat, aut percipiat, aut ſuſcipiat, aut patiatur ſenſibilibus rebus corpora noſtra immutantibus. Deinde pro intellectu doctrinæ Apoſtolicę dicentis, Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſciendum eſt ex ſuperioribus, quod nomine carnis in ſcripturis ſacris totus homo ſignificatur carnalis, fragilis, mortalis, varijs paſſionibus obnoxius ſecundum naturā ab Adam peccante traductam, qui & in hanc miſeriam ſuo peccato deiecit omnes filios ſuos. Sic accipitur, cum dicit ſcriptura, Non permanebit ſpiritus meus in homine, quia caro eſt. Videbit omnis caro ſalutare dei. Vnde Apoſtolus ſe ipſum carnem appellabat. Scio quia non habitat in me, hoc eſt, in carne mea bonum, ac ſi dicat, Ego inquantum carnem habeo traductam & propagatam a præuaricatore Adam, malum habeo in me habitantem hoſpitem.

Philoſophi quidam duas poſuerunt animas in homine, ſed nō ſicut Manichæi

Caro.

Et ſic caro concupiſcit aduerſus ſpiritum,quia homo carnaliter ab Adam propagatus,velit nolit concupiſcentias ſentit aduerſus dei ſpiritum,& dei ſpirit⁹ in homine aduerſus carnem,hoc eſt,facit hominem aduerſus carnem,id eſt,aduerſus ſemetipſum concupiſcere. Non ſola igitur caro cui præſidet anima, ſenſibilem concupiſcit voluptatem, neq; ſola anima ſine carne ſenſibiliter aliquid concupiſcit. Quemadmodum enim angelus non poteſt ſenſibilem percipere voluptatem, quippe quæ oritur ex immutatione corporalis ſenſus, quem non habet angelus, ita nec anima ſine carne vllam poteſt ſẽſibilem habere voluptatem. Proinde quemadmodum ipſa carnalis voluptas non eſt in anima ſola,nec in carne ſola,ſed in toto, Ita & totus homo ſic concupiſcit,quemadmodum ſẽtire,audire,vel videre eſt totius hominis conſtituti ex anima & carne. Sic & delectari ac dolere,totius hominis eſt actus. Anima quidem ſeparata a corpore, cum ſenſum non habeat corporalem,nec ſitire,nec eſurire corporalem panem,nec calere,nec frigere poteſt, nec immutari vlla corporũ mollicie, idcirco nec corporalem percipere poteſt, aut dolorem,aut voluptatem. Poteſt quidem ipſa ſic ſeparata gaudere de hoc,ꝙ abſoluta ſit a miſeria & corruptione huius mortalis carnis. Poteſt inſuper deſiderare et expectare ſenſibilẽ delectationẽ in corpore diuinitus reſtituendo & glorificando, quatenus carne iam reſtituta totus homo delectet̃ in Ieſu Chriſto, ſed nõ poteſt pro illo ſtatu manens ſic concupiſcere,aut ſic delectari ea delectatione,quæ fit p corporalẽ immutationẽ. Gaudet quidẽ rationalis aĩa ſeperata in dño Ieſu,ſed nõ ſic delectat̃ in illo. Sed his forſitan videbit̃ obuiare ſcriptura,quę tribuit tã concupiſcere,ꝙ ſentire, non carni ſeu toti homini ſolum,ſed & animæ etiã ac ſpiritui. Spiritus,inquit Apoſt. concupiſcit aduerſus carnẽ. Itẽ in ſcripturis, anima dicitur eſurire, & ſitire,non ſolũ ſpiritualem cibũ,ſed etiam corporalẽ ad carnẽ. Itẽ propheta,Concupiuit anima mea deſiderare. Item Aug. in lib. de Geneñ. ad literam. Caro,inquit,concupiſcit, quia aĩa per carnẽ cõcupiſcit. Deinde Hiero. quẽadmodum ſuperius recitauimus,interpretãs illud Apoſtoli, Caro concupiſcit aduerſus ſpiritũ. Eadẽ,inquit, anima nũc

Voluptas et cõcupiſcentia totius ẽ hominis.

Hierony. ſup cap. 5. ad Gal.

caro

caro dicitur, propterea quod carni ſe iūgit, nunc ſpiritus, eo quod cœleſtib⁹ intēdit. Et idcirco caro cōcupiſcit aduerſ⁹ ſpiritū.i.aīa carnaliter ſentiēs, cōcupiſcit aduerſus ſemetipſam ſpiritualiter ſapientē. Sic & Ambro. Caro aliqñ, ingt, corp⁹ hoīs intelligit, aliquādo vero ipſa aīa ſequēs corporea vitia. Sed horū ſolutionē habes ex ſuperioribus. Huiuſcemodi enī ſenſibiles tranſmutatiōes, ſunt toti⁹ cōpoſiti vt ſubiecti, ſed ipſius aīę, vt principij mouentis aut viuificantis, ſicuti vegetatio corporis, quę eſt in toto hoīe, fit ab aīa. Deinde trāſmutationes quę foris fiūt, in corpore redundāt inde in aīam, & econtrario. Inſuper eadē etiā aīa carnaliter ſentiens, concupiſcit aduerſus ſemetipſam ſpiritualiter ſapientē, ita vt & contrariæ quędā concupiſcentę, contrariæq; affectiones viciſſim ſint ipſius aīæ vt ſubiecti. Nā & ipſa ſenſibilibus rebus occupata, ſecūdum carnales ſenſus illicitis deſiderijs concitatꝰ, retrahiturq; a cœleſtium rerum meditatione, & deſyderio. Ad quod planius intelligendū operæpretiū eſt cōſiderare ꝙ ipſa rationalis anima naturaliter appetit viuificare corpus, & manere in corpore. Et q̄diu eſt in corpore percipit ea, quę in corpore ſentiūtꝰ. Et ꝑpter huiuſcemodi colligationē paſſiones ſpirituales incboatæ in anima tranſeunt inde & redundant in corpus dum apprehenſio boni, vel mali in intellectu tranſit in imaginatiōem ſenſus. Exultauerunt cor meum, & caro mea in deum viuum. Et econtrario. Paſſiones corporales inchoatæ in corpore ſeu in toto homine tranſeunt inde, & redundāt in animam, quæ & naturaliter condelectatur corpori delectationem ſentienti, & naturaliter condolet corpori ſenſibiliter aliquid patienti. Vnde & hac ratione corp⁹ quod corrumpitur aggrauat animam, id eſt, deorſum trahit internum animæ ſenſum. Inconſtantia concupiſcentię, inquit ſcriptura, trāſuertit ſenſum, ſiue malicia. Et in Daniele. Concupiſcentia ſubuertit cor tuum. Vbi ergo corpus ſubiectum eſt paſſionibus ſuborientibus, aut præter, aut cōtra rationis iudicium ſeu appetitum, ibi quaſi ad contraria trabitur rationalis animus. Et illa eſt ægritudo rationalis animæ, qua ſecundum rationis inſtinctum, ſeu legem mentis, ſuperiora ſeu cœleſtia concupiſcens a bonis inferioribus

Propter colligantiā animæ in carne paſſiones in anima, redundāt in corpus, & econtrario, paſſiōes totius corporis in animā.

carni condelectatur, quo ſit vt & ipſa rationalis aĩa intus in duas diuidat̃ voluntates, duas ſententias, & affectiones, ſecũdum alteram ad ſuperiora, ſecundum alteram vero ad inferiora trahitur. Et ita rixa interior inuaſit genus humanum cũ factum eſt corruptibile corpus, pronum abſq; rationis freno proruere in ea, quę corporalem ſenſum oblectant. Eadem igitur eſt rationalis anima, eademq; vis appetitiua, quam voluntatem dicimus, diuerſis etiam ęſtuans motibus. Et videam⁹ an non hęc ſit Chriſtiana Auguſtini philoſophia. 8. confeſſionum tradita capitulo nono & decimo. Imperat, inquit, voluntas ſibi vt velit, ſed quia non plene imperat, ideo non ſit quod imperat dum partim vult, partim non vult. Sic autem partim velle, partim nolle, non monſtrum, inquit, eſt in duabus naturis, vt dixerunt Manichæi, ſed ægritudo eſt animi, qui non totus aſſurgit in deum, qui inclinatione veritatis ſubleuatur, conſuetudine autem carnis prægrauatur. Nec idcirco duæ ſunt naturæ mentium, ſed eadem mens diuerſis æſtuãs motibus, cum æternitas delectat ſuperius, & temporalis voluptas trahit, & retentat inferius, & ſic anima, non tota voluntate volẽs aut hoc, aut illud graui diſcerpitur moleſtia, dum pręponit alterum alteri, quod non plene vult. Rurſus libro ſexto contra Iulianum cap. quito. Eadem anima eſt, quæ concupiſcit ſecundum carnem, & quę concupiſcit ſecundum ſpiritum. Caro, inquit, concupiſcit, quia anima per carnem concupiſcit, ſicut et per carnẽ ſentit, & his motibus, quos habet ſecũdum carnem aduerſatur alijs motibus, quos habet ſecundum legem ſpiritus. Vnde & anima poteſt concupiſcere deſtituta membrorum motu. Quemodmodum in ſpadonibus ſunt carnalis voluptatis affectiones, licet ſint deſtituti carnis affectib⁹, dicente ſcriptura. Concupiſcentia ſpadonis deuirginauit iuuenculam, eccleſiaſtici ſecundo. Totius hominis eſt ſentire corpora, quæ delectatiõem ſenſibilem ingerũt. Ipſius autem animæ eſt hoc percipere & conſentire, & non conſentire. Idcirco dicitur animæ. Poſt concupiſcentias tuas non vadas. Et ſicut corporis ſeu totius hominis eſt alterationes, ſeu immutationes corporales a ſenſibilibus reb⁹ ſuſcipere, Ita eſt ipſius animæ noſtrę

Totius hominis eſt ſentire, ipſius animæ eſt cõſentire.

ſuper ſenſibilibus omnibus intus diſcernere. Nam omnes noſtrę carnis ſenſus intus nunciant cordi, ait Auguſtinus, quid ſenſerunt foris. Cordi noſtro renunciant corporales oculi alba & nigra. Aures renunciant canora & diſſona. Guſtus renunciat amara & dulcia. Tactus renunciat aſpera et mollia. Diuerſa ſunt organa ſenſitiua, ſed eadem eſt anima, quæ etiam abſentibus & deſtructis foris ſenſibilibus intus diſcernit de omnibus, quę anima per corporis ſenſus hauſit, ſed in corpore alibi vides, alibi audis, alibi guſtas ſaporem. In corde autem vbi vides, ibi & audis, ibi & ſaporem diſcernis. Imo eadem eſt mens, quę ſingula ſenſibilia diiudicat, ſed & vltra hæc mens diſcernit, quædam ad quæ non aſpirat corporis ſenſus. Videt iuſta & iniuſta & dei inuiſibilia, quę non percipiũt corporales oculi. Guſtat, & videt, quod ſuauis eſt dei ſpiritus, ad quod non aſcendit corporalis ſenſus. Duabus igitur ſubſtantijs tantum a deo bono conditis conſtat homo, anima cum ratione ſua, & corpore cum ſenſibus ſuis. Neque eſt tertius in ſubſtantia hominis ſpiritus, ſed ſpiritus hominis ipſa eſt anima, quę cum ſpiritualis ſit natura, ſpũs dicitur. *Eadem eſt anima quæ ſentit præſentia et de abſentibus diſcernit.*

Ex ſupradictis autem manifeſtæ ſunt ſignificationes nominum, quibus vtitur Apoſtolus, quæ ſunt peccatum, ſeu malum habitans in carne, lex carnis, lex habitans in membris. Patet enim omnia hæc eiuſdem eſſe vitij nomina ipſius videlicet peccati, quod per vnum hominem intrauit in mundum. Inſuper manifeſtum eſt quoſdã eſſe, qui peccatum, ſeu malum habitans in carne volunt intelligere diabolum, dicẽtes, & malum ſic accipiendum eſſe in oratione dominica. Libera nos a malo. Vnde vbi nos habemus a malo, Tertullianus habet a maligno. De quo ſaluator. Iam prīceps huius mundi eijcietur foras. Qui, vt refert Ambroſius, per ſubiectam ſibi carnem ſuggeſtiones malas ingerit animæ. Sed talis interpretatio nihil ſuffragatur Manichæo. Siquidem diabolus non a deo malo, ſed a ſua voluntate factus eſt malus, qui a deo bono factus fuit bonus.

Cæterum fuerunt hæretici, inquit Auguſtinus, qui dixerunt diabolum & angelos eſſe quidem conditos a deo bono, eoſque eſſe in genere ſuo bonos, & in ea natura tales adhuc

 eſſe

eſſe, quales in ordine ſuo deus creauerit illos, ſed nobis malum eſſe ſi ſeducamur, & illiciamur ab eis, ſi autem caueam' & vincamus, glorioſum eſſe & decorum. Hoc ſcriptura, inquiunt, voluit ſignificare, quæ dicit in Iob. Initiũ figmenti domini, quod fecit, ad illudẽdum ab angelis ſuis, Et in pſalmis. Draco iſte quem formaſti ad illudendum ei, pſal. 103.
Sed hanc ſententiam impiam eſſe, & falſam ex ſcripturis oſtẽdit Aug. lib. 11. de Gen. ad literã. Vñ Petrus in canonica. Deus angelis peccãtibus, nõ pepercit. His præmiſſis pro cõfutatione tam hæreſis Manichæorũ, q̃ doctrinæ eorũ, qui reliquias quaſdã imitãtur illius hæreſis, hęc ſit concluſio vnica & finalis. Malicia culpæ, neq; eſt natura, neq; eſt aliqd naturæ a deo inditũ, neq; a natura mala deo coęterna ingenitũ, neq; caſu factũ, neq; neceſſitate naturæ ortũ, ſed ex volũtate libera prodijt rationalis creaturæ, quę cõdita eſt a deo bona. Deus ab initio condidit tã hominẽ, q̃ angelũ rectum, dans vtriq; liberũ arbitriũ, quo peccare poſſet, & non peccare, q̃ glorioſior appareret, ſi nõ peccaret, cum peccare poſſet. Verum vterq; tam dęmon q̃ hõ ſua abutentes poteſtate peccauit, & idcirco factus eſt malus. Diabolus quidem irrecuperabiliter in ſua eſt malicia deſertus, dignus quidem deſeri, quia peccauit nemine ſuggerente, nemine ad peccatũ inuitãte. Hõ aũt, qa peccauit ſathana inſtigante, nõ prſus deſeritur, ſed deo miſerẽte ſpes dat̃ ſalutis p ſaluatorẽ Ieſum. Eadẽ igit̃ ẽ natura, q̃ nũc bñ agit deo adiuuãte, nũc male ppria voluntate. Eadẽ ẽ rationalis aĩa, quę nũc ea, quę carnis, nũc ea quę dei ſunt cogitat, eadẽ rationalis aĩæ vis, ſeu potentia, quę diuerſis ęſtuat motibus, nunc carnalibus, nũc ſpiritualibus delectata. Mala, quę habitant in natura humana, veluti ſunt peccatũ, ſeu lex carnis, repugnans legi mentis, mors omniſq; humani generis miſeria ſũt nõ alienę naturę additamẽta, ſed nr̃ę naturę vitia, quę & ſeparata a nobis extra nos nihil erũt, ortũq; hñt nõ a deo humanũ genus inſtituẽte, ſed iuxta irrefragabilẽ prophetarũ & Apoſt. doctrinã, ſed ab hoĩe humanã naturã peccãdo vitiãte, dicẽte Pau. Per vnũ hominẽ peccatũ in hũc mũdũ intrauit, & per peccatũ, atq; ita in oẽs homines mors pertranſijt, in quo omnes peccauerunt.

IOANNIS DRIE=DONIS A TVRNHOVT SACRAE THEOLOgiæ profeſſoris apud Louanien̄. De gr̄a & libero arb. liber ſecundus, in quo ſoluuntur aduerſariorum argumenta, quibus nunc gratiam, nunc liberum arbitriū īpugnāt.

¶ *Huius libri tractatus primus, in quo ſoluuntur argumenta eorum, qui pro defenſione gratiæ domini noſtri Ieſu Chriſti liberum arbitriū, aut euacuant, aut impugnant, aut minus recte intelligunt.*

GRatiam ſimul eſſe cum libero hominis arbitrio, ab initio, vſq; in præſens tempus apud eccleſiæ fidem, tanta ſemper conſtantia fuit cuſtoditum, vt ab eis, qui dominica tractauerūt eloquia vno ore, vnoq; animo fuerint in numero hæreticorum deputati, quicumq; liberum negauerunt arbitrium. Princeps mundi huius diabolꝰ humani generis inimicus, ſciens omnem hominem eſſe reum damnationiq; obnoxium, ſub ſuaq; eſſe poteſtate traditum, & id quidē propter peccatum libero arbitrio commiſſum, & neminem poſſe a peccato liberari, niſi per gratiam domini noſtri Ieſu miſerentis, nihil ſic agit, nihil ſic ſollicitat, q̄ vt homines ſemel ſub ſua poteſtate traditos, vel captiuos detineat, vel fallat incautos. Id autem pręcipue præſtat dum tentat facere, ſuggerere, & perſuadere, vt homines vel errent circa gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti, vt & aut prorſus negēt illam & nō credant in Ieſum, aut non recte intelligant illam ſuamq; iuſticiam ex operibꝰ ſine gratia Chriſti factis conſtituant. Atq; ita de viribus liberi ſui arbitrij præſumant cum diuinæ gratiæ iniuria, vel liberum prorſus tollant arbitrium cauſāq; damnationis, ac mortis huius, & culpam ipſam in deum reijciāt. Vtrumq; igitur hęreſis eſt, & liberum videlicet negare arbitrium, culpamq; in deum reijcere, & aſſerere hominem abſq; gratia Chriſti miſerentis poſſe bene, ac iuſte viue

re. De quibus & in libris ſuperioribus longe lateq; diſſerui mus, latius etiam hęc tractaturi in ſequentibus libris, De ſer uo, captiuo, & libero arbitrio, De natura & gratia, De cōcor dia liberi arbitrij, & prædeſtinationis diuinæ, in quibus, ſi deus dederit, adferemus difficultates, rationes, & argumenta, ſumptis medijs ex impotentia recte agendi, ex captiuita te, & ſeruitute peccati, ex ſpiritualibus vinculis, morbis & vulneribus, in totum genus humanum per Adæ peccatum aduectis ex immutabilitate ac infallibilitate diuinę pręſcientiæ, ex certiſſima & æterna prædeſtinatione ac reprobatione diuina, quibus rebus tota ſcriptura ſacra eſt pleniſſima, ex quib9 cū hoēs arrogātes huius ſæculi, cōtēnentes venerandam patrum autoritatē, & antiquas Chriſtianæ fidei regulas, varijs & peregrinis doctrinis abducunt, iniuriam facientes & conditori naturæ, dū liberum prorſus tollāt arbitrium, & diuinę gratiæ ac redemptori noſtro Chriſto, dum docent liberum arbitrium ſibi ad iuſticiam & ad ſalutem ęternam aſſequendum ſufficere. Quatenus autem ordine qdā pedetentim omnia proſequamur, in pręſentiarum pro breuitate libri huius generalia quædam adferemus & ſoluemus argumenta. Primum contra vim quam liberū vocamus arbitrium, adferentes ſcripturas ſacras, ſanctorū patrū teſtimonia, & rationes, ex quibus conſequens eſſe videtur, omnem iuſticiam, omnemq; bonum humanæ voluntatis motū, omniaq; merita bona fieri in anima a deo ſolo. Animam autem & humanam voluntatem habere ſeſe perinde atque ſubiectum ſuſcipiens ab altero impreſſiones et formas. Deinde ſoluentes Pelagianorum argumenta & rationes contra dei miſerētis gratiam in medium productas. Quis autē ad confutandas hæreſes, & ad argumenta hęreticorum diſſoluē da, nemo poſſit occurrere oībus oīm animorū motib9, oīmq; ſcripturarum & argumentorum rationib9, quas ptinaces hęreticorum animi moliuntur confingere, quia in mentē ſcribentis, & catholicam fidem defendentis venire non poſſunt oīa, quę hæretici vel excogitare, vel confingere poſſunt cōtra eccleſiæ fidē, omniaq; tamen ferme eorum iacula ſunt iā olim a ſanctis patrib9 maturis ſtudijs, ex lucidiſſimis diuinæ ſcri

pturæ

pturæ eloquijs euentilata,trita & euerſa,adeoq; certę ſunt ſi dei Chriſtianæ regulæ,tot & tam communi conſenſu ortho doxorum omniũ receptę,& tam vetuſta eccleſiarum conſuetudine comprobatæ,vt nõ ſit oino difficile contra nouitates eorum tradere quędam catholicæ fidei documenta, quibus non omnino inermes exiſtant fidei catholicę defenſores, q̃s & iuxta Pauli Apoſtoli doctrinam oportet paratos eſſe ad ſatiſfaciendum,& eos qui contradicunt arguere.

Primum igitur argumentum eſt. Solus deus operatur omnia ſecundũ conſiliũ voluntatis ſuę,nunc ex iudicio ſuæ miſericordiæ,nunc ex iudicio ſuę iuſticiæ. Oẽs nos filij Adæ nati ſumus in ira dei,cœleſtib⁹ bonis cæci, prſus ignorantes ſalutis viã,reatib⁹ ſeu vinculis peccatorum conſtricti. Deus autem pro ſua miſericordia illuminat tenebras noſtras,dirumpit vincula peccatorum,tollit culpam, infundit grãm, fidem, ſpem, & charitatem, per ſpirtium ſanctum ſanctificat & iuſtificat, & eos qui fuerunt ſpiritualiter mortui,reſuſcitat ad ſpiritualem vitã. Et quod ipſe ſolus hęc faciat,nõ cooperante libero hoĩs arbitrio,videt̃ manifeſtum. Nã ſi homo ipſe in huiuſmodi actionibus concurreret, tum ipſe homo diceretur ſibi ipſi infundere ſpirituale lumen fidei, & ſibi ipſi remittere peccata, & dare ſibi ſpiritum ſanctum, quę ſane omnia ſunt abſurdiſſima. Deinde quod & in huiuſmodi iuſtificatione impiorum deus operetur, etiam internos motus, pœnitentiæ gemitum, & planctum, remoueatq; prauas, duras,ſeu rebelles voluntates, videtur ex ſcripturis ſacris manifeſtiſſimum. Nam & ipſe de populo impio per prophetam loquitur, Auferam ab eis cor lapideum,& dabo eis cor carneum,& ſpiritum nouum, Ezechiels trigeſimo ſexto. Ego auferam cor lapideum de carne veſtra,& dabo vobis cor nouum.Cor lapideum eſt dura,& aduerſus deum rebellis voluntas,non cedens,videlicet inſpirationi,ſeu impreſſioni diuinę.Cor carneum,cor nouum eſt bonus & ſuauis voluntatis motus,ſecundum quem anima, quę pridem viuebat ſecundum Adam veterem iam Chriſtum induta odit ea quę ſunt veteris vitæ,diligens cœleſtia & ſempiterna bona.

Dicet forſitan quiſpiam, quemadmodum docet Auguſ. ſuper illũ pſalmũ, Feci iudicium & iuſticiam, aliud eſſe iuſti cię virtutem, quę eſt opus ſolius dei, aliud eſſe ex virtute operationem, quam facit homo ipſe. Aliud, inqt, eſt iuſticiæ virtus, quæ eſt opus gratię. Aliud iuſticiæ opus, quod facit is, q habet in ſe opus gratiæ, de quo loquitur propheta, Feci iudicium & iuſticiam. Recte hoc diceretur, ſi deus operaretur in hominibus ſolum poſſe bene viuere, donans fidem, ſpem, charitatem, cęteraſq; virtutes, qbus paratus eſt hõ bñ viuere, habens in poteſtate vti, & non vti acceptis ſpiritus ſancti i donis. Iã aũt hoc eſſe falſũ in ſupiori lib. demõſtrauim9, oſtendẽtes deum operari etiam in nobis omnia opera bona, omnia inſuper merita iuſtorum bona, eſſe vera dei dona, atq; ita cõſequi videtur ea non eſſe noſtræ voluntatis opera.

Primi argumẽti corroboratio prima.

Quod & primum videtur hac ratione poſſe corroborari. Nam per omnem ferme locum in ſcripturis præcamur & oramus, vt ipſe ſua miſericordia hæc in nobis faciat. Ex quibus videtur conſequens eſſe, huiuſmodi opera non eſſe ſita in liberi arbitrij poteſtate. Nam ſi bona merita in noſtra eſſent libera poteſtate, non eſſent dei dona, ſtultumq; eſſet orare, vt deus in nobis hæc faceret, quę nos facimus libera noſtra voluntate. Non cupimus a deo, vt ipſe ambulare nos faciat, ſi habeam9 in noſtra poteſtate vt ambulemus. Sic enim argumentatur Auguſtinus. Quid ſtultius, inquit, q̃ orare, vt facias quod in poteſtate habes, prorſus non oramus, ſed orare nos fingimus, ſi credimus noſmetipſos non illum facere, quod oramus, prorſus non gratias deo agimus, ſed agere nos fingimus, ſi vnde illi gratias agimus non ipſum, ſed nos facere putamus. Ad habendum igitur cor nouum, & merita bona, orandum potius videtur, vt deſuper accipiamus bonã voluntatem, aut proprię voluntatis conatibus laborandum, aut attritionibus ſeu pœnitentię operibus conandum, vt noſ ipſi faciamus in nobis, excitemus, aut agamus boni quippiam. Vnde Ambroſius, vel alius quiſpiam non improbandus autor, lib primo, de vocatione omnium gentium. Volũtas mutabilis, quæ nõ ab incõmutabili voluntate regit tanto citius propinquat iniquitati, q̃to acrius intendit actioni.

Item

Item Auguſtinus, Non habet homo in poteſtate ſua, vt ſit bonus, ſiue non videndo, qualis eſſe debeat, ſiue videndo, & non valendo eſſe, qualem ſe eſſe debere videt. Præterea videtur hoc ipſum ſecũdo corroborari. Nam deus ſeſe habet in iuſtificatione, perinde atq; ſeſe habet in cuiuſuis rei creatione. Cum ergo ſolus deus operet̃ in creando, videt̃ q̃ et ſolus operet̃ in iuſtificando. Quod & ſignificaſſe vident̃ ſcripturæ, orante propheta, Cor mundum crea in me deus .i. fac in me quod ſolum poteſt fieri. Quis adiuuit ſpiritũ dei, aut quis conſiliarius eius fuit? Eſaię. 4. Ex quo conſequens videtur, ſpiritum domini ſolum operari in nobis. Opera bona ſunt dei dona diuinitus in nobis creata, dicente Paulo Apoſ. Ipſius ſumus factura creati in Chriſto Ieſu, in operibus bonis, quæ deus præparauit, vt in illis ambulemus. Deus enĩ, inquit idem Apoſtolus, eſt, qui operatur in vobis velle, et operari pro bona voluntate. Qui cœpit in vobis opus bonũ, perficiet vſq; in finem. Dixi nunc cœpi, inquit propheta, hęc eſt mutatio dexterę excelſi. Conſequens igitur videtur, nihil eſſe tribuendum humanę voluntati, niſi vt ſuſcipiat ſolũ ſanctarum affectionum & electionum motus a deo, qui, vt inquit Apoſtolus, creans nos in operibus bonis, operat̃ velle & operari. Suſcipiat quidem non coacta, nõ vim paſſa, nõ contranitẽs, nõ ſicut corpus graue ſuſcipit motum ad ſuperiorem locum a proijciente, & aqua calorem ab igne, ſed vt potentia quędam cuiuſlibet affectionis tũ bonę, tũ malę, ſuſceptiua, perĩde atq; materia apta eſt ad quamlibet formam, ab agente imprimendam. Hoc plane videtur dixiſſe Aug. lib. primo de prædeſtinatione ſanctorum, poſſe habere fidem, poſſe habere charitatem, naturę eſt hoĩm, ſed habere fidem, habere charitatem, gratiæ eſt fidelium. Primi argumẽticõfirmatio. 2.

Tertio videtur hoc ipſum corroborari ex ſcripturis, quibus ſignificatur homo eſſe in manu dei, ſicut lutum in manu figuli. Lutum autem nihil operat̃ in figuris & formis, quas ſuſcepit ab artifice, videtur igitur liberum arbitrium nihil operari in bonis affectionibus, & operibus cœlitus immiſſis. Quemadmodũ & videtur ſignificaſſe propheta Hieremias, Sicut lutum in manu figuli, ita vos in manu mea, dicit do- Primi argumẽticõfirmatio. 3.

 minus

minus. Rurſus Eſaias ſexageſimo quarto. Nunc dominē pater noſter es tu, nos vero lutum, tu fictor noſter, & opera manuum tuarum omnes nos. Sed figulus neque vlla iuſticię neceſſitate conſtringitur, neq; iniuriam vllam facit, ſiue ex luto vas fecerit in honorem, ſiue in contumeliam. Apoſtol⁹ cū præmiſiſſet, non eſt volentis, neq; currentis, ſed dei miſerentis. Tandem adiecit, An non habet poteſtatem figulus lu ti ex eadem maſſa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam. Cui⁹ vult miſeretur, & quem vult indurat. Item eccleſiaſtici trigeſimo tertio. Omnes homines, inquit ſapiēs, de ſolo, & ex terra ſunt, vnde Adam creatus eſt, & ex ipſis benedixit, & ex ipſis exaltauit, & ex ipſis maledixit, & hu miliauit, quaſi lutum in manu ipſius. Item in tanta cecitate naſcit̄ omnis hō, vt nūq̄ etiā accedente ratiōis vſu poſſet cognoſcere ſalutis ęternæ viam, ſi non deus ipſe per donum ſi lij gratuitum mēt̄ hoīs illuminaret, ſicuti longe, lateq; in ſuperioribus declaratum eſt. Deus igitur ſi illuminet cor ho minis, remouens tenebras interiores, id eſt, ignorantiam & cęcitatem de cœleſtibus bonis. Item ſi tollat a corde hoīs cō tēptū dei, & duritiā, & oper̄ in illo aſſenſum, habeatq; ſe ad humana corda, perinde atq; figulus ad lutum, videtur ex ne ceſſitate cōſequens eſſe, quod neq; bona electio, neq; intētio recta neq; attritio, ſeu contritio, vel pœnitentia vlla ſalubris a voluntate noſtra producatur. Sed quod hęc omnia ſit a ſo lo deo inſpirata, atq; diffuſa in humana voluntate. Ad hoc ipſum ſtabiliendum expreſſa videtur Apoſtoli ſentētia. Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctū. Charitas, autem ſecundum Auguſtinum eſt bona volunas, qui eſt motus animi ad fruendum deo propter ipſum. Et hæc quoq; videtur plana reſolutio Auguſt. in libro de gratia, & libero arbitrio capite decimo ſeptimo, Vt velimus, inquit deus, operatur incipiens, qui volentib⁹ cooperatur per ficiens, vt velimus ſine nobis operatur deus. Cum autem vo lum⁹, et ſic volum⁹, vt faciamus, nobiſcū opat̄. Quid ē hoc qđ dicit, vt velimus operatur deus in nobis ſine nobis, niſi quod nobis non cooperantibus operatur ipſum velle, id eſt, bonum voluntatis motum. Cum autem ex velle habito ſiue

ex

ex bona voluntate deſuper nobis immiſſa, membra noſtra ve luti manus aut pedes mouem⁹ in opus, nobiſcũ cooperamur deus, vt cooperatio humanę voluntatis, non ad ipſum velle, non ad bonę voluntatis interiorem actum, ſed ad bonum opus redundans in exteriores vires, & membra, quibus voluntas imperat, referatur. Cui & verba dei ex ore prophetæ prorſus conſonare videntur. Ego, inquit, dabo vobis cor nouum, vt mandata mea faciatis, ego faciam, vt faciatis, ac ſi diceat, Ego vobis inſpirabo ac immittam affectiones, & bonos voluntatis motus, ex quibus iam mandata facietis. Ego mutabo voluntatem veſtram malam in bonam. Non dicit ego faciam, vt vos faciatis vobis cor nouum & ſpiritum nouum aut voluntatem nouam. Sed ego, inquit, dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouum, ex quo iam mandata faciatis. Et ita ego faciam vos facere. Videtur ergo quod in actione, qua facit nos deus facere non cooperamur deo, ſed in actione, qua nos quippiam extrinſecus facimus moti a deo cooperamur illi. & huiuſmodi doctrina videtur poſſe illuſtrari exemplis, ſi conſideras actionem, qua ſcriptor mouet calamum ad ſcribendum. In huiuſmodi actione non cooperatur calamus ſcriptori, licet in opere, quo fiunt literę calamus ſuo ſcriptori cooperetur. Concludendum igitur videtur, omnes bonas motiones, affectiones, & volitiones interiores a ſolo deo fieri in libero arbitrio non cooperante, ſeu coefficiente, tametſi non ſine libero arbitrio conſentiente. Quemadmodum Bernardus de gratia & libero arbitrio plane tradere videtur, dicens. Opus ſalutis ſine duob⁹ effici nõ poſſe, vno, a quo fit, altero, in quo deus autor eſt ſalutis, liberum arbitrium tantum eſt capax ſalutis. Nec dare illam niſi deus, nec capere valet, niſi liberum arbitrium, quod ſoli datur libero arbitrio, & a ſolo deo tam abſq; conſenſu accipientis, ꝙ abſq; gratia dantis eſſe non poteſt. Idem Auguſtinus in libro de ſpiritu & litera. Habere & accipere non poteſt anima dei dona, niſi conſentiendo. Nemo cogitur accipere, niſi velit, vnde & alibi definiens virtutem. Virtus, inquit, eſt bona qualitas mentis, quam deus in nobis ſine nobis operatur. Ex iſtis igitur cõſequens eſſe videtur, liberum arbitri

um in laudabilibus motibus internis, & affectionibus deo non cooperari ad motus illos bonos, ſecundum quos deus facit ipſum bene velle & operari, quemadmodum calamus, tã etſi dum homo ſcribit, aliquid faciat, non tamen mouet ipſum ad ſcribendum, neq; quicq̃ facit ad motum illum localem, quo mouetur a ſcriptore ad literas, ad ſic vel ſic protrahendum.

Secundum argumentum.

Liberum arbitrium ſi cooperatur deo ad bonas voluntatis actiones, conſequens videtur aliquid boni eſſe noſtrum, & liberum arbitrium ex ſe aliquid boni poſſe agere. Hoc autem falſum, & contra Paulum Apoſtolum, in prima ad Cori. dicentẽ. Quis te diſcernit? Quid enim habes, quod non accepiſti? acſi dicat. Nihil habes in te boni, quod non deſup accepiſti ex gratia Chriſti. Dices forſitan bonas actiones, volitiones, & motiones intellectus, aut volũtatis fieri, partĩ a deo, partim a libero arbitrio, ſed a deo tanq̃ principio principaliter agente. Atq; ita nos nihil boni poſſe, niſi cooperante deo. Recte profecto hęc dicerentur, ſi in opere bono quicq̃ foret ad quod liberum arbitrium ex ſe poſſet. Iam hoc non ita ſeſe habet. Nam & hoc Apoſtoli teſtimonium, quis te diſcernit, tam magnum, inquit Auguſtinus, eſt, vt beatus Cyprianus ipſum ſubiecerit illi titulo, in quo ait. In nullo eſt gloriandum, qm̃ noſtrum nihil eſt, & proinde tutiores; inqt idem Auguſtinus, viuimus ſi totum deo demus, non illi ex parte & nobis ex parte, libro ſecundo, de hono perſeuerantiæ. Ex quibus concludit ibidem, nos nihil habere boni, qđ ſit noſtrum, ſed omnia in nobis bona eſſe dei dona. Quod et voluiſſe videtur Bernard. in fine libri ſui de gratia & libero arbitrio, demonſtrans bonum non partim a gratia, partĩ a libero arbitrio peragi, ſed vt totum eſt ex illa ſcilicet gratia, ita totum ſit in illo ſcilicet libero arbitrio. Et in corroborationẽ argumenti huius videtur primo ſic poſſe formari rõ.

Secũdi argumẽti confirmatio prima.

Opus bonum ſi partim fiat a deo, partim a libero hominis arbitrio, teſtimonia igitur ſcripturæ; quę in commendationem diuinę gratię leguntur dicta, poterint & econtrario in laudem liberi arbitrij prædicari. Et quemadmodum dicit ſcriptura. Niſi dominus ędificauerit, aut cuſtodierit ciuitatem,

tatem fruſtra vigilat homo, qui cuſtodit eam. Ita econtrario poterit, Niſi hō ædificauerit, aut cuſtodierit ciuitatem, fruſtra vigilat de⁹, qui ędificat, aut cuſtodit illā. Quia ſicut nō ſit opus bonum, ſine cooperante Chriſto, ita neq; ſit opus bonum ſine cooperante libero hominis arbitrio. Abſurdum autem eſt dicere, deum fruſtra ędificare, vel cuſtodire ciuitatē, Ergo deus ſolus omnia bona facit nō cooperante libero hominis arbitrio. Secūdo videtur idem poſſe corroborari liberum arbitrium, ſi cooperetur deo ad bonas voluntatis electiones, conſequens eſt aliquam bonam actionem eſſe in viribus noſtri liberi arbitrij. Nam quemadmodum cū duo ſimul lapidem portant, aut nauem trahunt, vterq; eorum, ſecundum propriam agit actionem, propriaſq; vires, neq; eſt vnius actio alterius actio, q̄uis motus in lapide, vel in naue ſit cōmune vtriuſq; op⁹. Actio ergo illa, qua liberū arbitriū cooperatur deo, ſolius erit liberi arbitrij actio, quod ſi fuerit ad miſſum, aliqua bona actio, vel ſaltem pars actionis, in voluntate erit ex natura, non ex gratia, & ita Apoſtolo interroganti, Quis te diſcernit, poterimus reſpondere, diſcernit me bona actio liberi arbitrij, quæ mea eſt ſolius. Hoc autem reputat Auguſtinus abſurdum, in libro ad Simplicianum. Nihil igitur actiuitatis ſuper bonas volitiones videtur attribuendum eſſe hominis voluntati.

Tertium argumentum. Pro defenſione gratię contra liberum arbitrium ratione phyſica oſtendens, q̄ voluntas in omni ſuo motu, qui vocatur velle, ſe ſolum habeat, vt ſubiectum patiens, vt ſuſcipiens, non vt agens, non vt efficiens. Sicut nihil eſt ſibi ipſi cauſa, vt ſit, ita nihil eſt ſibi cauſa vt moueatur. Principium enim phyſices eſt, idem ſecundum idem non poſſe mouere ſeipſum, neq; poſſe ad ſeipſum agere. Volūtas autem cum incipit diligere, odiſſe, velle, aut eligere quicq̄, quod prius neq; volebat, neq; eligebat, tranſmutatur de motu in motum. Ab alio igitur tranſmutatur. Nam & huius occaſione philoſophus in Metaphyſica ꝓbat, nullam eſſe potentiam actiuam, quę ſit contrariorū effectuū. Cum ergo voluntas ſit contrariorum motuū capax, amoris videlicet & odij, conſequens videtur eam non eſſe contrario-

rum effectricem, ſed eam ab aliqua ſupiori cauſa moueri ad alterum contrariorum. Vnde argumẽtatur philoſophus ibidẽ. Si poteſtas vlla eſſet contrariorum ſuſceptiua, quę foret huiuſmodi contrariorũ effectrix, contraria ſimul, inquit, in eodem eſſe poſſent. Hoc autem impoſſibile. Voluntas ergo cum ſit potentia contrariorum motuum ſuſceptiua, amoris videlicet & odij, uolitionis item & nolitionis, non poterit eſſe principium huiuſmodi motuum effectiuũ. Et poſſit hæc ratio ſic cõfirmari. Nam ſecundum catholicos patres gratia dei operatur ſecundum vniuſcuiuſq; diſpoſitionem, & affectiõem, & perinde ſeſe habet ad liberum hominis arbitriũ, ſicut lumen, ſeu calor ſolis, qui liquefacit ceram, & indurat lutum. Sic enim habet Hieronymus. Eadem ſolis operatio liquefacit ceram, & indurat lutum, ſic & eadem dei operatio liquefacit piorum & indurat impiorum corda.

Quartum argumentum ſumitur ex doctrina Pauli apoſtoli dicentis. Non eſt volentis, neq; currentis, ſed dei miſerentis.

Eadẽ ſolis operatio cerã emollit lutũ indurat

Ex hac Apoſtoli ſententia probat Auguſtinus, bonum opus, quale eſt bene velle, & bene currere, totum a deo fieri, & non ex vtroq; ſimul, deo videlicet & libero arbitrio, alioquin non videretur illi conuenire, quod dicit Apoſtolus ibidem, Poteſtatem habet figulus ex eadem maſſa facere vas aliud in honorem, aliud in contumeliam. Vnde in epiſtola, ſic habet Auguſtinus. Quod dicit Apoſtolus non ẽ volentis, neq; currentis, non idcirco dictum eſt, quia eſt hominis & diuinæ voluntatis concurſus in operando, ſed ideo quia nihil poteſt hõ niſi deus miſereatur. Et in Enchiridio capi. 32. ſic argumentatur. Si propterea, inquit, dictum eſt, Non eſt volentis neq; currentis, ſed dei miſerentis, quia non eſt ſolius hominis volentis aut currentis opus, ſed & dei etiã miſerentis, ac ſi velit dicere ex vtroq; ſimul opus fieri, id eſt, ex voluntate hominis, & ex miſericordia dei, vt ſic dictum accipiamus, non eſt volentis neq; currentis, ſed miſerentis eſt dei, tanq; diceretur. Non ſufficit ſola voluntas hominis, ſi non ſit etiam dei miſericordia. Sequeretur etiam eadem ratione

tione recte poſſe dici econtrario videlicet, non eſt miſerentis dei, ſed volentis hominis, quia illud ſolius dei miſericordia non impletur. Sed nullus Chriſtianus dicere audebit, non ē miſerentis dei, ſed volentis hominis, ne Apoſtolo aperte contradicat. Reſtat igitur propterea apoſtolum dixiſſe, Non eſt volentis, neq; currentis, quia totum dandum eſt deo, qui hominis voluntatem præparat, vt bona fiat, & adiuuat preparatam ne deficiat, quemadmodum & Bernardus in libro de gratia & libero arbitrio videtur reſoluere de bonis operib9, nō partim deo, partim homini, ſed totū deo eſſe dandum. Quod & videtur primum poſſe tali ratione confirmari. Nam & omnis affectio ſalubris, intentio recta, ac motio, qua ipſe hominis animus, ſiue credendo, ſiue amando in deum fertur, fit non ex naturali rationis lumine, aut liberi arbitrij viribus, ſed ex donis dei naturæ ſuperadditis fide videlicet ſpe, & charitate. Fides autem, ſpes, & charitas ſunt ab extrinſeco a deo videlicet animę immiſſa. Et eſt vnumquodq; horum ſicut in aquam defluens a ſole, vel ab igne calor, ſecundum quem aqua ſurſum fertur, aut ſicut impetus lapidi impreſſus in ſuperiora proiecto, aut ſicut motus inſtrūmenti operantis ex directione artificis. Sed aqua, lapis, artificis inſtrumenta non a ſeipſis mouentur, nihilque actiuitatis conferunt naturales illorum corporum vires ad huiuſmodi motus. Proinde iuxta Ariſtotelem ſecundo Ethicorum huiuſmodi corpora ſic lata, violente mouentur, id eſt, a principio extrinſeco non conferente vim paſſo. Sicut ergo violentia lapidi immiſſa, lapidem pellit in altum, lapide non cooperante, ſed potius contranitente, ſic videtur impetus charitatis deſuper immiſſus mouere animam, ipſa nihil agente, ſed deſiderijs carnis proprie, & amore ſui magis nitentibus in contrariū. Secundo poſſumus corroborari argumentum ex his, quę motum voluntatis antecedunt, veluti ſunt cogitationes. Prius enim eſt cogitare, ꝗ velle. Nihil enim volumus, niſi de quo prius cogitamus, quamuis enim non omnia, quæ cogitamus

mus, volumus, neceſſe tamen eſt, vt omnia, quę volumus prę ueniente cogitatiõe velimus. Ex hoc tale formatur argumentum. Illud quod neceſſario pręcedit motum volũtatis vel vti cogitatio non eſt in poteſtate voluntatis, ſed forinſecus immittitur, aut intrinſecus a deo, dicęnte Apoſtolo. Non ſum⁹ idonei cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis. De hoc, & plana eſt Auguſtini doctrina. 3. de libero arbitrio, cap. vltimo. Nemo, inquit, poteſt velle quicq̃, niſi quod aut extrinſecus per ſenſum corporis auditum, ſcilicet, & viſum, aut intrinſecus, per alios occultos modos venit in mentem. Volũtatem non allicit ad faciendum quodlibet, niſi aliquid viſũ, ſeu cogitatum. Cogitat omnis, qui vult, & volendo cogitat, & cogitando vult. Cum ergo non ſit in hominis poteſtate facere, vt vnum vel alterum ſubeat in hominis mentem, dicente eodem Auguſtino ibidem, quo viſo animus tangatur nulla poteſtas eſt. Et Ambroſius ſuper verbũ ꝓphetæ. Auerte oculos meos ne videant vanitatem, non eſt in poteſtate noſtra, cor noſtrum, & cogitatio noſtra, inualidi ſumus auertere oculos noſtros. Volumus interdum a vanitate oculos auertere, & non poſſumus, conſequens igitur videtur non eſſe in poteſtate liberi arbitrij agere vllum motum voluntatis, ſed motũ prauũ, aut extrinſecus per ſenſum corporis, aut intrinſecus per dęmonis ſuggeſtionem. Bonum autem deſup deo eum inſpirante accidere, dicente propheta. Ego dabo eis cogitationem & ſenſum, vt intelligant me. Quod tractans Hieronymus, Si cogitatio bona, & ſenſus non ex nobis, ſed ex deo ſunt, vbi eſt, inquit, liberi arbitrij tam ſuperba cogitatio, libro ſecundo aduerſus Pelagianos. Non videt igitur motus voluntatis eſſe in poteſtate hominis, qui nõ habet in poteſtate motum ſuę cogitationis.

¶ *Secundum caput huius tractatus, in quo pro ſolutionibus argumentorum adferuntur ſententiæ.*

PRo ſupradictorum argumentorum ſolutionibus ex dictis in ſuperioribus, conuenit nonnullas ſentẽtias, quaſi recapitulando ad memoriam reuocare.

Prima

Prima ſententia eſt. Gemina ſunt in homine Chriſtiano dei dona. Nam alia ſunt quæ aguntur in homine, ſed non ab homine. Sunt & alia, quæ in homine, & ab homine agũtur. Quemadmodũ etiã iuxta Pauli Apoſt. doctrinam, gemina ſunt in nobis mala. Sunt enim quæ aguntur in nobis, & a nobis, veluti praua opera quę facimus, vel conſentientes voluntarie, vel ex conſenſu operantes. Sunt & alia quę aguntur in nobis, ſed non a nobis, veluti motus illiciti, voluntate inuita & reluctante exorti, de quibus Paulus, Quod odi malum hoc facio, non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum, ad Romanos ſeptimo. Hęc ſententia eſt Auguſtini lib. ſecundo contra duas epiſtolas Pelagianorum, capite octauo. Multa deus facit in homine, inquit, bona, quę non facit homo. Nulla vero facit homo bona, quæ nõ facit deus, vt faciat homo. Vt velimus ſine nobis operatur deus, cum autem volumus, & ſic volumus vt faciamus, nobiſcum cooperatur, tamen ſine vllo vel operante vt velimus, vel cooperante cum volumus ad bona pietatis opera nihil ualemus. De operante deo vt velimus, inquit Paulus, Deus ẽ, qui operatur in vobis velle & operari pro bona voluntate. De deo aũt cooperante cum iam volumus, & volendo facimus, dicit idem Paulus, Scimus quoniam diligentibus deũ omnia cooperatur in bonum. Charitas enim quæ eſt benigna, facit omnia in homine ſeruire deo, etiam aduerſitates patienter ferre, & inter proſperitates humiliter ſentire & ſapere. Habes de hoc Auguſtini doctrinam in lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 17. Patet autem hæc ſententia ex ſcripturis aperte indicantibus, aliud eſſe dei ſolius opus, aliud vero opus dei ſimul & hominis. Pro ampliori autem iſtorum intelligentia, conſiderandum eſt triplex ſacrarum ſcripturarũ genus. Nam quibuſdam ſcripturę locis dei opus ſignificatur pręcedere opus noſtrę voluntatis, veluti ſunt, quibus dicitur deus vocare nos, excitare, & pulſare ad oſtiũ cordis noſtri, trahere nos, remittere peccata, iuſtificare nos, dare gratiam nobis, & operari in nobis ſancti ſpiritus chariſmata, vt fidem, ſpem, charitatem, cęteraſque gratias, de quibus Paul⁹ primę ad Corin. 10. 11. 13. cap. dicens, Diuiſiones eſſe

Duplicia ſunt in homine dei dona.

Nota Auguſ. ſententiam.

Triplex ſacrarum ſcripturarum genus de operibus, quæ deus operatur in nobis.

gratiarum, eundem autem eſſe ſpiritum, qui operatur omnia in omnibus, atq́ ita dei opera eſſe hæc omnia, noſtrū autem eſſe, ſi iam vocati & excitati auſcultemus & attendamus ad deum ipſum vocantem, cœlituſq́ attracti aperiam⁹ illi ianuam, ſeu oſtium cordis noſtri, vt deſuper accepto ſpiritu fidei in Chriſtum, veniamus ad ipſum, conſentiendo, credendo, & obediendo. Alijs vero ſcripturę locis noſtræ voluntatis opus ſignificatur præcedere opus dei, veluti ſunt ſcripturæ, quibus exigitur aliquid ab homine, cui facienti deus pollicetur ſeſe aliquid facturum in homine. Huius generis ſunt ferme omnia ſcripturarum loca expreſſa per verba imperatiua, vt quærite & inuenietis, pulſate et aperietur vobis, petite & accipietis, Aperi os tuum & implebo illud. Accedite ad deum & illuminamini, Appropinquate deo, & appropinquabit vobis. Conuertimini ad me, & conuertar ad vos Tertium ſcripturarum genus eſt, quibus ad inuicem collatis vnum & idem genus operis, ſignificatur nunc prçcedere opus dei, nunc vero ſequi, & nūc ad diuinam, nunc ad humanam deſignatur pertinere voluntatem, verbi cauſa, Hieremię trigeſimoprimo, Conuerte me & conuertar ad te, quia poſtquam conuertiſti me, egi pœnitentiam, vbi poſtulatur conuerſio noſtra fieri a deo, & nos nihilominus conuertere nos ad deum, & pœnitentiam agere. Item Hieremię decimoſexto, inquit deus, Si conuerteris, conuertam te. Item, Aperi os noſtrum, ſignificatur eſſe hominis opus, cum deus iubens, inquit, Aperi os tuum & implebo illud, pſal. octogeſimo, vbi alterum videlicet aperire, ad hominem pertinere ſignificatur. Alterum videlicet implere illud, ſignificatur dei opus eſſe. In ſcriptura vero Deuteron. quarto, vbi dicitur, Ego aperiam os tuum & implebo illud, & inſtruam te, quę loqui debeas, vtrumq́ ſcilicet, tam aperire os, q̄ implere ſapientia ſeu inſtruere, illud ſignificatur eſſe dei opus. Ad Hieremiam, inquit deus, Ecce dedi verba mea in ore tuo, & conſtitui te ſuper gentes & regna, vt euellas & deſtruas, diſſipes, ædifices, & plantes. Item cor nouum & ſpiritus nouus interdum ſignificatur eſſe dei opus, veluti cum dicit deus per prophetam, Ego dabo vobis cor

cor nouum, & ſpiritum nouum. Interdum vero ſignificatur eſſe hoīs opus, veluti cum deus ab homine exigit, vt faciat ſibi cor nouum & ſpiritum nouum, Facite, īquit vobis cor nouum & ſpiritū nouū. Conuerſio ergo cordis noſtri ad deū, aperire cor noſtrum, facere cor nouū & ſpiritum nouū. Item credere in Ieſum, aliaq; id gen⁹ opa multa, in ſcripturis ſacris nunc ſignificantur eſt dei opera, nunc vero opera, quæ ab hoibus agenda exiguntur. Occaſione harum ſcripturarū Pelagianę hæreſis ſectatores falluntur, dū in cōgerie bonorū opm conanť diſcernere inter opa hoīs ſeu liberi arbitrij, & opa dei, nō aduertentes vnū & idē opus bonū, eſſe dei opus ſimul & hominis faciētis opus illud, prius miſerente, et adiuuante deo. Sic conuerſio cordis noſtri ad deū. Itē credere in deum, & aperire ei corda noſtra, petere, orare, & pulſare ſunt quidem liberi arbitrij opera, ſed cœlitus excitati atq; tracti intus ſpiritu dei. Et hęc eſt doctrina Auguſtini ibi ſupra dicentis, Nulla facit homo opera bona, quæ non facit deus, vt faciat homo, ꝙuis deus ipſe nonnulla faciat in homine bona, quæ non facit homo, vt velimus deus operatur in nobis ſine nobis. Cum autem ſic volumus vt faciamus, nobiſcum operatur deus. Atq; ita deus operatur velle, & operari in nobis, non quia nos non volumus, non quia nos non agimus, ſed quia ſine gratia illius facientis nos bene velle & agere, non poſſimus quicq̄ boni velle & agere. *Nota hic doctrinam Aug.*

Iam ergo ſi roges, quis ſit ille effectus, quem deus operať in nobis ſine nobis, cū bene velle incipimus, de quo Auguſtinus, Vt uelimus deus operatur in nobis ſine nobis. Cū enim primus motus uoluntatis bonus, quo voluntas incipit bene velle, quæ prius erat mala, ſit motus a voluntate elicitus & productus, non videtur deus in nobis ſine nobis operari vt velimus.

Dices forſitan, ꝙ deus illum motum, quem nos facim⁹ & producimus, operatur in nobis ſine nobis, propterea ꝙ de rebus ad ſalutem aię pertinentibus, ſeminat cogitatiōem, & attentōem, ſine qua nō poſſumus incipere bene velle.

Sed huic reſpōſiōi rurſus obuiat, quod ipſa cogitatio ſeu attētio de rebus ſalutis nr̄ę, ē act⁹ a mēte elicit⁹ et ꝓduct⁹.

 Reſpōdeo

Quō intelligitur, ut uelimus deus operatur in nobis ſine nobis.

Reſpōdeo Aug.cū dicit, Deus vt velimus operatᷓ in nobis ſine nobis, intelligit hoc, nō ꝙ deus faciat vllum velle in voluntate, ipſa nō agente aut non producente motum illum, ſed ꝙ deus faciat voluntatem velle ſine nobis, id eſt, abſ ꝙ hoc, ꝙ nos faciamus nos velle. Ea quę ſunt ſalutis noſtræ nunquam peruenirent in mentes hominum, niſi diuina reuelatione ac ſuaſione. Quemadmodum autem in rhetoricis & doctrinis & in ſapientia huius ſæculi ad faciendum fidē, et ad cōmouendum voluntates hominum in affectiōes, plærumq; multa priuſquam auditores credant & afficiantur antecedunt, quibus mentes eorum tanguntur, & pulſantur vt credant, aſſentiant, & afficiantur ad ea, quæ proponuntur. Sic & deus, ꝗuis poſſit totum ſimul facere abſq; ꝑfectuum mora, plęrumq; gradibus quibuſdam & ordine operatur, & nunc per hominem, nunc per angelum, nunc ꝑ ſemet ipſum intus tangit hominum corda, vt cogitent de rebus ad ſalutem pertinentibus, & vt intendant in ea, queadmodum dicitur Actuum.16. Aperuit deus cor Liddę, vt intenderet in ea, quæ dicebantur a Paulo. Deinde ſuaſiōibus ac teſtificationibus agit, vt perſuadeat, quemadmodum & ipſe Chriſtus & Apoſtoli ad introducendum homines ad fidem Chriſtianam, ſuaſionibus ac teſtificationibus, ſigniſq; & ꝓdigijs, & diuerſorum languorum ac morborum curationibus ſunt vſi. Apoſtoli ꝗq; in omnem terram diuiſi, ſicuti euangelica teſtatur hiſtoria, prædicauerunt vbiq; dn̄o cooperante, & ſermōem cōfirmante, ſequentibus ſignis.

Deum operari quædā in nobis ſine nobis, bifariam accipi poteſt.

Pro ampliori horum intelligentia, ſit hæc ſententia ſecunda. Bifariam poteſt intelligi deum operari quædam in nobis ſine nobis, Vno quidem mō, ꝙ ipſe operetur illa ſine nobis elicientibus ſeu ꝓducentibus illa. Alio mō, ꝙ ipſe operetur illa ſine nobis, facientibus nos facere aut ꝓducere illa. Vnde multa facit mens hominis, tam ſecundum intellectum, ꝗ̄ ſecundum voluntatem, quæ nō facit ſe facere, vtpote cogitatiōes, & volitiōes, quibus hominis animus tangitur abſq; præuio rōis iudicio aut cōſilio, ſic vt velimus deus operatur in nobis ſine nobis, dum ſine ratiōis nr̄æ cōſilio, ordinatiōe, aut imperio incipimus ſubito velle bonum ali

qđ

quod mente apprehenſum, interdum vero, vt velimus deus operatur in nobis non ſine nobis, veluti dum ſuadet, vt nos moueamus noſmetipſos ad ipſum velle, ita quod ipſum velle ſit motus, non ſolum a voluntate noſtra elicitus ſeu productus, ſed & ab ipſa imperatus & volitus, atq; ita facere vt velimus, non vno, ſed duobus contingit modis.

Tertia ſententia. Quatuor ſunt gradus in aſſequutione ſalutis nr̄æ. Primū eſt ꝓponere nobis ſalutaria, excitare, vocare nos, ſeu inuitare, & admonere. Secundū eſt acqeſcere, ſeu conſentire, & credere deo inuitanti. Tertium eſt dare gratiam & remiſſionem peccatorum. Quartum eſt permanere & perſeuerare. Primum eſt dei ſolius opus. Secundum eſt opus hominis. Tertium opus dei. Quartum eſt liberi arbitrij opus, ſimul & cœleſtis adiutorij. Habes de his determinationem ex concilio Milenitano, quam recitat Auguſtinus in lib. de eccleſiaſticis dogmatibus. Firmiſſime credendum eſt in præuaricatiōe Adę omnes homines naturalē poſſibilitatem & innocentiam perdidiſſe, & neminem de ꝓfundo illius ruinæ per liberum arbitrium poſſe conſurgere, niſi eum gratia dei miſerentis erexerit, neminem, niſi ꝑ Chriſtum bene vti libero ſuo arbitrio, neminemq; aliunde poſſe placere deo, niſi ex eo, quod ipſe donauerit, hominemq; poſt ꝗ ſeductione ſerpentis per Euam cecidit naturę bonū perdidiſſe, pariter & vigorem arbitrij, non tamen electionem, ne non eſſet ſuum quod emendaret ſeu euitaret peccatum, & quod ſuo arbitrio, dei gratia miſerente, peccatum dilueret. Atq; ita manſiſſe poſt peccatum ad quærendam ſalutem, arbitrij libertatem, id eſt, rationalem voluntatem, ſed admonē te prius deo ac inuitante ad ſalutem, vt vel eligat, vel agat occaſione ſalutis diuina inſpiratione. Initium ergo noſtræ ſalutis, deo miſerente, habemus vt acquieſcamus ſalutiferæ inſpirationi, noſtræ poteſtatis eſt vt adipiſcamur, quod acquieſcēdo admōitioni cupimus, diuini eſt muneris, vt nō deficiamus ab adepto ſalutis munere, ſolicitudinis nr̄ę eſt, et cœleſtis pariter adiutorij, vt labamur poteſtatis nr̄ę ē & ignauię. Habes has ſententias in libro de eccleſiaſticis dogmatibus, in capite vigeſimoprimo, & in ſequentibus ſex capitulis.

Quatuor gradus actionū in aſſecutione ſalutis.

Nota ſentētias fidei de gratia & libero arbitrio.

¶ *Tertium caput in quo ſoluuntur argumẽta ſuperius poſita.*

HIS ſentẽtijs conſideratis, facile patere conſiderantibus poteſt, argumẽta qbus ꝓbare conaẽ aduerſarius liberꝫ arbitriũ nihil boni agere, ſed eſſe veluti ſubiectũ ſuſcipiẽs ſo lũ, nõ recte cõcludere. Ad primũ igiẽ argumentũ ꝙ aſſu-miẽ deũ ſolum oĩa in nobis bona operari. Reſpondeo ex ſupra dictis manifeſtũ eſſe, hoc eſſe falſiſſimũ, cũ demõſtraui mus deũ quędã operari in nobis ſine nobis, quædã cooperan tib⁹ nobis. Tria, inquit Bernar. ſunt, quę deus opatur in no bis, videlicet bonum cogitare, bonũ velle, & bonũ perficere. Primũ operatur in nobis, ſine nobis, ſecundũ nobiſcũ, terti-um per nos. Primũ inq̃ ſine nobis, neq; enim eſt in poteſta te noſtra, vt nos Adæ filij, in ira dei nati in his quę ad vitam æternã poſſunt ꝓducere ceci tangamur cogitationibus, & at tẽtionib⁹ earum rerum, quibus aſſequamur remiſſionẽ pec-catorũ, & vitã æternã. Atq; ita ſicuti ꝓbat argumentũ a deo ſolo fit noſtrę ſalutis exordiũ, qui ſua miſericordia pręueni-ens bonum ſeminat cogitatũ de rebus ad Chriſtianã religio nẽ pertinẽtibus, qui & ſol⁹ operaẽ remiſſionẽ peccatorũ ſua largitate ſolus infundens ſpiritũ viuificantẽ, variaq; eiuſdẽ ſancti ſpiritus chariſmata. Cum autem deus per ſpiritum ſanctum hæc ſolus operatur, homo etiam ipſe aliquid ope-ratur, ſed aliud ꝙ vocationem, aut ſuaſionem, ſeu teſtificatio nem de Chriſto Ieſu. Aliud item, ꝙ remiſſionem peccato-rum, aut gratiam, vt fidem, ſpem, charitatem, quia abſq; mo tu liberi arbitrij credentis, & a peccato in deum reſilientis, non fit iuſtificatio impij, aut fidei, charitatiſue infuſio in adul tis. De paruulis enim alia eſt ratio. Verũ huiuſcemodi mot⁹ interiores actus, videlicet credẽdi, interior pœnitẽtia de pec cato, conuerſio in deum ipſum nulli eſſent, ſi nõ deus ſua mi ſericordia liberũ arbitriũ in illa præparaſſet. Atq; ita de⁹ au fert quidẽ cor lapideũ largiens cor nouũ, & carneũ, dũ facit liberũ arbitriũ a vita peccati veteris Adæ recedere, & ex ſi de in Chriſtũ nouũ Adam per amorẽ in deũ tẽdere, vt et cre dat, & diligat ea quæ prius vel non cogitabat, vel cogitans cõtemnebat. Ex his iam conſideratis facile eſt intelli gere cur de⁹ ipſe ꝗ pollicetẽ ſe daturũ nobis cor nouũ & ſpiri

Deus dum ſo-lus aliquid ope ratur, hõ etiam aliqd operatur

tum no

tum nouũ exigat a nobis, vt noſipſi faciam⁹ nobis cor nouũ, & ſpiritum nouũ per Ezechielem prophetã dicens. Proijcite a vobis ingtates veſtras, quas impie geſſiſtis in me, et facite vobis cor nouũ, & ſpiritum nouum, Conuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris. Ecce qui dicit, Dabo vobis cor nouum, is inquit Auguſtin⁹, & iubet, Facite vobis cor nouum. Quare iubet, ſi nõ homo faciat, ſed ipſe daturus eſt. quo modo ipſe daturus eſt, ſi homo facturus eſt, niſi quia dat quod iubet & adiuuat, vt homo faciat cui iubetur. Vnde hominibus audiẽtib⁹ deum in ſcripturis loquẽtem, Ego auferam a vobis cor lapideum, & dabo vobis cor nouũ, ne putarẽt ſe nihil debere facere per liberum arbitriũ, iubet vt velit, aut nolit. Nolite obdurare corda vrã. Proijcite a vobis cor durũ. Proijcite a vobis oẽs inigtates veſtras. Auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis. Quieſcite agere peruerſe, Abijcite opera tenebrarum, & induite arma lucis, Exuite veterem hominem cum actib⁹ ſuis, & induite nouum hominem, qui ſecundum deum creatus ẽ. Iudęos interrogantes Chriſtũ, Quid faciemus, vt operemur opera dei? Ipſe Chriſtus non coarguit, quaſi ſtolide interrogaſſent, volentes facere opera dei, ſed inſtruxit. Hoc, inquit, eſt opus dei, vt credatis in eum quem miſit ille, aperte inſinuans credere in Ieſum eſſe opus dei, quod & oporteat nos facere. In actibus quoq; Apoſtolorum poſt prędicationẽ Petri Iudęis compũctis & iterrogantibus. Quid faciemus viri fratres? reſpondit Petrus. Pœnitentiam agite, & baptizeẽ vnuſquiſq; veſtrum in remiſſionem peccatorum.

Deus qui exigit ab homine cor nouum, dat eidem homini cor nouum.

Ex his omnibus conſequens eſt hominem aliquid etiam voluntarie facere, vt ſaluus fiat, videlicet credere in Ieſum, ceſſare a peccato, & pœnitentiam agere. Atq; ita q̃uis credere, & pœnitere ſint in nobis dei opera, tamen & homo facit illa, præuentus & adiutus dei gratia. Et hæc eſt plana omnium eccleſiaſticorum patrum ſententia. Atq; ita verum eſt quod vltra in argumento aſſumitur deum ſcilicet virtutem operari in nobis ſine nobis. Virtus, inquit Auguſtin⁹, eſt bona qualitas mentis, quã deus in nobis ſine nobis operatur. Opus autem virtutis nobiſcum operatur.

Ad ea quę in corroboratione prima aſſumuntur dicimus non valere conſequentiam, q̄uis enim oramus deum, vt ipſe faciat in nobis opera bona, non tamen ex hoc conſequēs eſt nos nō facere illa. Nā bona opera ſeu merita iuſtorum ſūt dei dona, non quod ipſe ſolus hæc faciat in nobis ocioſis, ſed quia abſq; gratia dei miſerentis & cooperantis, bona opera facere non poſſumus. Deinde & hic ſciendum, ꝙ ex orationibus, quibus ſancti in ſacris literis deum precantur, potius ſequitur eius quod infertur in argumento contrarium, videlicet non deum ſolum facere in nobis bona opera ſeu merita, ſed deum facere, vt nos faciamus illa, quemadmodum ipſe ait, Ego faciam, vt vos faciatis, & in p̄ceptis meis ambuletis, & ideo ſancti orant deum, vt ipſe faciat eos facere & ambulare, & currere in lege domini. Fac me facere, inquit propheta, voluntatem tuam, Deduc me in ſemita mādatorum tuorum, Inclina cor meum de⁹ in teſtimonia tua.

Sācti orāt deū in hac uita, ut i pſe faciat eos bene agere.

Cum autem in argumento aſſumitur. Opera bona ſi eſſent in voluntate noſtra, ſtultum eſſet orare, vt deus faceret illa in nobis. Reſpondeo, Hoc eſſet vtiq; verum, ſi eſſent in voluntate noſtra abſq; diuinæ gratiæ adiutorio. Nunc autem non ſic eſt doctrina Auguſtini, dicentis. Quid ſtultius q̄ orare, vt facias, quod in poteſtate habes, vt facias, manifeſta eſt ex ſententijs cohęrentibus. Stultum enim eſſet orare alterum aliquid, vt faceremus, quod ſine illius iuſſu & adiutorio poſſemus facere. Vnde ſubdit Auguſtinus. Orare deum nos fingimus, ſi credimus noſmetipſos, & nō deum facere quod oramus. En vides quod Auguſtinus non dicit, orare deum nos fingimus, ſi credimus noſmetipſos facere, quod oramus, ſed adiecit, ſi credimus noſmetipſos, & nō deum facere, & cætera. Quia ergo Chriſtiani credunt non ſemetipſos ſolos, ſed & deum facere op̄a bona, idcirco ſalubriter orant, vt hæc faciant, dum ipſum deum implorant omnium ſuorum operum adiutorem, protectorem, & ductorem. Liberum arbitrium per Adæ peccatum factum eſt mortuū, ſeruituti peccati, & reatui æternę mortis obnoxium per corruptibile corpus, & malum habitans in carne ad mala pronum. Icirco indiget liberatore, qui ſolus vitam ſpiritualem

infun

infundit,ſpiritum videlicet viuificantem, qui & ſolus debi ta peccatorum remittit credentibus & inuocantibus illum. Et quia credere & inuocare illum nemo poteſt,niſi pater cœleſtis traxerit illum,Idcirco cœleſtis dei tractus omnem hominem,qui ſaluatur,habet præuenire. Iam autem pręuent homo ſpiritu ſancto viuificante abſq; ſuis meritis iuſtificatus indiget aſſidua gratię conſeruatione,ſemperq; a deo fieri iuſtus & perfici debet manens inter huius mundi,& ſuæ carnis tentationes ad omne bonum cogitationis, electionis,& conſilij & operationis inualidus,infirmus,& languidus,indigens quotidiani dei miſerentis auxilio. Neq; enim pro corporis infirmitate orabat propheta,cum diceret. Miſerere mei domine,quoniam infirmus ſum, ſana me domine, quoniam conturbata ſunt omnia oſſa mea. Nam vt oſtenderet ſe orare pro anima, illico ſubiungit, Anima mea turbata eſt valde,Sana domine animam meam,quia peccaui tibi. Ad me ipſum anima mea turbata eſt varijs tentationibus ad peccādū agitata,propterea memor ero tui de terra Iordanis.

Ad verbum Ambroſij dicentis, quod voluntas mutabilis, q̄ nō ab incommutabili voluntate regitur,tanto citius appropinquat iniquitati, q̄to acrius intendit actioni.

Voluntas mutabilis quæ non a deo regitur quo acrius intendit actiōi,hoc magis appropinquat iniquitati.

Reſpondeo. Verbum illud ſuam ſecum afferre ſententiam,in eo quod dicitur,voluntas mutabilis,quę nō ab incōmutabili voluntate regitur. Intelligitur ergo de volūtate humana quatenus mutabilis eſt ſecundum varia huius mundi carniſq; deſideria,quę vocatur & voluntas animalis ſeu carnalis,ſecundum quam placent ea quæ ſunt huius mundi & carnis bona,quę deo diſplicent. Talis voluntas quāto acrius intendit actioni vt ſuis ſatiſfaciat deſiderijs,tanto magis appropinquat iniquitati. Et hunc eſſe ſenſum Ambroſij, patet ex cohęrentia ſententiarum,cap. ſecundo libri primi,de vocatione omnium gentium. Deinde cum neceſſe ſit voluntatem hominis in omni ſua operatione regi ſeu dirigi,vel a diabolo ſeu carnis inſtinctu, vel ab impreſſione diuinitus immiſſa,conſequens eſt voluntatem mutabilem,ſi non regatur ab incommutabili voluntate diuina,regi a voluntate diaboli ſecundum varia huius mundi deſideria,& ita tanto citius

appropinquat iniqtati, q̃to & acrius ſic recta a diabolo intē dit actioni. Verum hic ſciendum eſt, quod humana volũtas ab incommutabili voluntate regitur, interdum per adiutorium gratię, interdum vero per lumen rationis internę ſecundum leges quaſdam immutabiles naturæ impreſſas, ex quibus impius etiam in vita impia exercet quædam pietatis opera. Atq; ita huiuſmodi naturalis pietatis opera non intelligũtur incluſa in ſupradicta Amb. ſententia, q̃uis peccet voluntas humana ſi ſuis viribus nixa & fiſa, cõtempta Chriſti ſaluatoris gratia, ex huiuſcemodi operibus conaretur ſe poſſe apprehendere remiſſionem peccatorum, & veram iuſticiã ad regnum cœlorum. Auguſtini ſententia dicentis, Non habet hõ in poteſtate ſua vt ſit bonus, ſiue nõ vidēdo qualis eſſe debeat, ſiue videndo & non valendo eſſe, qualem ſe eſſe debere videt, omnem ſupradictam reſolutionem confirmat, videlicet, omnem hominem abſq; vero lumine Chriſto habitare in tenebris, & in vmbra mortis, atq; ita neminem poſſe ſine gratia attendere in ſuæ ſalutis viam. Nam abſq; lumiē fidei, hęc humani generis ſub peccato captiuitas & miſeria, quæ intrauit per Adæ peccatum, hæc fidei neceſſitas, hæc gratia per Chriſtum quęrenda nõ veniret vnq̃ in mentes hominũ, niſi deo reuelante, inſpirante, & charitatem infundente. Et hac ratione Augu. in libro de ſpiritu & litera, capit. 2. inquit. Ad nihil niſi ad peccandum valet liberũ hominis arbitriũ, ſi lateat veritatis vita, & cęt. intelligēs liberũ arbitrium abſq; noticia veritatis vię ſalutis, non poſſe facere vllum opus retributione in futuro ſęculo dignum, niſi peccatum.

Ad ea quæ in ſecunda confirmatione primi argumenti adferuntur, deum videlicet creare cor mundum, & creare in nobis opera bona, ex quibus conſequens videtur, ſolum deũ ſine nobis operari in nobis cor nouum & meritum bonum.

Reſpondeo hoc argumentum ſolum concludere, deum operari aliqua in nobis ſine nobis, videlicet gratiã, remiſſionem peccatorum, ſanctificationem, ſeu iuſtificatiōem noſtrã, dum ipſe deus abſq; meritis nr̃is p̃ ſpiritũ ſanctũ facit aĩam nr̃am ſibi templũ & habitaculũ, cõtinuo dedicat & ſanctificat illã, creans in ea ſui ſpiritus chariſmata, q̃bus iã libere et

ſpontanee in deũ tẽdat credẽdo, ſperãdo, & diligendo. Apoſto. ad Ephe. 2. nõ dicit deũ creare in nobis opa bona, ſed nos, inquit, eſſe figmentũ ipſius, creatos in Chriſto Ieſu in opib⁹ bonis, hoc eſt, fecit nos abſq; opib⁹ & meritis nr̃is eſſe nouã creaturã in Chriſto Ieſu, vt iã iã noua regeneratiõe viui ſpirituali vita deinceps bene viuamus, & ambulemus, inquit, in opibus bonis, quę nos, ipſo pręparante, et donãte opamur. Deinde Apoſt. ad Philip. 2. cum dicit, Deus eſt qui operat̃ in vobis velle & perficere ꝓ bona voluntate. Mox añ pręmiſerat, Cũ metu et tremore vr̃am ſalutẽ opamini. At ita ex his duobus Pauli Apoſt. locis, nõ ſequit̃ ſolũ deũ opari in nobis op⁹ bonũ, et nos nõ operari, imo ſequit̃ nos bonũ opus opari, illo opante gr̃am in nobis, qua operemur nõ opera pręſentis vitę, quorũ operũ poteſtatem operandi accepimus, cũ crearemur homines, ſed opera vitæ cœleſtis, quorum poteſtatẽ operandi accepimus, cum crearemur, vt eſſemus per ipſius miſericordiam boni, erepti ex perditionis maſſa. *Creati in operibus bonis.*

Ad ea quæ in tertia confirmatione primi argumẽti adferuntur ex ſcripturis, quibus ſignificat̃ homo eſſe in manu dei, ſicut lutum in manu figuli. Reſpondeo, quod ſicut lutum in manu figuli eſt, qui poteſt ex luto confingere vas honoris, Ita dicimus omnem hominem, pręcipue iam in ꝑditionis maſſa damnatum eſſe in manu dei, quantum ad ſegregationem ex perditionis maſſa, & q̃tum ad accipiendũ formam honorabilem, ſpiritualem vitam, iuſticiam, ſalutem, remiſſionem peccatorum, & ſancti ſpiritus chariſmata, quibus deo placeat, & bñ viuere valeat. Ipſe deus ex maſſa pditiõis, quos vult eripit, & in eadẽ maſſa, q̃s vult deſerit abſq; vlla iniquitate. Deinde deus ipſe in humanas volũtates pleniſſimũ hĩs dominiũ, poteſt eas mutare de affectiõe mala, vł electiõe vna in aliã, ſed nõ inde ſeq̃t̃, q ſicut lutũ nõ opat̃ q̃c q̃ in formatiõe ſua ſecundũ formã artificialẽ, Ita et hoẽm nõ opari q̃cq̃ in formatiõe bonę vitę, vł pręparãdo ſeſe ad gr̃am bñ viuẽdi accipiẽdã, vel opando ex iã accepta gr̃a, nõ enĩ oportet ſimilitudinẽ quadrare in oĩbus. Vñ ſicut natura i ſemĩe ꝑparat corp⁹ ad ſuſceptionẽ rõnalis aĩę, q̃ a ſolo deo creat̃ et iſũdit̃, ita et vis lib. arb. cœlit⁹ ſuaſa et tracta, ꝑparat aĩam ad ſuſcipiendã gr̃am ſpũs ſanctificãtis a ſolo deo tribuẽdã.

Ad verbum Auguſtini dicentis, Vt velimus deus operatur in nobis incipiens ſine nobis,& cęt. Iam ſæpe diximus deum operari velle in nobis,non quia nos non volumus,ſed quia ſine gratia eius prius miſerentis & adiuuantis,nec volumus quicq̃ boni,nec agim⁹, atq; ita cooperamur deo,agimuſq; aliquid,nō ſolum in exteriori ǫpere,ſed etiam ipſum internū volūtatis ǫpus nos agimus & producimus.

Ex ſupra dictis enim iam patet, ꝙ & ſi deus interdum faciat vt faciamus nos velle,interdum vero facit nos velle bonum,ſed non facit,vt faciamus nos velle bonum, ſemper tamen cum bonum volumus, facit nos elicere & producere ipſum velle,ſeu bonum voluntatis motum. Huius rei accipe intelligentiam ex ſimilitudine,Deus facit ſolem producere lumen,ſed nō facit vt ſol faciat ſe producere lumen.

Nota ſententiā Bernar. de gratia & libero arbitrio.

Ad verbum Bernardi dicentis, opus ſalutis ſine duobus fieri nō poteſt,vno a quo fit, altero,in quo fit.deus autor eſt ſalutis,liberum arbitrium tantum eſt capax.

Reſpondeo ex doctrina hac Bernardi, ſolum ſequitur, quod in agendo ſeu in operando ſalutem, liberum arbitriū ſe habeat pure paſſiue,quod manifeſtum erit ſi videatur, ꝙ nomine ſalutis deſignetur incolumitas & ſeruatio vitę a malo liberę,atq; ita ſalutē operatur, qui a morte aut a malis liberat,& vitam incolumem ac beatam pręſtat.Et quia ſicuti iam diximus liberationem a captiuitate diaboli, a ſempiterna morte,remiſſionemq; peccatorum,gratiam ſanctificantē ac ſalientem in vitam ęternam,ſolus deus operatur in nobis. Ideo recte dicit Bernar. Deus autor eſt ſalutis,liberum aūt arbitrium tantum eſt capax. Verumtamen dū deus ſalutem hāc in nobis operatur,nos etiam,vt habet Bernardus ibidē, aliquid facimus,cōſentientes & obedientes,remiſſionē peccatorum & gratiam poſtulātes.Neq; enim deus remittit peccata volentibus perſeuerare in peccatis , neq; gratiam cœleſtis vitę largitur volentibus ſecundum carnalem vitā ambulare,ſed quos ſaluat,ab huiuſcemodi carnali uolūtate liberat, faciens illos adhærere deo,cœleſtia credere,& diligere, quæ prius carnalibus,vaniſq; caducis rebus immerſis ſapiebant carnalia.Atq; ita fit vt mutatio illa ,quam ſcriptura vocat iu-

ſtifica-

ſtificationẽ impij ſeu inouationẽ cordis, ſeu formationẽ nouę creaturę in Chriſto Ieſu fit mutatio, ſecũdũ quã volũtas mutaꝛ ex impietate ſeu iiuſticia ad iuſticiã. i. ad rectitudinẽ quã dã a rationali creatura deo debitã. Sicut aũt ſecũdũ phyſicos in mutatiõe naturali ſunt quatuor, videlicet mouẽs, mobile, terminus a q̃, et termin⁹ ad quẽ, veluti in illuminatiõe aeris, Ita & in hac ſpirituali cordis innouatione. 4. ſunt, mouẽs eſt bonitas miſerẽtis dei excelſi, dicẽte ꝓpheta, Dixi nũc cœpi, hæc ẽ mutatio dexterę excelſi. Deus ſua ſuaſiõe intus mouet hominis mentem ad deſerendum peccatum, largiens gratiã, docente ſcriptura, gratiam & gloriam dabit dominus per Ieſum Chriſtum. Mobile autem in iuſtificatione hac eſt hominis anima, quę ſpiritu dei tacta tam ſecundum vim intellectiuam, q̃ ſecundum appetitiuam conuertitur ad dominum deum ſuum, incipiens cœleſtia credere, & diligere. Terminus a q̃ eſt culpa & iniuſticia, ſeu impietas dei inimicitia & offenſa, quæ tolluntur aduenientе lumine gratiæ. Termin⁹ ad quẽ eſt iuſticia, quę eſt rationalis creaturę rectitudo deo debita, ad quam deus mutat hominem impium, infundens gratiã, qua & tollatur culpa, ira dei, ac inimicitia, & dignus fiat homo vita æterna. Atq; ita in iuſtificatione multę ſunt mutationes, vna in potentia intellectiua, quæ ex tenebris cecitatis & ignorãtię illuminatur actu fidei, quo creditur de⁹ eſſe iuſtificator hominum per myſteriũ Chriſti abſq; vllis ipſorum meritis. Altera mutatio eſt in volũtate iam odiente peccatum & amante deum propter ipſum. Credere autem et de peccatis pœnitere, & velle mutare vitã in meli⁹, diligere deũ ſunt actus hoĩs cœleſti grã adiuti, & idcirco cõgrua ratione, q dicit, Ego dabo vobis cor nouũ, is & iubet, vt faciam⁹ nobis cor nouũ, nõ iuberet hoc de⁹ hoĩ, inqt Aug. niſi hõ ipſe hoc faceret. Neq; itẽ ipſe de⁹ diceret, ſe dare nobis cor nouũ, ſi hõ ſine dei grã poſſet ſibi cor nouũ facere, atq; hoc ipm totũ ſpũs ſanct⁹ in ſcripturis declarauit, ego faciã, inqt de⁹, vt vos faciatis, & in pręceptis meis ambuletis. Ad ſecundũ argumẽtũ q̃ dicit liberũ arb. ſi coopaꝛ deo ĩ bono volũtatis motu, videꝛ cõſeq aliqd boni eſſe lib. arb. nr̃i, & ita nõ totũ erit deo dandũ, ſed parti deo, parti libero arbitrio, quod eſt contra diuũ Cyprianũ, Ambroſiũ, Auguſtinũ, & Bernardũ qui

Quatuor in mutatione qua iuſtificatur impius.

ex ſcripturis ſacris,& præſertim ex doctrina Pauli docētis, totum bonum eſſe deo dandum,& noſtrum nihil eſſe.

Reſpondeo id verum eſſe,quod in congerie bonarum noſtrarum actionum totum eſt deo dādum,id eſt, quodlibet bonum opus noſtrum eſt dei donum,facientis nos bene operari. Nam extra gratiam dei efficitur,inquit Ambroſiꝰ,qui in parte quadam ſuarum actionum putat ſe egere dei auxilio. In quadam autem parte non egere. Et hoc quidem intendebant Cyprianus,& Auguſtinus,docentes omne opus bonum in homine ab initio vſq; in finem eſſe dei donum. Nā & illum ſenſum probant ſcripturæ, quas ad illam ſententiā demōſtrandā aſſumunt,videlicet. Quis te diſcernit?quid habes qđ nō accepiſti?Non ſumus ſufficiētes cogitare aliquid ex nobis,ex qbus manifeſtiſſime demōſtrat̄ oē opꝰ bonū eſſe dei donū. Verū aliud eſt,Si dixero,totū opus bonum deo eſt dandum. Aliud vero ſi dixero. Totum opus ſoli deo eſt dandum. Neq; ex verbo Cyp.dicentis nihil eſſe noſtrum, ſequitur totum ſoli deo dādum,ſicuti mox patebit. Vnde Bernardus in fine libri,de gratia & libero arbitrio,vbi dicit. Non partim gratia, nō partim liberum arbitrium,ſic plane loquitur. Gratia adhoc pręuenit liberū arbitriū, vt iam deinceps illi cooperetur,atq; ita quod a ſola gratia eſt cœptum,pariter ab vtroq; videlicet a gr̄a & a libero arbitrio perficit̄,vt mixtim,non ſigillatim ſimul,nō viciſſim per ſingulos profectos operētur,non partim gratia,non partim liberum arbitrium, id eſt,non vnam partem operum gratia ſola,alteram partem liberum arbitrium ſolum, ſed totum, id eſt, totam congeriē operum,& totū.i. quodlibet opus bonum,hoc ſcilicet liberū arbitrium operetur,totum illa ſcilicet gratia operetur. Atq; ita ex huiuſmodi Bernardi ſententijs minime ſequit̄ liberū arbitrium non cooperari ad opus bonum, cum ibidem Bernardum expreſſe dicat contrarium gratiam videlicet ad hoc pręuenire liberum arbitrium,vt ipſi gratię idem liberum arbitrium deinceps cooperetur. Iam ſi dixeris Cyprianū docuiſſe non ſolum totum bonum eſſe deo dandum,ſed & totum bonum ſoli deo eſſe dandum, quia adiecit particulā negatiuam,dicens nihil eſſe noſtrum. Reſpondeo,

Totū deo dandū quō intelligitur.

Cyprianus cum dicit, noſtrum nihil eſſe, intẽdebat nõ quod nos nihil ageremus bene viuendo, aut bene operando, ſed quod nullum bonum operaremur, quod non eſſet dei donum. Ad eiuſdem ſecundi argumenti confirmationem, qua dicitur, liberum arbitrium ſi cooperetur gratiæ in electionibus & operibus bonis, conſequens erit aliquam actionem eſſe in viribus liberi arbitrij deo cooperantis, veluti cũ duo homines aut trahunt nauem, aut portant lapidem, vbi et ſi totus motus nauis, aut lapidis ſimul fiat ab ambobus, tanquã ab vna totali cauſa, vterque tamen ſecundum propriam agẽs actionem, proprijs operatur viribus. Reſpondeo hanc ſimilitudinem non quadrare huic doctrinæ. Deus enim & homo ad bonum voluntatis motum non concurrunt, perinde atque duo homines ad nauis vel lapidis tractum. In hoc enim tractu alter ab altero non accipit, neque ſuum eſſe naturale, neque vim & poteſtatem, neque efficaciam actionis, ſed vterque trahentium ſuis agit viribus. Ad bonum autem voluntatis opus deus & homo longe alio concurrunt modo, cum homo totum quod habet accipiat a deo videlicet & eſſe ſuum naturale & vim ſeu poteſtatem agẽdi, & efficaciam actiõis, & influxum cœleſtis ſpiritus gratificantis, & facientis, bene velle, & ex bona volũtate præcepta facere. Aliud autem dico potentiam agendi, aliud vero efficaciam actionis. Igitur integra rei natura & potentia manet, nihil tñ agẽs deo, nolẽte rem fieri, quemadmodũ ignis ſuæ naturę derelictus proximus conbuſtibili non lędit, ſi deus ſubſtrahit ſuæ actionis efficaciam, ſicuti patuit in fornace Chaldęorum. Atque ita actio qua homo per liberum arbitrium agit opus bonum, non eſt ſolius hominis actio, ſed & dei per gratiam ſpiritus ſancti facientis hominem agere, libera & ſpontanea voluntate, dicente ipſo deo per prophetam. Ego faciam, vt vos faciatis. Ex his igitur manifeſtum eſt, quod & ſi nemo poſſit gloriari in ſua actione bona tanquã ipſa ſit liberi arbitrij ex ſeſe operantis, non tamen inde ſequitur liberum arbitrium, aut nihil actiuitatis habere in opere bono, aut ſeſe habere pure paſſiue, ſicuti Lutherana confingit veſania. Nam ex ſcripturis ſacris in omnibus paſſim capitulis adeo

Deus & liberum arbitrium concurrunt ad opus bonũ, non quemadmodum duo homines ad nauis tractum.

 diluci-

dilucidū, adeoq; clarū atq; manifeſtū ē hoēm facere ſeu opari opera bona, dei gratia adiuuante, vt nemo hoc vnq;, niſi cui pertinax fuerit aīus, negare prǽſumpſerit. Homo enim ſi ad bene viuendum, & iuſte operandū ſpiritu dei adiuuatur, ſicuti patet per oēm ſcripturæ locum, conſequēs eſt etiam hoēm aliqd agere. Nemo, inquit Aug. adiuuatur, niſi q aliqd etiā operatur. Vnde liberū arbit. non ſeſe habere vt patiens ſolū ſeu recipiens opera bona, ſed etiam eſſe operans, atq; agēs ab initio vſq; in prǽſens tēpus apud eccleſię doctrinā tanta ſēper cōſtantia fuit cuſtoditum, vt ab eis q dominica tractauerunt eloquia, magis certiſſimū proferretur ad alia falſiſſima refutanda, q̄ id ab aliq̄ tanq; falſum refutari tentaretur.

Ad tertium argumentū quo dicitur, Sicuti nihil eſt ſibi cauſa vt ſit, ita nihil eſt ſibi cauſa vt moueatur. Videtur igitur liberum arbitrium non poſſe in ſe producere vllum motum. atq; ita ſeſe habere pure paſſiue.

Reſpondeo ſimilitudinem in antecedente aſſumptam non conuenire, quia ſi aliquid eſſet ſibi cauſa eſſendi, idem eſſet, & non eſſet. Ex eo autem quod aliquid ſe ipſum mouet, non ſequitur idem eſſe, & non eſſe, niſi hoc moueret ſeipſum per formam, ad quam moueret ſeipſum, vnde aqua calefacta mouet & reducit ſeipſum ad frigiditatem per formam ſuam ſubſtantialem, quæ productiua eſt frigoris. Sic & voluntas quę eſt ſimplex potentia poteſt mouere ſeipſam per aliquid, quod eſt in ipſa videlicet per amorem finis., volens enim finem quempiam poteſt mouere ſeipſam nūc ad diligendum media in finem, nunc ad refutandum impedimenta. Amor autem finis eſt abſq; rationis imperio immiſſus a ſuperiori cauſa elicitur a voluntate ex apprehenſione eius finis, ſicuti iam patuit. Atq; ita voluntas mouet quidē ſeipſam per aliquid, & mouetur a ſeipſa ad aliquid, ſed non ſecundum idē. Nam dum eſt actu in amore alicuius finis, poteſt velle ea, quæ ſunt ad finem. Per aliud ergo mouet ſe, & ad aliud mouet ſe.

Voluntas quō mouet ſeipſam ad opus.

Hic iam ſi roges, cur ergo voluntas, quę ſibi ſemper eſt prǽſens non ſemper ſe moueat. Reſpondeo. Primum, quia actus voluntatis, quo vult aliquid vt finē, nō ſemper eſt prǽſens voluntati.

Deinde actu tali præſente volũtas poteſt ſua libertate ſeſe nõ reducere in actum, amor enim ille finis non neceſſitate naturali producit electionẽ mediorum ad finẽ. Necq̃ itẽ voluntas neceſſario manet in exercitio amandi finem illum. Primum enim poteſt a quolibet propoſito fine aciem mentis auertere ad aliud cogitandum, quemadmodum præcipit ſcriptura, Auerte oculos tuos ne videãt vanitatem. Deinde multę poſſũt eſſe viæ perueniendi ad finẽ illum conceptũ, atq̃ ita ſitũ eſt i poteſtate voluntatis ex multis medijs propoſitis eligere qđ velit. Deinde in huius ſęculi peregrinatione voluntas humana non neceſſario figitur in conſideratione & amore finis vltimi. Atq̃ ita q̃uis primus motus, quo voluntas incipit amare aliquid ex ſubita conceptione illius, vt conuenientis apprehenſi, ſit naturalis & talis, quæ non incœperit eſſe in nobis ex rationis imperio, vtiq̃ tamen eſt voluntatis actus, in poteſtate etiam voluntatis eſt hunc motum continuare, aut abijcere, aut conſentire eidem. Quomõ autem voluntas deum clare & intuitiue viſum neceſſario amat, alibi declaratur ex ſcripturis, quibus dicitur, Cum apparuerit, ſimiles ei erimus, Saturabor cum apparuerit gloria tua. Ad principium autem in eodem argumento ex philoſophia naturali aſſumptũ, quo dicitur, nullam eſſe potentiam actiuã contrariorum effectuum, quorum ipſa eſt ſuſceptiua. Reſpondeo hoc verum eſſe de potentia actiua naturaliter operante, non de potentia quæ libere operatur. Nam et Ariſtoteles nono Metaphyſicę, ponens diſcrimen inter potentiam rationalem, & potentiam irrationalem, dicit rationalem potentiam eſſe contrariorum effectricem, ſecus de potentia irrationali ſeu cauſa naturaliter operante. Aqua ſi per formam ſuam haberet etiam naturalem vim producendi in ſeſe calorẽ, perinde atq̃ habet vim naturalem ſeſe reducẽdi ad frigus, iã aqua ſimul poſſet eſſe calida & frigida. Et q̃uis vna potẽtia naturaliter operãs, nõ poſſit producere cõtrarios effect⁹ in ſeipſã, vtiq̃ tñ poteſt tales effectus vno eodẽq̃ tẽpore producere in diuerſa ſubiecta propter diuerſas eorundẽ ſubiectorũ diſpoſitiões, quemadmodũ ſol & ignis vno eodẽq̃ tẽpore indurãt lutum & emolliunt ceram.

Deus clare viſus neceſſario amatur.

Differẽtia inter uim rationalem, & uim irrationalem.

At dices, ſunt res quædam actu frigidæ, quę producũt in ſeipſis caliditatem, quæ & actu calidę, rurſus reducũt ſeipſas ad frigiditatem, quemadmodum experimento patet dę calce, quę pſuſa aquis, & ſeipſam & aquas facit calidas, extra aquas vero rurſus ſeipſam reducit ad frigiditatem.

Reſpondeo, calx actu frigida, virtutem habẽs calefaciẽdi aquam, per eãdẽ quam calefactam producit calorem in ſeipſam, vel potius ipſa aqua calefacta producit calorem in calcem illam ſibi applicatam, atq; ita calx calefacta ſeſe ex ſe reducit ad frigiditatem, per aquam autem producit in ſe caliditatem. non eſt igitur calx contrariarum qualitatum in ſe productiua. Hæc ex tranſcurſu dicta ſufficiant ad intelligẽdum, quo nam pacto liberum arbitrium poteſt in ſeſe producere contrarios motus viciſſim, propter ingenitam ſibi a cõditore naturæ libertatem. Ad id igitur quod in eodem argumento aſſumitur ſecundum ſimilitudinem, quod ſicut eadem ſolis operatio emollit ceram, & indurat lutum, ſic eadem dei operatio emollit piorum hominum corda, & indurat corda impiorum, quemadmodum plærumq; eadem admonitio, eadem prædicatio, vel miraculorum operatio reddit alios humiles & obedientes, alios vero magis duros ac pertinaces. Reſpondeo eandem operationem foris adhibitam, ſic diuerſos effectus operari propter diuerſas ſubiectorum diſpoſitiones. Deus autem ſua gratia ex maſſa perditionis ſegregans, non ſolum foris adhibet operationes, ſed et intus operatur, intuſq; prauas affectiones aufert, immutans hominum voluntates, inclinans eas in teſtimonia ſua, inſpirans cor nouum & ſpiritum nouum.

Vna cauſa non ẽ in ſe cõtrariorum effectuum productiua.

Ad quartum argumentum ſumptum ex doctrina Pauli dicentis, non eſt volentis neq; currentis, ſed dei miſerentis, quam ſententiam Auguſtinus in diuerſis locis explanãs docet non idcirco dictam eſſe, quia eſt hominis & diuinę voluntatis in bene volendo & currendo concurſus, hoc eſt, non propter auxilium ſeu concurſum dei nobis ad bene volendũ & currendum neceſſarium, ſed idcirco dictam eſſe, quia homo non poteſt incipere benę velle, aut bene ad brauium vitę cœleſtis currere, niſi prius deus miſereatur, ſegregans hominem ex

Non eſt volentis neq; currentis.

nē ex perditionis maſſa. Reſpōdeo veriſſimū vtiq; eſſe Apoſtolum ſententiam illam protuliſſe non idcirco, quia eſt hominis & diuinæ voluntatis concurſus, ſicuti demonſtrat Auguſtini ratio, ſed ideo quia non poteſt homo bene velle, et bene currere, neq; vllum opus ſpiritualis vitæ facere, niſi deus præueniens prius miſereatur, reſuſcitando & viuificando animam ſpiritualiter mortuam, largiens ſpiritum ſanctificātem & viuificantem, ſed cum his etiam certiſſimū nobis eſſe debet, Apoſtolum ſententiam illam non dixiſſe, quaſi bene velle & bene currere non ſint actus hominis volentis aut currentis. Nam & ſecundum certiſſimam ipſius Auguſtini doctrinam ex Apoſtolo Paulo ſumptam, noſtrū eſt bene velle, & bene currere. Verum hoc velle, & hoc currere noſtrum neq; eſſet, neq; fuiſſet, niſi deus præueniendo, ſuam erga nos miſericordiam exhibuiſſet. Sic autem præuenire hominē ſpiritualiter mortuum reſuſcitare ac viuificare eum, non eſt opus hominis concurrentis cum operante deo, ſed eſt ſolius dei opus gratis, id eſt, non ex merito voluntatis aut curſus noſtri, electo præparatum. Vnde aliud eſt hominem ſuo libero arbitrio in ſpirituali ſua reſuſcitatione aut viuificatione operari. Aliud vero eſt eundem hominem operari ſeu agere ſuam ſpiritualem reſuſcitationem, aut viuificationem. Nam illud vtiq; veriſſimum ē. homo enim dum ſpiritualiter viuificatur aut iuſtificatur, aliquid etiam operatur credēdo, conſentiendo, pœnitendo, iuſticiam ex gratia implorādo. Iſtud autem, videlicet liberum arbitrium agere aut facere ſui iuſtificationem ac viuificationem falſum eſt. Atq; ita ex his non ſequitur, liberum arbitrium in operibus non agere. Nam ad hoc deus ſua miſericordia pręueniens, viuificat ſeu iuſtificat, vt iam deinceps etiam agat, & bene viuat.

Noſtrū eſt velle & currere.

Cęterum ne ex diuerſis ſanctorum patrum interpretationibus turbetur ſacrę theologiæ ſtudioſus, Sciendum ē, q; pręcellentiſſimi ſacræ ſcripturę interpretes, Hieronym⁹ & Ioannes Chryſoſtomus, verbum illud Apoſtoli, Non eſt volentis neq; currentis, definiūt eſſe potius pronunciatum interrogantis, contradicentis, redarguentis, aut opponentis, q̄ aſſerentis & negantis voce. Vnde Hierony. in expoſitione

epiſtolæ ad Romanos nono Apoſtolus hoc loco vſq; ad illũ locum, Quid enim adhuc queritur, voluntati enim eius qs reſiſtet, aſſumit perſonam de contrario venientis, & dicẽtis, non eſſe in nobis aut recte, aut malũ agere, ſed in arbitrio dei conſtitutum, qui cuius vult miſeretur, & quem vult indurat. Nunc autem (cum dicit, O homo tu quis es, qui reſpondeas deo, nunq dicit figmentũ, &c.) contradicentem ſuperius increpat. Itẽ ſi currere & velle nõ eſt, inqt, volentis neq; currẽtis, cur idem Apoſtolus alios vt currerent hortatur, dicens, Sic currite, vt comprehendatis. Præterea ſi non eſt volentis neq; currentis, vt quidam putant, quare ipſe currit, dicens, Curſũ conſummaui, vide & reliqua quæ ſequuntur ibidem.

Interpretatio capituli noni ad Rom. ſecundũ Hieronym. Chriyſ. et Ambro. alia eſt, q̃ ſecundum Auguſtinum.

Calumniabitur fortaſſis quiſpiam, & dicet hos commẽtarios non eſſe ipſius Hieronymi, ſed falſo attributos eidem. Verum donemus ſic eſſe, habes nihilominus eandem ſententiam apud Hieronymum in epiſtola ad Hedibiam, in reſpõſione ad quæſtionem decimam, vbi ne punctum quidem, neq; vnguem tranſuerſum proteſtans ſe ab Apoſtoli ſententijs velle recedere, interpretatur Paulum ad Romanos nono, hoc pacto vt in Iacob & Eſau prorſus liberum explicet arbitriũ, tam in Iacob, id eſt, in populo Iudæorũ, q Chriſtũ deo vocãte receperũt, q̃ i Eſau. i. i populo reprobo, qui Chriſtum recipere noluerunt, diſtinguens in ſcripturis ſemen bifariam appellari. Vnum iuxta carnem, alterum iuxta repromiſſionẽ & ſpiritum, introducens ſcripturas, In Iſaac vocabitur tibi ſemen ex Sara, & in Iacob ſemẽ ex Rebecca. Cum enim nõdum nati fuiſſent, neq; aliquid boni aut mali egiſſent, nõ ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt, Maior ſeruiet minori. Horum iam occaſione Apoſtolus a latere venientem quęſtionem more ſuo proponit & differit, dicens. Quid ergo dicemus? Nunquid iniquus eſt deus? tanq; dicat, Si Eſau & Iacob nec dum nati erant, nec aliquid egerant boni, aut mali, vt vel demererentur deum vel offenderent, & electio eorum atq; abiectio, non merita ſingulorum, ſed voluntatem eligẽtis & abijcientis oſtendit. Quid ergo dicemus? Iniquus eſt deus? ſecundum illud exemplum quo loquitur ad Moyſen, Miſerebor cui miſertus fuero, & miſericordiam præſtabo,

cui

cui miſerebor. Si hoc, inquit, recipimus, vt faciat deus quodcumq; voluerit, & abſq; merito, vel operibus, vel eligat aliquem, vel condemnet, ergo nō eſt volentis neq; currentis, ſed dei miſerētis, maxime cum hoc idē in ſcriptura, deus loquaē ad Pharaonē. In hoc ipſum excitaui te, vt oſtendam virtutem meam. Si hoc ita eſt, & pro voluntate ſua miſeretur Iſraheli, & indurat Pharaonem, populumq; Iudæorum, ergo fruſtra queritur atq; cauſatur nos, vel bona non feciſſe, vel feciſſe mala, cum in poteſtate ipſius, & voluntate ſit abſq; bonis & malis operibus eligere aliquem, vel reprobare. Quam validam rationem ſcripturarum ratione contextam, & pene inſolubilem, breui Apoſtolus ſermone ſoluit, dicens, O homo tu quis es, qui reſpondeas deo. Et eſt ſenſus ex eo quod reſpondes deo, & calumniam facis, & de ſcripturis tanta perquiris, vt loquaris contra deum, & iuſticiam voluntatis ei⁹ incuſas, oſtendis te liberi eſſe arbitrij, & facere quod uis, vel tacere, vel loqui. Si enim in ſimilitudinem vaſis fictilis a deo creatum te putas, & illius te non poſſe reſiſtere volūtati, hoc conſidera, quia vas fictile nō dicit figulo, quare me ſic feciſti? Figulus enim habet poteſtatem de eodem luto aliud vas in honorē facere, aliud in contumeliam. Deus autem ęquali cunctos ſorte generauit, & dedit arbitrij libertatem, vt faciat vnuſquiſq; quod vult ſiue bonum ſiue malum. In tantum autem dedit omnib⁹ poteſtatem, vt vox impia diſputet contra ſuum creatorem, & cauſas illius perſcruteē. Si patientia dei indurauit Pharaonē, & multo tpe pœnas diſtulit Iſrahelis, vt iuſtius cōdemnaret, quos tanto tēpore ſuſtinuerat, non dei accuſanda eſt patiētia, & infinita clemētia, ſed eorū vitia, q bonitate dei in pditionē ſuā abuſi ſunt. Alioqui vn⁹ ē ſolis calor, q ſecūdū eſſentias ſubiacentes, alia liquefacit, alia īdurat, alia ſoluit, alia cōſtringit. Liquatur enim cera, & induratur lutum, & tamen caloris non eſt diuerſa natura, ſic & bonitas & clementia dei vaſa irę, quę apta ſunt in interitum. i. populum Iſrahel indurat. Vaſa autem miſericordię, quę prę parauit in gloriam, quę vocauit, ho eſt, nos, qui non ſolum ex Iudęis ſumus, ſed etiam ex gentibus, ſaluat nō irrationabiliter, & abſque iudicij veritate, ſed cauſis pręcedentibus, quia alij

non ſuſceperunt filium dei, alij autem recipere ſua ſponte vo luerunt. Ex quo oſtenditur non gentes eligi, ſed hominum voluntates. Atq; ita factum eſt, vt impleretur quod dictum eſt in Oſee. Vocabo non plebem meam, plebem meã, hoc ẽ, populum gentium, & quib⁹ prius dicebatur, Nõ plebs mea vos, nunc vocantur filij dei viui. Hactenus Hierony m⁹ in epiſtola ad Hedibiam, qui & ibidẽ recitata interpreta tione communi, ſecundum quam verba hæc, Non eſt volentis, neq; currentis, & cuius vult miſeretur, & quem vult indurat, traduntur eſſe verba Apoſtoli negantis, vel affirmantis, amplectitur priorem interpretationem tanq; veriorem. Ex qua ſequitur, quod Hieronymus ſenſerit populum deſignatum in Iacob dilectum eſſe, quia ſemen Iſrahel ſecundum ſpiritum eſſe voluit recipiens Chriſtum, Populum autẽ in Eſau deſignatũ, odio habitum, quia Chriſtum abiecerunt. Atq; ita Hieronym⁹ cauſam poſuit ex parte liberi arbitrij a deo præuiſam, propter quam vnum elegerit, alterum reprobauerit. In eandem ſententiam plane concurrit doctrina Chryſoſtomi in locis multis homilia.42.ad populum, docentis Apoſtolum hoc dictum, Non eſt volentis, neq; currẽtis, & cæt. non tanq̃ propriam itroduxiſſe ſentẽtiam, ſed nos prius eligere bona, & tum deum inducere ſua. Huic interpretationi etiam per omnia ferme conſonat Amb. in expoſitiõe epiſtolæ, ad Romanos cap.9. Deus elegit eum, inquit, quẽ ſcit futurum bonum, & odit quem ſcit futurum malum.

Dixi ſignanter ferme per omnia, nam ſententiam illam, Non eſt volentis, neq; currentis, accipit Ambroſius in perſona apoſtoli prænunciatam. Illam autem, cuius vult miſeretur, & quem vult indurat, accipit in perſona contradicẽtis eſſe pronunciatam. Hęc prolixius, quod ſolutioni argumenti congruebãt, in medium adduxi, vt oſtenderem ex hoc nono capite Pauli ad Romanos liberum arbitrium ſtatui potius, q̃ tolli, & ſecundum diui Hieronymi, Ambroſij, Chryſoſtomi, aliorumq; ſãctorum interpretationem, ſententias Apoſtoli dicentis, Non eſt volentis, neq; currentis, ſed dei miſerentis, Cuius vult miſeretur, & quem vult indurat, non aduerſari libero hominis arbitrio, ſed corrobora

roborari & ſtabiliri. Verum hic ne turbetur mens ſtudioſi lectoris, non eſt ſilentio prętereundum, quod ſupradictas ſen tentias, & interpretationes Hieronymi, Chryſoſtomi, Ambroſij docentium nos prius eligere bona, et tum deum indu cere ſua, & eundem deum ſaluare, & damnare homines pro pter pręuiſa opera, aut bona, aut mala, arrogantes hęretici hu ius ſæculi calumniantur, præfatoſq; patres, & eorum ſentẽtias indignis tractãt contumelijs, aſſerentes ſententias illas tendere in iniuriam diuinę gratię, eoſdemq; doctores pr ſus a veritate diuinę gratię deuiaſſe. Sed mirabili ſane fal luntur cecitate, dũ ex ſcripturis ſacris in eorundem patrum ſententijs nolunt aduertere nos prius aliquid boni facere deo adiuuante, deinde deum ſua dare, ſicuti per omnem locũ pla niſſime docent ſcripturę ſacræ, quibus deus a nobis exigit, vt faciamus aliquid, nobiſq; facientibus pollicetur ſe largiturum, etiam in hac vita ſua munera. Quęrite, inquit, & inuenietis, Pulſate & aperietur vobis. Credite in Ieſum & ſalui eritis. Accedite ad eũ, & illuminamini, vigilate, & orate, vt non intretis in tentatiõem. His ſcripturis, & id genus alijs innumeris, quid aliud deſignatur, q; deum nobis prius aliquid facientibus adeſſe, & aperire & adiuuare nos atq; illuminare. Sic loquuti ſunt prophetæ, & Apoſtolici viri, & ipſe quoq; Chriſtus. Sic & loquuti ſunt patres vniuerſi, docentes quod noſtrum ſit quærere, orare, pulſare, credere, vigilare, bene operari, intelligentes quod hæc ſint opa noſtra, id eſt, quę nos facimus, nõ quidẽ abſq; deo adiutore, ſed ſpiritu dei pręueniente & adiuuante, vt hæc libera & ſpontanea voluntate faciam⁹, quia nemo poteſt hęc facere, niſi libero ſuo arbitrio. Verũ in his loquutiõibus iugi memoria obſeruãda eſt regula Auguſtini tradita in libro retractationum, vbicumq;, vel in ſcripturis, vel apud patres opus aliquod bonum tribuitur humanæ voluntati, tacita dei gratia non intelligitur excluſa, alioqui ipſæ ſcripturæ, & ſanctorum patrum dogmata ſibiipſis non conſtarent. Ipſe Hieronymus, Chryſoſtomus, & Ambroſius in locis innumeris docuerunt, nihil nos boni, nec poſſe incipere, nec cogitare abſq; dei miſerentis adiutorio. In nobis priuſq; credimus, deus operatur quę

prſter te conferre poterit. In his merito cęteris es pręferēda, quę niſi ex te et in te eſſe non poſſunt. Quanta, inquit, Aug. in his verbis timenda eſt pernicies, nam quod dictum eſt, Iſta bona eſſe in te & a te veriſſime dictum. Iſte plane eſt cibus. Quod vero ait, niſi ex te hoc omnino virus abſit, vt hęc libenter audiat ſponſa Chriſti, quæ non, niſi ſponſi ſui donis neſcit ornari, audiat apoſtolum Paulum clamantem, Vnuſquiſq; ſuum donum habet. Catholice ergo loquitur, cum ait. Hęc tua ſunt in te, & a te, propter liberum arbitrium, ſed perniciose loquit, cum inquit, hæc tua non niſi ex te poſſunt eſſe, quia excluditur dei miſerentis, & præuenientis auxilium, ratione cuius dicit Apoſtolus, non eſt volentis, neq; currentis, ſed dei miſerentis. Qui ſic habet bonum, hoc eſt, qui ſic ſe ſe habere bonum, vt vnde habeat, cognoſcat, dabitur ei habundantioris gratiæ auxilium, quo recte viuat, & in eo quod cœpit, valeat permanere. Qui autem non habet, hoc eſt, qui verum bonum non habet, exiſtimans bonum non niſi a ſe eſſe, non agnoſcens, vnde habeat, auferetur ab eo etiam id quod ſibi habere videtur. Ex his igitur patet intellectus verbi Apoſtoli dicentis, nō eſt volentis neq; currentis, ſed dei miſerentis, oſtenſum eſt enim Apoſtolum hoc dixiſſe non propterea ſolū, quia ſine concurſu dei, homo velle & bene currere nequit, ſed propterea quia deus præueniendo miſeretur iuſtificans hominem, vt bene velle, & currere valeat. Homo autem non pręuenit totam dei gratiam, ſicuti deus præuenit omnem humanam voluntatem, quia nemo poteſt venire ad Chriſtum, niſi quem pater cœleſtis traxerit.

Ad id autem, quod in prima confirmatione quarti argumenti dicitur. Omnem rectam, & ſalutarem cognitiōem, omnemq; affectionem, & operationem bonam fieri in nobis, non ex naturali rationis lumine, aut liberi arbitrij viribus, ſed ex donis dei naturæ ſuperadditis, fide videlicet, ſpe, & charitate, tractuq; cœleſti, quæ ſunt ab extrinſeco immiſſa, ſicut calor a ſole immiſſus aquæ, quæ ſubtiliata ſurſum fertur, non cooperante aquæ forma, aut ſicut impetus lapidi impreſſus, & cætera.

Ee iii Reſpō-

Reſpondeo, falſum eſſe antecedens, nam ex liberi arbitrij viribus facit homo etiam omnia bona opera, quę facit adiuuante deo. Deus ſua gratia inclinat hominum voluntates vt ſua ſponte credãt, velint, et recte viuãt, ſicuti orauit ꝓpheta. Inclina cor meum deus in teſtimonia tua, & ne putaretur inclinatio hæc eſſe aliena a voluntate noſtra, ait. Inclinaui cor meum ad faciendum iuſtificationes tuas. Atq; ita longe aliud eſt de aqua & lapide ſurſum latis, qui aguntur violẽte nõ cooperãtibus naturis eorũ, & de libero arbitrio, quod a terrenis in cœleſtia extẽdit amore, & deſiderio, volũtatis, ꝗuis plerũq; cõtra rõnalẽ volũtatẽ ſit reniſus carnis & ſenſualitatis. Ad ea quę in ſecũda cõfirmatione. 4. argumenti adferuntur patet ſolutio ex ſuperioribus, ſolum enim probant initium boni & ſalutis noſtræ ex deo eſſe. Quamuis non ſit omnino in poteſtate noſtra, quibus viſis mens tangatur, vtiq; tamẽ eſt in poteſtate, vel a cogitationibus, vl̃ ex improuiſo occurrentibus aciem mentis auertere, & non ſinere aut creſcere, aut morari in nobis, vel fauere eiſdem, ac conſentire. Ad hanc ſententiam comprobandam ſcriptura ſacra plena eſt teſtinonijs, quibus admonetur et deſignatur homo ut dominetur, et præſit ſuo appetitui, ſuoque animo & ſenſui, vt accommodet membra ſua ad exequutionem operum iuſticiæ, vt oculos & aures auertat, ne videant vanitates, ne conſpiciant virginẽ, & ſcandalizetur homo in decore illius, vt ſepiat aurẽ ſuã ſpinis, vt ea q̃ memoria tenet, cogitet, ac ruminet. Sic loqr̃ ſcriptura, Subt⁹ te erit appetit⁹ tu⁹, & tu dominaberis illi⁹. Auerte oculos tuos ne videãt vanitates. Melior eſt vir qui dominatur animo ſuo expugnatore vrbium. Virginem ne cõſpicias, ne ſcandalizeris in decore illius. Humanum dico, inquit Paulus, propter infirmitatem. Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immundiciæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vr̃a ſeruire iuſticiæ. Hęc cogitate quæ didiciſtis, Memorare nouiſſima tua, & in ęternum non peccabis. His & id genus alijs ſententijs ſcriptura ſacra eſt plena, quibus plane demõſtratur homini ineſſe vim quandam ſenſui & appetitui, mẽbris & ſenſibus, alijſq; rebus multis ſub deo omnium rerũ domi

Scripturæ, quibus oſtenditur in hominis poteſtate eſſe ſenſus membra et uires.

domino,præſidentem,quibus vti poteſt & non vti, quæ & poteſt applicare ad opus, & cohibere ab opere, ſicuti & homo quiſq; in ſeſe manifeſtiſſime experitur. Proinde q̃uis hominis animus non tantundem dominij habet in ſuam carnem,ſua membra, ſuoſq; ſenſus,q̃tum habuit in omnia,hęc ante lapſum Adæ,qui ex ſeruata originali iuſticia, non ſenſiſſet aliquid in ſe, inuita voluntate, neq; videlicet in carne ſua cupiditates vllas, aut paſſiones turbantes ſerenitatem, aut tranquillitatem interioris hominis, nec intus pugnas carnis contra ſpiritum,nec foris timores. Vtiq; tamen nunc hæc ſub gubernaculo diuinæ prouidentię conſtituta, ſunt vtcunq; ſub dominio voluntatis humanæ, etiam in paganis & gentilibus,quorum voluntates ſeruiunt Idolis & libidini,ſed non bene vtitur voluntas huiuſcemodi rebus,niſi fuerit per gratiam Chriſti liberata ac iuſtificata. Et q̃uis liberum arbitrium ſit ſub domino deo, abſq; cuius nutu & gubernaculo non poteſt vel digitum extendere, non tamen inde ſequitur, liberum arbitrium non eſſe dominum ſuorũ motuum et membrorum,quemadmodum in dominijs huius mũdi ſunt domini ſub dominio et ſub aliorum poteſtate. De his autem latius in libro de ſeruo captiuo et libero arbitrio, et in libro de natura & gratia.

Homo domin⁹ eſt ſuorum mẽbrorũ et actuũ.

¶ *Huius libri tractatus ſecundus,in quo ſoluũtur argumẽta Pelagianorum et aliorum,qui pro defenſione liberi arbitrij gratiam Chriſti miſerentis,aut minus recte intelligunt,aut prorſus euacuant ſeu impugnant.*

Ex his quę in ſuperiori libro recitauimus,patet multos eſſe articulos erroneos,in quib⁹ Pelagius volens defendere liberum hominis arbitrium,errauit in articulis ſi dei gratiæ Chriſti. Primum Pelagius docuit nos habere poſſibilitatem vtriuſq; partis nobis connaturalem, ex qua poſſumus bene velle,et non velle,bene,et male viuere,atq; ita bona opera,inquit,diuino muneri,ſimul et noſtrę voluntati idcirco eſſe tribuenda,quia deus hoc poſſe donauit,ex quo liberum eſt voluntati bene et male agere.Deinde Pelagius docu

Adducit autem Pelagius pro huiuſmodi ſuis erroribus confirmandis rationes & argumenta.

Primum argumentum ſumit ſibi media, quibus Pelagius probare conatur naturalem poſſibilitatem liberi arbitrij omni homini eſſe inſitam, qua quiſq; habens iam vſum rationis poteſt incipere & facere tam bona opera, ꝙ mala. Nam ſcripturarum teſtimonia docent, inquit, ſitũ eſſe in voluntate hominis tam facere bona opera, ꝙ mala, dicente ſcriptura, Deus fecit hominem rectum, Eccleſiatici ſeptimo. & alibi, Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit eũ in manu conſilij ſui, adiecit mandata & pręcepta ſua. Si volueris, inquit mãdata ſeruare, ſeruabunt te. Appoſuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem bonum, & malum, vita & mors, quodcumq; voluerit dabitur. Quid eſt quod dicit? Reliquit eũ in manu conſilij ſui, niſi quod reliquerit illum in poteſtate ſui liberi arbitri, vt agat quod volet ſiue bonũ, ſiue malum. Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Quod ſi nolueritis, gladiꝰ deuorabit vos. Itẽ, Si qs vult venire poſt me, abneget ſemetipſum. Item, Si quis diligit vitã, & vult dies videre bonos, ꝓhibeat linguã ſuam a malo. Et cętera id genus ſcripturæ teſtimonia, quibus nihil aliud ſignificari videtur, ꝙ hominem poſſe facere bona opera & recte viuere ſi voluerit. Saluator quoq; in euangelio, inquit Pelagius, docuit bonũ & malum ex æquo nos poſſe facere. Facite, inquit, arborem bonam, & fructum eius bonum, aut facite arborẽ malam & fructum eius malum. In noſtra ergo poteſtate videtur ſitum eſſe mouere voluntatem noſtram, tam in bonum ꝗ in malum. Et ita gratia nihil videtur, ꝙ poteſtas beneope randi. Quemadmodum & ſcriptura docere videtur, cum dicit. Dedit eis poteſtatem filios dei fieri. Et alibi. Cum volueritis poteſtis illis benefacere. Operamur bene, inquit Pelagius, ex dei munere, id eſt, ex poteſtatte diuinitus accepta.

Argumẽta quibus Pelag. ſuã conatur ꝓbare ſententiam.

Et in confirmationẽ doctrinę Pelagij videt̃ eſſe, etiã ſecundũ ſacrę theologię interpretes ratio cõmonſtrãs deũ dare nobis nõ bonũ opus, ſed ſolũ poteſtatẽ bñ operandi. Nam gratia dei videt̃ eſſe fides, aut charitas. Hæc autem ſunt virtu-

tes. Virtus autem eſt bona qualitas mentis, qua mẽs eſt parata, prompta, & abilis bene operari cum velit. Quẽadmodum ait Auguſtinus. Habitus eſt quo vtimur cum opus eſt. Vnde & ſecundum moralem philoſophiam ſubiectum ante acquiſitionem virtutis poteſt in ſimilia opera, licet non prõpte & expedite, quia habitus ad tales ſunt operatiões ex quibus & generantur. Iam vero ſi dixeris, opus eſſe medico, qui peccatorum vulnera curans ſanet & iuſtificet liberũ hominis arbitrium, priuſq̃ recte valeat operari. Hoc nihil obſtare videtur ſententię Pelagij. Nam peccatorum remiſſione, & fide, ac charitate acceptis, videtur homo ſtante generali fluxu dei poſſe ex fide & charitate operari, abſq; concurſu cuiuſuis alterius auxilij ſpecialis. Vnde & Pelagius ſuã poſitionem declarans exemplo. Si medicus meam, inquit ſanauerit tibiam, per quam recte ambulare iam valeo, recte confiteor me ambulare ipſius medici dono, atq; auxilio, tametſi medicus iam aut perierit, aut nihil amplius me iuuerit. Ita & in propoſito, inquiunt, omnia bona opera eſſe tribuenda deo, qui poteſtatẽ dedit bñ opandi. Non tollimus, inquit Pelagius, dei auxilium. Nam per gratiam dei poſſumus omne quod poſſumus, ſed vtrumq; ſuis finibus terminam⁹, vt cœleſtis gratię ſit quod deus dedit liberi arbitrij poſſibilitatẽ, ſui q; cognitionem per legem, & euangelij prædicationem. Et noſtræ ſit voluntatis per ſeipſum obedire, & non obedire, credere & nõ credere prædicanti, facere & non facere, q̃d lex iubet eſſe faciendum. Cogitare igitur bonum, dicere, aut facere bonum, eſt dei munus, qui nõ opera facit in nobis, ſed hoc poſſe facere donauit nobis. Et conſonare videtur ſcriptura euangelij dicentis. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios dei fieri his, qui credunt in nomine eius. Vbi ſcriptura aperte videtur inſinuare in arbitrio voluntatis eſſe recipere Chriſtum prædicantem, & poteſtate a deo accepta noſtrę voluntatis opus eſſe ſi filij dei velimus fieri. Secundum argumentum ſumit media, quibus Pelagius probare conatur, quod deus nõ operatur in iuſtis opera bona. Et huiuſcemodi media hoc pacto recitat Hierony. Si oĩa opera bona noſtra deus operatur in nobis, ita q̃d

Habitus.

Secundũ argumẽtũ Pelagij.

ſine

ſine eo nihil poſſum facere, nõ mihi debẽ merces, ſed ei q̃ in me opaẽ cõtra ſcripturã dicentẽ. De⁹ reddet vnicuiq; ſecũdũ opera ſua. Præterea, Si nõ fecim⁹ bonũ opus, ſeu bonę volũtatis motũ, aut voluit nos adiuuare deus, aut noluit. Si voluit, ergo adiuuit, ſi non fecimus, igitur bonum ad quod faciendum deus nos adiuuit, voluntas eius a nr̃a voluntate erit ſeparata, quod eſt abſurdum. Nam voluntati illius, nemo poteſt reſiſtere. Si autem noluit nos adiuuare de⁹ vt facerem⁹, non eſt culpa noſtra, ſi non fecimus. Q̃nquidẽ ſine illo operante in nobis nihil potuim⁹ facere. Ex huiuſmodi argumẽtis Pelagius arbitratur hominis voluntatem in ſuis motib⁹ bonis, & in omnibus operibus, non a deo regi, ſed libere qđ voluerit poſſe. Scripturas autem ſacras, quibus ſignificatur deum in nobis operari omnia opera bona, etiã mot⁹ interioris voluntatis. Veluti cũ dicit Apoſt. Deus ẽ, q operaẽ in nobis velle et opari pro bona volũtate, interpretaẽ referẽs huiuſmodi diuinã opationẽ, nõ ad actũ, ſed ad poteſtatẽ, ad doctrinã legis, aut prędicationẽ euãgelij, aut naturã rationalẽ, qua ſic creati ſumus liberi arbitrij, quo dominemur, nõ ſolũ volucrib⁹ cœli, piſcibus maris, ſed et oĩb⁹ virib⁹ aię. Eandẽ rõem Pelagij ſic recitat Auguſt. Quomodo meo vitio, inquit Pelagius, nõ habeo quod nõ accepi a deo, a q̃ niſi detur, nõ ẽ cui no aliud, a quo tale, ac tñ mun⁹ habeatur, ſi in me factũ fuerit quod deus iubet, agendę ſunt gratiæ deo, qui dedit mihi bñ velle, & bene operari. In me autem ſi nõ ſit factum, quod de⁹ iubet, nõ ego corripiendus, ſed deus orandus, vt det id quod nondũ dedit videlicet ipſius dei & ꝓximi charitatẽ, bonãq; voluntatẽ, & bonã operationẽ. Huius argumẽti vis ẽ talis. Si bona opera ita ſint dei dona, quod ipſe opereẽ illa ĩ nobis, nõ eſſent praui homines corripiendi, ſed eſſet pro ipſis tantũ orandum, venirentq; peccatores admonendi, vt orarent pro impetrãda gratia magis q̃ corripiẽdi. Quid me arguis, ingt Pelagi⁹, ſi nihil habeã boni, quod ſit meũ? Si nõ ſit ĩ poteſtate mea cor meũ, volũtas mea, qd me corripis, & non potius deũ rogas, vt ipſe opeẽ ĩ me velle, & opari. Recte autẽ, ingt, corriperer, ſi bonã volũtatẽ mea culpa nõ haberẽ, ſi illã poſſi mihi dare, vel altero donãte ſpernerẽ, & accipere noluiſſem.

Auguſ. recitat Pelagij rationem.

Tertium argumentum ſumit media, quibus Pelagiꝰ probare conatur, quod quis euangelio ſibi prædicato poſſit viribus ſui liberi arbitrij, abſq; dei gratia credere ex fide acceptá recte operari. Nam ſi omnes homines, inquit, ita in Adam perierunt, vt nihil in eis remanſerit, quod per prędicantem excitetur ad credendum ea, quę prędicantur, excluſus erit omnis prædicandi vigor, & inanis erit prædicandi labor, nihil enim fiet, niſi diuinitus data fuerit credendi voluntas. Cum igitur ſecundum infallibilem eccleſiæ catholicæ doctrinam, non eſt inanis prædicandi labor, conſequens videtur hominem poſſe euangelio prædicato aſſentire æque vt nō aſſentire, viribus ſuę liberę volūtatis. Inſup Apoſtolꝰ ad Romanos concluſit fidem eſſe ex auditu per prædicantē verbum Chriſti. Præterea in ſcripturis ſacris, inquit, credere euangelio prędicato, exigitur a libero arbitrio, & pcipitur ei. Inſuper quęrere, pulſare, orare, inuocare, diabolo reſiſtere, confugere ad dominum deum, & facere ſibi cor nouū, & ſpiritum nouum, declinare a malo, facere bonum, cæteraq; id genus opera bona multa exiguntur ab hominibus generaliter omnibus, qui ſi hęc non præſtiterint, efficiunt rei, ac damnabiles. videntur igitur hæc eſſe ſita in poteſtate liberi arbitrij. Fruſtra enim exigeretur ab aliquo, vt faceret aliquid, quod facere nō poſſet. Crede, inquit ſcriptura, & ſaluus eris. Qui enim crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur, Quęrite & inuenietis, Conuertimini ad deum, & conuertetur ad vos. In ſingulis iſtis, vnum horum, inquit Pelagius, exigitur, alterum offertur, vt propter id quod exigitur, ſi hominis voluntas dederit, deinceps quod offertur a deo tribuatur. Quod igitur credere ſeu aſſentire, vel obedire euangelio prædicato, aut diuinę inſpirationi pulſanti, deo oſtium cordis aperire, item orare, petere, & pulſare, non ſint in humana voluntate dei dona, ſed liberæ noſtræ voluntatis opera, probat Pelagius tali argumento. Nam ſi huiuſmodi, inquit, eſſent in humana voluntate dona dei operantis huiuſmodi opera, fruſtra exigeret iſta deus a noſtra voluntate, quia niſi ipſe dederit, illa habere non poſſumus. Quomodo enim meo vitio,

tio, inquit, non habeo, quod niſi deus dederit, accipere nō va
leo? Inſuper & pro huiuſcemodi ſuis erroribus ſtrenue corro
borandis, adferebat varia patrum prędeceſſorum teſtimonia,
& ipſius etiam Auguſtini, docētium paſſim in ſuis ſcriptis,
ꝙ noſtrum eſt velle, noſtrum eſt incipere, noſtrum eſt crede-
re, noſtrum eſt mutare voluntatem ex bona in malam. Dei
autem eſt, quod credentes iuſtificamur, ſaluamur, bñ opamur
& mādata illi⁹ cuſtodiam⁹. Sic cōtra Adimantiū, ca. 26. Au
guſt. dicit, Niſi quiſq̃ voluerit, inquit, ſuam mutare volunta-
tem, bonum operari non poteſt, quod in noſtra poteſtate eſſe
poſitum, in quodam loco docet Saluator, dicens, Aut facite
arborem bonam, & fructum eius bonum, aut facite arborem
malam, & fructum eius malum.

Quartum argumentum ſumit media, quibus Pelagi⁹
probat, hominem ex viribus liberi ſui arbitrij poſſe adimple
re omnia mandata dei. Nam poſſibilia, inquit, dedit deus
mandata. Nempe ſi impoſſibilia, ipſe eſſet iniuſticiæ autor,
exigens id fieri a libero hominis arbitrio, quod non poſſet
facere. Cum igitur hoc ſit abſurdum, ex neceſſitate conſequi
videtur, vnumquemq; accepta ſola legis noticia poſſe imple
re diuina mandata. Pręterea non boni principis officiū, ſed
tyrannidis potius eſt, imponere populo grauia onera & im-
portabilia, ſupra vires populi. Nō igit iuſſit, inqt, deus, quod
ſciuit ab homine non poſſe fieri. Deinde ꝙ mandata dei ſūt
viribus liberi arbitrij poſſibilia, ꝗꝙ homo ex illis poſſit ad-
implere oīa ſi velit, probat Pelagius ſcripturæ teſtimonijs.
Dicit enim Saluator, Iugū meū ſuaue eſt, & onus meū leue.
Ioan. Apoſtolus, Mandata eius grauia non ſunt. Item Deut.
30. Mandatum, inquit dominus, quod ego pręcipio tibi, nō
eſt ſupra te, nec procul a te, nec in cœlo ſitū, vt poſſis cauſari,
& dicere. Quis poteſt illud ad nos vſq; deferre? ſed iuxta te
eſt ſermo meus valde in corde tuo, & in ore tuo vt facias il-
lum. Quid eſt, inquit, quod dicit dominus? Mandatum non
eſſe ſupra te, ſed iuxta te, niſi mandatū dei nō eſſe ſupra po-
teſtatē tuā? ſed moderatum eſt atq; contemperatum virib⁹
tuæ voluntatis. Item Saluator, Si vis ad vitā ingredi, ſer. c.
Item Eccleſiaſt. 15. Ante hoēm, bonū & malū, vita & mors,

quodcunque placuerit, dabitur ei, adiecit mandata & præcepta, Si volueris mandata mea ſeruare, ſeruabunt te. His oib⁹ videtur ſcriptura obſeruantiam mandatorum dei ponere in voluntate hominis. Ex his & ſimilibus arbitratur Pelagi⁹ concludendum hominem ſine peccato eſſe, ſi velit, & hominē facile cuſtodire mandata dei ſi velit.

Quintum argumentum ſumit media ſeu rationes, quibus Pelagius ipſe commonſtrare conatur, omnem hominē, præſertim iam aſſequutum remiſſionem peccatorum, poſſe p liberi arbitrij poteſtatem, & vitare omnia peccata, prorſuſque viuere abſque macula & ruga ſi velit. Prima & præcipua ratio eius ex ſimilitudinibus rerum corporalium ſumpta. Qđ loqui, inquit, poſſum, meum nō eſt, quod autem loquor, meū eſt, id eſt, voluntatis meæ opus, & quia quod loquor meum eſt, ideo vtrunque facere poſſum, & loqui & non loqui. quia vero quod loqui poſſum nō eſt meum .i. arbitrij mei, idcirco neceſſe eſt me ſemp poſſe loqui, velim, nolim, neceſſe eſt me ſemper habere poſſibilitatem, qua loqui poſſum, niſi forte mihi mēbrum quo loquor, adimatur. Simili modo, ingt Pelag. non peccare meum eſt, poſſe vero non peccare, non eſt meū, quia velim nolim, poſſibilitatem habeo non peccandi. Et qa non peccare meum eſt, ideo accepta ſemel poſſibilitate ex illa, poſſum peccare & non peccare. Si enim naturali neceſſitate ad peccandum conſtringor, voluntatis arbitrio, ac deliberatione careo. Hoc autem abſurdum, poſſum igitur ſi velim omnia vitare peccata. Secunda Pelagij ratio, Peccatum eſt quod vitari poteſt. Nulla enim ratio vel iuſticia, patitur id dici peccatum, quod vitari nullo modo poteſt. Nemo enim condemnatur pro eo quod non fecit, quod facere nō potuit. Tertia ipſius ratio. Homo debet eſſe ſine peccato. Præceptum enim eſt illi, vt ſit ſine peccato. Sobrij eſtote, inquit ſcriptura, vigilate iuſti, & nolite peccare. Item ad mulierem in adulterio deprehenſam, Vade, inquit, & amplius noli peccare. Non autem præcipitur homini quicq̃, qđ fieri non poteſt, Poteſt igitur homo ſi velit, nō peccare, et ſine peccato viuere. Fruſtra autem præciperetur aut prohiberetur homini, quod ipſe homo aut implere, aut cauere non poſſet.

Secūda rō Pelagij.

Tertia ratio Pelagij.

Quar

Quarta eiuſdẽ Pelagij rõ. Poſſibile eſſe hoĩ iam iuſtifica to in hac vita iugiter ſine peccato viuere, & ita in bona volũ tate perſeuerare. Nam & plurimi ſancti, inquit, legunt poſt acceptam remiſſionẽ peccatorũ in ſcripturis ſanctis iugiter vixiſſe ſancti & irreprehenſibiles, & manſiſſe in iuſticia, Abel, Enoch, Melchiſedech, Abrahã, Ioſeph Mariç vir, & Simeon ſenex, Zacharias, Elizabet, & Ioãnes Bap. in ſcriptu ris ſacris cõmemorantur fuiſſe iuſti, neq̃ legunt peccaſſe vn q̃. Vnde & Manaſſes in oratiõe, Tu domine, inquit, iuſtorũ nõ poſuiſti pœnitẽtiam iuſtis Abraham, Iſaac, & Iacob, his qui tibi nõ peccauerunt. De Iob dicit ſcriptura, q̃ erat vir rectus, & timens deũ, recedenſq̃ a malo, & q̃ nõ erat illi ſimilis in terra adhuc retinens ſuam innocentiam. Qui & de ſeipſo dicit, cap. 13. Si fuero iudicatus, ſcio quod iuſtus inueniar, Non reprehendet me cor meum in vita mea, cap. 27. Dauid quoq̃ ad virilem vſq̃ ætatem ſine peccato vixit, ſup cuius & ſanctitate teſtimonium dedit deus. Inueni, inquit, Dauid virum ſecundum cor meum, qui facit omnes volunta tes meas. De Zacharia & Elizabet, inquit euãgeliſta, Erãt ambo iuſti in conſpectu domini, incedẽtes in omnibus iuſti ficatiõibus domini ſine querela. De Nathanaele dicit Salua tor, Ecce vere Iſrahelita, in quo dolus nõ eſt. *Quarta Pelagij ratio.*

Quinto pro hac ſua ſententia argumentatur Pelagius. In ſcripturis ſacris præcipitur nobis, vt exhibeamus nos perfectos in iuſticia, id eſt, ſanctos & immaculatos, mundos cor dibus, & irreprehenſibiles coram deo. Dicitur in Deutero. Tu autem perfectus eſto coram domino deo tuo. Perfectus e ris & abſq̃ macula cum domino deo tuo. Apoſtolus ad Coloſſ. Exhibete vos ſanctos, immaculatos, & irreprehenſibiles. Et ad Timot. 6. Præcipio tibi vt ſerues mandata ſine macula irreprehenſibilis, & cæt. Saluator ad diſcipulos, Eſtote perfecti ſicut & pater veſter cœleſtis perfectus eſt. Item, Si velis perfectus eſſe, vade & vende omnia quç habes. Nõ eſt autem vera perfectio hoĩs, niſi prorſus ſit iuſtificat⁹, & ſine peccato. Cũ ergo ſcriptura referat perfectionẽ ad poteſtatẽ humanç volũtatis, cõſequẽs videt̃ hoẽm poſſe per ſuç voluntatis poteſtatem eſſe perfectum. i. ſine peccato ſi velit. *Quinta Pelagij ratio.*

Scriptura dicẽs, Si vis talis, vel talis eſſe, indicat ſitũ eſſe in nr̃a poteſtate, ſi velimus tales fieri, vel tales. Pręterea in ſcri pturis commendantur, qui tales ſeſe pręſtant, quemadmodũ ait propheta. Beati immaculati in via, qui ambulant in lege dñi. Et alibi. Quis habitabit in tabernaculo tuo? Reſpõ det. Qui ingreditur, inquit, ſine macula, & operaᵗ iuſticiã. Item, Quis aſcendet in montem domini. Reſpondet, Inno cens manibus, et mundo corde, id eſt, qui nec in opere, nec in cogitatione peccatum habet. Beati mundo corde, inquit ſaluator, quoniam ipſi deum videbunt. Item Apoſtolus, ad Timotheum de ſeipſo. Gratias, inquit, ago deo meo, cui ſeruio in conſcientia pura. Nihil, inquit, mihi cõſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum. Pręterea de eccleſia Chriſti dicit idẽ Apoſt. Quod Chriſtus ita dilexit eam, vt exhiberet eam ſine macula, & ruga. Item Eccleſiaſtici.13. Bona eſt ſubſtantia cui non eſt peccatum in conſcientia. Et Ioannes Apoſtolus. Qui natus eſt ex deo nõ peccat, & nõ poteſt peccare, quoniam ex deo natus eſt. Si nõ reprehendat nos cor noſtrum, fiduciam habemus ad deum. His ergo & ſimilibus ſcripturę exemplis, atq; teſtimoniȷ̃s arbitratur Pelagiꝰ multos in hac vita & fuiſſe, & eſſe iuſtos, qui iugiter vixerunt ſine peccato, aut ſaltem, qui poſt acceptam ſemel remiſſionem peccatorũ poſſent iugiter ſine peccato viuere, & omnibus tentationibꝰ reſiſtere, vt nõ peccent vnq̃ nec habeant quotidie orare. Dimitte nobis debita noſtra.

Sextum argumentum ſumet media, quibꝰ probare videtur hominis voluntatem pręcedere omnem ſpecialem dei gratiam & miſericordiam deumq; expectare hominum peccatorum voluntates, quæ gemendo & pœnitendo pręuenientes impetrẽt dei miſericordiam, & gratiam. Quam ſane ſententiam Pelagius conatꝰ eſt probare ſcripturæ ſacrę teſtimoniȷ̃s, quibꝰ ſignificatur motus bonus humanę voluntatis, interiorq; gemitus, & pœnitentia eſſe prior, q̃ remiſſio peccatorum, & initium ſalutis eſſe ex eo quod homo peccator parat ſibi opem diuinæ gratiæ credendo, & pœnitendo, orando, pulſando, & conuertendo. Quacumq; hora conuerſus ingemueris, inquit Ezechiel propheta, ſaluꝰ eris. Conuertimini,

ni, & agite pœnitentiã ab oĩb⁹ iniquitatibus vr̃is, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Item ſi impius egerit pœnitẽtiam ab omnibus peccatis ſuis, quę operatus eſt, & cuſtodierit omnia pręcepta mea, & fecerit iudiciũ & iuſtitiam, vita viuet & non morietur. Item, Conuertere Hieruſalem ad dominum deum tuum, Conuertimini ad me, inquit dominus, in ieiunio, & fletu, & planctu, & ego conuertar ad vos. Pręparate corda veſtra domino. Hominis enim eſt præparare cor, & a dño reſponſio linguæ. Appropinquate deo, & appropinquabit vobis. Redite præuaricatores ad cor. Pœnitemini & credite euangelio. Pœnitẽtiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Et ex his & ſimilibus ſcripturis arbitrantur Pelagiani voluntatem hominis pœnitentis & ingemiſcentis eſſe priorem diuina gratia, gratiamq́ remiſſionis peccatorum dari ſecundum meritum bonæ voluntatis credentis, gementis, & ad deum ſeſe conuertentis. Hac enim ratione & ſaluator monet, inquiunt, liberum hominis arbitrium dicẽs. Petite & accipietis, quęrite & inuenietis, pulſate & aperietur vobis. Velle adiacet mihi, inquit Apoſtolus, perficere aũt non inuenio. Loquebatur aũt Apoſtolus ibidem non de velle vitij, nec de velle naturali, ſed de velle ſalubriter, & recte. Ex huiuſcemodi erroribus diſtinctim collectis habes quod Pelagius in omnibus dixit humanam voluntatem eſſe priorem, q̃ dei gratiam, & ita humanam voluntatem eſſe ducem, & anteceſſorem, dei autem gratiam comitem, & pediſſequam. In veris virtutibus acquirendis dixit homines naſci bonos, & innocentiã plenos, nec eſſe in ira dei, aut malos, niſi accedente rationis vſu peccauerunt propria voluntate, & idcirco homines ſi manſerint, quales & in hunc mundum naſcuntur, placere deo, & non indigere redemptoris gratia, eoſdemq́ ante gratiam poſſe incipere opera bona deo placentia, quibus mereantur a deo gratiam ad obtinendam vitam ęternam. Quod ſi accedente rationis vſu peccauerint dixit in peccatis remittendis humanam voluntatem per vires ſuas poſſe credere, & ingemiſcere. Atque ita remiſſionẽ peccatorũ obtinere ſecundũ merita volũtatis hominis credẽtis & ꝓ peccato ingemiſcẽtis, addens in futuris

Recapitulatio errorum Pelagij de gratia et libero arbitrio.

 peccatis

peccatis vitandis humanam voluntatem accepta legis cogni tiõe ex naturali poſſibilitate ſibi ſufficere ad ſeruandũ omia mandata, & ad vitandum omnia peccata in regno cœlorum aſſequendo, tradens hominem, priuſq̃ euangelium ipſi prædicetur, poſſe per vim liberi arbitrij mereri a deo, vt euangeliũ ſibi prędicetur, eundemq́ euangelio ſibi prædicato poſſe per vim liberi arbitrij credere & obedire, eũ inq̃ qui tempus acceperit liberę voluntatis. Duo ſunt, quę hu manam operãtur ſalutem, dei ſcilicet gratia, & hominis obedięntia, addens priorem eſſe hominis obedientiam, q̃ dei gratiam, quia hominis eſt quęrere, petere, pulſare, orare, deſiderare gratiam, credere & obedire, quod ſi pręter euangelij annunciationẽ, ſit alia quædam ponenda gratia, illam ſolum valere, inquit, vel ad remittendum peccata, vel ad facilius implendum pręcepta, vel ad facilius vitandum peccata. Sine gratia, inquit Pelagius, poſſumus quidem per liberi arbitrij poteſtatẽ implere omnia mandata, ſed difficulter. Cum gratia autem facilius. Facilius autem ſine gratia fit malum. Tantis autem ꝑplixitatibus recenſuimus huiuſcemodi errores non ſolum, qa ad illos cauendos cauti eſſe debemus, verum etiam, quia ad docendos, vel mouendos ignorantes, vel errãtes ſi patiantur pigreſcere non debemus. Princeps huius mundi ſciens impoſſibile eſſe quempiam ſine fide deo placere, nihil ſic agit ĩ hominibus, q̃ vt non credant in deum, & ad mediatorem Ieſum, a quo ſoluũtur opera eius non veniant credentes in eũ. Habes cõtra huiuſcemodi documenta pulcherrima apud Auguſtinũ in epiſtola ad Paulinũ, ĩ ep̃la ad Sixtũ presbyterũ, in ep̃la ad Vitalem. Item in diuerſis libris cõtra Pelag. contra Iulianum, cæteroſq́ hęreticos editis, in quibus omnes ſupradictos errores recitat, oĩaq́ ſupra dicta eorundem argumenta, ac rationes aperit, atq́ diſſoluit, elucidans clariſſimis ſententijs ſacrę ſcripturæ teſtimonia pro huiuſcemodi erroribus ſtabiliendis per eoſdem hęreticos in medium producta, atq́ allata.

Sequitur ſecunda pars.

¶ *Secunda pars huius capitis, in qua ſoluuntur Pelagij argumenta.*

AD primum argumentum dicimus non valere conſequentiam, qua concluditur gratiam non eſſe aliud quam naturalē liberi arbitrij poſſibilitatem ex eo quod quiſquam iam habens liberum rationis vſum poteſt recte viuere, et facere opera tam bona, quam praua. Nam quemadmodum ex ſuperioribus patet, quiſquis bene viuit, is libero arbitrio bene viuit. & quiſquis peccat, libero arbitrio peccat. Sed libero arbitrio nemo bene viuere poteſt abſque gratia Christi ſanantis, et adiuuantis liberum arbitriū. Atque ita gratia non eſt naturalis poſſibilitas, ſed eſt fides in Ieſum per dilectionem operans naturali poſſibilitate aduēticia, de qua dicitur. Dedit eis poteſtatem filios dei fieri his, qui credunt in nomine eius. Sicuti ait Apoſtolus. Gratia ſaluati eſtis per fidem, & hoc nō ex vobis, dei enim donū ē, nō ex operibus, ne quis glorietur, ipſius enim ſumus creatura conditi in Christo Ieſu ad opera bona, quę pręparauit deus, vt in eis ambulem⁹. Scriptura vero eccleſiaſtica, quę dicit, Ab initio deus fecit hominem rectum, veriſſima quidem eſt, nam deus ab initio inſtituens humanum genus talem fecit hominem, & reliquit eum in manu conſilij ſui. Nunc autem omnis homo naſcitur malus, filius iræ, donec liberetur, per gratiam dei miſerētis. Ad reliqua ſcripturæ teſtimonia, quibus dicitur, Si volueritis & audieritis me, bona terrę comedetis. Si quis vult vitam & cętera. Si quis vult venire poſt me, & id genus alia, dicimus. Certum eſt nos habituros vitam ęternam, & dies bonos ſi bene volumus, & ex bona voluntate recte viuimus, ſed non poſſumus incipere bene velle ſalubriter quicquam operari & perſeuerare, ſi non deus inſpirata fide transferat nos de poteſtate tenebrarum in regnum charitatis ſuæ, & adiuuet nos, vt inſpirata fide, & charitate bene volentes perſeueremus. Si volueris ſeruare mandata, ſeruabunt te. Si vis eligere vitam, dabitur tibi, ſed vt ſalubriter velis, vt recte eligas, deus inſpirat fidem & charitatem. Poteſt quidem homo

 crede,

credere ſi velit, poteſt & recte viuere, & ſeruare mandata ſi velit. Indulgentiam inſuper deus homini promiſit, ſi pœnitere, ſi reuerti voluerit, ſed vt velit credere, vt velit bona voluntate ſeruare mandata, vt velit pœnitere & reuerti, deus operatur, inſpirans motum voluntatis ex fide reſilientis a peccatis in deum ipſum. Ad verbum Saluatoris, Aut facite arborem bonam, & cæt. Reſpondeo.

Nō ſi uelit credit, ſed ut uelit deus inuitat.

Nos facimus arborem bonam, id eſt voluntatem bonam, & fructum ei⁹ bonum. Facimus etiam arborem malam, & fructum eius malum, ſed bonam hanc arborem facimus, nō per noſmet ipſos & ſine deo, ſed ipſo deo præueniente, & præparante voluntatem noſtram, charitate diffuſa in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum. Vnde Auguſtinus in retractationibus illuſtrat ſupra dictum Saluatoris verbum, deducēs ipſum in illam eandem ſententiam, vt latius infra.

Et dum infertur in argumento, Gratia dei cum ſit virtus & fidei, & charitatis, non videtur eſſe aliud, quā poteſtas bene operandi. Reſpondeo conſequentiam eſſe inualidam. Ad quod intelligendum ſunt quatuor conſideranda. Primum quandam eſſe dei gratiam, quæ poteſtas quædam eſt bene operandi, qualis eſt fidei & charitatis virtus, manens in homine etiam dormiente, ſed hoc non ſuffragatur ſententię Pelagij qui dicit hominem habere illam poteſtatem a natura, & eandem poteſtatem nihil aliud eſſe, ꝙ poſſibilitatem liberi arbitrij naturalem, qua poteſt homo bene & male agere, & euangelio ſibi prædicato, aut lege monſtrata, iuſte viuere ſine vlla dei gratia liberante & adiuuante deſuper inſpirata.

Deinde & hoc conſiderādum, quod in ſcripturis ſacris gratia dei eſt non ſolum virtus diffuſa per ſpiritum ſanctū, ſed & opus virtutis, vtpote fidei & charitatis, Inſuper & vita ęterna noīe grē appellanē. Nā hęc oīa ex grā dei tribuūtur hoī, meritaꝗ ipſa, quib⁹ tribuit vita ęterna, ſūt dei dona, qa ex grā dei miſerētis hñt ꝙ ſit opa bona. Itē dū incipit hō credere, & recte velle, hoc ē deo pręparāte voluntatē hoīs, & remittēte peccata, & largiente fidei & charitatis ſpiritum, q adiuuet imbecillitatem hominis. Pelagius autem arbitrabatur

tur deum non dare vllam virtutem iuſtificantem & ſanctificantem, ſed virtutem naturalem ſolum excitari, aut per hominem, aut per alium quemuis forinſecus prædicantem, quaſi de ſpiritualibus bonis nihil Adam præuaricãdo perdiderit. Super quo vide beatum Proſperum contra Caſſianum monachum, diffinitione nona.

Tertio conſiderandum, quod virtus iuſtificans in homine, ortum habet non a potentia naturali, ſicut virtus per aſſuefactionem liberi arbitrij acquiſita, ſed a ſpiritu ſancto, per quem, vt ait Apoſtolus, diffuſa eſt charitas dei in cordibus noſtris. Vnde Apoſtolus, Diuiſiones grãrum ſũt, vnus aũt ſpiritus, q̃ opaẽ oĩa in oĩbus, diuidẽs ſingulis ꝓ ut vult.

Poſtremum virtus per aſſuefactionem acquiſita, non dat naturæ poteſtatem nouam, id eſt, poteſtatem ad opus aliquod nouum, in quod naturaliter prius non potuiſſet, ſed ſolum facit potentiam expeditam & paratam ad opera, in quæ etiam ante huiuſcemodi virtutis adeptionem poterat naturalis virtus. Spiritus autem iuſtificans impium, inſpirans virtutem fidei & charitatis, nouam dat naturæ poteſtatem, eleuans & dignificãs potentiam ad opera, quibus peruenitur ad ea quæ ſunt ſupra naturæ vires, dicente Apoſtolo Paulo, Gratia ſalui eſtis facti per fidem, & hoc non ex vobis. Et talis virtus dependet in anima a deo, ſicut lumen pẽdet in aere a ſole. Proinde huic rei neq; congruit exemplum de medico, Nam is poſtquam ſanauit, abſcedit, & relinquẽs iam hominem ſuis viribus, non amplius cooperatur. Deus iam hominem ſuæ fidei gratia ſanatum non deſerit, ſed per ſpiritum ſanctum inhabitantem conſeruat, vegetat per aſſiduum ſpiritualis vitę influxum contra tentationes, adiuuans hominem, vt faciat fructus ſpiritualis vitæ, quemadmodum & in ſuperioribus late ſatis declarauimus.

Differẽtia inter uirtutẽ infuſam & acquiſitam.

Ad bene igitur viuendum non ſufficit liberi arbitrij poteſtas naturalis, qua & bona, & mala operamur, ſed neceſſaria eſt dei miſerentis virtus, qua ſola liberante & adiuuante operamur bona. Neq; ſufficit ſcientia legis, ſed opus eſt gratia dei miſerentis. Lex per Moyſen eſt data, grã ꝑ Ieſum Chriſtum eſt facta. De plenitudine illiꝰ oẽs accepimꝰ grãm.

Dedit eis poteſtatē filios dei fieri.

Vnde & impius euangelio prædicato non poteſt credere, non poteſt ſalubriter obedire, ſi non deus miſericorditer intus operetur, largiens indebitam gratiam, qua Chriſtianus fiat. An autem homini ex præueniente inſpiratione dei facienti, quantum ex ſe eſt, deus largiatur huiuſcemodi indebitam gratiam, alia quæſtio eſt, de qua infra latius. Ex ſcriptura autem quæ dicit, *Dedit eis poteſtatem filios dei fieri,* non eſt conſequens omnem hominem habere naturalem poteſtatem ab initio ſibi inſitam, qua ſine gratia dei valeat ſaluus fieri. Nam & ex ipſa eadem ſcriptura, ibidem manifeſtum eſt eam non de omnibus hominibus loqui, quaſi ſinguli acceperint ex conditione naturæ poteſtatem, qua efficiantur filij dei adoptiui, ſed de iam credentibus & iuſtificatis, non dixit, Dedit omnibus hominibus poteſtatem filios dei fieri, ſed quotquot receperunt, inquit, eum, hoc eſt, quotquot crediderunt in eum, dedit eis poteſtatem filios dei fieri. Nemo enim recipit eum, niſi pater cœleſtis traxerit illum, inſpirans illi non ſolum motum ſeu actum credendi, ſed & virtutem credendi, quæ poteſtas quidem eſt, qua valeat filiꝰ dei fieri. Vnde & continuo aperiens hanc gratiam, addit, his q̃ credunt in nomine eius. Et ne quis arbitraretur, ſic credere eſſe per ſolius naturæ vim, mox ſequutus adiecit. Qui non ex ſanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, ſed ex deo nati ſunt. Alia eſt ratio credentis, inquit Auguſtinus, alia non credentis. Credens poteſtatem habet, qua recte viuat, & filius dei fiat in regeneratione ſecunda, nō credens, nondum habet virtutem, qua recte viuere valeat. Verū tamen & deus adiuuat non credentes, etiā efficaciter vt credant, vbi & quando miſereri voluerit. De non credente dictum eſt, *Non eſt volentis, neq; currentis, ſed miſerētis dei.* Iam vero credentis, id eſt, illuminati, & reparati in libero arbitrio, vox eſt, Velle adiacet mihi. Et iterum, Ex voluntate mea confitebor illi, Voluntarie ſacrificabo tibi. Dominus illuminatio mea, & ſalus mea quem timebo.

Ad ſecundum argumentum dum primo dicitur, Deus ſi operatur in nobis opera bona, non ergo nobis debetur merces operum, dicimus conſequentiam eſſe inualidam, non enim

nim deus operatur bona merita in nobis, nihil operantibus nobis, ſed tñ nobis quaſi deo preuenienti, ſocijs, & cooperãti bus ei, qui nos iam liberatos adiuuat ducendo, vt & nos libera voluntate operemur bene, & ita apud illum vitam æternã mereamur, etiam in ipſo momento iuſtificationis, quo voluntarie credentes acquieſcim⁹ ei ſaluare volẽti. Vñ Aug. ſuper 34. cap. Ioannis, Credere, inquit, eſt opus Chriſti, quod ipſe operatur in nobis, ſed non ſine nobis. Ipſe prius facit, deinde nos facimus. Ipſe dicitur operari ſine nobis, quia ſecundum cõſilium ſuæ ſapiẽtiæ & bonitatis noſtram cogitationem & deliberationem præueniens facit nos cogitare & voluntarie credere, aut velle quæ ſunt ſalutis noſtræ. Sed de his latius in capitulo de meritis. Ad aliam conſequentiam qua dicitur, Si non fecimus bonum opus, aut voluit deus adiuuare nos, aut noluit, Dicimus, deus plærumq; voluntate deſiderij & præcepti, vult adiuuare nos, dans adiutorium, quo valeamus facere, ſed non ſemper vult voluntate electionis, quæ eſt ſecundum æternum ſuum propoſitum ſic adiuuare nos, vt faciamus. Manifeſtum eſt autem ex ſcripturis nos ex poteſtate diuinitus accepta, poſſe facere multa, quæ non facim⁹, dicente ſcriptura de viro iuſto, qui potuit facere malum, & non fecit. Et in hoc vno præcipue manifeſtatur libertas noſtri arbitrij. Item, Deus in hac vita nos plerumq; adiuuat, vt non cadamus in nouam culpam, ſed non ſemper nos adiuuat, vt mereamur palmam. Proinde infidelitas negatiue accepto vocabulo, quis non eſt ſine peccato, non tamen eſt peccatum in eis, qui credere non potuerunt, non habentes a quo diſcerent quod crederent, iuxta verbum Saluatoris, Si non veniſſem, & loquutus eis fuiſſem, peccatum non haberent. Deinde deus adiuuat plerũq; hominẽ ſuauiter ad aliqd faciẽdum, præmittens præcurſores, cogitationes, inſpirationes, & inſtinctus, quibus excitatus hominis animus ſufficienter adiuuatur, vt non contemnat vocantem, vt non obduret cor ſuum. Et ita deus etiam ante fidem & charitatem ex voluntate ſui beneplaciti, aliqua vult fieri in nobis, præmittẽs plerumq; gratuita quædam auxilia, quibus voluntas humana pulſata, ſi ſenſu carnis alior ſum trahente reluctatur, & reſiſtit,

Infidelitas quõ peccatũ eſt, & non peccatum.

ſtit,ſe reddit ineptam & indignam cui deus largiatur fidem & charitatem. Alioqui reluctantes deo,vel per homines,vel per angelos admonenti non mererentur indurari. Quamobrem & ipſe deus monet in ſcripturis. Hodie ſi vocem eius audieritis,nolite obdurare corda veſtra. Spiritum nolite extinguere. Volui congregare vos,inquit ſaluator ad Hieruſalem,& noluiſti. & iterum. Duri & incircumciſi corde,vos ſemper ſpiritui ſancto reſtitiſtis. Vnde Bernardus, Gratia dei liberum excitat arbitrium,cum ſeminat cogitatũ, ſanat cum immutat affectum,iuuat cum perducit ad actum. Poſtea demonſtraturi ſumus; quonam modo inter diuinum ſpiritum ſuggerentem & carnis appetitum aliorſum trahentem tenet medium quendam locum, id quod dicitur in homine liberum arbitrium, id eſt, voluntas humana. Deus igitur voluntate plerumq; vult dare antecedentia quędam ad ſalutem hominis auxilia, quibus tamen voluntate beneplaciti, quę eſt ſecundum ęternum ſuũ propoſitũ vult non dare ſalutem propter ipſius hominis reluctantis inobedientiam. Antecedentia ad ſalutem ſunt auxilia gratuita, quibus liberum excitat arbitrium ad fidem,vel pœnitentiam, ſed quia liberum arbitrium, ſic excitatum plærumq; contemnit diuinum inſtinctum,idcirco & deus hoc futurum eſſe prǫuidens iuſto ſuo iudicio decreuit non apponere gratiam iuſtificantem homini accipere nolenti & ſpiritui ſancto reluctanti. Hic ſi dixeris, cur deus habens in poteſtate mouere voluntates hominum quocumq; voluerit, non ſic moueat vniuſcuſq; hominis liberum arbitrium,vt non contemnat. Reſpondeo,deum non æqualiter mouere omnes ad gratiam, quia deus non ſic vult mutare omnium hominum voluntates,qui & poſſet induratas dęmonum voluntates emollire,ſi vellet. Vnde & Apoſtolus Paulus refert effectum diuinæ miſericordię ad dei voluntatem, & non ad malum hominis meritum,vel inobedientiã. Deus, inquit,cuius vult miſeretur, & quem vult indurat,hoc ergo quod deus miſeretur videtur eſſe non propter hominis inobedientiam. Vnde & venerabilis Auguſtinus paſſim in omnibus ſuis libris contra Pelagianos diſputans, rationem

Deus quoſdam gratiæ ſuæ rebelles,ſubito cõuertit,quoſdam propter rebellionẽ induratos relinquit.

cur iſti credunt, & obediunt, illi non credunt, aſſignat quia in illis, non in iſtis præparatur voluntas a domino. Exercitatis in doctrina Pauli Apoſtoli, & Auguſtini manifeſtum eſt non eſſe vllam rationem in hominibus, cur deus in poteſtate habēs hominum voluntates non ita mouet corda hominum, vt neq; contemnant, neq; reſiſtant. Et cur hunc ſic mouet non iſtum. In talibus enim exclamandum eſt cum Apoſtolo. O homo tu quis es, qui reſpondeas deo. Sed hoc ampliorem exigit diſcuſſionem, de qua in libris de diuina prouidētia, & prędeſtinatione, ac reprobatione prolixe ſatis deo adiuuante tractaturi ſumus. Sufficiat autem nunc credere, q̃ ipſe deus, vt non eſſent varia ſapientię ſuę opera ita gubernat hominum genus, vt in hac vita etiam dei gratia adiutū, dimittat hominem libere velle, & poteſtatem nō auferat declinandi ad vitia, dicente ſcriptura. Qui potuit mala facere, & non fecit. Reliquit eum in manu conſilij ſui. Et cum adijcitur in argumento. Deus ſi excitat impiorum hominum animas, emittens eiſdem cogitationes, & inſpirationes ex intentione qua vult, vt homines credant, reſipiſcant, congregentur in vnitatem fidei. Homines autem vocati contra huiuſcemodi voluntatem ſeu intētionem dei obdurant corda ſua. Dei ergo intentio erit fruſtrata, illiuſq; voluntas ab humana voluntate erit ſeparata, hoc autem abſurdum.

Reſpondeo, argumentum recte cōcluderet, ſi deus ex intentione, ſeu propoſito voluntatis ſui beneplaciti vellet aliquid fieri, quod non fieret, nunc autem ſecus eſt. Deus nempe dat hominibus talenta, poteſtatem, ſeu facultatem propter vſum, vel optans ſeu iubens, vt in talentis acceptis operenī, relinquens tamen in eorum arbitrio ſi velit aut operari, aut non operari, paratus cooperari illis ad quodcumq; opus voluerit extendere manus. Ad bonum tamen faciendum pręueniens ſuorum electorum voluntates ſanans, & liberans illas, ita tamen, vt ipſis iam præuentis non auferat poteſtatem declinandi ad vitia, & reluctandi inſpirationi diuinę. Et ita q̃uis nemo ſit rebellis deo, quin ſi vellet eius etiam miſereri deus poſſet ita vocare eum, quomodo illi aptū eſt, vt moueretur ad fidem & pœnitentiam, ita tamen ſuauiter cuncta gu-

 bernat,

bernat, vt creaturam rationalem tam in bono q̃ in malo faci at viuere libera et ſpontanea voluntate. Quemadmodum & dum homines paucis exceptis perierunt diluuio, potuit pau cos illos ſeruare ſine rate, id eſt, ſine arca, ſed vt non eſſent va cua ſapientię ſuę opera, homines illos voluit habere libera vo luntate ſuę ſalutis cooperatores. Et quia homines ſegnes ſunt et deo trahenti reſiſtunt, iccirco plęrumq; in ſcripturis deus fruſtra legitur pręſtitiſſe auxiliũ. Fruſtra, inquit, percuſſi fili os veſtros, diſciplinam noluerunt recipere.

Verum ne ex ſimilibus ſcripturis quis falleretur, & arbitra ref̃ diuinã voluntatẽ eſſe, aut impotentẽ, aut infirmã, & abla tã eſſe diuinã prouidentiã, occurrit ſcriptura docens, volun tati illius nihil poſſe reſiſtere. Sed de his omnibus latius in libro de diuina prouidentia. Nunc ſufficiat ſcire, quod ad bo num, aut nulli, aut caſſi ſunt conatus voluntatis noſtræ, ſi nõ deus præueniens miſereatur, econtrario autem deum fruſtra ſuæ nobis miſericordiæ auxilia impendere, ſi non & nos velimus, ad aliquem ſenſum dici poteſt, quem legimus in ſcripturis. Verum nunquam intentio ſeu voluntas diuini beneplaciti, a noſtra voluntate poteſt eſſe aut ſeperata, aut caſſata. Et ita dicit Auguſtinus in libro ad Simplicianum, nos recte dicere non poſſe, deum fruſtra miſereri, niſi nos vo lumus, dicente domino apud Eſaiam, Deſcendit, inquit, im ber & nix de coelo, & illic vltra non reuertitur, ſed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat ſe men ſerenti & panem comedenti. Sic erit verbum meum quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me vacuum, ſed faciet quęcumq; volui et proſperabitur in his, ad quę mi ſi illud. Loquitur autem propheta de verbo quod caro factũ deſcendit in terram, ſicut pluuia in vellus.

Hoĩs eſſe corripiendos in quibus deus intus operetur.

Ad aliam Pelagij cõſequentiã qua dicitur, hoĩs nõ eſſe corripiendos, ſed orandũ eſſe ſolum pro illis, ſi bona volũtas & oĩa bona opa ſunt dei dona. Reſpondet Augu. in li bro de correptione & gratia capitulo ſeptimo, conſequentiã eſſe inualidam. Corripiuntur enim, homines, vt ęgrotos ſe eſ ſe videant, & medicum quærant, confugiant ad gratiam iu ſtificantem. Correptione, inquit Aug. corripiendus mõſtra tur ſi-

tur ſi-

tur ſibi eſſe deformis, vt cũ ſeipſum viderit & crediderit deformem, deſideret informatorem. Correptione inſuper vel pudor ingeritur, vel dolor, vel vtilis timor. Huic ſi obiecce ris. Agnoſcere ſe deformem & peccatorem, & medicũ ſalutis quęrere, & orare non poteſt homo ſine dei gratia.

Reſpondeo, Deus ſua inſpiratione pręueuiens hominis voluntatem, prius aliquid impendit auxilij, quo poteſt homo ad id quod nondum accepit aſcendere. Adiuuat enim deus, non modo credentes, vt in eo quod cœperint permaneant, verum & non credentes, vt incipiant velle credere. Peccator iã pridem aut prorſus ignorãs calamitatem ſuam, aut reluctãs deo pulſanti, rurſus deo miſerente excitatur, & iaculis quibuſdam ſalutarium cogitationum pręuenitur. Vnde Augu. in libro ad Simplicianum, quęſtione ſecunda. Incipit homo percipere gratiam, ex quo incipit deo credere. In quibuſdam tanta eſt gratia fidei, q̃ cta ſufficit ad obtinendũ regnũ cœlorum. Neq; abſurdum eſt, neq; teſtimonijs ſcripturę contrarium, ſi quis dixerit initijs quibuſdam fidei acquiſitæ hominis voluntatem prępararı anteq; accipiat ſpiritum fidei iuſtificantis, quæ ſimul cum charitate infunditur. De quo latius in libro de natura & gratia.

Prius homo aliqd accipit auxilij ut ex hoc quęrat aliqd.

Ad tertium argumentũ reſpõdeo, q̃ p Adę peccatũ nõ periit de humano genere naturalis potẽtia aĩ rõnalis, quę tã q̃ vis quędam media excitari ſeu inclinari ad fidem vel infidelitatem poteſt, qua & homo vnumquodq; ſibi propoſitũ poteſt concipere, examinare, & deliberare, & ſuaſiõe aliqua vł teſtificatione idonea interius tractus ita affici, vt velit conſẽtire ei quod dicitur. Poſt Adæ tamen peccatum non remanſit aliquid, quod per hominem forinſecus prædicantem excitetur ad fidem, qua Chriſtianus fiat, ſic vt Pelagius credidit, qui arbitrabatur naturalis virtutis ſeminarium, ſufficere ſibi ad pariendum in ſeſe fidem qua iuſtificetur, modo euangelium iuſticiæ ſibi fuerit propoſitum. Et ita hominem ex naturali poſſibilitate poſſe abſque alia gratia euangelio prædicato ſic conſentire, vt & Chriſtianus ſit & iuſtificatus.

Hoc autem falſum eſt & contrarium ſcripturis, quibus docetur tam initium fidei, qua Chriſtiani ſumus,

℞ incrementum eſſe dei donum, quemadmodum docet venerabilis Auguſtinus in libro de prædeſtinatione ſanctorum, & in libro contra Vitalem, tradens iuſtis & Chriſtianis iã credentibus datam eſſe miſericordiam, quæ non modo fecit euangelium ipſis forinſecus prædicari, ſed & intus largitus eſt ſpiritum ſanctificantem, quę hominem ita docuit ſuadẽs, ſuggerens, & teſtificans, vt euangelio prædicato conſentiẽs homo factus fuerit Chriſtianus iuſtificatus, & ſpiritus ſancti habitaculum, principe mundi huius foras eiecto, quæ ſane officia ſunt ſupra vim humanæ voluntatis. Quod ſi hanc fidem accipiẽdam antecedat aliqua vel pręparatio, vel inchoatio a libero hominis arbitrio in catechumenis audientibus euangelij prædicationem. Illa quidem pręparatio cum ſit diuinitus ordinata ad fidem iuſtificantem, ſimiliter eſt ex ſuaſione dei præuenientis, qui pro ſua miſericordia, vel per ſeipſum, vel per angelum, vel per hominem excitat liberũ hominis arbitriũ, vt intenderet in ea quæ fidei ſunt & ſalutis, quemadmodum & in actibus legitur, Aperuit dominus cor Lidiæ, vt intenderet in ea, quæ Paulus pręedicabat. Mouentur corda hominum ex cauſis, quæ vt exiſtant, vel non exiſtant, inquit Auguſtinus, non eſt in hominis poteſtate, ſed veniunt ex occultiſſima prouidentia dei cuncta aut iuſte, aut miſericorditer erga genus humanum diſponentis. Et quemadmodum ait Ioſeph ad fratres ſuos, Non veſtro conſilio, ſed dei voluntate huc miſſus ſum, ita non conſilio noſtro, ſed dei miſerentis voluntate ſalutis euangeliũ nobis præ cæteris ẽ annunciatum. Multi fuiſſent credituri habentes, ſi Auguſtino credimus, in ipſo ingenio munus quoddam naturaliter intelligentię, quo intus pulſati, fuiſſent moti ad fidem, ſi congrua ſuis mentibus, vel verba audiſſent, vel ſigna conſpexiſſent, qui tamen nec crediderunt, nec vnquam ſunt credituri, vt patet in Tyrijs & Sidonijs, quibus quoniam vt crederẽt, non erat datum, etiam id vnde crederent eſt negatum. Vnde Auguſtinus in lib. de natura & gratia, cap. quarto. Iuſte damnantur hi, qui fidem Chriſti audire non potuerunt. Non potuerunt, inquam, vel per ętatem, vt paruuli & infantes in vtero mortui, vel non habentes a quo diſcerẽt. Et ibidẽ ca. 8.

Recte

Recte non admittitur in regnum cœlorum, non regeneratꝰ etiam q̃uis nec Chriſtianus eſſe potuerit, ſed longe minus iu dicium ſubibunt, q̃ hi quibus, vnde crederent erat datum. Fidei ſpiritum ac virtutem qua iuſtificamur, deus operatur in nobis ſine nobis. Opus vero virtutis nobiſcum operatur deus. Quædam ſunt dona dei, quę dantur non orantibus, ſi- cut initium fidei. Quędam vero dona ſunt dei, quæ non ni- ſi orantibus tribuuntur, ſicut continentia, perſeuerantia, pa tientia. Quantumlibet autem quiſpiam ex teſtificationibus hominum, aut viſis miraculis credat euangelio prędicato, ſi non adſit illi fides, quæ a deo eſt, per dilectionem operans, gratis iuſtificans in nihilum computabitur. Multi hæretici, ſchiſmatici, arbitrantur quidem ſeſe habere fidem, & reuera intus pcipiũt ſe credere euangelio, videnť ſibi orare, & pulſa re, videntur ſibi recte & bene viuere, ſed quia fidem non ha- bent, quę a deo eſt gratis data, qua quiſq; & Chriſtianus, et in eccleſia catholica efficitur, ſalutem non aſſequuntur.

Dona dei ſunt duplicia.

Sola fides quæ eſt a deo, ē ue- ra uirtus.

Fidem hanc, neque prędicator euangelij, neque auditor, ſed deus in homine facit. Ipſi autem miniſtri prædicantes, et fidei doctores, q̃uis nequeant intus dare aut ſeminare huiuſ cemodi fidem, non fruſtra tamen ſuas impendunt operatio- nes, non in vacuum annunciant ſalutis verba, non fruſtra ar guunt, corripiunt, increpant, obſecrant. Quemadmodum et agri & vineæ cultor, q̃uis nequeat aut in agro ſegetem face re, aut in arbore fructus facere, neq; fruſtra tamē ſeminat, ne- q; fruſtra plantat, neq; inaniter laborat. Sicut ad arborem, vel agrum colendum ſeſe habet cultoris negligentia, ita ſeſe habet ad animam docendi ſegnitia, verum tamen diſcrimen eſt. Nam agri cultor inijcit terrę ſemē, quod vim habet acti uam naturaliter germinandi in terra, tale autem ſemen non poteſt fidei prædicator mentibus hominũ inſerere, ſuũ tamē pręſtans miniſterium, res ſalutares proponit hoĩm mentibꝰ per ſigna quędam forinſecus adhibita, quibus mens excita- ta conſpicit, perſpicit res ipſas ſignificatas, ad quas credēdas & ipſe magiſter forinſecus inuitat, quãtum in ſe eſt ſuadēs, ſuggerens, & teſtificans argumentis quibuſdam, & indicijs apud audientes veriſimilibus. Potuit quidē Chriſtus ſubito

mouere animos Iudęorum, & non viſis vllis miraculis non auditis per hominem euangelij doctrinis intus inſpirare fidē, donare ſapientiam, de qua dicit ſcriptura. Per ſapientiā ſanati ſunt quicunque tibi placuerūt ab initio, ſine qua & deſuper accepta nemo ſaluari, aut potuit, aut poterit vnquam. De tamen pro ſua ſapientia volens humanum genus ſuauiter gubernare, & vt non eſſent vacua ſapientię ſuæ opa ſecundū vires ſemel inſitas dirigere volūtarijs hominum vtitur miniſterijs, & ad fidē deſuper aut accipiendam, aut ad eam iam acceptam nutriendam, ac ſtabiliendam, multis vtitur argumentis, multis inſuper apparitiōibus, indicijs, miraculis, & ſignis, voluit veritatem ſuæ fidei declarare, & confirmare, quamquam tamen & in ſua habuit poteſtate conuertere Iudęorum, ac diſcipulorum corda ad fidem abſque miraculis, cui data erat omnis poteſtas in cœlo, & in terra. Ipſe poſt paſſionem ſuam fruſtra non fecit quicquam, prębēs ſeipſum viuum in multis argumentis per dies quadraginta apparens eis & loquens de regno dei. Vt quid hęc fecit, ſi ipſe in omnibus intus operetur fidem? Ita placuit diuinæ ſapintię homines facere acceptos & pręparatos, vt velint credere, & eccleſiam dei non cōtemnere, quibus & abſque miraculis & prodigijs potuiſſet voluntatem credendi inſpirare. Proinde & Auguſtinus contra epiſtolam fundamenti. Pręter ſynceriſſimā, inquit, ſapiētiam ad quā perueniunt hi qui in eccleſia catholica ſunt ſpirituales alia multa quę tenent me in eiuſdem eccleſiæ gremio. Tenet enim conſenſio populorum, et gentium, tenet ſcribentium authoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate firmata, tenet ſucceſſio ſacerdotum ab ipſa ſede Apoſtoli Petri, cui paſcendas oues poſt reſurrectionem ſuam dominus commendauit vſque ad pręſentem diem, tenet me poſtremo ipſum eccleſiæ catholicæ nomen, quod non ſine cauſa inter tantas perſequutiones, inter tam multas hæreſes, ſic iſta ſola eccleſia obtinuit, vt nullus hęreticorum audeat, vel domum, vel Baſilicam oſtendere. Apoſtolus autem ad Romanos cum dicit fidem eſſe ex auditu, loquitur quidē de fide non acquiſita perſuaſione humana, ſed de illa qua efficitur quis Chriſtianus, qua & inuocatur nomen domini,

de

de qua pomnem locum eiuſdem epiſtolę dicit homines gratis iuſtificari ex fide ſine operibus legis. Huiuſcemodi autē fides eſt quidem ex auditu euangelij, tanq̄ ex conditione, q̄ eſt de ratione fidei, & ſine qua non eſt fides, ſed non ita, vt aut ſola conceptio, vel cogitatio rerum credēdarum, aut ſola voluntas abſq; dei gratia credibilibus menti propoſitis faciat in anima fidē. Illa enim eſt impia & damnata Pelagianorum ſententia dicentium, gratiam dei ad accipiendum fidem iuſtificantem ſolum in hoc eſſe, vt euangelium nobis prędicetur in ſolis viribus noſtrę volūtatis ſitū eſſe euangelio prędicato ita conſentire, vt Chriſtiani ſimus & iuſti. Fit q dē ſic credere ex imperio volūtatis, ſed vt tale imperiū voluntas habeat, voluntas ſola non ſufficit. Hoc autem, vt magis ſiat manifeſtum, non eſt inutile conſiderare, diſcrimen eſſe inter credere & ſcire. Nam quod ſcimus noſtrę rationis debemus teſtimonio, cui res ſunt præſentes. Quod autem credimus debemus alienæ rationis teſtimonio. Videntur & ſciūtur præſentia, creduntur abſentia ex teſtimonijs aliorum, qbus hæc præſentia & explorata eſſe credimus. Credibilia igitur fidei Chriſtianæ cum omnem ſuperent indaginem rationis humanæ, & talia ſint, quæ non poterunt vnq̄ fuiſſe ꝑpoſita humano generi, niſi ex bonitate ſolius miſerentis dei, cui ſoli & iam beatis cum ipſo hæc præſentia, ſeu viſa eſſe poſſunt, idcirco aliud eſt de fide humanarum rerum, aliud de fide credibilium ſuper ſalute noſtra. Nam credibilia humanarum, aut corporalium rerum huius mundi, quę alijs ſunt incerta, incognita, alijs ſunt certa, euidentia, & experimento comprobata. Credibilia autem pro ſalute noſtra qualia ſunt creationis, trinitatis, incarnationis, ac redemptionis nr̄æ myſteria nulli hominum per lumen rationis internę poterunt eſſe certa. Et ita huiuſcemodi myſteria, viamq; ſalutis credere homines non potuiſſent, niſi mediate, vel immediate, hæc ex dei teſtimonio didiciſſent. Audire autem nō poſſunt, niſi prædicātes diuinitꝰ miſſi eſſent. Quod ergo mittunt̄ ꝑdicantes gratia eſt; quod audiuimꝰ, & intus credibilia mente concepimus, gratia eſt, & talis gratia in quam etiam nobiſcum ſentit ipſe Pelagius.

De fide, qua Chriſtianus q ſ que efficitur.

Verum ſuper hęc omnia, niſi deus miſereatur, & voluntate credendi diuinitus inſpirata eijciat foras principē mundi huius, transferens nos in regnum charitatis, Chriſti diffuſa charitate per ſpiritum ſanctum in cordibus noſtris, recte credere, ac iuſte viuere non poſſumus. Ad aliam conſequentiam qua dicitur. Credere exigitur a libero voluntatis arbitrio, eſt ergo in poteſtate liberi arbitrij. Reſpōdemus argumentum hoc recte cōcludere. Nam credere etiam ſic vt Chriſtianus credit eſt quidē in poteſtate voluntatis, qa nemo credit niſi voluntarie, ſed hæc poteſtas non exit in actum, niſi deus intus traxerit, & dederit ſpiritum ſeu virtutem fidei. Fides enim hęc qua Chriſtiani ſumus, qua & tranſlati ſum⁹ a poteſtate diaboli in regnū Chriſti, ē virtus, q̄ nō ſola humana fit operatiōe, ſed & diuina inſpiratiōe per ſpiritum Chriſti. Sermo & prędicatio fidei noſtrę, inquit Apoſtolus, non eſt in perſuaſorijs humanę ſapientiæ verbis, ſed in doctrina ſpiritus & virtutis, vt fides noſtra ſit in ſapientia hominū, ſed in virtute dei, vt ſublimitas ſit virtutis dei, & in omnibus honorificetur deus. Hanc fidem offert multis, qui nolūt accipere, offert quidem non ſic ſolum, vt Pelagius ſenſit, docēs gratiam pręuenientem conſiſtere in doctrina legis, euāgelijq; prędicatione, & naturalem vim ſibi ſufficere, quę pariat in ſe fidem, qua iuſtificetur, ſed & ſic ut is, qui intus ſuggerens, ſufficienter adiuuat homines vt valeant ſeſe ad accipiendam fidē hāc accomodare. Qui dū corda ſua obdurant, deo intus ſuggerenti rebelles lumini fiunt digni obtuſione.

Ex ſupradictis igitur eſt manifeſtum non oportere, ſi credere exigatͬ a libero noſtro arbitrio, quod ergo cōſequēs ſit ipſum credere eſſe in poteſtate ſolius liberi arbitrij, quemadmodum a nobis iam credentibus exiguntur opera, quę facimus deo adiuuante, quibus & meremur a deo accipere alia nondum accepta. Ita & a nobis exigit deus, vt incipiamus, & credamus, q̄uis hoc non ex nobis, ſed ex deo adiuuante facimus. Et hoc eſt quod præcipue ſolet fallere eos, qui cū iniuria diuinæ gratię liberum conantur defendere arbitrium. Qui cum paſſim tum apud veteres, & pręcipue Origenem, Chryſoſtomum, Ambroſium, & Hieronymum, tum apud

recentiores legunt, quod noſtrum ſit incipere, noſtrũ ſit credere, quęrere, pulſare, & orare, & alia id genus opera facere arbitrantur ea eſſe noſtra ſolius opera, atq; ita falluntur, vt pręſumant docere Chryſoſtomum & cęteros anteceſſores contra Manichæum pro defenſione liberi arbitrij, diſſerentes non recte ſenſiſſe. Falluntur certe, neſcientes quod ſingula quę deus fieri iubet opera bona ſint ſua in nobis dona, & nihilominus ea eſſe nobis pręcepta, vt intelligam⁹ quod nos facimus ea, ſed deus facit, vt faciamus ea voluntate libera, & ſic tota Chriſtianorum ſchola, liberum arbitrium defendit, ſimul cum gratia. Quam & venerabilis Auguſtinus paſſim ſuis in libris contra Pelagij hæreſim illuſtrauit. Noſtrum igitur eſt incipere, noſtrum eſt credere, noſtrum eſt velle, noſtrum eſt operari, noſtrum eſt facere arborem bonã, & fructus bonos, noſtrum eſt orare, & pulſare. Noſtrum, in q̃, id eſt, noſtræ voluntatis opera, ſed huiuſcemodi bona noſtra non eſſent, niſi gratia dei noſtras pręueniſſet volũtates. Quemadmodum ait Apoſtolus. Deus eſt qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona volũtate. Vnde Auguſtinus libro. 1. retractationum ca. 22. Niſi quiſq; mutauerit voluntatem, bonum operari non poteſt, quod in noſtra poteſtate eſſe ſitum docet ſaluator cum dicit, Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum, aut facite arborem malam & fructũ eius malum. Sed hoc non eſt, inquit, contra gratiam, quã pręedicamus. In poteſtate quippe hominis eſt mutare in melius volũtatem, ſed ea poteſt is nulla ẽ niſi detur a deo, dicẽte ſcriptura. Dedit eis poteſtatem filios dei fieri. Facit homo arborem bonam, quando accepta dei gratia incipit volũtarie credere & diligere. Homo enim per ſeipſum non facit ſe ex malo bonum, ſed ex illo & per illum, qui ſemper eſt bonus, qui non ex operibus iuſticię, quę fecimus nos, ſed ſecundum ſuã miſericordiam ſaluos fecit nos, faciens non tantum, vt arbor id eſt, voluntas noſtra ſit bona, ſed etiam, vt ipſa volũtas fructus faciat bonos, id eſt opera forinſecus bona. Hęc omnia in ſuperioribus ſunt ſcripturæ ſacræ teſtimonijs roborata. Malam vero arborẽ per ſeipſum hõ facit, quando a bono incommutabili deficit. Arborem autem vel bonam vel malam nõ

naturalem potentiam,ſed motum voluntatis bonum aut ma lum intellige. Origo ſeu radix arboris malę ipſa eſt cupidi tas,quę non eſt a deo patre. Radix autem vel ſemen arboris bonę eſt fides per dilectionem operans,diffuſa in corde hominis per ſpiritum ſanctum. Naturalis autem rationalis animæ poſſibilitas, quam Pelagius dixit ad bonum ſufficere eſt velut ager vtriuſq; radicis ſeu ſeminis capax,quę a deo cõ dita eſt recta,ſed deferens ſub deo obedientiam facta eſt mala per voluntariam mentis auerſionem,per quam in hac vita ſemper habet ager noſter ſemen malum, vtpote fomitem, ex quo & naſci apta ē arbor mala,ex quo & in voluntate iã facta arbor bona, iterũ poteſt fieri arbor mala, ex qua ſemel mala rurſus arbor fieri bona non poterit,niſi cœleſtis agrico la deus ſemen bonum rurſus inſeruerit.

Mandata dei quõ poſſibilia & quõ impoſſibilia.

Ad quartum argumentum dicim⁹ poſſibilia dedit de us mãdata,quia nihil exigit ab homine fieri,quod facere prorſus ſit impoſſibile,aut alienum ab hominis poteſtate. Non pręcepit homini,vt volet in aera,vt pedibus ſiccis mare trãſeat. Non iubet homini,vt non moriatur, non iubet ceco corporaliter vt videat,vt corpus ſanum,aut diuitias habeat. Nõ iubet homini pauperi, & nihil habenti,vt corporali eleemoſyna ſubueniat indigenti,quin potius conſulit homini,vt ponat animam ſuam,id eſt,vitam corporalem pro fratribus, vt relinquat omnia quæ poſſidet,neq; imperaret hoc deus, inquit Auguſtinus,vt faceremus,ſcilicet animam pro fratrib⁹ ponere,ſi impoſſibile hoc eſſe iudicaret ab homine fieri. Si cõſideres infirmitatem tuam,deficis ſub præcepto,ſed Chriſt⁹, qui prębuit exemplũ,adeſt tibi,vt prębeat & auxilium. Hęc ille ſuper titulo pſal.56. Sic opera in decalogo ſcripta,vt colere vnum deum,honorare parẽtes. Item. Non committere furtũ,homicidiũ,falſum teſtimoniũ ſunt ſita in poteſtate hominis. Verum nihil horum poteſt homo facere, ex voluntate bona deoque placente, niſi deſuper accepta charitate ex impio fiat iuſtus. Nẽpe & obſeruatio mandatorum, de qua ſaluator ad adoleſcentem dicit. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata,ſi credimus Auguſtino conſideranda ē non ſecundum literam, ſed ſecundum ſpiritum viuificantem.

Nam

Nam litera occidit, ſpiritus autem viuificat. Spiritus quidem viuificat dum facit hominem voluntarie abrenunciare omnibus, quæ poſſidet, & ex fide adhærere Chriſto, & ita nemo ex viribus liberi arbitrij abſque gratia idoneus eſt obſeruare mandata, ſic vt habeat æternam vitam. Faciunt quidem impij, & gentiles abſq; gratia dei miſerentis multa mandatorum officia, dum honorant parentes, cauent homicidia, mendacia, & falſa teſtimonia. Ped quia non faciunt hæc ex charitate diffuſa in cordibus ſuis per ſpiritũ ſanctum, idcirco non ingrediuntur ad vitam. Deinde & cum hominis voluntas iam fuerit bona & recta, non perſeuerat ĩ accepta bonitate, niſi mentis vigilia, & orationum inſtantia imploret quotidiana diuinæ gratiæ auxilia. Vigilate & orate, inquit ſaluator, vt nõ intretis in tẽtationẽ. Pręcepit aũt deus ea, inquit Auguſtinus, quæ per noſmetipſos implere nõ poſſumus, vt cognoſcentes dei adiutorium nobis eſſe neceſſarium confugiamus ad gratiam illius. Rurſus in libro de natura & gratia. Non igitur deus impoſſibilia iubet, ſed iubendo admonet, & facere quod poſſis & petere quod non poſſis. Ampli⁹ autem per vigiliam aſſiduam, & orationum inſtantiam iuſti perſeuerantes in accepta iuſticia, non ita perficiũt omnia mandata, vt in nullo vnq; deficiant. Nam & huiuſcemodi duo præcepta, Non concupiſces, Diliges dominum deũ ex toto corde tuo, & cęt, nemo iuſtorũ in hac vita tã integre ſeruat, quĩ cõtra illa crebro peccet, quod lati⁹ infra declarabim⁹, & idcirco non poſſumus in hac vita prorſus viuere ſine peccato. Neq; enĩ eſt hõ in terra, vt igt ſcriptura, q bñfaciat, & nõ interdũ peccet. Itẽ Bernard⁹. Nõ latuit pręceptorem præcepti pondus excedere hominum vires, ſed dando legem, indicauit eſſe vtile homines admonere ſuæ ſufficientiæ, & ita mandando homini impoſſibilia, non præuaricatores fecit homines, ſed humiles eſſe voluit, vt agnoſcentes ſeſe in hanc impoſſibilitatem elapſos per primi hominis inobedientiam, quærant ſaluatorem & adiutorem, qui & ſoluat huiuſcemodi impoſſibilitatis reatum, et adiuuet infirmitatem, & diſcant in hac vita charitatem illam diligere, & deſiderare, qua prorſus viuant ſub dei obedientia ſine peccato.

Bernardus ſermone quinquageſimo ſup Cãtica.

Deus quõ mãdat impoſſibilia

Mādata grauia non ſunt.

Cum autem dicit Ioannes Apoſtolus, Mandata eius grauia non ſunt, intelligit ea non eſſe grauia habentibus iam voluntatem bonam, id eſt, habentibus iam charitatem, quę facit hominem cuſtodire mandata ex amore, & delectabiliter viuere ſub dei creatoris, & redemptoris ſuæ obedientia. Verum quia charitas huius vitę nō tollit legē carnis cōcupiſcētis aduerſus ſpiritum, idcirco anima in hac vita quotidie ingemiſcit, intelligens ſe nondū accepiſſe donum perfectum, q̄ non ſint grauia mandata.

Prope ē uerbū.

Ad verbum ſcripturæ ex cap. 30. Deutero. Prope eſt verbum in ore tuo, Reſponſio patet ex doctrina Apoſtoli, ad Romanos cap. 10. tribuentis Chriſto vero dei verbo, vitam & iuſtificationem, quam Moyſes tribuit verbo legis, qa finis legis eſt Chriſt⁹ ad iuſticiam omni credenti. Chriſtus autē a cœlo in terram deſcendens manifeſtauit iuſticiam ſuam, loquens ore ad os, & ex terra aſcendens in cœlū miſit ſpiritū veritatis manētē in eccleſia vſq; in finē ſæculi relinquens Apoſtolos operis ſui vicarios in omnem terram, atq; ita ad aſſequendam iuſticiam non eſt opus labore multo, aut longa peregrinatione, ſed ꝓpe in animo noſtro eſt fidei verbum, quia ſi credimus in Ieſum, vt in ſaluatorē, ſine quo nullus poteſt aſſequi iuſticiā, ſalui erimus, ſed ex his non ſequitur hominem poſſe ſuis ſolius virib⁹ peruenire ad ſalutem. De cæteris conſequentijs in eodem quarto argumento adductis patet latius in libro de liberi arbitrij captiuitate, ſeruitute, & impotentia vitandi peccata, & facilis erit ſolutio ſi conſideretur quod omnis homo ſuę naturæ relictus eſt peccator & perditionis filius, & quod liberum arbitriū iā ſub peccato dānatū ad bn̄ operandū nō eſt liberū, niſi liberatū fuerit ꝑ ſaluatorē Ieſū accepta ꝑ ſpūm fidei volūtate bona.

Solutio quinti argumenti.

Ad quintum argumentum ſimiliter dicimus conſequentiā eſſe inualidam. Nam & ſi iuſtus in ſcripturis admoneatur, vt in eo quod cœpit permaneat, non ob id conſequens eſt eundem ex viribus ſuis ſolius ſic permanere, quēadmodum ſi claudo præcipiatur, vt maneat erectus, & ambulet, non idcirco conſequens eſt claudum poſſe ambulare ſine baculo. Perſeuerare in fide & charitate eſt quidem in liberi arbitrij naturali poteſtate, ſed dei gratia illam adiuuante, &

ita

ita non eſt in poteſtate ſoli⁹ liberi arbitrij. Nam fides, & charitas non auferunt ab homine carnis concupiſcentias cętera quoque impedimenta charitati obuiantia, quibus a charitate abſtrahitur, & illicitur humana volũtas, & idcirco iuſtus homo in hac vita ſub tot & tantis periculis conſtitut⁹ implorat quotidianæ gratiæ auxilium. Deinde quemadmodum iam ſæpe diximus poteſt quidem homo per quotidianum dei adiutorium in fide & charitate accepta perſeuerare, ſed nõ poteſt prorſus in fide & charitate ſine peccato viuere. Propterea autem iubet deus perſeuerare & facere ea quæ noſmetipſos nõ poſſumus, vt in nobis deficientes ad illum confugiamus.

Iam reſtat ſoluere rationes Pelagij, quibus ipſe probare conatur hominem ex ſolis liberi arbitrij viribus poſſe viuere prorſus ſine peccato. Ad primam, in qua Pelagius probare conatur poſſibilitatem non peccandi eſſe nõ in arbitrij poteſtate, ſed in neceſſitate naturæ, & ita hanc poſſibilitatem pertinere ad conditiõem naturæ, Reſpondet Auguſtinus in libro de natura & gratia cap. 48. & ſequentibus. Quemadmodum ſimilitudines, inquit, quas aſſeruit Pelagius de poſſe loqui, & non loqui ſunt falſæ, ita & falſum eſt id quod per eas voluit adhibere. Poteſt mihi non adempta lingua loquuendi poſſibilitas tolli vexato pulmone, vel alliquo interiori alio corrupto. Poteſt inſuper et os meũ ſic vinculis claudi & obſerari, vt illud aperire minime valeam. In membris quoque ſingulis potentię, aut vinculo quodam aut vitio præpediri poſſunt a ſuis officijs. Ita in propoſito potentiã iuſte, recteque viuẽdi, & nũquam peccãdi dicimus poſſe vitiari, infirmari, & impediri. Vnde & ex ſimiliudine corporalium ſenſuum in ſcripturis paſſim legitur interior rationalis animę ſẽſus aut excecari, aut obtenebrari, aut obſurdeſcere. Dicimus ergo poſſibilitatem recte viuendi & perſeuerandi, poſſibilitatem non peccandi non eſſe inſeparabiliter inſitam naturæ, cuius deus eſt autor. Vbi enim eſt inſeparabilis nunquam peccandi poſſibilitas, ibi nõ poteſt accidere vlla volũtatis infirmitas. Poſſe non peccare, id eſt, prorſus viuere ſine peccato, fuerat quidem cõditio naturę primit⁹ a deo inſtitutæ, ſed illa tamẽ in eadem natura poſſibilitas nõ erat inſepa-

 rabi

rabilis, ſeu inamiſſibilis proprietas, quandoquidem illa natura vitiari potuit, & vitiata iam eſt lapſa in neceſſitatē quādam, & peccandi interdum, & habendi peccatum. Rurſus nec valet cōſequētia. Peccare nr̄m eſt, ergo poſſumus & velle peccare & nolle peccare. Sicut non ſequitur, velle beatitudinē noſtrum eſt, ergo poſſumus & velle, & nolle beatitudinem.

Amplius autem naturalis illa poſſibilitas, qua poſſum⁹ non peccare, quam Pelagius poſuit naturaliter inſitam, ſi intelligatur ipſa vis naturalis animæ, ipſa, inquam, voluntas ē quidem ab anima rationali inſeparabilis, ſed aut ſibi relicta, aut vincta, aut vitiata, multa non poteſt facere, quę alioqui facere poſſet. De quo ſi placeat, vide in libro de ſeruitute & captiuitate liberi arbitrij. Ad rationem ſecundam reſpondet idem Auguſtinus in eodem libro de natura & gratia, cap. 67. Poteſt homo non peccare, inquit, poteſt & reſiſtere peccato, ſed non ſine illo opitulante, cui dicimus, Ne nos inducas in tentationem. Deus in adiutorium meum intēde. quod adiutorium nō poſceremus, ſi nos peccato reſiſtere nullo modo poſſe crederemus. Poteſt homo inſuper fugere, euadere, ſeu euitare peccatum, & liberari ab illo, ſed per Ieſum Chriſtum, opitulante illo cui dicimus, Dimitte nobis debita noſtra. Sicut enim in corpore duobus modis cauetur morbi malum, Vno modo, vt non accidat. Altero, vt ſi accidat, citi⁹ ſanetur. Sic & in anima, vt non accidat peccatum cauemus, dicendo, Ne nos inducas in tentationem. Vt cito ſanetur cauemus, dicendo, Dimitte nobis debita noſtra. Peccatum igitur ſiue inſit, ſiue nondum inſit, caueri poteſt, ex neceſſitate quadam habemus peccata, id eſt, praua deſideria, quibus caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, vbi volunt iuſti recte facere .i. nō facere vlla huiuſcemodi deſideria praua, et nō poſſunt prorſus cauere illa, dicente Paulo, Quod odi malum hoc facio, ſed hæc neceſſitas pœna eſt hominum ex peccato Adæ, neq; damnabiles facit homines iam per Chriſtum regeneratos, ſi non conſentiant. Non tibi imputatur ad culpam, ꝙ inuitus ignoras, ſed quia negligis quęrere quod ignoras. Non imputatur ad culpā, ꝙ vulnus peccati ſentias, ſed quod volentem ſanare contēnis. Vbiq; deus eſt pręſens, q multis

Ignorātia craſſa peccatum.

modis

modis per creaturam ſibi domino ſeruiētem, auerſam vocat, docet credentem, conſolatur ſperantem, diligentem adhortatur, conantem adiuuat, deprecantē exaudit. Hactenus ille. Deinde & hoc addimus, quod ſingula peccata vitare poteſt homo iam ſub gratia adiuuante conſtitutus, ſed non tota ſua vita poteſt vitare in vniuerſum oīa, & peccat in eo ꝙ nō vitat peccatū qđ vitare debuit, ſed nō deſtincto peccat peccato in eo ꝙ nō vitat oīa. Habet quidē iuſtus pro loco & tpe voluntatē bonā deo adhærentem, ſed non poteſt in hac vita ſub tot & tantis tentatiōibus habere hoc velle perpetuū. Diſtrahitur enim mens hominis iuſti, & in huius mundi magno mari varijs iactatur fluctibus.

Ad tertiam rationem dicimus præceptum eſſe homini, vt non peccet, vt ſobrie viuat, vt vigilet, oret, et nolit peccare, ſed non eſt pręceptū, vt nō ſentiat peccatū, vt ſit ſine peccato. Scriptura nō dicit, Nō habete peccatū, ſed nolite, ingt, peccare. Nō ſemp aūt peccat, q aut peccatū habet, aut nō ſine peccato viuit. Stat eū, q habet peccatū, recte et ex charitate operari.

Ad quartā rationē patuit ſolutio ex ſupradictis. Verū quidē eſt in ſcripturis legimus multos fuiſſe ſanctos, iuſtos, & irreprehenſibiles, ſed tales iuſti, quales fuerunt de quib⁹ dicit ſcriptura, Iuſtus, accuſator eſt ſui in principio ſermonis. Septies in die cadit iuſtus, & reſurgit. Tales iuſti erant Apoſtoli dicentes, In multis offendimus omnes. Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducim⁹, & veritas in nobis non eſt. Non eſt iuſtus in terra, qui faciat bene, & non peccet. In die iudicij vix iuſtus ſaluabitur. Saluaretur autem facile, ſi nihil in ſe haberet maculæ. Recte iuſtus quiſꝗ in hac vita orat, Nō intres in iudicium cum ſeruo tuo dñe, quia nō iuſtificabitur in cōſpectu tuo oīs viuēs. Cum rex iuſtus ſedeat in throno, quis gloriabitur caſtum ſe habere cor? Quantalibet iuſticia, inquit Auguſt. ſit prędit⁹ homo cogitare debet, ne aliquid in illo, quod ipſe non videt, inueniatur eſſe culpandum, cum rex iuſtus ſederet in throno cuius ſcientiam delicta fugere non poſſunt. De quibus dictum eſt, Delicta quis intelligit. Et idcirco nemo ſanctorū in ſua iuſticia, ſed in ipſius iudicis glorietur miſericordia,

Sancti in hac vita irreprehenſibiles.

Nec oportet conſequens eſſe ſi in ſcripturis multi inueniã tur ſancti, qui non leguntur peccaſſe vnq̃, quod ergo nõ pec cauerunt vnq̃. Rurſus nec ſequitur. Homo iſte manet iuſt⁹, ergo neq; peccat, neq; peccatũ habet. Ad id aũt q̃ ſãcti qdã leguntur uixiſſe irreprehenſibiles et ſine querela, reſpondet Auguſtinus in libro de perfectione iuſticię. Aliud eſt eſſe ſine peccato, aliud ſine querela in cõuerſatione humana. Nemo iuſte queritur de eo qui nemini male uult, qui et quibus poteſt fideliter conſulit, nec tenens in corde cõtra cuiuſpiam iniurias libidinem uindicandi. Eſſe igitur iuſtum et incedere in oĩbus iuſtificationibus domini ſine querela .i. abſq; reprehenſione eſt ſine crimine uitam agere, in couerſatione nõ rũpere unitatẽ ſpiritus in uinculo pacis. Reliqua ſcripturę teſtimonia quę uidentur huic ſententię obuiare plane interpretatur Auguſtinus in libro de perfectione iuſticię docens immaculatum, id eſt, ſine macula in via eum dici nõ qui iam perfectus eſt prorſus ſine macula et ruga peccati, ſed qui ad ipſam perfectionem currit irreprehenſibiliter, id eſt, carens criminibus, non negligens etiã ipſas maculas venialiũ peccatorum, mundare orationib⁹ et eleemoſynis. Beatus Iob cum dixit, Non me reprehendit cor meum in omni vita mea, non intendit ſe prorſus vixiſſe ſine peccato, alioquin eſſet contrarius ſibimetipſi dicenti et cõfitenti peccata ſua. Nihil te latuit peccatorum meorum, Signaſti (inquit) quaſi in ſacculo oĩa peccata mea. Quis enim eſt mundus a peccato? Nec infans cuius diei vnius eſt uita ſuper terrã. Quod ergo ait ca. 27. Nõ me reprehendit cor meum in omni vita mea, intelligit in omni vita quã ſpiritualiter viuo, Cor meũ nõ arguit me, quod iuſticiam quam cœpi deſeruerim, non reprehendit me vllius criminis, non arguit, quod peccatum habeam quo aberrẽ extra viam domini. Et hic ſenſus eſt manifeſtus ex ſententiarum coherentia ibidem poſitarum, ait enim, Donec deficiam nõ recedam ab innocentia mea, Iuſtificatiõem, quam cœpi tenere nõ deſeram, & tũ ſequitur, neq; enim reprehẽdit me cor meum, nequaq̃ tñ voluit Iob affirmare ſeſe prorſus abſq; peccato & ſine macula eſſe. Nã & cap. vltimo, igt. Inſipiẽter loquutus ſum. Idcirco ipſe me reprehẽdo, & ago pœnitẽtiã

Iuſti quõ ambulant immaculati.

in

in fauilla et cinere. Quemadmodū ait Paulus apoſtolus. Nihil mihi cōſcius ſū, ſed nō in hoc iuſtificat⁹ ſū, inſinuās ſe nō eſſe conſcium vllius criminis, id eſt vllius peccati quod impediat iuſtificationem eius. In ceteris autem peccatis dicit cum aliis apoſtolis. In multis offēdimus ōnes. Deinde ad id quod in Iob legitur, abſtinuiſſe ab omni re mala, dicimus abſtinere ab omni re mala etiam eum, qui habet peccatum, quod in ſe regnare non ſinit, cui ſubrepit improbanda cogitatio, quā peruenire ad finem operis non permittit, qui et ſi interdum percutiatur, non tamen occidit, non ſternitur, non deiicitur. Iuſtus abſtinet ſe ab omni re mala pro loco & tempore ſecūdum conditionem fragilitatis humanę, ita vt et ſi interdum in via titubet, non tamen a via deficit, non extra viam errat.

Deinde etiam pro intellectu omnium ſententiarum, quas ſuper ſua innocentia protulit beatus vir Iob, hic eſt annotandum, quod ipſe commonſtrans amicis ſuam innocentiam non intendebat ſimpliciter aſſerere ſeſe non peccaſſe vnquā, aut ſeſe nunquā deum offendiſſe in aliquo, ſed intendebat tradere ſententiam contrariam opinioni amicorum ſuorum, contra quos diſputabat, qui putabāt oīa flagella illa ſup ipſum cœlitus deſcēdere propter peccata ipſius. Atq; ita ipſe hanc eorum opinionem refellens aſſerit ſe non peccaſſe, vt ſic flagellaretur, vnde & ipſe ait. Et nunc ſcio, quod non æquo iudicio deus me afflixerit, hoc eſt non iudicio ſuo retributionis pro peccatis meis miſit deus ſupra me afflictiōes iſtas. Inſuper & Iob multa prophetice dixit, gerens typum Chriſti, nunc loquens in perſona Chriſti, nūc in perſona corporis Chriſti, quod eſt eccleſia. & idcirco in omnibus dictis conſideranda eſt ſententiarum dependentia & conſequentia. Sed de his latius diximus in lib. 3. de eccleſiaſticis ſcripturis, & dogmatibus.

De Iob, qua ratione dicit ſe nō peccaſſe.

Ad quintam rationem, qua dicitur, In ſcripturis ſacris exigitur vt ſimus perfecti, ergo iam iuſtificati poſſumus dei gratia adiuuante in hac vita prorſus viuere & perſeuerare ſine macula et ruga. Reſpōdeo cōſequentiam eſſe inualidam. Siquidem perfectio vitæ huius non eſt prorſus perſeuerare ſine macula & ruga, ſed eſt aſſidue proficiendo eſurire, & ſitire iuſtitiā, quo tandē exhibeamur in conſpectu dei, ſine macula

 cula

cula & ruga. Vnde et ſcripturę in hac re inter ſeſe diſcordare videntur, quibuſdam docentibus neminē hic viuere ſine macula et peccato. Alijs vero iubentibus vt nos perfecti ſim⁹ & ſine macula & peccato viuamus. Harum enim ſcripturarum concordiam poterimus conſyderare, ſi oſtendamus in ſcripturis ſacris geminam reperiri perfectionem. Vnā viæ, Alterā patrię. Vtramq; deſignauit Paulus apoſtolus ad Philip cum dixiſſet. Nō quod iam acceperim aut perfectus ſim, paucis interpoſitis ſubdit, Quicūq; ergo perfecti ſumus hoc ſentiamus. Ecce qui dixerat. Non ſum perfectus, iam dicit, Quotquot perfecti ſumus hoc ipſum ſentiamus. Iuſti ergo in hac vita perfecti ſunt et imperfecti. Perfecti viatores, ſed nondū perfecti habitatores, nondum poſſeſſores, nōdum aſſequuti perfectionem iuſticię ſine macula, et ruga, quam et Paulus dicit ſe nondum apprehendiſſe. Velle, inquit, adiacet mihi, perficere autem non inuenio. Vnde perfectio iuſticię in hac vita talis eſt perfectio, qualis eſt ea ſecundum quam dicim⁹ aliquem eſſe perfectum militem, perfectum viatorem et peregrinum, quando ſtrenue militat, et non ſegniter progreditur tendens in pacem et patriam, quę finis eſt ipſius peregrinationis & belli, Sic & perfectio Chriſtianæ cōuerſationis cōtingit in hominibus iuſtis, Vnde & ſocietas iuſtorum in vita hac vocatur eccleſia militans, quorum conuerſatio perfecta ē quotidie ad ęternę iuſticię pacem, ſuſpirare, et cognoſcere ſe eſſe imperfectos et vanitati ſubiectos, non eſſe ſecuros, ſe eſſe nondum in portu, non in pace plena, nondum in patria, ſed ī curſu, in peregrinatione, in via, in prelijs et bellis et in mille periculis. Quemadmodum venerabilis oſtendit Cyprianus ī epiſtola de mortalitate, Obſeſſa mens hominis Chriſtiani, et vndiq; diaboli infeſtatione vallata vix occurrit ſingulis. Tot perſequutiones quotidie patitur, tot periculis pectus vrgetur et delectat hic inter diaboli laqueos diu ſtare, cum magis optandum ſit ad Chriſtum ſubueniente velocius morte properare, vt dicat quiſq; cum Paulo, Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum, Arbitrans maximum eſſe lucrum, ſecularibus

Duplex in ſcripturis ſacris perfectio legitur.

iam

ſam laqueis nō teneri, Et cum in roborationē argumēti ſumi tur, iuſtos in ſcripturis commendari, qui tales ſeſe preſtant vt videlicet in hac vita perſeuerēt prorſ⁹ ſine macula & pecca to. Reſpondeo, iuſtos commendari, qui in hac vita talem iuſticiæ perfectionem ſitiunt, et eſuriunt. Vnde et ſcripturæ, Beati immaculati in via. Beati mundo corde. cętera ꝙ id ge nus ſententiæ ſacrę non aſſerunt ſanctos, et iuſtos in hac vita prorſus eſſe immaculatos, id eſt, ſine peccati macula. Sed per fectionem oſtendunt iuſticiæ, quam deſyderemus, et in quā debeamus tēdere, et ſuſpirare. Aliud, inquit, Auguſtinus eſt perficere preceptum, Non concupiſces, Aliud eſt per quendā abſtinētiæ conatum ſaltem id agere, quod ſcriptum eſt, Poſt concupiſcentias tuas nō vadas. Ita aliud eſt hominē prorſus eſſe mundum corde et habere cor immaculatum abſq; macu la et ruga. Aliud eſt hominem per quendam charitatis cona tum ſecundum conditionem fragilitatis humanæ cuſtodire cor ſuum vt ſeruetur mundum, et exhibeatur tandem imma latum in conſpectu dei. Poteſt quis per dei gratiam ad breue tempus eſſe mundus corde, abſq; macula et ruga, ſed non po teſt in hac vita diu ſic viuere prorſus abſq; macula, Quemad modum ex ſcripturis ipſe idem venerabilis docet Cyprian⁹, Opus, inquit, eſt quotidiana ſanctificatione, vt qui quotidie delinquimus ſāctificatione aſſidua delicta noſtra repurgem⁹. Inſtruitur, & docetur homo, vt agnoſcat ſe quotidie peccare dum quotidie ꝓ peccatis iubet orare, & dicere, Dimitte nobis debita noſtra, vt dū indulgentia de deo petitur, conſcientiæ ſuæ animus recordetur. Scripturę autem, quę iubent, vt ſim⁹ perfecti, & abſq; peccato, vt leuemus manus puras ad deū, vt habeamus myſterium ſidei in conſcientia pura, cum his, qui inuocant deum de corde puro, & id genus ſimiles, nō aſſerūt iuſtos in hac vita prorſus viuere, et permanere immaculatos, ſed iubent vt tales permaneant, et ne vnꝗ peccent. Sed quia tales in longum tempus perſeuerare non poſſunt, Idcirco & præcepta omnia ſeruare nequeunt, quamobrem & quo tidie orant, Dimitte nobis debita noſtra. Vide & Dauid propheta, Septies in die cadit iuſtus & reſurgit. Cadet

quidem,ſed in die,& in via ita cadens, vt maneat iuſtus in die fidei,& in via charitatis. Et ſecundum hunc intellectũ, intelligendũ eſt quod eccleſiaſtici patres tradũt præcepta dei nunc eſſe impoſſibilia humanę fragilitati,nunc vero poſſibilia. Vtrumq; enim verum eſt ſecundum ſuum ſenſum quendam intellectum. Sunt pręcepta impoſſibilia humanę fragilitati, ita etiam vt iuſti in eis ſeruandis perſeuerare nequeũt abſq; peccato & abſq; macula. Poſſibilia ꝟo ita,vt grã dei adiuuantis valeant ita in eis ſeruandis perſeuerare in iuſticia,vtpote in fide & charitate. Scripturę igitur,quibꝰ pręcipitur,vt ſimus perfecti,& immaculati,vt oremus puro,& mundo corde,non ita ſunt accipiendæ, vt in eis doceantur iuſti poſſe in hac vita gloriari ſeſe eſſe prorſus immaculatos & ſine peccato,& apprehẽdere huiuſcemodi iuſticię perfectionem. Alioqui quomodo ſtabunt ſcripturæ. Quis poteſt dicere mundum eſt cor meum,purus ſum a peccato. Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Non eſt homo in terra qui benefaciat,& non peccet. Ad verbum apoſtoli Ioãnis dicentis. Si cor noſtrũ non reprehendat nos,fiduciam habemus ad deum quæcumq; petierimus,accipiemus ab eo. Nam hoc in loco,ſi Auguſtino credimus,videtur admonuiſſe Ioannes Apoſtolus,ne in ipſa oratione,& petitiõe noſtra reprehẽdat nos cor noſtrum,arguens nos nõ diligere iuſticiã & non odire peccatũ habitãs in carne noſtra, hoc ẽ cum cœperimus dicere, Adueniat regnum tuũ, Dimitte nobis debita noſtra,ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Arguat nos cor noſtrum,aut non facere quod dicimꝰ videlicet. Non dimittere peccantibus in nos,aut non odire peccata, ꝓ qbus diluẽdis oramus,aut nõ petere ĩtegro corde regnũ dei. Petimus qdẽ ore, ſed nõ accipimus eo quod male petimus. Tunc ergo nos in iſta vita qua ex fide viuimus,non reprehẽdit quẽq; cor ſuum, quando eadem fides qua corde creditur ad iuſticiam non negligit & amare iuſticiam,& reprehendere peccatum,tam quod habitat in membris ſuis, q̃ quod perpetrauit culpa ſuæ voluntatis. Peccatum habitans in carne illiuſq; cõcupiſcentia eſt via quędã iniqtatis, via mala .i. ducens ad peccatum & iniquitatem,de qua loquitur propheta.

Si cor noſtrum nõ reprehendit nos.

ta. Ab omni via mala prohibui pedes meos. A mandatis tuis, intellexi propterea odiui omnem viam iniquitatis. Et ad ſic orandum præparatur voluntas a domino. Ad verbum autem Apoſtoli Pauli dicentis. Chriſtus dilexit eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans eam lauachro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, ſed vt ſit ſancta, & immaculata. Reſpondeo. Impoſſibile eſt totam eccleſiam in hac vita eſſe ſine macula & ruga, quia non poteſt in hac vita eſſe glorioſa, ſeu glorificata. Apoſtolus autem loquitur tunc eam futuram ſine macula, quando in conſpectu domini exhibebitur glorioſa. In hac autem vita ipſa eſt, quæ quotidie, & ſine intermiſſione orare debet. Dimitte nobis debita noſtra. Verum quidem eſt quodlibet eccleſiæ membrum per lauachrum baptiſmi ſanctum effici & immaculatum, ſed non in longum tempus membrum manet tale. Si aquæ baptiſmatis ſemper ſuper nos, inquit Hieronymus, volitarent, nec interim aliquid illiciti eſſet, aut in cogitatione, aut in deſiderio noſtro, ſemper eſſemus ſine macula & ruga, non per noſtram voluntatem, ſed per dei gratiam. Baptiſmus facit, vt eccleſia tandem fiat ſine macula, quia niſi eſſet baptizata infructuoſe diceret. Dimitte nobis debita noſtra. Proinde Auguſtinus aperiens intellectum illius ſcripturæ. Vbicunq; inquit, loquitur ſcriptura de eccleſia exhibenda ſine macula & ruga, intelligit eccleſiam talem eſſe futuram, non in hac vita, ſed in futura, vbi liberata ab omnibus malis huius ſeculi erit etiam glorioſa. *De eccleſia ſine macula et ruga.*

Quod dicit Ioannes Apoſtolus. Qui natus eſt ex deo nõ peccat, & non poteſt peccare, intelligit Auguſtinus ſecundũ id quod natum eſt ex deo eſt, quia ſemen dei conſeruat eum. Semen, inquam, id eſt, charitas, ſecundum quam natus eſt ex deo, non agit perperam, nec cogitat malum. Cum ergo peccat homo non ſecundum charitatem, ſed ſecundum cupiditatem peccat.

Ad ſextam rationem dicimus, quod bonus motus voluntatis interiorisq; gemitus pœnitẽtia vtilis cordisq; conuerſio non poſſunt eſſe in homine ſine gratia dei præuenien

 tis,

tis,qui initium fidei & bonæ voluntatis inſpirat. Non iccirco miſeretur noſtri deus,quia nos initiũ bonę volũtatis præbuerimus ipſi,ſed iccirco initium bonę volũtatis prębemus ei,quia ipſe miſertus eſt noſtri,initium fidei & charitatis inſpirando. Hoc enim ſignificauit Paulus,cũ dixit,non eſt volentis neq; currentis,ſed dei miſerentis,nempe hoc dicit,non quia in operatione bona eſt hominis atq; voluntatis concurſus,neq; item hoc dicit,quia ſi voluntas hominis nihil boni agat,ſed quia homo neq; bene velle,neq; bene currere poteſt, niſi deus miſereatur,ſua gratia liberans,gratificãs,iuſtificãs, et conuertens prauam hominis voluntatem,vt ex fide confugiat ad medicum Ieſum. Atq; ita homo nihil boni,vellet,aut ageret,ſi nõ gratia dei ꝑueniſſet & ſubſequẽs adiuuaret. Proinde mirabili cęcitate fallunť hęretici liberi arb. deſẽſores improbi,qui diuiſionem inter homines facientes, docent alios eſſe quos gratia dei ſaluat, & alios quos lex Moyſi, Alios vero eſſe qui iuſti fiũt per naturalem vim liberi arbitrij. Quemadmodum Caſſianus ait,Chriſtum aliorũ eſſe ſuſceptorem, aliorum vero redemptorem,docens per naturę bonum, quod beneficio creatoris indultum eſt in quibuſdam hominib⁹ bonarum voluntatum prodire principia. At vero impiam et hęreticam eſſe hanc ſententiã iam olim declarauit eccleſia,quẽadmodum in ſuperiorib⁹ diximus. Recte & ſane ſapit quiſquis crederit,quod deus prętendat miſericordiam ſuam ſciẽtibus eum,quod et ipſe bene faciat bonis,iuſtis & rectis corde,quod et ipſe eſt prope omnibus inuocãtibus eum,quod credentibus & pœnitentiã agẽtibus remittat peccata, ſed errat qſqs arbitrať ſe ſuis ſolius viribus poſſe & ſcire deum & inuocare illum,& credere in illũ. Nã vt hoĩes credentes ſint & pœnitentes operatur dei gratia,volẽtibus nõ denegať gratia, ſed vt hoĩes ſint bñ volentes gr̃a dei intus opatur. Benefacit de⁹ bonis & rectis corde,ſed nõ poteſt eſſe qs rectus corde, & bonus hõ ſine dei dono. Deſiderãtibus pie,inuocãtibus & orãtibus dñs ꝓpe ẽ,ſed gr̃a dei miſerẽtis eſt,q̃ facit hoĩes pie & recte inuocare & deſiderare: Nam iuxta Pauli doctrinã ex nobis quid oremus,& quemadmodũ orare oportet neſcimus. Laborãtibus,& bene vtentibus talẽto, deus dat mercedem

Caſſiani error.

dem ſecundum laborem, ſed vt bene vtatur homo acceptis do nis, diuina gratia prçuenitur, quę ex impia volũtate facit bonam, largiens ſapiẽtiam, per quam ſanati ſunt quicunq; deo placuerunt ab initio. Ad teſtimonium ſaluatoris dicẽtis, Quærite & inuenietis, Petite & accipietis, pulſate & aperietur vobis, Reſpondet Tertullianus in libro de prçſcriptionibus hæreticorum. Multi quęrunt & nunquam inueniũt, quia non vbi quærendum eſt quęrunt, ibi quęrunt, vbi non eſt deus. Multi pulſant, & nemo aperit, quia illic pulſant, vbi nemo eſt, non pulſant ad oſtium dom⁹ quã inhabitat de⁹. Cum autem dicit ſaluator, omni petenti dabitur, ad eos loquitur, qui iã nouerunt ipſum, vt nomen domini, id eſt, vt Chriſtum Ieſum, quod eſt nomẽ ſuper omne nomẽ. Intelligitur ergo omni petenti patrẽ in nomine meo, dabitur, quemadmodum ait: Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Sic autem petere, quęrere, & pulſare non eſt in nobis, tã quam ex nobis, ſed ex fide diuinitus inſpirata. Et ita in omnib⁹ bonis operibus, prior eſt dei gratia. Velle bonum adiacet nobis ex dei gratia, ſed perficere bonum, ita vt prorſus permaneamus iuſti abſq; macula & ruga non inuenim⁹ in hac vita etiam iam & iuſtificati, & innitentes diuinę gratię. Ex ſuperioribus manifeſtum eſt, quod agnoſcere morbum animę, quemadmodum oportet & quęrere verum medicum, & amare veram ſalutem nemo poſſet abſq; gr̃a dei illuminantis tenebras cordis noſtri. Et per hoc patet ſolutio rationum, quas confingunt hęretici, conantes defendere poteſtatem humanę voluntatis cum iniuria diuinę gratiæ.

¶ *Caput ſecundum, in quo recitantur, et ſoluũtur argumenta hæreticorum docentiũ paruulos nõ habere ullum peccatum, atq; ita eos nõ eſſe baptizandos in remiſſionem peccatorum.*

SOlutis iam Pelagij argumentis, quibus conatus ẽ demõſtrare errores ſuos de liberi arbitrij viribus, et poteſtate & officijs diuinæ gratiæ. Reliquum eſt iam recitare argumẽta, & ſolutiones eorũ, quibus conantur demonſtrare errores ſuos de originali peccato

& de malis ſuper humanum genus deſcendentibus propter vnius hominis inobedientiam. Errores autem eius ſup hac re,ſicuti in ſupiori li. recitauim⁹ diſtinctim collecti erãt hac propoſitione. Peccatum Adę ipſum ſolum leſit. Atq; ita nullum poteſt,inquit,in paruulo eſſe peccatum,qui nec iuſt⁹ naſcitur,nec iniuſtus,ſed innocentia plenus. Cui baptiſmus quidem eſt neceſſarius, non propter remiſſionem peccatorum, ſed propter obtinendum regnum cœlorum. Habent nempe paruuli,inquit,extra regnum dei locum ſalutis vitæ æternæ, in qua et ſemper viuũt ſine pœna,& ſuis fruũtur bonis extra regnũ celorũ,etiã ſi nõ fuerint baptizati. Adijciũt inſuper infantes in eo ſtatu eſſe,i q̃ fuiſſẽt ante p̃uaricationẽ Adę,et de eo omnis,inquiunt,in hoc mũdo afflictio,corruptioq; humanę naturę veluti mortalitas,paſſibilitas,eſuries,ſitis,inſunt humano generi ex ſuæ creationis primordio. Neq; eſt Adæ peccatum horum malorum cauſa,ſed econtrario potius huiuſmodi mala in Adam fuerunt,inquiunt,primi peccati cauſa. Vnde et fomes,inquit Pelagius,ſeu concupiſcibilitas carnalis voluptatis eſt bonũ naturale,cũ quo et cõditus ẽ prim⁹ homo,fuitq; in paradiſo ante peccatum,nec eſt in ea quod pudeat. Proinde et libido qua ſponte ſua caro ad voluptatem mouetur bona eſt,qua et bene,inquit,vtũtur cõiuges ad prolis generationem,ſed qui male vtuntur huiuſmodi libidine culpabiles ſunt,ſicut bona eſt natura membrorum noſtrorum,bona etiam eſt natura panis & vini,q̃uis voluntas peccet huiuſmodi abutendo. Deinde cõcupiſcentia carnalis voluptatis a deo patre eſt. & iccirco in ſe eſt diligẽda,licet abuſus ſit malus. Iccirco non eſt culpanda voluntas qua quiſpiam actui alias in ſe licito ſuum preſtat conſenſum propter carnis voluptatem. Proinde neq; vir peccat,qui loco & tempore vtitur ſua coniuge ſolius carnalis voluptatis gratia.

Errores de originali peccato.

Primum. Pelagius ad probandũ in paruulis nullũ eſſe peccatum diuerſa ſumit media. Primo paruuli non habentes vſũ liberę voluntatis,neceſſitate naturæ habent quicquid habẽt. Omne autem peccatum eſt voluntarium, nõ habẽt ergo paruuli vllum peccatum qui nullam habent liberam volũtatem. Peccatum,inquit Aug. adeo eſt voluntarium,vt ſi non ſit voluntariũ

luntarium, non eſt peccatum. Et alibi. Peccatum, inquit, eſt voluntas retinendi vel conſequendi, quod iuſticia vetat, et vn de liberum ē abſtinere. Secundum argumentum.

Non peccat paruulus in eo quod naſcitur, non peccat pa ter aut mater quod gignit paruulũ, aut cõcipit, nõ peccat de⁹ qui cõdidit, q et corpus ĩ vtero matris format, qui et animã rationalem creat carniq; infundit, non peccat amplius Adã in quo propagatur. Per quas igitur rimas, et a quo inter tot prẹſidia innocentiæ poteſt in paruulum intrare vllum pecca tum. Tertium argumẽtum. Deus bonus eſt creator omni um hominum. Non poſſũt igitur homines cum peccato naſci. Deus enim non eſt creator peccati. Vidit deus cũcta, quæ fe cerat, et erant valde bona. Quartum argumentum. Nu ptiæ ſunt bonæ, et a deo ordinatæ ad procreandum prolem. Deinde & ipſa carnalis coniugum commixtio bona eſt, nec inſtituit eam diabolus, ſed deus eam ordinauit ad prolis ge nerationẽ, q̃ etiam fuiſſet ſi Adã non peccaſſet. Videtur ergo non eſſe mala proles, quæ naſcitur. Bonum enim non ordina tur a deo ad procreandum fructum malum, dicente ſaluato re, Non poteſt arbor bona fructus malos facere.

Hæreticorũ ar gumẽta, quibus probare conan tur in paruulis nõ eſſe ullũ pec catum.

Quintum argumentũ, Si peccauimus in Adam, quia eramus in lumbis eius, qñ peccauit, ergo & pœnitẽtiam egi m⁹ in Adã, qa eram⁹ in lũbis ei⁹ qñ pœnitẽtiã egit. Deĩde ſi peccauimus in Adam quando primum peccauit, ergo et pec cauimus in Adã quãdo ſecundo peccauit, et eadẽ ratione pec cauimus in parentibus noſtris quando peccauerunt, quia era mus in lumbis eorum quando peccauerunt. Præterea nulli naturæ nocent peccata niſi ſua, dicente domino in Ezechiele, Non erit vobis vltra hæc parabola. Patres noſtri comederũt vuam acerbam, et dentes filiorum obſtupeſcũt, Nec enim mo rietur pater ĩ peccato filij, nec filius in peccato patris, ſed ani ma, quę peccauerit, ipſa morietur. Sextum argumentum. Si paruulus cõcipit̃ et naſcit̃ cũ peccato, ergo peccatũ eſt a cõn ditore naturæ, quia õ re quod incipit eſſe cum natura, eſt a cõ ditore naturæ, & eſt naturale illi. Pręterea nullum peccatum poteſt eſſe naturale, quia peccatum eſt naturę aduẽ ticiũ, natu ram corrumpens, deinde deus ipſe ſapientiſſimus eſt artifex,

non infundit igitur animam in corpus contaminatum, cum nullus etiam homo ſapiens pretioſum liquorem infundat in vaſculum īmūdum, habens paratum vas aliud, in quod liquorem illum fundere valeat. Septimum argumentum.

Si Adæ peccatū ſit tā vniuerſale, vt propagetur etiā in paruulos nō peccantes, ergo Chriſti meritū erit tā vniuerſale, vt proſit omnibus hoībus etiā nō credentibus. Nā hęc videtur Apoſtoli conſequētia, ad Ro. 5. Octauum argumentū.

Si per Adę peccatum facta eſt caro peccatrix, ita vt omnis caro deſcendens ab Adam ſit vitiata, ergo & caro Chriſti cum ſit ab Adam deſcendens, vitiata erit, & ſub peccato, hoc autem falſum eſt, ergo. Præterea Apoſtolus Petrus iudicauit Chriſtum fuiſſe innocentem ſine peccato & macula, ex hoc quod ipſe Chriſtus nec peccatū fecit, nec inuēt' eſt dol' in ore eius. Videť ergo infantes eſſe innocētes, qui nihil adhuc mali fecerunt. Ex his arbitrať Pelagius concludendum eſſe, q̄d peccatum Adæ ipſum ſolum leſerit, & quod in paruulis nullum ſit peccatum, nulla culpa, & quod idcirco paruulis non eſt neceſſarium baptiſmi ſacramentum ad remiſſionem peccatorū, licet forſitā ſit neceſſariū ad intrandū regnū cœlorū.

Hæreticorū argumēta, quibus probare conantur, paruulos non eſſe ꝑpter ullum peccatū damnandos.

Secundo Pelagius ſumit ſibi media, quibus probare conatur, paruulum non naſci vinculo damnationis obſtrictū.

Primum, Deus bonus dimittit parentibus iuſtis omnia peccata, etiam ea, quę propria voluntate ſunt commiſſa. Non damnat ergo in filijs, qui nihil boni fecerunt aut mali peccata parentum iam olim dimiſſa. Secundum argumentū.

Scriptura ſacra, inquit, nuſꝗ̄ dicit eos, qui non fuerunt baptizati damnandos eſſe, aut in ignem ęternum mittendos, ſed ſolum illos non habituros regnum cœlorum. Scriptura, inquiunt, non dicit, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto condemnabitur. Neqꝫ dicit, Niſi quis renatus fuerit ex aqua et ſpiritu ſancto in ignem ęternū mittetur, ſed ſolum dicit, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto non poteſt introire in regnum dei. Rurſus neqꝫ ſaluator dicit. Qui non fuerit baptizatus, condemnabitur, ſed ait. Qui crediderit & baptizatus fuerit ſaluus erit, qui vero nō crediderit condemnabitur. Et ne crederentur paruuli, qui nondum poſſunt credere hoc ſaluatoris verbo contineri, præ

miſſe

miſit, inquiunt, ſaluator iniūgens Apoſtolis, Euntes in mūdum vniuerſum prædicate euangelium omni creaturę. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, qui vero non crediderit condemnabitur. Aperte, vt aiunt, inſinuans, qui euāgelij prędicationem auditam non crediderit condemnetur, ſecus de his, qui neq́; per ætatem, neq́; per intellectus diſcretionem audire poſſunt, neq́; per locorum diſtantiam habent a quo diſcant. Et ad illud confirmandum detorquent verbū ſaluatoris. Si non veniſſem, & loquutus fuiſſem eis, peccatū non haberent. Tertium argumentum. Nullum damnat deus, niſi propter popprium peccatum. Manifeſtari oportet nos ante tribunal Chriſti, vt referat quiſque, prout in corpore geſſit. Vnde damnatos impios in iudicio coarguet propter opera proprię voluntatis. Et hęc plane videtur ſignificaſſe ſcriptura Ezechielis. 18. Ego vnumquemq́; iuxta vias ſuas iudicabo. Filius nō portabit iniquitatem patris, nec pater filij, ſed anima quę peccauerit, ipſa morietur. Non erit vobis vltra hæc parabola. Patres noſtri comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obſtupeſcunt. Hæc & ſimilia ſcripturæ ſacrę teſtimonia adduxerunt pro ſe Pelagiani, arbitrātes ſacrum baptiſma ſolum dari paruulis propter aſſequendū regnū cœlorum, & non propter remiſſionem peccatorū.

Tertio Pelagius ſumit ſibi mediū, quibus probare conatur, fomitem ſeu concupiſcitiuam qualitatem, item & concupiſcentiam eſſe naturale bonum, cum quo & conditus, inquit, eſt primus homo. Concupiſcentia carnalis voluptatis fuit in paradiſo, inquit, ante peccatum, & proinde eſt bonum quoddam naturæ inſitum a deo patre. Ioānes autem Apoſtolus cum dixit, concupiſcentiam non eſſe a patre, in concupiſcentia voluit luxuriam eſſe intelligendam. Concupiſcentia carnalis voluptatis eſt bona, ſed abuſus, inquit, illius eſt malus, ſicut bona eſt pecunia, ſed abuſus illicitus. Huiuſcemodi autem naturalis concupiſcentię, qui modum tenet, bono, inquit, bene vtitur; qui modum non tenet, bono male vtitur. Qui autem modum ſanctæ virginitatis amore contempſerit bono meliꝰ nō vtitur. Neq́; enim in gñe ſuo, neq́; i ſpecie, neq́; in modo, ſed i exceſſu culpa ē, qa genꝰ & ſpecies ad cōdi

Recitātur argumenta, quibus hæretici probare conantur, cōcupiſcentiā eſſe naturale bonū.

tòris opera pertinêt. Modus ad arbitrium honeſtatis, Exceſſus ad vitium pertinet voluptatis. Hactenus Pelagij, Iuliani, Celeſtij, cęterorũq; hęreticorum doctrina; quam ſub pręfata forma recitat & reprobat Aug. in diuerſis ſuis libris.

Hæreticorũ rationes, quibus probare conãtur, cõcupiſcẽtiã nõ eſſe uitium aut malum.

Cõfingunt aũt pro huiuſcemodi ſuis erroneis ſentẽtijs rões multas, quarũ prima. Cõcupſciẽtia carnalis voluptatis paſſio quędã eſt, quę exurgit etiã inuita hominis voluntate, dicente apoſtolo Paulo. Quod odi malum hoc facio, id eſt, cõtra voluntatem meam concupiſco. Propter paſſiones autem neq; laudandus quiſq; eſt, neque vituperandus, vt habet naturalis philoſophię doctrina. Quemadmodum nemo vituperat eum qui ex natura pronus eſt ad iram, aut libidinem, ſed eum qui huiuſmodi naturæ inſtinctibus cedit & vincitur. Nemo vituperat cecum ſic natum. Quod et eccleſiaſtici patres tradunt. Vnde Chryſoſtomus homilia .6. de laudibus Pauli. Non culpatur ſimplex iracundia, ſed iniuſta. Cõmoueri non eſt malũ, ſed abſq; ratione cõmoueri. Auguſtinus quoq; .14. de ciuitate dei cap. nono docet paſſiones non prorſus ex animo tollẽdas eſſe ſed moderãdas. Secunda ratio. Homo Iuſtus bene vtiť ipſa concupiſcentia, ergo ipſa eſt bonum quoddã. Nã malo nemo poteſt bene vti, nec oportet ſi luxurioſus male vtatur concupiſcentia carnis quod icciréo concupiſcentia ſit mala. Nam et ebrioſus abutitur vino, non tamen ob id vinum eſt malum. Auarus abutitur pecunia, ſed tamen ipſa pecunia nõ eſt mala. Videtur ergo nõ ipſa concupiſcẽtia in ſe, ſed exceſſus atq; abuſus ſolũ eſſe vituperabilis. Tertia ratio. Quicquid deus condidit bonum eſt, deus autem et hominem & hominũ mẽbra, fomas ac qualitates, figuras, colores, membrorum motus, ceteraq; hominis accidentia formauit. concupiſcentia igiť cũ ſit qualitas quedam ſecundum quam exurgũt deſyderia quędã carnalia, ſicuttimiditas ẽ affectionalis qualitas vnde exurgit timor, vt habet Aug. libro ſexto cõtra Iulianum cap. octauo, Conſequens videtur concupiſcentiam ipſam eſſe bonum quoddam naturæ inſitum. Vnde format Pelagius argumentum. Carnalis appetitus, quem fontem appellamus, eſt qualitas quædam in carne. vel ergo deus eam condidit vel diabolꝰ. Fugiẽda aũt eſt opinio quę putat in mẽbris hominũ vel ſenſibus

ſibus membrorum diabolum aliquid condidiſſe, quemadmodum Manichæus credidit, videtur ergo recte dixiſſe Pelagius docens motum genitalium, & ipſam virilitatem, ſine qua non poteſt eſſe cōmixtio, a deo eſſe inſtitutam.

Quarta ratio. Quemadmodum concupiſcētia in beſtijs eſt naturalis & conſentanea naturæ brutorum, ita et cōcupiſcentia voluptatis in homine conſentanea videtur eſſe naturæ humanæ. Appetit enī caro hominis naturaliter id quod ſuaue eſt ſibi, & vnumquodq; membrum ſecūdum naturam id appetit quod ſuum ſenſum delectat. Videtur igitur appetitus voluptatis, qui eſt carni naturalis, eſſe bonum quoddam corpori humano, licet hō male vtēdo hoc bono peccet. Veluti cū vtit̄ aliq̄, vt nō oportet, vl' vbi nō oportet, vl' circa materiā nō ſuā, & c. Quinta ratio. Deus fecit omnia corporalia propter nos, vt bene ſit nobis in ſua creatura, quomodo igit̄ malum eſt amare id quod de⁹ fecit bonū, cur malum delectari in eo quod dei creatura eſt, niſi quia modus eſt ſine modo, id eſt exceſſus in culpa eſt, præcipue cū teſtetur propheta. Delectaſti me dn̄e ī factura tua, in operibus manuum tuarū exultabo. Ratio ſexta. Si concupiſcentia carnis in ſenſu tactus ſit non a deo patre, ſed a diabolo, Conſequens videt̄ naturales appetitus in cæteris ſenſibus, vt videndi, audiendi, olfaciendi & guſtandi, non a deo, ſed a diabolo nobis eſſe inſitos. Si deſiderium voluptatis in ſenſu tactus ſit malū quoddam, quod neq; a deo eſt, neq; in paradiſo fuit ante peccatum, Conſequens eſt, vt deſiderium videndi pulchram figuram, vel audiendi ſonum ſuauem non a deo, ſed a diabolo dicatur eſſe exortum, quod falſum eſt. Vidit enim Eua ante peccatum quod lignum eſſet pulchrum & ad veſcendum ſuaue. Ratio ſeptima. Si concupiſcentia repugnans legi mentis ſit pœna peccati primi hominis, eſt ergo bona & laudabilis in eo quod eſt ſceleris vltrix; & dei vindicantis miniſtra, ac diuinæ vltionis inſtrumentum. Vnde & Auguſtinus in libro de libero arbitrio, Omnis pœna iuſta eſt, & ſupplicium nominatur, ſed dixeris concupiſcentiam malam eſſe ī eo quod ſpiritui rebellis eſt. Cōtra, carnis rebellio aduerſus ſpiritum, inobedienti homini iuſtiſſime retribu

ta eſt, quia iuſtum erat vt non obtemperaretur a ſeruo, id eſt, a corpore ſuo, ei, qui non obtemperauerat domino ſuo. Patienter igitur toleranda erit & nō vituperanda, ne rebelles in deum videamur volentes eneruare iuſtam ab eo illatam ſententiam. Si deus, inquit Iulianus, ſubiecit hominem diabolo, bonum igitur eſt hominem eſſe diabolo ſubiectum. Malū inſuper videtur rebellare eidem ne turbetur ordo diuinę iuſticię. Bonum eſt malos eſſe in gehēna, quoniam inſtitutus a deo per hoc ordo ſeruatur. Conſequens igitur eſſe videtur ſtimulum carnalis concupiſcentię eſſe naturale bonū. Et hanc ſententiam viſi ſunt approbare quidam hui⁹ temporis amatores voluptatis, ac etiam nouarum rerum inuentores, qui ſingularitate ſcientię gaudentes perturbāt omnia, quę tradidit nobis venerāda antiqtas, cēſentes carnis nr̄ę pruriginē venereoſq; ſtimulos a natura, nō a peccato proficiſci, quibuſdā moti rationibus. Primum quod neq; Deus neq; natura quicq; faciunt fruſtra. Deus genitale membrum cōdidit et vim gignendi addidit. Deinde matrimonij opus ſub innocētię ſtatu, ſeu ante culpam, ſine his ſtimulis peragi nō potuit ante peccatum cum primum creatum eſt hominum genus, inquit deus, creſcite, & multiplicamini. Amplius autē & in cæteris animātibus tales ſtimuli a natura, non a peccato proficiſcuntur. Poſtremum addunt nos huiuſcemodi prurigines carnis noſtrę reddere imaginatiōe noſtra fœdas, quę ſuapte natura pulchræ ſunt & honeſtæ.

¶ *Secunda pars huius capitis, in qua ſoluuntur ſupradicta aduerſariorum argumenta.*

IN ſuperi libro ſcripturis ſacris multifariam accumulatis demonſtrauimus, articulum fidei eſſe, paruulos indigere remiſſione peccatorum, et vitiū illud cōcupiſcentiæ, quod Apoſtolus in epiſtola ad Romanos peccatum vocat, quo caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, intraſſe in vniuerſū genus humanum per vnum hominem peccantem. De hac fide dubitādum non eſt, dicente Auguſtino de fide ad Petrum capit. 25.

&

et ſequētibus, Firmiſſime tene & nullatenus dubita, primos homines, id eſt, Adam & mulierem eius bonos & rectos & ſine peccato creatos eſſe cū libero arbitrio, quo poſſent ſi vellent humili & bona voluntate ſeruire atq; obedire, quo arbitrio etiam poſſent ſi vellēt propria volūtate peccare, eoſq; nō neceſſitate, ſed propria voluntate peccaſſe, illoq; peccato ſic in deterius mutatam eſſe humanam naturam, vt non ſolum in ipſis primis hominibus per peccatū mors obtineret regnū, ſed etiam in oēs hoīes tranſiret peccati mortiſq; dominiū. Et capite ſequenti, Firmiſſime tene & nullaten⁹ dubites, omnē hominem, qui per concubitum viri & mulieris concipitur, naſci cum originali peccato, impietati ſubditum, mortiq; ſubiectum. Et ob hoc natura, iræ filium naſci, de qua dicit Apoſto. Eramus enim et nos natura filij iræ, ſicut & cæteri, a qua ira nullus liberatur niſi per fidē mediatoris hominis Ieſu Chriſti, qui ſine peccato conceptus, ſine peccato natus, ſine peccato mortuus, pro nobis factus eſt peccatum, id eſt, ſacrificium pro peccatis noſtris. In veteri quippe teſtamento, peccata dicebantur ſacrificia, quæ pro peccatis offerebantur. In quibus omnibus fuit ſignificatio Chriſti, quia ipſe eſt agnus, qui tollit peccata mundi.

Hoīem primitus cōditū fuiſſe liberi arbitrij, firmiſſima fide tenendum eſt.

Deinde capite ſequenti, Firmiſſime tene, & nullaten⁹ dubites, non ſolum homines iam ratione vtentes, verum etiam paruulos, qui ſiue in vteris matrum viuere incipiunt & ibi moriuntur, ſiue cum de matribus nati, ſine ſacramento ſancti baptiſmatis, quod datur in nomine patris, filij, & ſpiritus ſancti, de hoc ſeculo tranſeunt, ignis æterni ſempiterno ſupplicio puniendos, quia & ſi propriæ actionis peccatum nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione & natiuitate traxerunt.

Hactenus de originali peccato in paruulis fidei regulæ ex Auguſtino fideliter recitatæ, quas & patres in concilio Milenitano ſub anathematis vinculo vniuerſis eccleſijs credendas tradiderunt.

Vnde in capite trigeſimo quarto huius concilij ſic legitur. Quicumq; paruulos recentes ab vteris matrum baptizādos negat aut dicit in remiſſionem quidem peccatorum eos ba-

tizari, ſed nihil ex Adã trahere originalis peccati, quod laua chro regeneratiõis expiatur, Vnde ſit conſequẽs, vt in eis for ma baptiſmatis in remiſſionẽ peccatorum, non vera, ſed falſa intelligatur anathema ſit. quoniam non aliter intelligendum eſt, quod ait apoſtolus, Per vnum hominem peccatum ĩtrauit in hunc mundum &cæ, Niſi quemadmodum eccleſia catholi ca vbiq; diffuſa ſẽper intellexit. His indubitatę fidei catholicę regulis præmiſſis reſpondemus ad hęreticorum ar gumenta. Ad primum argumentum, quo dicitur, pauu li neceſſitate naturę habent quicquid habent cũ nondum ha beant liberi arbitrij vſum. Reſpondeo vtiq; verum eſſe par uulos habere peccatum ex neceſſitate naturæ, non quod pec catum ſit, aut ex eſſentia naturæ, aut a conditore naturæ, ſed quod contrahat̃ & aſſumatur cum natura, quę ẽ p voluntatẽ vnius hominis, in quo erat vniuerſum genus humanum, vi tiata & pręuaricatrix ſeu peccatrix facta quę cõdita & ĩſtitu ta primitus fuit a deo bona. Hęc eſt ſpiritus ſancti doctrina ex ore Pauli dicentis, Per vnum hominem peccatum intra uit in hũc mundũ. Itẽ, Eramus & nos natura filij iræ ſicut et cęteri. Ex ore item ſapientis loquentis ad deum, Dabas eis lo cum pœnitentię, ſciens quoniam iniqua eſt natio eorum, & naturalis malicia eorum, & quoniam non poterat mutari co gitatio illorum in perpetuum, Semen enim erat maledictum ab initio, ſapientię. 12. Ecce dicit naturalem fuiſſe eorum ma liciam & cogitationem eorum non poſſe mutari, quod intel lige, ſine gratia ſancti ſpiritus ipſam mutari non potuiſſe, quoniã ipſi erãt ſemẽ maledictũ ab initio cõceptionis ſuæ fa cti in Adã auerſi & fugitiui a deo. Ad coẽm oĩm magiſtro rũ ſẽtẽtiã definiẽtiũ oẽ peccatũ eſſe volũtariũ, patet ſolutio ex dictis, quã & dat Aug. in retractationibus. Veriſſimã quidẽ eſſe peccati definitionem, qua dicitur peccatũ eſſe volũtariũ, & peccatum originale in paruulis etiam dici voluntarium, quia contractũ ex primi hoĩs mala volũtate, Inde factũ ẽ no bis quodammodo hæreditarium. Et idcirco omnis homo ex Adã natus natiuitate naturæ quam trahit ex Adam vitiatã, id eſt habitualiter a deo auerſam, in terrena deflexã, quã de beret habere non vitiatam, ſed talẽ qualem eam deus condi

Reſponſiones ad Hæreticorũ argumenta de peccato origin.

dit

dit bonã in poſteros propagandã, naſcit̃ obnoxius originali peccato. Ad aliã definitionẽ qua dicit̃. Peccatũ eſt voluntas retinendi vel conſequendi, & cæt, reſpondet Auguſtinus ibidem eſſe definitum peccatum, quod tantummodo peccatũ eſt, & non etiam pœna peccati.

Ad ſecundum argumentum dicimus, ipſum vtiq̧ concludere, neq̧ paruulum, neq̧ parentes eius peccare per actum aliquem, vel negligentiam voluntatis deum offendentis, dum aut concipitur, aut gignitur ipſe paruulus, ſed non inde ſequitur, paruulum dum concipitur non contrahere peccatum & iniuſticiam, quam deus odit & deteſtatur in illo, quem in Adam condiderat rectum, & innocentia, & iuſticia plenum. Vnde paruulus ille peccatum habet, non quatenus eſt opus dei cõditoris, ſed quatenus eſt opus Adę peccatoris, vt cauſę, p quã ẽ natura humana ĩ paruulo deſtituta originali iuſticia, ſit prona concupiſcere contra legem dei. Quæ cũq̧ ſunt in paruulo a deo conditore, vtpote eſſentia, rationalis anima, & caro, membrorum compoſitio, vires, ſenſusq̧ tã interni, q̃ externi, cum ſint opera dei conditoris in ſe, mala eſſe nõ poſſũt, quaten⁹ aũt deficiũt & ex volũtate aliqua, quę debuit deo eſſe ſubiecta, aliter ſeſe hñt, q̃ fuerit primit⁹ a deo inſtituta, facta ſunt obnoxia malitię.

Ad tercium argumentum dicimus non valere conſequentiam. Nam deus ab initio fecit hominem rectũm. Ipſe autem homo conditus ab initio rectus, ſemetipſum fecit curuum, deſerens originalem iuſticiam, quam pro ſe, poſteriſq̧ cuſtodiendam acceperat, vitiãſq̧ naturam a ſe in poſteros ꝓpagandam, dicente Paulo Apoſtolo, Per vnum hominẽ peccatum in hunc mundum intrauit, quo ſit iam liberum arbitrium ad iuſticiam, non ſit liberum, niſi ex fide in Ieſum. *Quõ paruulus incipit habere originale peccatum.*

Ad quartum argumentum quo dicitur, Carnalis commixtio eſt bona, quæ & fuiſſet ſub innocentiæ ſtatu, & nuptię ſunt bonæ, ſiquidem ordinatæ ad prolis generationem. Proles igitur non poteſt eſſe mala ſeu vitiata, quę ex commixtione & nuptijs naſcitur. Reſpondet Auguſtinus libro quinto contra Iulianum capite decimo, oſtendens nõ valere conſequentiam. Quemadmodum de opere dei, quod nõ

noſtrum, alienum proprietate actionis, noſtrum contagione propaginis.

Ad ſextum argumentum dicimus non valere conſequẽtiam qua dicitur, Si paruulus cum peccato naſcitur, ergo peccatum eſt a conditore naturę. Ad probationem quę aſſumitur. Omne quod incipit eſſe cum perſona eſt a conditore naturæ, dicimus hoc falſum eſſe. Nam quod incipit eſſe natura iam vitiata, & iuſto dei iudicio damnationi obnoxia non oportet eſſe a conditore naturam illã inſtituente, dicente ſcriptura. Deus mortem non fecit, ꝗuis pœna & miſeria ſit a cõditore peccatum vindicante, eadem ſcriptura dicente. Mors & vita a domino. Et ad id quod in argumento aſſumit. Nullum peccatum poſſe eſſe naturale. Reſpondet Aug. primo retractationum, capite decimo diſtinguẽs naturam. Nam quędam natura eſt talis, qualis ab initio eſt condita, quæ vere et proprie eſt natura, & a natura ſic accepta nullum malum poteſt eſſe naturale, quia deus ab initio fecit naturam humanã rectam ab omni malo culpæ, & miſerię liberam. Tranſlato autem vocabulo etiam vtimur, vt naturam dicamus talem, qualis nunc homo naſcitur, ſecundum quam locutionem dixit Apoſtolus. Fuimus enim & nos aliquando natura filijiræ, ſicut & cæteri. Et a natura ſic accepta poteſt vitium aliquod dici naturale, & ſimul incipere eſſe cum perſona, quę eſſe incipit. Vnde ex ſuperioribus ſciendum eſt, quod rationalis animæ creatio, & infuſio eius in carne ſimul ſunt eodemq; momento fiunt ab ipſo deo, qui dum creat animam ſimul & in carne infundit illam, & idcirco rationalis anima, neque ex creatione, neque ex infuſione dei, vt creantis, aut infundentis maculatur, alioqui deus eſſet peccati cauſa, qui autor ẽ creationis ſimul & infuſionis, ſed inquinatur anima per corpus, cui infũditur, non quatenus ipſum eſt a deo conditum, atq; formatum, ſed quatenus eſt ab Adã propagatum virtute continens humanam naturam per Adæ peccatum originali iuſticia deſtitutam ac vitiatam. Et ꝗuis peccati macula non ſit actu in corpore, ſeu carne propagata ab Adam, vtique tamen eſt ibi virtute humanæ naturę, quam talis culpæ macula comitatur.

Peccatum originale quõ nõ est naturale.

Ad aliam confirmationem, qua dicit̃ derogari diuinæ ſapientię dicere, quod deus infundat animã rationalem in carnem contaminatam, quemadmodum neq; ſapiens videret̃ artifex, ſi pretioſum liquorem infũdat in vaſculum pollutum.

Reſpondeo, deus nolẽs genus Adæ prorſus perire aut extingui etiam in carnem ex Adã vitiatam, ſapiẽtiſſime infundit rationalem animam, cui & melius eſt incipere ſic eſſe ſecundum naturam, quam omnino non eſſe, pręſertim cũ poſſit per gratiam Chriſti ſaluatoris euadere culpam et mortem ęternam. Cętera quæ valent ad huius argumenti ſolutionẽ, latius ſunt in libro præcedente declarata.

Deus cur infũdat rationalem animam in carnem vitiatam.

Ad ſeptimum argumentum dicit Aug. cõſequentiam vtiq; valere, ſi antecedens & conſequens ſimiliter intelligantur. Nam ſicut peccatum Adę propagatur ſolum in filios ex Adã genitos & nõ in Chriſtum nec in alios, ſi qui forẽt nõ propagati ex Adam, Ita & iuſticia ſolum propagatur in filios Chriſti, id eſt, in filios ex Chriſto renatos.

Et per hoc etiam patet ſolutio ad octauum argumentũ. Quamuis enim in Adã fuerit natura humana, ex qua deſcẽdit dominus noſter Ieſus Chriſtus, ipſe tamen Chriſtus non generandi poteſtate tranſmiſſa ab Adam, ſed ſola dei volũtate et operatiõe diuini ſpiritus factus eſt homo. Sed de hoc et in ſuperioribus diximus. Ad confirmationẽ octaui argumenti, quo dicitur, apoſtolus Petrus iudicauit Chriſtũ innocentem, ſine peccato & macula, ex hoc quod ipſe peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Cum igit̃ infans non fecerit vllum peccatum, aut dolum, conſequens videtur, paruulum naſci innocentem. Reſpondet Aug. libro quinto contra Iulianum capite. 39. Iudiciũ Petri fuiſſe rectiſſimum. Nã Chriſtus etiã acceſſu ętatis peccatũ feciſſet, ſi infans habuiſſet. Propterea nullꝰ pręter Chriſtũ eſt hõ, q peccatũ nõ fecerit grandioris ętatis acceſſu, quia nullus eſt homo præter illum, qui peccatum non habuerit infantilis ætatis exortu.

Vnde apud Auguſtinum vera eſt cõſequentia. Homo ſi habeat originale peccatum etiam accedente vſu rationis, habet & actuale peccatum. Virgo autem benedicta dei genitrix ex ſe quidem digna fuit, quæ contraheret originale peccatũ

catum, ſed gratia Chriſti ab eccleſia creditur, ne macularetur, prȩſeruata. Quis diuus Bernard⁹ huic ſententiȩ ſubſcribere noluerit, eſtimans eam conceptam in originali peccato, nondum ſuper hoc facta eccleſiaſtica definitione. Et per eadem hȩc patet ſolutio ad argumenta tria, quibus probare conanẽ infantes non eſſe vinculo damnationis obſtrictos.

Ad primum enim dicimus deum bonum et iuſtum damnare infantes, nõ propter peccata parentum iã olim dimiſſa, ſed propter ſua ipſorum propria. Proinde caro infantis ex Adam propagati eſt caro peccati, caro autem Chriſti non caro peccati, ſed obnoxia pœnis peccato noſtro debitis ſimilitudinem habet cũ carne peccati. Si caro infantis ex Adam nati non eſſet caro peccati, non diceret apoſtolus deum miſiſſe filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati, aperte diſcernens carnem Chriſti a carne cæterorum infantium. Deinde ꝙuis deus ab ipſis parentibus per regenerationis lauachrũ abſtulerit reatum mali habitantis in carne, ipſum tamen malum ſeu fomitẽ naturæ humanæ vitiũ non abſtulit, iccirco malũ hoc eſt vitium quoddam a natura humana tam inſeparabile quod ſimul cum natura tranſfunditur in poſteros, remanetꝙ illius vitij reatus, donec fuerit regeneratione ſolutus. *Deus dãnat infantẽ ꝓpter ipſius, nõ ꝓpter patrũ peccata.*

Ad ſecundum argumentum dicimus negantes antecedens. Nam & ex ſcripturis multis probari poteſt, omnem hominem in Adam perijſſe. Vnde Apoſtolus Paulus dicit, Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, in quo omnes peccauerunt, & per vnum hominem in oẽs homines in condemnationem. Ex hoc ſequitur, infantes habere peccatum, mortẽ quoq; ac damnationẽ in eos trãſijſſe. Deinde ex his quȩ ſaluator dicit, Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, qui non crediderit, condemnabitur.

Et iterum. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in regnũ celorum. Ex his dico cõſequẽs eſſe fidem in Ieſum & regenerationem in ſanguine ipſius eſſe neceſſariam cuilibet homini. Nã recta fide creditur Ieſus eſſe liberator & redemptor omnium. Ex quo ſequitur omnẽ hominem indigere gratia Ieſu vt ſaluatoris, & ſanguinẽ ei⁹ cuilibet homini neceſſarium eſſe ad remiſſionẽ peccati. Vñ

Ad aliam confirmationem, qua dicit̃ derogari diuinæ ſapientię dicere, quod deus infundat animã rationalem in carnem contaminatam, quemadmodum neq; ſapiens videret̃ artifex, ſi pretioſum liquorem infũdat in vaſculum pollutum.

Reſpondeo, deus nolẽs genus Adæ prorſus perire aut extingui etiam in carnem ex Adã vitiatam, ſapiẽtiſſime infundit rationalem animam, cui & melius eſt incipere ſic eſſe ſecundum naturam, quam omnino non eſſe, prę ſertim cũ poſſit per gratiam Chriſti ſaluatoris euadere culpam et mortem ęternam. Cętera quæ valent ad huius argumenti ſolutionẽ, latius ſunt in libro præcedente declarata.

Deus cur infũdat rationalem animam in carnem vitiatam.

Ad ſeptimum argumentum dicit Aug. cõſequentiam vtiq; valere, ſi antecedens & conſequens ſimiliter intelligantur. Nam ſicut peccatum Adę propagatur ſolum in filios ex Adã genitos & nõ in Chriſtum nec in alios, ſi qui forẽt nõ propagati ex Adam, Ita & iuſticia ſolum propagatur in filios Chriſti, id eſt, in filios ex Chriſto renatos.

Et per hoc etiam patet ſolutio ad octauum argumentũ. Quamuis enim in Adã fuerit natura humana, ex qua deſcẽdit dominus noſter Ieſus Chriſtus, ipſe tamen Chriſtus non generandi poteſtate tranſmiſſa ab Adam, ſed ſola dei volũtate et operatiõe diuini ſpiritus factus eſt homo. Sed de hoc et in ſuperioribus diximus. Ad confirmationẽ octaui argumenti, quo dicitur, apoſtolus Petrus iudicauit Chriſtũ innocentem, ſine peccato & macula, ex hoc quod ipſe peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Cum igit̃ infans non fecerit vllum peccatum, aut dolum, conſequens videtur, paruulum naſci innocentem. Reſpondet Aug. libro quinto contra Iulianum capite.39. Iudiciũ Petri fuiſſe rectiſſimum. Nã Chriſtus etiã acceſſu ętatis peccatũ feciſſet, ſi infans habuiſſet. Propterea nullꝰ pręter Chriſtũ eſt hõ, q peccatũ nõ fecerit grandioris ętatis acceſſu, quia nullus eſt homo præter illum, qui peccatum non habuerit infantilis ætatis exortu.

Vnde apud Auguſtinum vera eſt cõſequentia. Homo ſi habeat originale peccatum etiam accedente vſu rationis, habet & actuale peccatum. Virgo autem benedicta dei genitrix ex ſe quidem digna fuit, quæ contraheret originale peccatũ

catum,ſed gratia Chriſti ab eccleſia creditur,ne macularetur, prçſeruata. Quis diuus Bernard⁹ huic ſententię ſubſcribere noluerit,eſtimans eam conceptam in originali peccato,nondum ſuper hoc facta eccleſiaſtica definitione. Et per eadem hęc patet ſolutio ad argumenta tria, quibus probare conanť infantes non eſſe vinculo damnationis obſtrictos.

Ad primum enim dicimus deum bonum et iuſtum damnare infantes,nõ propter peccata parentum iã olim dimiſſa,ſed propter ſua ipſorum propria. Proinde caro infantis ex Adam propagati eſt caro peccati,caro autem Chriſti non caro peccati,ſed obnoxia pœnis peccato noſtro debitis ſimilitudinem habet cũ carne peccati. Si caro infantis ex Adam nati non eſſet caro peccati,non diceret apoſtolus deum miſiſſe filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati,aperte diſcernens carnem Chriſti a carne cæterorum infantium. Deinde q̃uis deus ab ipſis parentibus per regenerationis lauachrũ abſtulerit reatum mali habitantis in carne,ipſum tamen malum ſeu fomitẽ naturæ humanæ vitiũ non abſtulit,iccirco malũ hoc eſt vitium quoddam a natura humana tam inſeparabile quod ſimul cum natura tranſfunditur in poſteros,remanetq; illius vitij reatus,donec fuerit regeneratione ſolutus.

Deus dãnat infantẽ ꝑpter ipſius,nõ ꝑpter paretũ peccata.

Ad ſecundum argumentum dicimus negantes antecedens. Nam & ex ſcripturis multis probari poteſt, omnem hominem in Adam perijſſe. Vnde Apoſtolus Paulus dicit, Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, in quo omnes peccauerunt, & per vnum hominem in oẽs homines in condemnationem. Ex hoc ſequitur, infantes habere peccatum,mortẽ quoq; ac damnationẽ in eos trãſijſſe. Deinde ex his quę ſaluator dicit, Qui crediderit & baptizatus fuerit,ſaluus erit,qui non crediderit,condemnabitur.

Et iterum. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto,non intrabit in regnũ celorum. Ex his dico cõſequẽs eſſe fidem in Ieſum & regenerationem in ſanguine ipſius eſſe neceſſariam cuilibet homini. Nã recta fide creditur Ieſus eſſe liberator & redemptor omnium. Ex quo ſequitur omnẽ hominem indigere gratia Ieſu vt ſaluatoris,& ſanguinẽ ei⁹ cuilibet homini neceſſarium eſſe ad remiſſionẽ peccati. Vñ

tabificauit in ſe oēs de ſua ſtirpe venientes, ſic Chriſtus his qui renaſcūtur dat ſui ſpiritus occultiſſimam gratiam, quam latenter infundit in paruulis. Hacten⁹ Aug. libro primo de peccatorum meritis, cap. 9. & aliis locis. Ad ſcripturam dicentem, Filius non portabit iniquitatem patris, reſpondet Aug lib, 6. contra Iulianum, capite penultimo. Verbum hoc propheticum eſſe promiſſionem noui teſtamenti & ſpiritalis hęreditatis ad alterum ſeculū pertinentis. Id enim agit gratia redēptoris, vt paternū chirographū deleat, et vnuſquiſq; per ſe rationem reddat. Quod aperte Hieremias in ſpiritu pręuidens dixit, In diebus illis non dicent vltra, Patres manducauerunt vuam acerbam, & cæt. ſed vnuſquiſq; in ſuo peccato morietur. Vnde ait, Ecce dies veniunt, dicit dominus, & conſummabo domui Iſrael & domui Iuda teſtamentum nouum, non ſecundum teſtamentum quod diſpoſui cū patribus eorū. Amplius autem, Infans, cū nō regeneratᵉ damnatur, portat iniquitatem non patris, ſed ſuā propriā, quam trahit ex primo ſuo patre Adā. Deinde Ezechielis 18. cauſa additur, quare filius non portabit iniquitatem patris, quia videlicet filius iudicium & iuſticiam operatus eſt, quam operari non poteſt ſine fide in Ieſum ſaluatorem. Proinde ſpiritus ſanctus, docens non vltra futurum eſſe in Iſrael prouerbium iſtud, Patres comederunt vuam acerbā, et dentes filiorum obſtupeſcēt, apud Hieremiam, vt iam diximus, docet hoc futurum eſſe ſub teſtamento gratiæ cum deus manifeſtabit pactum nouū, dans legem nouam, id eſt, ſpiritum fidei & charitatis in viſceribus hominum. Sunt autē hęc manifeſta conſyderantibus ſupradicta. Hęc pro ſolutione argumentorum, quibus hæretici conantur defendere naturam humanam non periiſſe in Adam, et ita paruulos naſci innocentes, & non obnoxios damnationis vinculo.

Gratia latēter paruulo cū baptizatur infunditur.

Alia ſolutio.

Iam reſtat ſoluere argumenta, quibus conātur hęretici probare fomitem, pronitatem carnaliter concupiſcendi, et motus inde prodeuntes, vt concupiſcentiam & libidinem hominis concupiſcentis carnalem voluptatem, eſſe naturale bonū, et habere ortum a deo humanum genus inſtituente.

ad vitandum fornicationem. Neq; eſt ſimile de vino & pecu nia & de ipſa concupiſcentia. Nam neq; vinũ neq; pecunia ẽ motus, ſecundũ quẽ hõ contra bonũ ſpiritũ cõcupiſcit. Cõcu piſcentia autem, de qua loquimur, eſt motus ipſius hominis, ſollicitans & ſtimulans contra dei ſpiritum.

Ad tertium argumentum dicimus membra noſtra non ſũt diabolica, q̃tum ad corporales ſenſus, ad figuras, colores, & ſubſtantiam. Nam hæc omnia deus condidit inſtruen do corpus humanum. Appellantur quidem membra quędã poſt peccatũ inhoneſta, ſed deus illa inſtituerat honeſta. Mo tum genitalium, inquit Auguſtinus, ſine quo non poteſt eſſe commixtio, deus ſic inſtituit, vt nihil haberet pudendum, ne q; talis fuit, vt creatura de opere ſui erubeſceret creatoris. An te peccatum poterat genitale membrũ moueri ad carnis co mixtionem, ſed nõ erat, neq; indecens, neq; pudendum, quã do mouebat illud non caro concupiſcens aduerſus ſpiritum, ſed voluntatis imperium. Aliud, inquit Auguſtinus, eſt ſen ſus voluptatis carnis, ſine quo null9 poteſt eſſe homo viuus, Aliud cõcupiſcẽtia carnis aduerſ9 ſpũm, ſine qua fuit prim9 homo ante peccatum. Et cum in argumẽto aſſumitur, non ſolum ſenſus, ſeu potentia ſenſitiua, ſed & ipſa etiam concu piſcentia, ſeu ipſe carnalis appetitus, ſecundũ quẽ caro prona eſt concupiſcere aduerſus ſpiritum ea quæ corporales ſenſus oblectant, eſt qualitas quædam in homine, vel ergo eam dia bolus condidit, vel deus, Reſpõdet, ipſos ſenſus, & appetit9 ſenſitiuos in hominib9 deus condidit, ſed tales qui neq; mo uerentur contra legem mẽtis, neq; contra rationis imperiũ. Sentiendi potentiam, eiuſq; viuacitatem, & vtilitatem deus condidit, inſtruendo corpus humanum, ſed non condidit ſen tiendi libidinem, quę eſt contraria ſapientiæ, & virtuti ini mica. Primus homo in paradiſo delitiarum erat conditus, vbi erat omnium ſenſuum in perceptione ſenſibilium rerũ oblectatio, ſed cum plena omnium virium obedientia ſub deo, qui (vt ait ſcriptura) dederat primo homini virtutem cõ tinendi omnia. Iam vero factus eſt homo carnalis, venunda tus, inquit Apoſtolus, ſub peccato, habens legem carnis re pugnantem legi mentis ſuæ. Neq; oportet impræſentiarum

Mẽbra cur vo cẽtur pudenda.

Nn 1 ſuper-

ſuperfluus ipſi indiuiduo generanti, & idcirco poterat in cōmixtiōe carnali emitti abſq; eiuſdē hoīs generātis corruptiōe, & nocumēto. Verū nō erat humor ille ſuperfluus ſpeciei humanæ, ſed potentiæ generatiuę neceſſarius. Vñ & ante peccatum fuiſſent ſuperfluitates egeſtioins, & vrinę, quas & naturæ eieciſſet abſq; vllo fœtore, abſq; vlla pœna, & grauamine, & abſq; vlla fœditate. Nūc autem q̄a natura humana corruptioni obnoxia eſt, aut ex natiuitate ſecundum malam corporis complexionem, aut ex nimia cibi & potus habundantia multæ ſunt ſuperfluitates violentę & pœnales tam in ſeminarijs vaſis, q̄ in cæteris membris, vtpote in epate, ſplene, ſtomacho, inteſtinis, ī venis vnde generātur catarrhi, rheumata, ſudores, cęteriq; morbi, qui non fuiſſent ante peccatum. Ad quintum argumentum reſpondet Aug. lib. 4. contra Iulianum cap. 5. docens conſequentiam eſſe inualidā. Idcirco enim beluis concupiſcentia nō ē malū, quia ſecundū eam in eis caro non concupiſcit aduerſus ſpiritum, quippe q̄ nō eſſe poſſunt ſpiritualiū operationum capaces. Bonū eſt vt in perceptione ſenſibiliū rerū delectetur illa natura, cui non poteſt ineſſe ſapiētia. Libido, inq̄t Aug. idcirco malū nō eſt in beluis, q̄m nō repugnat rationi, qua carēt. Hoībus autē in paradiſo conſtitutis ante peccatū diuinitus cōceſſum erat, vt aut trāquilla cōmotione, ac commixtione ſine vlla libidine filios procrearent, aut in eis libido ſaltem talis eſſet cui⁹ motus, nec præueniret, ſeu præcederet, nec excederet voluntatis imperium. Concupiſcentia non eſt in porcis malum, quia in eis, inq̄t, caro non concupiſcit aduerſus ſpūm, ſed eorū poti⁹ oblectat ſpiritum. Bonum eſt, vt ſe oblectat illa natura, cui non poteſt ineſſe ſapientiæ concupiſcentia, cui nullus eſt, qui poſſit obnubilari, interior homo. Et cum in argumento aſſumitur. Vnumquodq; membrum id appetit, quod ſenſum delectat. Reſpondeo, id verum eſſe. Vnde & ſub innocentiæ ſtatu conuenientia ſenſibilia ſuos oblectaſſent ſenſus, ſed ſerenitatem non turbaſſent interioris hominis. Ad carnis voluptatem nullus, aut ſuperuacuus, aut importunus extitiſſet mot⁹, nec in carne ſeu ſenſualitate

De concupiſcentia.

De libidine.

motio libidinis. Hęc ratione eſt frenanda, & prorſus morti ficanda, illa vero eſt moderanda.

Ad ſeptimum argumentum dicimus non valere conſequentiam, ſi concupiſcentia ſit pœna peccati, quod iccirco ſit bona et laudabilis. Nam iuxta apoſtoli Pauli doctrinam, paſſiones ignominię, & vitia contra naturam, ſunt pœnę antecedentium peccatorum. Vnde Aug. tractans illud pſalmi, Dedit illos deus in cõcupiſcentias cordis eorum. Fuit quędã, inqt, cõcupiſcentia ãtecedens, non cui traditi ſunt iudicio dei, ſed qua digni ſunt, q traderent̃ in concupiſcentias reliquas, qa ãtecedẽtem cõcupiſcẽtiã vincere noluerũt. Deĩde et hoc ſciendũ, triplicẽ eſſe pœnã ãtecedentis peccati, quędã contracta, vt peccatũ ſeu malũ habitãs in carne, quędã acta deo nõ iubẽte, ſed prohibente potius, & tñ pmittente, vt paſſiones ignominiæ, grauioraqꝫ peccata, in quę traditur homo, deo illum deſerente, propter merita præcedentium peccatorum, quædã inflicta, vt gehenna ignis, aut percuſſio ſeu tribulatio huius vitæ ob meritum culpæ. Vnde Auguſtinus libro quinto cõtra Iulianum, capitulo tertio, et in alijs locis docet, ꝙ eã pœnã, quę nec error eſt, nec libido, debeat tolerare patientia. Pœnam vero quę vel peccatum eſt, vel ad peccatum incitat, vt cõcupiſcentiam ſeu libidinem carnalis voluptatis, prorſus odio habere debemus, et exterminare. Cõcupiſcentia aduerſ⁹ quã bonus concupiſcit ſpiritus, & peccatum eſt, & pœna peccati, et cauſa peccati. Peccatum quidem, quia ineſt illi inobedientia cõtra dominatũ mẽtis, Pœna vero peccati, qa reddita eſt meritis Adæ inobedientis. Cauſa vero peccati aut contagione naſcentis, aut excitatione & illectione conſentientis.

Triplex pœna.

Ad confirmationem qua dicitur. Bonum eſt ſubditum eſſe diabolo, quoniã in hoc inſtitutus a deo ordo ſeruatur, Reſpondet Aug. lib. 6. contra Iulianum cap. 9. docens conſequẽtiam eſſe inualidam. Nam iccirco potius debem⁹ diabolo repugnare, ne fauendo, aut conſentiendo concupiſcentijs rebelles contra dei legem ſimus. Non voluit nos deus eſſe ſub poteſtate diaboli vt illi obediamus, ſed voluit nos pati a diabolo, iubens vt cõtra eum ſit nobis quotidiana pugna. Neqꝫ ob id reſiſtimus deo, aut inſtitutum ab eo ordinẽ turbam⁹, quod

Nota huius argumẽti ſolutionem.

rum actionibus pœna iuſta infligit dignis, ſic appetitus ſenſualis in membris, aut ipſe homo ſecundum carnem concupiſcens contra legem mentis, non ideo iuſte agit, quia per eum iuſta pœna infligit ipſi. Sicut nec icci rco tyrannus laude eſt dignus, q per eum iuſta pœna infligit impio. Neq enim tyrãnus ſic arbitrat, neq ei⁹ intẽtio ẽ, vt ex amore iuſticiæ aut corrigat, aut puniat delinquentes. Ita ipſe homo concupiſcẽs carnis voluptatem, non icci rco recte concupiſcit, non icci rco iuſte agit, quod ſic concupiſcens pœnam ſuſtinet inobedientis Adę, cui⁹ inobedientię merito ſentit in ſe ſua mẽbra ſibi non obedire. Sed huiuſcemodi pœnam iuſto iudicio dei patiens, et in ſe ſentiens debet illi reſiſtere, vt obediat et adhæreat deo, ne ſi huiuſcemodi malo pœnæ cõſentiat, rebellis in deum fiat. Quis igit primus hõ, dũ peccauit, fuerit cauſa huiuſcemodi rebellionis, quę nos angit inuitos, Deus tñ ſuo q̃dã modo eſt illius cauſa, dum ipſe vindicans peccatũ iuſto ſuo iudicio voluit, q hõ ſecũdũ carnẽ eſſet cõtrari⁹ & ſibi, & deo: queadmodũ ad dñm loquẽs ſanctus Iob inqt, Quare me poſuiſti contrariũ tibi, & fact⁹ ſum mihimetipſi grauis? tu me, inqt, poſuiſti cõtrariũ tibi, qa te nõ phibẽte ego me poſui cõtrariũ tibi, atq ita iuſtiſſime factum eſt, vt hoſtis tuus ſit, & hoſtis mihi. Huiuſcemodi ergo motus cõcupiſcẽtię exurgẽs a carne cõtra legẽ mentis, q̃uis eſt malũ quod deo vindicãte peccatũ patimur ex Adę merito, tñ nõ eſt patiẽter tolerãda, ſec⁹ ẽ in malis illis, de qbus Saluator, Si quis angariauerit te mille paſſus, vade cum eo duo milia. Item ſi quis percuſſerit te in maxillam &cæt. Si eſurierit inimicus tu⁹, ciba illum. Hęc ſunt mala quę oportet tolerare. Alia ſunt qbus mox totis viribus oportet occurrere, reſiſtere, mox deſtruere, et mortificare, de quibus dicit ſcriptura, Poſt concupiſcentias tuas non vadas, mortificate membra veſtra &cet. Ex huius conſyderatione poteris perſpicere concordiam ſcripturarum, quæ inter ſe pugnare videtur. Cũ in eis interdũ deus legitur quędã nõ facere, quæ tamẽ ab ipſo legũtur fieri. Sicut ſcriptũ eſt, Deus mortẽ nõ fecit et tamẽ vita et mors a domino. Deinde & deſyderia mala, cæteraq peccata odit dñs, & tamẽ ipſe dicitur homines tradere in deſideria praua, quia ipſe hęc nõ vult

ſit a natura, quod propterea in homine etiam a natura proſſciſcitur, non a peccato, quia homo conditus eſt a Deo rectus cum virtute continendi omnia, & in plena obedientia virium inferiorum ad rationem, quam diu ipſe conditori ſuo maneret ſubiectus. Et ideo quod caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, vt non quæcumque volumus faciamus, non eſt a deo conditore naturæ, ſed a peccato. Nec ſolum fœdæ ſunt huiuſmodi carnis prurigines ex noſtra imaginatione, ſed propterea quod offuſcant tranquillitatem mentis, & aduerſentur dominatui rationis, quod in alijs animantibus non faciunt, in quibus nulla eſt potentia ſuperior, quæ in ſua operatione impediatur. Quamq̃ ex noſtra imaginatione reddantur culpabiles, ſine qua in culpam non imputarentur.

prorſus abnegantes probare nituntur teſtimonijs ſcripturæ
nouæ legis . Quæ ſane teſtimonia Manichei deprauata &
corrupta in medium adferebãt, pretermittentes particulas
valentes contra ſuas ipſorum ſententias. Nos aũt in ipſorũ
argumentis ſcripturas citabimus integras, vt magis videan
tur eorundem argumẽta nihil prorſus cõcludere. Nec diſpli
ceat q̃ſo lectori quod ꝓlixius forſitã recitemus friuolas iſto-
rũ ratiões, id enim fecimus ex induſtria, non tam ad deſtruẽ
dum eorundem hæreticorum inſanias q̃ ad intelligendum
ſcrpturas ſacras, eas preſertim quę ad intelligendam doctri
nam de gratia & libero hominis arbitrio conducunt.

Argumentũ.1. In ſcripturis, inquiunt, dicitur alius eſſe
princeps huius mundi, & princeps poteſtatis aëris huius et
deus huius ſæculi, qui et legitur totius malitiæ autor, & mẽ
dacij pater, qui, vt ait, Apoſt. & in carne nr̃a habitat, opans
cõcupiſcẽtias, prauaq; deſideria, & oẽ malũ ĩ filios diffiden
tiæ. Alius aũt ĩ eiſdẽ ſcripturis legit̃ eſſe deus verus, qui et
pater dicit̃ eſſe veritatis, pſidens rõnali mẽti, qui in ea opat̃,
pugnãs ſemp contra vitia & malignitatis ſpiritũ. Regnũ
meũ nõ eſt de hoc mundo Ioan.14. Itẽ Ioan.12. Venit prin
ceps mundi huius, et in me nõ habet quicq̃. Huiuſcemodi ỽ
ba cũ ſint eloquia Chriſti, qui rex eſt glĩæ & deus lucis, cõſe
quẽs videt̃, deus bonus nõ eſſe cõditor et rector mũdi hui⁹.
Nõ enĩ diabolus appellaret̃ a Chriſto huius mũdi pĩceps,
ſi nõ obtineret principatum & dominiũ ſupra mundũ iſtũ,
queadmodũ et ipſe aſſumẽs Chriſtũ in monte, oſtẽſis ei oĩb⁹
huius mundi regnis, & glĩa eorũ, dixit ad illũ, Hec oĩa ſunt
mea, & cui volo do ea, hæc tibi dabo oĩa, ſi pcidẽs adoraueris
me. Lu.4. Argumentũ.2 quo conant̃ defendere ſuas falſas
inſanias ex doctrina Pauli Apoſt. Semp enim, inquiunt, ſe-
cundum Pauli doctrinã in q̃ũtumlibet ſanctis hõibus, caro
cõcupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnẽ. Si
bonus eſt ſpiritus, qui concupiſcit aduerſus carnem, & bo
nus ſpiritus non concupiſcit aduerſus bonum. Mala eſt igi
tur caro, contra quam bonus ſpiritus concupiſcit. Non quod
volo bonum hoc ago, inquit Apoſt. ſed quod odi malum hoc
facio. Itẽ, Scio quia nõ habitat in me, hoc eſt in carne mea bo
nũ. Inuenio legẽ in mẽbris meis repugnãtẽ legi mẽtis meę.

modum ad Galathas ſcribens, Manifeſta, inquit, ſunt opera
carnis, quæ ſunt fornicatio, immundicia, impudicitia, luxu-
ria. Fructus autem ſpiritus ſunt, charitas, gaudiũ, pax.

Tertio videtur idem probari ex doctrina Chriſti docẽtis
oẽs iniquos eſſe filios diaboli, & ab initio diabolũ fuiſſe ma
lũ, & patrẽ eſſe oĩs mali. Ad Iudæos loquens, dicit, Propte-
rea vos non auditis, quia ex deo non eſtis. Si deus pater ve-
ſter eſſet, diligeretis vtiq; me. Ego enim ex deo patre proceſ
ſi, vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris vultis perfi-
cere. Ille homicida fuit ab initio, & in veritate non ſtetit, q̃a
veritas in eo non eſt. Cum loquitur mendacium, ex proprijs
loquitur, quia mendax eſt & pater eius, Ioan. 8. Iudæi ergo
ſi non ex deo fuerunt, ſed ex diabolo, & diabolus ſit prauorũ
deſideriorum autor, ſi ex ſe homicida ac mendax fuerit ab
initio, hoc eſt, nullo vnquam tempore vel momento fuerit in
veritate, ſi mendaciũ loqui ſit ei propriũ & naturale, ſi nedũ
ipſe, ſed & pater eius ſit mẽdax, conſequens profecto videt̃,
ipſum diabolum eſſe naturam quandam immutabiliter ma-
lam; a qua trahant originem ipſi maligni ſpiritus, qui nunq̃
boni extiterunt. Vnde ex huiuſmodi doctrina Chriſti, tale
poteſt formari argumentum. Maligni ſpiritus ab initio ſuæ
conditionis fuerunt mali, dicẽte Saluatore, Iſte homicida ab
initio fuit, & in veritate non ſtetit. Et alibi, Diabolus ab ini
tio peccat. Si ergo deus bonus ſit eorum principium, conſe-
quens erit deum bonum eſſe principium malorum, non ſo-
lum ſubſtantiarum malarum, ſed & malitiarum in ſubſtan-
tijs. Conſequentia videtur manifeſta, nam quicquid incepit
eſſe cum natura rei, hoc eſt illi ab agente, a quo habet eſſe na
tura. Præterea ſi deus bonus odit omne malum, non eſt ma-
lorum deorum conditor, dicente ſcriptura, Nihil eorum odi-
ſti quæ feciſti. Ex huiuſmodi ergo & ſimilibus ſcripturis
contingunt ipſi Manichæi eſſe principem quendam omnis
mali, qui non ab vllo pendẽs principio, omnis mali, vt aiũt,
eſt autor, ſub q̃ & agũt huius mũdi principes, & poteſtates
tenebrarum, contra quos hortatur ſcriptura luctandum eſſe,
pugnandum & certandum. Cæterum & adferunt Ma-
nichæi pro ſuarum inſaniarum defenſione rationes, quas in

diuerſis ſuis doctrinis recitarunt eccleſiaſtici patres, & præ ſertim Auguſt. Prima. Cuius cauſa, inquit Manichęus, inuariabilis eſt, ipſum quoq; eſt inuariabile, cum ergo bonus deus prorſus ſit inuariabilis, dicente ſcriptura, Apud quem non eſt tranſmutatio, aut viciſſitudinis obumbratio, non poterit eſſe variabilium rerum cauſa. Secunda.
Quoddã eſt ſummum bonum, quod eſt omnium bonorũ principium, quoddam igitur eſt ſummum malum, omniũ malorum principium. Cõtrariorum nempe contraria ſunt principia. Cum ergo bonum & malum ſunt contraria, conſequens eſt & contraria eſſe eorum principia. Tertia. Eadem nequit eſſe cauſa deſtructiua, & conſtructiua eiuſdẽ, deus aũt ẽ oim malorũ deſtructiua cã, quemadmodũ dicunt ſcripturæ, Deum abominari ac nolle malum, & ipſum quoq; accidere contra eius volũtatem. Quod & ſcriptura veteris legis, quã ipſi Manichęi non admittunt, approbare videtur. Deus, inquit ſcriptura, mortem non fecit. Ipſe quoq; odit non ſolum impietatem, ſed & impios ipſos, dicente ſcriptura, Similiter odio ſunt deo impius & impietas eius. Item, Iniquos, inqt, odio habui. Perfecto odio oderam illos. Rurſus. Illa non ſunt a deo, quæ facta ſunt in odium dei, & in muſcipulã pedibus inſipientium. Sed creaturę, inquit Sapiens, factę ſunt in odium dei, &c. Sapiẽ. 14. Præterea, nihil omnino eorũ quæ bonus deus condidit eſt odiendum, ſed diligendum, ſed Chriſtus prohibuit ne mundum iſtum, & ea quę in mundo ſunt diligamus, iuſſit quoq; vt eundem mundum contemnamus, videtur igitur mundus iſte non eſſe a bono deo conditus. Quarta rõ. Ex eo quod aliquid eſt bonũ per participationem .i. aliquid habens ſeu participans de bonitate recte concluditur, aliquid eſſe bonum per eſſentiam, quod ſit ipſũ ſummum bonũ, a quo ſingulorum bonitas deriuatur: Qꝛob rem aliqd dicit̃ magis vel minus bonũ, inqũtũ magis vel minus accedit ad ipſum ſummũ bonũ. Cũ ergo aliquid ſit malũ p participationẽ, conſequens videt̃, aliqd eſſe malũ p eſſentiam, quod ſit ipſum ſummũ malũ, cis malitiæ fons, & origo, a quo malitię deriuent̃ ſingulorum, quę dicunt̃ magis vel minus mala, ſecundũ quod magis vel minus accedũt ad ipſum

ipſum ſummum malũ. Hactenus de Manichæorũ inſaniis.

Ad primum quod dicitur. In ſcripturis legitur alius eſſe princeps huius mundi, & pater mendacij, alius deus cœlorum pater veritatis. Solutio. Princeps huis mundi dicitur diabolus, non quia cœli & terræ ſit conditor & rector, ſicut arbitratur Manichęi, ſed quia ſup homines, qui mundũ hũc faciunt domum habitationis ſuæ, id eſt patriã & finem vitæ ſuę, habet datam ſibi a deo poteſtatẽ, & ita dicitur princeps hui⁹ mundi, id eſt princeps hominum qui mundum hunc diligunt. Nam mundana & carnalis hominum conuerſatio non eſt a deo patre, qui regnat per gratiam benedictionis ſuę, non in malis, quorum eſt vana in hoc mundo conuerſatio, ſed in bonis iuſtiſq; hominibus, quorum conuerſatio in cœleſtibus eſt, ad hunc ſenſum, inquit Chriſt⁹, Regnum meum non eſt de hoc mundo. Ad ſecundum argumẽtum patet ſolutio ex ſupradictis. Spiritus illic ab Apoſtolo accipitur vel pro ipſo ſpiritu ſancto, vel ꝓ ſpiritu humano ſeu aĩa, quæ ſpiritu ſancto agitur vel ducitur, ſed qualitercumq; accipiatur, nihil confert Manichæo, nam dum caro, id eſt, homo cõcupiſcit aduerſus ſpiritũ ſanctũ, & ſpũs ſanctus aduerſus carnem, vtraq; natura eſt bona, homo ſecundum naturã eſt bonus, ſed ipſe per peccatum factus eſt malus, factus eſt ſibi metipſi grauis, ſibi contrarius ſecundum carnalem ſenſum, appetẽs ea quę ſunt hui⁹ mundi, ſecundũ diuini aũt ſpiritus inſtinctum appetens ea quæ dei ſunt. Viſus eſt autẽ Apoſtolus ibidem locutus fuiſſe de ſpiritu ſancto, nam & de illo videtur pręmiſiſſe per charitatem ſpiritus, Seruite inuicem, Spiritu ambulate & deſyderia carnis nõ ꝑficietis. Et poſtea paucis interpoſitis dicit, Fructus aũt ſpiritus ẽ charitas, gaudiũ, pax. Itẽ. Si ſpiritu ducimini, nõ eſtis ſub lege. Charitas, pax, fides, caſtitas, & id gen⁹ alia ſunt ſpiritus ſancti dona. Verumtñ non aberrat a ſententia Apoſtoli, qui dicit ſpiritũ accipi pro homine ſeu pro anima, quæ ſpiritu dei agitur. Nam & in eandem recurrit ſententiam. Spiritus enim humanus, quamuis per ſe vanus ſit, hac illacq; fluctuans, tamẽ cum ducitur dei ſpiritu deſiderijs ſecundum carnales ſẽſus cõcitatis reluctaẽ. Sicut parturiẽtis cor tuũ phãtaſias patiẽ, inquit

inquit Sapiẽs, niſi ab altiſſimo facta fuerit viſitatio. Eccle. 34
Vnde & ſpiritus bonus concupiſcit aduerſus carnem, in eo quod facit hominem concupiſcere aduerſus carnem. Illã dico carnem, de qua dicebat idem Apoſto. ibidem, Manifeſta ſunt opera carnis, carnem appellans, vel totum hominem, vel ipſam animam, quę ſeiungens carni, inquit Hieron. caro dicitur. Deinde quemadmodum ſpiritus ſanctus legitur poſtulare, orare, & ingemiſcere in homine, quia facit hominem hæc facere, ita ſpiritus ſanctus dicitur cõcupiſcere in homine, quia facit hominem concupiſcere aduerſus ſua deſideria. Idem ergo homo concupiſcit contra ſemetipſum. Eadem eſt anima, quæ diuerſis ęſtuat affectionibus, & ita bona natura concupiſcit aduerſus bonam naturam. Carnalis ſenſus ſua facit officia, & mentem rationalem ad ſe rapere conatur, etiam interiori homine ſecundum dei ſpiritum reluctante. Huiſcemodi autem contrarios motus, contrariaſque affectiones & concupiſcentias, non eſſe contrariarum naturarum, ſed eiuſdem naturæ accidencia aperte ſignificauit Apoſtolus Pau. cum dicit, Non quod volo bonum, hoc ago, ſed quod odi malum hoc facio, ac ſi dicat, Non aliena natura in me, ſed mea terra eſt, quę profert mihi ſpinas & tribulos. Ego ſum qui concupiſco, ego ſum peccator, ego ſum iniquus, & homo malus, a quo liberari cupio dum oro. Quis me liberabit de manu peccatoris, de manu contra legem agentis & iniqui? Ego, inquit Auguſtinus, ſum peccator, iſte exlex & iniquus. Eripe me domine ab homine malo, eripe me a memetipſo. Infelix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Non de carne cupit liberari, quæ bona eſt, ſed de corruptione & mortalitate carnis, vt abſorbeatur quod mortale eſt. Eripe me de inimicis meis deus meus, hoc eſt, a prauis deſiderijs & concupiſcentijs. Quod ſi malum habitans in carne, velis intelligere Sathanam, quem & Saluator in Euangelio dicit eſſe inimicum hominem, qui in agro dominico ſuperſeminauit zizaniam hominibus dormientibus, a quo & liberari cupimus, orantes, Eripe me domine ab homine malo, a viro iniquo libera me, nihil obeſt intelligẽtiæ. Sathanas autem habitans in carne

mea eſt

mea, eſt quidem aliena natura, ſed condita a deo bona, facta eſt mala ex voluntate propria, prauas mihi cogitationes ac concupiſcentias ſuggerens, ſed non formans illas in me; & ſecundum illas ego ipſe ſum qui concupiſco, non Sathanas. Apoſtolum autem dicentem, Non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum, nō eſſe ſibi contrarium, in eo quod dicit, Quod odi malum, hoc facio, crebro iam diximus.

Ad verbum autem eiuſdem dicentis apoſtoli. Deus huius ſaeculi excaecauit mentes infidelium, Reſpondet, Irene⁹ libro.3. aduerſus hęreſes Valentin. capite.6. docens textum Apoſtoli eſſe ordinandū hoc pacto. Deus excęcauit mentes infideliū huius ſaeculi, vt genitiuus huius ſaeculi intelligatur regi non a deus, ſed ab eo quod ſequitur, mentes infidelium ſcilicet. Sic & Auguſtinus diſtinguit eadē Apoſtoli verba in libro cōtra Fauſtum. Diſcutere quomodo dominus deus dicatur excęcare mentes infideliū, non eſt pręſentis ſpeculationis. Verū poſſet & iſtud interpretari, vt & diabolus eſſe dicatur deus huius ſęculi, quemadmodū a ſaluatore appellatur princeps huius ſęculi. Ad reliqua in argumento, qbus dicitur, Bonus ſpiritus aduerſus bonum, quod eſt a deo conditum, nō aggrauat animā. Dicimus quod mortalitas, miſeria, & vitia haec, quibus homo eſt ad carnaliter concupiſcendū procliuus cōtra legem mentis, non ſunt a deo naturā inſtituēte, ſed ſuborta ſunt poſt peccatum, deo peccatū vindicante: Miſeria humani generis nō pertineret, inquit Aug. ad iuſtum dei iudiciū, ſi nullum praeceſſiſſet peccatū. Appellat Auguſtinus iuſtum dei iudiciū, quod ex retributione fit dei vt iudicis, ſecundū antecedens rationalis creaturae meritum. Deus mortem & miſeriā non fecit, humanū genus inſtituens, tamen hominem, quē propria voluntate deo inobedientē vidit, morte dignum, miſerū fecit, & occidit.

Ad ea quae obijciūtur in ſecūdo argumento dicimus, ꝙ ſaluator cū dicit, Diabolus ab initio fuit homicida, & in veritate nō ſtetit, intelligitur ab initio non quo incepit eſſe ſed quo incepit peccare. Ab initio quo peccat vſq; nūc interficere animas hominum non ceſſat, & in veritate non ſtetit. Nō ſtetit inq̃, id eſt, non permanſit, non perſeurauit.

Hic

Hic ſi obieceris. Volũtas in primo inſtanti quo incipit
eſſe, ſimul poteſt & incipere operari. Sicut ſol ĩ primo momẽ
to ſui eſſe ꝓduxit lumẽ ĩ aëre, cur ergo angelus non potuit
peccare in principio ſui eſſe. Et hoc videt̃ ſignificaſſe Apoſt.
Ioan. Ab initio, inq̃t, diabolꝰ peccat. Vñ & Aug. 11. de ciui.
dei ca. 13. recitat ſententiã eorũ, q̃ dicebant diabolũ ab initio
ſuæ creationis peccaſſe, & ab initio quo creatus eſt, iuſticiã
recuſaſſe, addẽs, huic ſententię quiſq̃s acquieſcit, nõ cũ Ma
nicheis ſapit. Sed ad hoc dicit q̃dã, q̃uis res aliqua in primo
momẽto ſui eſſe, poteſt incipere ſimul & operari, tñ operatio il
la, quæ ſimul ĩcipit cũ eſſe rei, eſt ei ab agẽte, a quo habet eſſe.
Sed cõtra forſan obieceris. Anima rõnalis paruuli infantis
ſimul creat̃ & ingnat̃, ipſoq; momẽto quo habet eſſe, ſimul
habet et peccatũ, iniuſticiã, & iniq̃tatẽ, qua rea eſt dãnatiõis
æternę, & tñ nõ ſequit̃ deũ eſſe cãm peccati paruulorũ, ſicu
ti in ſuperioribus eſt declaratũ. Nõ videt̃ igit̃ abſurdũ, ſi di
camus angelũ in principio ſui eſſe habere peccatũ, neq; inde
conſequens eſſe. Si angelus in primo momẽto ſui eſſe pecca
uerit, q̃ eiuſdẽ peccati deus autor extiterit. Præterea Augu.
in libro de lib. arb. Deus, inq̃t, ſi talẽ añ peccatũ ab initio cõ
didiſſet hoẽm qualis nũc eſt, nemo poſſet inde diuinã bonita
tẽ accuſare, ergo potuit ab initio hoẽm in peccato cõdidiſſe.

Reſpõdeo nõ eſſe ſimile de originali peccato, quod abſque
ꝓpria voluntate cõtrahit̃ ex carne ꝑ Adæ peccatũ vitiata, et
de peccato qđ ꝓpria volũtate cõmittit̃. Ad teſtimoniũ Aug.
dicimꝰ, q̃ hõ nõ haberet culpã aut iniuſticiã, ſi illum deꝰ ab
initio cõdidiſſet talẽ, qualis nũc eſt, mortalẽ, & in carne cõ
cupiſcẽte aduerſus ſpiritũ, quẽadmodũ & nũc hõ per grãm
Chriſti regeneratus eſt a culpa originalis peccati immunis.
Nobis igit̃ videt̃ dicẽdũ, q̃uis dicẽtes diabolũ ab initio ſuę
creatiõis fuiſſe malũ, nõ ſapiãt cũ Manichęis, tñ ſcripturarũ
et ſanctorũ teſtimonijs cõtradicũt, q̃bꝰ tradit̃ oẽm creaturã
ab ĩitio a deo cõditã fuiſſe bonã. Vidit deꝰ cũcta quę fecerat,
& erãt valde bona. Vñ et Eſaias ſub figurata ꝑſona pricipis
Babylonię, diabolũ notãs, Quõ cecidiſti Lucifer, q̃ mane o-
riebaris. Et Ezech. In delitijs paradiſi fuiſti oĩ lapide precio
ſo ornatus. Vbi ſi velimꝰ diabolũ figurari, ĩtelligit̃ fuiſſe ali
q̃n ſine peccato. Vñ Petrꝰ, Deꝰ angelis peccãtibꝰ nõ pepcit.

Ad id aũt qđ obijcit̃, Vos ex patre diabolo eſtis, manifeſta

eſt

eſt ſolutio. Intelligit̃ eni diabol⁹ eſſe pater ipſorꝫ, nõ qa creauit aut genuit, ſed qa pſuaſit et tenuit. Vñ et in ſcripturis ſacris filij nomẽ trifariam repit̃ accipi, ſecundũ naturã, ſecũdũ doctrinã, et tertio ſecũdũ imitationẽ. Qui imitant̃ diabolũ, filij ſunt diaboli, nõ natura ſed vitio Sapiẽs aũt cũ dicit, Creaturę factæ ſunt in odiũ & ĩtẽtationẽ aiæ hoium, & ĩ muſcipulã pedib⁹ inſipientiũ, loquit̃ de creaturis præſidẽtib⁹ Idolis nationũ, quales ſunt dæmones, q a deo qdẽ cõditi ſũt boni, ſed iã facti ꝓpria volũtate mali, ſubuertũt et ſeducũt inſipientiũ hoĩm aĩos. Speculatiões aũt qb⁹ ſolet pſcrutari, vtrũ diabol⁹ potuit peccare ĩ prĩo momẽto ſui eſſe, breuitatis grã prætermitto. Neqꝫ eni opepretium eſt cõſiderare quid fieri potuit, ſed quid factum ſit.

Ad rões aũt Manicheorꝫ facilis ẽ ſolutio. Primę rõis falſa eſt ꝓpoſitio, quæ aſſumit̃. Manifeſtũ eſt eni ab vno inuariabili pricipio oĩa variabilia eſſe, et ob id oĩa eſſe variabilia & corruptibilia, qa de⁹ inuariabilis, nõ de ſua ĩuariabili ſubſtãtia, ſed de nihilo ꝓduxit oĩa, & qa de nihilo, icirco et redire poſſũt in nihilũ. Suus aũt fili⁹ ſubſtãtia ẽ ĩuariabilis, qa illũ de ſua genuit ſubſtantia, eandẽ dãs illi quã ab ęterno habuit naturã, ſapiẽtiã, poteſtatẽ, et bonitatẽ Et qa Manichæ⁹ credidit deũ de ſua ſubſtãtia ꝓduxiſſe oĩa bona, iccirco et credidit oĩa bona eſſe ĩmutabiliter bona. Ad ſecundã rõem dicim⁹ cõſequẽtiã eſſe ĩualidã, qa malũ cũ ſit priuatio boni, nõ oporter fieri a principio quod cõtrariat̃ bono. Quẽadmodũ nec lumẽ & tenebrę a cõtrarijs ſiũt pricipijs, Ita nec iuſticia & iuſticię abſentia, ſeu carẽtia, a cõtrarijs ſiũt cãis ĩ rõnali aĩa.

Ad tertiã rõem patet ſolutio ex ſupra dictis. Deus eni ſecundũ rõem ſuæ ſapiẽtię nũc ędificat, nũc ędificata deſtruit, oĩa aũt ꝓpter electos, verũtñ ipſe neminẽ ex bono facit malũ, & iccirco malũ culpę nõ eſt trãſſcribendũ in deũ. Soluunt̃ aũt ſcripturæ in argumẽto citatę p diſtinctionẽ gemini mali ĩ ſcripturis reptã, videlicet mali aduerſitatis, et mali puerſitatis. Aduerſitatis de⁹ ẽ cã ex volũtate retributiõis puniẽs peccata, nõ ex volũtate creatiõis ſeu inſtitutiõis naturę. Nã ab initio cũctis creatis bñdixit deus; bñfaciẽs cũctis, vt t. bideus in oĩbus cõmendaret̃ bonus. Maledicere adhuc diuin⁹ ſermo nõ nouerat, peccato aũt cõmiſſo, ſubintrauit maledictionis verbum. Maledicta terra in opere tuo. Ad quartam rationem patet cõſequẽtiã eſſe ĩualidã ex ſupra dictis, Odit deus ĩpios, nõ naturã quã ĩ eis condidit, ſed impietatẽ quas ipſe in eis non condidit.

F I N I S.